

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

1 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 209 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀՕԿԵՐԸ ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՍՈՒՆԿԵՐ ԴԱՐՁԱԾ ԵՆ, ՇՆՈՐՀԻՒ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՏՐՈՒԱԾ Է ԱՐԴԷՆ

Երէկ հասած «Մարտակոչ»ին մէջ (16 Նոյեմբեր), հանդիպեցանք խմբագրականի մը, «Սպասում եյինք»: Նիւթը՝ Դաշնակցութեան կոչն է, Շիրակի աղէտեալներուն օգնելու համար. նպատակը — «Ոչ մի կոպէկ Դաշնակցութեան»:

Այս եղանակը լսեր էինք այստեղ եւ ուրիշ տեղ, նոյն խանոցէն սնանող մունետիկներու բերնով: Բայց պէտք է բուն աղբիւրները, Երեւանը, Թիֆլիսը եւ, ինչո՞ւ չէ, Բագուն ալ տեսնել, ամբողջական գաղափար կազմելու համար կուսակցական քինախնդրութեան եւ կոմունիստական անբարոյական բարոյականի մասին:

Թարգմանենք ամէնէն պերճախօս հատուածները:

— «Մեզ համար վիրաւորական կ'ըլլայ, երբ մեր կառավարութեան ոխերիմ թշնամիներուն ձեռքով եւ անոնց միջոցով օժանդակութիւն ստանանք յօգուտ Լէնինականի»:

... «Եթէ կայ ցանկութիւն համակրանք արտայայտելու, պէտք է այդ համակրանքը կեդրոնանայ խորհրդային իշխանութեան հովանի վարկ ունեցող, վստահութիւն ստացած մարմիններու վրայ. անոնք՝ «Հօկ»երն են: Վերջապէս, կան մեզ համակիր թերթեր գրեթէ ամէն պետութեան մէջ: Թող անոնք զբաղին օժանդակութեան գործով, բայց ո՛չ դաշնակցութիւնը»:

... «Ոչ մի կոպէկ դաշնակցութեան»:

«Լէնինականը կը շինուի առանց դաշնակներու թափած արցունքներուն, եւ առանց անոնց օժանդակութեան:»

Եւ այս բոլորը՝ այն ժամուն երբ Երեւան լեզապատառ օգնութիւն կ'աղաղակէ, իսկ «խորհրդային իշխանութեան վստահութիւնը ստացած» Հօկերը կը փայլին իրենց զզուելի շաղակրատութեամբ, եւ համակիր թերթերը՝ իրենց սնամէջ յոխորտանքներով:

Ա՛յն պահուն, երբ «ոխերիմ թշնամիները» նախաձեռնութեան կամ արդիւնաւէտ գործունէութեան կենդանի, շօշափելի փաստեր կ'ընծայեն ամէն տեղ:

Եւ ճիշտ այն պահուն, երբ Համազգային Մարմիններ կազմուած են գրեթէ ամէն տեղ, Դաշնակցութեան գործօն մասնակցութեամբ, բացի սա շքեղաշուք ոստանէն, ուր առաջին օրը ցանեց նոյն ինքն Հօկի պատուիրակութիւնը, իր աջակողմեան եւ ձախակողմեան հողմաղացներով:

Պատասխանը տրուած է արդէն: Թող արտասահմանի ժողովուրդը ինք դատէ: Երկրի ժողովուրդը դժբախտաբար զրկուած է այդ պատեհութենէն, եւ պիտի կերակրուի այն թխածոյ, խարդախ եւ ստայօդ լուրերով որ կ'երեւան խորհրդային թերթերուն մէջ եւ որոնք միայն մէկ աղբիւրէ կը քաղուին:

Պատասխանը՝ շառաչուն ապտակ մըն է, որուն տպաւորութիւնը խորապէս զգացին, անշուշտ, Հօկի եւ պետական Կարմիր Խաչի պատուիրակները, իրենց մեկնումի օրերուն: Անոնք Հայաստան կը վերադառնան չափազանց ճնշուած, հազիւ 15,000 տոլարի հունձքով մը,— արդիւնք՝ մէկ տարուան տքնաջան աշխատութեան եւ անհաշիւ ծախքերու: Կ'ուզէինք հաւատալ թէ այս դժնդակ հրաժեշտը բարերար պիտի ըլլայ, եւ գոյգ պատուիրակութեանց անդամներէն գոնէ երկուքը խղճի պարտք պիտի համարեն պատռել վարագոյրը, բանալ Երեւանի աչքերը, եւ անկեղծօրէն պատմել իրենց տեսածն ու զգացածը, եւ ոչ թէ այն ինչ որ կ'երեւակայեն:

Եւ թող պատմեն թէ՝ իրենք վախցան կոմկուսի չարաշուք աչքէն, իրենց համոզման հակառակ փորձեր կատարելով: Թող ըսեն թէ՝ քաղքենի — աշխարհակալ Ֆրանսայի մէջ, ուր կոմունիստները զէնքու զօրութեամբ իշխանութիւնը տապալել կ'ուզեն, եւ ամէն օր կը պատրաստուին այդ ուղղութեամբ, մարդիկ շատ աւելի լայնամիտ են եւ կորովի, քան ռուս եւ հայ պոլշեւիկները: Թող յիշեն թէ՝ պահպանողական Փուանքարէի օրով անգամ, կոմունիստ երեսփոխաններ կան եւ անոնց վերապահութեան անգամ կ'ընտրուին գաղտնի յանձնախումբերու —ելմտական կամ արտաքին գործերու: Իսկ խորհրդային, յեղափոխակա՜ն, «ազատ եւ անկախ» Հայաստանի մէջ, օրուան վարիչները ջղագար սարսափի մը մատնուած են, եւ անքուն գիշերներ կ'անցընեն, իմանալով որ Դաշնակցութիւնը լայն տեղ ունի հանգանակիչ յանձնախումբերու մէջ, կամ հանգանակութիւններ կը կատարէ իր սեփական ուժերով, Շիրակի աղէտեալներուն օգնելու համար...

Խանակիչներուն եւ ճպուռներուն պատասխանը տրուած է ամէն տեղ, — Համազգային Մարմիններ կը գործեն Լիոնի, Մարսէյլի, Յունաստանի (Սելանիկ և Աթէնք), Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Եգիպտոսի, Ամերիկայի եւ Սուրիոյ մէջ: Մարմինները կազմուած են առանց ո՛ր եւ է խտրութեան, իրեն յատուկ տեղը տալով իւրաքանչիւր հոսանքի, եւ դուրս նետելով խռովարար Հօկերը, որոնք կան ու չկան:

Եւ դեռ ի՛նչ պատրանքներ որ պէտք է փարատեն:

Եթէ միայն այս գործը — դիմակները պատռելու եւ քնացողները արթնցնելու պարտքը — կատարեն վերադարձող պատուիրակները, թերեւս թեթեւցնեն իրենց մեղքերը, եւ արդարացնեն այն ըմբոստացուցիչ մսխումները որ կատարուեցան իրենց աշխատութեան շնորհիւ:

Մնացածով չենք հետաքրքրուիր: Շ.

ՀՕԿԻ ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒՄԸ ԻՐ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանէն Թղթակից մը կը գրէ.—

Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէն (Հօկ) հաշուեյարդարի ենթարկեց Ռուսաստանի իր բոլոր մասնաճիւղերը: Այդ բախտին արժանացան նաեւ խանութները: Քանի մը տարի առաջ Կոմիտէին համար գնուած շէնքը այս տարի ծախուեցաւ հողագործական գործավարութեան. աւելի ճիշտ անվճար բռնագրաւուեցաւ եւ Հօկի Կեդր. Վարչութիւնը մէկ սենեակ անգամ չունի: Արտասահմանի պատուիրակ Գրիգոր Վարդանեանը մէկ տարի առաջ Եւրոպա մեկնելէ առաջ 5000 րուբլի էր առած իբրեւ ճանապարհածախս, իսկ իր ռոճիկը, ամսական 175 րուբլի, կինը կը գանձէ Հօկի Կեդր. Վարչութենէն: Մինչեւ այժմ կրցած է միայն ոսկի ժամացոյցներ ղրկել իր կնոջ եւ աղջկան:

Հօկի հերոսներէն ուրիշ մը, Ժիրայր Միրզախանեան, այս ձմեռ 1500 րուբլի ծախսեց շրջագայութեան մը համար, առանց մէկ կոպէկ շահ բերելու:

Կեդր. Վարչութեան միայն անունը կայ. անդամներէն ոչ ոք չի հետաքրքրուիր եւ չի գիտեր թէ ի՛նչ կը կատարուի: Անոնց մէկը հարցումի մը պատասխանելով ըսաւ. — Հօկի մարմին գոյութիւն չունի, անունը կայ, ինք չկայ: Հօկը փաստօրէն Կոմկուսի օրկաններէն մէկն է, նման Մոբրի (Կարմիր Ռազմիկներու Օգնութիւն) եւ հրահանգները կը ստանայ Կեդր. Կոմիտէէն: Հօկը մանաւանդ իր գումարները ինքը գործածելու իրաւունք չունի, այլ ստանալուն պէս կը յանձնէ «Շինարար» ընկերութեան, ճիշտ ինչպէս անցեալ տարի ողողումներէն վնասուածներու համար Պոլսէն Կարմիր Խաչի միջոցաւ փոխադրուած գումարները յանձնուեցան Գաւառական Վարչութեան, որ փոխանակ աղէտեալներուն օգնելու, Լէնինի արձանին համար գործածեց: Անցեալ տարուան շրջաբերականը, Հօկի անդամակցութեան մասին, խմբագրած է Կեդրոնական Կոմիտէն:

"ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ„ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Համառուսական Կեդր. Կոմիտէի վերջին մէկ ժողովին մէջ, ընդհ. դատախազը պարզեց դատավարութեան նոր ձեւը, որ բաւական տաք վիճաբանութեան դուռ բացաւ: Ընդհ. դատախազը հետեւեալ կերպով ներկայացուց խորհրդային դատավարութեան հանգամանքը.

— Դատարանը բանուոր դասակարգի դիկտատորութեան օրկանն է, եւ միեւնոյն ժամանակ օրկանն է կառավարութեան ղեկավարութեան: Այս պատճառով չի կրնար անկախ ըլլալ կառավարութեան ազդեցութենէն: Դատարանը պէտք է կազմուած ըլլայ այնպէս, որ համապատասխանէ կառավարութեան վարած քաղաքականութեան,

Երկար վիճաբանութենէ յետոյ, Կրիլէնկօ՝ ընդհ. դատախազը, առաջարկեց որ ընդհ. դատախազութեան իրաւունք տրուի վերաքննութեան ենթարկելու Խորհրդային Միութեան մաս կազմող բոլոր ինքնավար հանրապետութեանց դատարաններուն վճիռները: Խորհրդային միութեան մէջ դատական ամբողջ կեանքը պէտք է ենթարկուած ըլլայ դատական գործավարին:

Ընդհ. դատախազին այս առաջարկը ուժեղ ընդդիմութիւն առաջ բերաւ մանաւորապէս ինքնավար հանրապետութիւններու ներկայացուցիչներուն միջեւ: Վոլկայի գերմանական հանրապետութեան ներկայացուցիչը դիտել տուաւ.

— Ընդհ. դատախազի առաջարկէն կ'երեւայ որ, եթէ մենք մեզ համար դատական գործավար ընտրենք, պէտք է ընկ. Կրիլէնկոյէն թոյլտուութիւնը ստանանք:

Ցաղստանի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «ընկեր Կրիլէնկօն իր այս առաջարկով կ'ուզէ հակակշռել լոյս տալ եւ միեւնոյն ժամանակ միջոց ստանալ իր տեսակէտները առաջ քշելու, առանց կարծիք հարցնելու ինքնավար հանրապետութիւններուն:»

Խազախներու ներկայացուցիչն ալ դիտել տուաւ թէ ընդհ. դատախազին ներկայացուցած այդ հարցը բնաւ խնդրոյ նիւթ չէ եղած առանձին հանրապետութիւններու մէջ:

Կրիլէնկօ պատասխանեց թէ անոնց կարծիքը առնուած է արդէն: Ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ, պաշտօնեաներու կարծիքը առնուած է եւ ոչ թէ ժողովուրդին:

Կրիլէնկոյի առաջարկին դէմ բողոքեց նաեւ գերագոյն դատարանի ներկայացուցիչը՝ Վինոքուրով, կրկնելով թէ շատ մեծ իրաւունք կը տրուի այդպէսով, դատական գործավարին:

Վիճաբանութիւններէ վերջ, մեծամասնութեամբ ընդունեց Կրիլէնկոյի տեսակէտը, որուն համաձայն ինքնավար հանրապետութեանց դատական վճիռները կրնան վերաքննուիլ եւ ի հարկին բեկանուիլ Խորհրդային Միութեան ընդհանուր դատախազութեան կողմէ:

ԿՈՐՆԹՈՍԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը հաշուեյարդարի ենթարկած է Կորնթոսի որբանոցը: Կորնթոսի հայ ուսուցիչները տարուան կէսին անգործ չձգելու համար զանոնք տրամադրած է Կրթական Յանձնաժողովին, ազգ. վարժարաններու մէջ պաշտօնավարելու համար: Ուսուցիչներու ամսականները պիտի վճարուին Նպաստամատոյցին կողմէ:

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Խ. Հ. Միութեան ամուսնական նոր օրէնքին համաձայն, այն բոլոր զոյգերը, որոնք իրարու հետ կը կենակցին, ամուսնացած պիտի նկատուին, առանց որ եւ է օրինական ձեւակերպութեան եւ արձանագրութեան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գործազրկութեան տագնապը կը շեշտուի

Ֆրանքին բարձրացումը և երկու շաբաթէ ի վեր որոշ սակի մը վրայ կանգ առնելը Ֆրանսայի տնտեսական կեանքին վրայ ունեցաւ մեծ ազդեցութիւն: Քանիցս գրեցինք թէ գործազրկութեան նախանշաններ սկսած են երեւնալ և տնտեսական տագնապը մօտալուտ կը թուի: Շատ մը ճիւղերու մէջ արտադրութիւնը նուազած է:

Մեծ ձուլարաններու մէջ քանի մը օրէ ի վեր բանուորներ կ'արձակուին: Արձակուողներու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Մետաղագործական ճիւղին մէջ ևս անգործութիւնը հետզհետէ կը շեշտուի: Շինութեանց, պարենաւորման, մորթի, կաշիի, քիմիական արտադրութեան ճիւղերուն մէջ նոյն երեւոյթը կը տեսնուի: Միայն ածխահանքերու բանուորները չեն ազդուիր ներկայ տագնապէն, շնորհիւ անգլ. հանքագործներու գործադուլին:

Ֆրանս. մամուլը լրջօրէն կը զբաղի այս խնդրով: «Փըթի Պլէօ» կը գրէ.— Գործերու դադարը երկար պիտի տեւէ, ուստի ներկայիս ամէնէն կարեւորն է կանխել աշխատաւորներու գործազրկութիւնը: Նոյն իսկ անոնք որ օրավարձի յաւելում ունեցան, իրենց գործատէրերուն չափ չկրցան օգտուիլ անցնող բարգաւաճման շրջանէն, որով և մէկ կողմ դրուած խնայողութիւն չունին: Եթէ անգործութիւնը սկսի, 15 օր չանցած փողոց պիտի իյնան: Ու պէտք չէ որ փողոց խուժեն մարդիկ որոնք անօթի են և որոնց կիներն ու զաւակները անօթի են:»

Արդէն հազարներով անգործներ ամէն առաւօտ պոչ կը բռնեն Փարիզի գրասենեակներուն առջև:

Օգնութեան գործը գաղութներու մէջ

Եգիպտոսի մէջ բոլոր հոսանքները անխտիր գործի լծուած են օգնութեան գործը արդիւնաւոր դարձնելու համար: Բարեգործականի մասնաճիւղը 800 ոսկեր ղրկած է Փարիզ, անմիջապէս Հայաստան փոխադրելու համար: Աղեքսանդրիոյ Համազգային Օգնութեան Մարմինն ալ 300 ոսկեր ղրկած է նոյնպէս Փարիզ:

Երուսաղէմի մէջ ևս համաժողովրդական հանգանակութիւն ձեռնարկուած է: Կազմուած են երկու հանգանակիչ մարմիններ, մէկը հին, միւսը նոր գաղութին մէջ գործելու համար: Երուսաղէմի Պատրիարքարանը 100 ոսկեով մասնակցած է հանգանակութեան:

Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը Պոլսոյ Պատրիարքարանը ղրկուած նամակով մը կը յայտնէ թէ Մայր Աթոռը իր սուղ միջոցներէն 500 րուբլի յատկացուցած է աղէտեալներուն: Գերագոյն Խորհուրդը կ'առաջարկէ Պատրիարքարանի թեմի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հանգանակութիւն կատարել և արդիւնքը ղրկել Կաթողիկոսին, «ըստ պատկանելւոյն տեղը հասցնելու» համար:

Քոսթանցայի մէջ ալ Նոյեմբեր 7ին կազմուած է համաժողովրդական հանգանակիչ մարմին մը Հ.Հ. հիւպատոսի նախաձեռնութեամբ: Խորհրդակցական ժողովին ներկայ եղած են 100 հոգի եւ տեղւոյն վրայ մէկ ժամուան մէջ հաւաքուած է 84,250 լէյ: Յուզիչ տեսարան մը պարզուած է երբ երկու մշակներ՝ բեռնակիր Միհրան եւ վարժարանի տնտես Շապին Գարահիսարցի Յարութիւն նուիրած են իրենց ամբողջ ունեցածը. առաջինը՝ 1000 լէյ, երկրորդը՝ 300 լէյ:

Նոյեմբեր 14ին Քոսթանցայի Վան-Բաղէշ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովին մէջ, որուն ներկայ եղած են ուրիշ հայրենակիցներ ալ, խօսուած է Շիրակի աղէտին մասին եւ հանգանակութիւն կատարուած: Միութիւնը իր գանձէն տուած է 4000 լէյ, իսկ Նաւահանգիստի բանուորները տրամադրած են իրենց մէկ մէկ օրականները: Կազմուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը՝ ազգային մարմիններուն անծանօթ Բաղէշցիներու եւ Վասպուրականցիներու մէջ ալ օրավարձերու հանգանակութիւնը շարունակելու համար:

*. Ամերիկայի Հայոց Կեդր. Վարչութիւնը նկատելով որ միայն համագործակցութեամբ կարելի է արդիւնաւէտ դարձնել օգնութեան գործը, ժողովի հրաւիրած է եկեղեցական, քաղաքական եւ բարեգործական բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Մեծ հրդեհ Պրուսայի մէջ

Ուրբաթ գիշեր մեծ հրդեհ մը ծագած է Պրուսայի մէջ: Այրած են 250 տուներ և խանութներ: Քանի մը հոգի վիրաւորուած են: Կորուստները կը հաշուուին երկու միլիոն թրքական ոսկի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գանգազ, անաղմուկ եւ առանց խուճապի գործազրկութեան վտանգն է որ իր գլուխը կը բարձրացնէ Ֆրանսայի եւ մանաւորաբար Փարիզի մէջ։

Արդիւնաբերական արտադրութիւններու զանազան ճիւղերու վրայ, ամիսներէ ի վեր տիրող մեռելութիւնը, վերջին օրերս կ'ընդհանրանայ եւ կը խոստանայ բոլոր ճիւղերու, մեծ թէ փոքր ձեռնարկներու վրայ։ Կացութիւնը վրդովիչ է որքան աշխատաւորութեան, նոյնքան եւ գործատէր դասին համար։ Չէ՞ որ առանց մէկուն միւսը ոչինչ կրնայ ընել տնտեսական կեանքին մէջ, եւ վերջը վերջը վտանգը բոլորին ալ կը սպառնայ։

Ինչպէս ուրկէ՞ առաջ կուգայ գործազրկութեան այս տագնապը, — դժուար է ըսել։ Բայց կասկած չկայ որ դրամական անկայուն վիճակը, Ֆրանքին բարձրացումը խոշոր ազդակներ են, եթէ ոչ բուն պատճառը։ Այս իրողութիւնը համոզիչ կը դառնայ, եթէ փոքր ակնարկ մը նետենք, այս տարուան սկզբնական շրջանին վրայ, երբ Ֆրանքը զգալի անկման էր ենթարկուած, բայց արդիւնաբերութիւնը եռուն եւ նախանձելի վիճակի մէջ կը գտնուէր։ Այդ օրերուն, ոչ միայն գործազուրկներ չկային Ֆրանսայի մէջ, այլ եւ աշխատավարձերն ալ համեմատաբար տանելի էին։ Որքան Ֆրանքը բարձրացաւ, այնքան ծաւալեցաւ գործազրկութիւնը եւ արդիւնաբերութիւնը հասաւ կայուն վիճակի մը։

Կը կարծուի թէ արտածումը զգալի անկում է ունեցած, եւ արտածելի նիւթերը կը մնան երեսի վրայ։ Կը թուի թէ այս ենթադրութիւնը ստուգան մը հիմնուոր է։ Այս պարագան ալ խոր ազդեցութիւններ ձգած է օրուայ տագնապին վրայ։

Այսպէս կամ այնպէս, կը գտնուինք իրական վտանգի մը հանդէպ, մանաւորաբար մենք Հայերս, բոլոր օտարականներու կողքին։

Իբրեւ հետեւանք գործազրկութեան, ամէնէն առաջ օտարն է որ ճամբու կը դրուի գործարանէն կամ արհեստանոցէն։ Հասկնալի կարգադրութիւն։

Փոքր ձեռնարկներու մէջ աշխատողներու վիճակը աւելի քան ծանր է, որովհետեւ ամիսներ առաջ արդէն անոնք գործազրկութեան առջեւ էին կանգնած։ Տարի մը առաջ 25-30 աշխատաւոր բանեցնող տուներ կան, որ այսօր հազիւ մէկ-երկու հատ միայն աշխատող կը պահեն։ Քիչ մը աւելի խոշոր տուները, իրենց աշխատաւորներու թիւը նուազագոյն չափին իջեցնելով մէկտեղ, հազիւ թէ մնացողներուն օրական 3-4 ժամուայ աշխատանք կրնան ապահովել։ Միւս կողմէն, աշխատավարձքերը, ոչ միայն չեն բարձրացած օրուայ սղութեան համեմատութեամբ, այլ իջած են, իբրեւ հետեւանք գործազրկութեան եւ կ'իջնան օրէ օր։ Դժբախտաբար մեր բանւորութեան (Փարիզի մէջ) մէկ խոշոր մասը երկու-երեք տարիէ ի վեր կապուած էր նման փոքր ձեռնարկներու եւ տուներու հետ, իբրեւ արհեստաւոր եւ մասնագէտ։ Եւ այսօր, անոնք են որ ամէնէն առաջ կը տուժեն։

Մխիթարական չէ կացութիւնը նաեւ անոնց, որոնք աւելի մեծ գործարաններու մէջ կ'աշխատին։ Այդ կարգի հիմնարկութիւններու մէջ տագնապը կրնայ աւելի ծանրանալ։

Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», խուլ տագնապ մը կը տիրէ Ռընոյի գործարաններուն մէջ, ուր հարիւրաւոր Հայեր կ'աշխատին։ Որոշում կայ զեղչել ներկայ աշխատաւորութեան հարիւրին 20ը։ Հաւանական է որ աշխատանքի ժամերու կամ օրերու մէջ ալ կրճատումներ ըլլան։ Եթէ այս լուրերը իրականանան, անտարակոյս անելի կը մատնուին Ռընոյի գործաւորները, որոնք ամէնէն աւելի ենթակայ են կրճատման։

Ի՞նչ պիտի ընէ հայ աշխատաւորութեան հոծ զանգուածը, որ կ'ապրի իր օրական աշխատավարձքով միայն։ Այս սիւնակներուն մէջ, ուրիշ առիթով մը ըսած եմ, որ մասնակի գործազրկութիւնը, արդէն իսկ կը սպառէ սեւ օրուան համար պահած վերջին սանթիմները։ Շատեր կան, որ այսօր անգործ ըլլալէ զատ, զրկուած են այդ վերջին միջոցներէն։ Տեղացի բանւորը նման պարագաներու տակ մտատանջուելու համեմատաբար աւելի քիչ պատճառներ ունի. ան կրնայ պետական եւ այլ նպաստներով ճարել իր ծախքերու նուազագոյնը. Հնարաւորութիւններ մը, որոնցմէ բոլորովին զուրկ է օտարը։ Պատմութիւններ կան թէ վերջերս անգործ եւ անդրամ երիտասարդներ կ'աշխատին գոնէ անօթի չմնալու համար, ո՞վ եւ է հիւանդանոցի մէջ անկիւն մը ապահովել մէկ-երկու շաբաթուան համար...

Փոխադարձ օգնութիւնը հրաշքներ կը գործէ այսպիսի պարագաներու մէջ։ Եթէ ըլլային հայկական կազմակերպութիւններ այս նպատակներու համար, անտարակոյս խոշոր դեր կրնային կատարել։ Պէտք չէ մոռնալ, որ անգործութիւնը ունի եւ իր բարոյական վնասները։ Յուսահատութիւնը կրնայ մոլորեցնել։ Այս կարգի տագնապներու առթեւ, քաղաքական կազմակերպութիւններ եւս, կ'ուզեն առիթը օգտագործել, խոստումներու եւ շատ շատ կտոր մը հացի համար մարդիկ որսալ կասկածելի նպատակներու համար։

Հայ աշխատաւորութիւնը իր շահերու տեսակէտէն, պարտաւոր է զգուշանալ այդպիսի թակարդներէ։ Մեր նշանաբանը պէտք է ըլլայ, այս տագնապի առթիւ.—

Ա.) Խնայողութիւն եւ կենցաղի կանոնաւորում.

Բ.) Փոխադարձ օժանդակութիւն

Գ.) Զգուշութիւն քաղաքական զանազան մեքենայութիւններէ։

Կը խոստովանինք որ հիմնական միջոցներ չեն ասոնք, կացութիւնը բարւոքելու տեսակէտէն, բայց անհրաժեշտութիւններ են աւելի խոշոր չարիքներէ խուսափելու համար։

Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Զաւէն Խանզատեանի Atlas de Géographie économique de Turquie, ճոխ ու շքեղ գիրք մը, 28 էջ վիճակագրական տեղեկութիւններ եւ 30 էջ ճին ունոր քարտէսներ։ Հրատարակիչ L. de Bertalot, նախագահ Comptoir commercial industriel du Lavantի։

Զաւէն Խանզատեանի Atlas de Géographie économique de Syrie et du Liban: Սուրիոյ վրայ պատմական, քաղաքական եւ աշխարհագրական լուրջ ուսումնասիրութիւն մը, բաղկացած 88 մեծադիր էջերէ։ Հին եւ նոր քարտէսներ, 67 էջ, կցուած են այս գեղարուեստական շքեղ գործին։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՊԱՐԸ

Երաժշտութեան ներածութիւնը մեզ անցուց բանաստեղծներուն եւ աշուղներուն երգած վարդաստաններէն։ Անուշ հով մը մեր զգայնութեան բերաւ այդ վարդաստաններէն խլուած քաղցր թարմութիւն մը որ թռչուններուն թրթռումներուն կ'ընկերանայ, պարտէզներէն եկող հողի խոնաւութեան եւ տերեւներու հոտին հետ։

Այս հեռանկարին մէջ, Տիկ. Օհանեան, առաջին առթիւ բերաւ մեղմ ու սրամիտ խօսակցութիւն մը իր հասարակութեան հետ։

Ահա եւ պարուհին։

Տիկին Օհանեանի արուեստը գաղափարակէտ չի ճանչնար։ Ինքը համոզուած է ասոր, որովհետեւ նախասահմանուածէ վերընձիւղելու դալար ծիլի մը պէս։

Անոր շարժականութեան աննախատեսելի նրբութիւններն ու անակնկալները իւրայատուկ շեշտ մը կուտան անկեղծութեանը ու կ'ընդլայնեն անոր լեզուին հասկցողութիւնը։ Տիկին Օհանեանի պարը տարաշխարհային թովչութիւն, խրընատալութիւն ունի. այս կէտը կը պրզուի չափով մը թերեւս, ան գաղափարականով զոր ինքը կը սնուցանէ կնոջ եւ բնութեան մասին։ Անոր արուեստը հայկական ներշնչում եւ խէալականութիւն կը պարունակէ։ Անոր գծագրութիւնը արեւմտեան տարրերուն խաթարումէն հեռու է։ Մարմին եւ գիր չի ճանչնար ան, այնքան շուտ կ'ըլլայ այս նշաններուն ձեւափոխութիւնը տեսակ մը անհիւթ մտապատկերի։ Տիկին Օհանեանի հրապոյրին մօտաւորութիւն ցուցնել կարելի չէ. ասոր համար է որ պիտի տարուէի ըսել՝ թէ ան մարմին չունի։ Անոր ամէն մէկ դիրքը, իր յաջորդական փուլերուն մէջ, կը փայլի սուրի մը շեղբին շողշողուն մերկութիւնովը. ահա թէ ինչու դերակատարին գոյութիւնը անտեսանելի կը մնայ ամէնքին։ Անոր գիծերուն հոլովոյթը վերադիր ու մակաբոյծ պաճեր չի պարունակեր։ Պարին գծանկարը լայն կորութիւններու եւ տենդագին կծկումներու քով, սուր վերելքներ եւ ցած անկումներ կը ցուցադրէ։

Մակերեսի այս անհաւասարութիւնը գեղեցիկին մաս կը կազմէ, այնքան ընթեռնելի հոգեբանութիւն մը ունի ան։ Դրնգիններուն ու յօդուածներուն լծորդութիւնը կը զարգանայ հարազատ թափով ու կ'արթնցնէ զգացումի ամէն երանգները։ Պարին շրջաբերութեան մէջ Տիկին Օհանեան կը մնայ «սիրտ»ը, որ հաղորդակից կ'ընէ մեզ արեւելքի զգայնիկ զարկին։ Պարը բազմակողմանի տարածականութիւն ունի։ Ան կը թարգմանէ այն ալլազան տպաւորութիւնները որ կրնան գալ միայն բոլոր զգայարանքներու գործակցութենէն։ Տիկին Օհանեան շարժանկարի եւ կերպընկալութեան խմոր մըն է։ Անոր մարմինը այն շարժածին գործիքն է որմէ կը հոսի վառվռուն ուժականութիւնը պարին։ Այս արուեստը կարելի չէ բացատրել երաժիշտի մը եւ գործիքի մը գործակցութիւնովը. հեռաւոր է բաղդատութիւնը։ Մարմինով երաժշտութիւն տալու գաղտնիքը պէտք է ենթադրէ աւելի բարդ մեքենականութիւն մը, որուն լուսաբանութիւնը թաղուած է Տիկին Օհանեանի ծագումին, զգացական եւ մտաւորական կազմուածքին՝ նաեւ այն ցեղային տաղանդին եւ միջավայրին մէջ, որուն հարազատութիւնն է ինքը։ Տիկ. Օհանեանի արուեստը կոչում մըն է. իրականանալու ուրիշ միջոց չունի ան։ Եթէ պարը կարելի ըլլար վերցնել անոր կեանքէն, կը վախնամ որ ինքնար ան վիրաւոր թռչունի մը պէս։ Պարը, համադրելով իմացական բոլոր արտայայտութիւնները կը մօտեցնէ զանոնք իրենց վերջնական ձեւին եւ վախճանականութեան։ Գործիական յարակից երաժշտութիւնը կ'ենթարկուի այն նօթերուն որոնք մարմինէն կը բխին, ինչպէս խմբապետի մը ժպիտէն, թարգմանելով մեղմ ու ջղաձիգ, խելայեղ ու փոթորկալից, բոլորաձեւ ու հմայիչ պատմութիւնը նիւթին՝ բանաստեղծօրէն թէ երաժշտաբար, նկարչագեղութեամբ թէ քանդակագործութեամբ։

Արուեստի այս բոլոր յատկանիշները հանդէս կուգան, ճարտար զուգադիպութիւնով մը պարուհիին բարձրագոյն արտայայտութիւններուն մէջ։ Դիմանկարը առանձին երես մը կը բռնէ։ Ան կը տեւայտի որսացուած թիթեռնիկի մը պէս, կը դառնայ սիրոյ, վերացումի եւ գայրոյթի ակ, անգիր բանաստեղծութեան սկիզբ։

Անոր բարեձեւ շրջանակներն ու թեւերը, ուռի ճկունութիւնով, կը ցայտին ինքնաբուխ շատրուանի մը նման, ու պարին հեքեաթը հետզհետէ կը բաժնուի իր շղարշներէն, ժանեակներէն ու տափէն եւ անուշ կամ վշտահար նայուածքը կը թափի, ինչպէս գալկահար թերթեր, յանգաւոր երգով մը։

Արուեստի տեսակէտով, Տիկին Օհանեան, ոչ միայն իւրացուցած է պարով արտայայտուելու գաղտնիքը, ինչ որ ինքնին այս գեղարուեստին դժուարագոյն մասը կը կազմէ, այլ գտեր պարը, որ տեսակ մը մայրենի լեզու է իրեն համար, անգիտակցական յայտնատեսութիւնով։

Երաժշտութիւնը հետեւորդ մը եղաւ պարին։ Ան իր ազդանշանները առաւ պարուհիին ներդաշնակ կշռոյթներէն։ Տիկին Օհանեան կը խորհրդանշէ պարը, եւ իբրեւ կին, կ'ուզէ տեսնել պարին մէջ յղացումի մտային տեսակները։ Պարը խառնոյն է բոլոր արուեստներուն։

Տիկին Օհանեանի պարը առաջնորդեց մեզ նոր բարձունքներու, տալով իր կնոջ սրտի ինքնաբուխ երկունքէն թանկագին եւ կենդանի գրուագներ։ Անոր մեկնած պատկերները եղան մէկզմէկէ գերազանց գոհարներ.

«Նշանած աղջիկ»ը՝ ուժգնութեան, մերկութեան եւ թովչքի,

«Գեղուհին»՝ ինքնամոռացումի, ընդվզումի եւ խոր գալարումներու,

«Շղթայուած»ը՝ Արեւելեան շնորհի, ապստամբութեան եւ ըմբոստութեան.

«Ցարփուհին»՝ նուրբ հրապոյրի եւ հաճելի թափանցկութեան.

«Անկեալը»՝ եռանդոտ համարձակութեան եւ խստութեան.

«Գիւահարը»՝ սարսափի, այլափոխութեան եւ մահատիպ տխրութեան։

Վերջինը, «Դէպի Նիրվանա» սակայն, այն հարմներդն եղաւ որ մանկամարդուհիի մը երազը կը լեցնէ։ Անով Տիկին Օհանեան վերցուց այն քօղը որ կը ծածկէր շատերուն աչքին իր երազին ճամբան։

Այս եղաւ այն էջը զոր Տիկին Օհանեան՝ փրցուց իր պարի գիրքէն անհուն շնորհով։

Ներկաները մոռցան գոնէ պահ մը երգեցիկ սրճարաններու ծանր եւ քլունաթոր մթնոլորտը։

Այս երեկոյթը, որուն մեծ թիւով օտարականներ փութացած էին, բացառիկ վայելք մը տուաւ ներկաներուն։

Հ. Ե.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԷՆ

Ամերիկահայ փեսացուն եւ Մարսիլահայ հարսնցուն.— Հայ նպարավաճառները կ'աճին.— Թրքախօսութիւնը.— Թաղական խորհուրդներ.— Հայկ. փողոց մը.—

Այն օրէն ի վեր երբ Մարսէյլի հայութիւնը նկատելի չափով սկաւ բազմանալ, ամերիկահայ ամուրիներուն մէջ խոշոր իրարանցում մը ծայր տուաւ։ Անոնց ամենէն ալեւորն անգամ պատեհ առիթ նկատեց, իր քաղաքացիութեան թուղթը գրպանը դրաւ եւ երիտասարդի հովերով վազեց Մարսէյլ։

— Այս որչափ հայ մարդ կուգայ Ամերիկայէն, հարցուցի իրազեկ բարեկամի մը։

— Ամերիկայի ներգաղթի պայմաններու դժուարութիւնը հովեր տուած է աւելի տարիքաւոր ամուրի այրերուն։ Անոնք 40էն աւելի տարիները իրենց ուսերուն վրայ առած կուգան 15-16 առաւելն 20 տարեկան աղջիկներու հետ ամուսնանալու։ Եւ հակառակ որ այսքան ատեն շատերը նման ձեռնարկներու մէջ իրենց չարաչար աշխատանքով հաւաքած հարստութիւնը փճացուցին, նորէն դաս չառին։ Շատ տխուր է այսպիսիներուն պատմութիւնը, որոնց մասին Մարսիլահայութիւնը մինչեւ իսկ երգեր հիւսած է։

Ժամերով պատմեց պատմութիւններ, որոնց մէկը կը գրեմ այս անգամ։ Դեռ ամիս մը առաջ 45 տարեկան պարոն մը իր քանի մը հազար տալեր հարստութիւնով Ամերիկայէն Մարսէյլ կուգայ ամուսնանալու։ Երբ Մարսէյլ կը հասնի, իր նպատակը կը յայտնէ մօտաւոր ազգականներուն պահանջելով որ հարսնցուն առ առաւելն 25 տարեկան օրիորդ մը ըլլայ։ Ազգականները կըզգուշացնեն եւ յարմար կը տեսնեն 30 տարեկանէն վեր այրի կին մը. սակայն փեսացուն անդրդուելի կը մնայ, յայտարարելով որ Ամերիկայի պետական պաշտօնեայ մըն է ինքը։ Գործի կը սկսին։ 23 տարեկան օրիորդ մը կը ճարուի։ Աղջիկը չի հաւնիր, բայց իր բարեկամները՝ շփացած կանանչ տալերէն եւ ընծաներէն, կը համոզեն եւ կ'ամուսնացնեն։ Ամերիկահայ փեսացուն եւ Մարսիլահայ հարսնցուն կը մեկնին Ամերիկա։ Հոն, մէկ երկու օրէն հարսը կը տեսնէ որ իր նշանածը ոչ թէ պետական պաշտօնեայ է, այլ պաշտօնատան մը սրահները մաքրող մը։ Հարսը կը հիասթափուի եւ արդէն երկու ամսուան ընթացքին իր եւ ամուսնոյն տարիքներու տարբերութեան մասին ալ գործնական գաղափար կազմելով եւ թերեւս ազդուած ուրիշ պարագաներէ, կ'ըմբոստանայ եւ կը վարկաբեկէ իր ամուսինը։ Ամուսինը կը սկսի զանազան միջոցներու դիմել կնոջ սիրտը առնելու, սակայն վերջինը անդրդուելի կը մնայ։ Ամիս մը վերջ կինը տեսնելով որ պարոնը տակաւին զինքը կը հետապնդէ, կը փախնայ եւ անմիջապէս լուր կը ղրկէ որ երկու շաբաթէն հեռանայ Ամերիկայէն, հակառակ պարագային, կառավարութեան պիտի [...] ղեկուցնէ թէ՝ լաւ քաղաքացի [...] Թուղթի օրէնքին, ինքը իր [...] կինը չէ եւ ոչ ալ քաղաքաց[...] լալէ առաջ ամուսնացած է։ Մա[...] ճարահատ այս սպառնալիքէն [...] մեկնի Ամերիկայէն, առանց [...] նալու համար Ֆրանսա, ուր [...] կը մնայ հոգեկան չարչարանք[...] րու եւ նիւթական անձուկ վիճ[...] մէջ։ Իսկ կինը երիտասարդ հա[...] կին մէջ կ'իյնայ Ամերիկ[...] գործարաններուն դուռը, իր [...] պահիկը ճարելու համար։

Այսպիսիներու համար Մար[...] սէյլի Հայերը յօրինած են [...] տեւեալ երգը, սրտաշարժ եղա[...] կով.—

Օրիորդը խելքէն ելած, [...]
ռական ըսելով
կը վազէ Ամերիկա։
Մէկ ալ նայիս ի՛նչ տեսնես
Բեռնակիր է կ'երեւայ։

Աղջիկը խեղճուկ համոզուած, [...]
րիտասարդ է ըսելով
կը վազէ Ամերիկա։
Մէկ ալ նայիս ի՛նչ տեսնես
Ալեւոր է կ'երեւայ։

Աղջիկը մօրքով տարուած, [...]
տավայր ըսելով
կը վազէ Ամերիկա։
Մէկ ալ լսես ի՛նչ կ'ըսէ,
Ա՛խ ու վա՛խ է կը քաշէ։

*
* *

Մարսէյլի մէջ նպարեղէն [...] րու հայկական խանութպան[...] թիւը հարիւրի կը մօտենայ, [...] րոնցմէ 40ը հայախօս, 20ը [...] քախօս, իսկ մնացեալները հա[...] գէտ թրքախօսներ են։ (Կը [...] ծենք թէ չափազանցութիւն [...] կայ այս թիւերուն մէջ. Խմբ.)

Վերջերս, քանի մը Հա[...] թուրքերէն խօսակցութեամբ [...] հուրդ կատարած են, միջոց[...] սահեծել Շիրակի աղետեալներ[...] անունով դրամ շրջեցնելու համար [...] Բարեկամ մը այս տեղեկութի[...] հաղորդելով, յատկապէս խնդր[...] որ հրապարակաւ ազդարարու[...] պէտքի մեծամիտներ զոհ չերթ[...] այս կարգի խաչագողներու։

*
* *

Մարսէյլի մէջ, մեր հայ[...] նակիցներուն մեծ մասը [...] ւորուած է քաղաքին գրեթէ [...] րոնը եւ իրարու կից քանի մը [...] ղոցներու մէջ։ Այս փողոցներ[...] ամէնէն հայաշատն է Ռիւ [...] Ցօմինիքէնը, զոր վերջերս Հայ[...] ըը սկսած են կոչել «Հայկակ[...] փողոց»։ Վերէն վար այս փողո[...] վրայ նայող տուներէն շատ [...] րու մէջ կը բնակին տեղացի[...] նոյնպէս հազիւ մէկ երկու [...] նութեան Ֆրանսացիներուն ձեռ[...] են։ Մնացեալներուն բոլորին [...] են Հայերը։ Այս փողոցին մէջ [...] երկու հայ տպարաններ, [...] գրադարաններ։ Վերջերս բաց[...] ցան նաեւ գոհարեղէնի երկու [...] վաճառատուններ։ Կիրակի [...] ամբողջ փողոցը վերէն վար [...] ծիայ հայ երիտասարդներ[...] որոնց մէջ լրագրավաճառ Պ. [...] րեկեան ման կուգայ, արագ [...] րագ ծախելով իր թերթերը։ [...] բակի օր Ցօմինիքէն փողո[...] ունէ անցորդ անկասած [...] հիանայ հայութեան հաւաք[...] ընդունակութեան ու կորովին վր[...]

Խոշոր պակաս մըն էր մին[...] գարդ հայ լուսանկարչատան չգոյութիւնը Մարսէյլի մէջ։ [...] մը դժուարութիւններու եւ ծա[...] քերու կ'ենթարկուէր հայ [...] թակնը, լուսանկար մը տալու համար։ Այդ պակաս[...] լրացաւ, հայրենակից մը [...] լուսանկարչատուն մը բացա[...] է։

ՀԱՐԶՈՒ[...]
Մարսէյլ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շիրակի աղէտին առթիւ մեր [illegible]ցիներուն բերած իւրօգնու[illegible]թեան շարժումը մխիթարական [illegible] գովելի։ Իբրեւ հայրենասի[illegible] զգացման արտայայտու[illegible]թիւն մանաւանդ, այդ շարժումը կրնայ հանդարտեցնել այն բոլոր [illegible]ծամիտները, որոնք կը հա[illegible]ային թէ վհատեցնող այլե[illegible]թիւն պիտի ունենայ աղէտը։

Շարժումը իր գործնական [illegible]րդիւնք, սակայն կրնար աւելին [illegible]ենայ, եթէ զայն պատրաստող[illegible]ներու մտահոգութիւնը արտաքին [illegible]փայլէն աւելի օգնութեան գու[illegible]մարը ըլլար։

Այս եղբակցութեան կը [illegible], աչքի առաջ ունենալով Ալֆօրվիլի պատկերը։ Իբրեւ հիմ [illegible] ունենալով իւրաքանչիւրին մէկ [illegible]ական աշխատավարձքը, Ալֆօր[illegible]վիլն պէտք էր սպասել նուազա[illegible] 15,000 ֆրանք, մինչդեռ [illegible]աքուած է ողորմելի գումար [illegible], մօտաւորապէս մէկ տասնե[illegible]րդը վերոյիշեալ գումարին, եթէ [illegible] սխալիր։

Ինչո՞ւ այս արդիւնքը։ Ոչ ոք [illegible] ըսել որ Ալֆօրվիլ բնակող [illegible]յութիւնը նուազ հայրենասէր [illegible] նուազ կը հետաքրքրուի իր [illegible]ազակիցներու վիճակով։ Անոնց [illegible]ծաժամսութեան կեանքին ծա[illegible]նօթներ անվարան կրնան վկայել [illegible] անոնց մօտ զգայական եւ [illegible]գործնական հայրենասիրութիւնը [illegible] խոր է։

Ուրիշ պատճառներ պէտք է փնտռել այս հակասութիւնը մեկ[illegible]նելու համար։ Ամէնէն առաջ [illegible]անգանակութեան ձեւը։ Գիշեր [illegible] ժողովուրդ մը տեղի կ'ունենայ [illegible] լսելու համար Հօկի պատուի[illegible]րակներէն մէկը։ Ներկաները [illegible]ընտրեն հօն հինգ հոգինոց հան[illegible]գանակիչ յանձնախումբ մը։ Քա[illegible] մը օր յետոյ, երբ Երիտ. միու[illegible]թեան ակումբ-սրճարանին բացու[illegible]մը տեղի կ'ունենայ եւ աղէտի [illegible]մասին կը խօսուի, ներկաները փա[illegible]փաք կը յայտնեն հանգանակու[illegible]թիւն մը կազմակերպել։ Հոն կը [illegible] Հօկի ժողովին մէջ ընտրուած [illegible]մարմնի մը գոյութիւնը։ Քո[illegible]ղովին նախագահը հարցը կը դնէ [illegible] առեն սա ձեւով.— Նոր [illegible]մարմի՞ն ընտրել թէ նախապէս [illegible]ընտրուածը ընդունիլ։ Սրճարանը [illegible]լեցուն էր, շատեր ոտքի վրայ [illegible]ցած էին, ու բոլորը՝ բացի ե[illegible] հոգիէ, որոշեցին նոր մար[illegible]մին մը ընտրել գաղտնի քուէար[illegible]կութեամբ եւ անմիջապէս։ Ըն[illegible]թութիւնը կատարուելէ յետոյ, [illegible] եւ հին մարմիններու հաւա[illegible]կան խորհրդակցութեան առեն, [illegible] պէտք եղաւ փոխանցումը [illegible]արել, հանգանակութեան [illegible]անակցողներու ցանկը ունենալ, [illegible]աքուած գումարը յանձնել [illegible] գանձապահին, դժուարութիւն[illegible] երեւցան։ Հին մարմնէն չորսը [illegible] էին, որոնցմէ երեքը ու[illegible] կատարել փոխանցումը, [illegible] մէկը՝ որուն մօտ կը գտ[illegible] գումարը յայտարարեց.

— Ես պատասխանատու կ'ըլ[illegible], առանց ընկեր... ի տեղեկա[illegible] չեմ կրնար դրամ յանձ[illegible]։»

Պարզուեցաւ որ ընկեր ... ը յանձնախումբի անդամ չէ, այլ [illegible] մէկը։ Հետեւաբար ներ[illegible] ալ այն համոզման եկան [illegible] պաշտօնական հանգամանք չէ

ունեցեր մինչեւ այդ առեն կատարուած աշխատանքը, այլ դի-տումով առաջնորդուած։ Բոլորին փափաքն էր որ շարժումը դառ-նար զուտ ժողովրդական եւ ժողո-վուրդէն ընտրուած մարմինը ա-զատ ըլլար իր որոշումներուն եւ գործունէութեան մէջ... Տրամա-դրութիւնները երբ այդպէս էին, կարելի չէր ըմբռնել երկուութեան գաղափարը։ Ու նոր մարմինը ա-ռանց գործի սկսելու լռեցուեցաւ, մինչեւ այդ առեն ինքնաբերա-բար յանձնուած վճարումները ետ տրուեցան, ու շատերուն մեծ յուսախաբութեանը մէջ գործը երեսի վրայ թողուեցաւ։ Հին մարմինը անկէ յետոյ շարու-նակեց իր աշխատանքը։ Ոչ ոք փորձեց որ եւ է ձեւով խանգարել զանոնք, շատեր անոնց վերաբե-րումէն վիրաւորուած կը պատաս-խանէին որ իրենք գիտեն իրենց օգնութեան ձեւն ու ճամբան։ Այս բոլորին արդիւնքը եղաւ ո-ղորմելի։

Այս պատմութիւնը կարեւոր չէ այնքան, որքան Ալֆօրվիլի ժո-ղովուրդին բռնելիք դիրքը այս ազգային հանգանակութեան գոր-ծին մէջ։ Առաջին օրէն մինչեւ այսօր շատ փոխուեցան մարդոց տրամադրութիւնները։ Ջերմ ու անհաշիւ նուիրումի օրերը անցան, շատեր պատրուակներ ալ ունեցան պարտականութենէ խուսափելու. «Ես միս հաւաքիչներուն տուի»ի պէս։ Բայց այս բոլորէն անկախ այժմու անտարբերութեան հե-տեւանքը ծանրօրէն կը ճնշէ ու պէտք է ձնշէ շատ մը հոգիներու վրայ։ Ինչո՞ւ անմասն մնացինք մենք ու պիտի մնանք գործի մը հանդէպ որ մեր ցեղի կեանքէն կը խօսի։ Պէտք չէ նոյնիսկ կոր-սուելու դատապարտուած տոմար-ներու մէջ արձանագրել տալ որ Ալֆօրվիլի հայութիւնը քար էր, սիրտ ու հոգի չունէր։

Լ. Չ.

ԿԵԱՆՔԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնք, 18 Նոյ.

Շիրակի աղէտին լուրը այս-տեղ ալ խոր արձագանգ գտաւ։

Գոյժը Աթէնք հասնելէ գրե-թէ անմիջապէս յետոյ, «Նոր Օր» անկողմնակալ հրաւէր մը ուղղեց բոլոր խաւերուն, կեդրոնական մարմին մը կազմելու համար։

Այս անգամ ալ սակայն, ինչպէս միշտ, գտնուեցան մար-դիկ որ մոռցած ամէն նուիրակա-նութիւն հրապարակ իջան սեւ-ցնելու այս առաջարկը ու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ առանց կան-խակալ նկատումներու կը փափա-քէր օգնել Շիրակի մեր դժբախտ հայրենակիցներուն։

«Նոր Օր» սակայն առանց ուշադրութիւն դարձնելու ծանօթ վայրէն հասած կաղկանձիւնին, շարունակեց տրամադրել իր սիւ-նակները բացուած հանգանակու-թեանց։ Ձեռնարկը մէկ շաբթուան մէջ տուաւ սպասուածէն աւելի մեծ արդիւնք մը, ապահովելով մօտաւորապէս 15000 տրախմիի գումար մը։ Մինչ՝ խորհրդային օրկանը հակառակ իր փրցուցած վայնասունին, Նոյնքան ժամա-նակուայ մը ընթացքին հազիւ կրցաւ հասարակութեան ցոյց տալ 2-3000 տրախմիի կասկա-ծելի գումար մը։

Կազմուած է կեդր. յանձնա-խումբ մը, մասնաւորաբար չէ-զոքներէ, դաշնակցականներէ եւ Ռամկավարներէ։ Դուրս կը մնան համայնավար - ծայրայեղականները որոնք երդում ըրած են միշտ թի-կունքէն աշխատելու։ Ժողովուրդը այլեւս իր արհամարհանքը չի ծածկեր անոնց հանդէպ։

Կեդրոնական յանձնախում-բին մէջ գործող մարդիկ չեն պակսիր, եւ մենք կը յուսանք որ պիտի կրնայ արդարացնել իր վրայ դրած մեր յոյսերը։ «Նոր Օր» յանձնախումբին յանձնեց իր հանգանակած գումարները։

*** Կրթական կեանքը ցա-ւալի վիճակի մը կը հասնի օրէ օր։ Դպրոցներու պիտանէն եռթա-լով տագնապալի վիճակ մը կը ստանայ։

Նիւթական ողբալի այս կա-ցութեան պատասխանատուներն են «Վարչութիւն»ն ու անորոշա-նակած «Կրթական» խորհուրդը։

Դեռ վերջերս Սինկրունի (Ա-թէնքի արուարձաններէն) տնօ-րէնը, քառասուն եւ հինգ տարի-ներու բազմամեայ կրթական մշակ Պ. Յ. Սէմէրճեանը վարժա-րանէն դուրս հանուեցաւ թաղա-կանութեան կողմէ, կոպիտ ձե-ւերով։ Տնօրէնը բողոքեց «Կրթա-կան»ին բայց որեւէ կարգադրու-թիւն չէ ստացած։ Ուսուցչ. միու-թեան վարչութիւնն ալ իր կար-գին եւ ժամանակին բողոքագիր մը յղած էր, որ ցարդ կը մնայ անպատասխանի։

Ուրիշ տեղ մը, հոգաբարձուն կը յարձակի ուսուցիչի մը վրայ, զայն անուանելով «տէրէպէյի»։

Այս երկու դէպքերը կը բաւեն գաղափար մը կազմել տա-լու համար կրթական գործին բա-րոյական մասին վրայ։

Մարգուս

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պաշտօնական հաստատու-թիւնները ծանուցած են թէ, նոր պաշտօնեայի ոչ մէկ խնդրանք կրնան ընդունիլ։ Այս քայլը առ-նելու ստիպուած են վերջ տալու համար այն անթիւ դիմումներուն որ կը կատարուին ամէն օր գրեթէ բոլոր պաշտօնատուներուն մօտ։

Պաշտօն խնդրողներու թիւը երեք հազարէն աւելի եղած է։ Այս դիմումներէն մէկ չորրորդը ուղղուած է Կրթական տնօրէնու-թեան։ Պոլսոյ օտար եւ փոքրա-մասնութեանց վարժարաններուն ուսուցչական թեկնածու կը նե-կայանան հարիւրաւոր երիտա-սարդներ։ Հազարէ աւելի անձեր ալ դիմած են մենաշնորհի վար-չութեանց մէջ պաշտօնեայ ըլլա-լու համար։

Խնդրին ամէնէն աւելի շահե-կան կողմը այն է որ, կ'ըսէ «Ագ-շամ», դիմում կատարողներու մեծամասնութիւնը բարձր կրթու-թիւն առած անձեր են։ Այս ան-հաշիւ դիմումները ցոյց կուտան որ Պոլսոյ մէջ լայն անգործու-թիւն մը կը տիրէ եւ ամէնէն ա-ւելի անգործ մնացողներն են բարձ-րագոյն վարժարան աւարտողները, որոնք անգործութեան երեսէն ի-րենց մասնագիտութիւնները լքե-լով կը հետամտին զանազան գրա-սենեակներու մէջ գրագրութիւն ընել։ Ուսուցչութեան համար խնդ-րագիր տուողներէն մեծ մասը բժիշկ եւ փաստաբաններ են. բազ-մաթիւ ատամնաբոյժներ թղթա-տարական վարչութեան դիմած են գործ խնդրելով։

Պատերազմէն վերջ, արձակ-ուած պաշտօնի սպաները, որոնք բարձր կրթութիւն մը ստացած են, ամէն կերպ կ'աշխատին 30-40 ոսկի ամսականով պաշտօն մը ձեռք ձգել թաղապետութեան կամ մենաշնորհի ընկերութեան մը մէջ։ Մինչդեռ, պաշտօնական հաստատութիւնները եւ մենա-շնորհի ընկերութիւնները իրենց պաշտօնեաներու մէկ մասը ար-ձակելու հարկադրանքին տակ կը գտնուին։

Այս երեւոյթին պատճառը, ըսած է իրաւասու անձնաւորու-թիւն մը, այն է որ անգործները կը մերժեն Պոլսէն դուրս գործի երթալ։ Անգործ մնացած երիտա-սարդներուն համար, զանազան պաշտօնատուներու մէջ գործ չի պակսիր Անատոլուի զանազան քա-ղաքներուն մէջ։ Պոլսոյ անգործ ատամնաբոյժներն ու փաստաբան-ները երբեք մտքերնուն չեն ան-ցըներ Անատոլու երթալ։ Այս ըն-թացքով, Պոլսոյ անգործներուն թիւը քանի մը հազարի պիտի հասնի, նկատի ունենալով որ ըս-տիկանութենէն 4—500 հոգի բացը մնացին եւ տէֆթէրտարու-թիւնն ալ նոյնքան թուով պաշ-տօնեաներ արձակեց։ Պաշտօնեա-ներու նման, ընկերութիւններն ալ մաքրագործում կը կատարեն. այնպէս որ մօտերս հազար-հա-զար հինգ հարիւր հոգի եւս պի-տի աւելնայ անգործներու բազ-մութեան վրայ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՄ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՍ

Թերթերու մէջ, առնէ մը ի վեր, կը կարդամ թեր ու դէմ գրուածքներ այն «Միջադէպ»ին մասին, որ տեղի ունեցաւ Փարիզի եկեղեցիին մէջ, դժբախտաբար իմ ներկայութեանս։

Իսկ «Յառաջ»ի անցեալ թի-ւին մէջ տեսայ Փարիզի հոգեւոր հովիւ Քիպարեան եպսի. «Պաշ-տօնական յայտարարութիւն»ը՝ նոյն խնդրին մասին։

Անձնապէս մեծ յարգանք կը տածեմ Քիպարեան եպս.ի հան-դէպ։ Բայց, երբ կը տեսնեմ որ բա-ցորոշ իրողութիւններն իսկ կը խե-ղաթիւրեն, ինքզինքս բարոյապէս ստիպուած կը զգամ հրապարակ իջնել իմ կարգիս ու՝ անվերա-պահօրէն՝ յայտնել իմ վկայու-թիւնս նոյն «Միջադէպին» մա-սին։

Բացարձակապէս ծիծաղելի է ըսել թէ՝ Պ. Պ. Գօնչէկիւլեան եւ Պօյաճեան նոյն օրը եկեղեցի ե-կած էին՝ միայն Պ. Չայլաքէն պահանջելու այն գործը որ կաթ. պատուիրակութեան շէնքը փո-խադրուած է եղեր անիրաւաբար։

Ես ներկայ էի նոյնիսկ Պ. Չայլաքէն առաջ եւ տեսայ թէ՝ յիշեալ պարոնները եկած էին ո՛չ թէ գործ մը պահանջելու, ինչպէս կ'ուզեն ցոյց տալ այսօր, այլ՝ պարզապէս՝ արգիլելու համար նոյն օրուան Դատաստ. խորհուրդի գումարումը։

Քաղաքացիական արիութիւնը — որ, կ'երեւի, կը պակսի իրենց քով — կը պահանջէր որ՝ այդ պարոնները ճակատաբաց մէջտեղ դնէին այն իրական պատճառները որոնք մղած էին զիրենք դիմե-լու իրենց այդ ձեռնարկին, փոխա-նակ տղայական ու անհեթեթ պատրուակներով ամէն բան ու-րանալ փորձելու։

Իսկ թէ ինչ են այդ իրական պատճառները, զանոնք պէտք է փնտռել մեծահարուստ փարիզա-հայու մը աղջկան նոյն Դատաստ. խորհուրդին առջեւ ունեցած ա-մուսնալուծման դատին մէջ, ո-րուն մանրամասնութիւնները չեմ ուզեր տալ այսօր եւ որուն մա-սին, սակայն, իմ մանրամասն ու պատճառաբանեալ տեսակէտս, շատ մօտ օրէն, պիտի պարզեմ մամուլի միջոցաւ, որքան, երբ ազգ. արժանապատուութեան նա-խանձախնդիր՝ անկողմնակալ իրա-ւագէտ, նոյնքան ալ երբ Եւրոպա-հայ Դատաստանական խորհուրդի անդամ։

Աս ալ իմ բացարձակ իրա-ւունքս ու համոզումս է։

Գամէր Բենիամին

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ներկայացուցիչը Պ. Ե-սայի Կարիկեան Երեւանէն կը հեռագրէ Նոյ. 9 թուականով.

«Արաբկիրէն 72 հոգի հասան, Նոր Արաբկիր տեղաւորուեցան։ Տուները ծածկել սկսանք. մէկ տունը գործարան կը շինենք»։

Երկու տարուան տքնաջան աշ-խատանքի եւ եռանդուն ջոհողութեան արդիւնքն է սա, որ մեր սրտերը կը լեցնէ անհուն բերկրութեամբ։

Մեր առաջին ուխտաւորներն են անոնք, որոնք արհամարհե-լով ամէն խոչընդոտ, աննկուն վճռ-ռականութեամբ մը գացին հոն, որ սահմանուած էր ըլլալ իրենց նոր բնակավայրը ու հազիւ տեղ հասած, նուիրուեցան շինարար գործի եւ ստեղծագործ աշխատան-քի։ Վաղը անկասկած, անոնց պի-տի երթան միանալ նոր խումբեր, մինչեւ վերջին Արաբկիրցին, միշտ զինուորի պէս կարգապահ եւ ուխ-տաւորներու պէս ջերմեռանդ։

Մեր փայլուն եւ յաջող ապա-գայի հեռանկարը արդէն սկսած է երեւալ, ճիգ մը եւս եւ անհամօտ ժամանակի մէջ պիտի կարողա-նանք ողջունել զայն։

Արդ, ջերմագին կոչ կ'ընենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, ուր որ ալ ըլլան անոնք Ամերիկա թէ Եւրոպա, Եգիպտոս թէ Հա-պէշիստան, որ գան բոլորուին գոր-ծին շուրջ, տան իրենց լիառատ նիւթական մասնակցութիւնը ա-ռաջադրուած սրբազան նպատակը փութաջանութեամբ առաջ տա-նելու եւ կատարելապէս իրականա-ցնելու համար։

Ամերիկահայ Արաբկիրցիներու Միութեան կեդր. վարչութեան Ատենապետ Ն. Ս. Կիւմիւշկէր-տանեան, Ատենադպիր Պետրոս Միրիճանեան

Ց. Գ.— Հոն ուր քանի մը Ա-րաբկիրցիներ կան, կը խնդրենք որ մասնաճիւղ կազմեն եւ յարաբե-րութեան մտնեն Միութեանս հետ, որու հասցէն է՝

Union of Arabkir: 4, P. O. Box. Mad. Sp. Sta. New York city: U. S. A.

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԱՊԷՇԻՍՏԱՆԷՆ

Վերջերս Հապէշիստան գաղ-թողներ բացորոշապէս կը յայ-տարարեն իրենց կրած յուսախա-բութիւնները։

Կը փութանք յայտարարելու ամէն անոնց որոնք կը փափաքին Եթովպիա գալ, թէ որ եւ է քայլ առնելէ առաջ, իրենց իսկ օգտին համար պէտք է դիմեն ստորեւ նշանակուած հասցէին եւ լիակա-տար տեղեկութիւններ ստանան։ Արդէն կազմուած է տեղեկատու դիւան մը, որ պատրաստ է ման-րամասն տեղեկութիւններ տալու փափաքողներուն։

Հ. Յ. Դ. Եթովպիոյ Ենթակոմիտէ

Հասցէ՝

H. Sary Kouyoumdjian
B. P. 12 Addis-Ababa
(Ethyopie)

Ց. Գ.— Կը խնդրուի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱ-ՏՈՅՑԻՆ հետ փոխադարձ հա-մաձայնութեամբ, Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբը կը խնդրէ հագուստ-կապուստ եւն. Ղրկել 67 Fbg. St. Denis Mr. Réaumeի N. E. R.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ")Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

13ՐԴ ՑԱՆԿ

Արաբկիրի եւ յարակից գիւղերու Հայր. Միու-թենէն (Մարսէյլ: ցանկը յառաջիկային)	1727.—
Արամ Քիթապճեան, Մարսէյլ	50.—
Ղեւոնդ Եղիաեան	25.—
Ս. Օպանի (Պաս Ալփ) փոքրաթիւ գաղութէն.—	
Յակոբ Ջաւուշեան	30.—
Սահակ Կիւլեան	10.—
Յակոբ Տէյիրմէնճեան	15.—
Բարունակ Պէհրէեան	10.—
Սարգիս Ալթունեան	10.—
Մարտիրոս Գրիգորեան	10.—
Վահան Փարաւոնեան	10.—
Եղբարք Դաւիթեան	30.—
Լեւոն Մեսրոպեան	10.—
Եազկիւլեան եղբարք	20.—
Սահակ Երէցեան	10.—
Մէկը	10.—
Մելքոն Քէօշկէրեան	20.—
Յակոբ Խաչատրեան	10.—
Այնազեան	5.—
Պիպէրեան	10.—
Բարսեղ Քիպրիթճեան	10.—
գումար	2032.—
12րդ ցանկին գումարը	50894.80
Ընդհ. գումար	52926.80

ԵՂԲԱՅՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԷՆ

Շիրակի Աղէտեալներու եղ-բայրական Օգնութեան Յանձնա-խումբը կիրակի օր նոր կոչ մը հրատարակեց Փարիզի ռուսա-կան թերթերուն մէջ, բացատրե-լով իր նպատակը։ Այդ կոչին մէջ, յանձնախումբը շնորհակա-լութիւն կը յայտնէ որ իր ձեռ-նարկը լայն արձագանգ գտած է եւ բաւական քանակութեամբ գումարներ եւ հանդերձեղէններ ղրկուած են արդէն։

Այս առթիւ նորէն կը յիշե-ցնենք թէ դրամական առաքում-ներու հասցէն է իշխան Ն. Ամա-տունի, 32 Rue de l'Exposition (անձամբ կարելի է տեսնել առ-տուն ժամը 7—10), իսկ յանձնա-խումբի գրասենեակը 71 Av. Klébér (բաց է ամէն օր)։

Յանձնախումբը Նոյ. 24ին Ա-մերիկեան Նպաստամատոյցին յանձնեց 32 կապոց հանդերձե-ղէններ (Ա. ցանկ), որոնք ստա-ցուած են հետեւեալ հայրենա-կիցներէն.—

Օր. Եղիազարեան, Պ. Պ. Ե-սայեան, Խունունց, Ռ. Տէր Մի-նասեանց, Ոմն, Ոմն, Բաղդա-սարեան, Զիթունի, Տիկին Թաշ-թապրուն, Միքայէլ Ալիքսան-եան, Բոզանով ընտ. Տիկ. Ա-ֆանասիեւ (Tours), *Տիկ. Լըմէզր, Յ. Պօյաճեան* (Société Soleil), *Տիկին Դեանջունկեան, Տիկին Տէր-Օհանեան, Տիկին Բաղ-դասարեան, Տիկին Խալաթեան, Օր. Եղիազարեան, Տիկ. Նաժօտ, Տէյիրմէնճեան, Օր. Ենգիբար-եանց* (Toulon), *Տիկին Փամ-պուքճեան, Տիկին Մ. Փիրումեան, Տիկին Ակոպովիչ Տիկ. Մ. Տէրվիշեան, Սարուխանեան ըն-տանիք։ Ընդամէնը 32 կապոց։*

**

Պուա-Գօլոմպի հանգանակու-թեան ցանկը.—

Մ. Գազանճեան, Ռ. Տէյիր-մէնճեան, Գ. Երանեան, Վ. Թան-ճեան, Յ. Խանզատեան 100ական ֆրանք, Գ. Յովհաննէսեան, Խ. Գասպարեան, Բ. Գեղամեան, Ա. Առաքելեան, Գ. Մելքոնեան, Մ. Սէտէֆեան, Գ. Սէտէֆեան, Ա. Մելքոնեան, Երանեան ընտա-նիք, Ղազարեան եղբարք, Տ. Յ. Թօփաադալեան, Կ. Տօնէլեան և զաւակունք 50ական ֆրանք, Տօքթ. Պէօյիւքեան, Գ. Սար-գիսեան, Հ. Յովսէփեան 40ական ֆրանք, Տիկին Պէօյիւքեան, Տիկին Հանըմեան, Գարաճեան 30ականֆրանք, Առնօլտօ (Իտա-լացի), Ս. Գանտիլեան, Զ. Սար-գիսեան, Յ. Հապէշեան, Յ. Ե-սայեան, Գ. Սիսակեան, Մ. Յա-կոբեան 25ական ֆրանք, Ոմն, Բ. Վարդանեան, Տիկին Պօյա-ճեան, Սիմոնեան եղբարք, Օ.

(Շար. կարդալ Գ. էջ 3րդ սիւնակ)

Մուսոլինի եւ Պրիան պիտի տեսակցին

Օրերէ ի վեր գրոյց կը պտտի թէ տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Մուսոլինիի եւ Պրիանի միջեւ։ Նախապէս կը կարծուէր թէ երկու նախարարները, ինչպէս եւ Չէմպըրլէն եւ Շթրէզէման պիտի տեսակցին Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին առթիւ։ Բայց այսպիսի հանդիպում մը շատ անյարմարութիւններ ունի, որովհետեւ հարիւրաւոր մարդիկ կ'երթեւեկեն Ազգերու Դաշնակցութեան կեդրոնը եւ կարելի չէ ապահովել Մուսոլինիի կեանքը։

Վերջին լուրերու համաձայն, տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Իտալիոյ և Զուիցերիոյ սահմանին վրայ, անծանօթ վայր մը։ Այս առթիւ երկու արտաքին նախարարները պիտի խօսակցին իրենց երկիրներու քաղաքական յարաբերութեանց վրայ եւ հաւանական է որ Մուսոլինի պահանջէ իրեն թողուլ Սուրիոյ հոգատարութիւնը, ինչպէս և անգլիական գաղթավայր մը՝ Ափրիկէի մէջ։

Միայն երկու յեղափոխական վառարան

«Փրավտա» դիտել կուտայ թէ Գ. Միջազգայինի վերջին համագումարին մէջ, որ վերջացաւ քանի մը օր առաջ, շատ քիչ խօսք եղաւ համաշխարհային յեղափոխութեան հեռանկարներու մասին։ Խորհրդային քաղաքականութեան նոր ուղեգիծը պարզեց Պուխարին, իբրեւ յաջորդ Զինովիէվի։ Օտար պատուիրակները նոր նպաստներ պահանջեցին յեղափոխական քարոզութեանց համար, բայց յուսախաբ եղան. որովհետեւ ռուս վարիչները բացատրեցին թէ միայն Անգլիոյ հանքագործներուն գործադուլին եւ Չինաստանի քաղաքացիական պատերազմին համար դրամ կրնան տալ այժմ։ Խնայողութեան քաղաքականութիւնը, զոր Ջերժինսկի բացաւ իր մահէն առաջ, կը վերաբերի նաեւ Գ. Միջազգայինի ծախքերուն։ Պարզելով նոր քաղաքականութիւնը, ռուս պատուիրակը հաղորդեց թէ Կոմկուսը վերջերս հարկադրուած էր ընտրել երկուքէն մէկը, — դրամ վճարել արտասահմանի պրոպականտիստներուն, կամ արօր գնել ռուս գիւղացիներուն համար. եւ ընտրեց վերջինը։ Իր փակման ճառին մէջ, Պուխարին լաւատեսութիւն յայտնեց անգլիական եւ չինական յեղափոխութեանց մասին, բայց չկրցաւ խանդավառութիւն յարուցանել։

Բամպակի բերքը Հայաստանի մէջ

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, ամբողջ Հայաստանի մէջ բամպակի բերքը վնասուած է հարիւրին 20 համեմատութեամբ, իբրեւ հետեւանք օդի անկանոնութեան։ Այս տարի զտուած բամպակը պիտի բաժնուի Լէնինականի, Թիֆլիսի, Բագուի եւ Տաշքենդի մանարաններուն միջեւ եւ մնացածը պիտի ղրկուի Մոսկուա։

Փութացէք առնել ինքնութեան թուղթեր

Ոստիկանական Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ փարիզ և Սէնի նահանգը բնակող այն օտարականները, որոնք 1925 Յունուար 9էն մինչեւ 1926 Օգոստոս 3 դիմած են, ըլլայ նոր ինքնութեան թուղթ առնելու, ըլլայ հիները նորոգելու համար, հետեւեալ պայմանաժամերուն պիտի դիմեն Ոստիկանական Տեսչութեան կամ պատկանեալ ոստիկանատուները.—

(Ոստիկանական տեսչութեան կեդրոնը պէտք դիմեն հետեւեալները.— 1.— Անոնք որ առաջին անգամ ինքնութեան թուղթ ստացած կամ դաւառի մէջ կատարած էին իրենց դիմումը։ 2.— Անոնք որ ինքնութեան թուղթերը նորոգելու դիմում կատարած են 1925 Նոյեմբեր 19էն առաջ։ Իսկ պատկանեալ ոստիկանատուները պիտի դիմեն անոնք որ իրենց ինքնութեան թուղթերը ստանալու համար դիմում կատարած են 1925 Հոկտ. 19էն մինչեւ 1926 Օգոստոս 3։

Խճողումի տեղի չտալու համար, պէտք է ներկայանալ մականունի սկզբնատառի կարգով հետեւեալ պայմանաժամերուն։

A գիրէն մինչեւ C դեկտ. 1էն մինչեւ դեկտ. 4։
D գիրէն մինչեւ K դեկտ. 6էն մինչեւ դեկտ. 11։
L գիրէն մինչեւ Q դեկտ. 13էն մինչեւ դեկտ. 18։
R գիրէն մինչեւ Z դեկտ. 20էն մինչեւ դեկտ. 24։

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Զափահաս Որբերու Միութեան Ընթերցարանին բացումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ գիշեր «Ֆլօրիա»յի մէջ, թէյասեղանով մը, որուն հրաւիրուած էին Փարիզահայ մամուլն ու բոլոր կազմակերպութիւնները։ Հրաւէրին պատասխանած էին միայն երեք թերթեր, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Բժշկ. Միութիւնը։ Վարչութեան կողմէ բացումը կատարեց Պ. Շ. Նարդունի։ Որբ Պ. Ս. Այվազեան սրինգի վրայ նուագեց «Բամ Փորոտան»ը։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ Ընկ. Ալ. Խատիսեան, որ յայտնեց թէ մենք ալ որբացած ենք, քանի որ ակամայ հեռու կը մնանք մեր հայրենիքէն։ Երկու որբեր Անդրանիկ Յովհաննէսեան եւ Աւետիս Կալենց խօսեցան միութեան անհրաժեշտութեան մասին եւ յայտնեցին թէ իրենք այլեւս որբեր չեն, ինքնաբեր դարձած են եւ կը ձգտին երթալ հայրենիք, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ մնաած իրենց ծնողներուն կոթողը կանգնելու համար Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ։ Յետոյ Ընկեր Ս. Ահարոնեան գեղեցիկ խօսքերով ողեւորեց նոր սերունդը որ տառապանքի ծնունդն է, վեր հանեց հայ ժողովուրդի կենսունակութիւնը եւ մանաւանդ Շիրակի աղէտին առթիւ առաջ եկած համազգային շարժումը։ Ընկ. Շ. Միսաքեան գրուածներ յիշեց զաւառի որբերու կեանքէն եւ թելադրեց վառ պահել կենդանի կայծը իրենց սրտին մէջ։ Բժշկական Միութեան կողմէ Բժ. Լ. Գրիգորեան յորդորեց պատանի որբերուն հոգ տանիլ իրենց առողջութեան եւ ուժ տալ մարզանքի։ Ռամկավար շաբաթաթերթին խմբագիրն ալ յորդորեց որբերուն պահել իրենց ինքնուրոյնութիւնը օր մը Հայաստան երթալու համար։ Ընկեր Հրանտ Սամուէլ 1895ի որբ սերունդին կողմէ եղբայրական խօսք ըրաւ իր կրտսեր բախտակիցներուն, եւ վեր հանեց ընթերցարանի դերը որբերու դաստիարակութեան համար։

Որբերու Վարչութեան կողմէ Պ. Համբարձում Խանէտանեան տեղեկութիւններ տուաւ իրենց մէկ տարուան գործունէութեան մասին եւ յայտնեց թէ ճաշարանին տէր Պ. Դիւսակ Փափազեանի օժանդակութեամբ յաջողած են ներկայանալի ընթերցարան մը ունենալ։

Մէջ ընդ մէջ երգեցին ու նուագեցին որբերը։ Երկու ծաղկամանները աճուրդի դրուելով գոյացաւ 425 ֆրանք։

Ընկեր Ս. Ահարոնեան յայտնեց թէ իր երկերէն մէկ մէկ օրինակ կը նուիրէ Որբերու Գրադարանին։

Կ'արժէ որ բոլոր հեղինակներն ու հրատարակիչները իրենց նուէրներով ճոխացնեն նորաբաց Գրադարանը։

Ժողովրդային մեծ ցերեկոյթ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիր. 5 Դեկտ. կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 138 rue Etienne Dolet
Պիտի խօսի ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Երգ, մեներգ, նուագ եւ արտասանութիւններ

Երեկոյթ — Պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ «Թէթ Նուար»ի ընդարձակ սրահներուն մէջ, Ժուանվիլ 24 Quai Beaubourg 24, 4 Դեկտ. Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ Հաղորդակցութեան միջոցներ. երկաթուղի Պասթիլ ժմ. 20,40 եւ 21,25ին։ Թրամուէյ Porte de Vincennesէն 109, 110a 110b, 108։ Ներկաները պարի մասնակցին կամ ոչ, գեղեցիկ անակնկալներով լաւ ժամանց մը ապահովուած է իրենց։

(Շար. Գ. էջէն)

Տիւկէրեան, Գ. Պահապանեան, Սէֆէրեան, Ս. Յովհաննէսեան, Մ. Հայեան, Յ. Էրնէկեան, Ս. Կիրակոսեան, Մ. Մանկասարեան, Տէր Գրիգորեան եղբարք, Ս. Եազըճեան 20ական ֆրանք, Տիկին Գ. Թաղէոսեան, Լ. Գուլումճեան, Լ. Գասպարեան 15ական ֆրանք, Բէօյլեան, Ս. Սօվուքեան, Կ. Պաճիտեան, Յ. Մուրատեան, Ս. Սվաճեան Ս. Ղարիպեան, Յ. Երկանեան, Տիկ. Նշանեան, Բ. Ջարուկեան, Օր. Ս. Ունճեան, Յ. Եաղճեան, Ռէյիսեան, Էքսէրճեան, Յ. Մանուկեան, Վ. Գալայճեան, Յ. Սէֆէրեան, Յ. Սարգիսեան, Ն. Տաղտէվիրէնեան, Յ. Պիճիմէնեան, Կ. Բարսեղեան, Պ. Աղամեան, Գարամաթեան, Կ. Մելքոնեան, Պալեան, Մ. Կէլիպօլեան, Ս. Էրզեան, Գ. Սինանեան, Հ. Մանկասարեան, Ռ. Բէշիշեան, Տիկին Ս. Յովակիմեան, Զ. Առաքելեան, Պէզիրճեան 10ական ֆրանք, Թ. Ծըլըգեան, Յ. Ղազարեան, Ս. Զալթաֆեան, Օր. Ալաճեաեան, Տիկին Փափազեան, Թօփալեան, Մ. Մատօեան, Ս. Մատօեան, Վեզիրեան, Կ. Գաբրիէլեան, Ս. Բէրիմեան, Կ, Գափլանեան, Մ. Ղազարեան, Ս. Պետիկեան, Պաուկեան, Ս. Սօվուքեան, Կ. Դանիէլեան, Վ. Հայեան, Մ. Մալիքեան, Մանուկեան, Տիկին Վարդեան, Հ. Ղազարեան 5ական ֆրանք, Պօլուեան 2, Յ. Ֆընտըգլեան 50։ Գումար 2292 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» Նոյ. 12 եւ 28)։

Ֆուտպոլի ֆանգանակութեան մասնակցողներու ցանկը.—

Ս. Փափազեան 50, Տիկին Փափազեան 10, Գ. Պոտուրեան, Գ. Գնաճեան, Մ. Սաթըլմըշեան 50ական ֆրանք, Մ. Բէնիրբէմէզեան 10, Բ. Աֆճաեան 50, Բ. Թորոսեան 10։ Գումար 280։ (Տես «Յառաջ» 12 Նոյ.)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. կուսակցական դասընթացքը Ուրբաթ երեկոյ, Նոյեմ. 3 Ռոստոմի սրահը։ Նոր ընկերներ եւս կ'ընդունուին։

Հ. Յ. Դ. «Պատանի» Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Եշ. 2 Դեկտ. երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին, նիւթ՝ «Նոր Սերունդի այլասերման վտանգը եւ պատանիներու դերը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրները։ 63 rue de la Republiqueի սրահը։

Հ. Յ. Դ. փարիզի «Խաժակ» խումբի ժողովը Ուրբաթ, 3 դեկ. երեկոյ ժամը 8.30ին 5 Rue de Londres։ Ստիպողական օրակարգ։ Միասին բերել անդամատետրերը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱՆՍԷՅ, Ն. Գ.— Բշ. ստացանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ՆԱՐԵԿ աշխարհաբար թարգմ. գին եպսկ.ի։ գին 50 ֆրանք։ կարելի է ստանալ Յառաջի խմբագրատունէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Դաւիթ Զաթալեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին Յարութիւն Զաթալեանը որ ասկէ 2 տարի առաջ Բօքինիայի Ռըլիֆի որբանոցէն Պէյրութ փոխադրուած էր։ Տեղեկացնել David Tchatalianի, 108 Avenue Thiers Le Mans, Sarthe.

— Կարապետ Օհանեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Դանիէլ Օհանեանը՝ բնիկ Տէնտիլցի եւ Իսահակ Արսլանեանը։ Տեղեկացնել Haig Majarianի, 39, Rue de l'Orillon, Paris (11).

— Էօտէմիշցի Գէորգ Ստեփանեան կը փնտռէ եղբայրները Ստեփան եւ Արշակ, քոյրը Սիրանոյշ Ստեփանեաններ, Իզմիրի աղէտին կորսուած։ Տեղեկացնել 21 Rue de Lille, Arnouville les Gonesses, (S. et O.).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈՍՏՈՄԻ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ
Դիմել H. Minassian, 6, Cité Waux Hall Paris (10e).

ԱՅՍ ՇԱԲԹՈՒ
"ԿԱՎՌՕՇ„
ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ ՓԱՐԻԶ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Մճղ. հայ արիներուն կողմէ 11 Դեկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին 19 rue de Varenneի սրահը։ Բանախօսութիւն, գեղարուեստ. բաժին, ներկայացում։ Մուտք 5 եւ 3 ֆրանք։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՄԱՆ ՎՃԻՌ

Բնիկ Սօֆիացի, պուլկարուհի Տիկին Միլքա Գէորգ Պօյաճեանի կողմէ, ամուսնոյն բնիկ Նիյտէյի բժշկական ուսանող Պ. Գէորգ Պօյաճեանի դէմ բացուած դատը, իրացակայութեան Պօյաճեանի, Սօֆիայի Թաղական Խորհրդոյ կողմէ անուանուած Դատաստանական Յանձնաժողովին մէջ քննուելով, անոնց ամուսնութիւնը լուծելի նկատուած եւ ի նպաստ կնոջը որոշում տրուած է, արտօնելով Տիկին Միլքան վերամուսնութեան, իսկ այրը զրկելով այդ իրաւունքէն։ Հետեւաբար, չորս տարի առաջ Փարիզ մեկնած, իսկ այժմ բնակարանը անորոշ, յիշեալ Պ. Գէորգ Պօյաճեանի կը ծանուցուի որ իրեն իրաւունք տրուած է, մինչեւ 17 Յունուար 1927 դիմել յանձնաժողովոյս եւ ընել որ եւ է օրինաւոր առարկութիւն եթէ ունի, որմէ յետոյ սոյն որոշումը վերջնական նկատելով, հարկ եղած տեղեկագիրը պիտի տրուի Պատ. Թաղական Խորհրդոյ Սօֆիայի, որպէսզի նկատի առնելով, մատուցուի Կ. Պոլսոյ Կրօնական Պատկ. Ժողովոյն։

Ի դիմաց դատաստ. յանձնաժողովի

Նախագահ՝ Խորէն Ա. Քհնյ. Ճամճեան

Անդամներ՝ Յակոբ Կ. Համամճեան, Թ. Յակոբեան

Սօֆիա 19 Նոյեմ. 1926

ՌՈՒՍ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԳԸ

Ֆրանսական Բանուորական Միութեան (C. G. T.) ռուսական հատուածը կազմակերպած է Մոսկուայի եւ Պետրոկրատի յայտնի երգիչներու եւ Ուկրանիական երգչախումբի մեծ համերգ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 4 Դեկտեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, Աշխատանքի Սակարանին մէջ (Bourse du Travail, 3 Rue du Chateau d'Eau, Métro République)։ Տոմսակները կարելի է ստանալ նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Խոհանոցով միասին Փորթ տ'Իթալիի մօտիկը։ Լոյս, կազ և ջուր։ Տեղեկանալու համար դիմել 17 Rue Damesme, Մէթրօ Փլաս տ'Իթալի։

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Bellevueի կայարանին մօտ շատ մը փարձու սենեակներ, խոհանոց, կազ, ելեքտրականութիւն, պարտէզ, առանց repriseի. դիմել Mme RENAULT, 4 Sente des Grès, Sevres. Gare Montparnasseի գծին վրայ։

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208[bis], Rue Lafayette Paris (10e)



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

3 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 210 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ ՉԵՆ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԻ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

375 ՖՐԱՆՔԸ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ Է

Պաշտօնաթերթը երէկ (2 դեկտ.) հրատարակեց ինքնութեան թուղթի նոր օրէնքը, որ կը կրէ 30 Նոյ. 1926 թուականը եւ կը բաղկանայ 20 յօդուածներէ: Տեղի անձկութեան պատճառաւ այսօրուան խմբագրականը յետաձգելով, կուտանք օրէնքին կարեւոր եւ փոփոխուած մասերը.—

ՅՕԴ. 6.— Ջեղչեալ սակէն օգտուող իւրաքանչիւր օտարական — ուսանող, գիտնական, գրող կամ վարձու աշխատաւոր — որ կը ստանձնէ ուրիշ գործ մը, որուն համար զեղչ չնախատեսուած, կանխաւ պէտք է պահանջէ նոր ինքնութեան թուղթ մը, որուն համար ամբողջական տուրք պէտք է վճարել: Նոյն պարտաւորութեան ենթակայ են վարձու աշխատաւորի մը ընտանիքին անդամները, որոնք զեղչեալ սակէն օգտուած էին իբրեւ ընտանիքի պետ:

Յօդ. 7ի համաձայն նոյնը պարտաւոր է ընել հողագործ աշխատաւորը, երբ ճարտարարուեստի աշխատաւոր կը դառնայ:

ՅՕԴ. 10.— Ինքնութեան թուղթերը երկու տարի արժէք ունին. սկսած ամէն տարի ամբողջ տարի կը նկատուի: Ժամանակը անցած ինքնութեան թուղթերը արժէք չեն ներկայացներ:

Ինքնութեան թուղթերու նորոգութեան խնդրանքները պէտք է ներկայացուին ոստիկանութեան (կամ չեղած տեղը քաղաքապետութեան) ինքնութեան թուղթի պայմանաժամի վերջաւորութեան յաջորդող տարուան առաջին եռամսեայի ընթացքին: Այդ պայմանաժամը անցնելէ վերջ չնորոգուած ինքնութեան թուղթ ունեցողները իբրեւ անկանոն վիճակի մէջ պիտի նկատուին:

ՅՕԴ. 11.— Կորսուած ինքնութեան թուղթին տեղ երկրորդ օրինակ մը կրնայ տրուիլ:

ՅՕԴ. 12.— Իւրաքանչիւր օտարական որ ինքնութեան թուղթ մը կը քերթէ, բառեր կ'աւելցնէ կամ կը խարդախէ, որ վարչական գործողութեան մը համար իրեն չպատկանող ինքնութեան թուղթ մը կը գործածէ, պիտի վտարուի ֆրանսական հողէն, բացի իր ենթարկուելիք ուրիշ պատիժներէն:

ՅՕԴ. 14.— Ինքնութեան թուղթ տրուած կամ նորոգուած ատեն պիտի գանձուի 375 ֆր.ի տուրք մը (*300 ֆրանքը պետութեան, 25ը նահանգին եւ 50 ֆրանքը համայնքին համար*) առանց ուրիշ յաւելումի:

Սակայն, այն օտարականները, որոնք իրենց ինքնութեան թուղթերուն խնդրանքը ներկայացուցած են 3 Օգոստ. 1926էն առաջ, նախկին սակէն պիտի օգտուին:

ՅՕԴ. 15.— Այս տուրքը 40 ֆր.ի պիտի զեղչուի, առանց որ և է յաւելումի (25 ֆր. պետութեան, 5 ֆր. նահանգին և 10 համայնքին համար), հետեւեալ պարագաներու մէջ.

Ա.— Ֆրանսացի զաւակի մը հայրն ու մայրը (Քաղաքային իրաւունքի 8րդ յօդուածին 3րդ եւ 4րդ հատուածներուն համաձայն, ստացական քաղաքացիութեամբ կամ Ֆրանսացիի մը հետ ամուսնութեամբ):

Բ.— Համալսարաններու, կամ պետական ու մասնաւոր վարժարաններու ուսանողներն ու աշակերտները:

Գ.— Ֆրանսա բնակող գիտնականները, որոնք կը պատկանին իրենց երկրին կառավարութեան կողմէ ճանչցուած համալսարանի մը, ակադեմիայի կամ կաճառի մը:

Դ.— Ֆրանսա բնակող գրողները (հեղինակ եւ լրագրող), որոնք վկայագիր կը ներկայացնեն կրթական նախարարութենէն կամ հեղինակաւոր մարմինէ մը կամ արհեստակցական միութենէ մը:

Ե.— Այն վարձու աշխատաւորները (travailleur salarié), որոնք իրենց հանգամանքը կը հաստատեն եւ կը լրացնեն այն պայմանները, որոնք պիտի որոշուին մէկ կողմէ աշխատանքի եւ երկրագործական նախարարութեանց, միւս կողմէ ներքին նախարարութեան միջեւ տեղի ունեցած խորհրդակցութիւններով:

ՅՕԴ. 16.— Ամէն տուրքէ զերծ պիտի ըլլան.

1.— Այն օտարականները, որոնք 1870—71 1914—1918 պատերազմներու ընթացքին իբր կամաւոր ծառայած են ֆրանսական բանակին մէջ:

2.— Այն չքաւորները, որոնք իրենց պատկանած քաղաքապետութեան վկայագիրը կը ներկայացնեն, հաստատուած անհանգապետութենէն:

ՅՕԴ. 17.— Յօդ. 15ին համաձայն զեղչեալ սակի ենթակայ կամ յօդ. 16ի համաձայն տուրքէ զերծ եղողներու կիները, այրերը, մայրերը եւ զաւակները պիտի վայելեն նոյն շնորհը:

ՅՕԴ. 18.— Այս հրամանագրին դէմ գործողները Պատժական Օրինագրքի 41րդ յօդուածին 15րդ հատուածին համաձայն պիտի պատժուին, բացի արտաքսումի իրաւունքէն, որ կը պատկանի ներքին նախարարին, համաձայն 3 Դեկտ. 1849ի օրէնքին (յօդուած 7):

ՅՕԴ. 19.— Ներկայ հրամանագրին հակառակ բոլոր տրամադրութիւնները ջնջուած են:

ՅՕԴ. 20.— Ներկայ հրամանագրին գործադրութեան հոգը յանձնուած է ներքին նախարարին:

30 Նոյ. 1926 ԿԱՍԹՕՆ ԴՈՒՄԷՐԿ

Ստորագրած են նաեւ վարչապետ Փուանքարէ եւ միւս նախարարները:

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայի պետական հրատարակչականը վերջերս հրատարակեց հայ համայնավար Ստեփան Շահումեանի «Երկերու ժողովածու»ն: Այդ հատորին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով հրատարակութեան տրուած է Լէնինի մտերիմ խորհրդատուին, այսօրուան դիկտատոր Ստալինի մէկ նամակը՝ ուղղուած Շահումեանի. նամակ մը որ բացորոշապէս կը պարզէ խորհրդային վարիչներուն տեսակէտը՝ հայկական հարցին մասին: Զմոռնանք ըսել թէ՝ նամակը գրուած թուականին, 1918 Յունիս, տակաւին վերջնապէս ձեւակերպուած չէր հայկական անկախութիւնը, իսկ Ստ. Շահումեան Կովկասի տէր-տիրականն էր, եւ նոյնպէս Լէնինի աչքին լոյսը:

Կարդացէք այդ նամակը եւ դուք դատեցէք ոչ միայն երէկուան ոճրագործութիւնը, այլ եւ այսօրուան իրականութիւնը:

«. . . Մեր ընդհանուր քաղաքականութիւնը Անդրկովկասի մասին այն է որ՝ գերմանացիները վրացական, հայկական եւ ադրբէյջանեան խնդիրները պաշտօնապէս ճանչնան իբրեւ Ռուսաստանի ներքին հարցերը, որոնց լուծման պէտք չէ մասնակցին: Այդ է պատճառը, որ մենք չենք ճանչնար Վրաստանի անկախութիւնը, որ ճանչցուած է Գերմանիոյ կողմէ:

2.— Հաւանական է, որ մենք զիջինք գերմանացիներու՝ Վրաստանի մասին, սակայն այդ զիջումը կ'ընենք միայն մէկ պայմանով — եթէ գերմանացիները մեզ հաւաստեն, թէ չպիտի խառնուին Հայաստանի ու Ադրբէյջանի գործերուն:

«Յուսաբեր» այս առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ կը նկատէ.

«Ու հոս տեղն է խոշոր գիրերով արձանագրել նաեւ այն փաստը, որ այս հրահանգը Ստալինը կուտար Ս. Շահումեանի յանուն ա՛յն Լէնինի որ գրեթէ նոյն օրերուն, տակաւին չգերազանցուած խարդախութեամբ, Մոսկուայէն անկախ կը հռչակէր Հայաստանը՝ վերջնապէս մոլորութեան մատնելու համար բովանդակ քաղաքական աշխարհը:»

ՍՏԷ՛, ՍՏԷ՛ ԵՒ ՈՒՐԱՑԻՐ

Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ը (17 Նոյ.) իրար անցեր է, արտասահմանի թերթերուն մէջ կարդացած ըլլալով որ կոմունիստները ռամկավարներուն եւ հնչակեաններուն հետ «պլօք» կազմած են Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ եւ ուրիշ տեղեր, Դաշնակցութիւնը տապալելէն .քշելու համար:

«Միթէ՛ դաշնակցականները չգիտեն, որ «կոմունիստները» երբեք եւ ոչ մի դէպքում «պլոք» չեն մտնի, չեն կապի ռամկավարների կամ ինչ որ հնչակեանների հետ: Ի հարկէ գիտեն, գիտեն, բայց հարկաւոր է նրանց քաղաքական նենգութեան դիմել ու դիմումեն»:

«Մարտակոչ»ի այս տողերուն վրայ ամէնէն առաջ պիտի խնդան —ու թերեւս լան— ոչ թէ «թշնամի Դաշնակ»ները, այլ տխրահռչակ «պլօք»ներու անդամները, համայնավար, ռամկավար թէ հնչակեան, եւ նոյնինքն Դ. Շահվէրտեան: Որովհետեւ անոնք միշտ ալ հրապարակաւ կը պարծենան այդ քաջագործութեամբ:

Մե՛ղք են, մի՛ զրկէք զիրենք այդ միակ մխիթարութենէն, եւ մի վհատեցնէք ձեր համակիրները, որոնք այնքան անձնուիրութեամբ ձեռք ձեռքի տուած են, մինչեւ անգամ պատրաստ՝ արիւն թափելու: Այո, անիմանալի է այս խառնածին գործակցութիւնը,— բայց, ամէն պարագայի մէջ, ոչ այնքան որքան սա սիրակցորդ զինակցութիւնն ու կենակցութիւնը Չարդարարներու հետ, որ կը տեւէ 1918էն ի վեր, տարուէ տարի ամրանալով:

ԱՒԱԶԱԿԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Երեւանէն)

Երկու ամիսէ ի վեր օր չանցնիր որ քրտական կամ թրքական հրոսախումբեր չասպատակեն Հայաստանի զանազան մասերը: Յարձակումները կը կատարուին երկու ուղղութեամբ, մէկը՝ Մասիսէն, միւսը՝ Զարիշատի կողմէն: Առաջին ճակատէն քիւրտերն են, միւսէն՝ թուրքերը: կը թուի թէ երկուքն ալ կը ղեկավարուին թուրք գործակալներու կողմէ: Վերջերս աւազակախումբ մը քշեց Ռահմլու գիւղին բոլոր ոչխարները եւ ռուս պահակներու առջեւէն տարաւ թրքական հողը: Ուրիշ խումբ մըն ալ ամբողջ Հայաստանը կտրեց Միլլի ձորէն, անցաւ մինչեւ Սելիմ եւ Ղարանլուխի կողմէն յափշտակեց 500 ոչխար: Զզարմանաք, եթէ առտու մըն ալ աւազակները այցելութեան գան Երեւան:

ԱԽՈՐԺԱԿԸ ՈՒՏԵԼՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ . . .

Նոյն աղբիւրէն.— Ատրպէճանի կոմունիստները գործի վրայ են վերջերս եւ Մուսավաթականներու եւ թուրքերու պակասը կը լրացնեն շնորհիւ Ռուսերու խլամական քաղաքականութեան: Նախիջեւանի սահմանը գայլի դրունքէն 15 քիլոմեդր այս կողմն է եւ Սատարակը կը մնայ Նախիջեւանին: Այս վերջին «ինքնավար հանրապետութիւնը» կը պահանջէ որ այդ սահմանը հասնի մինչեւ դաւալու եւ ուղիղ գծով բարձրանայ մինչեւ դաղնազ, իր մէջ առնելով 5-6 հայկական գիւղեր: դեռ այդ քիչ է: Ջուլֆա-Ալեաթ գիծը, աւարտելուն պէս, անոնք պիտի պահանջեն Մեղրիի շրջանը, որպէս զի ստեղծուի միաձոյլ Ատրպէճան, Բագուէն մինչեւ Երեւանի տակ:

ՓԱՐԻԶԻ ՋՈՋԵՐԸ ՄԻՇՏ ԸՄԲՈՍՏ

Կ'իմանանք թէ, հակառակ բոլոր հաշտարար ձեռնարկներուն, Փարիզի եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը կը շարունակէ արհամարհել Թեմական Խորհուրդին հրահանգները, նոր ընտրութեանց մասնակցելու համար: երկրորդ անգամ ըլլալով փորձ կատարուած է հասկացողութեան մը գալու: Թեմական Խորհուրդի անդամներէն Պ. Պ. Համբարձում Մելիքեան, Զ. Մամուլեան եւ Ներսէս Օհանեան ի զուր սպասած են ժամադրութեան, վստահելով վ.ռամշապուհ եպսկ.ի հաւաստիքներուն:

Թեմական Խորհուրդը որոշած է հանրութեան դատաստանին ենթարկել բոլոր անցուդարձերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Չիչէրինի ճամբորդութիւնը

Չիչէրին երեքշաբթի իրիկուն Պերլին հասաւ, ուր պիտի մնայ քանի մը օր եւ պիտի տեսակցի զանազան անձնաւորութեանց հետ, որոնց մէջ նաեւ թուրք եւ աֆղան դեսպանները:

Չորեքշաբթի գիշեր Շթրէզէման հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Չիչէրինի: Ներկայ եղան վարչապետ Մարքս, նախարարներ եւ պետական բարձր պաշտօնատարներ:

.·. Պոլսէն կը հեռագրեն 1 Դեկտ. թուականով.— Օտեսայի տեսակցութեան վրայ, աֆղան սպայակոյտի պետ Օմէր խան Էնկիւրի հասաւ Մոսկուայի ճամբով, ուր տեսնուած էր Չիչէրինի հետ:

Օմէր խան Թուրքիոյ արտաքին նախարար Թեվֆիք Րիւշտի պէյի ընկերակցութեամբ պիտի մեկնի Փարիզ, ուր հանդիպում մը պիտի ունենայ Չիչէրինի հետ:

.·. Ռուսիայէն մեկնելէ առաջ, Չիչէրին Լէնինկրատի սովետներու ժողովին մէջ յայտարարած է թէ Քրասինի մահը աւելի կը դժուարացնէ Անգլիոյ հետ բարեկամական յարաբերութիւնները պահպանելու խնդիրը:

— Հակառակ անգլ. կառավարութեան ներկայացուցիչներու հաւաստիքներուն, ներկայիս անգլ. դիւանագիտութիւնը ամէն տեղ սաստիկ պայքար կը մղէ ռուս սովետներուն դէմ, և որպէսզի Անգլիոյ գլխաւորութեամբ կազմուած թշնամի խմբակը ձախողեցնենք, մղուեցանք համաձայնութիւններ կնքել Թուրքիոյ, Գերմանիոյ, Աֆղանիստանի, Լիթուանիոյ և Պարսկաստանի հետ:

Չիչէրին Պերլինէն պիտի մեկնի Ֆրանքֆորթ, դարմանուելու համար, յետոյ պիտի գայ Փարիզ,

Լրտեսական ցանց մը Պոլսոյ մէջ

«Ագշամ» կը գրէ.— Երկու օրէ ի վեր կարգ մը անձեր ոստիկանատուն հրաւիրուելով կը հարցաքննուին: Տակաւին յայտնի չէ թէ, անոնք ի՛նչ խնդրի հետ կապ ունին. բայց շատ մը զրոյցներ շրջան կ'ընեն: Կ'ըսուի թէ, գաղտնի կազմակերպութեան մը հետ կապ ունին, կամ քարոզութիւններ կատարած են:

Զրոյց կը շրջի թէ, երեւան հանուած է Թուրքերէ և Հայերէ բաղկացեալ լրտեսական կազմակերպութիւն մը, որ օտար դեսպանատան մը հաշւոյն կ'աշխատի, և որուն անդամները 15—20 հոգիէ կը բաղկանան: Կ'ըսուի թէ այս գործին հետ կապ ունեցողները ձերբակալուած են: Շահագրգռուող շրջանակները լռութիւն կը պահեն ոստիկանատուն հրաւիրուած անձերու մասին: Եւ սակայն կ'ըսուի թէ ոստիկանատուն հրաւիրուածներուն մէջ կարգ մը յայտնի անձեր կան:

.·. Երէկուան թղթաբերով հասած պոլսական թերթերը կը գրեն այս առթիւ.—

Քանի մը օրէ ի վեր, լրտեսական ցանց մը երեւան հանուած ըլլալով, կարգ մը անձեր ոստիկանատուն տարուած եւ հարցաքննութեան ենթարկուած են:

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, այս լուրերը կապ ունին Իզմիրի ոստիկանական տնօրէնին Պոլիս այցելութեան հետ: Վերջօն ատեններս Իզմիրի շրջակաները տեսնուած կարգ մը անձերու շարժումները կասկածներ արթնցուցած ըլլալով, այս հարցաքննութեան պէտք տեսնուած է: Առ այժմ շրջան ընող զրոյցները այս վիճակին մէջ կը գտնուին:

Միւս կողմէ, «Ագշամ» ալ կը գրէ թէ, լրտեսական խնդրի մը պատճառաւ ոստիկանատուն տարուած Հայերը, հարցաքննութենէ վերջ ազատ արձակուած են:

Յունական տագնապը վերջացած

Խորհրդարանային հինգ կուսակցութեանց պետերուն միջև վերջին օրերս տեղի ունեցած բանակցութիւնները առջի գիշեր յանգեցան վերջնական համաձայնութեան և լուծուեցան բոլոր խնդիրները: Որոշուեցաւ վարչապետութիւնը առաջարկել Ալեքսանդր Զայիմիսի, որ տրամադրութիւն յայտնեց ընդունելու: Նոյնպէս սկզբունքով որոշուեցաւ ելմտական նախարարութիւնը Քաֆանտարիսի, ներքին նախարարութիւնը Ցալտարիսի, արտաքինը՝ Միխալաքափուլօսի, երկրագործականը՝ Փափանասթասիուի, և ընդհ. հաղորդակցութեանց նախարարութիւնը զօր. Մէթաքսասի առաջարկել:

Ազգային միութեան դահլիճի կազմութիւնը միաձայն գոհունակութեամբ ողջունուեցաւ բոլոր շրջանակներու կողմէ իբրև կարեւոր դէպք մը, որ կը նկատուի նախաքայլ մը Հանրապետութեան ամրապնդման, ներքին խաղաղութեան հաստատման և Յունաստանի խաղաղ զարգացման:

.·. Քոնտիլիս դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց հանր. նախագահ Ծովակալ Քոնտուրիօթիսի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

Քաղաքական կացութիւնը.— Ջախջախուած ծրագիր մը.— Շիրակի ճանգանակութեան գործը.—

Աթէնք, 22 Նոյ.

Ընդհ. ընտրութիւններէն յետոյ, այժմ քաղաքական շրջանակներու մեծագոյն մտահոգութիւնն է դահլիճը կազմելու խնդիրը։

Եթէ ընտրութիւնները համեմատական սիստեմի վրայ դրուած չըլլար, Ազատականները (Վենիզելոսեան) պիտի շահէին բացարձակ մեծամասնութիւն։ Համեմատական վրայ կատարուած ընտրութիւնները այնպիսի արդիւնք տուին, որ ոչ մէկ կուսակցութիւն պէտք եղած մեծամասնութիւնը ունի դահլիճը կազմելու համար։

Պատգամաւորներու ընդհանուր թիւը 279ի կը հասնի, որոնց 140ը ազատական, 60ը հանրապետական, 60ը արքայական, 51ը Մեթաքսասի կուսակից, մնացեալները անկախ հանրապետական, համայնավար եւայլն։ Պարզ է թէ կառավարութեան գլուխը պիտի անցնին Ազատականները, բայց ասոնց օժանդակ պիտի հանդիսանան ուրիշներ. այլապէս անել մը պիտի ստեղծուի։ Շատ խօսուեցաւ թէ Մեթաքսաս պիտի համաձայնի Քաֆանտարիսի հետ կազմելու դահլիճը, սակայն Մեթաքսասի կուսակցութիւնն ալ արքայական հակումներ ունի եւ տագնապի մը պահուն կրնայ նեղ վիճակի մէջ ձգել Քաֆանտարիսը։

Ազատականները փորձած են այժմէն իսկ Խորհրդարանի լուծման հրամանագիրը ստանալ Հանրապետութեան Նախագահէն, որպէս զի իբրեւ զէնք գործածեն հակառակորդներու դէմ։ Այս վերջինները կը վախնան այդ զէնքէն, որովհետեւ յաջորդ ընտրութիւնը կրնայ կատարուիլ ոչ-համեմատական եւ այն ատեն լինենք չեն կրնար այսքան աթոռ շահիլ, այս պարագան պիտի հարկադրէ զիրենք աւելի զիջող ըլլալու, բայց Նախագահը մերժած է այս առաջարկը։

Հազիւ թէ կարելի ըլլայ ժողովի գումարումէն առաջ կազմել դահլիճը, որով, իշխանութիւնը կը շարունակէ մնալ Քոնտիլիսի ձեռքը՝ ով գիտէ, հաւանաբար գումարումէն յետոյ ալ այսպէս շարունակուի...։

* * *

Ճիշդ էր Ջօր. Փանկալօսի այն յայտարարութիւնը թէ պատերազմի կը պատրաստուէր Թուրքերու դէմ։ Սերպիոյ եղած զիջումները, Իտալիոյ պնդումով, հետեւանք էր այս ծրագրին, մի անգամ ընդ միշտ թիկունքէն ապահովուելու համար։ Իրագեկ աղբիւրներու համաձայն, անգլիական ծովային առաքելութիւնը, իտալականով փոխարինուիլը նոյնպէս հետեւանքն է եղած այդ ծրագրին։ Կը պնդեն թէ այդ շարժումը պէտք էր ըլլար յառաջիկայ գարնան։ Փանկալօսը կը խորհէր եղեր ամբողջապէս ձեռք քաշել Զմիւռնիայէն ի նպաստ Իտալիոյ, որու փոխարէն կատարեալ իրաւունք պիտի ունենար Թրակիոյ վրայ։

Կը թուի թէ այժմու բանակցութիւնները քիչ մը կը փոխեն պատկերը, որովհետեւ համաձայնութեան մէջ կը մտնէ նաեւ Պուլկարիա։ Թէ ինչպէս պիտի ձեւակերպեն հողային հարցը, դեռ անյայտ է։ Թէեւ զանազան ձեւերու մասին կը խօսուի, սակայն ստոյգ բան մը չի գիտցուիր։

Կը պնդեն թէ Անգլիա կ'աշխատի այնպիսի վիճակ մը ստեղծել, որ հաւանական պատերազմի մը պարագային, խստօրէն սահմանափակուի։

* * *

Վերջապէս սկսաւ Հայաստանի աղէտեալներուն ի նպաստ հանգանակութիւնը հին ու նոր Յունաստանի մէջ։

Պ. Շահվէրդեան հեռագրած է եղեր Աթէնքի եւ Սելանիկի Հօկերուն, որպէս զի իրենց հովանաւորութեան տակ կազմակերպեն հանգանակութեան գործը եւ արդիւնքը ղրկեն ուղղակի իրեն՝ փոխադրելու համար Հայաստան։ Այստեղ կազմուած Կեդր. Յանձնաժողովը մերժեց ընդունիլ Հօկերուն եւ Առաջնորդին հովանաւորութիւնը եւ անկախօրէն սկսաւ հանգանակութեան, իսկ արդիւնքը պիտի փոխադրէ ուղղակի Հայաստան, վարչապետ Սաքօ Համբարձումեանի։ Սելանիկի Յանձնաժողովը, որ կազմուած է Առաջնորդական փոխանորդին Նախագահութեան տակ, որոշած է գումարները փոխադրել Ամերիկեան Նպաստամատոյցին միջոցով։

Հօկերը եւ համայնավարները իրենց օրկաններով մեծ ճիգ թափեցին, որպէս զի Դաշնակցականները հեռու պահուին հանգանակութիւններէն, դիմեցին ամէն տեսակ քսութիւններու, բայց իրենց ջանքերը անօգուտ անցնելէ զատ, իրենք ալ տեղ չունեցան աշխատանքներու մէջ։

Անշուշտ Յունաստանի գաղութը մեծ բան մը չի կրնար տալ, սակայն ինչ ալ ըլլայ, մեծ արժէք ունի, որովհետեւ իր չունեցածէն կուտայ։

Յ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ

ՎԵՐԱՐԺԷՔԱՒՈՐՈ՞ՒՄ ԹԷ ԿԱՅՈՒՆԱՑՈՒՄ

(REVALORISATION ou INFLATION ?)

Ահագին վիճաբանութիւն կայ Ֆրանսայի ելմտական շրջանակներու եւ մամուլի մէջ այս խնդիրներու շուրջ։ Ոմանք կ'ուզեն կայունացնել ֆրանքը կարելի եղածին չափ շուտ. ուրիշներ կը փափաքին վերարժէքաւորել զայն (revaloriser), այսինքն հետզհետէ հասցնել նախապատերազմեան գինին։

Կառավարութիւնը, կամ աւելի ճիշդ ելմտական Նախարարը — Փուանքարէ — ջերմ կուսակից է վերարժէքաւորման, եւ ինչպէս նախորդ յօդուածով բացատրած էինք, 1927ի պիւտճէն Խորհրդարանին ներկայացուցած ժամանակ պարզօրէն յայտարարեց թէ կառավարութեան գլխաւոր նպատակն է նախ եւ առաջ վճարել Պանք տը Ֆրանսի կողմէ պետական գանձին փոխ տրուած գումարները, ինչ որ իսկապէս կը նշանակէ պակսեցնել շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամները — déflation — Առաջարկ մը կար պետական պաշտօնեաներու թոշակներն աւելցնելու, բայց Փուանքարէ մերժեց՝ ըսելով թէ ֆրանքի բարձրացմամբ՝ ապրուստի գինը պիտի աժաննայ եւ այժմեան թոշակները լիովին պիտի բաւեն համեստ կենցաղի մը։

Եւ սակայն խնդիրը միայն պետական պաշտօնեաներուն վրայ չէ. պէտք է որ գործաւորներն ալ յօժարին իրենց օրավարձի սակը նուազեցնելու. պիտի յօժարի՞ն...։ Հաւանաբար ոչ եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ ժողովրդական դժգոհութիւն։

Նախորդ երկու շաբաթներու սակարանական տագնապները — երբ ստերլինը մէկ օրուան մէջ 5—10 ֆրանք կ'ելլէր ու կ'իջնէր 125ի եւ 140ի մէջ — ահագին վնասներ պատճառեցին ֆրանսական դրամապանակին եւ օգտուողներն եղան միայն օտար շահադէտները։ Ֆրանս. կառավարութեան բացարձակ կողմնակցութիւնն ի նպաստ ֆրանքի վերարժէքաւորման, անուղղակի կոչ մըն է օտար շահադէտներուն՝ իրենց ստերլիններն ու տոլարները ծախելով ֆրանք գնելու, բայց երբ անոնք բաւ համարեն իրենց շահերն եւ ուզեն վերստին տիրանալ իրենց ոսկեդրամին, չեմ գիտեր թէ ֆրանքը պիտի կրնա՞յ դիմանալ։

Ցամենայն դէպս կառավարութեան վարկը մեծապէս բարձրացած է ժողովուրդի աչքին, որ կը կարծէ թէ ստերլինը 25 ֆրանքի հասնելով երկիրը պիտի փրկուի... Ֆրանքի բարձրացումով օտար արժեթուղթերը բնականաբար աժանցան եւ այդ արժեթուղթերու անկման զուգընթաց ինկան նաեւ բուն ֆրանսական արժեթուղթերը, որով օտար շահադէտները առիթ պիտի գտնեն իրենց գնած ֆրանքերով ֆրանսական արժեթուղթեր գնել։ Վերջին հաշուով ֆրանսական դրամագլուխը կը տուժէ։

Վերարժէքաւորման մէջ արդար շահ պիտի ստանան միայն պետական պարտաթուղթ ունեցողները եւ անոնցմէ ալ միայն անոնք որոնք փոխառութեան հրապարակ հանուած ժամանակ գնած են բարձր գինով։ Ուրիշներ կան էր աւելի վերջերը գնած են վար գիներով, այդպիսիններու իւրացնելիք շահը բոլորովին անարդար պիտի ըլլայ եւ համեստ վաճառականներու կորուստին ու աւերման գինը։

Անցեա՛լ շաբաթ Սակարանին մէջ լուր տարածուեցաւ թէ կառավարութիւնը կայունացման հրովարտակ պիտի հանէ եւ անմիջապէս անգլիականը 125էն 140ի բարձրացաւ։ Լուրը բնականաբար յերիւրածոյ էր եւ շահադէտներու խաղ. կառավարութիւնը ստիպուեցաւ հերքել եւ օգտագործել առիթն անգամ մը եւս յայտարարելու համար թէ ինք հակառակ է կայունացման։ Արդարեւ անկարելի է լրջօրէն խորհիլ ֆրանքը կայունացնելու վրայ այնպիսի ժամանակ մը, երբ երկրուն պարտքի ահագին բեռը կը ծանրանայ պետական գանձին վրայ եւ միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը կարգադրութեան մօտ չէ տակաւին։ Որով Պանք տը Ֆրանսը չի կրնար յենուլ միւս պետական դրամատուններու նիւթական հաստատ օժանդակութեան վրայ։

Կայունացման կողմնակիցները — որոնց հետ է Նախորդ ելմտական Նախարար Լուշէօռ — կը կարծեն թէ ժամանակ է որ վերջ մը տրուի այս անհաստատ վիճակին եւ անհամար շահադիտութեանց։ Առեւտուրը կիսովին դադրած է. եւ տագնապը մօտալուտ է, եթէ ժամանակին միջոցներ ձեռք չառնուին։ Լիլի մէջ խօսած իր ճառին մէջ Լուշէօռ կ'ըսէր վերջերս թէ այժմեան գիներու մօտերը ֆրանքի կայունացումով կարելի պիտի ըլլայ պահել ֆրանսական ճարտարարուեստի գրաւած շուկաներու մեծ մասը, առանց զրկելու գործաւորներու օրավարձը։ Կայունացման գինը որոշելու համար պէտք է նկատի ունենալ այս երկու պարագաները. որովհետեւ եթէ աւելի բարձրանայ ֆրանքը, ճարտարարուեստը պիտի տուժէ, իսկ գործաւորական աշխատավարձի նուազումն ալ ահագին յուզումի պիտի պատճառէ ընկերային տեսակէտով։ Անհրաժեշտ է բաղդատութեան եզր առնել Գերմանիոյ եւ Պելժիոյ աշխատավարձերը միեւնոյն ճարտարարուեստներու համար եւ ուշադրութիւն ընել որ ոսկիի համեմատութեամբ տարբերութիւնը մեծ չըլլայ անոնց մէջ։

Ինքնաշարժի արտածութիւնը կիսովին դադրած է արդէն Նոյեմբերի մէջ եւ եթէ ֆրանքը աւելի բարձրանայ, հաւանաբար բոլորովին պիտի դադրի։ Մեծ խանութները կը ջնջեն իրենց ապսպրանքները եւ գիւղացիներն ալ կը գանգատին թէ ցորենը բաւականաչափ սուղ չեն ծախեր։ Որքան ճիշդ է ֆրանսական այն առակը թէ երբեք կարելի չէ գոհացնել երկու կողմերն ալ. քաղաքացին հացը աժան ուտել կ'ուզէ, իսկ գիւղացին ցորենը սուղ ծախելու կողմնակից է։

Մնաց որ, ապրուստի սղութեան հետ, օրէ օր կը շեշտուի նաեւ գործազրկութեան տագնապը, որու մասին քանի մը փաստեր հրատարակեց «Յառաջ»։ Մամուլը լրջօրէն ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այս մասին։

Մ. Տ.

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անպէտ ճիւղ մը.— երէկ եւ այսօր.— «Ես կ'ընեմ, ես կուտամ».— Ամէն բան երեսի վրայ մնացած.— Կարտանի աշխատաւորներուն շինած տունը.— Դպրոցի պիւտճէն երկու տարի առաջ՝ 3150, այսօր՝ 2500, աւելի պակաս քան առաջնորդին ռոճիկը...

Մարսէյլ 30 Նոյ.

Մարսիլիոյ Հոգեւոր Հովիւը՝ ժողովրդական բոլոր խաւերու մէջ դժգոհութիւն մը յարուցած է։ Դժգոհութիւնները եւ դժգոհները երեք կարգի կը բաժնուին։ Առաջին դասը՝ Հոգեւոր Հովիւի ներքին-բարոյական կեանքին դէմ դառնացած է։ Երկրորդ կարգը դժգոհ է անոր գործունէութենէն։ Երրորդը՝ եւ անոր գործունէութենէն եւ ստացած պատկառելի ամսաթոշակէն։

Առաջինը՝ Հոգեւոր Հովիւի բարոյական կեանքը մեզ չի հետաքրքրեր, որովհետեւ, կուսակրօնութիւնը ամօթալի ժամանակավրէպ մըն է։ Ինչ կը վերաբերի անոր հանրային գործունէութեան, կ'արժէ քիչ մը երկար խօսիլ։

Երբ Գալֆաեան վարդապետ իբրեւ «Հոգեւոր Հովիւ Մարսիլիոյ եւ շրջակայից», անցաւ գործի, ունէինք մատուռ մը, դպրոց մը, Հոգաբարձութիւն, ուսումնական խորհուրդ, Ազգ. Միութիւն, եւ այս բոլոր օրկաններուն գլուխը՝ գաղթային ընդհ. ժողով օրէնսդիր իրաւունքներով։

Ի՞նչ է այսօրուայ պատկերը։ Մատուռը եւ դպրոցը կը մնան աւելի գէշ վիճակի մէջ, յանձնուած նշանակովի Հոգաբարձութեան մը քմահաճոյքին։ Ազգ. Միութիւնը, Ուսումնկ. Խորհուրդը, Գաղթ. ընդհ. ժողովը ննջութեամբ ջնջուած, առաջնորդարանն ու ժողովուրդը, դպրոցն ու հասարակութիւնը իրարմէ բաժնուած, դառնացած են իրարու դէմ։ Մարդիկ միայն անհրաժեշտ պէտքերու ժամանակ կը յիշեն զայն. կ'երթան հոն եւ անկասկած վէճով մը կամ դառն նայուածքով մը կը հեռանան անկէ։ Հոգեւոր Հովւութենէն առաջ յարանուանական խնդիր չկար. կաթոլիկ, լուսաւորչական, բողոքական բոլորը խմբուած էին, եկեղեցիի եւ դպրոցի շուրջ, հաշտ համաձայն կը վարէին գործերը։ Անջատ համայնքներու փոխարէն ժողովուրդն էր որ իր կերպարանքը ցոյց կուտար գաղթ. ընդհ. ժողովի բեմէն։ Այսօ՞ր. խտրականութեան ազգամիաս ոգին գլուխը ցցած է արդէն եւ եթէ սուր ձեւ մը առած չէ, կը պարտինք՝ մեղմէ աւելի՝ միւս տարրերու (բողոքական, կաթոլիկ) ողջմտութեան։

Հոգեւոր Հովիւը միայն Մարսէյլի համար չէ՝ այլեւ շրջականներու համար։ Արդ՝ Մարսէյլէն դուրս կատարա՞ծ է գործ մը որ «շրջականներու» բացատրութիւնը արդարացնէր։ Յիշենք մէկ պարագայ։ Սէն-Լուի մէջ, ինքնաբերաբար թաղ. խորհուրդ մը կազմուեցաւ որ եռանդով ձեռնարկեց գործի Մանկապարտէզ-Նախակրթարան-Մատուռ մը հաստատելու համար։ Եղաւ տարի մը եւ աւելի։ Առնին «Յառաջ» արձանագրեց Սէն-Լու հայ գիւղի ոգեւորութիւնը։ Գալֆաեան վարդապետ մամուլէն տեղեկանալով Սէն Լուի շինարար շարժումը, իսկոյն գնաց գիւղ, սկսաւ շրջանը խոստումներու, «Ես կ'ընեմ, ես կը գտնեմ, ես կուտամ» եւ ժողովրդական, հաւաքական նախաձեռնութեան ոգին թուլցաւ, ի վերջոյ մարեցաւ, մեռաւ. որովհետեւ վարդապետը հաւատք ներշնչեց թէ ինք պիտի տայ 2000 ֆր. եւայլն։

Ա՞յժմ. ոչ մէկ շարժում. կծկտած է Սէն-Լուն։ Դպրոցը անցեալ Մարտին, Ապրիլին կառուցուած պիտի ըլլար. իսկ այժմ հող տուողը քաշուած, հանգանակուած գումարներն ալ կրկին տէրերուն տրուած են իսկ դպրոցի խօսքը վերցած է։

Երկրորդ պարագայ մը։ Տարուան սկիզբը նման ոգեւորիչ շարժում մը ծայր տուաւ Կարտանի մէջ։ Հայրենակից մը իր հողէն ձրի բաժին մը յատկացուց դպրոցի եւ մատուռի. ժողովուրդը 2-4 հազար ֆրանք արձանագրուեցաւ խանդավառութեամբ, քարերը բերին, հիմերը փորեցին, ու ամիսներէ ի վեր գործը կը մնայ երեսի վրայ։ Եւ ամէնքը լեցուած են Հոգեւոր Հովիւին դէմ. որ հոն ալ, ինչպէս Սէն Լու, անհարկի միջամտութիւնով եւ սուտ խոստումներով կասեցուց ժողովրդական նախաձեռնութիւնը։

Որպէսզի ժողովրդական նախաձեռնութեան հրաշագործութիւնը յստակ ըլլայ, յիշենք կէտ մը Կարտանի կեանքէն։ Կարտանի Դաշնակցական կոմիտէն՝ հողը գտած եւ համակիրներու հետ սիրուն տուն մը կառուցած է, ածխահանքերէն դուրս գալէ յետոյ օրական մէկ երկու ժամ աշխատելով։ Կարտանի Դաշնակցութեան Նորակառոյց տունը, զմայլելի ապացոյց մըն է այս ժողովուրդի շինարար հանճարին։ Բոլոր օտարները հիացումով կանգ կ'առնեն աշխատաւորներու կառուցած այդ տան առջեւ։ Դեռ 8—10 օր առանց կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպիսկ. եւ Պ. Հայկազուն Գույումճեան նոյնպէս կը զմայլին, ու կը խնդրեն մեր ընկերներէն այդ շէնքը տրամադրել իրենց, ցորեկները դպրոց դարձնելու, մինչեւ դպրոցի մը կառուցումը, ինչ որ մեր տղ[…] սիրով կը տրամադրեն։ Ն[…] Դաշնակցութեան Կարտանի […] Նը, փառք մըն է մեր ժողով[…] գին ու ընկերներուն համար, […] կողմէ՝ ապտակ մըն է մեր […] գեւոր Հովիւին որ տարի մը […] Կարտան կ'երթայ կուգայ […] մատը մատին զարնելու։

Ուրիշ տեղերու մասին — […] լէն, Մարթիգ, Լասէյն, Լասիոթա […] եւայլն բան մը չենք գիտեր […] չենք յիշեր վարդապետին […] ծերէն։ Միւս կողմէ սակայն, […] գեւոր Հովիւը ազգին խեղճ […] ստուէն 2500 (Նուազագոյն […] ամսաթոշակ կ'առնէ։

Վերը ըսինք որ Մարսէյլի դպրոցն ալ աւելի գէշ վիճակի […] դրուեցաւ։ Բացատրենք։

Դպրոցին լաւութիւնը ու […] թական գործին ցոյց տրուած […] հոգածութիւնը կը չափուի […] ելմտացոյցէն. թէ ընդհ. ե[…] մուտի քանի՞ տոկոսը յատկ[…] ուած է նոր սերունդի կրթ[…] թեան կամ լուսաւորութեան գոր[…] ծին։ Եթէ այսպէս է պետական[…] ելմտացոյցներու մէջ, […] պէ՞տք է ըլլայ նաեւ մեր […] գային կեանքին մէջ։

Նախկին Ազգ. Միութեան […] րով, ազգային եկամուտներ[…] գլուխը 4000ի բնաւ հասած […] Նոր վարչութեան եկամուտ[…] գլուխը՝ ինչպէս կը տեղեկան[…] փարիզեան շաբաթաթերթէ […] «Ցանենակ հազար է»։ Նախկին «Դաշնակցական հոգեծին Ազգ. Միութիւնը», ինչպէս կ'ըսէ նոյն թերթին Մարսէյլի տեղեկատու[…] իր ընդհանուր եկամուտին […] րիւրին 90ը յատկացուցած է […] կրթական գործին, եթէ կ'ուզէք հարիւրին հարիւր քանը, քանի որ պիւտճէն յաճախ բաց կ'ուն[…] նար։ Ցեղ տանք թիւերուն […] րէն՝ 800 ֆր. երեք մնայուն […] սուցիչներ՝ 500ական 1500 […] սուցչուհի մը՝ 450. մարզ[…] 200, գիտութեանց այցելու […] սուցչի մը՝ 200. ընդհ. գում[…] 3150 ֆրանք։

Դպրոցը իր հիմնումի առա[…] օրը (Լ. Շանթի ղեկավարութեամբ) ունեցաւ աշակերտական եւ […] սուցչական մատենադարան […] լուրջ եւ անհրաժեշտ գիրքեր[…] Դպրոցական այս պիւտճէն՝ 192[…] 1925 տարեշրջանին համար […] 1924-1925 դպրոցական տար[…] շրջանէն այս կողմ կեանքը […] նուազն կրճատուած է, […] լու համար եռապատկուած […] րեմն կեանքի բնական պահ[…] ներու տակ այս տարեշրջ[…] (1926-1927) դպրոցի պիւտճ[…] գոնէ պիտի կրկնապատկուէ[…] բարձրանար ամսական 6300 ֆր[…] Մինչդեռ, ի՞նչ կը տեսնենք[…] միայն կրկնապատկուած չէ, […] 1924ի սակն ալ պահուած չէ. […] անխիղճ զեղչ մը եղած է, 3150[…] իջած է 2450-2500ի։ Եթէ […] ւերը լեզու ունին, այդ լեզու[…] նպաստ Նախկին «Դաշնակցակա[…] Ազգ. Միութեան», որովհետեւ […] պարզ կ'երեւայ որ Նախկինը […] բալէս կ'ըմբռնէր դպրոցական […] գործը, եւ ունեցած-չունեցած[…] տուած է դպրոցական գործին։

Կրնա՞յ մեղի ըսել Ներկայ […] Վարչութիւնը թէ քանի՞ գիրք […] աւելցուցած է դպրոցի գրադար[…] նին վրայ, վերջին երկու տար[…] ընթացքին։

Ու մտածել որ Առաջնորդ[…]

...անը տասնեակ հազար եկամուտ ...ունի: Հռայլութիւն կ'ընէր Ազգ. ...րութիւնը, դպրոցին հանդէպ: ...ր հազար անգամ ոչ: 500 ֆրանք ...կը երկու տարի առաջ համեստ ...գին մըն էր. 400 ֆրանքը ...երկու տարի վերջը աւտոյի մը ...վարձքը չէ. անասունի մը խոտի դրամը չէ:

Այս պայմաններուն տակ, ...հոգեւոր հովիւին տրուած կամ ...տրուած 2500 ֆրանք ամսականը ...անտանելի անխղճութիւն է: Եւ ...միայն մեզի զարմանք կը պատճառէ թէ ինչպէ՞ս ծանօթ մտաւորական մը ազգ. վարժարանէն ...իր «տնօրէն»ի աթոռին վրայ ...կը նստի լուռ ու մունջ, առանց ...բողոքելու այս խայտառակութեան դէմ:

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

Ր. ԹԱԿՕՐ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հնդիկ բանաստեղծ Րապինդրանաթ Թակօր, որուն գործերէն շատ մը հատուածներ թարգմանուած են հայերէնի, Փարիզ այցելեց անցեալ շաբթու: Այս առթիւ «Արաքս»ի աշխատակիցներէն Պ. Յ. Մարթաեան տեսակցութիւն մը ունեցած է անոր հետ, ողջունելով զայն սանսկրիտ լեզուով:

— Վենետիկը սիրեցի՞ք:

— Բոլոր աշխարհը կը սիրեմ: ...որ կը քարոզեմ նոյնը կ'ապրիմ: Պուտտան կ'ըսէ. «Մարդ մը ...սուրբ օրէնքը կը քարոզէ ու ...ինք չի պահեր զայն՝ կը նմանի ...հովիւի մը որ ուրիշներու ոչխարները կը համրէ»:

— Ս. Ղազար ինչպէ՞ս էր:

— Հայերո՞ւ մասին է ձեր ...ակնարկութիւնը. հոն ալ Սանսկրիտ իմացայ, թերեւս դուք ալ ...հայ էք:

— Այո՛, Հայ եմ: Հայերը կը ճանչնա՞ք:

— Մեր երկրի Հայերը կը ճանչնամ իբր վաճառական. դժբախտաբար իբր ազգ չեմ ճանչնար ...զմոտէն: Կարդացած եմ ձեր ...մասին եւ ծանօթ եմ ձեր կրած ...տառապանքին:

— Ձեր զգացումները ի՞նչ են Հայերու հանդէպ:

— Ինչպէս միշտ տառապողներու՝ նոյնպէս ալ Հայոց համար ունիմ մեծ համակրանք, թերեւս քիչ մ'ալ աւելի, քանի ...այնքան ազնիւ եւ ուշիմ ազգ ...մըն են ու ծառայած են մարդկութեան, եւ մեր Արեւելքին: Կ'ըսեն թէ հայերէնը մօտ է հնդկերէնի:

— Այո՛, իմ նախահայրերս ...պաշտած են ձեր վահագնուն, աստուածներուն համար ճամբորդած են մինչեւ Հնդկաստան եւ խըսած են քոյր լեզու մը, ինչպէս տասա(տասը), պհերեսի (բերեմ), հըրտա (սիրտ), տուհեթր (դուստր). աքշի (ակն), ամպու (ըմպելի), շվան (շուն), կօ (կով) եւայլն:

Մեր առաջին լրագիրն ալ Հնդկաստան լոյս տեսած է:

Ու կը խօսին հայ եւ հնդիկ ...լեզուներու եւ գրականութեան մասին:

— Իմ կարծածէս աւելի մօտ ...ենք իրարու, կ'եզրակացնէ Թակօր: ...բայց այնպէս կը թուէր թէ, կ'ափսոսայ, բոլոր սանսկրիտ գիտցող ...հայերը վանական կ'ըլլան:

— Ո՛չ, ինչպէս կը տեսնէք ...վանական չեմ:

— Ձեր ազգային վարժարաններուն մէջ Սանսկրիտ կը սորվի՞ն:

— Ո՛չ, Սանսկրիտ կ'աւանդուի ...համալսարաններու մօտ ու Երեւանի համալսարանը, Հայաստանի ...մայրաքաղաքը:

— Հայաստանի վիճակը ի՞նչ է հիմա:

— Խորհրդային Դաշնակցութեան անդամ հանրապետութիւն մըն է Հայաստան:

— Ինչո՞ւ Հայերը իրենց ազգային տարազը փոխեր են:

— Կ'երեւի կարգ մը անպատեհութիւններ ունի:

— Հայերը զիս կը ճանչնա՞ն:

— Ոչ թէ միայն կը ճանչնան ու կը սիրեն, այլ նաեւ թարգմանած են ձեր երկերը ու ձեզ լաւագոյնս գնահատողներէն են: Պուլկարիոյ հայ գաղութը ձեզ կ'ողջունէ ու ձեզ կը ղրկէ իր խոր հիացումն ու մեծարանքները:

— Շնորհակալ եմ:

— Հայ ազգին ուղղուած խօսք մը ունի՞ք արդեօք:

— Ըսէք իրենց թէ կը հաւատամ որ հայ ազգը չպիտի ընկճուի իր ենթարկուած հալածանքներէն, այլ՝ ընդհակառակը ա՛լ աւելի պիտի խստացնէ պայքարը, ու թերեւս այդ հալածանքները այդ տեսակէտէն օրհնութիւն մը կարելի է համարել զոր Աստուած կուտայ տառապանքի ձեւին տակ:

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Տարի մը առաջ, սովետներու գործադիր կոմիտէին ներկայացուած էր ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման մասին օրինագիծ մը, որով ամուսնութիւնը գրեթէ բոլորովին կը ջնջուի:

Այդ օրինագիծին համաձայն, ամուսնացողներու կամքէն կախում ունի իրենց միութիւնը պաշտօնապէս արձանագրել տալ կամ ոչ քաղաքապետութեան եւ «չարձանագրուած ամուսնութիւնները կ'ունենան նոյն իրաւական հանգամանքը, ինչպէս արձանագրուած ամուսնութիւնները:

Միւս կողմէ, ամուսնալուծում ձեռք բերելու համար կը բաւէ որ ամոլներէն մէկը պարզ յայտարարութիւն մը ընէ քաղաքապետութեան ամուսնական ճիւղին, փոխանակ դատարանէն վճիռ ստանալու, 1918էն ի վեր գործադրուող օրէնքին համաձայն:

Այս օրինագիծը բուռն վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ գործադիր կոմիտէին մէջ: Բազմաթիւ «անկուսակցական» պատգամաւորներ, մանաւանդ գիւղացիներ եւ կիներ, քննադատեցին զայն այնքան ազատ եւ յանդուգն կերպով, որ այսպիսի ընդդիմախօսութեան անվարժ պոլշեւիկ պետերուն զարմանք պատճառեց:

Սովետներու գոյութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով գործավարներու խորհուրդին կողմէ վաւերացուած օրինագիծ մը մերժուեցաւ գործադիր կոմիտէին կողմէ: Ու որոշուեցաւ կրկին ուսումնասիրել օրինագիծը:

Ամբողջ տարի մը այս ծրագիրը տեսակ մը հանրաքուէի ենթարկուեցաւ շրջանային եւ տեղական սովետներու մէջ: Բազմաթիւ վիճաբանական մեծ ժողովներու նիւթ դարձաւ եւ սովետական ամբողջ մամուլը անով զբաղեցաւ:

Ընդհանուր առմամբ, գիւղացիները արտայայտուեցան ի նպաստ պարտաւորիչ արձանագրութեան եւ ամուսնալուծումներու սահմանափակման:

Քաղաքներու մէջ եւս ծրագրին դէմ հակառակութիւնը զօրաւոր էր:

Այս անգամ օրինագիծը կրկին գործադիր կոմիտէի սեղանին վրայ բերուեցաւ, առանց կարեւոր փոփոխութեան:

Ըստ նոր ծրագրին, չարձանագրուած միութիւնը բացարձակապէս նմանցուած է «օրինական» ամուսնութեան:

Այր մը եւ կին մը ամուսնացած պիտի նկատուին, երբ միասին կը բնակին, տան ծախքերը միասին կը վճարեն, եւ կամ իրարու հանդէպ ունեցած «ամուսնական» դիրքը կ'ապացուցանեն իրենց նամակներով կամ ուրիշ վաւերաթուղթերով:

Նախկին ծրագրին մէջ վերի երողութիւններէն մէկ հատն իսկ կը բաւէր ամուսնութեան ապացոյց ծառայելու համար:

Օրինագիծը քուէարկուեցաւ: Միակ կարեւոր բարեփոխումը, զոր բանուոր եւ գիւղացի ընդդիմադիրները յաջողեցան ձեռք բերել, կը վերաբերի ամուսնական տարիքին: Ծրագիրը կիներուն համար տարիք որոշած էր 16, իսկ այրերուն համար 18, միաժամանակ իրաւունք տալով տեղական իշխանութիւններուն աւելի վար տարիքի ամուսնութիւններն ալ արտօնել: Գործադիր կոմիտէն կիներու համար տարիք սահմանեց 18, իսկ այրերուն՝ 19:

Օրէնքին մէջ չկայ ո՛եւէ տրամադրութիւն որ արգիլէ նոր ամուսնութիւն մը՝ ամուսնալուծումէ առաջ: Միայն ըսուած է թէ երբ ամոլները արձանագրութեան (կամաւոր) համար դիմեն, պարտաւոր են յայտարարել թէ ուրիշ արձանագրուած ամուսնութեամբ մը կապուած չեն: Սուտ յայտարարութիւն ընողները երկու տարի բանտարկութեան կը դատապարտուին:

Ո՛չ մէկ բան կրնայ արգիլել որ սովետներու բնակիչներն ու բնակչուհիները միաժամանակ ունենան բազմաթիւ չարձանագրուած կիներ կամ ամուսիններ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Պոլսոյ «Սօն Սաաթ» թերթը կը գրէ.—

«1925ին Թուրքիոյ մէջ 45000 տուփ շերամի հունտ արտադրուեցաւ: (Մէկ տուփը 25 կրամ հունտ կը պարունակէ): 1924ի արտադրութիւնը 40.000 տուփ էր, իսկ 1925ինը՝ միայն 25.000:

Այս հունտերէն հետեւեալ չափերով թաց խոզակ արտադրուեցաւ.— 1924ին՝ 582,905 քիլօ, իսկ 1925ին՝ 650,020: Այս վերջին տարուան թաց խոզակէն 95,000 քիլօ հում մետաքս շինուեցաւ: (Թաց խոզակին մէկ քիլօյին գինը 170-175 ղրշ. էր):

Գանք Յունաստանի արտադրութեանց: 1924ին, 2,640,000 քիլօ թաց խոզակ արտադրուեցաւ, իսկ 1925ին՝ 3,850,000:

Ուրեմն Թուրքիոյ թաց խոզակի արտադրութիւնը՝ Յունաստանի արտադրութեան հազիւ մէկ վեցերորդն է: Ցետոյ Յունաստանի մէջ 1925ին 230,000 քիլօ հում մետաքս արտադրուած է:

Այս թիւերէն կ'երեւի թէ, հում մետաքսի տեսակէտով ալ Յունաստանը գլած անցած է Թուրքիան: Մեր երկիրը Յունաստանի մէկ երրորդին չափ միայն հում մետաքս կ'արտադրէ:

Ուրիշ պարագայ մը: Թուրքիայէն գացած յոյն գաղթականներուն շնորհիւ, Յունաստան մէկ տարուան մէջ (1924-1925) 470,000 քիլօ աւելի խոզակ արտադրեց:

Միւս կողմէ, արտադրուած մետաքսները այլեւս առաջուան պէս մեծ քանակութեամբ չեն արտածուիր Լիոն եւ Միլան, այլ Յունաստան կը պահուին, տեղական գործարաններուն մէջ մետաքսեղէնի վերածուելու համար:

Մինչեւ քանի մը տարի առաջ, Պրուսայի շրջանին մէջ դեղին շերամի հունտ կար: Մինչդեռ հիմա հետքն իսկ չէ մնացած այդ հունտերուն:

Վիճակագրութեան մը համաձայն, 1925ին հում մետաքսի բերքը հետեւեալը եղած է.—

Յունաստան	320,000	քիլօ
Սուրիա եւ Կիպրոս	250,000	»
Պուլկարիա	160,000	»
Թուրքիա	95,000	»
Եուկօ-Սլաւիա	80,000	»
Հունգարիա	80,000	»
Ռումանիա	25,000	»

Կը տեսնուի որ Թուրքիա ո՛չ միայն Յունաստանէն, այլ Պուլկարիայէն ալ պակաս հում մետաքս կ'արտադրէ:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Օտար Մամուլի Ընկերակցութիւնը նոր տարեշրջանին առթիւ սարքած էր հացկերոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի կէս օրին, Շանզ Էլիզէ Էրմիթաժի շքեղ ճաշարանին մէջ: Ներկայ էին մօտ երկու հարիւր անդամներ, որոնք կը ներկայացնէին աշխարհի զանազան երկիրներու թերթերը: «Յառաջ» եւս ունէր իր ներկայացուցիչը:

Հրաւիրեալներուն մէջ էին նախկին վարչապետ եւ այժմ կրթական նախարար Պ. Էտուառ Էռիօ եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարար Պ. Անտրէ Թարտիէօ:

Ճաշէն վերջ ընկերակցութեան նախագահ Պ. Փօմէ խօսքը նախարարներուն ուղղելով յայտնեց թէ Օտար Մամուլի ներկայացուցիչները իրենք զիրենք օտար չեն նկատեր հիւրընկալ Ֆրանսայի մէջ, զոր իրենց երկրորդ հայրենիքը ըրած են: Վեր հանեց մամուլի դերը ազգերու միջեւ համերաշխութեան կապերը ամրապնդելու մասին եւ յիշեց երկու նախարարներուն կատարած դերը անցեալին մէջ, իբրեւ օրագրող, ու բաժակը առաջարկեց Ֆրանսայի կենաց:

Ցետոյ խօսք առաւ Պ. Էռիօ, որ Օտար Մամուլի ընկերակցութիւնը նմանցուց Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան, միայն թէ, ըսաւ, հոս կիները աւելի բազմաթիւ են: Շեշտեց իր խոր հաւատքը ազգերու միջեւ համերաշխութեան ու միջազգային եղբայրութեան մասին: Յորդորեց ներկաները որ քաղաքական պաշտօններ չստանձնեն եւ աւելցուց թէ երջանիկ պիտի զգայ ինքզինքը, երբ օր մը դարձեալ լրագրողի գրիչը ձեռք առնէ:

Պ. Թարտիէօ եւս խոր յուզումով յիշեց իր լրագրողի կեանքը եւ համակրութիւն յայտնեց իր օտար պաշտօնակիցներուն:

Անգլօ-ամերիկեան մամուլի ընկերակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւս եղբայրական ողջոյնի խօսք արտասանեց:

Հաւաքոյթը վերջացաւ զուարթ տրամադրութեան տակ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻՆ հետ փոխադարձ համաձայնութեամբ, Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբը կը խնդրէ հագուստ-կապուստ եւն. ղրկել 67 Fbg. St. Denis Mr. Réaumeին N. E. R.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՕՄԻՆ ՄԷԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Գարակէօզեան Հօմի մէջ վերակազմուած էր ֆութպօլի խումբը աշակերտներու եւ արհեստաւորներու մասնակցութեամբ:

Մինչեւ հիմա այս խումբը որ եւ է մրցում չէր ունեցած դուրսը: Կոստինէէն 22 քիլօմէթր հեռու, Շաթոտէօն քաղաքի Croix d'honneur ֆութպօլի խումբը 28 Նոյեմբեր Կիրակի օր մեր խումբը հրաւիրեց իրենց դաշտը մրցելու համար: Նոյն օրը անձրեւոտ, ցուրտ եւ խաղի համար չափազանց աննպաստ էր. բայց հակառակ ատոր, Հօմի խումբը, բազմաթիւ հեծելանուորդ ընկերներու ուղեկցութեամբ, ճիշտ պահուն ներկայացաւ դաշտ: Խաղը տեղի ունեցաւ ցեխոտ գետնի մը վրայ, մշտական անձրեւի մը տակ: Սկիզբէն իսկ մերինները տիրապետեցին խաղին: Առաջին խաղամասը վերջացաւ մեր տղոց երեք նշանակէտով: Մրցորդները մինչեւ իրենց ոսկորները թրջած էին, երբ սկսաւ երկրորդ խաղամասը: Առաջին իսկ րոպէներուն Հօմի խումբը շահեցաւ իր չորրորդ նշանակէտը: Ֆրանսական խումբը վհատած, անձրեւը պատրուակելով լքեց դաշտը, ուր մնացին մեր տղաքը իրենց յաղթական դրօշակով:

Մութ գիշեր էր երբ խումբը արկածալից վերադարձ մը ունեցաւ, իր երգը ցանցնելով ճամբու երկայնքը:

Հ. Մ. Ը. Մ. — ԺԸՆԷՐԱԼ

Այս Կիրակի 5 Դեկտեմբեր, ժամը 2.30ին, փօրթ տ'Օթէօյլէն հինգ վայրկեան հեռու, Ս. Ա. Ս. Ժէնէրալի հին մարզարանին մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը կը մրցի Ֆրանսայի 1925ի ախոյեան «Սփօր Ժէնէրօ»ի դէմ:

Այս առթիւ հայ խումբը դաշտ պիտի գայ տեղական կազմով:

Հաւաքավայր՝ Մէթրօ փօրթ տ'Օթէօյլ ժամը ճիշտ 1ին:

ԱՐՄԷՆԻԱ — Ժ. Ա. ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ

Նոյն ժամուն, Սէնթ Ուէն, Լանտի փողոցի սիրուն մարզարանին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ. Գօլօմպ-Արժանթէօյլ Մասնաճիւղի Առաջին խումբը կը մրցի Փարիզի նախկին ախոյեան Ժ. Ա. Սէնթ-Ուէնի բուն Առաջին խումբին դէմ:

Այս մրցումը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ:

Պահեստի խումբերն ալ կը մրցին 12.30ին:

Հաւաքավայր՝ Պահեստին ժամը 12ին, Առաջինը ժամը 1ին փօրթ Սէնթ Ուէն, Մէթրօի ելքը:

ՊԵԼՎԻԼ — ԱԹԻՍ ՄՕՆՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պելվիլի առաջին եւ պահեստի խումբերն ալ կը մրցին Իւ. Է. Ս. Աթիս Մօնսի առաջին եւ պահեստի խումբերուն դէմ, որոնք առաջին դասակարգէն են:

Պելվիլ դժուարին հակառակորդներու դէմ է որ կը մրցի, հակառակ ատոր, կը յուսանք որ յաջող արդիւնք մը ձեռք ձգէ:

ՓՈՔՐ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին կը մրցի Ա. Ս. Բ. Նանթէրի առաջինին դէմ, իսկ Բ. խումբը Ռէյմինկ Գլիւպի Ժիւնիօր առաջինին դէմ:

Հ. Թ.

ԴՐՕՇԱԿ
— ԱՄՍԱԳԻՐ —
Օրկան Հ. Յ. Դաշնակցութեան
Հասցէ.— A. Isahakiantz
71, Ave. Kléber, Paris

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ")Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

14ՐԴ ՑԱՆԿ

Հ. Յ. Դ. Պրիւսսէլի (Արտէշ) ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ.—

Գալուստ Խուրշիտեան	50.—
Սէնեօ Պետրոսեան	20.—
Սաչակ Մարկոսեան	30.—
Օհաննէս Փիլիկեան	10.—
Թոմաս Մարկոսեան	10.—
Խաչիկ Տեփանեան	6.—
Ստեփան Պօզօեան	10.—
Յարութիւն Պետրոսեան	20.—
Զատիկ Ճանճիկեան	25.—
Սարգիս Սարգիսեան	20.—
Աւետիս Ցովիկեան	10.—
Պօղոս Եղիազարեան	30.—
Խորէն Եղիազարեան	20.—
Տօնապետ Տօնապետեան	25.—
Հայկ Պալիկեան	20.—
Տիգրան Սարեան	6.—
Արտաշ Գնաճեան	5.—
Պրիւսէլէն Նալպանտեան վրդ.ի ձեռքով 200, Միւթէվէլլեան (որբ մը) 25, գումար 225 պելժ. ֆր. օրուան սակով	164.—
Լոնտոնէն Ս. Քէհեաեան	205.—
Մօնլէրիի որբերը	20.—
Գումար	706.—
13րդ ցանկին գումարը	52926.80
Ընդհ. գումար	53932.80

Լոնտոնէն Տիրան Ուզունեան 5 շիլին, Արիս Առաքելեան 5 շիլին:

ՊՐԻՒՍ (ԱՐՏԷՇ)

ՊՐԻՒՍ.— «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք Հայաստանի աղէտը եւ Բիւրօի կոչը: Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն ձեռնարկեց հանգանակութեան, տունէ տուն պտտելով: Առանց բացառութեան ամէնքն ալ մասնակցեցան իրենց կարողութեան չափով, չնայելով որ այս տեղի գործերու աննպաստ եղանակն է:

Տ.

Մօնլէրիի դպրոցի որբ եղբայրներուն կողմէ հաւաքուած.— (Տես վերը):

Ստեփան եւ Րաֆֆի Տէր Ստեփանեան 12 ֆրանք, Ա. Ժամագործեան, Լ. Չիլինկիրեան, Հ. Հաբեան, Հ. Դէֆիլեան 2ական, գումար 20 ֆր.:

Լօզէթի հանգանակութեան ցանկը.—

Պօղոս Այանեան 30 ֆրանք, Գրիգոր Այանեան, Գէորգ Գաբրիելեան, Բիւզանդ Նշանեան, Յովհաննէս Անտոնեան, Մանուկ Անտոնեան, Մինաս Անտոնեան, Ղեւոնդ Թորոսեան, Աւետիս Թորոսեան, Արսէն Թորոսեան. Սուրէն Ազատեան, Կարապետ Նալեան 20ական ֆրանք, Օննիկ Ղազարեան. Մանուէլ Նարկիզեան, Հայկազ Էմիրալեան, Յովսէփ Հալաճեան, Իլիաս Նարկիզեան, Յակոբ Գաբրիելեան, Համբարձում Միրզաեան, Տիգրան Նարկիզեան, Արամ Նարկիզեան, Պօղոս Սէմէրճեան, Անդրանիկ Նորաշխարհեան 10ական ֆր., Փոքրիկն Ստեփան Նարկիզեան, Սարգիս Բէշիշեան, Աստուր Թօքաթլեան, Կարապետ Սաաթճեան, Յարութիւն Խրլաքեան, Դոհար Փորիկեան, Սարգիս Կիւլթէքինեան, Ոմն 5ական, Ոմն 2, Երուանդ Կիւմիւշեան, Գրիգոր Գաբրիելեան, Յակոբ Շահնուրեան, Միսաք Մանուշեան, Յովակիմ Առաքելեան, Միհրան Տէր Կարապետեան, Զատիկ Էմիրզէեան, Յովակիմ Սէֆէր, Յարութիւն Արեւեան, Գէորգ Կատարեան, Խորէն Հացագործեան, Վարդան Վըզըրեան, Լեւոն Վըզըրեան, Արմենակ Տէմիրճեան, Մովսէս Եղիաեան 5ական ֆրանք, Յովհաննէս Բլինկեան, Մարտիրոս Յովհաննէսեան 15ական ֆր.: Ընդհ. գումար 507 ֆր.: (Տես «Յառաջ» 17 Նոյ.)

Գլէրմօն-Ֆէրանի հանգանակութիւնը.—

Այտընեան Ժօզէֆ, Մալակեան Գէորգ 100ական, Մէնչել

(Շար. կարդալ Գ. էջ 3րդ սիւնակ)

Հայեր փլատակներու տակ

Նիսէն 1 Դեկտ. Թուական հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նիսէն Մատլէն տանող ճամբուն վրայ հողը կքած է, ծածկելով շէնք մը, որուն մէջ Հայեր կը բնակէին։

ՖՐԱՆՍԱ ՁԳԻՏԻ ՊԱՐՊԵԼ ՍՈՒՐԻԱՆ

Երեսփ. Ժողովը երրորդ անգամ կը քուէարկէ 1927ի ելմտացոյցին զանազան Նախարարութեանց վերաբերեալ վարկերը։ Ամէնէն աւելի վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ արտաքին Նախարարութեան ելմտացոյցը։

Համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն քննադատեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը. յետոյ ըսաւ թէ Թուարիի տեսակցութիւնը յաջողութիւն մը կը կազմէ գերման Նոր-աշխարհակալութեան համար։ Ու աւելցուց.

— Ատենօք կ'ըսուէր թէ Վիլհելմ Բ. Եւրոպայի կատղած շունն է։ Մուսոլինի Վիլհելմէն աւելի կատղած շուն մըն է։

Ըստ Քաշէնի, Իտալիա զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ ֆրանս. սահմանին վրայ։ Նոյնը հաստատեց Սավուայի երեսփոխան Անթուան Պօրէլ, որ բողոքեց թէ իտալական մամուլը Սավուան կը ներկայացնէ իբրեւ «չազատագրուած» հող։

Քաշէն յետոյ ակնարկ մը պտտցուց ամբողջ աշխարհի վրայ, Թունուզէն ու Մարոքէն մինչեւ Չինաստան, ու վերջապէս կանգ առաւ Սուրիոյ վրայ, որուն պարպումը պահանջեց, նոյնիսկ կշտամբեց կառավարութիւնը, որ հակառակ Խորհրդարանի կամքին, չէ պարպած Սուրիան։

Արտաքին Նախարար Պրիան երկար ճառով մը պատասխանեց բոլոր քննադատներուն։ Սուրիոյ մասին արտայայտուեցաւ հետեւեալ կերպով.

— Պ. Քաշէն արտասանեց ճառ մը՝ տխուր շեշտերով, բայց խիստ չափուած ու խիստ ազգայնական։ Մեր պաշտօնակիցը որ չափազանց ազգայնական է Սուրիոյ, Մարոքի, Չինաստանի եւ Ռուսիոյ մէջ, այդպէս չէ դեռ Ֆրանսայի մէջ։ Բայց զինքը տեսնելով այնքան լաւ ճամբու մէջ, յոյսս չեմ կտրեր որ իր յառաջիկայ ճառով յաջողի շահիլ ամբողջ Խորհրդարանի ծափերը (ծափեր ու ծիծաղներ)։ Պ. Քաշէն կը մեղադրէ կառավարութիւնը թէ Սուրիա մնացած է, մինչ Խորհրդարանը երկու անգամ պարպումը քուէարկած է, իբր ազդարարութիւն զեղչելով վարկերը։ Մոռցեր է որ, զսպողական գործողութիւնները բացարձակապէս նուազագոյն անհրաժեշտին զեղչելու որոշում տալէ առաջ, Խորհրդարանը մերժեց Սուրիան պարպելու մասին համայնավարներու բանաձեւը։

«Ֆրանսա մնաց Սուրիոյ մէջ։ Մնաց նաեւ Մարոքի մէջ։ Ոմանք կը փափաքէին որ անիկա մեկնի այս երկու երկիրներէն, ու թերեւս նաեւ Թունուզէն։ Ծանր դէպքերու ատեն, բաւարար չափով ցոյց տուաւ թէ գիտէր իր պաշտօնը կատարել կորովի կերպով, թէ Ֆրանսան դեռ Ֆրանսա է եւ չընդունիր որ փորձեն կրճատել իր ուժն ու հմայքը։ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը շատ բան ըրաւ Սուրիոյ ազատագրութեան համար։ Բայց եթէ մեր հայրենիքը թողու այս երկիրները, ուր փափաքուած իրաւարարն է, եթէ չկատարէ իր յանձնառութիւնը հանդէպ Սուրիոյ խայտաբղէտ ●ողովուրդներուն, ի՞նչ պիտի պատահի։

«Հոգատարութեան տակ գտնուող երկիրներու մէջ պատահած բոլոր դէպքերու մասին քննութիւններ կատարուեցան եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը զանոնք ուսումնասիրելէ վերջ, գոհունակութիւն յայտնեց Ֆրանսայի դերին համար։»

Քէտի Լիօնէն կը խաչուի Իզմիրէն

Իզմիրի «Խըտմէթ» թերթը կը գրէ թէ, Քրէտի Լիօնէի Իզմիրի մասնաճիւղը իր գործառնութիւնները պիտի դադրեցնէ նոր տարիէն սկսեալ։

Ռէֆէթ փաշա Եգիպտոս կ'երթայ

Գրուած էր թէ Պոլսոյ երեսփոխան Րէֆէթ փաշա հրաժարած է Ազգային Մեծ Ժողովի անդամակցութենէն։

Թուրք թերթերը կը տեղեկանան թէ Րէֆէթ փաշա որոշած է Եգիպտոս երթալ՝ անմիջապէս որ Ազգային Մեծ Ժողովը ընդունի իր հրաժարականը։

Ծանր կացութիւն Չինաստանի մէջ

Քանի մը օրէ ի վեր չափազանց ծանրակշիռ լուրեր կը հասնին Չինաստանէն։ Կարմիրները արդէն կը տիրապետեն եօթը նահանգներու։ Եւրոպացիներու կեանքը վտանգի մէջ է մանաւանդ Հանքէուի մէջ։ Վաղը, Շաբաթ, ընդհանուր գործադուլ մըն ալ կը սպասուի, ինչ որ աւելի պիտի սաստկացնէ տագնապը։ Լոնտոնի, Ուաշինկթընի, Փարիզի եւ Թոքիօի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ եւ արդէն որոշուած է միջոցներ ձեռք առնել, վտանգը կանխելու համար։

Կը վախցուի որ ընդհանուր յարձակման ենթարկուին Հանքէուի անգլիական եւ ճարոնական թաղամասերը։ Միացեալ Նահանգներու ասիական նաւաբաժինը հրաման ստացաւ պատրաստ գտնուիլ, որպէս զի օգնութեան հասնի հպատակներուն։ Ամերիկացիները այս գործին մէջ ալ անջատ կը շարժին եւ որոշած են միայն իրենց հպատակներուն պաշտպանութեամբ զբաղիլ։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին Նախարարը պատասխանելով զանազան հարցումներու, ըսաւ թէ ամէնէն աւելի Հանքէուի գաղութը վտանգուած է եւ թէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է։

Պոլշեւիկ վարիչ մը սպաննուած

Լէնինկրատէն կը հեռագրեն.— Գ. Միջազգայինի Գործադիր Ժողովի անդամ կոմիսար Սէրկէյէվ, որ Նոյեմբեր 26ին Լենինկրատէն մեկնած էր, Դեկտեմբեր 1ին սպաննուած գտնուեցաւ Մոսկուայի գիծին երկայնքը։ Կը կարծուի թէ ճամբորդած ատեն կառախումբին մէջ սպաննուած եւ ահաբեկիչներուն կողմէ պատուհանէն դուրս նետուած է։

Սէրկէյէվի պատկանող բոլոր արժէքաւոր իրերը իր վրայ էին, սակայն անհետացած էին համաժողովին տարած կարեւոր վաւերաթուղթերը։

⁂ Քրասինի աճիւնը պիտի զետեղուի Քրէմլինի պալատին մէջ, ճիշդ Լենինի գերեզմանին դիմացը։

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ հայ երիտասարդ մը սպաննուած է Մարսէյլի մէջ, երկու ֆրանսացիներու կողմէ, աղջկան մը մեղսակցութեամբ։

Ժողովրդային մեծ ցերեկոյթ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիր. 5 Դեկտ. կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 138 rue Etienne Dolet

Պիտի խօսի ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Երգ, մեներգ, նուագ եւ արտասանութիւններ

Երեկոյթ — Պարահանդէս

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղին կողմէ «Թէթ Նուար»ի ընդարձակ սրահներուն մէջ, Ժուանվիլ 24 Quai Beaubourg 24, վաղը Շաբաթ գիշեր, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ Հաղորդակցութեան միջոցներ. երկաթուղի Պասթիլ ժմ. 20,40 եւ 21,25ին։ Թրամուէյ Porte de Vincennesէն 109, 110a 110b, 108։ Ներկաները պարի մասնակցին կամ ոչ, գեղեցիկ անակնկալներով լաւ ժամանց մը ապահովուած է իրենց։

Ընտանեկան պարահանդէս եւ մեծ մրցում

կազմակերպուած Փարիզահայ Ծ Ա Ն Թ Թատերախումբի կողմէ

1926 դեկտ. 4 շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Voltaireի առաջնակարգ սրահներուն մէջ 1. Pl. de l'Odéon. Métro Odeon.

Հաճելի անակնկալներ միջնարարներուն

(Շար. Գ. էջէն)

Երուանդ, Պաղտասարեան 50ական, Թոքաթլըեան Գրիգոր, Պաղտասարեան Թագուհի 30ական, Ալթունեան Մկրտիչ, Մօրճիկեան Սեդրակ 25ական, Dr. Pinel ֆրանսացի, Պ. Պաղեան, Ա. Բէշիշեան, Ղ. Փափազեան, Սբիրօ Մարթօրա (Յոյն), Ղ. Նաճարեան, Ն. Մէնչուրեան, Յ. Ղազարեան, Ս. Թիւթիւնճեան 20ական, Յ. Գաբրիէլեան, Ճ. Գաբրիէլեան, Յ. Պաքըրճեան 15ական, Ա. Մէնչուրեան, Գ. Նազարեան, Յ. Նազարեան, Բասքալ Անթուան (Ֆրանսացի), Ֆիլօր Պաղտասարեան, Միխաիլիտիս Անէսթի, Գօնսթանթի 10ական ֆրանք, Micolas, Papanioghlou, Yorgo, Stilio (Յոյներ) 5ական, Mikhali 10, Beltran Frères (Սպանիացի) 20, Մ. Գալէնտէրեան 15, R. Albater (Հրեայ) 5, գումար 765 ֆր.։ (Տես «Յառաջ» 17 Նոյ.)։

Հանգանակութիւնը կատարուած է Պ. Պ. Գէորգ Մալաքեանի, Ժօզէֆ Այտընեանի եւ Հմայեակ Վրդ.ի ձեռքով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբին ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Կիրակի 5 Դեկտ. կէսօրէն վերջ ժամը 3ին «Ռոստոմ»ի սրահը. միասին ունենալ անդամատետրները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Պատանի» Միութեան դասախօսութիւնը Կիրակի 5 Դեկտ. առաւօտ ժամը 9ին միութեան սրահը. կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Դասախօս՝ ընկ. Պ. Հիւսեան։ Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, ընդհ. ժողով։ Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Անդամատետրները միասին բերել։

Հ.Յ.Դ. ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ «Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ» ենթակոմիտէի ընկեր. ժողովը՝ դեկտ. 5 կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, ծանօթ ճաւաքատեղին, 63, Rue de la République։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Անդամատետրերը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» խումբի կարեւոր ժողովը, 5 Դեկտ. կիրակի ժամը ճիշդ 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ գեկոյց ներկայացուցիչներու եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբունդ» խումբի ժողովը՝ Կիրակի 5 Դեկտ. ժամը 2.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Յ. Պուռնազեան։

Հ. Յ. Դ. Լիօնի «Բեռի» խումբի ժողովը՝ Երկուշաբթի 6 Դեկտ. ժամը ճիշդ 8,30ին։ Նախկին գրադարանի ներքին սրահին մէջ, Rue Rabelais 181. Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՅԱՐԴԳՈՂ. Արուեստասէրներու Միութեան 6րդ գրական երեկոն, այսօր ուրբաթ 3 Դեկտ. ժամը ճիշդ 9ին, նուիրուած է Կ. Մեհեանի (Կ. Ղազարոսեան) Թատերական նոր գործին քննութեան («Վերջալոյսի տակ»)։ Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Հալէպի բաժանորդին ղրկեցինք Դեկտ. 1էն։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Հ. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՆԻՍ, Յ. Մ.— Ղրկուեցաւ։ 38 ֆրանք է։ Մանդատով փոխադրեցէք։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Ա. Թ.— Մինչեւ Հոկտ. 16ի համար 75 ֆր. պէտք է վճարէք։

ՍԷՆ ՄԱՐԹԷՆ, Ա. Խ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Լ. Պ.— Նոյնպէս։

ՎԻԷՆ, Գործ.— Ճշդուեցաւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Պ. Թ.— Ստացանք 350 ֆր.։ Թիւրիմացութիւն է։ Ճշդուեցաւ։

ՓԱՐԻԶ, Լ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Տ.— Մինչեւ Դեկտ. 2 կը պարտիք 55 ֆր.։

ՓԱՐԻԶ, Ա. Փ.— Ստացանք 20 ֆրանք Պ. Յ.ի բաժնեգինը։ Ղրկեցինք։ 80 ֆրանք է ծանուցումին գինը։

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, Ե. Շ.— Հալէպ Հ. Գ.ին սկսած ենք ղրկել 1925 Նոյեմ. 25էն։

ՎԱԼԱՆՍ, Ե. Թ.— Ստացանք 22 ֆրանք։ Դեկտ. 17ին կը վերջանայ։

ԼԸ ՔՐԷՕԶՕ, Ա. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Վ. Ա.— Բաժանորդագրուած էք Յունիս 1էն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ Տ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՍԷՆ ՄԱՐԹԷՆ Ա. Խ.— Երկու եռամսեակներն ալ ստացած ենք։ Բաժանորդագրուած էք Սեպտ. 1էն։

ՎԷՆՍԷՆ Խ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԿԱՐՏԱՆ Ա. Ս.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՆԷՕՅԵԻ Մ. Տ. Ս.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԺԱՆԹԻՅԵԻ Լ. Տ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ԼԸ ՔՐԷՕԶՕ, Յ. Զ.— Ստացանք 20 ֆրանք ղրկեցինք։

ՎՕ-ԱՆ-ՎՕԼԷՆ, Մ. Գ.— Ստացանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գուրտալէլէնցի Տօղրամաճի Մարտիրոսի տղան Զաւէն, մօրը անունը Սուվիկ, կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուի երկու տարիէ ի վեր։ Տեղեկացնել Մինաս Ադամեանի 33 Avenue Le Mignon, Bois Colombes (Seine).

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ խմբագրատուն կը հրաւիրուի Պ. Լեւոն Պօղոսեան։

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)



Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

5 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 211 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՀԱՆԴԷՊ. ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԽՈՐՀԱ՞Ծ ԵՍ ԴԻՄԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդհանուր, ծանրակշիռ խռովութիւններ չկան տակաւին. բայց լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ գործազրկութեան հեռանկարը:

Արդէն իսկ բազմաթիւ աշխատաւորներ փողոց թափած են, իսկ ուրիշներ ալ կը քաշքշեն: Գործեր կան որ ամիսներէ ի վեր կանգ առած են: Կօշկակարութիւնը, ուր բաւական թիւով հայ երիտասարդներ կօկիկ ապրուստ մը կը ճարէին, մատնուած է տարօրինակ անելի մը: Հազարաւորներ որ կը բռնեն արհեստանոցներու առջեւ, անյուսալին յուսալով, եթէ դուռ մը բացուի, անշուշտ ամէնէն առաջ տեղացին ներս պիտի մտնէ: Մետաղագործական հաստատութեանց կամ ուրիշ հսկայ մեծ գործարաններու մէջ ալ չարաշուք նշաններ կ'երեւան: Ներքին ապսպրանքներ միշտ կան, բայց դուրսէն՝ մեծապէս պակսած են եւ եթէ այսպէս շարունակուի ֆրանքին բարձրացումը, շատ մը հնոցներ ի զուր պիտի մխան: Արդէն իսկ ծրագիրներ կան, մեծ գործարաններու մէջ, աշխատանքի ժամերը կամ վարձքերը պակսեցնելու, եւ կամ շաբաթը մէկ օր փակելու: Երկու պարագային ալ, միլիոններ պիտի տնտեսէ գործատէրը, իսկ աշխատաւորը պիտի հարկադրուի կծկուիլ: Սովորական ժամանակներու մէջ, — եւ այսօր ալ, ընդհանրապէս — եթէ քիչ-շատ տանելի վիճակ ունին աշխատաւորները, պատճառը այն է որ չարաչար կ'աշխատին: Որքան կը դիմանան, այնքան կրնան բանիլ, աւելի ժամավարձ շահելու համար: Օրական ութ ժամը պաշտօնապէս հաստատուած է, բայց որովհետեւ չապրեցներ, աշխատաւորը ինք ճարահատ, կ'ուզէ աւելի աշխատիլ: Այնպէս որ, եթէ գործատէրը օրուան տագնապը պատրուակելով ութ ժամէն աւելի գործելու արտօնութիւն չտայ, ամէնէն առաջ բանուորը դժգոհ պիտի մնայ:

Այս ալ՝ ողբերգութեան պսակն է...

Միւս կողմէ, կան գործադուլի պարագաներ: Կօշիկի մեծ գործարան մը դուռները փակած է մէկ ամիսէ ի վեր: Սէնթիէքյի պատնէշին դէմ կանգնած է գործատէրերու միջնաբերդը: Իբրեւ վերջին զիջում, գործատէրերը անցեալ օր գրաւորապէս եւ զատ-զատ կը հրաւիրեն բանուորները որ վերսկսին աշխատանքը, նախկին սակով: Շատերը տրամադիր են համակերպելու, վախնալով աւելի ծանր կացութենէ մը: Բայց սէնտիքան թոյլ չի տար եւ կը պնդէ յաւելման վրայ: Յայտնի չէ թէ ինչպէս պիտի վերջանայ այս տագնապը. բայց վախ կայ որ, կը մը գտնուած առեն, տուժեն օտարները, իբրեւ քաւութեան նոխազ:

Մնաց որ, տեղացիները, գոնէ վարիչները չեն ծածկեր իրենց կանխակալ կարծիքները՝ օտարներու հանդէպ: Ահաւասիկ Փարիզի Քաղաքապետական Խորհուրդի մէկ անդամը, որ տակաւին կացութիւնը չծանրացած, խտրականութեան շեփորը կը հնչեցնէ: Խորհրդականը նախ կը հաւատար Պ. Փուանքարէի հաւաստիքներուն թէ անգործութեան տագնապ չպիտի ծագի: Յետոյ, ենթադրելով թէ ընդհանուր գործազրկութեան պարագային օտարներուն ալ նպաստ պիտի բաժնուի, կ'ըմբոստանայ այդ «անիրաւութեան» դէմ: Ու վերջապէս, չի հանդուրժեր որ ֆրանսացին անգործ մնայ, իսկ օտարները շարունակեն աշխատիլ, կրթնած իրենց աշխատանքի պայմանագրութեանց:

Այս կացութեան առջեւ, խիկապէս ծանր է հայ աշխատաւորութեան վիճակը: Հազիւ ոտքի կանգնած եւ քանի մը ֆրանք ապահոված, նորէն պիտի տապլուի սեւ օրուան հովերով: Եւ դեռ աւելին. կան որ երբեք վաղուանը չեն խորհած, կամ չեն կրցած ո՛ր եւ է բան խնայել, իրենց ուսին ունենալով ընտանիքի մը կամ աննեցուկի մը հոգը:

Ի հարկէ դժուար է խրատներ տալ օրուան այս ժամուն: Աշխատաւորը ինք, երկու-երեք տարուան փորձառութեամբ, այնպիսի դասեր առած է, որ շատ ալ պէտք չունի խորհուրդի: Մեր պարտքն է պարզել կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ կ'երեւայ, առանց լալկան չափազանցութիւններու, բայց եւ առանց վտանգը ժխտելու: Երեւոյթ մը մատնանշել եւ անոր վրայ ուշադրութիւն հրաւիրել, հրապարակագրին պարտքն է: Կրնայինք թելադրութիւններ ալ ընել, քիչ մը աւելի ամփոփուելու, անհաշիւ քմահաճոյքները սանձելու, եւ մանաւանդ քաղաքական-կուսակցական նենգ թակարդներէ զգուշանալու: Ամբոխներ կան որ պիտի ուզեն քաղաքական դրամագլուխ շինել այս վիճակէն: Իբրեւ սկզբունք, հայ աշխատաւորութիւնն ալ իր ճակատագիրը պիտի կապէ զուտ աշխատաւորական տարրերու, եւ ոչ թէ «շէֆ»երու հետ: Բազմութիւնները ընական աւելի լաւ կը հասկնան մէկ-մէկու լեզուն, եթէ դուրսէն պղտոր ալիքներ չխառնուին:

Իրերու բնական ընթացքը յաճախ աւելի նպաստաւոր է: Աշխատաւորը ամէնէն առաջ պիտի մղուի իր ինքնապաշտպանութեան բնազդէն, որ կրնայ հարթել իր ճամբան:

Այս ալ՝ լոյսի շող մը, տիրող անստուգութեան եւ մտահոգութեան մէջ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Հայրենիք» կը նկատէ.

«Բացառութեամբ Պոլսոյ, Եգիպտոսի, մասամբ նաեւ Պուլկարիոյ, ուր քիչ ու շատ կանոնաւոր դպրոցներ կան, մնացեալ բոլոր վայրերու մէջ մեր ունեցած կրթական հաստատութիւնները կը ներկայացնեն վերին աստիճանի ողբալի պատկեր մը: Չկան դպրոցական քիչ ու շատ յարմար շէնքեր, չկայ ուսուցչական կանոնաւոր կազմ, չկան հայերէն լեզուի դասագրքեր, վերջապէս չկան աշակերտութեան դպրոցական պահանջներուն գոհացում տուող տարրական պիտոյքներ:

«Աւելի՛ ցաւալին եւ յուսահատեցուցիչն այն է որ տեղ-տեղ մեր նորահաս սերունդը սկսած է բոլորովին մոռնալ իր հայկական ծագումը եւ ծաղրանքի ենթարկել հայերէն լեզուն եւ զայն խօսողները: Այս երեւոյթը սկսած է նկատուիլ առաւելապէս ֆրանսահայ գաղութի ու տեղ-տեղ նաեւ ամերիկահայութեան մէջ:

«Հարկաւ, եթէ մենք ունենայինք գաղութահայութիւնը ներկայացնող կեդրոնական հեղինակաւոր մարմին մը, անոր ուսերուն վրայ պիտի ծանրանար նաեւ նորահաս սերունդի ազգային դիմագծութիւնը անաղարտ պահելու եւ զայն հայեցի դաստիարակութեամբ մը օժտելու հոգը. դժբախտաբար չունինք այդպիսի մարմին մը եւ գուցէ դեռ երկար շարունակուի մեր անդեկ, անառաջնորդ, երերուն ու տարուբեր վիճակը:»

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ ՇԻՐԱԿԻ ՄԷՋ

Երեւանի կարմիր Խաչի կեդր. Վարչութիւնը կը հեռագրէ.—

Լէնինականի աղէտեալներու վիճակը աւելի տագնապալի է անողոք ձմեռուան պատճառաւ: Կարմիր խաչը իր ամբողջ ուժովը կ'աշխատի: Սակայն նիւթական պայմաններու հետեւանքով, ստիպուեցաւ փակել իր գիւղական սննդակայանները, ուրկէ օրական մօտաւորապէս 6000 տաք ճաշ կը տրուէր: Այժմ Լէնինականի մէջ կը պահուի երկու սննդակայան, որ կը մատակարարէ մօտաւորապէս օրական 1000 ծծկեր երեխաներու կաթ եւ 2000 ճաշ: Կարմիր խաչը Լէնինականի մէջ մանկատուն կը կազմակերպէ: 200 մանուկ տարած են: Կարմիր խաչը կը պատրաստուի կռուիլ պատահելիք համաճարակներու դէմ: Պէտք է պատրաստել ամէն տեսակի հիւանդանոցային իրեր: Կացութիւնը ընդհանրապէս աւելի քան ծանր է, կարօտութիւնը չափազանց մեծ: Իսկ Կարմիր Խաչի դրամական ուժերը սահմանափակ են: Կը խնդրենք ստիպողաբար օգնութիւն հասցնել:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱ ՊԻՏԻ ԳԱՆ

Սելանիկի ընդհ. կուսակալութեան կողմէ հետեւեալ պաշտօնագիրը ղրկուած է Առաջնորդարանը.—

«Ձեզ կը տեղեկացնենք թէ, որոշուած ըլլալով Հայերու դէպի Ֆրանսա ներգաղթը, կը յանձնարարենք բանալ արձանագրութեան ցուցակ մը անոնց համար, որոնք կը փափաքին երթալ Ֆրանսա եւ կը խնդրենք որ այդ ցուցակը կարելի եղածին չափ շուտով մեզի ղրկէք»:

Այս պաշտօնագրին համաձայն, Նոյեմ. 22էն սկսեալ բացուած է արձանագրութիւնը:

ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Սելանիկի «Ալիք»ը կը գրէ.—

Բանի չափ չափահաս որբեր «Աթթիքի» շոգենաւով Ֆրանսա պիտի մեկնէին աշխատելու համար: Հազիւ շոգենաւ բարձրացած էին, երբ Սարաֆեան անուն համայնավար մը, ոստիկանութեան կը դիմէ եւ կը խնդրէ վար դնել մեկնող որբերը, իբրեւ կասկածելիներ: Եւ իրապէս, նոյն այդ Սարաֆեանը, իրիկուան դէմ, ոստիկաններու ընկերակցութեամբ կը բարձրանայ շոգենաւ, եւ մէկիկ մէկիկ մատնանշելով որբերը, վար իջեցնել կուտայ զանոնք: Որբերը պահականոց կ'առաջնորդուին: Յետոյ, բացի մէկէն — Գրիգոր Բարթողեանէ — միւս որբերը միեւնոյն շոգենաւով կ'արտօնուին մեկնիլ: Իսկ Գրիգոր Բարթողեանը, մատնանշուած է իբրեւ Պէշ Չինարի սպանութեան հեղինակ: Նոյնպէս ձերբակալուած է չափահաս որբերէն եւ հայ արիներու խմբապետ Կարպիս Ահարոնեան: (Տես Գ. էջի լուրը):

ՀԱՑԻՆ գինը 2.40ի պիտի իջնէ Դեկտմ. 9էն, ցորենի գինը ինկած ըլլալով:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ տագնապը Պերլինի մէջ ալ սաստկացած է: Աւելի քան 200,000 հոգի տուն կը փնտռեն: 1924էն ի վեր 10,357 յարկաբաժին շինուած է, բայց չիբաւեր պահանջներուն:

ՎԻԷՆԷՆ կը գրեն մեզի.— Վերջերս ծաղկախտ ծագեցաւ այս քաղաքին մէջ: Գործերու կալուածութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ, եւ շատեր կը վախնան գործազրկութենէ.

ԱՅՍՕՐ Փարիզի եկեղեցիին մէջ քահանայ պիտի ձեռնադրուին Պ. Պ. Գառնիկ Գանձեան եւ Յովսէփ Աւետեանը, հովուական պաշտօններու համար:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Առաջնորդարանին մէջ խորհրդակցութիւն կատարուած եւ որոշուած է միացեալ ուժերով եւ կեդրոնական յանձնաժողովի մը ղեկավարութեամբ կատարել հանգանակութիւնը, ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն: «Հայրենիք»ի բացած հանգանակութեան գումարը մինչեւ Նոյեմբեր 19 կը հասնի 4376 տոլարի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա եւ Յունաստան կը զինակցին

Հռոմէն կը հեռագրեն 3 դեկտեմբեր թուականով.—

Իտալեւհելլէն դաշնագրին ստորագրութեան առթիւ յոյն լրագրողները ընդունելով, Մուսոլինի նշանակալից խօսքեր արտասանեց: Յայտարարեց յետոյ թէ այս դէպքը վճռական էր Իտալիոյ եւ Յունաստանի բարեկամութեան համար, Իտալիոյ դիկտատորը աւելցուց թէ իրեն համար բարեկամութիւն բառը կը գլէ կ'անցնի պայմանադրական բանաձեւերը, զորս ընջած է ֆաշիսմը:

Երբ ֆաշիստ Իտալիա իր բարեկամութիւնը կը շնորհէ, անիկա գործօն է եւ թանձրացեալ արարքներ կ'ենթադրէ. երբոր Մուսոլինի ըսէ թէ բարեկամական քաղաքականութիւն կը վարէ ազգի մը հանդէպ, աղնուականօրէն կը պահէ իր խօսքը: Հակառակ պարագային ալ նոյն ձեւով կը շարժի: Յետոյ աւելցուց.

— «Ոչ մէկ բան կը զատէ Յունաստանը Իտալիայէն. այս երկու պետութիւններն ալ Միջերկրականեան են, քաղաքակրթութեան հասարակաց աւանդութիւններ ունին, իրենց շահերը ոչ մէկ հակառակութիւն կը ներկայացնեն: Ուրիշ ազգեր պիտի ուզէին օգտուիլ անոնց անհամաձայնութիւններէն: Ըսէ՛ք ձեր կառավարութեան թէ գոհ եմ իրմէ, որովհետեւ ան գործքով ցոյց տուաւ թէ կ'ուզէ բարեկամական քաղաքականութիւն վարել Իտալիոյ հետ»:

Ժընեւի ժողովի նախօրեակին

Անգլիոյ արտաքին նախարար սըր Օսթըն Չէմպըլէյն հինգշաբթի իրիկուն Փարիզ հասաւ եւ ուրբաթ առաւօտ տեսակցեցաւ Պ. Պրիանի հետ:

Գրեթէ նոյն ժամուն Փարիզ հասաւ նաեւ Լեհաստանի արտաքին նախարար Զալէսքի, որ ուրբաթ իրիկուն իսկ ընդունուեցաւ Պ. Պրիանէ: Երէկ ալ ժամը 1ին՝ քաղաքս հասաւ Պելճիքայի արտաքին նախարար Վանտէրվէլտ, որ ժընեւ մեկնելէ առաջ տեսակցեցաւ Պ. Պրիանի հետ:

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի նստաշրջանէն առաջ զանազան պետութեանց արտաքին նախարարներուն միջեւ այս տեսակցութիւնը խիստ ուշագրաւ է եւ մանաւորապէս կապ ունի Գերմանիոյ ապազինման եւ զինուորական հակակշռին հետ, հարցեր, որոնք մաս կը կազմեն Խորհուրդի օրակարգին:

Վերջերս շատ խօսուեցաւ Չորսերու Խորհուրդի մը մասին— Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Գերմանիա: Այսպիսի համաժողովի մը կարելիութիւնը պիտի որոշուի Ժընեւի մէջ: Պելճիքայի եւ Լեհաստանի կառավարութիւնները մտահոգ են որ իրենք դուրս կը ձգուին այդպիսի կարեւոր ժողովէ մը եւ Պ. Պրիանի հետ իրենց տեսակցութեան նպատակն էր կարգ մը հաւաստիքներ ստանալ:

Պրիան եւ Չէմպըլէյն իրենց տեսակցութեան ընթացքին լայնօրէն քննեցին օրուան միջազգային բոլոր խնդիրները եւ համաձայնութիւն գոյացուցին միջդաշնակցային զինուորական հակակշռի յանձնախումբը ետ կանչելու Գերմանիայէն: Հռենոսեան գաւառներու պարպումն ալ պիտի փութացուի: Լոքառնօի դաշնագիրները սկսած են տալ իրենց պտուղը:

Պ. Պրիան հացկերոյթ մը տուաւ սըր Չէմպըլէյնի: Ներկայ եղան նաեւ վարչապետ Փուանքարէ եւ կրթ. նախարար Էռիօ, իրենց կիներով:

Ֆրանքին բարձրացումը

Ֆրանքը կը շարունակէ բարձրանալ արագօրէն: Առջի օր տոլարը 25.40ի իջաւ, իսկ ստերլինը 124ի: Այս անընդհատ բարձրացումը գոհունակութիւն չի պատճառեր առեւտրական շրջանակներու մէջ, որոնք լրջօրէն կը վախնան ծանր տագնապէ մը: Շատե՞ր կը կարծեն թէ փոխանցման շրջան է այս, անհրաժեշտ չարիք մը, մինչեւ որ ֆրանքը ամրանայ: Ներկայ պայմաններուն մէջ, առեւտրականները չեն կրնար երկարատեւ գործառնութիւններու կապուիլ:

Մինչեւ հիմա Փուանքարէ չէ յայտնած թէ ե՛րբ կամ ո՛ր թիւին վրայ պիտի ամրանայ ֆրանքը: Բայց հաւատացողներ կան թէ վարչապետը կը հաւատայ որ ֆրանքին իրական արժէքը այսօր աւելի բարձր է քան անոր փոխանակութեան գինը. հետեւաբար յարմար ժամանակին կը սպասէ եւ գաղտնի կը պահէ իր ծրագիրները:

Տագնապը եւ Օտար բանուորները

Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին անդամներէն Փրոֆօ տը Լօնէ նամակով մը կը հարցնէ թէ ինչ միջոցներ ձեռք կ'առնուին պաշտպանելու համար ֆրանսացի բանուոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔ ՄԸ ԵՒ ՄԱՀ ՄԸ

(ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Մեծ մարդերու կենսագրութիւնները մեծագոյն դասագիրքերն են սերունդ դաստիարակելու տեսակէտէն։ Այդ է պատճառը, որ մեծ ազգեր ամէն բանէ առաջ ու ամէն բանէ վեր իրենց մեծերու կենսագրութիւններով կը սնուցանեն իրենց պզտիկները։ Իսկ մահագրութիւնները (խօսքս մեծերու հերոսական մահի մասին է) դիւցազնածին կրօններ են։

Մահն է կեանքին արժէքաւորողը եւ մահն է կեանքին պսակը։

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ. բայց ես կեանքը կը չափեմ մահով։

Որովհետեւ եթէ կայ անբացատրելի բնազդ մը, թէ մարդկային կեանքին մէջ կայ արժէք մը, կեանքին, որ ձեւ մըն է երկու անկամ կէտերու մէջ, ծնունդի ու մահի, եգի մը եւ հողի արգանդներուն միջեւ եւ եթէ բոլորովին սուտ չէ, թէ երկու անկամ կէտերու միջեւ ձգուած կեանք-ձեւին մէջ կամք գոյութիւն ունի, հերոսական մահին մէջ է միայն, որ կամքը ինքզինքը կը յայտնաբերէ։ Եւ կամքը, եթէ գոյութիւն ունի, միակն է ու մեծագոյնը կեանքը իմաստաւորող, կեանքը արժէքաւորող։

Ես ճանչցայ Քրիստափորը իր մահով եւ անոր կեանքը ինծ համար դարձաւ կրօն մը։

Ըսէք ինծի թէ ինչպէս մեռաւ։ Ես ձեզ կ'ըսեմ թէ ինչպէս ապրեցաւ։

Եւ ռումբը, որ պերճախօս է քան որ եւ է մարդկային լեզու, ինք ըսաւ թէ ինչպէս մեռաւ Քրիստափորը։

Ես դեռ աւելին կ'ըսեմ.— լաւ է մարդը ճանչնալ իր մահով միայն եւ եթէ կարելի է, բնաւ չտեսնել ապրող անձը։ Թերեւս այդ է միակ պատճառը, որ հերոսները միշտ աւելի մեծ են ու ներշնչարան՝ յետագայ սերունդներու աչքին։

Թերեւս այդ էր պատճառը, որ երբ ուխտի կ'երթայի Քրիստափորի գերեզմանին, գլուխս բաց ու խոնարհած իր հողաթումբին առջեւ, հոգիիս խորքէն իբր աղօթք մրմնջեցի.

— Լա՛ւ որ չճանչցայ քեզ քու կենդանութեան։

Ես յետագայ սերունդներուն պատկանող մէկ զաւակն էի փաստօրէն եւ ուրախ եմ այսօր ալ որ Քրիստափորը ճանչցեր եմ իր մահով միայն, մահին շունչով, որ անխառն անկեղծութիւնն է եւ գերծ՝ լեզուի կեղծիքներէն։

Այդ չէ՞ պատճառը, որ Քրիստափորը ինծ համար մնաց միշտ կանգուն մէկ տաճար, երբ հոգիս իրարու ետեւէ խորտակուող տաճարներու աւերակոյտ դարձաւ եւ մնաց հեքեաթունակ մէկ դիւցազն, երբ մարդկութիւնը այնքան է պզտիկցեր, կարծես հերոսութեան դարն անցած ըլլար։

Ու Քրիստափորը եղաւ, մնաց ու կը մնայ ինծ համար այն ոգի Սուրբ Կարապետը, որ Մշեցի «փէհլիվան»ը միշտ կ'ոգեկոչէ հանդէս դուրս գալուն հետ.

— Հէ՜յ Սուրբ Կարապետ…

Իմ թափառական ու արկածալից կեանքին մէջ, ամէն անգամ որ դէպքերը ընկճող դժուարութիւններով պաշարեր են զիս, ոգեկոչեր եմ Քրիստափորը.

— Հէ՜յ Քրիստափոր…

Ու ան բռներ է ձեռքէս ու առաջնորդեր զիս։

Եթէ կրօնները փոխանակ երկինքի ակէն խմելու եւ գերեզմանով վերջանալու երկիւղը հիմք ծառայեցնելու անդենականին, մահով կշռէին կեանքը եւ մահը հեքիաթացնէին այնպէս գրաւիչ, այնպէս հմայիչ ու հմայքը՝ այնքան անմահ ու աստուածային, մարդերը կը դառնային հերոսապաշտութեան կրօնի աղանդաւորներ եւ կրօնները պարիկ բանաստեղծութիւն, որու մարդերը պիտի երթային երկիւղած, առանց կանչուելու, նուիրուած, առանց կասկածի ու տատամսումի։

Քրիստափորը ինծ համար եղաւ կեանքը մահով չափող կրօնի մը հիմնադիրը եւ իր հաւատքին մեծութիւնն ու անկեղծութիւնը արձանագրեց իր մահով, ինչպէս Յիսուս, իր խաչով։

* * *

Ինծի համար, ուրեմն, Աճառեանի գրած Քրիստափորի կենսագրութիւնը գոհացուցիչ չէ։

Կենսագրական գրականութեան ընդունուած օրէնքներով, քիչ մըն ալ բանաստեղծական շունչով, որ անհրաժեշտ է կենսագրական սեռը գեղեցիկ գրականութեան սահմաններն անցնելու համար, Աճառեանի գիրքը անպայման արժէքաւոր է։

Բայց ես կ'ուզէի կարդալ հեքիաթ մը «Հազար եւ մէկ գիշերներ»ու, արեւելքի շունչ ու բոյրով, որու մէջ Քրիստափոր ասպետը հրեղէն ձին նստած թռչէր «կայծակը բռնել»։

Գուցէ անոր համար, որ Աճառեան այնքան մօտիկ ապրած Քրիստափորի, անոր ճնշումին տակ է դեռ, հակառակ որ քսան տարիներ են անցեր։ Գուցէ եւ անոր համար, որ Աճառեան անձնապէս ճանչցած ըլլալով նիւթն ալ աննիւթն ալ, մարմինն ալ հոգին ալ, չէ կրցած տալ միայն հեքիաթը։

Անգամ մըն ալ.

— Լաւ որ անձնապէս չճանչցայ քեզ։

Որովհետեւ իմ Քրիստափորը շատ աւելի մեծ է քան Աճառեանի կենսագրածը։

Եւ ո՛չ մէկ տարակոյս, որ իմ Քրիստափորը աւելի մօտ է ու հարազատ Քրիստափորին։

Իմ Քրիստափորը հերոսածին կրօնի վարդապետ է։

* * *

Բայց կրկին, եւ առանձնապէս ես, շնորհակալ պէտք է ըլլալ Աճառեանին, որ թէկուզ գիրք-կենսագրութիւնը տուաւ մեծ Հային, որ իբր դասագիրք պիտի կրնայ դաստիարակիչ դեր կատարել։

Ես պիտի յանձնարարէի կարդալ մեր մատաղ սերունդին եւ կարդալ շատ ուշադիր մանաւանդ քանի մը էջերը, որոնց մէջ պիտի գտնեն իսկական Քրիստափորը։

Անարտասահմանեան պրոպագանդի համար կ'աշխատի. բայց «նա լաւ գիտէ, եւ յաճախ էր ասում իր շրջապատին, որ այս չէ ճամբան հայ ժողովուրդի փրկութեան, որ սա լոկ օժանդակ, անհրաժեշտ աշխատանք է, բայց «բուն գործը» ինքը ազատագրուող ազգը պիտի կատարէ։»

Կարդայ թող այն սերունդը, որ 1908ի չարաղէտ Սահմանադրութենէն յետոյ այնքան այլասերեցաւ, որ մէկ միլիոն զոհերն անգամ չեն կրցած մաքրել այդ եղծանումը։

Ինծ համար ամէն տարակոյսէ վեր է, թէ եթէ Քրիստափորը ողջ ըլլար, այն Քրիստափորը, որ 1895ի համեմատաբար մանուկ կոտորածներուն առջեւ «հօ չի կարելի այսպէս թողնել . . . այսքան զոհեր . . .» ըսելով ռումբը ձեռքը Պոլիս կ'երթար, այսօր, մէկ միլիոն զոհերու առջեւ, անպայման Լօզան կ'երթար։

Եւ չէր կրնար տանիլ երբ եւ իցէ, որ «օժանդակ գործը» «բուն գործ» դառնար եւ «բուն գործը» աւելի պակաս քան օժանդակ։

Եւ մանաւանդ, թող կարդայ այն սերունդը, որ դեռ յոյս ունի փրկուելու, որ աւելի սիրտ ունի քան ուղեղ։ Եւ լաւ է որ այդպէս է. որովհետեւ սիրտը աստուածային է, ուղեղը՝ մարդկային, սիրտը կրօնն է ու բանաստեղծութիւն, ուղեղը թուաբանութիւն, իսկ յեղափոխութիւնը կրօն է ու յեղափոխականը՝ բանաստեղծ։ Թող կարդայ այդ սերունդը, որ ճամբայ կը փնտռէ ու տեսնէ թէ Քրիստափորը ինչպէ՞ս կ'առաջնորդէ։

Կօշտ Գրիգորի հերոսակերտումն է։

Գրիգոր եկած է Լօզան ուսանելու։

— «Ճակատին լաւ նայի՜լ ես... — կ'ըսէ Քրիստափոր Աճառեանին — մազերը յօնքերի մօտիկից են սկսւում եւ աչքերում սարսափելի կրակ կայ։ Նա յեղափոխական է ծնուած, վազ արի նրա սովորելուց եւ ի զուր տեղը տղային մի փչացրու, թող ճամբայ գնենք գնայ»։

Եւ Գրիգորը կ'երթայ հակառակ Աճառեանի «Գրիգորին չպիտի զիջիմ. Գրիգորը պէտք է սովորի» վճիռին։

Ինծ համար դարձեալ ամէն տարակոյսէ վեր է, որ եթէ Քրիստափորը ողջ ըլլար, պիտի տեսնէր թէ ինչպէ՞ս ամբողջ ազգի մը «մազերը յօնքերի մօտիկից սկսուած», արիւնի ծովէ ծնած ու «աչքերում» սարսափելի մէկ դժոխք կայ, եւ, սակայն, «սովորում է» եւ ի՛նչ «սովորում» եւ ինչպէ՛ս «սովորում»։ Որովհետեւ այսօր չզիջող Աճառեաններ այնքան շատ են եւ Քրիստափոր չկայ։

* * *

Որ Քրիստափորը մեծ էր ծնած, ո՛չ մէկ խօսք։

Բայց որ Քրիստափորը մեծ ապրեցաւ ու աւելի մեծ մեռաւ. որովհետեւ մեծ էր նաեւ սերունդը, դարձեալ ոչ մէկ տարակոյս։

Մահին գացող հերոսը պայթելու ճակատագրուած ռումբն է. զայն արձակող թնդանօթը՝ հերոսապաշտութիւն դաւանող մթնոլորտն ու մտայնութիւնը։

Քրիստափորը այն ռումբն էր, որ պայթեցաւ կրօն մը հռչակելով. որովհետեւ Սուլթան Համիտեան կոտորածները զայն արձակող թնդանօթ սերունդը դարձաւ։

Երնէ՜կ քեզ, Քրիստափոր...

ՇԱՀԱՆ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊՈԼԻՍԸ

Հայագիտական ընկերութեան նախագահ, յայտնի բիւզանդագէտ եւ Կաճառի անդամ փրոֆ. Շառլ Տիլ հինգշաբթի օր ժամը 4ին Իւնիոն Լիպերալի ընկերութեան առջեւ դասախօսութիւն մը տուաւ Պոլսոյ այժմու վիճակին մասին։ Ներկայ էր ընտրեալ բազմութիւն մը։ Փրոֆէսորը պատկերալից ու նկարչագեղ ոճով խօսեցաւ մէկ ժամէ աւելի։ Ըսաւ թէ երբ մարդ կը խօսի Արեւելքի մեծ քաղաքներուն վրայ՝ Գահիրէ, Դամասկոս, Պոլիս եւն. ակամայ կը տարուի ըսելու.

«Ա՛հ, եթէ նախապէս տեսած ըլլայիք զայն»։ Իրապէս ալ այդ քաղաքները ամէն օր շատ բան կը կորսնցնեն իրենց հին հմայքէն ու շնորհէն։ Պոլիսը պատերազմէն առաջ ճանչցողները այսօր բոլորովին կը հիասթափուին։ Շատ բան փոխուած է, սկսեալ թրքուհիներու տարազէն մինչեւ սրճարաններու անկիւնը խռկացող փաթթոցաւորները։ Անճոռնի շէնքեր պրպած են։ Վոսփորը իր գեղածիծաղ տեսքը կորսնցնելու վրայ է։ Նեղուցի երկու ափերուն վրայ զբօսարաններ եւ ճարտարարուեստի կեդրոններ սկսած են շինուիլ։ Բիւզանդական եւ հին իսլամական արուեստի հրաշակերտները հետզհետէ կը կորսուին։

Պ. Շառլ Տիլ մոգական լապտերով բազմաթիւ տեսարաններ ցոյց տուաւ Պոլիսէն։

"ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29„

1918 Մայիս 28ին, դարերու տառապանքէն ետքը, պայքարող հայութիւնը, առանց խորութեան ողջունեց իր յաղթանակը, իր պզտիկ, շատ պզտիկ հայրենիքին մէջ, հիմը դնելով պետական նոր շէնքին։

Պայքարին չափ մանր էր, սակայն կեանքը նոր օրերուն։ Արիւնը դեռ չցամքած խոր վէրքերէն, կրակը դեռ չմարած այրուող շէնքերէն, ճերմակ կոտորածներ սկսան սպառնալ նորազատ հայրենիքին մէջ։ Թշուառները անթիւ, խնամողները չէին, պահանջը՝ անսահման, միջոցները խաբուսիկ, հայրենիքը զարգացնելու, ողջ մնացողները ապրեցնելու ծանր հոգեր...։

Եւրոպական օգնութիւնը ներսէն ու դուրսէն, հարազատէն ու օտարէն մէկ տարուան ընթացքին, կոտրեցին թշուառութեան թափը։ Մահուան վտանգը մասամբ հեռացած, նոր կեանքի պահանջները գերագոյն ճիգի մղեցին ժողովուրդը երկրին մէջ ու երկրէն դուրս։ Օրուան իշխանութիւնը, երկրի բնական զարգացման հոգին տակ, կանգնած էր դէմ առ դէմ ծանր խնդիրներու։ Անհրաժեշտ էր ազգահաւաքութեան կենսական գործին լծուիլ, անհրաժեշտ էր տէրը կանգնիլ ճողոպրած ու աշխարհի չորս հովերուն ցրուած հայութեան։

1919 Մայիս 28ին, ընդամէնը մէկ տարուայ կեանքով հասակը նետած նորազատ հայրենիքը, իր կառավարութիւնը յայտարարեց «Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան»։

... Հայու չար ոգին վերակենդանացաւ ուժեղ կերպով։ Այսօրուայ բոլոր իմաստուններն ու խոհեմները, «պետականութեան» գաղափարի միլիոնաւոր ջատագովները, միացան մէկ տարուայ մէջ մօտաւոր անցեալի սարսափներովը, եւ սկսան աջէն ու ձախէն հարուածել դեռ մինակ հայրենիքը։ Զքրքրենք այս արիւնոտ ծալքերը, այդ աշխատանքը ձգելով անոնց որ այսօր կուսակցական կիրքէն կուրցած, յանձն կ'առնեն ամենէնայլանդակ ստորնութիւնները, յանուն «պետականութեան»։

Հակառակ այս կսկծալի իրողութեան, Հայութիւնը իր բացարձակ մեծամասնութեամբ իւրացուցած էր 1918ի եւ 1919ի պատմական փաստերը։ Կապը մայր երկրին ու գաղութներու մէջ կ'ուժեղանար արագօրէն, գաղութահայութիւնը ամէն տեղ կը ստանար հայ քաղաքացիի իրաւունք, ներելով գաղթականի եւ օտարի հպատակութեան նուաստ կոչումը։ Հայկական կառավարութեան ներկայացուցիչները օրը օրին կ'աւելնային օտար երկիրներու մէջ, հայկական հիւպատոսարանները իրենց հովանիին տակ կ'առնեն հայութիւնը։

Ամէն ասպարէզի վրայ սկսուած աշխատանքները կը նպաստէին մեր անկախութեան պահպանման։ Ի՞նչ խօսք սակայն, նոր սկսուած գործը, դժուարութիւններու կը բախէր, եւ յաճախ սխալներու։

Մինչ այս, եւրոպական դիւանագիտութիւնն ալ իր կարգին ընդունեց եւ վաւերացուց հայութեան իրաւունքները, Սեւրի դաշնագրով։

Հպատակ «րայա»ն պետական ազգ դարձաւ վերջապէս եւ մտաւ կեանքին մէջ, վճռական հաւատքով։

Խանդավառուած՝ իւրացուցինք օրուայ թելադրանքները եւ մեր ազգային պահանջները։ Այս ճամբուն վրայ եւս նոյնպէս ունեցանք ճակատագրական սխալներ, բայց այնուամենայնիւ ընդհանուր հիմքերուն մէջ կապուած էինք փոխադարձ սիրոյ ուժեղ կապերով։ Եւ ի՞նչ խօսք, եթէ նոր դէպքեր չծնանային մեր երկրին վրայ, այսօր անտարակոյս, տարբեր պիտի ըլլար մեր ճակատագիրը։

1920ի աշնան դէպքերը խորտակեցին Հայաստանի զարգացման թափը։ 1920 Նոյեմբեր 29ի ռուսական նոր արշաւանքն ու անոր յաջորդող դէպքերը հիմնովին կերպարանափոխեցին մեր երկրի կերպարանքը։ Աւելի յետոյ, նոր դասաւորումներու հետեւանքով, Հայաստանի անկախութիւնը զոհ գնաց ռուսական կարմիր աշխարհակալութեան։ Հայաստանը իր արդի սահմաններուն մէջ, աւելի սահմանափակ իրաւունքներ ունի, քան հոգատարութեան ենթակայ երկիրները, որոնք կապուած են աշխարհակալ եւ քաղքենի Անգլիոյ։

Հայկական խնդիրը լուծուած յայտարարուեցաւ պոլշեւիկներու կողմէ։ Թրքահայկական դատը մոռացութեան դատապարտուեցաւ, եւ այդ հարցի գոյութիւնը ժխտուեցաւ նոր դաշնագիրներով։

Գաղութներու մէջ Հայաստանի ազգային կառավարութեան ձեռք բերած իրաւունքները չնջուեցան, հայ գաղթականը կորսնցուց իր քաղաքացիական իրաւունքները։ Գաղութի հայութիւնը մնաց անտէր, զրկուած սեպհականութեան եւ բնակութեան իրաւունքներէն Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ, թալանուեցաւ ու կողոպտուեցաւ առանց որ եւ է հատուցումի. եւ այսօր ալ դատապարտուած է անստուգութեան, իբրեւ գաղթական հարկադրաբար կը տրորուի եւրոպական երկիրներու մէջ, այլասերման ծանր վտանգին տակ։

Եւ այս բոլորը, իբրեւ բնական հետեւանքներ 1920 Նոյեմ. 29ի նշանաւոր դէպքին։

Այս չարաբաստիկ տօնն է որ կը տօնեն հոս թէ այլուր իբրեւ «ազատ եւ անկախ» Հայաստանի տօնը...։

Զարմանալի ոչինչ կայ հոս, երբ պոլշեւիկներն են այս հրաւէրին հեղինակները։ Մարդիկ, որ ընդունակ են արեւի պէս պայծառ իրողութիւններն անգամ ծածկելու, բնականաբար չպիտի կարմրին այսքան գռեհիկ ու այլանդակ արարքի մը համար։

Զարմանալին եւ ողբերգականը, մեր գաղութի հայութեան մէկ որոշ հոսանքին դիրքն է այս իրողութեան հանդէպ։ Իրենք զիրենք հայութեանը իմաստունները կարծող գլուխները քաջութիւն չունեցան տակաւին խոստովանելու թէ Նոյեմբեր 29ը անմահացնելու միակ իմաստը, հայկական դատին եւ ինչո՞ւ չէ, մեր ցիրուցան եւ թափառական Արեւմտահայութեան դատին վերջնական թաղումն է։

Ինչո՞ւ չեն խոստովանիր, որ Հայաստանը անկախ չէ իր ներքին կեանքին մէջ անգամ, ինչո՞ւ չեն խոստովանիր որ ներկայ Հայաստանը մեզ ոչ տուն կուտայ եւ ոչ ալ տեղ, նոյն իսկ հակառակ իր կամքին, ինչպէս կը սիրեն արդարացնել։ Ինչո՞ւ չեն ընդունիր, որ Հայաստանի «իսկապէս անկախ» Հայաստանի, ներկայացուցիչները չեն կրնար հովանաւորել մեզ։ Ինչո՞ւ չեն խոստովանիր, որ, վերջապէս, Հայաստանի համար արտասահմանի հայութիւնը միայն «բարոյական» արժէք է, ոչինչ։

Խոստովանիլը քաջութիւն իսկ քաջութիւնը, ընթացիկ չունի, մեր ծանրագլուխ եւ աւատակցուած «դիւանագէտ ներու համար։ Անոնք «լռութ եւ „համակերպման" գայլ տարաններ կը կարդան ցիրուցան ժողովուրդին, որ խօսքեր կ'ուզէ լսել։

Այս է ողբերգութիւնը նոր օրերուն։

Նոյեմ. 29ը, Հայաստան թէ անկախութեան, այլ անկա թեան խորտակման տօնն է։ 29ը, Արեւմտահայութեան թա փած անսահման արեան ցումն է եւ անոր դատին ոչնչացու թաղականը։

Նոյեմ. 29ը արտասահմ հայութիւնը յաւիտենապէս «գաղ թական» պահելու եւ այլասեր լու տօնն է։

Նոյեմ. 29ը ռուսեւթու անորակելի դաւադրութիւն մեր սրբազան իրաւունքներ դէմ։

Ոճիր է, այս իրականութիւ ները շղթել կուսակցական շիններով տարուած։ Ինչու կ'ու կեղծիքի մէջ մոլորցնել մեր

Պատմութիւնը իր ան դատաստանն ունի։ Մենք իրա ւունք ու հայրենահալած նուիրական պարտք մը ունի մեր նախորդներուն եւ մենք մե հանդէպ։ Այդ պարտքը կը լազրէ վերագնահատել մեր տաւոր անցեալը, եւ երբեք յիս 28ը չփոխարինել Նոյ. 29

Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ՄԱՅՐԱՄՈՒՏԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

(Շարք Թատերական երկերու

Ա.— ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԻ ՏԱԿ, Կ. Մեհեան (Ղազարոսեան) տերակ մէկ արարով։ Սոֆիա, 19

Ողջունենք այս երիտասա ու սիրելի գրողը որ հայ գրա նութեան կրկէսին մէջ կը ամենէն դժուարամատոյց նէն՝ թատրոնական միջանցքէ Զարմանալու չէ։ Կ. Մեհեան է Թոտոսլթօ՝ հայաշատ, հարուս ու յիշատակ դարձած ոստան որ այնքան ապերախտ հող դիսացաւ մտաւորականներու գացման համար, բայց ուր դիկ յանդուգն էին, կորովի ու բաւոր։ Ու երբ գրեթէ բոլոր տասարդները՝ մեր գրական ձերը կ'ընենք կակուղ գետիններ վրայ՝ Կ. Մեհեան կը փորձէ նէն դժուար սեռը։ Ասիկա լաւ նիշ մըն է իրեն համար։

Առհասարակ հայ գրական թիւնը ամուլ է եղած թատրոն կան արժէքաւոր գործերով։ այս ժխտական կէտը կը նշենք մոռնալու չէ որ հայ ինքը ընդհանրապէս պարար չէ նման երկերու ծնունդին մար։ Թատրոնը բարդ ու համ րական սեռ մըն է։ Բանաս ծութեան, վէպի ու պատմու տեսակ մը վերջնական վերած Առաջինէն կ'առնէ՝ քնարական շը. երկրորդէն՝ բարքերու քի շէշտը, իսկ 3-րդէն՝ խտաց ու կեդրոնացման անհրաժեշտ թիւնը։ Ասոր համար է որ, բոլոր թատերական դէմքերը բանաստեղծ են, յետոյ՝ վէպ ու հուսկ ապա՝ թատերագիր։

Որպէսզի գրականութիւն կարենայ բարձրանալ մինչեւ թ րոն, հարկ է որ ժողովուրդ կեանքը ինքը տայ անհրաժե

ութիւնները։ Գրեթէ բոլոր գրա-
կանութիւններուն մէջ թատրոնը
քաղքենի է ու կը յենու բարդ ու
մասնաւորական կեանքով հարուստ
հասարակութեան մը վրայ։ Գիւղական թա-
տերական գրականութիւն չկայ։
Ընդհակառակը գրեթէ միշտ թա-
տերական արժէքաւոր բոլոր գոր-
ծերը կամ քաղքենի կեանքի ար-
տայայտութիւններ են կամ կը
ներկայացնեն պատմական հանգրուանէ
մը։ Հայ կեանքը որ դեռ քաղքե-
նիացած չէր եւ կամ քաղքենիա-
նալու ճամբուն վրայ էր, անհրա-
ժեշտ տարրերը չէր կրնար տալ
թատերական գրականութեան մը
զարգացման համար։ Ատոր հա-
մար է որ մեր վիպապաշտները
(Զէյթունցեան, Թէրզեան) փոր-
ձած են պատմութիւնը կանչել
թատրոնով։ Որ Շիրվանզադէի «Իրա-
պաշտ» թատրոնը կը մնայ միշտ
որպէս երեւակայական կառուց-
ուածք կամ շատ աղքատ։ Իսկ
անթ՝ մեր գրականութեան մե-
ծագոյն թատերագիրը, փորձելէ
ետոյ զգացական յուզումներով
աղքատ հայ կեանքը թատրոնի
մէջ՝ ստիպուած խրած է պատմու-
թեան յորձանքին մէջ՝ անցեալի
մեծ աւերակներէն դուրս բերե-
լ սքանչելի գործեր։

Այս լուսաբանութիւնը ան-
հրաժեշտ էր բացատրելու համար
թէ ինչո՞ւ առհասարակ ո եւ է ե-
րիտասարդ գրող դժուարաւ կը
փորձէ թատրոնը ու եթէ փորձէ
ալ գրեթէ միշտ չի յաջողիր։ Որ-
քան ատեն որ մեր կեանքը մնայ
այսպէս աղքատ զգացական տար-
րերով այնքան դժուար պիտի ըլլայ
իրապաշտ թատրոնը ու անշուշտ
անասակէտէ մը լաւ է ատիկա։ Իսկ
գիւղական թատրոնը դեռ չէ կըր-
ցած հասնիլ հաստատ կռուանի
մը։ Մեր մէջ զայն փորձած է
Արեւելահայ տաղանդաւոր ու
անիրաւ կերպով անծանօթ մնա-
ցած գրող մը՝ Վ. Վալադեան։

* * *

Որեւէ աչհա՛ երիտասարդ մը
որ կը խոստանայ մեզի թատե-
րական երկերու շարք մը՝ խիզախ
ու սրտառուչ ինքնավստահու-
թեամբ մը։ Արդեօք Կ. Մեհեան
նիւթով քով չափա՞ծ է իր կարե-
լիք դժուար ու ապերախտ ճամ-
բան։ Այս հարցումը, որովհետեւ
այս առաջին թատերակը «Վեր-
ջալոյսի տակ» որ բեկուած ու
կործանած սիրոյ մը եղերերգն է՝
թատերական երկէ մը աւելի խօ-
սակցական պատմուածքի մը
կերպը կը կրէ։ Կ. Մեհեան խու-
սափած է թատրոնի հիմնական
տարրերէն՝ շարժումէն եւ գոր-
ծողութենէն։ Ճարտար կառուց-
ուածք մը լաւագոյն ձիրքն է
թատերագրին։ Փոխարէնը Կ. Մեհ-
եան ունի խօսակցական լեզու մը
կեանքի կանչելու համար ան-
հրաժեշտ եղած տարրերէն մէկ
քանին՝ բնականութեան զգացու-
մը, անակնկալներ սարքելու ըն-
դունակութիւնը ու երեւակայութիւն։

Իր լեզուն սահուն է, հիւթեղ,
արտայայտիչ ու բաւական հա-
րուստ թէեւ տեղ տեղ կը դառնայ
արտասանական՝ գուցէ անոր հա-
մար որ Կ. Մեհեան բազմութեան
խօսելու պերճ ու աղուոր շնորհը
ունեցող մեր սակաւաթիւ երիտա-
սարդներէն մէկն է։

Արդէն դժուար է ստեղծել
հայ գրականութեան մէջ թա-
տերական լեզու։ Նիւթը որ Կ.
Մեհեան կ՚աշխատի սեւեռել, կը
պարտադրէ լեզու մը որ հազիւ
թէ հասարակէն քիչ մը վեր է։
Մեր սովորական ու անբովանդակ
կեանքին այդ հարազատ արտա-
յայտիչը կարելի չէ փոխադրել
որեւէ գործէ մը ներս որով-
հետեւ դեռ խակ է ու աղքատ ու
յաճախ նոյնիսկ գռեհիկ։

Մեր ժամանակի ապականու-
թեան ու տխմար, անասնական ու
վատօրէն նիւթապաշտ յորձանքին
մէջ՝ երբ այս բարոյական գձուձ
անկումին դէմ հակազդեցողու-
թիւն մը անհրաժեշտ կը դառնայ՝
մխիթարական է ողջունել երիտա-
սարդ գրողներ որ կեանքին կը
մերձենան առատաձեռնութեամբ,
սրտանց՝ բաշխելու համար իրենց
սրտերուն գանձը, լայն ու աղ-
ուոր նայուածքով մը, զգայակա-
նութեամբ մը որ խորապէս մարդ-
կային է։

Հարկ եղածէն աւելի երկար
մեր գրականութիւնը ենթարկուե-
ցաւ ֆրանսական վէպի ազդեցու-
թեան որ գրեթէ միշտ կամ բա-
րացուցական է (roman de moeurs)
եւ կամ զուրկ բարախուն ու խո-
րունկ մարդկայնականութենէ մը։
Տառապանքի, սիրոյ եւ թշուա-
ռութեան մաքուր ու հրկիզող
բոցը շատ յաճախ բացակայ է
հոնկէ։ Դեռ՝ վերջերս է միայն որ
սլաւական, խոր ու բեղուն հոգին
կը թափանցէ ֆրանսական գրա-
կանութենէն ներս։ Կ. Մեհեան կը
թուի թէ կը կրէ տակաւին կեան-
քէն չաղտոտած ու բարձունքներու
լոյսին կարօտ հոգի մը։ Ասիկա
առաքինութիւն մըն է որ շատե-
րուն կը պակսի։ Արուեստը դէպի
յաւիտենական կատարելութեան
ու գեղեցկութեան բացարձակ կա-
ռուցում գնացք մըն է ու անտա-
րակոյս բորբոքած ու անմաքուր
սրտերով չէ որ կարելի է արուեստի
մեծ գործեր տալ։

Որեւէ Կ. Մեհեան իր թատե-
րակին մէջ կը յայտնուի որպէս
բանաստեղծ մը որ կրնայ թատ-
րոնին երթալ պայմանաւ որ զար-
գացնէ իր լեզուն ու զայն ընծայէ
աւելի ճկուն, աւելի պարզ, բայց
նաեւ նիւթը գրկող ու լայն, խու-
սափելով բոլորիս յատուկ թերու-
թենէ մը՝ ըսել կ՚ուզեմ՝ ապաս-
տանելէ բառերուն գեղեցկու-
թեան ու աճապարանքին։ Թատ-
րոնի մէջ մանաւանդ գործողու-
թիւնն է, դէպքերու ճակատագրա-
կան ու բնական զարգացումը որ
պէտք է մեր հոգին բարձրացնէ
յուզողականութեան։ Բառերու
հրաշքը այնքան փխրուն է եւ
յաճախ պարզ ու խոնարհ լեզուով
մը կարելի է սքանչելի էջեր տալ։
Օրինակ մեր սերունդին ամէնէն
ազնուական ու հարուստ բանաս-
տեղծը՝ Մաթէոս Զարիֆեան (ո-
րուն նուիրուած է այնքան յու-
զումով ու ջերմութեամբ «Վեր-
ջալոյսին տակ»ը) համեստ ու
հասարակ բառերով չէ՞ որ սեւե-
ռած է սիրոյ ամէնէն նուրբ յու-
զումները։

Դիտմամբ չխօսեցայ «Վեր-
ջալոյսի տակ»ին բովանդակու-
թեան մասին (այնքան ըսելիք
բան կայ), յուսալով որ այս ան-
կեղծ տողերը ընթերցողը պիտի
մղեն զայն կարդալու։ Ըսի արդէն
որ կործանած սիրոյ մը եղերերգն
է։ Սիրոյ տխուր բայց նաեւ բարի
էջ մը՝ որ հաճոյքով կը կար-
դացուի եւ որ կարելի է ներկա-
յացնել։ Մէկ արար։ Կ՚ընդունիմ
որ շունչը շատ կարճ է։ Խոստում
մը՝ եթէ կ՚ուզէք։ Ո՛րքան ցանկալի
է որ երիտասարդ ու ընդունակու-
թեամբ հարուստ հեղինակը կա-
րենայ հրատարակել հետզհետէ
շարքին մնացեալ հատորներն ալ։

Մնաց որ՝ ըլլա՛յ թատերագիր
կամ ոչ, Կ. Մեհեան իր գրական
շնորհները կրնայ արժեցնել։

Բանաստեղծի ազնիւ հէնք մը
կայ իր հոգիին մէջ։ Իր առաջին
գիրքը կը վկայէ ատիկա։

Ծուալով փոքր, բայց վստահ
ու մաքուր հաճոյք մը գը. կա-
րելի է յանձնարարել ամէն ա-
նոնց որ հայ գրականութիւնը կը
սիրեն։ ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ՄԱՐՍԻԼԻԱ

20 Նոյ.

Շիրակի աղէտին առաջին
լուրը Մարսիլիոյ մէջ ալ իրական
յուզում մի այնպիսի ալիք ստեղ-
ծեց որ, ամէն հանրային կազմա-
կերպութիւն պարտք սեպեց լա-
րել իր ուժերը եւ շուտափոյթ
օգնութիւն հասցնել։ Իր կարգին
Դաշնակցութիւնն ալ որոշեց գործի
անցնիլ. եւ ուզեց ժողովրդական
ալիքը մտցնել այնպիսի գործնա-
կան ձեւի մը մէջ, որ հնարաւոր
ըլլար առաւելագոյն օգուտը քա-
ղել այս ստուարաթիւ գաղութէն։
Փարիզէն խառնակ լուրեր կուգա-
յին։ Հակառակ անոր որ այստեղ
կուսակցական պայքարները սուր
չեն, շատ յոյս չկար Համազգա-
յին գետնի վրայ կազմակերպելու
հանգանակութեան գործը։

Եւ սակայն գանգատը քրէա-
կան յանցանք էր, ամբողջ մեր
շրջանակը խիղճ կորած կը բարա-
խէր ուժգնօրէն։ Հազիւ գործնա-
կան քայլի անցած, տեղեկացանք
որ Պ. Հայկ. Գույումճեանի գըլ-
խաւորութեամբ համազգային
մարմին մը կազմուած է, որուն
մէջ մտած է եւ Դաշնակցականը,
ե՛ւ ռամկավար, ե՛ւ հնչակեանն ու
Հօկը։ Գործին գլուխը անցած
մարդուն արժանաւորութիւնը, եւ
անշահախնդիր հայրենասիրու-
թիւնը, մեզ կասեցուց անջատ
գործունէութենէ, ու հանգանա-
կիչ յանձնաժողովին մէջ մտած
մեր ընկերոջ հետեւեալ հրա-
հանգը տուինք։ 1.– Ուժ տալ հա-
մագործակցութեան եւ զիջող ըլ-
լալ, 2. Գործը դնել այնպիսի հիմ-
քերու վրայ, որ ոչ ոք խուսափի
իր պարտականութենէն, 3. Ցայտ-
նել որ Դաշնակցութիւնը ամբող-
ջապէս ինքզինք կը դնէ յանձնա-
ժողովի տրամադրութեան տակ,
4. Երբեք չվիճիլ, խօսք անգամ
չընել հանգանակուած գումար-
ները գործածելու եւ ղրկելու ձե-
ւերու մասին։

Առաջին, երկրորդ յաջող ժո-
ղովներէն յետոյ, յանձնաժողովին
անդամ ընկերը մեզի տուաւ լայն
զեկուցում, եւ յայտնեց որ ժո-
ղովը առանց իր մասնակցութեան
որոշեր է 1. դրամ չղրկել, 2.
գոյք, հագուստ-կապուստ գնել
հանգանակուած դրամով, 3. ա-
ռանց այս ու այն խողովակի ա-
ռաքումները կատարել ուղղակի
Լէնինական, աղէտին առթիւ կազ-
մուած արտակարգ յանձնաժո-
ղովին։

Առանց մեր ընկերոջ մասնակ-
ցութեան յանձնաժողովին տուած
այս որոշումները ե՛ւ բաւարար
գտանք. ու կրկին հրահանգեցինք
մեր ընկերոջ տալ սրտեռանդ
գործակցութիւն եւ արագ գործ։
Երրորդ թէ չորրորդ ժողովէն յե-
տոյ, մեր ընկերը նոր զեկուցում
մը տուաւ մեզի եւ պատկերա-
ցուց յանձնաժողովին վիճակը։
Յանձնաժողովին մէջ, Մարսիլիոյ
քայքայուած Հօկին ներկայա-
ցուցիչ, ռամկավար Յովսէփ Գու-
յումճեան, Փարիզէն հեռագրով
ստացած իր հրահանգով (Հօկի
կեդրոնէն՝ հեռագիրը կ՚ուզէ կար-
դալ ժողովին մէջ), կը ջանայ վե-
րաքննութեան ենթարկել յանձնա-
ժողովին նախապէս տուած (իր
ներկայութեան) որոշումները եւ
կ՚առաջարկէ հաւաքուած դրամ-
ները Հօկի վարչութեան յանձնել։
Այս առաջարկը ոչ միայն չըն-
դունուիր, այլ եւ յանձնաժողովը
(որուն մէջ 5—6 ռամկավարներ
ալ կան բացի Յովսէփ Գույում-
ճեանէն) միաձայնութեամբ կը
պահանջէ որ Հօկին հաւաքած
գումարն ալ փոխանցուի Համազ-
գային հանգանակիչ ժողովին։
Հօկին ներկայացուցիչը կը պնդէ
իր առաջարկին վրայ, այն ատե-
ճան որ Տիկ. Սահաթճեանի հետ
բուռն բանակռիւի կը բռնուի (մեր
ընկերը միշտ չէզոք կը մնայ, ու
փափկասուն տիկնոջ կողմէ «վատ»
ու «դաւաճան» կը կոչուի)։ Ժողովը
միաձայնութեամբ կը վտարէ
Հօկին տխուր ներկայացուցիչը։

Յանձնաժողովը մէկ կողմէն
կը պահանջէ Հօկին քով մնացած
դրամները, մէկ կողմէն կը վիճի,
միւս կողմէն կը գործէ։ Ու վէճը
կուգայ շարունակ «Հեղագլուխ»
եւ «Խաղաղասէր» ռամկավարնե-
րուն կողմէ, քիչ մըն ալ՝ հնչակ-
եաններու կողմէ։ Յանձնաժողովին
նախագահն ու Դաշնակցական
ներկայացուցիչը հաւասարակշռու-
թիւնը պահելու սպառիչ դերին
մէջ, իրարմէ հեռացող եզրերը
իրարու մօտեցնելու ապերախտ
աշխատանքին մէջ կը մնան մին-
չեւ վերջը։ Հօկը կատարեալ մաք-
սանենգութեամբ հաւաքուած
գումարը գաղտնօրէն կը ղրկէ
Փարիզ։ Հօկի գանձապահ Պ. Վա-
հագն Սահաթճեան հրապարակաւ
եւ շարք մը մերկացումներով
կուտայ իր պատճառաբանեալ
հրաժարականը։ (Հրատարակուած
«Հայ Սիրտ»ի մէջ)։

Վերջին անգամ ըլլալով նոր
եւ ազդու հրահանգ կուտանք մեր
ընկերոջ, ամէն առաջարկի ընդ-
առաջ երթալ, պահել, չխախտել
համերաշխութիւնը, չքանդել Հա-
մազգայինը, որպէս զի անպար-
տաճանաչներուն եւ քար սիրտե-
րու առիթ չընծայուի խուսափե-
լու։ Եւ կ՚ըլլայ այն ինչ որ կ՚ու-
զէր Փարիզը, ինչ որ կը պահանջէր
Փարիզի մանկլաւիկը— կը քայ-
քայուի Յանձնաժողովը։ Պ. Հայ-
կազուն Գույումճեան, զզուած
այս էնթրիկներէն, կը հրաժարի
վերջնապէս։

Այս առթիւ տեսակցութիւն
մը ունեցանք իրեն հետ եւ խըն-
դիրը մեր գիտցածին պէս պատ-
մեց յետոյ, աւելցուց.

— «Եթէ Յանձնաժողովը շա-
րունակէր իր սկսածին պէս, բաց-
արձակապէս վստահ էի նուազա-
գոյն 150 հազար ֆրանք հաւա-
քել։ Քանի մը օրուայ մէջ 22
հազար ֆրանք հաւաքեցինք շատ
սեղմ շրջանակի մէջ. այդ դրամը
կը մնայ քովս, Հօկը չտուաւ իր
հաւաքածները, հակառակ կան-
խաւ եղած համաձայնութեան։
Այսօր իսկ այդ գումարով պիտի
գնեմ «պաթանիաներ» ու ղրկեմ
շիտակ Լէնինական. խիղճս հան-
գարտ է, խեղճերը տուժեցին։ Ինչ
ընենք, հակառակ իմ եւ ձեր
(Դաշնակցութեան) ցանկութեան,
գործը քանդեցին, շատ զզուեցայ,
ալ կը խուսափիմ այդպիսի գոր-
ծերէ»։

Այս պարզ պատմութիւնն ալ
սովորական խարդախութեամբ եւ
սուտերով լոյս աշխարհ տեսաւ
Փարիզի մէջ։ Ամօ՜թ եւ գրողին եւ
հրատարակողին։

Հանգանակութեան եւ օգնու-
թեան գործը այժմ մատնուած է
անելի մը. ժողովրդական նախա-
ձեռնութիւնը թուլցած է։ Մենք
ալ համաձայն ենք Պ. Հ. Գու-
յումճեանի այն հաւատումին
թէ Մարսէյլէն կարելի էր առ
նուազն 150 հազար ֆր. ժողվել։
Արդ, աչք ու ականջ դարձած, թէ
«Յառաջ»ի եւ թէ ուրիշ թերթե-
րուն Մարսէյլէն ղրկուած գու-
մարներուն համագումարը պիտի
ճշդենք. ու ինչ որ պակսի 150
հազարէն, անոր պատասխանատու
պիտի բռնենք այստեղի Համազ-
գայինը անխղճօրէն քանդող Հօկը,
իր անարժան գործակալը եւ անոր
պատկանած ռամկավար կուսակ-
ցութիւնը։

Միւս կողմէ, տարակոյս չու-
նինք որ Մարսիլիոյ աշխատաւո-
րութիւնը առանց ազդուելու այս
խաղերէն, իր առաւելագոյնը պիտի
փորձէ, եղբայրական օգնութեան
ճիգին մէջ, յանուն Շիրակի վե-
րաշինութեան։

Խօսքը Մարսիլիոյ հայ աշ-
խատաւորութեան է։ Ամօ՜թ սատա-
խօսներուն։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Կարգ մը թերթեր աճապա-
րեցին գրել թէ գտնուեր են Սե-
լանիկի մէջ սպաննուած Պետ-
րոս Ադամեանի սպանիչները։
Այս առթիւ Սելանիկի յունարէն
թերթերէն «Նէա Ալիթիա» կը
գրէ.

«Ադամեանի սպանութեան
մասին տեղեկութիւն առնելու
համար դիմեցինք հարցաքննիչ
դատաւոր Պ. Անտոնաքիսի, որ մե-
զի յայտարարեց թէ առաւօտեան
թերթերու մէջ Ադամեանի սպա-
նութեան մասին գրուածները բո-
լորն ալ անհիմն են եւ կը խնդրէ
հելլէն մամուլէն որ այս խնդիրով
չզբաղի մինչեւ որ խնդիրը չպար-
զուի։

Իսկ «Օփինիոն» կ՚ըսէ.

— «Հարցաքննիչ դատաւորը
Պ. Անտոնաքիս Պէշ-Չինարի մէջ
գործուած ոճիրին հետապնդումը
կը կատարէ մեծ գործունէու-
թեամբ։ Հակառակ, երէկ առա-
ւօտեան թերթերու գրածին ոճիրը
քաղաքական նպատակներու կա-
րելի չէ վերագրել։ Հարցաքննիչ
դատաւորը հայ համայնքէն
բազմաթիւ մարդիկ կանչած է,
հարցաքննութեան համար։

Ստոյգ տեղեկութեանց հա-
մաձայն, ոճիրը գործուած է քա-
ղաքիս օրթոտոքս միսթիքական
աղանդին կողմէ»։

Իսկ «Նոր Օր» դիտել կուտայ.

Տարաբախտ Պետրոս Ադամ-
եանի դիակը կը շահագործեն Սե-
լանիկի եւ Աթէնքի հայ համայ-
նավարները։ Այլեւս կասկած չմնաց
որ գործուած ոճիրը քաղաքական
ոչ մէկ հանգամանք ունի։ Բայց
խղճի եւ ամօթի զգացումէն
զուրկ բախտախնդիրներ, ինչպէս
ամէն բանի, այս ոճիրին մէջ ալ
կ՚ուզեն իրենց դունչը երկարել,
ի հարկէ գաղութը պառակտելու,
կիրքերը սրելու եւ ատելութիւն-
ները բորբոքելու համար։

Այդ վոհմակին պատկանող
նորքացեալ սրիկաները Սելանիկի
յոյն թերթերուն խմբագրատուն-
ները երթալով, Դաշնակցութեան
կը վերագրեն անիշխանական եւ
նիհիլիստական գաղափարներ։ Ոս-
տիկանատան դուռներուն առջեւ
կը սողան, զրպարտելով անմեղ
հայ երիտասարդներ, որոնք ոճիրը
գործուած ատեն Սելանիկէն դուրս
կը գտնուէին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. — ԺԷՆԷՐԱԼ

Այսօր Կիրակի 5 Դեկտեմբեր,
ժամը 2.30ին, փորթ տ՚Օթէօյ-
լէն հինգ վայրկեան հեռու, Ս. Ա.
Ս. Ժէնէրալի հին մարզարանին
մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը
կը մրցի Ֆրանսայի 1925ի ա-
խոյեան «Ափոր Ժէնէրօ»ի դէմ։

Հաւաքավայր՝ Մէթրօ փորթ
Օթէօյլ ճիշտ 1ին։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

15ՐԴ ՑԱՆԿ

Վահան Գասապեան,	
Աղեքսանդրիա	50.—
Աղապէյեան եղբ.	400.—
Լիոնի Guillotière պան-	
դոկին մէջ հաւաքուած	
Excarlat պանդոկատէրը	60.—
Էսապալեան	10.—
Համամճեան	10.—
Զիլեան եղբարք	10.—
Սարուխան	10.—
Թաթարեան	10.—
Դաւիթեան	10.—
Կարապետեան	10.—
Մուրատեան եղբարք	10.—
Մամիկոնեան	10.—
Գինոսեան	5.—
Շանլեան	5.—
Թարաքճեան	5.—
Քամպուրեան	5.—
Իշխանեան	5.—
Զըքմաճեան	5.—
Պօղոս Քապաքեան	5.—
Արամ Քապաքեան	5.—
Եալաճեան	5.—
Գարակէօզեան	5.—
Եորկի	5.—
Աճէմեան	5.—
Յակոբեան	5.—
Ասլանեան	5.—
Բիլթարեան	2.—
Ուրիշ օտարներ եւ պան-	
դոկի ծառաները	58.—
գումար	730.—
14րդ ցանկին գումարը	53632.80
ընդհ. գումար	54362.80

ՎՐԻՊԱԿ. — 14րդ ցանկին
գումարը գրաշարական վրիպու-
մով եղած է 53,932.80 փոխա-
նակ 53,632.80ի, ինչպէս կ՚ե-
րեւայ հաշիւէն։

* * *

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Պրիւքսէլէն Պ. Վահան Խօ-
րասանճեան 10.000 ֆրանք
ղրկած է Եղբայրական Օգնու-
թեան Յանձնախումբին, Շի-
րակի աղէտեալներուն համար։

Եղբայրական Օգնութեան
Յանձնախումբի թելադրութեամբ
հանգանակութիւններ սկսած են
Եւրոպայի զանազան կողմերը։
Պերլինի մէջ Տօքթ. Գրինֆիլտի
նախագահութեամբ կազմուած
մարմինը հանգանակած է 2000
մարք, որուն 1000ը ղրկուած է
Փարիզ՝ Ամերիկեան Նպաստա-
մատոյցին, իսկ մնացեալ 1000ով
հագուստեղէն գնուած եւ ղըր-
կուած է Հայաստան։

Համպուրկի մէջ եւս հանգա-
նակութեան ձեռնարկուած է եւ
արդիւնքը պիտի ղրկուի ուղ-
ղակի Էջմիածին՝ Կաթողիկո-
սին։

Ժընեւէն Տօքթ. Սրապեան
կը տեղեկացնէ թէ հանգանակիչ
մարմին մը կազմուած է, նախա-
գահութեամբ Տօքթ. Շէրիտ-
ճեանի։

Եղբայրական Օգն. Յանձնա-
խումբին հաւաքած հագուստնե-
րու առաջին բեռը այս շաբթու
Պաթումի ճամբով Հայաստան
կը ղրկուի։ Հագուստեղէնի
հանգանակութիւնը կը շարու-
նակուի։ Երկրորդ հակը կը ղըր-
կուի քանի մը շաբաթէն։ Հա-
գուստի նուիրատուները պէտք է
փութան յանձնել մինչեւ Դեկ-
տեմբեր 15։

* * Հայ Կարմիր Խաչի Վիէնի
մասնաճիւղը Եղբայրական Օգ-
նութեան Յանձնախումբին ղըր-
կած է Տիկին Նաճարեանի ձեռ-
քով 108 քիլօ հանդերձեղէն
(300 կտոր) որ յանձնուած է
Ամերիկեան Նպաստամատոյցին։

* * *

Մայա Թրոնէն գործարանի
աշխատաւորներու հանգանա-
կութիւնը.—

Տէր եւ Տիկին Ս. Հայթաեան
50, Զ. Զէնկինեան, Գ. Տէյիրմէն-
ճեան, Շ. Բարաղամեան 20ական
ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տ. Նազար-
եան 15, Ե. Պասմաճեան, Գ.
Սարաեան, Հ. Բարմաքսըզեան,
Մանուշակ Աղաճանեան, Ագնիւ
Ժամկոչեան 10ական ֆրանք. Նո-
եմզար Փափազեան, Տուտու Ա-

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ները։ Խորհրդականը ենթադրելով որ անգործութեան պարագային օտար բանուորներուն դրամական նպաստ պիտի տրուի, կը բողոքէ այդպիսի հաւանականութեան մը դէմ։ Նոյնպէս, կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսացի բանուորը չպիտի հանդուրժէ որ ինք գործէ հանուի եւ օտարը աշխատի։

Թուրք-Յունական համաձայնութիւնը

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 6ին Աթէնք արտաքին նախարարութեան մէջ ստորագրուեցան Թուրք-Յունական համաձայնութիւնները, որոնք կը վերաբերին Թուրքիա բնակող Յոյներու եւ Յունաստան բնակող Թուրքերու գոյքերուն։ Կարգադրուեցան նաեւ ամիսներէ, նոյն իսկ տարիներէ ի վեր առկախ բոլոր խնդիրները։ Յունաստանի կողմէ ստորագրեց՝ Պ. Արկիրոփուլօ եւ Թուրքիոյ կողմէ Աթէնքի դեսպան Ճեվատ պէյ։

Համաձայնագիրը Պոլիսէն փախչող Յոյներուն համար հետեւեալ տրամադրութիւնները կը պարունակէ.—

«1922ին Պոլսէն օտար անցագրով եւ կամ առանց անցագրի մեկնող Յոյները «փախստական» եւ «անյայտացած» նկատուելով, պիտի չկրնան վերադառնալ։ Ներկայիս Արեւմտեան Թրակիա չգտնուող Թուրքերն ալ այդպէս կը նկատուին։ Ասոնց կալուածները երկու կառավարութեանց կողմէ փոխադարձաբար պիտի վերադարձուին իրենց փոխանորդներուն որ պարտաւոր են չորս տարուան միջոցին ծախել զանոնք։ Ետ պիտի տրուին նաեւ անոնց գրաւման տակ գտնուած միջոցին գանձուած հասոյթները եւ աճուրդով ծախուած շարժուն գոյքերու փոխարժէքները։ Գրաւման միջոցին կատարուած ամէն տեսակ առուծախ չեղեալ կը նկատուի։

Համաձայնագրին գործադրութենէն վերջ, օսմանեան կամ թուրք անցագրով մեկնող Պոլսեցի ոեւէ թրքահպատակ Յոյն պիտի կրնայ Պոլիս դառնալ։ Ասկէ զատ, անկանոն անցագրերով մեկնող 150 Պոլսեցի Յոյն եւ 150 Արեւմտեան Թրակիացի Թուրք պիտի կրնան իրենց երկիրը վերադառնալ։ Ասոնցմէ դուրս, փախստական կամ անյայտացած ուրիշ ոեւէ անձ, առանց իր պատկանած կառավարութեան մասնաւոր թոյլտուութեան չպիտի կրնայ վերադառնալ։

1914 Հոկտ. 18էն առաջ մեկնող Օսմանցի Յոյները փախստական չպիտի նկատուին եւ ասոնց կալուածները պիտի վերադարձուին, եթէ Պոլսոյ մէջ կը գտնուին, կամ պիտի հաշուակցին, եթէ Պոլսէն դուրս կը գտնուին։

Լքեալ գոյքերու աւարը

Պոլսոյ Լքեալ Գոյքերու Վարչութիւնը Յանձնաժողով մը կազմած է, որ պիտի զբաղի մինչեւ հիմա գրաւուած կալուածներու ընդհանուր վիճակի մասին քննութիւն մը կատարելու։ Առնուած լուրերու համաձայն, յիշեալ Յանձնախումբի կազմութեան նպատակն է որոշել թէ՝ Լօզանի Դաշնագրին ստորագրութեան թուականէն (6 Օգոստոս) վերջ գրաւուած լքեալ կալուածներէն որոնք պէտք է վերադարձնել կամ ոչ։ Յանձնախումբին պիտի մասնակցին նաեւ Լքեալ Գոյքերու Վարչութեան Պոլսոյ, Սկիւտարի եւ Բերայի մասնաճիւղերուն պետերը։ Յանձնախումբը մասնաւորապէս պիտի աշխատի որ պետական գանձը վնաս չկրէ։ Յանձնախումբի պարտականութիւնը պիտի որոշուի Աթէնքի բանակցութեանց վերջանալէն յետոյ։ Ամէնէն դժուար գործը պիտի ըլլայ, ծախուած կամ գաղթականներուն տրուած կալուածներուն վերադարձումը։ Վերադարձուած կալուածներէն գանձուած հասոյթը բնական է որ չպիտի վերադարձուի, քանի որ ազգային հասոյթ մը կը նկատուի, կ'ըսէ «Աղշամ»։

Իտալիա եւ Ալպանիա

Նոյեմբեր 27ին իտալական դեսպան Պարոն Ալուազի եւ Ալպանիոյ արտաքին նախարար Վրիօնի ստորագրեցին բարեկամութեան եւ ապահովութեան դաշնագիր մը Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ, որով երկու պետութիւնները աւելի եւս կ'ամրացնեն իրենց փոխադարձ բարեկամական կապերը։ Իտալիա յանձն կ'առնէ պաշտպանել Ալպանիան ամէն կարգի յարձակումներու դէմ։ Ալպանիա եւս իր աջակցութիւնը կը խոստանայ Իտալիոյ։ Երկու պետութիւնները կը խոստանան իրարու շահերուն հակառակ դաշնագիր չկնքել ուրիշ պետութեան մը հետ։

Դիւանագիտական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս դաշնագրին եւ ուշագրաւ յաջողութիւն մը կը նկատեն իտալական դիւանագիտութեան համար։ Մասնաւորաբար Սերպիա զայրացած է եւ Պելկրատէն «Թայմզ»ի ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այս դաշնագրով Իտալիա թեւարկութեանը տակ կ'առնէ Ալպանիան։

Կինը, զաւակը եւ ինքզինքը զարկաւ

Ահռելի ոճիր մը գործուեցաւ Ուրբաթ առտու Պիւթ Շօմոնի մէջ։ Ճաշարանապետ Մանտէլի յարկաբաժինէն զէնքի ձայներ լսած ըլլալով, վարձակալ մը գնաց դուռը զարկաւ, բայց ոեւէ պատասխան չստացաւ եւ հնչիւններ միայն լսեց։ Յետոյ լուր տուաւ դռնապանին եւ ոստիկանութեան։ Ոստիկան մը սանդուղ դնելով, պատուհանէն մտաւ ճաշարանապետին ննջասենեակը։ Մարդը արիւնաթաթաւ պառկած էր անկողնին մէջ, աջ քունքը գնդակով ծակուած, իսկ ձեռքը խոշոր ատրճանակ մը բռնած։ Արդէն անկենդան էր։ Իր կողքին, օրօրոցին մէջ անշունչ կը հանգչէր չորս տարեկան աղջնակը, քունքէն գնդակահար։ Իսկ կինը, նմանապէս զարնուած, կը շնչէր տակաւին։ Լայն վէրք մը բացուած էր վզին վրայ, ուրկէ արիւնը առատօրէն կը հոսէր։ Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, ուր հաստատեցին թէ ռեվոլվերի հարուած մըն ալ երիկամունքը վիրաւորած է։ Դժբախտ կինն ալ մեռաւ իրիկուան դէմ։

Անմիջապէս քննութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ որ Պ. Մանտէլ երկար ատեն գաղթավայրերը բնակած ըլլալով, սաստկապէս կը տառապէր ջերմէ։ Եւ այդ հիւանդութեան հետեւանքով, թէեւ ընտանիքի պատուական հայր, շատ դիւրագրգիռ էր։ Կինը միշտ կը զգուշանար հակաճառելէ։ Կը կարծուի թէ ջերմի սաստիկ նոպայի մը տակ գործած է այս ահռելի ոճիրը, նախ զաւակը սպաննելով. յետոյ ատրճանակը քաշած է կնոջը վրայ, որ երիկամունքէն վիրաւորուելով, արթնցած եւ օգնութիւն աղաղակած է։ Յետոյ ճաշարան իջնելով դանակ մը առած եւ վեր ելած է կնոջ գործը վերջացնելու, ու վերջապէս, զայն մեռած կարծելով, անկողին մտած եւ զէնքը իր գլխուն պայթեցուցած է։

Ժողովրդային մեծ ցերեկոյթ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ
Այսօր Կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 138 rue Etienne Dolet
Պիտի խօսի ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Երգ, մեներգ, նուագ եւ արտասանութիւններ

(Շար. Գ. էջէն)

դաճաննեան, Գալուստ Պասմաճեան 5ական ֆրանք, Լ. Զէնկինեան 1.75 ֆրանք։ Ֆրանսացի եւ իտալացի աշխատաւորներէն 108.25 ֆրանք։ Ընդհ. գումար 300 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 17 Նոյ.)։

Սէն-Շամօնի նուիրատուներու ցանկը.—

Խ. Մկրտիչեան, Միքայէլեան Եղբարք, Մ. Պետրոսեան 25ական ֆրանք, Յ. Մանուկեան 15, Տիկին Մանուկեան, Տ. Մանուկեան 5ական ֆրանք, Զ. Պօղոսեան, Ղ. Պօղոսեան, Գ. Պօղոսեան 10ական ֆրանք, Գույումճեան Եղբարք 20, Յ. Մէնէնեան, Օր. Ծիածան Յակոբեան 10ական ֆրանք, Կ. Համալեան 25, Յ. Տէրօեան, Գ. Թէրզեան 10ական ֆրանք, Տիկին Թէրզեան 5, Տէր եւ Տիկին Զարուխճեան, Մ. Տէրօեան 10ական ֆրանք, Ե. Համալեան 15, Մ. Պօղոսեան 25, Պ. Տէր Պօղոսեան 10, Ս. Առաքելեան 30, Ն. Էրքէլէթեան 10, Ա. Խաչատուրեան 15, Ս. Դաւիթեան 30, Կ. Պօյաճեան, Օ. Չալըքեան, Ա. Պետիկեան, Ս. Մարգարեան Մովսէս Տօնօեան 5ական ֆրանք, Ս. Մարգարեան 10, Ս. Տօնօեան, Ս. Պետրոսեան 5ական ֆրանք, Գ. Բարեղեան, Գ. Նորոեան 10ական ֆրանք, Վ. Պուտաղեան 5, Հ. Գափլանեան 12, Պ. Պետիկեան 10, Օ. Շիշմանեան, Մ. Տիւտիւնեան, Ա. Պօղոսեան, Խ. Մարգարեան 5ական ֆրանք, Մ. Բէշիշեան 10, Կ. Տէր Մելքիսեդեկեան, Ն. Ոսպեկեան 5ական ֆրանք, Գ. Ոսպեկեան 10, Օ. Ընտրիքեան 5, Մ. Կաղինեան 10, Փոքրիկն Տ. Տէրօեան, Գ. Սերոբեան, Ա. Վարդանեան 5ական ֆրանք, Պ. Աստուրեան 3, Ի. Ամիրալեան 5 ֆր., Ա. Յակոբեան 20, Ն. Պոյաճեան, Ա. Ժօղէֆեան, Յ. Այվազեան 10ական ֆրանք, Վ. Սահակեան 20, Խ. Տօնապետեան 50, Հ. Ճոեան, Գ. Շէրէմէթեան, Զ. Մուրատեան, Մ. Պառաւեան 10ական ֆրանք, Ե. Միքայէլեան 15, Յ. Խուպիկեան, Յ. Վարդապետեան 10ական ֆրանք, Ն. Պատրիկեան 5. Յ. Յովհաննէսեան 10, Մ. Գրիգորեան 20, Գ. Քեահեաեան 5, Ն. Թորիկեան, Մ. Գրիգորեան, Մ. Գարակէօզեան 15ական ֆր, Տէր եւ Տիկին Պօղիկեան 30 ֆր., Յ. Մանուկեան, Ս. Էսկիճիեան 10ական ֆրանք. Պ. Եաշլեան 15, Յ. Թաշճեան 10, Խ. Արալաքեան 5։ Ընդհ. գումար՝ 910 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 19 Նոյ.)։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի ընկերա-համակրական դասախօսութիւնը, Ուրբաթ 10 Դեկտ. ժամը 8ին, Bois Colombes, 80 Rue Charles Chefsonի սրահը։ Նիւթ՝ «Ի՞նչ է կուսակցութիւնը»։

Հ. Յ. Դ. Լիօնի «Կայծակ» խումբի ժողովը 8 Դեկտ. Դշ. երեկոյ ժամը 8ին, խումբի սրահին մէջ։ Զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։

ԿՐԹԱԿԱՆ Կեդր. Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ, Փարիզի հայաշատ կեդրոններուն մէջ տեղի պիտի ունենան կարգ մը հրապարակային դասախօսութիւններ՝ կրթական գործի շուրջ։ Առաջին բանախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ երեքշաբթի, Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 9ենեկը վերջանայ 10.30ին, 120 Bd. de Bellevilleի սրահին մէջ։ Հասարակութիւնը, մանաւանդ զաւկի տէր ծնողները, կը հրաւիրուին անպատճառ ներկայ գտնուիլ լիշեալ բանախօսութեան։ Մուտքը ձրի է։ Metro Bellville.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈՍՏՈՄԻ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ
Դիմել H. Minassian, 6, Cité Waux Hall Paris (10e).

ՎԻԷՆ ԻՋԷՐ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ի նպաստ Շիրակի Աղէտեալներուն
Դեկտ. 12ին Կիր. կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին Սինեմա Էթուալ, Փոն թ'Էվէք։ Մուտք 2 և 3 ֆր.

ՄԵՐ ՔՈՎ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՆԻՆ
Աֆիօն Գարահիսարցի Հոֆէօն Երուանդ Պրուսալեան, Միհրան Գալֆաեան (Սկիւտարցի), Մինաս Ազինեան եւ Նշան Յովհաննէսեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Դեկտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	122	—
Տոլար,	Dollar	25	12
Մարք (ոսկի)	Mark	6	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	
Լէվա 100 հատը	Léva	17	—
Տրախմի »	Drachme	32	—
Լիր » »	Lire	107	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	—
Զուից. »	Frc. Suisse	485	—
Լէյ 100 հատը	Ley	13	60
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1750	—
» III	»	1500	—
Թումպի երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)



Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,"

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

8 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 212 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՏԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎՆԱՍԷ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ. ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՊԻԿԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՋ ՄԸ

Փարիզն է այդ քաղաքը: Եւ այս՝ տարիներէ ի վեր:

Ջոր փաստեր յիշենք եւ դուք դատեցէք:

Երկու տարիէ ի վեր ձեռնարկուած է ազգային կեդրոնական կազմակերպութիւն մը ստեղծելու Փարիզի մէջ: Այս տարուան սկիզբը Պատգամ. ժողով մըն ալ գումարուեցաւ: Ժողովէն առաջ, Փարիզը ամէն միջոց փորձեց ձեռնարկը վիժեցնելու համար: Երբ ձախողեցաւ, նոյն ծրագիրը փորձեց ժողովին մէջ: Իր վեց պատգամաւորները առին քալեցին այնպիսի պատրուակներով որոնք երբեք պատիւ չեն բերեր ո՛չ իրենց նելքին, ոչ ալ իրենց պարկեշտութեան: Եւ, մինչեւ այսօր ալ «սապօթաժ»ի ենթարկած են ամէն բան: Բարեմիտներ կը հաւատեն թէ Փարիզցիներուն պայքարը ազգային կազմակերպութեան դէմ չէ, այլ Պալաքեանի անձին դէմ, եւ եթէ ուրիշ մը յաջորդէ անոր, այսօրուան «ըմբոստ»ները առաջին գծին վրայ պիտի անցնին, ժողովրդական ընտրութիւններ կատարել տալու համար: Միթէ՞: Մենք շատ մօտէն կը ճանչնանք Պալաքեան եպսկ.ը, եւ գրած ենք ինչ որ կը մտածենք իր մասին: Եւ գրած ենք առանց խնայելու: Արդէն կաթող. պատուիրակը իր բնաւորութեան շնորհիւ է որ կը վարկաբեկէ ինքզինքը, եւ ոչ թէ մղուած պայքարին հետեւանքով:

Արդ, եթէ Փարիզցիները պարկեշտ են եւ սրտցաւ — ինչպէս կը հաւատեն — ինչո՞ւ ճակատաբաց հրապարակ չեկան ու չեն գար, եւ տմարդի ամբարտաւանութեամբ մը խոյս կուտան կազմակերպական ամէն ձեռնարկէ. կ'անարգեն Պատգամ. ժողովը եւ անկէ ընտրուած Թեմական Խորհուրդը, պատ կը քաշեն ամէն բարեացակամութեան առջեւ, մոռնալով տարրական բարեկրթութիւնն իսկ: Ինչո՞ւ հեռացան ժողովէն, փոխանակ Պալաքեանի ընտրութեան դէմ պայքարելու: Ինչո՞ւ, հիմա, կը մերժեն մասնակցիլ նոր ընտրութեանց, իրենց տեսակէտները կամ մեղադրանքները արժեցնելու համար: Ինչո՞ւ ստիպեցին որ Առաջնորդարանը քաղաքէն դուրս փոխադրուի, երբ եկեղեցիին խորհրդարանը ամէն յարմարութիւն ունէր:

Ո՛ր կողմ ալ դարձնենք, այս հարցականները պիտի ցցուին Փարիզի խմբակին դէմ: Եթէ քաջութիւն ունին, թող հրապարակաւ տան այս հարցումներուն պատասխանը, եւ թող ամէն մարդ լուսաբանուի: Բայց ո՛րքան ատեն որ կը շարունակեն ներկայ ուղին, գործին առջեւ քարեր շարելով, իրենցմէ դուրս ո՛ր եւ է մարդ կամ մարմին չճանչնալով, ամէնէն համբերատար մարդիկն ալ ջղագրգռելով, արդարացում չունին, ոչ ալ պատուաբեր ելք: Եւ թող շատ ալ չպարծենան իրենց այս կամ այն հանգամանքով: Երբ ժողովուրդի մը շահը կայ մէջտեղ, ծեփերը շուտ կը թափին: Մենք բսած ենք եւ կը կրկնենք, — երբեք չենք հետաքրքրուիր եկեղեցիի գործերով: Եթէ Պ. Մանթաշեֆ անձնական սեփականութիւն համարելով այդ շէնքը, ցեանս «միւթեվէլլի» նշանակած է զիրենք, բարի վայելում: Բայց եթէ ժողովուրդին համար է այդ եկեղեցին — եւ է՛ — այն ատեն թող բարի ըլլան մէկդի դնել իրենց յաւակնութիւնները, եւ վարուիլ այնպէս ինչպէս որ տրամաբանական է: Այն ատեն, պարտաւոր են ոչ միայն ենթարկուիլ գերագոյն մարմնի մը եւ դիւրացնել ազգային կազմակերպութիւնը, այլ եւ հաշիւ տալ հանրութեան: Թող նորէն իրենց ափին մէջ պահեն այդ որսը, ճաշակի խնդիր է. բայց քուէարկութեամբ, և պատասխանատուութեան խոր զգացումով:

Անհաւասիկ ամիսներէ ի վեր մութ շշուկներ շրջան կ'ընեն 700,000 ֆր.ի գումարի մը մասին: Զգիտենք: Բայց իրաւունք ունինք հարցնելու թէ ի՛նչ բանի կը ծառայէ այդ գումարը, ո՞վ կը տնօրինէ անոր բաշխումը, երբ մէկ հատիկ մանկապարտէզ անգամ չկայ Փարիզի մէջ: Առաջնորդարանը ինք իր գլխուն գումարներ կը ճարէ եւ կը ծախսէ օրը օրին. եկեղեցիի խնամակալութիւնը՝ մարդու չի ցուցներ իր հաշիւները: Տիկնանց Միութիւն, Կարմիր Խաչ, Ուսանողաց, Աղքատախնամ, ամէն մէկը իրեն յատուկ ճամբայ մը ունի եւ կը կարծէ թէ օգտակար կ'ըլլայ: Ոչ մէկ կապ՝ մէկ մարմինէն միւսը. ո՛չ մէկ փորձ՝ քով-քովի գալու, ի հարկին եկամուտները միացնելու, օրուան պահանջները քննելու եւ անոր համեմատ գործեր կատարելու: Ինչպէս սկսեր են, այնպէս ալ կը շարունակեն, եւ երբ դիտողութիւն ընես, դատարկամիտ պառաւներու պէս մութ անկիւնները կը քաշուին, եւ գռեհիկ խօսքեր ըսել կամ գրել կուտան: Եթէ բարեհաճէին միայն իրենց վարած եկեղեցիին դուրը նայիլ, պիտի հասկնային ամբողջ ողբերգութիւնը, եւ թերեւս կարմրէին:

Անտէր, անճա՛ր, անլեզու որբեր կուգան, անօթի եւ անօթեւան,— առաջնորդարանի կամ խմբագրատան մը հասցէն ցոյց կը տրուի: Ոստիկանները կը ձերբակալեն որբերը. Ամերիկեան Նպաստամատոյցը կ'իմանայ եւ տէր կ'ըլլայ. Փարիզի գոյնզգոյն մարմինները՝ ոչ իսկ թշուառին անունը լսել կ'ուզեն: Անհամար մանուկներ կ'այլասերին: Անհաւասիկ նոր հոգ մը, գործազրկութեան տագնապը, որ կրնայ ազգային աղէտ մը դառնալ:

Ի՛նչ փոյթ: Կը բաւէ որ անհանդիստ չըլլան ապիկարութեան որջին սալեռները: Իրենց փառքը երգող չի պակսիր: Շ.

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ)

Գործազրկութեան տագնապին առթիւ, որ հետզհետէ լուրջ համեմատութիւններ կ'առնէ, զբաղեցնելով կառավարութիւնը եւ մամուլը, կը հրաւիրենք մեր թղթակիցներն ու ընթերցողները՝ օրը օրին գրել բոլոր անցուդարձերու մասին:

Դիւրութեան համար, կը յանձնարարենք նկատի ունենալ հետեւեալ հարցարանը.—

1.— Ի՛րապէս գործազրկութիւն կա՞յ ձեր շրջանին մէջ (գիւղ կամ քաղաք):

2.— Ճարտարարուեստի ո՛ր ճիւղերը ազդուած կամ կանգ առած են:

3.— Գործատէրերը աշխատանքէ ժա՞մ կը պակսեցնեն թէ օրավարձ կը զեղչեն: Փակուած գործարաններ կա՞ն:

4.— Բանուորներ կ'արձակուի՞ն: Ի՞նչ համեմատութեամբ (առ հարիւր): Տեղացիներն ալ կ'արձակուի՞ն, թէ միայն օտարներ: Ո՞րքան հայ աշխատաւորներ ճամբուած են տագնապէն ի վեր, ձեր գործարանին, գիւղին կամ քաղաքին մէջ:

5.— Առ հասարակ շատ անգործ հայրենակիցներ ունի՞ք: Քանի՞ հոգի (ամուրի եւ ընտանիքի տէր):

6.— Ի՞նչ ընթացք բռնած են երկու սէնտիքաները, C. G. T. եւ C. G. T. U. (կարմիր): Ո՛ր եւ է նիւթական աջակցութիւն կ'ըլլա՞յ արձակուած բանուորներուն:

Հարցարանին պէտք է պատասխանեն նաեւ այն շրջաններէն ուր գործազրկութիւն կամ փոփոխութիւն չկայ:

Մասնաւորապէս մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն վրայ պարտականութիւն կը դնենք ուշադրութեամբ հետեւիլ բոլոր անցուդարձերուն, պրպտումներ կատարել եւ երեւոյթները պարզել, կարճ ու փաստացի:

Մեր միւս հարցարանն ալ միշտ բաց է: կարելի է անոր հետ միասին պատասխանել նոր հարցարանին, բոլոր այն տեղերէն ուրկէ տեղեկութիւն չէ գրուած տակաւին:

Այս բոլորը պիտի օգնեն կացութեան վրայ ամբողջական գաղափար մը կազմելու, մանաւանդ որ անդադար նոր գաղթականներ կը հասնին Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Պուլկարիայէն:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԸ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻ ՊԺԳԱԼԻ ԱՐԱՐՔԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ

Ուրբաթ օր Լոնտոնէն հեռագիր մը ստացանք, որ կը ծանուցանէր թէ հոգեւոր հովիւ Գուսան վրդ. վռնտուած է պժգալի յայտնութեան մը հետեւանքով: Աւելի վստահ ըլլալու համար լուրին ստուգութեան վրայ, յետաձգեցինք հրատարակութիւնը: Բայց արդէն հաստատուած է ամէն բան: Առաջին թղթակցութեան մէջ կը կարդանք.—

«Վարդապետը վռնտուեցաւ զարհուրելի ամբաստանութեան մը հետեւանքով: Եկեղեցիի խնամակալութիւնը 24 ժամ միջոց տուաւ Հինգշաբթի առտու, եւ վարդապետը մեկնեցաւ: Ամիսներու պատմութիւն է եղածը եւ զոհերը որոնք դասառնելու կ'երթային եւ որոնց մէկուն մայրը Անգլիացի է, նոր խելք բրած են գանգատիլ խնամակալութեան: Վարդապետը փարիզ առած է շունչը: Եկեղեցին փակուած է:

Երէկ հետեւեալ մանրամասնութիւնները ստացանք.— *Կարելի չէ թուղթին յանձնել ամէն բան: Կը բաւէ միայն ըսել թէ նախկին խանութպանը, իր շատ մը «առաքինութիւններուն» իբրեւ թագ ու պսակ, ունէր զարհուրելի մոլութիւն մը, որ ծնունդ առած է Արեւելքի մէջ:*

Համաձայն իմ քաղած տեղեկութիւններուս (իր մտերիմներու շրջանակէն), պատմութիւնը նոր չէ: Շատեր ամիսներէ ի վեր կռահեր են կուսակրօնին անխոստովանելի տրամադրութիւնները, բայց սպասեր են շօշափելի ապացոյցին որ չէ ուշացեր արդէն: Եթէ չեմ սխալիր, եկեղեցիին Խնամակալութիւնը ոճիրին կը տեղեկանայ անցեալ շաբթուան սկիզբը, զոհի մը պարագաներէն եւ խնդիրը ստուգելէ ետք, կը յայտնէ Գուսան վրդ.ի թէ վերջացած է իր պաշտօնը եւ պէտք է հեռանայ Լոնտոնէն, առանց այլ եւ այլի: Վարդապետը ի զուր կ'աղաչէ մնալ մինչեւ Ծնունդ կամ առ նուազն մինչեւ Կիր. (5 Դեկտ.), սակայն Խնամակալութիւնը՝ համաձայն Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի հրահանգին, կը մնայ վճռական: Եւ Հինգշաբթի կէսօրին թիւ երկու հերոս-վարդապետը կը շալկէ իր բեռը եւ գլխիկոր կը հեռանայ եկեղեցիէն ու Լոնտոնէն, վռնտուած՝ բառին բուն իմաստով:

Ս. Սարգիս եկեղեցիի շինութենէն ասդին (1923) այս երկրորդ ողբերգութիւնն է որ կը կատարուի երկու կուսակրօններու ձեռքով: Մէկը օջախ մը քանդեց, իսկ այս վերջինը բարոյապէս մեռցուց իր անձը: Գաղութը ապշած է տակաւին եւ հազիւ թէ կը հաշտեցնէ իր միտքը պատահածին հետ: Շատ հասկնալի յոռետեսութիւնով մը իրարու կը փսփսան. «Անտուած երրորդէն պահէ»:

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՕԿԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒՄԸ

«Նոր Երկիր», հին Հնչակեաններու շաբաթաթերթը, իր վերջին թիւով կը հրատարակէ 28 ստորագրութեամբ նամակ մը՝ Տէսինէն: Ստորագրողները կը յայտարարեն թէ Հօկէն հրաժարած են:

«Ջուտ հայրենիքի վերաշինութեան նուիրուած կոմիտէ մը կարծելով, տարիէ մը ի վեր արձանագրուած էինք Հօկին:

Բայց հետզհետէ, մանաւանդ վերջին պատգ. ժողովէն ետքը, համոզուեցանք թէ Հօկի անդամներուն արիւն քրտինքով հաւաքուած դրամները տեղւոյն վրայ միայն կը ծախսուին, քանի մը դաւանափոխներու փորը կշտացնելու համար:»

Ինչպէս գրած էինք, Հօկի Մարսէյլի մասնաճիւղն ալ կազմալուծուած է, եւ բողոքողները ձեռնարկած են անջատ «Հայրենիքի Օգնութեան Մարմին» մը կազմելու:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

50 մեռեալ, 300 վիրաւոր

Մոսկուայէն 4. Դեկտ. թուականով առնուած երկու հեռագիրներ կը յայտնեն թէ Լենինականի շրջանին մէջ Ղըրփլի գիւղը կործանած է նոր երկրաշարժէ մը: Կ'ըսուի թէ մեռած են 50 հոգի եւ վիրաւորուած աւելի քան 300 Հայեր:

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ հիմնայատակ կործանած է Գըզըլ Ջախջախ գիւղը, առաջին ցնցումներուն հետեւանքով:

⁂ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի Ներկայացուցիչ Պ. Կորտըն Պէրրի վերադարձաւ սկանտինաւեան երկիրները կատարած իր ճամբորդութենէն: Պ. Պէրրի 6000 տոլար հանգանակած է Շիրակի աղէտեալներուն համար Շուէտի, Նորվեկիոյ եւ Տանիմարքայի մէջ:

Գործազրկութեան տագնապը

Ֆրանքին բարձրացումը, միայն շահաղիտութեան արդիւնք չէ. կարեւոր ազդակ մըն է նաեւ ֆրանսական դրամագլուխներու արտասահմանէն Ֆրանսա վերադարձը:

Տնտեսական տագնապը հետզհետէ կը ծանրանայ: Աշխատանքի քարտուղար Պ. Ժուհօ արմատական ընկերվարական երեսփոխաններուն թելադրեց միջոցներ ձեռք առնել տագնապին առաջքն առնելու համար:

Կառավարութիւնը սակայն, խաղաղօրէն կը շարունակէ իր գործը: Արդէն իսկ 1917ի ելմտացոյցը գրեթէ քուէարկուած է, միւս կողմէ Գանձին մէջ այնքան պահեստի օտար դրամներ կան, որ կառավարութիւնը ո՛չ միայն ի վիճակի է առաջիկայ տարուան օտար պարտքերը վճարելու, այլ կրնայ որոշ գումար տրամադրել ֆրանքը պաշտպանելու համար, երբ շահադէտները ասպարէզ իջնեն կրկին:

Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ ֆրանս. ընկերութիւնները պիտի կրնան դիմագրաւել ներկայ տագնապին, առաջարկելով որ Ֆրանսայի երեք միլիոն կամ աւելի օտար աշխատաւորներէն մաս մը իրենց երկիրը դառնան:

Քանի շեշտուի գործազրկութեան վտանգը, այնքան կ'աւելնայ օտար բանուորներու դէմ հալածանքը: «Էնթրանսիժան»ի մէջ խմբագրապետ Պ. Լէօն Պայլպի կը գրէ.—

«Ստոյգ է որ ոչ մէկ ճարտարարուեստ չի կրնար մեր հայրենակիցները ճամբու դնել ի նպաստ օտարականներու, առանց ծանր վտանգներու ենթարկուելու: Կ'առարկուի թէ օտարները կ'օգտուին աշխատանքի պայմանագրութենէն, որ յաճախ իրենց կ'ապահովէ նոյն իսկ բնակարան, եւ թէ անոնք մասնագէտներ են: Անտարակոյս: Սակայն պայմանագրութեան մէջ յիշուած է նաեւ թէ բացառիկ պարագաներու մէջ այդ պայմանը կը ջնջուի: Ուրեմն, նախ Ֆրանսացիներուն աշխատանք: Եւ որովհետեւ կարելի չէ օտարականները ղրկել իրենց երկիրը, ուր շատեր չեն ուզեր դառնալ, պէտք է գործ հայթայթել անոնց: Անգործներուն նպաստ տալը վերջ ի վերջոյ նոյն հաշւոյն կուգայ. այսինքն անօգուտ ծախք մը, որ գրեթէ հաւասար է իրական աշխատանքի փոխարէն վճարուած գումարին:

⁂ Պ. Քասօ, Մետաղագործական Սէնտիքայի քարտուղարը կ'ըսէ թէ 1920—21ի ձմեռը եղածին պէս տագնապ մը կ'անցունենք, միայն սա տարբերութեամբ որ այն ատեն ապրուստը զգալապէս աժանցաւ: 1921ին եղածին պէս, գործատէրերը կ'առաջարկեն բանուորներուն զեղչեալ գինով աշխատիլ, անոնք որ ընտանիքով ծանրաբեռնուած են, կը ստիպուին ընդունիլ:

Նոր դժուարութիւն Գերմանիոյ հանդէպ

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Գերմանիոյ վրայէն զինուորական հակակշիռը վերցնելու համար եղած առաջարկը դժուարութեանց կը բախի: Դաշնակիցները այդ խնդիրը նկատի առնելէ առաջ, կ'ուզեն որ Պերլին առանց վերապահութեան ընդունի Ազգերու Դաշնակցութեան զինուորական հակակշռի յանձնախումբին ծրագիրը: Յետոյ, գրաւման բանակը ետ քաշելու խնդիրն ալ նկատի չպիտի առնուի, մինչեւ որ Գերմանիա չգոհացնէ Դաշնակիցները, վերսայլի տրամադրութեանց գործադրութեան մասին: Արդէն իսկ 22 հարցեր յարուցուած են այս մասին: Երկուշաբթի օր Շթրեզէման եւ Պրիան նորէն մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան, իսկ իրիկուան՝ Անգլիոյ, Իտալիոյ և Պելժիոյ արտաքին նախարարները տեսակցեցան իրենց ֆրանսացի եւ գերմանացի պաշտօնակիցներուն հետ: Եթէ դժուարութիւնները չհարթուին, հակակշռի ջնջումը պիտի յետաձգուի յաջորդ նստաշրջանին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

Մեծ անակնկալներ կը սպասուին յառաջիկայ գարնան. — Ներքին տագնապը.— Ակնարկ մը գաղթակայաններու վրայ.— Մեղուի փեթակներ.— կարդալ-գրել կ'ուզեն, բայց...

Աթէնք, 30 Նոյեմբեր

Ընդհանուր ջղայնութիւն մը կը տեսնուի քաղաքական շրջանակներուն մէջ եւ իրաւամբ, որովհետեւ իտալական շարժումները Երկոտասան կղզիներու մէջ եւ Եւրոպայի քաղաքական շշուկները մէկ կողմէն, ռուսեւթուրք խորհրդաւոր տեսակցութիւնները միւս կողմէ, ստեղծած են անըստոյգ մթնոլորտ մը։ Սակայն Յունաստանի քաղաքական գործիչները եւ մամուլը շատ հանդարտօրէն կը դիտեն կացութիւնը։ Այդ ջղայնութիւնը նկատելի է առաւելապէս Արեւելեան ուրիշ պետութիւններու մէջ։

Յունաստան կը զգայ թէ տեղի ունենալիք ո՛ր եւ է փոփոխութիւն իր վիճակը ծանրացնելու հանգամանք չպիտի ունենայ, ընդհակառակն։

Այստեղ շատ յամառ եւ ստուգուած ձեւով կը խօսուի Երկոտասան կղզիներու մէջ կատարուած սպառազինութեանց մասին։ Կ'ըսուի թէ մասնաւորապէս քանի մը կղզիներ ամբողջապէս յատկացուած են ռազմագիտական մեծ պատրաստութիւններու։ Այս վերջին կղզիներուն մէջ տեղաւորուած են ռազմական արուեստի յատուկ մասնագէտներու խումբեր։ Այս լուրերը կը յայտնեմ որոշ վերապահութեամբ։

Շատեր այն համոզումը ունին թէ գարունը բացուելուն պիտի գտնուինք անակնկալներու առջեւ։

*** Երեսփ. ժողովը բացուեցաւ Նոյեմբեր 26ին, սակայն նստաշրջանը պիտի սկսի իր կանոնաւոր նիստերը Դեկտեմբեր 6ին, մինչ այդ պիտի հաւաքուին բացակայ երեսփոխանները։ Կուսակցութիւններու միջեւ անընդհատ կը շարունակուին բանակցութիւնները, լուծելու համար դահլիճին տագնապը։ (ԽՄԲ.— Արդէն լուծուած է)։

Ուժեղ խմբակցութեան (Ազատական Վէնիզելոսեան), աջ ու ձախ թեւերուն վրայ կան խմբակցութիւններ, որոնք կ'աշխատին օգտագործել ներկայ հանգամանքը եւ շատ բան կորզել։ Արքայականները պայման կը դնեն վերահաստատել դուրս հանուած արքայական սպաները, սակայն ազատականները կ'առարկեն, 1. բանակը մտցնել նախկին արքայական սպաները՝ կը նշանակէ բանակը ուղղել դէպի արքայականութիւն, ինչ որ պիտի վտանգէ հանրապետական վարչաձեւը, 2. Անոնց տեղ տալու համար բանակէն պէտք արձակել հանրապետական սպաներէն մաս մը, ինչ որ ցանկալի չէ եւ միաժամանակ տեղի պիտի տայ բուռն դժգոհութեան։

Ձախ կողմէն գաղթականներու խմբակը, թէեւ հանրապետական, կը պահանջէ որ իրենց յանձնուի խնամատարական նախարարութիւնը, ինչպէս նաեւ կառավարութիւնը յանձն առնէ վնասներու հատուցման անմիջական վճարումները։ (Ցայտնի է թէ յոյնթուրք վերջին համաձայնութեամբ յունական կառավարութիւնը ինք պիտի վճարէ հատուցումները)։

Թերեւս յաջողի կեդրոնացման դահլիճի մը կազմութիւնը, բայց կը վախցուի որ շատ կարճ տեւէ։ Վերջնական լուծումը պիտի ըլլայ խորհրդարանի լուծումը։

*** Մեր գաղթականներու մեծագոյն մասը տակաւին կը մնան գաղթակայաններու առժամեայ եւ փտտառողջ բնակարաններու մէջ, որոնք դատապարտուած են առտուն քանդուելու։ Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ մինչեւ երբ պիտի տեւէ այս կեանքը։

Իւրաքանչիւր կայան ունի իր Ազգային Տունը, նոյնպէս առժամեայ։ Այս տուները կը ծառայեն իբրեւ եկեղեցի, դպրոց, լսարան, հանդիսավայր եւ ամէն ինչ։ Տեսնելու է թէ ինչպէս սրահի մէկ կողմէն վարագոյրը կը բացուի եւ երեւան կուգայ համեստ խորան մը եւ սրահը կը դառնայ եկեղեցի։ Այն կողմը կը գոցուի եւ հակառակ կողմէն կը բացուի բեմ մը եւ կը դառնայ թատրոն։ Երկուքն ալ կը գոցուին եւ կը դառնայ վարժարան ու դպրոցի ժամերէն յետոյ հաւաքատեղի, ժողովատեղի եւ լսարան։ Բարեբախտաբար հասարակածի մօտիկ վայրերու փոթորիկները հոս գոյութիւն չունին, այլապէս օր մը փոթորիկը պիտի սրբէր ու տանէր առանց հետք մը թողլու։

Սակայն տեսնելու է թէ ինչպէս մեր ժողովուրդը, մեղուի փեթակի նման կողք կողքի կը սեղմուի այդ տուներուն մէջ հանդիսաւոր պարագաներուն։ Հապա այն կրակ ու բոց երկսեռ մանուկնե՞րը, որոնք հարիւրներով կը համրուին իւրաքանչիւր վարժարանի մէջ։ Այս հազարով մանուկները ծարաւի են ուսման։ Անոնց ծնողներն ալ կը տառապին, սակայն հնարաւորութիւն չունին ծախքերը հոգալու։ Միթէ կարելի չէ՞ արտասահմանի ունեւորները շահագրգռել այս վիճակով։

Մի զարմանաք, եթէ յայտնեմ թէ Շիրակի Աղէտեալներու ի նպաստ բացուած հանգանակութեան մեծագոյն մասը կուտան գաղթակայանները,

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿՌԻՒ ԻԶՄԻՐԻ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ՄԷՋ

Իզմիրի «Խըտմէտ» թերթը կը գրէ թէ վերջերս Թէփէքէօյ եւ Եօղուրտճըլար գիւղերը կողոպտող աւազակներէն քիւրտ Սալիտ եւ Այտընցի Մէհմէտ գիւղացիներու կողմէ տեսնուած ըլլալով Իզմիրի շուկային մէջ, լուր տրուած է ոստիկանութեան եւ Գանթարճըլարի պահականոցին ոստիկաններէն երեքը եւ քոմիսէրը կ'ուզեն ձերբակալել զանոնք։ Աւազակները իրենց զէնքերը քաշելով կը կրակեն անոնց վրայ, որ կը փոխադարձեն եւ սոսկալի թոհուբոհ մը եւ իրարանցում մը կը տիրէ շուկային մէջ։ Ամէն մարդ խանութը եւ ապրանքը ձգած կը սկսի փախչիլ եւ ապահով տեղեր ապաստանիլ եւ կամ հեռուէն հանդիսատես ըլլալ սոսկալի կռիւին։

Կէս ժամու չափ կը տեւէ այս զինարձակութիւնը եւ վերջապէս աւազակներէն քիւրտ Սալիտ Քէմէր Ալթըի հրդեհի վայրին մէջ կը ձերբակալուի, իսկ իր ընկերը կը յաջողի փախչիլ։ Ոստիկաններէն եւ ժողովուրդէն վիրաւորուող չէ եղած։

ԵԸԼՏԸԶԻ պալատը, որ խաղարանի վերածուած էր, արդէն իսկ քար գայթակղութեան դարձած է։ Սինոպի երեսփոխանը պահանջեց փակել այդ հաստատութիւնը, իբրեւ ախտ մը թուրքիոյ անտեսութեան համար։

ՇԱՄՓԷԼԻ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ

Ժընեւ, 6 Դեկտ.

Դռնէն ներս մտնելուս կ'զգամ որ հայկական տան մը մէջ կը գտնուիմ։

Առտուան ութնուկէսն է. աշակերտները արդէն քաղաքին դպրոցներուն մէջ ցրուած են եւ կէս օրին միայն կը վերադառնան։

Սերտողութեան սրահը կ'անցնիմ։ Ազգային, գրական ու եկեղեցական դէմքերու նկարներով զարդարուած են պատերը։ Դրան ճիշդ դիմացի պատը կը զարդարէ «Աւետարանի ընթերցում»ը մեծ նկարը, որուն տակ կայ դըպրոցին խորհրդանշանը՝ «Բարութիւն եւ Արդարութիւն» վերտառութեանց միջեւ։ Անոնց տակ կը գտնուին Խրիմեանի եւ Օրմանեանի նկարները, հոս ու հոն կան Վ. Մամիկոնեանի, Ս. Ղեւոնդի, Սահակի, Մեսրոպի, Պալեան արքունի ճարտարապետներու, Գաբրիէլ Ամիրայի, Ալիշանի, Տէմիրճիպաշեանի, Սիպիլի, Րաֆֆի, Դուրեանի, Գր. Արծրունիի, Գր. Օտեանի եւայլն նկարները. Անի աւերակներէն՝ Լուսաւորչի մատուռը այս բոլորին վրայ իր խորհրդաւոր տեսքը կը սփռէ։

Պատէն կախ գրատախտակին վրայ վերտառութիւն մը աչքիս կը հանդիպի։ «Երջանիկ ըլլալու համար, ջանա՛ ուրիշին երջանկութիւն պատճառել»։ Ետքէն կ'իմանամ թէ ամէն շաբթու նոր խօսք մը կը գրուի, ամբողջ տեւողութեան խորհրդածութեան նիւթ դառնալով բոլորին։

Պատկերներէն ոմանց տակ կը տեսնեմ նաեւ հին ու նոր հայ գրականութեան նմոյշներ, ինչպէս Վահագնի ծնունդը, Շնորհալիի երգերը եւայլն։

Կը պտտիմ ննջասենեակները։ Բոլորն ալ մաքուր են ու յարդարուած։ Այստեղ ալ աշակերտները ջանացած են սրահները զարդարել ազգային, գեղարուեստական նկարներով։

Կէս օրին, աշակերտները հետզհետէ տասը տեսակ դպրոցներէ կը վերադառնան, ուրախութիւն, բերելով իրենց հետ դէպի լուռ սրահները։ Խօսակցութիւնները կը վերսկսին, հարցումներ կ'ուղղեն իրարու, իրենց դասերուն քննութեանց մասին։

Յառաջիկայ յուլիսին, արդէն իրենց ճիւղերը կը լրացնեն երեք ճարտարագէտներ, չորս մեքենագէտներ, մէկ հողագէտ եւ մէկ վաճառականութեան հետեւող։ Բոլորն ալ կարող տղաք են։ Կայ նոյնպէս նախակրթարան եւ արուեստագիտական վարժարան գացողներու խոշոր խումբ մը՝ գալ տարի շրջանաւարտ։

Աշակերտներու մեծ մասը ամէն տարեվերջին կը ստանայ վկայագիր կամ մրցանակ, երբեմն նոյնիսկ դասընկերներուն նախանձը շարժելով։ Իրենց տքնաջան աշխատութեան արդար վարձն է որ կը ստանան։

«Հայ Դպրոց»ը կազմած է «Ժընեւի Հայ Աշակերտական Միութիւն»ը (1923), որ Շաբաթ երեկոները բանախօսներ հրաւիրելով, մեծապէս կը նպաստէ տղոց ընդհանուր զարգացման։ Ունի իր մատենադարանը, թէեւ ոչ ճոխ, ուրկէ անդամները կ'օգտուին ազատօրէն։ Բացի այս մատենադարանէն, աշակերտները կ'օգտուին նաեւ «Դրօշակ»ի խմբագրատան հարուստ գրադարանէն, շնորհիւ Պ. Լ. Թադէոսեանի բարեացակամութեան։

«Հայ Դպրոց»էն է նոյնպէս «Հայ Առողջապահիկ Մարզիկներու Միութիւն»ը, որ լուռ, սակայն հաստատ քայլերով կը յառաջանայ, անշուշտ միշտ օգնութիւն ակնկալելով դուրսի միութիւններէն։ Հակառակ իր նիւթական անձկութեան, անցեալ սեպտեմբերին ունեցան իրենց անդրանիկ փայլուն ողիմպիականը, որուն կարգ մը արդիւնքները նոյնիսկ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.էն աւելի բարձր են։ Մարդ իրապէս զարմանք կը զգայ, տեսնելով որ այս խանդավառութեանց առջեւ, պըզտիկ օգնութիւն մը անգամ կը զլացուի մեր մարզական եւ ուրիշ միութիւններէն։

Ժընեւի գաղութը թիւով շատ աննշան է, զանազան միութիւններ պահելու համար։ Բացի վերոյիշեալ երկուքէն, կան դեռ Գաղթային եւ Եկեղեցասիրաց Միութիւնները, որոնք անշուշտ իրենց մեծ ծախքերը ունին, մանաւանդ Զուիցերիոյ մէջ, ուր ապրուստը շատ սուղ է։ Աշակերտական եւ Մարզական Միութիւնները կը վայելեն միշտ դպրոցի տնօրէնութեան գուրգուրանքը։

Կէս օրէ վերջ, տղաք խումբ խումբ հաւաքուած կը խօսակցին ընդարձակ, ծառաշատ պարտէզին մէջ, եւ ապա ժամը երկուքին նորէն կը ցրուին դպրոցները, հաստատութիւնը կրկին լռութեան մէջ ձգելով, մինչեւ իրիկուան վեցը։

Ընթրիքէն յետոյ, ութին, սերտողութիւնն է որ կը սկսի, տեւելով մինչեւ տասը, կամ աւելի, նոյն իսկ մինչեւ տասնըմէկ։ Բոլորն ալ իրենց զբաղումներուն մէջ խորասուզուած են. ոմանք գերմաներէն կամ լատիներէն գիրք մը առած կը տքնին, ուրիշներ հաշիւներու մէջ՝ թաղուած են, իսկ մէկ քանին կարկին եւ եռանկիւն ձեռքին մէջ մեքենայի մը կարեւոր մէկ մասը կը գծեն։ Բոլորն ալ վաղուան կը պատրաստուին։

Հայրենիքէն հեռու, հայրենիքի համար է որ կ'ապրին տղաքը։ Ամէն ինչ հայկական է հոս։ Հաստատութեան հոգին, Պ. Ք. Պօնար, եւ Հայասէրներու Միութիւնը, ոչ միայն կ'ուզեն, այլ եւ կը պահանջեն որ անոնք Հայ ապրին։ Անոնք կ'ուզեն զարգացած հայ սերունդ մը հասցնել, կարելի եղածին չափ բազմաթիւ, եւ այդ իսկ պատճառաւ Պ. Քրաֆդ Պօնար մեծ եւ նոր հանգանակութեան մը ձեռնարկած է, ոչ թէ հոս կամ Եւրոպայի մէջ, այլ Ամերիկա։ Ցիսունը անցած այս պատկառելի մարդը, գիշերներ է լուսցուցած, վերջերս (թէեւ յաճախ կը պատահի) անգլիերէն սորվելու համար։ Ինչպէս ժամանակ կը գտնէ իր անհամար զբաղումներուն...

Իրեն պիտի ընկերանայ Վեր. Կ. Թումաեան որ շատ մօտէն ծանօթ է Հայասէրներու այս մեծ գործին, «Հայ Դպրոց»ին։

Բարի՛ յաջողութիւն։

ԱՐՇԱԿ

ԿԵԱՆՔԸ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

340,000 ԼԷՅ՝ ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Քոնսթանցա, 2 Դեկտ.

Շիրակի անպատմելի աղէտը անգամ մը եւս ցնցեց հայրենաբաղձ ու թափառիկ հայութիւնը ծագէ ծագ՝ երեւան բերելով ապրելու անընկճելի կորովը։ Քոնսթանցայի հայութիւնը եւս հակառակ իր նիւթապէս աննպաստ կացութեան, կրցաւ սրտառուչ զոհողութեան շօշափելի օրինակ մը տալ՝ խլելով առաջնութեան մրցանիշը։

Քաղաքիս Հ. Հ. հիւպատոս՝ Պ. Ճ. Ալթունեանի հրաւէրով, Նոյ. 14ին գումարուեցաւ խորհրդակցական ժողով մը։ Գովելի համերաշխութեամբ ընտրուած Նպաստահաւաք Յանձնախումբը 15 օրուան ընթացքին կրցաւ հանգանակել 340,000 լէյի գումար մը։ Այս հանգանակութեան մասնակցեցան՝ քանի մը սեւ բացառութիւններէ զատ, ժողովրդական բոլոր խաւերն ու միութիւնները։

Տեղիս «Արաքս» կրթ. միութիւնը եւս ընդառաջ երթալով հայրենիքի օգնութեան գործին, նուիրեց 162 կտոր նոր ձերմակեղէն, 12000 լէյ արժէքով, բացէ իր անդամներու արձանագրուած 80,000 լէյի գումարէն։

Նոյնպէս «Արաքս» միութիւնը քաղաքիս մէջ հանդերձահաւաքումի ձեռնարկելով, կրցաւ հաւաքել շուրջ 1500 կտոր այր ու կնոջ զգեստներ, զորս իր նուիրաբաններուն հետ մասնաւոր սընտուկներու մէջ դասաւորած, տրամադրեց Նպաստահաւաք Յանձնախումբին, փութով Հայաստան ղրկուելու համար։

Յանձնախումբը լիազօրուած է դրամ ու հագուստ իր յարմար դատած միջոցով Հայրենիք փոխադրելու։

*** Տեղիս կրթ. կեանքի մասին եւս տեղեկութիւն մը տալու համար, ըսեմ թէ ունինք ազգային վարժարան մը (200 երկսեռ աշակերտներով) որ ներկայիս բնականոն շրջան մը կը բոլորէ։ Մանկապարտէզի մը անհրաժեշտութիւնը զգալի է, բայց նիւթական դժուարութիւններու բերումով, բացումը կ'ուշանայ։ Միայն վարժարանի 600,000 լէյի պիւտճէն՝ առանց որեւէ հաստատուն եկամուտի՝ լոկ ժողովրդական նուիրատուութիւններով է որ կը հոգացուի։ Մաղթենք որ գիտակից ուժերը թեւ ու թիկունք ըլլան թաղականութեան, մանկապարտէզի ծրագիրը իրականացնելու համար։

Ունինք նաեւ «Արաքս» կրթ. Միութիւնը։ Կազմուած՝ 1908ին, այս Միութիւնը քաղաքական դէպքերու բերումով կազմալուծման շրջան մը քաշքշելէ ետք, Զինադադարին վերսկսաւ գործունէութեան, մասնաւորապէս վերջին երեք տարուան շրջանին ցուցնելով զգալի յառաջդիմութիւն։ Իր մէջ կը հաշուէ քաղաքիս մտաւորական ու լուրջ տարրերը եւ ներկայիս ունի 110 այր եւ 70 կին անդամներ, որոնք մեծ զոհողութիւններով կը պահեն Գրադարան-Ընթերցարան մը։

Գրադարանը՝ շնորհիւ յաջորդական վարչութեանց զոհողութիւններուն, գրքերու իր համեստ պաշարը հասցուցած է 1700 հատորի պատկառելի քանակի մը, ուր հայագիտ[illegible] հաւաքածոյ[illegible] չեն պակսիր։ Ընթերցարանը կանոնաւորապէս կը ստանայ զանազան թերթեր եւ պարբերականներ։ Գրադարան-Ընթերցարանը ձրիաբար տրամադրուած [illegible] հանրութեան։ Կարող ուժերու կողմէ ձրիաբար կը դասաւանդուին հայերէն, ռումաներէն, [illegible] ֆրանսերէն լեզուները, [illegible] նաեւ ձեռագործութիւն ու [illegible] կաշկնութիւն։ Ամէն [illegible] սարքուին ձմեռնային շրջան[illegible] սախօսութիւններ ու հանդէս[illegible] առաւելապէս ազգային ու [illegible] կան նիւթերու մասին։

Ձգտելով հայութեան մ[illegible]ւոր, բարոյական ու ֆիզիքական զարգացումին, Միութիւնը [illegible] ընդառաջ գացած է տեղիս [illegible] Ը. Մ.ի վարչութեան դիմումին, շաբաթը երկու անգամ անխ[illegible] տրամադրելով իր ընթերցարա[illegible] տեսական ու գործնական փորձ[illegible]րու եւ դասաւանդութիւններ[illegible] համար։

Վ. Ե.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՏՕՆ ՄԸ

Թաւրիզ, 20 Նոյեմբ.

Գրական - Թատերական երեկոյթներ, դասախօսութիւններ եւայլն մխիթարական եւ գեղեցիկ երեւոյթ մը կը կազմեն այս անմխիթար միջավայրին մէջ։

Ուրախալի գաղափար մը կազմած ըլլանք միայն Հոկտեմբեր ամսուան Թաւրիզի հանրային կեանքի մասին, յիշեմ քանի մը երեւոյթները.

Հոկտեմբեր 2ին «Հայկազեան Դպրոց»ի սրահին մէջ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Հանդիսաւոր երեկոյթ մըն էր համեմուած բանախօսութիւններով եւ նուագներով։ Հոկտ. 9ին, նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գրական - գեղարուեստական եւ թատերական երեկոյթ մը Թարգմանչաց տօնին առթիւ։ Երեկոյթը կազմակերպեր էին Արտաշատ[illegible]կանի կեդր. դպրոցի Ե-րդ դասարանի երկսեռ աշակերտները։ Կենդանի պատկերներով ցուցադրուեցան Սահակ Պարթեւն ու Մեսրոպ Մաշտոցը։ Երեկոյթն անցաւ շատ յաջող։

Թարգմանչաց տօնի յիշատակութեան առթիւ թող ներուի քանի մը թելադրանքներ ընել։

Սահակ Պարթեւին եւ Մեսրոպ Մաշտոցին — հայ գրերու գիւտիչներուն — նուիրուած յատուկ տօն մը ունինք ամառուան մէջ (սովորաբար Յունիս ամսուն)։

Այս տօնի ժամանակ, հայ դպրոցները արձակուրդի մէջ կ'ըլլան, հետեւաբար եւ դպրոցները չեն կրնար միահամուռ եւ [illegible] ժանավայել կերպով տօնել այդ պատմական եւ յիշատակելի տօնը։ Ուստի լաւագոյն է, [illegible] հայ մամուլը, ամէնուրեք, [illegible] կերպով արձագանգ տայ Թարգմանչաց տօնին, մեր ազգային գրի եւ գրականութեան արշալոյսի այդ պատմարժէք դէպքին եւ կոչ ընէ, որ հայ գաղութները որեւէ կերպով կատարեն այդ տօնը։ Եկեղեցական վարչութիւնները, թեմական Առաջնորդները, հոգաբարձութիւններ, ազգային եւ կուսակցական մարմիններ, կրթական եւ մշակութային հիմնարկութիւններ եւայլն, բոլորն ալ պէտք է իրենց մասնակցութիւնը բերեն Թարգմանչաց տօնին, որուն պէտք է տալ համա[illegible] հայկական մեծ նշանակութիւն

...ինչպէս նաեւ Ապրիլ 24ը ...մայիս 28ը։ ...թարգմանչաց երկրորդ տօնը ...է (ամփոփարար Հոկտեմբե-...)։

Այս տօնին մէջ կը յիշատակ-...հետեւեալ անունները․ — ...Մաշտոց, Եղիշէ պատմա-...(Վարդանանց), Մովսէս Խորե-...(պատմահայր), Եզնիկ Կող-...(մատենագիր), Ղազար Փար-...եւ Կորիւն (պատմագիր-...), Թովմա Արծրունի (փիլիսո-...), Գրիգոր Նարեկացի (Հան-...քերթող եւ հոգեշունչ ...), Ներսէս Շնորհալի ...մեծանուն բանաս-...), Ներսէս Լամբրոնացի (մա-...)։ Այս անուններու վրայ ...է աւելցնել եւ յիշատակել ...անունները միջնադարեան հայ ...պատմագիրներու, մատենագիրնե-...քերթողներու եւ տաղերգու-...ներու, որոնց մասին եւս հանդէս-...ժամանակ յիշատակու-...թիւններ պիտի ըլլան։

Վարժարաններ ընդունուած ձեւ ...որ Թարգմանչաց հանդէսներու ...ժամանակ ճառերն ու բանախօ-...թիւնները կ'անդրադառնան ...Սահակ Պարթեւի եւ Մեսրոպ ...Մաշտոցի շուրջ, մինչ միւս մա-...տենագիր եւ քերթող, պատմագիր ...տաղերգու թարգմանիչ դէմ-...քերուն յիշատակութիւն։ Ահա այս ...պարագան է, որ կ'ուզէի մատնել ...հասարակութեան ուշադրու-...թեան արժանացնել, քանի, որ ...Թարգմանչաց զոյգ տօները վեր-...տարիներս չեն կերպով կը ...տօնուին ամենուրեք։

Բանախօսներ, ճառախօսներ, ...յօդուածագիրները չպիտի ջանան ...այն պատկերացնել կեանքն ու ...Սահակ Պարթեւի եւ Մես-...Մաշտոցի, որոնք արդէն շատ ...ծանօթ են։ Պէտք է ուսումնասի-...թեան ենթարկուին նաեւ օրի-...Եղիշէն, Փարպեցին, Կողբա-...Խորենացին, Նարեկացին, ...Շնորհալին, Ցաթեւացին, Դավրի-...ն, Աղթամարցին, Ն. Քուչակ ...։

*** Խանազատեան Ռուբէն եւ ...Շուշանիկ ամուսինները ...21 աշունէն ի վեր Թաւրիզի ...կը պահեն «Գրական-Գեղար-...ուեստական» սալոն մը, ուր ամէն ...առնուազն 2-3 անգամ ...կ'ունենան գրական երե-...եւ դասախօսութիւններ ...գրական եւ գեղար-...հարցերու շուրջ։ Այս ...տարուայ ընթացքին յիշեալ ...մէջ տեղի ունեցան երեք ...գրական դասեր։ Ա,— Լեւոն ...«Ինկած բերդի իշխանու-...» թատերկի, Բ.— Րաֆֆիի «Սամուէլ»ի եւ Գ.— Վ. Միրաքեանի «Լալուարի Որս»ի մասին։ Այս երեք գրական դասերն ալ անցան շատ յաջող եւ տպաւորիչ։

Հոկտեմբեր 30 Շաբաթ գիշերը նոյն Սալոնի մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր երեկոյթ մը նուիրուած Հայ մեծանուն բանաստեղծ եւ մարտնչող հրապարակագիր Միքայէլ Նալբանդեանին մահուան վաթսունամեակի առթիւ (1866-1926)։ Կեդրոնական դպրոցի ուսուցիչ Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեանը հմտալից դասախօսութեամբ մը ներկայացուց Միքայէլ Նալբանդեանի կեանքն ու գրական ու հանրային գործունէութիւնը, որոնց մասին քանի մը բնորոշ խօսքեր ըսաւ նաեւ Պ. Ռ. Խանազատը։

Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական Միութիւնը եւս կը պատրաստուի շքեղ երեկոյթ մը կազմակերպել Միքայէլ Նալբանդեանի յիշատակին, ինչպէս նաեւ երեկոյթ մըն ալ նուիրուած Նորերս Հանգուցեալ Եր. Օտեանի յիշատակին։

*** Հոկտեմբեր 31ի գիշերը Թ. Հ. Կուլտուրական Միութիւնը Արամեան թատրոնի մէջ կազմակերպած էր գրական եւ թատերական երեկոյթ մը, ուր հայ արիներն եւս մասնակցեցան իրենց մարզական խաղերով։

Կուլտուրական Միութիւնը 1926ի ընթացքին շատ յաջող եւ փայլուն գործունէութիւն մըցոյց տուաւ իր դասախօսութիւններով, երեկոյթներով, հայ արիներու մարզահանդէսներով եւլն.։ Միութեան կարեւոր, միայն եւ օգտակար ձեռարկն է հայ արիներու կազմակերպութիւնը, որուն ղեկավարը եւ գլխաւոր կազմակերպիչը եղած է վարչութեան նախագահ Պ. Ա. Ալչուճեանը։ Կուլ. Միութիւնը վարձեր է կեդրոնական դպրոցի ակումբը, որ պիտի կոչուի «Կուլտուրական Միութեան Տուն», ուր պիտի ամփոփուին միութեան գրադարան-ընթերցարանը։ Հայ արիները, այնտեղ տեղի պիտի ունենան երեկոյթներ, դասախօսութիւններ, ընտանեկան ժամանցներ, ուրախ երեկոյներ եւլն.։

*** Հոկտեմբերին լրացաւ մեծանուն Հայր Ալիշանի մահուան քսանհինգամեակը (1901-926)։ Պատրաստութիւններ կը տեսնուին «Գրական-Գեղարուեստական Սալոն»ի մէջ շքեղ եւ հանդիսաւոր երեկոյթ մը նուիրելու հայրենաշունչ բանաստեղծի յիշատակին։ Լաւագոյն կ'ըլլար որ Հայր Ալիշանի քսանըհինգամեակը կատարէին նաեւ արտասահմանի հայ գաղութները։ Հայր Ալիշանը արժանի է այդ պատիւին։ Չէ՞, որ ան ալ մեր ազատագրութեան երգիչներէն մէկը եղաւ եւ հնչեցուց իր «Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց»ն ու «Նուագք»ը եւ վերջապէս կէս դարէն աւելի շարունակ երգեց ու երկասիրեց Հայաստան Աշխարհը, որուն համար ալ մեղանուշ ձայնեց՝

«Մեր նախապետիդ տո՛ւր կաւ
կուղ հողիկ,
Որ զքեզ պինդ սիրեց Հայո՛ց աշ-
խարհիկ...»։

ՄԱՍԻՍ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՎԻԷՆ, 3 Դեկտեմբեր.— Մեր գաղութին մէջ ալ սկսան խոր մտատանջութեան մատնուիլ գործազրկութեան տագնապէն։ Գործարաններ իրարու ետեւէ կը փակեն իրենց դուռները, իսկ աշխատողներն ալ օտար բանուորները ճամբու կը դնեն։ Հիւսուածեղէնի գործարաններն ալ սկսան պակսեցնել աշխատաւորութեան ժամերը։ Հազիւ թէ իրենք զիրենք գտած, մեր հայրենակիցները սկսեր էին հետաքրքրուիլ հանրային գործերով, եւ ահա անգործութեան մղձաւանջը ամէն ինչ կը խանգարէ։

Սեբաստացի ճիւաղ Տիգրան Մենեճիկեանի հրէշային ոճիրն ալ գէշ տպաւորութիւն գործեց։ Կացինահար զոհը ամէն բարեմասնութեամբ օժտուած տանտիկին մըն էր։ Կ'ըսուի թէ ոճրին բուն պատճառը այն է որ խեղճը չէ ուզած զաւակ ունենալ։ Հրէշը ասոր վրայ կատղած՝ կացինով կը կտրէ գլուխը փայտ կտրելու նման։ Գաւառը լաւ յուղարկաւորութիւն մը կատարեց, որուն ներկայ էր ոստիկանապետը իր տիկնոջ հետ։ Այս առթիւ ոստիկանապետը կ'ըսէ. «Կը սիրեմ Հայերդ, որովհետեւ համեստ ու աշխատաւոր էք. միայն խորհուրդս այն է որ մեզ չզբաղեցնէք, լաւ տպաւորութիւն չի ձգեր հասարակութեան վրայ։»

Յ. Մ.

2500 ՖՐ. 12 ԺԱՄՈՒԱՆ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, 4 Դեկտ.—Կարդալով Շիրակի աղէտին լուրը «Յառաջ»ի մէջ եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կոչը արագ օգնութեան հասնելու, կազմեցինք Յանձնախումբ մը, Հ. Յ. Դ. Կարտանի Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ հետեւեալ շրջաններու հայրենակիցներուն,— Խարբերդ, Բաբերդ, Մուշ, Պիթլիս, Տիգրանակերտ, Պրուսա, Մեծ-Նոր-Գիւղ, Կարին, ինչպէս եւ տեղւոյս Հոգաբարձութեան հինգ անդամներու։ Բոլորն ալ մէկ-մէկ ներկայացուցիչ նշանակեցին եւ հանգանակութեան ձեռնարկելով 12 ժամուան մէջ գոյացաւ 2500 ֆրանք բանուորներու սանդուխներով։ Եւ նկատել որ այս աշխատաւորները իրենց օրականները կը շահին ոչ միայն քրտինքով, այլ կարմիր արիւնով։ (Հանքերու մէջ կ'աշխատին)։

Այս գումարը կը ղրկենք ձեզի, խնդրելով որ յանձնէք Շիրակի աղէտեալներուն, Ամերիկեան Նպաստամատոյցին միջոցաւ։ Հանգանակութիւնը կը շարունակենք։ (Ցանկը ու մանրամասնութիւնները յաջորդով։ Գումարը՝ տես անդին)։

Վ. Հ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ժան Պուէնի մարզարանին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը հաւասար մնաց Ս. Ա. Ս. Ժէնէրալի խառն խումբի մը հետ, 1-1ով։

Այս առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը տկար խաղ մը ունեցաւ։ Կ'իմանանք թէ Պէլվիլի մասնաճիւղը մայր մասնաճիւղէն քանի մը խաղացողներ բաժնած է զանազան խոստումներով եւ կը ջանայ ուրիշ կարեւոր խաղացողներ ալ քաշել։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութիւնը պէտք է որ առաջ վերջացնէ այս անհամ խաղերը։

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Կիրակի օր Սէնթ Ուէնի մարզարանը մրցող Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գոլոմպ-Արժանթէօյլ մասնաճիւղի երկու խումբերն ալ պարտուեցան մէկ մէկ կիսախաղ պատուաւոր կերպով դիմանալէ վերջ այդ խիստ զօրաւոր խումբերուն։

Պաշտօնին որ կիսախաղին 0-1ով յաղթական էր, երկրորդ մասին տկար խաղով մը 5 նշանակէտ կորսնցուց։

Հայկական Առաջին խումբը դաշտ եկաւ խիստ տկար կազմով, հինգ բացակայ զանազան պատճառներով։ Առաջին մասը քաջ խաղով մը հաւասար լրացաւ 1-1ով։ Բայց երկրորդ կիսախաղին Ֆրանսացիները լայնօրէն տիրապետեցին եւ կրցան հինգ նշանակէտ եւս աւելցնել սքօրին վրայ։ Հակառակ տկար խաղին Ֆրանսացիք շատ գոհ մնացին Հայ խումբին մաքուր եւ կոկիկ խաղէն։

Հ. Թ.

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ առթիւ կը խնդրուի փակել հին հաշիւները։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴՐՕՇԱԿ»

ՕԳՈՍՏՈՍ — ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

64 էջ, բացառիկ բովանդակութեամբ եւ 51 պատկերներով. վերջին տասնամեակի դէպքերու եւ դէմքերու ձոխ յիշատակարան մը։

Յաջորդ համարը, նոյ.-դեկտ. լոյս կը տեսնէ դեկտ. 15ին, դարձեալ 64 էջ եւ բազմաթիւ պատկերներով։

Գինը՝ հինգ ֆրանք։ Կը ծախուի լրագրավաճառի կրպակները, նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Հասցէ՝ 5, Rue des Gobelins, Paris (13me).

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՑԱՐԴԳՈՂ արուեստասէրներու Միութիւնը իր «Գրական երեկոյթներուն 7րդը նուիրած է, (10 Դեկտ. Ուր. Գլօրիա Ճաշարանին մէջ,) Ահարոնեանի գրական գործունէութեան մեծարանքին։ Նոյն իրիկունը պիտի տրուի թէյասեղան մը, որուն շուրջ, Պ. Ահարոնեանի ներկայութեանը, տեղի պիտի ունենան զրոյցներ, ճառեր։ Գեղարուեստական բաժին։

Բոլոր անդամները եւ համակիրներ պէտք է ներկայ ըլլան ժամը ճիշդ 8.30ին։

Առանձին հրաւիրագիր չպիտի ղրկուի։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Տօքթ. Նահապետ Ռուսինեանի մահուան 50ամեակին առթիւ, 15 Դեկտեմբեր 1926, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ 28, Rue Serpente, նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան եւ նախագահութեամբ Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեանի։

ՊՈԼԻՍԸ

«ՔԷՄԱԼԻԷ» ՊԻՏԻ ԿՈՉՈՒԻ

Պոլիսէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը պահանջեն Պոլսոյ անունը փոխել «Քէմալիէ»ի, Պոլսեցիներու երախտագիտութիւնը արտայայտելու համար Մուսթաֆա Քէմալի հանդէպ, որ Պոլիսը ազատեց Դաշնակից գրաւումէն եւ Թուրքիան փրկեց մեծ աղէտէ մը։

ՇԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆԻ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄԸ

Շարժանկարի յայտնի կատակերգակ Չարլի Չէփլինի կինը ամուսնալուծման դատ բացած է իր ամուսինին դէմ եւ կը պահանջէ որ իրեն ձգուին երկու զաւակները եւ իբրեւ հատուցում տրուի մէկ միլիոն տոլար։

Հակառակ անոր որ 12 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը բնակի, Չարլի Չէփլին ամերիկեան հպատակ չէ դարձած։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

16ՐԴ ՑԱՆԿ

Կարտանի հայ աշխատաւորներէն	2500.—
Սուրէն եւ Վիգէն Կ. Սասունի	100.—
Հրանտ Ս. Ակոնայեան	50.—
Քանի մը երիտասարդներ	
Խաչիկ Ավտալեան	15.—
Գ. Կարսեան	50.—
Աբրահամ Գասպարեան	60.—
Փարիզի հայ արիներէն (Բ. ցանկ)	
Յակոբ Եզեկիէլեան	15.—
Յակոբ Խաչերեան	10.—
Արմէն Բարսեղեան	10.—
Վ. Տէր Գաւթեան	10.—
Ռ. Տէր Գաւթեան	10.—
Արմէն Լ. Ճանթ	5.—
Օ. Պառաւեան	5.—
Մ. Ասլանեան	5.—
Հ. Տամրաճեան	5.—
Օննիկ Վ. Շիրինեան	10.—
Պ. Ղազար Ղազարեանի հարսնիքին առթիւ Պ. Պետրոս Կարապետեանի ձեռքով հաւաքուած	370.—
գումար	3230.—
15րդ ցանկին գումարը	54362.80
ընդհ. գումար	57592.80

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ Ա. ՑԱՆԿԸ

Աբրահամ Գուլպասեան	100000.—
Տիկին Ս. Բեգլարեան	1000.—
Արշակ խան Գորոյեան	1000.—
Հ. Յ. Դ. փոն տը Շէրիւի կոմիտէի հանգ.	1000.—
Յովսէփ Խունունց	500.—
Արշակ Ջամալեան	200.—
Տիկին Շաւարշունի	100.—
Վ. (անյայտ)	10.—
Յուսէփ Սարուխանեան	100.—
Օրիորդ Սօկօլով	50.—
Յովսէփ Քայն	100.—
Սիմէոն Ասվատուրեան	500.—
Տիկին Պելինսկայա	100.—
Ն. Տ. (անյայտ)	50.—
Վիէնի Հանգանակիչ մասնաժողով	2870.—
Ժորժիկ Խսմայէլեան	10.—
Հայ Կաթոլիկ Mission Փարիզի	500.—
Վասիլի Պօպով (Վենետիկ)	1185.—
Տիկին Կարտվիլով	100.—
Տիկին Պեժօդիէ	50.—
Պօղոս Գուլպասեան	10000.—
Հայկ Գեանջունցեան	5000.—
Մ. Յ. (անյայտ)	10.—
Տիկին Ա. Ադոնց	100.—
Թոքատի Արթովայի Հայր. Միութենէն «Յառաջ»ի միջոցաւ	305.—
Լը Փուզէնի հայրենակիցներէն «Յառաջ»ի միջոցաւ	2070.—
Պրիւսէլէն, Վահան Խօրասանճեան	10000.—
Գումար	136810.—

Գանձապահ ԻՇԽԱՆ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՏԱՐ ԱՅՍ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ (I)

... ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՄԵՌԱՒ

I

Այո՛, չհաւատալու բան չկայ, ...այդ կտրիճ ու հաւժկու ...մեռաւ։

Անցեալ տարի էր, կարծեմ։ ...կուն մը տեսար զայն մեր ..., երբ սովորականին պէս ...ներէն իր դասը առնելու էր ...։ Հետեւեալ օր ինծի խօսե-...իր արտակարգ լեցունութեան, ...ին որ իր ամէն կողմերէն ալ ...կը ցայտէր, ու գոյնին, ...չափիկարմիր գոյնին մասին։

...րաւ ալ ինչ զօրաւոր տղայ էր։ Կ'ուզէիր դէմը ունենալ, ...իլ անթարթ վրան ու հիանալ։ ...արել երկաթի պէս ամուր ...ները, դիտել իր կեանքով ու ...ով յորդող դէմքը, պիրկ ...ղեցիկ մարմնագիծերը տեսնել ...ուստին դուրսէն, ու փոխադրուիլ հեռուները, անցեալին մէջ հելլէնական ու հռոմէական այն փառաւոր դարերուն, երբ այրը կը խորհրդանշէր ուժն ու ներդաշնակութիւնը, որոնց այսօր մենք միայն արձանները դիտելու պատեհութիւնը կ'ունենանք մերթ։

Կը զգայիր մարմնական առաւելութիւնը որ ունէր քու վրադ, բայց նախանձի զգացումը չէր որ քեզ կը խռովէր, այլ հպարտութիւն մը տեսակ մը պարծանք, որ ազգակից մը ունիս, որուն, զմբէթաւոր ու լայնալեղ կուրծքը շատ հազուագիւտօրէն նմանը ունի, եւ որուն բռունցքները կարծես եզան մը գանկը պիտի կարենային մէկ անգամէն ջախջախել։

Անգամ մը միայն տեսար զայն։ Արդէն այդ օրերուն էր մեկնեցար այս քաղաքէն, ու անշուշտ հիմա քեզի խիստ զարմանալի, գրեթէ անհաւատալի կը թուի անոր մահուան լուրը։

Սակայն տարուան մը պատմութիւնը կայ, եղերական, յուզումնալի եւ շատ ալ պարզ, պատմութիւն մը զոր կարելի է բովանդակել մէկ նախադասութեան մէջ, ինչպէս կարելի է տալ հազիւ երկար հատորով մը։

Առաջին անգամ աշակերտներէս մէկը զայն ինծի բերաւ իրիկուն մը։ Կը փափաքէր ֆրանսերէն սորվիլ։ Կը խօսէր երկչոտ, ու արտայայտութեամբ մը որ խոտոր կը համեմատէր իր հսկայի կառուցուածքին հետ։ Գաւառացի մը ըլլալը մէկ ակնարկով կը յայտնուէր վրայէն։

Զարմանալի է. խոշոր կ'ըլլայ, անուս, կոշտ ու դաստիարակութիւն չտեսած, բայց գաւառացի է, ու իր վրայէն կը կաթի շնորհ մը որ մէկ անգամէն կը գրաւէ քեզ։ Եթէ քիչ մը ուշադիր ըլլաս ու խորագէտ, իր վրայ կը նշմարես լայնալանջ դաշտերու ու կորնթարթ երկնակամարներու հանդարտութիւնն ու անբաւ խաղաղութիւնը. մաքրութիւնը որ կը հոսի տող տող շարուած շուշաններու ու նարկիզներու բաց շրթունքներէն. հեզութիւնն ու միամտութիւնը՝ որ խորքը կը կազմեն այս բնութեան, ու զոր կարելի է տեսնել լճկան եզերուն խոշոր ու տղու աչքերէն մինչեւ այգիները կութքի գացող հարսնուկներուն ամօթխած ակնարկներուն մէջ։

Իսկ քաղաքացի՞ն։ Ըլլայ համալսարանական իսկ, իր ամբողջութենէն կը բխի լպիրշ բան մը որ ծանր բոյրերով ծանրաբեռնուած օդի յորձանքի մը պէս կու գայ վրադ։ Համառօտուած քաղաքն է ան, իր բոլոր գեղծումներով, անբարոյութեամբ, սուտով ու կեղծիքով։

Համաձայնեցանք։ Շաբաթը երկու իրիկուն եօ՛ է որ պիտի երթայի իրեն, նկատի առնելով փոխադարձ դիւրութիւնները։

Համեստ պանդոկի մը նոյնքան համեստ մէկ սենեակը կը բնակէր մօրը եւ քրոջը հետ։ Յաճախ, երբ տակաւին գործատունէն վերադարձած չէր ըլլար, լսելու էր թէ ինչպիսի՛ յուզումով ու գորովով կը խօսէին այս երկու կիները իրենց մէկ հատիկ մանչուն մասին։ Աւանդական հիւրասիրութեամբ ու տեսակ մը ակնածանքով է որ զիս կ'ընդունէին. սուրճ ամէն անգամ, ու գլանիկ մը եւ կը խօսէինք, սպասելով Աւագի գալուն։ Սիրած էի այս պատկերը, ու շատը ասոր համար է որ կանուխ կ'երթայի երբեմն, երբ խիստ յայտնի էր որ պէտք պիտի ըլլայ սպասել։

Բարեհամբոյր ու սիրունիկ պառաւ մըն էր մայրը։ Ես շատ կը սիրեմ պառաւներու ընկերակցութիւնը. շատ ապրած ու շատ տեսած էակներ, անոնց խօսակցութիւնը միշտ հաճելի կ'ըլլայ ու կը յորդի օրինակներով ու դրուագներով զոր, մենք մեզի, դժուարաւ պիտի կրնայինք ընդնշմարել կեանքի աճեղ թաւալումին մէջէն։ Յետոյ պառաւները տարբեր ու անսովոր երեւոյթներով կը ներկայանան ինծի։ Ասոնք հաւանաբար կու գայ մահուան մերձաւորութենէն ու կեանքի նահանջէն։ Ասոնց աչքերը կը փայլին մասնաւոր լոյսով մը, սուր, զօրաւոր, այլ բարակ որ կ'ըսես հիմա պիտի գոցուին, ինչպէս իրիկուան խաղաղութեան մէջ կոչնակներու նուագանքը, կամ բացագանչութեան մը արձագանգը աւերեալ բագնիքի մը մէջ, որ նախ ուժով մը կը թնդայ, նորէն, ու նորէն, յետոյ յանկարծ երկար հեւքով մը կը հասնի հեռաւոր անկիւններու վրայ կոտրտելով։

(Շար.) Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Այս ժողովին մէջ գիկոյց մը հաստ. Քանթոնի կառավարութենէն, որ կը յայտարարէ թէ Փէքինի կառավարութիւնը այլեւս չի ներկայացներ Չինաստանը եւ թէ չինացի ազգայնականները չեղեալ կը նկատեն աշխարհակալներու առեւտրական դաշնագիրները։

Ամերիկ. խորհուրդը եւ Լօզանի Դաշնագիրը

Ամերիկեան Խորհուրդի նոր նստաշրջանը բացուեցաւ երկուշաբթի օր եւ պիտի տեւէ մինչեւ 1927 Մարտ 4։

Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մէկն է Լօզանի դաշնագրին վաւերացումը, որուն ընդդիմացած է մինչեւ հիմա Ծերակոյտը։ Արտաքին գործերու ծերակուտական յանձնաժողովը ո՛չ մէկ յանձնարարութիւն կ՚ընէ այս մասին։ Ուաշինկթընէն առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ այն բոլոր ծերակուտականները, որոնք բացէ ի բաց դաշնագիրը մերժելու կողմնակից են, իրենց առարկութիւնները կը հիմնեն Թուրքիոյ ներկայ վարչաձեւին վրայ։

Օրակարգին վրայ կան նաեւ 13 օրինագիծեր՝ ոգելից ըմպելիներու օրէնքը բարեփոխելու մասին։

Ֆրանսա եւ Արեւելքի քրիստոնեաները

Արտաքին նախարար Պրիան եւ Պապին նուիրակ մօնսէնեօր Մալլիոնէ Փարիզի մէջ ստորագրեցին երկու համաձայնագիրներ, որոնցմով կը ճշդուին այն պատիւները զորս Արեւելքի երկիրներուն մէջ կաթոլիկ համայնքները պարտին հանրապետութեան ներկայացուցիչներուն։

Նախապէս ի զօրու եղող համաձայնագիրները վերաքննուած են, քանի որ Թուրքիա այլեւս կորսնցուցած է գերիշխանութիւնը այն երկիրներուն վրայ, ուր Ֆրանսա քրիստոնեաներու պաշտպանն է։

Ի՞նչ կ՚ըսէ Չիչէրին

Չիչէրին Պերլինի մէջ գերման եւ օտար մամուլին ներկայացուցիչներուն կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ։ Մասնաւորաբար յարձակեցաւ Անգլիոյ դէմ։ «Անգլիոյ նպատակն է, ըսաւ, համախմբել Անգլիան, Ֆրանսան եւ Գերմանիան, որպէս զի իրենց ազդեցութիւնը ծանր կշռէ Արեւելեան Եւրոպայի վրայ։ Լեհաստան ալ պիտի մտնէ այս զինակցութեան մէջ։ Ասոր յաջողութեան առաջին պայմանն է Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ մերձեցում մը։ Եթէ այս ծրագիրը իրականանայ՝ Եւրոպայի խաղաղութեան համար ամենէն ծանր վտանգը պիտի կազմէ։

«Օտեսայի վերջին տեսակցութիւնը ցոյց տուաւ աշխարհի թէ ինչ խորունկ բարեկամութիւն կը միացնէ Ռուսիան Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի»։

Չիչէրին աւելցուց թէ Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը երկու երկիրներու յարաբերութիւնները ամուր հիմի վրայ կը դնէ։

⁂ «Մանչեսթըր Կարտիըն» կարգ մը յայտնութիւններ կ՚ընէ Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ զինուորական յարաբերութեանց մասին։ Այսպէս՝ գերման ճարտարագէտներ, հակառակ Նախագահ Էպէրթի խորհուրդին՝ Ռուսիոյ մէջ բացած են օդանաւի, ռումբի եւ կազի երեք գործարաններ։

Շաբաթական հինգ ժամէն գոհ չեն

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Ֆորտի բանուորները գոհ չեն այն ծրագրէն որուն համաձայն շաբաթական հինգ օրուան պիտի զեղչուի աշխատանքը։ Շատերը կը վախնան թէ աշխատանքը զեղչելու ձեւ մըն է այս։ Արդէն բազմաթիւ բանուորներ նոյն իսկ շաբաթը հինգ օրէն պակաս կ՚աշխատին, անոր համեմատ կորսնցնելով աշխատավարձը։ Այս իրողութեան մէկ պատճառը այն է որ, Մ. Նահանգներու յարաճուն բարգաւաճումը վնասուած է աժան ինքնաշարժերու առեւտուրէն։ Ժողովուրդը կ՚ուզէ եւ կրնայ աւելի սուղերը գնել։ Ֆորտի վաճառումները տարեկան երկու միլիոնի հասան երկու տարի առաջ, մինչ միւս բոլոր ընկերութիւնները ծախած էին 1,300,000 միայն։ Այս տարուան առաջին վեց ամիսներու ընթացքին Ֆորտը ծախած է 869,000, իսկ միւս ընկերութիւնները 1,500,000 ինքնաշարժ։

Ձիւն եւ փոթորիկ

Քանի մը օրէ ի վեր Ֆրանսայի զանազան կողմերը սկսած է ձիւնել։ Շատ տեղեր խճուղիները փակուած են եւ կառքով երթեւեկները ընդհատուած։

Միջերկրականի մէջ ահռելի փոթորիկ կը տիրէ։ Նաւերը չեն կրնար բաց ծով ելլել։

Ցուրտը տեղ տեղ այնքան սաստիկ է, որ շատ մը պտղատու ծառեր վնասուած են։

⁂ Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ 40 տարիէ ի վեր չտեսնուած քամի մը կը տեւէ երկու օրէ ի վեր, Միսիսիփիէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը։ Արդէն իսկ մեռած են 25 հոգի. կազմալուծուած է առեւտուրը եւ նաւարկութիւնը՝ ծովեզերեայ շրջաններու մէջ։ Երկուշաբթի օր չորս հոգի մեռան ցուրտէն միայն Նիւ Եորքի մէջ, եօթը հոգի՝ Նիւ Ինկլէնտի, երեք հոգի՝ Տիթրոյթի եւ երկու հոգի ալ՝ Շիքակոյի մէջ։ Եօթը մատնաչափ ձիւն տեղաց Նիւ Եորքի մէջ։ Հովը այնքան ուժգին էր որ անցորդները դժուարութեամբ կը քալէին։ Բոլորին ականջները սառած էին։ Բազմաթիւ մարդիկ ապաստանեցան խոշոր շէնքերու նրբանցքներուն մէջ, ցուրտէն պատսպարուելու համար։

⁂ Մասնագէտներ կը հաւաստեն թէ Փարիզի մէջ առաջին ձիւնը պիտի տեղայ այս օրերս։ Արդէն սաստիկ ձմեռ կը տիրէ գաւառներու մէջ։

⁂ Մարսիլիայէն Ալժէր գացող «Մանուպա» փոխադրանաւը փոթորիկին պատճառաւ չկրցաւ շարունակել իր ճամբան։ Նաւաձիգ մը զայն առաջնորդեց Փալամոս, Սպանիոյ եզերքը։ Մարոքի թղթատար «Թէնսիֆթ» նաւը նոյնպէս Փալամոս ապաստանեցաւ։

Իտալիա եւ Սերպիա կը գժտուին

Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին դէմ Հռոմի սերպ դեսպանը ուժգին բողոք մը ներկայացուց Մուսոլինիի։ Սերպիոյ արտաքին նախարար Պ. Նինչիչ սաստիկ բախում մը ունեցաւ Պելկրատի իտալ. դեսպանին հետ, որմէ վերջ իր հրաժարականը ներկայացուց։ Սերպիա իր արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի փոխէ եւ պիտի մօտենայ Ռուսիոյ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՌՈՍՏՈՄ ԼՈՒՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

դեկտ. 25 շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Théatre Renée Maubel, 10 Rue de l'Orient, Métro Blanche.

կը ներկայացուի **17 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐ** տրամը

կը մասնակցին Պ. Պ. Մարութեան, Շահան Սարեան, Նաւասարդեան, Տիկին Տէրուան եւ Օրիորդ Անահիտ։ Տոմսերը ժողովրդական։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմ «կերպուած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

11 դեկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 19, Rue de Varenneի սրահը գեղարուեստական բաժին եւ ներկայացում սկաուտներուն կողմէ։ Մուտք 5 եւ 3 ֆրանք։

(Շար. Գ. էջէն)

գործադրուա 18—20 Rue de Bezons հայկական օթեւանի մէջ կատարուած հանգանակութեան ցուցակը.—

Mr. Rédu (*կալուածատէր*) 25 *ֆրանք, Տիկին Հաճի Եղիսաբէթ, Հ. Մկրտիչեան, Մ. Լօլօեան, Պ. Պ. Մ. Սօրմաեան, Ա. Սէթէնճեան, Ե. Նարբինեան, Կ. Մանուկեան եւ Տիկինը 100ական ֆրանք։ Օ. Պասմաճեան, Գ. Աւագեան, Յ. Համբիկեան 50ական ֆր., Տիկին Փառանձեմ Պէպապճեան 30 ֆր., Փոքրիկն Սատղիկ Պէպապճեան 10, Տիկ. Փառանձեմ Գուրումեան 50, Նոյեմզար Գույումճեան 20, Ա. Տէօվլէթեան 35, Մ. Տէօվլէթեան 35, Ի. Տէօվլէթեան 20, Գ. Բեթլեհէմեան 40, Կ. Աշրգեան 40, Ա. Աւետիսեան, Ա. Մէրկէրեան, Կ. Պէպապճեան 30ական ֆր., Մ. Գալայճեան 20 ֆր., Պլիսի վանկէլ (Ալպանացի) 15 ֆր., Գ. Պիզիրեան 10 ֆր., ընդհ. գումար 1290 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 17 Նոյ.)։*

ՄԱՌԻ Ն. ԳԱԼԸՊՃԵԱՆ

ԵՒ

ԳԱՄԻՐ ՊԱՂՏԱՍԼԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

փարիզ 4. դեկտ. 1926

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի ընկերա-համակրական դասախօսութիւնը, Ուրբաթ 10 Դեկտ. ժամը 8ին, Bois Colombes, 80 Rue Charles Chefson*ի սրահը։ Նիւթ՝ «Ի՞նչ է կուսակցութիւնը»։*

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը 8 Դեկտ. Դշ. երեկոյ ժամը 8ին, խումբի սրահին մէջ։ Զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը Եշ. 9 Դեկտ. երեկոյին ժամը ճիշտ 8ին նախկին գրադարանի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԱԼՓՕՌՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը 12 Դեկտ. Կիրակի ժամը 2.30ին Միութեան ակումբին մէջ, 138 Rue Etienne Dolet։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խնուսի Քաղքիկ գիւղացի Միսաք Մելիք Փուրթոյեան կը փնտռէ իր փոքր եղբայրը Յաբեթ Փուրթոյեանը, որ կորսուած էր 1915 թուականին, եւ Պէյրութ ըլլալ կը կարծուի։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր կը տրուի։ Գրել Rue de Bois 4, St. Etienne (Loire) France.

— Զաքար Յովհաննէսեան կը փնտռէ Կիրակոս եւ Վարդուհի Երամեան (քեռայրը և քոյրը), Հռիփսիմէ Յովհաննէսեան (մայրը) ընիկ Եալովայի Գըլըճ գիւղէն։ Գրել հայ եկեղեցի Սելանիկ Զաքար Յովհաննէսեանի։

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէչուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրազիլիոյ Ռիօկրանտ-Տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénian Montana (Suisse).

— Ջարշամպայի Ղալալախ գիւղէն Արմենակ Գոչիգանեան, 8 տարեկան, հօր անունը Սողոմոն, մօրը՝ Վարդենիք, քոյրը Մարթա։ 1921ին աքսորէն պոլիս դառնալով որբանոց դրուած էր։ գրել Բ. Վարդապետեանի, chez Mr. Paul Vaillant, Barjols (Var) France.

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Լոյս տեսաւ Ռոստոմ Լուսարանական Միութեան ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ, հայերէն եւ ֆրանսերէն։

Գին 5 եւ 7.50 ֆր.

Կը գտնուի Պալենց գրատունը 208bis Rue Lafayette, *ճաշարան «Արաքս»* 10 Rue Rampal, *թիւ* 19 Rue de Belleville։ *Մեծաքանակ գնումներու համար դիմել Պ. Մինասեանի 6,* Cité Waux-Hall, Paris 10e

ԵՐԳԱՀԱՆ Վ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1—3 ՀԱՅ ԵՐԳԵՐ, հատոր Ա. Բ. Գ. 18 մեներգ դաշնակով.

4 ՀԱՅ ՊԱՐԵՐ, 6 կտոր դաշնակի համար.

5 ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ, 2 խմբերգ եւ 6 մեներգ դաշնակով.

6—7 ՁՈՒԱՐԹ ԵՐԳԵՐ հատոր Ա. Բ. 8 խմբերգ, 8 մեներգ դաշնակով։

Դիմել՝ H. Boghossian*ի, 33* Rue Pixérécourt Paris 20e *եւ կամ հեղինակին՝* V. Servantzdiantz, Okelle Arménienne, Alexandrie Egypte.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ Օրիորդ մը որ գիտէ ֆրանսերէն եւ հայերէն մեքենագրել, գործ կը փնտռէ մինչեւ կէս օր որ եւ է հաստատութեան մէջ։ Դիմել՝ նամակով Օր. Տէր Կարապետեանի Chaville, 10bis Rue des Trois Champtiers.

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՄԱՆ ՎՃԻՌ

Բնիկ Սօֆիայի, պուլկարուհի Տիկին Միլքա Գէորգ Պօյաճեանի կողմէ, ամուսնոյն բնիկ Նիյտէյի բժշկական ուսանող Պ. Գէորգ Պօյաճեանի դէմ բացուած դատը, իրացակայութեան Պօյաճեանի, Սօֆիայի Թաղական Խորհրդոյ կողմէ անուանուած Դատաստանական Յանձնաժողովին մէջ քննուելով, անոնց ամուսնութիւնը լուծելի նկատուած եւ ի նպաստ կնոջը որոշում տրուած է, արտօնելով Տիկին Միլքան վերամուսնութեան, իսկ այրը զրկելով այդ իրաւունքէն։ Հետեւաբար, չորս տարի առաջ Փարիզ մեկնած, իսկ այժմ բնակարանը անորոշ, լիշեալ Պ. Գէորգ Պօյաճեանի կը ծանուցուի որ իրեն իրաւունք տրուած է, մինչեւ 17 Յունուար 1927 դիմել յանձնաժողովոյս եւ ընել որ եւ է օրինաւոր առարկութիւն եթէ ունի, որմէ յետոյ սոյն որոշումը վերջնական նկատելով, հարկ եղած տեղեկագիրը պիտի տրուի Պատ. Թաղական Խորհրդոյ Սօֆիայի, որպէսզի նկատի առնուելով, մատուցուի Կ. Պոլսոյ Կրօնական Պատկ. Ժողովոյն։

Ի դիմաց դատաստ. յանձնաժողովի

Նախագահ՝ խորէն Ա. քհնյ. ճամճեան

Անդամներ՝ յակոբ կ. Համամճեան, թ. յակոբեան

Սօֆիա 19 Նոյեմ. 1926

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Դեկտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	—
Տոլար,	Dollar	25	50
Մարք (ոսկի)	Mark	6	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	10	
Լէվա 100 հատր	Léva	16	—
Տրախմի »	Drachme	32	—
Լիր »	» Lire	108	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	—
Զուից. »	Frc. Suisse	487	—
Լէյ 100 հատր	Ley	13	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3100	—
»	II »	1850	—
»	III »	1500	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	150	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա եւ » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

10 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 213 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԳԻՆԸ ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ Է—ՆՈՐ ՎԱԽԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇՏԱՎԱՌ ՀՆՈՑԸ

Նորէն չարագուշակ լուրեր շրջան կ'ընեն Պալքաններու մասին:

Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը, որ պարզապէս Մուսոլինիի թեւարկութեան կ'ենթարկէ այդ խառնակ երկիրը, դող հանած է ոչ միայն անմիջական դրացիները, առանձնապէս Եուկօ-Սլավիան, այլ եւ «Մեծ»երը: Երեք օրէ ի վեր թերթերը մութ խօսքեր կ'արձանագրեն: Կան ալ որ պատերազմը անխուսափելի կը գտնեն, այսօրուան կացութիւնը բաղդատելով 1914ի հետ, երբ յանկարծ պայթեցաւ Մեծ Պատերազմը:

Չափազանցութիւնները մէկդի դնելով հանդերձ, պէտք է ըսել որ շատ ալ պայծառ չէ կացութիւնը: Սեւ շապիկներու իտալիան հետզհետէ կը ձգտի կատարել ճիշդ այն դերը զոր տարիներով խաղաց հանգուցեալ Աւստրիա-Հունգարիան: Խաղարանը կամ մարզադաշտը՝ նոյնն է ինչ որ 1914էն առաջ: Նոյն դիւրավառ հնոցը: Փոփոխութիւններ կատարուած են Պալքանեան չորս երկիրներու քաղաքական դիրքի, աշխարհագրական քարտէսի եւ անուններու մէջ. բայց իրականութիւնը կը մնայ նոյնքան չարաբաստիկ: Զորսն ալ դժգոհ են իրենց վիճակէն: Ռումանիան, որ յաղթեց ու լղփացաւ, երբեք հանգիստ չզգար ինքզինքը, ոչ հիւսիսէն (Ռուսիա), ոչ ալ հարաւէն (Պուլկարիա): Կասկածներ ունի Հունգարիայէն ալ, որ չէ համակերպած Թրանսիլվանիոյ եւ Պուքովինայի կորուստին: Միւս յաղթականը, Եուկօ-Սլավիա, նմանապէս յափրացած հողով եւ ջուրով, մտահոգութեամբ կը հսկէ իր սահմաններուն վրայ, եւ չի ծածկեր իր ծարաւը դէպի աւելի հարաւ, մինչեւ Եգէականի: Ախորժակներ ունի նաեւ Ալպանիոյ մասին, որ բաց դաշտ մըն է, շնորհիւ իր դիրքին եւ ներքին կացութեան: Պուլկարիան, ջախջախուած եւ յօշոտուած, հազիւ կը ծածկէ իր դառնութիւնը: Իբրեւ պարտեալ՝ ենթակայ ամէն փորձութեան, այս երկիրը վերջերս կը վայելէ Իտալիոյ մասնաւոր ուշադրութիւնը, եւ թերեւս գործնական համակրանքը: Յունաստան, առջի բերան յաղթական, յետոյ չարաչար պարտուած եւ յուսախաբ, միշտ վրէժի մասին կը մտածէ, եւ հաճութեամբ կը փնտռէ ամուր յենարան մը: Այդ ալ ֆաշիստ Իտալիան պիտի ըլլայ, ինչպէս կը ցուցնեն վերջին անցուդարձերը: Անցեալ օր Աթէնքէն աշխատակից մը կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդէր, որոնք ուշագրաւ են, որքան ալ վերապահութեամբ նայինք:

Մէկ խօսքով, լուրջ խմորումներ կան խառնակութեան եւ փոթորիկի դասական հնոցին մէջ: Գործեր կան որ հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնեն: Միւս կողմէ, պրպտումներ, ծրագիրներ, ուսումնասիրութիւններ իրարու կը յաջորդեն: Եւ որովհետեւ որ եւ է շարժումի կամ գործողութեան ազդանշանը այս կողմէն պիտի տրուի, նորէն դժոխային մեքենաներ կը սարքուին կամ կը փորձուին արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Իտալիոյ ձեռնարկները Յունաստանի կամ Պուլկարիոյ մէջ, ուրիշ ուղղութեամբ գործելու կը մղեն Ֆրանսան եւ Անգլիան: Ալպանիոյ պարագան իր կարգին գնտակ մըն է, որուն թաւալումները անտարբեր չեն կրնար ձգել ոչ մէկը, ոչ միւսը: Պատահական չէ որ Պելկրատի մէջ կը մտածեն Ֆրանսայի կողմը հակիլ, Իտալիոյ յաւակնութիւնները չափաւորելու համար:

Տիրող կարծիքը այն է թէ Իտալիա պիտի օգտուի առաջին պատեհ առիթէն, տիրաբար տեղաւորուելու համար Ալպանիոյ մէջ, ինչպէս ատենին ըրաւ Աւստրիա-Հունգարիա, կցելով Պոսնա-Հէրսէկը: Եւ պատեհութիւններ երբեք չպիտի պակսին, քանի որ Ալպանիան տակաւին պետութիւն մը չէ բառին բուն իմաստով, եւ տարին տասներկու ամիս իշխանութիւն կամ իշխանապետ կը փոխուի: Այդ պարագային, Ալպանիան Եուկօ-Սլավիոյ ոտքին մխուած փուշ մը պիտի ըլլայ:

Ահա թէ ինչու դիւանագէտներու խարդախ աչքերը նորէն ուղղուած են դէպի մշտավառ հնոցը: Միեւնոյն պատճառով, թարթափուն, այս կամ այն ուղղութեան հակամէտ նայուածք մը ունին հնոցին բնակիչները, եւ անոնց սահմանակից պետութիւնները:

Ամէն պարագայի մէջ, մութ է հեռանկարը: Յարդի, տաշեղի կոյտեր կան որ կրնան բռնկիլ մէկ օրէն միւսը: Զանազանք որ, պատերազմէն ի վեր, նոր պայթուցիկ մըն ալ աւելցած է եղածներուն վրայ, — համայնավարական պատրոյգը, որ եթէ պատերազմ չյարուցանէ, ամէն պարագայի մէջ կ'արծարծէ, կը բոցավառէ ներքին կայծերը: Ահաւասիկ վերջին կենդանի օրինակը, Չինաստանը: Արեւելքէն յետոյ, պոլշեւիկները ամէնէն աւելի յոյս ունին Պալքաններուն վրայ:

Եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, որքան ատեն որ ժողովուրդները տէր չեն իրենց ճակատագրին:

Հակառակ բոլոր ձեւափոխութիւններուն եւ յեղաշրջումներուն, դարձեալ օրուան վարիչներն են, դեղին կամ կարմիր, որ կը լարեն զսպանակը, անակնկալներու առջեւ դնելով ժողովուրդները:

Շ.

ՅՕԴԱՑԱՒ Է ԵՂԵՐ, ԵՒ ՈՉ ԹԷ...

Երէկ հետեւեալ նամակը ստացանք Լոնտոնի հոգեւոր հովիւէն.

«Պատ. Թերթիդ դեկտ. 8ի Չորեքշաբթի օրուան թիւին մէջ, կարդացի լոնտոնեան թղթակցութիւնը, որուն մէջ կը ներկայացուէի որպէս վտարուած եկեղեցւոյ խնամակալութեան կողմէ, 24 ժամուան պայմանաժամով մը միայն: Համաձայն խմբագրատուն այցելութեանս առթիւ տուած բացատրութեանս, Լոնտոնը թողուցած եմ երեք տարի առաջ ունեցած սաստիկ յօդացաւին կրկնութեան պատճառով, արդիւնք՝ Անգլիոյ խոնաւ կլիմային:

Ոչ հրաժարած եմ, ոչ ալ հրաժարեցուցուած, ոչ վերջնագիր ստացած, ոչ ալ պատճառ ունիմ մէկուն կամ միւսին:

Հերքելով կը հերքեմ բոլոր գրուածները, մերժելով կը մերժեմ ատոնց պարունակութիւնը, նախ քան Լոնտոն ունեցած վեցամեայ պաշտօնավարութիւններուս շրջանը, Զմիւռ, Ի Պոլիս եւ Երուսաղէմ խօսուն վկաներ են մաքուր անցեալիս եւ բեղմնաւոր գործունէութեանս:

Դարմանուելու պէտքը կը հարկադրէ զիս սա քանի մը օրը Փարիզ անցնելէ յետոյ գնալ դէպի հարաւ. գոյքերս տակաւին հոն կը մնան, եւ խնամակալութեան որոշումով է որ ազդարարութիւն դրուած է եկեղեցւոյ դռներուն վրայ, հովուին հիւանդութեան պատճառաւ ժամերգութեան տեղի չունենալը յայտնող:»

Ինչպէս կ'երեւայ, այս նամակն ալ նոյնքան չնաշխարհիկ է որքան վարդապետին ծանօթ արարքը: Զնայելով որ մենք համոզուած էինք լուրին ստուգութեան եւ բոլորովին վստահ՝ մեր թղթակցին պարկեշտութեան վրայ, Շաբաթ առտու, երբ Գուսան վրդ. խմբագրատուն եկաւ տժգոյն եւ նկուն, ուզեցինք պատեհութիւն տալ ինքզինքը արդարացնելու: Պահանջեցինք որ անմիջապէս հեռագրէ Լոնտոն, Խնամակալութեան, եւ պաշտօնական հերքում մը կամ գոնէ լուսաբանութիւն մը բերէ: Խոստացաւ, եւ մենք ալ յետաձգեցինք լուրին հրատարակութիւնը: Վարդապետը գնաց եւ ա'լ չերեւցաւ: Յետոյ իմացանք որ Կիրակի օր ուզեր է Փարիզի եկեղեցին մտնել, բայց կաթող. պատուիրակը իմանալով, քահանայի մը միջոցաւ ճամբեր է, համաձայն Լոնտոնի Խնամակալութենէն հասած տեղեկագրին: Անկէ ի վեր, նոր թղթակցութիւններ հասած են ոչ միայն մեզի, այլ եւ ուրիշներու, եւ աւելի պատկերալից բովանդակութեամբ:

Այս բոլորէն կը հետեւի որ, կա'մ Լոնտոնի Եկեղեցիին Խնամակալութիւնը, թերթերու թղթակիցները եւ կաթող. պատուիրակը խօսք մէկ ըրած են սուտ խօսելու եւ անմեղ մը սեւցնելու համար, եւ կամ Գուսան վրդ. իր բարոյականին հետ, հաւասարակշռութիւնն ալ կորսնցուցած է:

Ամէն պարագայի մէջ, մենք նոր ըսելիք չունինք: Թող Լոնտոնի Խնամակալութիւնը «լուսաբանէ» հանրութիւնը եւ իր հոգեւոր պաշտօնեան:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ նախնական համաձայնութիւն գոյացած է պելժիական եւ շուէտական ընկերութեանց հետ, Անատօլուի նոր երկաթուղիներուն շինութեան համար:

Պելժիական խմբակը պիտի շինէ կեսարիա-Սվազ գիծը, իսկ շուէտական խմբակը՝ Քէլլէր-Արղընի-Մալաթիա-Տիարպէքիր եւ Էնկիւրի-Էրէյլի գիծերը: Այս գիծերը մօտաւորապէս 1400 քիլոմէթր երկարութիւն ունին: Պայմանագրութեան համաձայն մինչեւ երկու տարի պելժերը կեսարիայէն Սվազ պիտի հասնին եւ Շուէտացիներն ալ Քէլլէրէն Տիարպէքիր:

Շինութեանց անհրաժեշտ իրեղէնները եւ գիծերը իրենց երկրէն բերել պիտի տան:

Բանակցութիւններ կը կատարուին նաեւ գերմանական եւ ուրիշ կարգ մը ընկերութեանց հետ երկաթուղագծերու շինութեանց մասին: Հաւանական է որ ասոնց հետ ալ համաձայնութիւն գոյանայ եւ 1000 քիլոմէթրնոց գիծի մը շինութիւնն ալ անոնց յանձնուի:

Թուրքիա ետ կը կանչէ իր դեսպանները

Թուրք կառավարութիւնը Էնկիւրի հրաւիրած է Լոնտոնի, Հռոմի և Աթէնքի իր դեսպանները, ներկայ գտնուելու համար դիւանագէտներու մասնաւոր ժողովի մը:

Ժանտախտը Պէյրութի մէջ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Երկրագործական նախարարութեան խորհրդականը պտտած է այն բոլոր վայրերը ուր ժանտախտը աւերներ գործեց: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ կացութիւնը աստիճան մը բարեփոխուած է Լիբանանի դաշտին մէջ, սակայն մտահոգութիւն կը պատճառէ հիւսիսային Լիբանանի մէջ: Պար Էլիաս Ամմիքի եւ շրջակայ գիւղերու մէջ ժանտախտը աւերներ կը գործէ եւ արջառները կը փճանան: Նոյեմբեր 24ին Պէյրութի քննիչը ժանտախտի երեք դէպքեր երեւան հանեց սպանդանոցին յատկացուած երեք եզներու վրայ, որոնք Պէքաաէն Պէյրութ բերուած էին:

ՊՈՒԼԿԱՐ պատուիրակութիւն մը մեկնած է Աթէնք, ուր բանակցութիւններ պիտի ըլլան հելլէնեւպուլկար դաշնագիր մը կնքելու համար:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ արքայական պալատին մէջ հրդեհ ծագեցաւ: Այրեցաւ կեդր. շէնքը. իսկ կողմնակի շէնքերը եւ բոլոր կարասիները ազատուեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Մէկ տարի արժէք պիտի ունենան

Երեսփ. ժողովը 1927ի ելմտացոյցի քուէարկութիւնը վերջացնելու վրայ է: Առջի օրուան նիստին մէջ առաջարկ եղաւ Ֆրանսա բնակող օտարականներու վրայ բնակութեան մասնաւոր տուրք մը դնել: Առաջարկողն էր երեսփոխան Ֆալքօզ, որ ասկէ առաջ ալ քանիցս նոյն բանը շեշտած էր զանազան առիթներով, սակայն չէր յաջողած: Այս առաջարկին հետեւեալ կերպով պատասխանեց վարչապետ Պ. Փուանքարէ.

«Ես ուսումնասիրեցի այս խնդիրը եւ բացարձակ ընդդիմութեան բախեցայ արտաքին նախարարին կողմէ, որ նկատեց թէ Ֆրանսա կապուած է միջազգային դաշնագրութիւններու շարքով մը, որոնք թոյլ չեն տար մեզ տուրքի ենթարկել օտարականները: Ուստի, եթէ բան մը ընել կ'ուզուի, նախ պէտք է ջնջել այդ դաշնագիրները»:

Տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն մը որուն մասնակցեցան Պ. Պ. Պարէթի, ընդհանուր տեղեկաբեր Շափտըլէն եւ Ֆալքօզ:

Սավուայի երեսփոխան Պ. Ֆալքօզ ըսաւ թէ իրենց հաճոյքին համար Ֆրանսա եկող օտարականները տուրքէ կը խուսափին, մինչ ամէն դիւրութեան կը վայելեն Ֆրանսայի մէջ: Առարկուեցաւ որ օտար պետութեանց հետ դաշնագիրները կը տրամադրեն հաւասար տուրքի ենթարկել օտարականներն ու Ֆրանսացիները, որով կարելի չէ անոնց վճարած սովորական տուրքերէն դուրս բնակութեան համար մասնաւոր տուրք սահմանել: Սակայն Պ. Ֆալքօզ պատասխանեց թէ զբօսաշրջիկները ուրիշ տուրքի ենթակայ չեն, որով եթէ անոնց վրայ մասնաւոր տուրք դրուի, հարկային հաւասարութիւն առաջ կուգայ: Ելմտական օրէնքի 8 կրկնակ յօդուածով երեք շաբաթէ աւելի Ֆրանսա բնակող օտարականներուն կը պարտադրուէր ինքնութեան թուղթ առնել եւ զայն նորոգել ամէն տարի: Պ. Ֆալքօզ ըսաւ թէ ինքնութեան թուղթ առնելը երկար ձեւակերպութիւններու կը կարօտի, որով շատ մը օտարականներ կը խուսափին անկէ, ու առաջարկեց այդ յօդուածը ետ ղրկել Ելմտացոյցի Յանձնաժողովին, վերաքննութեան համար, որպէսզի կառավարութեան հետ համախորհուրդ բնակութեան մասնաւոր տուրք մը հաստատուի օտարականներուն վրայ, տրամաբանական, չափաւոր եւ արդար տուրք մը:

Ալփ-Մարիթիմի երեսփոխան Պ. Լէոն Պարէթի ըսաւ թէ Ելմտացոյցի Յանձնաժողովին ընդունած 21 օրը բաւարար չէ, քանի որ ջերմուկներու մէջ դարմանումի պայմանաժամը սովորաբար 28 օր է, ու առաջարկեց ինքնութեան թուղթի պարտաւորութեան պայմանաժամը երկարաձգել 28 օրուան:

Փիւի տը Տօմի երեսփոխան Պ. Շասէն դիտել տուաւ որ եթէ պայմանաժամը մէկ ամսուան վերածուի, մեծ թիւով օտարականներ այլեւս չպիտի յաճախեն ֆրանս. ջերմուկները:

Ելմտացոյցի տեղեկաբեր Պ. Շափտըլէն յայտնեց թէ Ֆրանսա դաշնագիրներով կապուած է 36 պետութեանց հետ, որով եւ անկարելի է Ֆալքօզի առաջարկը իրագործել: Ու համամիտ գտնուեցաւ որ 21 օրուան պայմանաժամը 30ի բարձրացուի: Պ. Թումիր յոյս յայտնեց որ կառավարութիւնը անհրաժեշտ հրահանգը պիտի տայ ինքնութեան թուղթի ձեւակերպութիւնները արագացնելու մասին, որուն վրայ Պ. Փուանքարէ խոստացաւ այս փափաքը հաղորդել Ներքին Նախարարին:

Էռնէսթ Լաֆօն ըսաւ թէ նոր օրէնքը իրականութեան մէջ կը կրկնապատկէ ինքնութեան թուղթերու տուրքը, քանի որ փոխանակ երկու տարիի, ամէն տարի այդ տուրքը պիտի վճարուի, մինչդեռ մեծ թիւով աշխատաւորներ եւ պաշտօնեաներ, որոնք մասնաւոր պայմանագրութիւններ չունին, ստիպուած են ամէն տարի 375 ֆր. վճարել:

Վարչապետ Փուանքարէ վիճաբանութիւնները փակելով, ըսաւ թէ չի կրնար հաւանիլ որ ասկէ դուրս մասնաւոր տուրք դրուի օտարականներուն վրայ:

Ելմտական օրէնքի 8 կրկնակ յօդուածը սրբագրուելով ընդունուեցաւ: Ըստ այդ յօդուածին մէկ ամիսէ աւելի Ֆրանսա բնակող օտարականները պարտաւոր պիտի ըլլան առնելու ինքնութեան թուղթ, որուն գինը նշանակուած է 375 ֆրանք մէկ տարուան համար եւ ամէն տարի պիտի փոխուին:

Այս որոշումը օրէնք դառնալու համար տակաւին պէտք է Ծերակոյտէն եւս վաւերացուի:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գործազրկութեան տագնապը կը զբաղեցնէ ոչ միայն կառավարութիւնը, այլ եւ Թաղապետական ժողովները: Փարիզի Քաղաքապետական ժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ընդհանուր սակը 375 ֆրանք է երկու տարուան համար.— Վարձու աշխատաւորները (travailleurs salariés) եւ իրենց պարագաները 40 ֆրանք պիտի վճարեն.— Նոր հրամանագիր պիտի հրատարակուի «վարձու աշխատաւոր»ներու լրացնելիք պայմանները ճշդելու համար.— Ուսանողներու, գիտնականներու եւ լրագրողներու կիներն ու մայրերն ալ 40 ֆր. պիտի վճարեն.— Կամաւորներու եւ վկայեալ չքաւորներու կիներն ու մայրերը եւս տուրքէ զերծ պիտի ըլլան:

Անցեալ ուրբաթ օր «Յառաջ» հրատարակեց Նոյեմ. 30 թուակիր հրամանագիր մը, որ որոշ փոփոխութիւններ կը մտցնէ ինքնութեան թուղթի օրէնքին մէջ: Այս հրամանագիրը շատերուն կողմէ լաւ հասկցուած չըլլալով, անհրաժեշտ կը գտնենք կարգ մը լուսաբանութիւններ:

Նախ ըսենք որ պատերազմէն առաջ ինքնութեան թուղթի պարտաւորութիւնը չկար Ֆրանսայի մէջ: Ֆրանսա հասնող օտարականը մինչեւ ութը օր թաղապետարան դիմելով արձանագրութեան վկայագիր մը կը ստանար, առանց տուրք վճարելու: 1914ի պատերազմը պատճառ դարձաւ որ օտարականները խիստ հսկողութեան ենթարկուին եւ ի վերջոյ 1917ին Ապրիլ 2 թուակիր հրամանագրով մը ստեղծուեցաւ ինքնութեան թուղթի դրութիւնը: Ամէն օտարական, այդ օրէնքին համաձայն պարտաւոր էր ինքնութեան թուղթ ստանալ, վճարելով 12 ֆրանք: Ինքնութեան թուղթը հինգ տարի արժէք ունէր: Այս օրէնքը տեւեց մինչեւ 1925: Օտարականներու ջանալը մէկ կողմէ, ֆրանսայի ելմտական տագնապը միւս կողմէ, պարտաւորեցին Ֆրանս. խորհրդարանը 13 Յուլիս 1925ի ելմտական օրէնքով 12 ֆրանքը 68ի բարձրացնել, իսկ հինգ տարուան պայմանաժամը երկուքի իջեցնել: Այս դրութիւնը սկսաւ գործադրուիլ 9 Սեպտ. 1925ի հրամանագրով:

Այս ալ երկար չտեւեց: 1926 Յուլիսին, Փուանքարէի կառավարութիւնը, ելմտական գանձին աւելի հասոյթ մը մատակարարելու նպատակով, ինքնութեան թուղթի սակը 68 ֆրանքէն 375ի բարձրացուց եւ այս օրէնքը ի զօրու է Օգոստոս 3էն ի վեր: Տարեկան 350 միլիոն ֆր. հասոյթ կը նախատեսուի ինքնութեան թուղթերէն:

Այս նոր փոփոխութիւնը մեծ դժգոհութիւն պատճառեց անասարակ բոլոր օտարականներուն, մանաւորապէս հայ աշխատաւորներուն, որոնցմէ իւրաքանչիւրը քանի մը հոգիի բեռը ունի իր ուսին: Միայն երեք հոգիէ բաղկացած ընտանիք մը, կը պարտաւորուի հազար ֆրանքէ աւելի վճարել ծախքի մը ենթարկուիլ երկու տարին անգամ մը:

Ամէն կողմէ ներկայացուած դիմումներուն վրայ, Ֆրանս. կառավարութիւնը հրատարակեց Նոյեմբեր 30ի հրամանագիրը, որուն մէջ անփոփոխ կը պահուի 375 ֆր.ի սակը եւ երկու տարուան պայմանաժամը, միայն զեղչեալ սակէն (40 ֆրանք) օգտողներու թիւը կ'աւելցուի: Այսպէս՝ միայն 40 ֆրանք պիտի վճարեն.

Ա. Ֆրանսացի զաւակի մը հայրն ու մայրը:

Օրէնքը Ֆրանսացի զաւակ կը նկատէ քաղաքային իրաւունքի [illegible] յօդուածին 3րդ եւ 4րդ յօդուածներու տրամադրութիւնները լրացնողները: 3րդ հատուածին համաձայն, ֆրանսացի է՝ օտար ծնողքէ Ֆրանսա ծնած ամէն անհատ, պայմանաւ որ ծնողքէն մէկը ինքն ալ Ֆրանսա ծնած ըլլայ: 4րդ հատուածին համաձայն, ֆրանսացի է օտարականի մը Ֆրանսա ծնած զաւակը, որ չափահասութեան տարիքը (21) թեւակոխելուն Ֆրանսա կը բնակի, եւն.:

Օրէնքի այս տրամադրութենէն կ'օգտուին նաեւ այն օտարականները, որոնք ստացական քաղաքացիութիւն (naturalisation) ձեռք կը բերեն կամ Ֆրանսացիի մը հետ կ'ամուսնանան: Հայ ծնողները երբ զաւակ կ'ունենան Ֆրանսայի մէջ, պէտք է դիմեն պատկանեալ քաղաքապետութեան եւ յայտնեն թէ կը փափաքին Ֆրանսացի դարձնել նորածինը: Անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնը կատարելէ վերջ, պէտք է ստանան վկայագիր մը, զոր ինքնութեան թուղթի պաշտօնեային ներկայացնելով, կրնան օգտուիլ 40 ֆրանքի զեղչեալ սակէն:

Բ. Պետական կամ մասնաւոր վարժարաններու ուսանողներն ու աշակերտները,

Գ. Ֆրանսա բնակող գիտնականները, որոնք մաս կը կազմեն իրենց երկրին կառավարութենէն ճանչցուած օտար համալսարանի, ակադեմիայի կամ կաճառի մը պաշտօնէութեան:

Դ. Ֆրանսա բնակող գրողները (հեղինակ եւ լրագրող), որոնք վկայագիր կը ներկայացնեն կրթական նախարարութենէն, հեղինակաւոր մարմինէ մը կամ արհեստակցական միութենէ մը:

Նոր օրէնքով վերոյիշեալ չորս դասակարգերու պատկանողներու կիներն ու մայրերը եւս պիտի օգտուին զեղչեալ սակէն եւ փոխանակ 375 ֆր.ի, զոր պարտաւոր էին վճարել Օգոստ. 3ի օրէնքով, 40 ֆրանք միայն պիտի վճարեն հիմա:

Օրէնքին ամէնէն կարեւոր կէտը, որ վարձու աշխատաւորներու կը վերաբերի եւ որ ամէնէն աւելի կը շահագրգռէ հայ աշխատաւորութիւնը, դժբախտաբար պակասաւոր է:

Զեղչեալ սակի ենթականերու հինգերորդ դասակարգը կը կազմեն վարձու աշխատաւորները (travailleurs salariés): Որո՞նք կը մտնեն այս դասակարգին մէջ, դեռ որոշ չէ: Երեք նախարարներ՝ աշխատանքի, երկրագործութեան եւ ներքին գործերու՝ իրարու հետ խորհրդակցելով պիտի որոշեն թէ ի՛նչ պայմաններ պէտք է լրացնէ աշխատաւոր մը, որպէսզի salarié նկատուի եւ իբր այդ 40 ֆրանք միայն վճարէ: Հետեւաբար պէտք է սպասել այդ նախարարներու որոշումին:

Հայերէն շատեր ինքնութեան թուղթի նորոգութեան համար իրենց դիմումը կատարած են 1926 Օգոստոս 3էն առաջ եւ 68 ֆրանք վճարած են: Անոնք երբ հիմա կը ներկայանան իրենց ինքնութեան թուղթերը առնելու համար, ուրէ՛ նոր վճարում չպիտի ընեն, նոր օրէնքին համաձայն: Իսկ Օգոստոս 3էն վերջ դիմողները պարտաւոր են 68 ֆրանքը լրացնել 375ի:

Շատերու ինքնութեան թուղթի պայմանաժամը կը լրանայ ներկայ ամսուան վերջը, որովհետեւ 1925ի օրէնքին համաձայն, բոլոր օտարականները իրենց ինքնութեան թուղթերը փոխելու դիմում կատարեցին անցած տարի: Նոյնիսկ անոնք որ իրենց դիմումը կատարած են 1925 Դեկտ. 31ին, պարտաւոր են 1927ին սկիզբը դարձեալ նորոգել զանոնք, որովհետեւ թէ՛ հին եւ թէ նոր օրէնքը սկսուած իւրաքանչիւր տարին իբր ամբողջ տարի կը նկատէ:

Բոլոր անոնք, որոնց ինքնութեան թուղթին վրայ valable pour les années 1925—26 արձանագրուած է, ստիպուած են մինչեւ 1927 Մարտ 31 նորոգել զանոնք: Այդ պայմանաժամէն վերջ դիմողները կրնան պատժի ենթարկուիլ:

Հայ աշխատաւորներու շահը կը պահանջէ չաճապարել եւ սպասել մինչեւ որ travailleurs salariésի իմաստը ճշդուի նախարարներուն կողմէ. բան մը, որ չպիտի ուշանայ եւ շատեր մինչեւ Մարտ 31 պայմանաժամ ունին:

Կամաւորները եւ չքաւորները, ինչպէս նաեւ իրենց կիներն ու ծնողները ամէն տուրքէ զերծ պիտի ըլլան: Չքաւորները պէտք է դիմեն իրենց բնակավայրի թաղապետարանը եւ համապատասխան վկայական ստանան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Թերթը մամուլը տրուած պահուն Երեսփ. Ժողովը քուէարկեց նոր օրէնք մը, որով 375 ֆր.ը մէկ տարուան համար պիտի ըլլայ եւ ինքնութեան թուղթերը պիտի նորոգուին ամէն տարի:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պերլին, 8 դեկտ.

Նախորդով գրած էի այն արագ կազմակերպութեան մասին, որ կատարուեցաւ Պերլինի մէջ, Շիրակի աղէտեալներուն օգնութեան փութալու համար: Աւելցընեմ անմիջապէս, որ արդիւնքը սպասուածէն աւելի է. Պերլինը հաւաքած է մօտ 2200 մարք, որ ըսել է 20 հազար ֆրանք: Պէտք չէ մոռնալ որ գաղութը մեծով պզտիկով 300 հոգի կը հաշուէ եւ անոնց մէջ մեծ մաս մը կը կազմեն ուսանողները եւ պատահական գործերով ապրողները:

Վերոյիշեալ գումարէն հազար մարք, աւելի ճիշդ յիսուն անգլիական ոսկի ղրկուած է Ցէօյչէ Պանքի միջոցով, ուղղակի Լենինական, Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, աղէտեալներու պէտքերուն գործածելու յանձնարարութեամբ: Մնացեալով որոշուած է գնել կերպաս, հագուստ կամ գործիք եւ ուղարկել Հայաստան: Ասկէ զատ հաւաքուած է մեծ քանակութեամբ քիչ գործածուած հանդերձեղէն, կօշիկ, գլխարկ եւլն., որոնք նոյնպէս պիտի ղրկուին ուղղակի Հայաստան:

Պերլինի կազմակերպութիւնը ունենալով մայրաքաղաքի գաղութային միութեան հանգամանքը, նամակներով դիմած էր նաեւ Լայփցիկի, Տրէզտընի եւ Համպուրգի գաղութներուն, որոնք իրենց կարգին անվարան նուիրուած են եղբայրական օգնութեան գործին: Արդէն գոհացուցիչ պատասխաններ կը հասնին, Տրէզտընը դեռ վերջնական գումար մը չունի, բայց Լայփցիկը հաւաքած է մօտ 1200 մարք եւ փոխադրած իր նպատակին:

Այս հաշուով, գերմանիոյ Հայերը մինչեւ հիմա օժանդակութեան իրենց բաժինը բերած են մօտ 3400 մարքով: Քիչ ատենէն այս գումարը գգալապէս պիտի աւելնայ, Տրէզտընի եւ Համպուրկի հանգանակութիւններով, եւ Պերլինի յաւելուածական արդիւնքով:

Հաշուեցոյցը եւ նուիրատուներու ցանկը մօտ ատենեն հրատարակութեան պիտի տրուին Հանգանակիչ Մարմինին կողմէ:

Թղթակից

ՈՉ ԻՍԿ ՄԷԿ ՀՈԳԻ ԱՆՏԱՐԲԵՐ

Պազարճըք, 4 դեկտ.

Մօտ երկու շաբաթ առաջ Պազարճըքի (Ռումանիա) Թաղ. Խորհուրդը ժողով գումարելով որոշեց Նոյեմբեր 14ին հոգեհանգիստ կատարել եւ անմիջական հանգանակութեան ձեռնարկել Շիրակի աղէտեալներուն համար:

Որոշուած օրը, հոգեհանգիստէն անմիջապէս ետքը, Գոնչէկիւլեան քհյ. եւ վարժարանիս տնօրէն Պ. Խ. Եգանեանը աղէտի մասին մանրամասն տեղեկութիւններ տուին ու հրաւիրեցին հայրենակիցները առատաձեռնութեամբ օգնել իրենց դժբախտ եղբայրներուն:

Օր մը ետքը Թաղ. Խորհուրդի կողմէ նշանակուած Հանգանակիչ Մարմինը գործի ձեռնարկեց: Պ. Պ. Խ. Ճինիվիզեանէ, Գալուստ Մարտիրոսեանէ, Օննիկ Ռաշնեանէ եւ Միհրան Կիւլեանէ կազմուած այդ մարմինը պատուով կատարեց իր վրայ դրուած պարտականութիւնը եւ կարճ ժամանակի մէջ մինչեւ 72,970 լէյի հասնող գումար մը ժողվեց:

Քաղաքիս ամբողջ հայութիւնը այս նուիրական գործին կապելու համար, Աշակերտական Միութիւնն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ը, ամբողջ երկսեռ երիտասարդութիւնը իրենց մէջ բաժնելով՝ հանգանակութեան անցան եւ կրցան մինչեւ 4600 լէյ հաւաքել:

Արմէն Գնունի ընթերցարանի վարչութիւնն ալ նոյն նպատակին համար ցերեկոյթ մը կազմակերպեց, որուն զուտ արդիւնքը՝ 1200 լէյ յանձնեց Հանգանակիչ Մարմնին: Իսկ ազգային վարժարանի աշակերտները իրենց մէջ հանգանակեցին 2509 լէյ: Հանգանակութեանց ամբողջ արդիւնքը 81,279 լէյ պիտի ղրկուի Պուքրէշի Հայ Կարմիր Խաչին, իր նպատակին հասցնելու համար:

Այս փոքր գաղութին մէջ սեւ ցանկ պատրաստելու պէտք չմնաց, որովհետեւ չգտնուեցաւ նոյն իսկ մէկ հոգի, որ թերանար իր պարտականութիւնը կատարելու:

Թղթակից

ՖԱՈՒՍՏԸ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԷՋ

Գերման ժողովրդական փիլիսոփայական այս պատմուածքը, արդէն աշխարհահռչակ՝ շնորհիւ Կէօթէի գրչին, վերջերս շարժանկարի վերածուեցաւ, որուն մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ գերման ժողովուրդը:

Խաղը նոյնն է — Սէր, Մեղք եւ Մահ: Նոյնիսկ անձերը այնպէս կը մնան ինչպէս Կէօթէի «Ֆաուստ»ին մէջ, բայց երկու կարեւոր փոփոխութիւններ նկատելի են. հոս Ֆաուստը ոչ թէ առասպելական ամէնագէտ մը՝ քիմիագէտ բժիշկ փիլիսոփան է, այլ աստուածավախ, մարդասէր եւ մարդոց ցաւերու վերացման ջանացող կամ Աստծու ծառայելու նոր ուղի փնտռող մարդ մը: Ցետոյ Կրէթշընի մայրը հրաշքով չի մեռնիր քունի մէջ, այլ հովէն արթնցած, կուգայ աղջիկը ծածկելու. մինչ զայն կը գտնէ օտարի մը հետ... եւ յանկարծամահ կ'ըլլայ:

Թէրեւս շարժանկարի Ֆաուստը աւելի շուտ եւ շատ բարեկամներ ունեցաւ քիչ ժամանակուան մէջ, քան միւս տաղտկալի Ֆաուստը, որ շատ բարդ է եւ անմատչելի:

Սակայն, ինչպէս ըսի, բարիի եւ չարի նոյն յաւիտենական կռիւն է, որ կը վերջանայ, բարիին յաղթանակով, մահուան մէջ...:

Պերլին Պ. Ֆ.

ԹԻԻ ԵՐԿՈՒ ՀԵՐՈՍԸ

(Թղթակցութիւն Լոնտոնէն)

Գրած էի «Հոգեւոր Հովիւ» Գուսան վրդ.ի գլուխ գործոց խայտառակութիւնը:

Հին կարասիներ ծախող նախկին խանութպանը աւելի շահաբեր գտնելով կրօնական ասպարէզը, վարդապետ կը ձեռնադրուի 1920ին Իզմիրի մէջ: Քիչ յետոյ կ'անցնի Պոլիս, ուր քարոզիչ կը նշանակուի Օրթագիւղի եկեղեցիին, 1922ի դէպքերէն ետք, կը փոխադրուի Երուսաղէմ: Իր ձայնով եւ երաժշտական հասարակ կարողութիւններով հմայուած բարեկամները կը շփացնեն զինքը այդ քանի մը տարիներու շրջանին, նմանցնելով զինքը նոյնիսկ Կոմիտաս Վարդապետին, որուն հայրենակից եւ աշակերտ եղած ըլլալու պարագան ալ կը փայփայէ իր փառասիրութիւնը: 1924ին Լոնտոն կը հրաւիրուի անհատական եկեղեցիի խնամակալութեան կողմէ, իբրեւ «զարգացումի տէր, անգլիագէտ եւ երաժիշտ կղերական»:

Վանքի մը խուցէն փոխադրուիլ յանկարծ Լոնտոնի փառաւոր առաջնորդարանը եւ պաշտօնավարել ամենահանգիստ պայմաններու տակ, շնորհիւ միլիոնատէրի մը բարեացակամութեան, հէքեաթ էր գիւղացի վարդապետին համար: Այնպէս որ, եկած օրէն ի վեր Գուսան ինքզինքը կը նկատէր «չգտնուած մէկը» եւ յաւակնոտ հովեր կ'առնէր:

Երկու տարի մնաց այստեղ, բայց հակառակ իր ճիգերուն, չկրցաւ շահիլ գաղութին համակրութիւնը: Խօսքը չեմ ըներ այն կարգ մը միամիտներուն, որոնց համար Գուսան «մեր լաւագոյն կղերականն էր եւ արժանի էր կաթողիկոս ըլլալու»: Այս վերջինները մեղայի եկած են այսօր, ցնցուած՝ անոր պժգալի մոլութենէն:

Վարդապետը յետադիմական էր ազգային հարցերու մէջ եւ տրկամիտ այն բոլոր խնդիրներուն մէջ ուր նիւթական շահ կար: Իր փառամոլութիւնը սահման չունեցաւ, այն աստիճան որ, իր իսկ գրիչէն ելած ինքնագով յօդուածներու համար ստորագրութիւն կը մուրար այս կամ այն պատանիէն:

Իր յայտարարութեան համաձայն, ինքն է որ խնդրեր է Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանէն որպէսզի գումար մը նուիրէ երկրաշարժի աղէտեալներուն եւ բարեբարն ալ չէ մերժեր այս խնդրանքը: Անհանդուրժելի էր իր բանգէտի հովերը եւ դուք յաճախ կը լսէիք իր անամէջ քարոզները՝ համեմուած Սոկրատներու, Պղատոններու, Տանդէներու անուններով:

Բայց, կ'արժէ՞ր այսքան զբաղիլ ողբալի տիպարով մը որ իր ձեռքով փակեց իր ասպարէզը:

ՈՃԻՐ ՄԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 10ին Հալէպի Ճէմէլիէ կոչուած հրէարնակ թաղին մէջ զարհուրելի ոճիր մը զոհ գացած է հայուհի մը: Մալաթիացի Թէրվէզ Վէսվէսեան 24 տարեկան այդ հայուհին, որ իբր սպասուհի կը ծառայէր Հրեայ տան մը մէջ, տիրոջմէ յղի մնացած, բնական պայմաններու մէջ կը ծնի մանչ զաւակ մը: Նորածինը խեղդելէ յետոյ տունէն կը յանձնեն մսավաճառի աշկերտի մը, որ, արտի մը մէջ թաղելու պահուն, կը ձերբակալուի: Աշկերտին ցուցմունքով, երբ ոստիկանները կը դառնան ոճրագործ Հրեային տունը, փողոցի քարերուն վրայ անկենդան փռուած կը գտնեն Թէրվէզը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Ց. Դ. Ալֆորվիլի Նեյ... կոմիտէն ժողովրդական հան... մը սարքած էր Կիրակի 14ի... վերջ, Երիտ. Ակումբի մեծ ... հին մէջ:

Կ'արժէ շնորհաւորել այս հան... գաղութին հայրենասիրական... որ անգամ մըն ալ արտա... տուեցաւ այդ օրը, հակա... գործադրութեան տագնա...:

Սրահը լեցուն էր: Հայրենակից մը, որուն անունը չեմ գի..., իր սեփական շէնքին մէջ ... վիրածեր է մեծ սրահ մը, որ... գի գիւղին հայ երիտասարդու... ունենան ազգային հաւաքա... մը, առանց վարձքի: Սրահին ... տեղ կախուած էր հայկական ... եռագոյն մը: Երգեցիկ խում... երգեց «Մեր Հայրենիք»ը, ... ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Նախագահ ընկեր Կարապ... Բագոսեան, գեղեցիկ ճառով ... բացաւ հանդէսը, եւ բեմ հրա... րեց օրուան բանախօսը, ընկեր Վ... հան Համբարձումեան: Ընկերը ... հանուր գծերով պատկերացու... հայ ժողովուրդին հայրենա... րութիւնը եւ կոչ ըրաւ ներկա... րուն սիրել մեր փոքր հայրենի... առանց նկատի առնելու ... վարչաձեւը: «Մենք պէտք է աշխ... տինք վաղուան համար: Դաշնակ... ցութեան նպատակը եղած է ... ժողովուրդին համար, այսօր ... անոր հետ է: Մենք տարագիր ... մեր դրօշակով, բայց կը վեր... դառնանք անպատճառ մեր դրօ... շակով:»

Տիկին Երուանդեան արտասա... նեց «Հայ լեզուն»: Պ. Փանոս ... տուլեան շատ յաջող արտասա... նեց Խաչիկեանի «Ջինկիզ Խանը», իսկ Պ. Խաչիկ Փափազեան «Խեղ... որբին երգը», բոլորն ալ յաջող:

Ընկեր Լեւոն Զորմիսեան ... կարգին խօսք առնելով, պարզ... այն ճամբան որմէ պէտք է քա... հայ ժողովուրդը, դէպի կեանք եւ դէպի ցեղին մշտնջենական ... յութիւնը: Ցետոյ յորդորեց ... հայերէն սորվեցնեն պզտիկ... րուն որպէս զի չօտարանան:

Գեղարուեստական բաժի... անցաւ բաւական յաջող, շնորհ... հանդէսի նախագահին, որ մի... ժամանակ կը վարէր երգեցի... խումբը: Մէջընդմէջ կը նուագ... Պ. Պ. Գարեգին Մանուկեան ... Յովսէփ Զպուքճեան:

Շիրակի աղէտեալներու հա... մար հանգանակութիւն մը կ... տարուելով, գոյացաւ 920 ֆ... ժամացոյց մըն ալ աճուրդ... դրուեցաւ, արտադրելով 316 ֆ... Աճուրդը շահեցաւ Պ. Աւետ... Միքէլմեան: Պ. Աւագ Կարապե... եան արտասանեց «Այգ Հայ... Աւերակաց»ը: Հանդէսը փակ... ցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով եւ ներկաները բաժնուեցան ոգեւ... տրամադրութեամբ:

Մասիս

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻ...

Կը խնդրուի մեզմէ ծանու... ցանել թէ Փարիզի մէջ նոր հիմ... նուած «Ռուսահայ կանանց Մի... թիւն»ը կ'օգնէ իր անդամներուն ... հիւանդութեան, դժբախտ ... կածներու եւ ծննդաբերութեան ... ատեն, նպաստներ փոխ տալով ... կ'աջակցի անոնց, ստանալու ... կամ ձրի բժշկութիւն ու դեղ... Անդամավճարները նուազագոյն ... 10 ֆրանք: Միութեան հասցէն ... Association des Arméniennes de Russie 73 Av. de Breteuil, Paris XVe, Tél. Ségur 40—11:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ)

գործազրկութեան տագնապին առթիւ, որ հետզհետէ լուրջ համեմատութիւններ կ'առնէ, զբաղեցնելով կառավարութիւնը եւ մամուլը, կը հրաւիրենք մեր թղթակիցներն ու ընթերցողները՝ օրը օրին գրել բոլոր անցուդարձերու մասին։

...գիւրութեան համար, կը յանձնարարենք նկատի ունենալ հետեւեալ հարցարանը.—

1.— *Որքա՞ն գործազրկութիւն կա՛յ ձեր շրջանին մէջ (գիւղ կամ քաղաք)։*

2.— *Ճարտարագործութեան ո՞ր ճիւղերը ազդուած կամ կանգ առած են։*

3.— *Գործատէրերը աշխատանքի ժա՞մ կը պակսեցնեն թէ օրավարձ կը զեղչեն։ Փակուած գործարաններ կա՞ն։*

4.— *Բանուորներ կ'արձակուի՞ն։ Ի՞նչ համեմատութեամբ (առ հարիւր)։ Տեղացիներն ալ կ'արձակուի՞ն, թէ միայն օտարներ։ Ո՞րքան հայ աշխատաւորներ ճամբուած են տագնապէն ի վեր, ձեր գործարանին, գիւղին կամ քաղաքին մէջ։*

5.— *Առ հասարակ շատ անգործ հայրենակիցներ ունի՞ք։ Քանի՞ հոգի (ամուրի եւ ընտանիքի տէր)։*

6.— *Ի՞նչ ընթացք բռնած են երկու սէնտիքաները, C. G. T. եւ C. G. T. U. (կարմիր)։ Ո՞ր եւ է նիւթական աջակցութիւն կ'ըլլա՞յ արձակուած բանուորներուն։*

Հարցարանին պէտք է պատասխանեն նաեւ այն շրջաններէն ուր գործազրկութիւն կամ փոփոխութիւն չկայ։

Մասնաւորապէս մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն վրայ պարտականութիւն կը դնենք ուշադրութեամբ հետեւիլ բոլոր անցուդարձերուն, պրպտումներ կատարել եւ երեւոյթները պարզել, կարճ ու փաստացի։

Մեր միւս հարցարանն ալ միշտ բաց է։ կարելի է անոր հետ միասին պատասխանել նոր հարցարանին, բոլոր այն տեղերէն ուրկէ տեղեկութիւն չէ գրուած տակաւին։

Այս բոլորը պիտի օգնեն կացութեան վրայ ամբողջական գաղափար մը կազմելու, մանաւանդ որ անդադար նոր գաղթականներ կը հասնին Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Պուլկարիայէն։

...ՅՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

...ԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ 5 դեկտ. (Սեփ. ...թղթ.).— *Այս փոքր եւ սիրուն ...գիւղը, կը գտնուի Լիոնէն երեք ...առորդ ժամ հեռու, դէպի Ա... ...ելք, ընդարձակ, դալարուն ...տավայրի մը մէջ։ Հոս, հայե... ...եկած ու հաստատուած են ...1923էն։ Ներկայիս մեր հայրե... ...կիցներուն թիւը 500ը կ'անցնի։ ...ան նաեւ բազմաթիւ Յոյներ, ...ներ, Լեհեր, որոնք հայ գոր... ...ներուն հետ կ'աշխատին կրա... ...ի հսկայ գործարանը, ստանա... ...օրական 18-20 ֆրանք։ Երկու ...չքեր տրամադրած է ...գործարանատէրը, իր աշխատաւոր... ...ներուն։ Առաջինին մէջ կը բնա... ...ընտանիքաւորները, երկրորդին ...ամուրիները։*

Հայերը առ այժմ գոհ են ի... ...նիւթական վիճակէն։ Բայց ...սիրտին մէջ կայ Հայաս... ...կարօտը, մայր հողին սէրը։ ...շուտով Հայրենիք վերադառնալէ յուսահատ, գնած են ...ընդարձակ հողամասեր, կը ...իրենց պարապոյ ժամե... ...Մէկ քանիներ, անասնապա... ...թեամբ կը զբաղին։ Եթէ մեր ...քաղաքական կացութիւնը այս- պէս շարունակուի երկա՛ր, շատ քիչ ատենէն մեր հայրենակիցները կ'ըլլան իսկական տեղացիներ։

Իբրեւ ազգային կազմակերպութիւն՝ կայ «Նորահաստատ Մատրան վարչութիւն» մը, Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն, Տիգրանակերտի Լճէ գիւղի Հայրենակցական Միութիւնը եւ Հօկը։ Դաշնակցութիւնը կ'աշխատի գաղութին մէջ վառ պահել հայկական հոգին։ Շուտով պիտի սկսին ազգային կեանքը հետաքրքրող հարցերու շուրջ դասախօսութիւններ։ Ենթակոմիտէն կազանդի առթիւ կը պատրաստուի հանդէս մը եւ սարքել։ Պիտի բանայ նաեւ գրադարան-ընթերցարան մը։ Իսկ «Նորահաստատ Մատրան վարչութիւն»ը, որուն ատենապետն է պ. Ղարիպեան, կ'աշխատի ամէն գնով մեր ժողովուրդին մէջ վառ պահել մեր ազգային աւանդութիւնները։

*Գործարանատիրոջ կողմէ չէնք մըն է ստացուած, եկեղեցիի վերածուելով, այս շաբաթ երեկոյ «Դուռն Բացէք»ի արարողութիւնը կատարուեցաւ Լիոնէն հրաւիրուած Ալանեան քահանայի կողմէ։ «Դուռն Բացէք»ի կնքահայութիւնը ինկաւ պ. Նրուանդ Խւ*թիւճեանի վրայ, որ 110 ֆր. նուիրեց եկեղեցիին։ Իսկ կիրակի առաւօտ, կատարուեցաւ Մարիամ Աստուածածնի նկարին օծումը, որուն կնքահայրը եղաւ պ. Յովհաննէս պճագճեան, նուիրելով 150 ֆրանք։ Յետոյ կատարուեցաւ պատարագ, ի յիշատակ հայ նահատակներու։*

Հարսնիքները միշտ անպակաս են այստեղ։ Անցեալները Սեբաստացի, երէկ գիշեր ալ Տիգրանակերտցի երիտասարդ մը ամուսնացան։ Այս հարսնիքներու ընթացքին մասնաւոր փայլ կը ստանան մեր ժողովրդական անուշ երգերն ու պարերը։

Իսկ հայ փոքրիկները, 50է աւելի, կ'երթան ֆրանսական դպրոց։ Յոյս կայ որ շուտով անոնց դէթ շաբաթը երկու անգամ տրուին հայերէն դասեր։ Չափահասներու համար ալ սկսած են արդէն գիշերային դասեր՝ հայերէնի եւ ֆրանսերէնի համար։

Գաղութը մեծ մասով կը բաղկանայ Սեբաստացիներէ, Տիգրանակերտցիներէ, Սթանոսցիներէ։

Այստեղի կեանքը, բաղդատմամբ ուրիշ տեղերու, հանդարտ է. կուսակցական վէճեր չեն պատահիր։

Փոն տը Շէրիէն դուրս կան շատ մը գիւղեր, որոնց մէջ ցրուած կ'ապրին բազմաթիւ հայեր։ Անոնց մասին հետզհետէ պիտի գրեմ «Յառաջ»ի։

Ա. Օտարական

ՎԵՑ ՈՐԲԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ

ՍԷՆ ՓԱԹԷՐՆ, 7 դեկտ.— *Մենք Neuvyի եւ St. Paterneի շուրջը հաւաքուած հայ որբերս, լսած ըլլալով մեր դժբախտ հայրենիքի գլխուն պայթած աղէտը, խորապէս յուզուեցանք։ Սակայն, առանց յուսահատելու, որոշեցինք մենք ալ մեր պարտականութիւնը կատարել մեր ունեցած-չունեցածով։ Ներփակ ձեզի կը ղրկենք 65 ֆրանք։ Մեր վիճակը յայտնի է ձեզ։ Շատ կը փափաքէինք մեր կարողութենէն վեր ալ արտայայտուիլ, սակայն չքաւորութիւնը կը խեղդէ մեր բուռն իղձերն ու անկեղծ սէրը դէպի մեր բախտակիցները։ (Տես ցուցակը)։*

ԼԱՊԷԿԻՒՏ, 6 դեկտ.— *Մեր եղբայրական օգնութեան բաժինը բերելու համար, Շիրակի աղէտեալներուն, Լապէկիւտի եւ Վալսի քանի մը հայրենակիցներ քով քովի գալով, կազմեցինք յանձնախումբ մը, պ. պ. Նշան Պօ-տուռեանէ, Յակոբ Հոթոթեանէ, Մ. Գրիգորեանէ, Յ. Սուրէնեանէ եւ Մ. Բարխեանէ։ Անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկեցինք, ցիրուցան հայրենակիցներէ եւ հաւաքեցինք 782 ֆրանք, զոր կը ղրկենք «Յառաջ»ի, իր նպատակին յատկացնելու համար։ (Տես ցուցակը)։*

ՈՒՐԻՇ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐ

ՓՈՒԺԷ ՍԻՒՌ ԱՌԺԱՆ, 5 դեկտ. — *Փուժէ Սիւռ Առժանի սակաւաթիւ աշխատաւորներս չէինք կրնար անտարբեր մնալ։*

Զրկուած թերթերէ եւ գրականութենէ, այսօր դեկտեմբեր 4ին «Յառաջ» մը ձեռք բերինք նոյեմբեր 12 թուակիր եւ կարդալով Շիրակի ահռելի աղէտին լուրը եւ ձեր կոչը, անմիջապէս կազմեցինք Հանգանակիչ Մարմին մը երեք հոգիէ (պ. պ. կարապետ Մանասէրեան, կարապետ Տ. Զաքարեան եւ Գէորգ Թուզլեան)։

Սոյն մարմինը հանգանակութիւն մը կատարեց զանազան խաւերու մէջ եւ հաւաքեց 430 ֆրանք զոր ներփակ ձեզի կը ղրկենք։ (Տես մեր ցուցակը։ Մասնակցողներու ցանկը՝ յաջորդով)։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 դեկտ.— *Միութիւնս համաձայն իր հրատարակած կոչին, հազար ֆրանքով բացաւ հանգանակութիւնը եւ կարճ ժամանակի մէջ հաւաքեց շօշափելի արդիւնքը։ Մարսէյլաբնակ Վասպուրականցիները, ըլլալով ամբողջապէս գործարանային բանուորներ, իրենց եղբայրական ջերմ մասնակցութիւնը բերին Շիրակի աղէտեալներուն այն խոր գիտակցութեամբ՝ որ մեր այս սանդիմներով օգնութեան պակաս մը լեցնելու յաւակնութիւն չունինք բնաւ, այլ երախտագիտական փոխադարձ պարտականութիւն մըն է, քանի որ Շիրակի երբեմն չէն գաւառը իր դռները լայն բացած կը հիւրընկալէր Թրքահայաստանի մազապուրծ հայ բազմութիւնները։*

Յաւելով հանդերձ՝ Համազգային Մարմնի մը չգոյութեան համար, ինչ որ աւելի քան երբ եւ իցէ անհրաժեշտ էր այս օրերուն՝ Միութիւնս առանց այլ եւ այլ նկատումներու ձեզի կը ղրկէ հանգանակութեան գումարը, 4105 ֆրանքը (տես ցուցակը) եւ կը խնդրէ որ, բարի ըլլաք յանձնելու Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, եւ միեւնոյն ատեն մեր բոլոր ցանկութիւններուն թարգմանը հանդիսանաք այդ անձնուէր կազմակերպութեան առջեւ, որ անաչառ է եւ հոգատար հանդէպ մեր ժողովրդի բոլոր նիւթական տառապանքներուն եւ կարօտութիւններուն։

Գովելի էր Հանգանակիչ Յանձնախումբի տարած աշխատանքը անձրեւոտ եւ մթին գիշերներուն, պանդոկէ պանդոկ եւ տունէ տուն, յաճախ մինչեւ կէս գիշեր։ Այս առթիւ ալ շնորհակալութիւն կը յայտնենք։

Վ. Հ. Մ. վարչութիւն

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ԵՒ ՄԱՀԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կեդր. Վիճակագրական Վարչութեան տեղեկագրին համաձայն, Սեպտեմբեր ամսուն հետեւեալ ծնունդները, մահերը եւ ամուսնութիւնները եղած են Հայաստանի մէջ։

Երեւանի գաւառ.— *Ծնած 685 հոգի, որոնց 369ը մանչ, 316ը աղջիկ, մեռած 221 հոգի, ամուսնացած 114 հոգի։*

Լենինականի գաւառ.— *Ծնած 982, որոնց 525ը մանչ, 457ը աղջիկ, մեռած 321 հոգի, որոնց 152ը այր, 169ը կին. ամուսնութիւն 64։*

Էջմիածնի գաւառ.— *Ծնած 588 հոգի, որոնց 366ը մանչ, 252ը աղջիկ, մեռած 124 հոգի, որոնց 78ը այր, 46ը կին, ամուսնութիւն 48։*

Նոր Բայազիդի գաւառ. — *Ծնած 434 հոգի, որոնց 226ը մանչ, 212ը աղջիկ, մեռած 125 հոգի, որոնց 72ը այր, 53ը կին, ամուսնութիւն 12։*

Դարալագեազի գաւառ . — *Ծնած 160 հոգի, որոնց 87ը մանչ, 73ը աղջիկ, մեռած 35 հոգի, որոնց 14ը այր, 21ը կին, ամուսնութիւն 18։*

Զանգեզուրի գաւառ.— *Ծնած 263 հոգի, որոնց 140ը մանչ, 123ը աղջիկ, մեռած 93 հոգի, որոնց 48ը այր, 45ը կին, ամուսնութիւն 81։*

Մեղրիի գաւառ.— *Ծնած 27 հոգի, որոնց 12ը մանչ, 15ը աղջիկ, մեռած 9 հոգի, որոնց 4ը այր, 5ը կին, ամուսնութիւն 2։*

Ընդհանուր թիւով Հայաստանի մէջ (Լոռի-Փամբակ գաւառը չհաշուած), ծնած են 3487 հոգի, որոնց 1878ը մանչ, 1609ը աղջիկ, մեռած 982 հոգի, որոնց 520ը այր, 462ը կին, ամուսնութիւն 373, ամուսնալուծում 23։

ՔԱՇԷՆ՝ ԴԷՊԻ ԲԱՆՏ

Փարիզի դատարանը 4 ամիս բանտարկութեան դատապարտեց համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէնը այն յօդուածներուն համար, որոնցմով զինուորները անհնազանդութեան կը հրաւիրէր։ «Հարիւրապետ» թերթն ալ նոյն պատճառներով ի բացակայութեան 8 ամսուան դատապարտուեցաւ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

17րդ ՑԱՆԿ

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութենէն Մարսէյլ	4105.—
Լապէկիւտի եւ Վալսի հայրենակիցներէն	782.—
Արամիկ Սարգիսեան	50.—
Ս. Մինասեան, Le Mans	15.—
Փուժէ Սիւռ Արժանի (Վառ) աշխատաւորներէն	430. —
Մկրտիչ Վարժապետեան Մարսէյլ	30.—
Neuvy եւ St. Paterneի վեց որբերէն.—	
Գեղամ Ճէպէճեան	10.—
Գուրգէն Ցետիկեան	10.—
Ռուբէն եւ Խաչատուր Քէհեաեան	15.—
Միսաք եւ Սեդրակ Պետրոսեան	10.—
Յարութիւն Պալեան	10.—
Մուրատ Սոլաքեան	10.—
Գումար	5477.—
16րդ ցանկին գումարը	57592.80
Ընդհ. գումար	63069.80

* *

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ մեզի կը գրեն թէ Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութիւնն ալ ձեռնարկած է հանգանակութեան։ Այս առթիւ կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները՝ աջակցիլ։ Հասցէ՝ 57 Rue Bernard du Bois, Bar:

Լանսէյի Հանգանակութեան ցանկը.—

Գ. Պասմաճեան 100 ֆրանք, Կ. Քէսապիկեան, Երանոս Չէլօեան, Օ. Յակոբեան, Ե. Կէօկիւլեան, Յ. Կարապետեան, Ե. Թնկրեան, Ս. Գրիգորեան 50ական ֆրանք, Մ. Մինասեան, Ն. Աճէմեան 35ական ֆրանք, Ա. Անթոյեան, Մ. Սուքիասեան, Ն. Գէլիկեան 30ական ֆրանք, Պ. Մութաֆեան, Հ. Զալեան, Լ. Տօնապետեան, Ա. Յարութիւնեան, Տիկ. Զարուհի Յարութիւնեան, Ա. Խաչիկեան, Պ. Խաչիկեան, Կ. Երոյեան, Ս. Քէօսեան,

(Շար. կարդալ դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ տիկին Մելանի Խորասանճեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, յառաջիկայ կիրակի 12 դեկտ. կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն։ Քիպարեան վռամշապուհ եպիսկ. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ։ Երգեցողութիւնները՝ կոմիտասեան բազմաձայնով, ընկերակցութեամբ երգէոնի, պ. Նշան Սերգոեանի ղեկավարութեան տակ։

Հոգաբարձութիւն

Փարիզի եկեղեցւոյ

ՏԱՐ ԱՅՍ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ (2)

... ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՄԵՌԱՒ

I

Սովորաբար կը նստէր մահ...լին վրայ, ինք իր մէջ կըծ...ած, բազուկները ծալլած. ես, ...ղանին առջեւ, աթոռի մը վրայ, ...ի՞նչ քոյրը, ոտքի կը կենար, ան...րժ։

Պատահա՞ծ է քեզի փողոցը ...գավաճառի մը առջեւէն անցած ...ոլուզ, յանկարծ կանգ առնել ...փշտակուած՝ պտուղի մը հրա... ...րիչ տեսքէն։ Ըլլայ խնձոր, ...ղձ կամ ծիրան։ Գունաւոր, հիւ...լի, հասուն, կարծես լուռ հրա...մը։ Փափաք մը կը ցնցէ քեզ ղայն ...նելու։ Բայց անմիջապէս յե... ...ս կը հրաժարիս այդ բաղձան... ...ն, ...րովհետեւ. կը մեղքնաս ...ն, չես համարձակիր այդ հե...տութիւնը գործադրել քրիս...նեայ երեւոյթի մը վրայ։ Կը մտածես որ ուրիշներ թող այդ ոճիրը գործեն, դուն անգամ մըն ալ կը նայիս անոր աննման հրապոյրին ու կ'անցնիս։ Ո՛րիշ օր մը կամ կը հանդիպիս կամ ոչ։ Դիպուածի խնդիր է։ Բայց կը վերադառնաս։

Ա՛յս զգայնութիւնը կրած էի Աստղիկէն — Աւագի քոյրը։ Երեւակայէ անգամ մը. աղջիկ մը հազիւ քսան տարեկան. թուխ, սեւ աչքերով ու գիշերուան պէս մութ մազերով, ներդաշնակ ու արձանային դիմագիծ մը. ու թեւերը, արեւահար, լեցուն, որոնց վրայ տեղ տեղ երակի կտոր մը իր կապոյտով խայծ մը ազուորութեամբը կը բացուի. մարմինը որ քիչ մը նեղ տնական շրջազգեստին տակէն իր գծաւորումով կը յայտնուի ու իր կոյսի անարատ հիծերը, պզտիկ, ափի մէջ սեղմելու ատենչան, բայց յայտնի կարծրութեամբ, որոնք մարդուս մէջ առաջին անգամին իսկ կարծես բուռ մը կրակ կը նետեն, զոր մարելու համար, զանոնք լիաբերան ծծելու պապակէն կը տառապիս, ու որքա՞ն կը տառապիս...

Այո, այս խռովքը ունեցայ մէկ քանի անգամները։ Յետոյ սակայն հանդարտեցայ, ու կ'երթայի առանց սեւէ ուժեղ ցանկութեան, այլ լոկ այն տեսակ մը անանուն հեշտանքին համար զոր ամէն տղայ կը զգայ աղուոր աղջկայ մը ներկայութեան։

Կը խօսէինք հանդարտ ու համով, մինչեւ որ Աւագ կը հասնէր։ Բանուորի կապոյտ զգեստով ու բաց շապիկով։ Իր քայլերուն տակ սանդուխները կը ղռռային, ու սենեակը աղմուկով կը լեցուէր։

Մայրը խկոյն կը հարցնէր անուշ մը, մինչ քոյրը կը շտապէր իր դէմ.

— Ինտո՞ր ես, զաւակս, յոգնեցա՞ր...

— Չէ՛, մայրի՛կ, բան չունիմ։

Ժպտելով կը պատասխանէր Աւագ, յետոյ կը մօտենար ինծի, ձեռքս կը սեղմէր։ Սկիզբները երկչոտ ու յարգանքով կը խօսէր հետս, բայց, կը ճանչնաս զիս, ես ամենուն հետ կը խօսիմ ինչպէս ընկերոջ մը, այնպէս որ կարճ ժամանակ վերջ ալ ոչ մէկ վերապահում ունէր ինծի հանդէպ, ու կը խօսէինք զուարթ ու համարձակ։

Դասերը ընդհանրապէս լաւ պատրաստած կ'ըլլար։ Կը կարդար դանդաղ ու թաւ ձայնով մը որ կը լեցնէր սենեակը ու կուտար ազօթարանի մը խորհուրդը, մինչ մայր ու աղջիկ, մէյ մէկ անկիւն, չէին համարձակեր շարժում մը իսկ ընել, վախնալով որ այդպիսով կրնան իրենց մանչը շփոթել կամ խանգարել։ Երկուքն ալ իրենց աչքերը սեւեռած կը պահէին Աւագի վրայ, սիրով ու յուզումով լեցուն, ու երբեմն խորհած եմ որ հաւանաբար այդ պահերուն պառաւ մայրը լուռ կ'աղօթէր իր Աստուծուն որ իր տղուն ուժ տայ դիմանալու գործարանի տաժանակիր աշխատանքին, ու խելք ալ՝ որպէսզի կարենայ լաւ սորվիլ դասը։

Պատկեր մըն էր այս յուզումով ու կեանքով լեցուն, ու կը պատահէր երբեմն որ այնպէս կը տարուէի անոր վրայ իմ խորհրդածութիւններուս մէջ որ պէտք կ'ըլլար զօրաւոր ճիգի մը, անդրադառնալու համար դասին։

Ամէն դասէ վերջ միեւնոյն հարցումը մօրմէն.

— Ինտո՛ր է, պարո՛ն, Աւագս լաւ գիտցա՞ւ իր դասը... սորվելու երեւոյթ ունի՞...

Միշտ հաստատական կը պատասխանէի։ Արդէն կարելի՞ էր հակառակը ըսել։

Քոյրը սովորաբար լուռ կը մնար։ Անոր աչքերը կը փայլէին ծաղիկի վրայ հանգչող ցօղին նման, ու ժպիտ մը տեւականօրէն կը մնար իրարեւալի դէմքին վրայ։ Դուռը կը բանար, կ'առաջնորդէր զիս մինչեւ սանդուխներուն գլուխը, ու կը կենար հոն մինչեւ որ վար հասնէի, մութին մէջ, ու ինծի կը թուէր սակայն թէ չորս դիս լոյսով է ողողուած, ու կը քալեմ աղուոր ու հրաշաբոյր պարտէզի մը մէջտեղէն։

II

Այսպէս անցան քանի մը ամիսներ։ Աւագ հետզհետէ կը յառաջդիմէր, ու հիմա սկսած էր չափով մը հասկնալ ու պզտիկ նախադասութիւններով խօսիլ։

Լաւ մը մտերմացած էր ինծի հետ, ու երբեմն դասէն վերջ, միասին կ'ելլէինք դուրս, կը նստէինք սրճարան մը, ու կը ձգէի որ խօսէր, ես մտիկ ընէի։ Կը խօսէր զօրաւոր առոգանութեամբ, ու ես շատ հաճելի կը գտնէի լսել այս գաւառացի տղան որ դեռ ամբողջութեամբ չանհետացած պարզմտութեամբ կ'արտայայտուէր ամէն բանի մասին։

(Շար.) Գ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

նկատի առաւ այս կարեւոր հարցը, մասնաւորաբար Պ. տը Լօնէի այն մտահոգութիւնը թէ գործազրկութեան պարագային ինչ պիտի ըլլայ ֆրանսացի գործաւորին դիրքը օտար բանւորին հետ բաղդատելով: Պայմանագրութիւն ունեցող օտար բանւորները պիտի պահուի՞ն թէ ոչ, եւ կամ օտարներուն ալ ֆրանսացի բանւորներուն հաւասար չափով նպաստ պիտի տրուի՞:

Պ. Հանրի Սէլիէ բացատրեց թէ ծանր տագնապի նախանշաններ սկսած են երեւալ. արտադրումը անցած տարուան վրայ շատ նուազած է, պերճանքի առարկաները, որոնք Փարիզեան շրջանի ճարտարարուեստի հիմը կը կազմեն, անգործութեան մատնուած են: Մեծաքանակի գիները 100ին 35 անկում ունեցած են: Անգործներու թիւը վերջին օրերս մեծապէս աւելցած է եւ ճիշտ Զինադադարին եւ 1920-1921 շրջանին տագնապը պիտի կրկնուի: Այն ատեն տագնապը շուտ վերջացաւ. որովհետեւ ֆրանքը իյնալով արտադրումը աւելցաւ եւ գործերը շատցան: Հիմա ֆրանքին ամրապնդումով Ֆրանսա պիտի ենթարկուի Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ բախտին եւ պիտի ստիպուի տարիներով նպաստ բաշխել անգործներուն:

Ժողովին մէջ զանազան առաջարկներ եղան անգործութեան դարման տանելու համար. այսպէս՝ առաջարկուեցաւ հանրօգուտ շինութեանց ձեռնարկներու սկսիլ շուտով, նպաստ չտալ արհեստով անգործներուն, դիմել Աշխատանքի նախարարութեան, որպէս զի կառավարութիւնը 100ին 75 համեմատութեամբ մասնակցի անգործներու նպաստին, Սէնի նահանգապետին միջոցաւ դիմել պատկանեալ նախարարութեանց, որպէս զի անգործութեան դէմ ապահով միջոցներ ձեռք առնեն:

Այս խնդիրները դարձեալ պիտի քննուին Չորեքշաբթի օր:

⁂ Մորթի եւ կաշիի Դաշնակցութեան քարտուղարը կը յայտնէ թէ, իրենց ասպարէզին մէջ 40.000 բանւոր հաց կը ճարեն (միայն Փարիզը հաշուելով): Ասոնց 8000ը կօշիկի գործով կը զբաղին: Եւ այս ճիւղը ամէնէն աւելի ազդուած է գործազրկութենէն: Տուներ կան ուր բանւորները շաբաթը հազիւ 24-30 ժամ գործ ունին, իսկ ուրիշներ արդէն ճամբած են իրենց բանւորները: Գաւառներուն մէջ, տեղ տեղ 100ին 50 գործազրկութիւն կայ: Վախ կայ որ տագնապը աւելի սաստկանայ տօներէն յետոյ:

⁂ Մօնթաթէրի մետաղի գործարանին մէջ 2000 բանւորներ օրական վեց ժամ միայն կ'աշխատին:

⁂ Սիթրօէնի գործաւորները ասկէ վերջ շաբաթը 44 ժամ պիտի աշխատին: Երկուշաբթի 8 ժամ, միւս օրերը 9 ժամ, իսկ Շաբաթ ազատ:

Պալքանեան նոր կնճիռ մը

Գրեցինք թէ Սերպիոյ արտաքին նախարար Պ. Նինչիչ հրաժարեցաւ Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ կնքուած վերջին դաշնագրին հետեւանքով: Վարչապետ Ուզունովիչ իր կարգին դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Աղեքսանդր թագաւորին, հրաժարումին իբրեւ պատճառ ցոյց տալով այն իրողութիւնը թէ կառավարութիւնը՝ կարեւոր խնդիրներու վիճաբանութեան մէջ ո՛չ անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը ունի, ո՛չ ալ համերաշխութիւնը: Իր կարծիքով միացեալ դահլիճ մը աւելի լաւ պիտի կրնայ գործել: Դահլիճը աւելի կանուխ հրաժարեցաւ անոր համար որ արտաքին նախարարութիւնը բաց չէր կրնար մնալ երկար ատեն:

Թագաւորը կրկին Պ. Ուզունովիչի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը: Կը կարծուի թէ արտաքին նախարար պիտի անուանուի Մանինքովիչ:

⁂ Սերպ թերթերը կը գրեն թէ Իտալիա եւ Ալպանիա Թիրանայի մէջ կնքած են նաեւ գաղտնի զին. դաշնագիր մը, որով Իտալիա յանձնառու կ'ըլլայ Ալպանիոյ տրամադրութեան տակ դնել իր զինուորները, այն պարագային երբ Ահմէտ Զօղուի վարչաձեւին դէմ ո եւ է սպառնալիք ըլլայ:

⁂ Սերպիոյ եւ Իտալիոյ մէջ հանրային կարծիքը վերջին ծայր գրգռուած է: Պալքանեան նոր պատերազմէ մը կը վախցուի: Պելկրատի մէջ հակիտալական ցոյցերէ կը վախցուի:

⁂ Զառայի մէջ սերպ հիւպատոսին դրկած դիւանագիտական պայուսակը բացուած եւ գրաւուած էր իտալացի պահակի մը կողմէ: Հիւպատոսի բողոքին վրայ պայուսակը վերադարձուեցաւ եւ պահակը պատժուեցաւ:

Հակահրէական շարժում Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի մէջ հրապարակային վիճաբանական ժողով մը տեղի ունեցաւ հակահրէական շարժումին մասին: Խօսեցան բազմաթիւ հռետորներ, որոնք բոլորն ալ շեշտեցին թէ Ռուսիոյ մէջ հակահրէական շարժումը երթալով կը զարգանայ: Փրօֆ. Քլիաչնիքօվ յայտնեց թէ ռուս ժողովուրդը հակահրէական չէ. սակայն Հրեաներուն դէմ ներկայ շարժումը կը բացատրուի անով որ համեմատութիւն չկայ հրեայ բնակչութեան քանակին եւ կառավարութեան վրայ Հրեաներու գործած ազդեցութեան միջեւ:

Այս խօսքերը մեծ աղմուկ առաջ բերին ներկաներուն մէջ, որոնց մեծ մասը Հրեաներէ կը բաղկանար եւ փրոֆէսօրը չկրցաւ շարունակել իր ճառը:

Կին, հիւանդապահուհին եւ խնճիւնը

Երեքշաբթի ցորեկ, Ուիլեըմ Փէյն ամերիկացի հարուստ մը, ահռելի ջարդ մը սարքեց իր բնակարանին մէջ, որ կը գտնուի Ուաշինկթըն փողոցին վրայ:

Ամերիկացին, ճաշէն յետոյ, ջղային տագնապէ բռնուած, ձեռքը երկու ատրճանակ, կը մտնէ կնոջ սենեակը, ուր Տիկին Փէյն, անդամալոյծ ըլլալով, անշարժ կը հանգչէր իր թիկնաթոռին մէջ, ֆրանսացի հիւանդապահուհիի մը հսկողութեան ներքեւ:

Ուիլեըմ Փէյն նախ կը կրակէ հիւանդապահուհիին վրայ, որ, գլուխէն ծանրապէս վիրաւոր, կը փախի դէպի խոհանոց: Ոճրագործը կը հասնի ետեւէն, եւ երկրորդ գնդակով մը, գետին կը փռէ զայն: Յետոյ սենեակ դառնալով, երկու հարուածով կը սպաննէ իր հիւանդկախ կինն ալ:

Ու կը մտնէ իր սենեակը, կը փակէ դուռը եւ անձնասպան կ'ըլլայ: Երբ ոստիկանապետը կը հասնի, դեռ մէկ ատրճանակը բռնած կը պահէր իր ձեռքին մէջ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 19, Rue de Varenneի սրահը գեղարուեստական բաժին եւ ներկայացում սկաուտներուն կողմէ: Մուտք 5 եւ 3 ֆրանք:

(շար. դ. էջէն)

Գ. Ուստիքեան 25ական ֆր., Պ. Յովհաննէսեան, Ա. Կօշկարեան, Մ. Մաքուրեան: Ղ. Սատուրեան, ոմն, Է. Գոլերեան, Ա. Միքայէլեան, Գ. Մարաշլեան, Յ. Փափազեան, Ա. Խապէտալեան, Յ. Գալէմքարեան, Յ. Խոշորեան, Վ. Յարութիւնեան, Ա. Յարութիւնեան, Ա. Թիրաքեան, Ս. Ճէլէֆեան, Ե. Բէշիշեան, Մ. Մարկոսեան, Ա. Բէշիշեան, Գ. Բէշիշեան 20ական ֆրանք, Խ. Աբրահամեան, Ս. Իգմիլեան, Կ. Ասլանեան 15ական ֆր., Լ. Տատեան, Գ. Մերէսեան, Գ. Զարացեան, Յարութիւն Շահինեան, Սամուէլ Սերոբեան, Յ. Արապեան, Ն. Բէօսէեան, Ս. Զարմանեան, Ա. Արմաղանեան, Յ. Կարապետեան, Փոքրիկն Սուրէն Կարապետեան, Ե. Աղամեան, Փոքրիկ եղբայրներ Ս.եԱ. Դշիկեան, Մ. Թադէոսեան, Վահրամ Փափազեան 10ական ֆրանք, Ա. Պետրոսեան 25, Madame Dok. Lyonais 5, Ոմն 5, Ս. Պապիկեան 10 ֆրանք, գումար 1500 ֆր.: (Տես Յառաջ 26 Նոյ.):

ԼԱ ՍԻՅՆ, Ս.Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՕՊԸՆԱ, Հ. Գ.— Նոյնպէս:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս. Ստացանք 40 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԼԸ ՄԱՆ, Ս.Մ.— Ստացանք 50 ֆրանք, կարգադրեցինք:

ՎԻԵՆ, Պ. Գ.— Ստացանք 38 ֆրանք: Պիտի հրատարակուին յաջորդաբար:

ԼԸ ԲՐԷՕԶՕ, Ա. Տ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք.

ԼԱ ՍՕՆ, Մ. Թ.— Ստացանք 10 ֆր., ղրկած ենք Դեկ. 1էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 942.50 ֆր.:

ՎԻԼՖՐԱՆՇ Հ. Պ.— Ստացանք 38 ֆր., կարգադրեցինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ա.— Ստացանք 55 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէնչուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրազիլիոյ Ռիօկրանտ-Տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénian Montana (Suisse).

— Խարբերդի Գայլու գիւղէն Դաւիթ Մարգարեան կը փնտռէ մօրեղբօր որդիները Ծուհար եւ Ասատուր Եկէքեան: Մօր անունը Ալթուն, հօրը Թորոս, 1924ին Քուրֆուի որբանոցէն Սիրա փոխադրուած եւ յետոյ Գավալայի ագարակները ղրկուած են: Տեղեկացնել «Յառաջ»ին:

— Խնուս Հարամէկ գիւղացի, Արմենակ Գասօեան որ տարի մը առաջ Քօրֆուի որբանոցը կը գտնուէր, տեղեկացնել եղբօրը Քերիմ Գասօեանի, 315 Rue de Lyon, Marseille:

— Հարամէկ գիւղացի Անդրանիկ Մկրտիչեան, որ երկու տարի առաջ Սուրիայէն Ֆրանսա եկած, եւ ագարակներու մէջ աշխատած է, կը խնդրուի Զ. Ո. Միութիւնէն իմացնել Խաթուն Պօղոսեանին, 11 Rue de la Fare, Marseille.

—Պօղոս Բէշիշեան կը փնտռէ Թօմարզացի Սարգիս Տէր Յովսէփեանը, որ նախապէս Յունաստան էր եւ այժմ Մարսիլիոյ շրջականները ըլլալ կը կարծուի: Գրել Պ. Բէշիշեանի Յառաջի հասցէով:

— Պիղատոս Պապուճեան կը փնտռէ մայրը, եւ եղբայրները Մարիամ, Ծերուն եւ Վարդան Պապուճեանները: Տեղեկացնել Hagop Sémérdjianի S. Donnet, St. Hilaire, Grasse A. M.

ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

ԵՒ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԲԱԲԵՐԴԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Անկէն 5 դեկտ. 1926

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի ընկերա-համակրական դասախօսութիւնը, այսօր 10 Դեկտ. ժամը 8ին, Bois Colombes, 80 Rue Charles Chefsonի սրահը: Նիւթ՝ «Ի՞նչ է կուսակցութիւնը»:

Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» խումբի ժողովը՝ այսօր, Ուրբաթ 10, Դեկտ. ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ խումբին ժողովը՝ Կիրակի 12 Դեկ. կէս օրէ վերջ ժամը 8ին 63 rue de la République:

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը Երեքշաբթի Դեկտ. 14ին «Ֆլօրիա»ի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէն սարքած է դասախօսութիւններու շարք մը, որոնց առաջինը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ գիշեր, ժամը 8ին, «Պիւռօ տը Թապաղ»ի սրահին մէջ: Դասախօսն է ընկ. Ա. Ա.: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ԱԼՖՕՌՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը 12 Դեկտ. Կիրակի ժամը 2.30ին Միութեան ակումբին մէջ, 138 Rue Etienne Dolet:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Սինէմայի Միութիւնը ընդ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար. Կիրակի 12 Դեկ. իրիկունը ժամը 7ուկէսին, 117 Rue du Fbg. du Temple, (Métro Belleville) լուսանկարիչ Պ. Արփիարի աշխատանոցը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօռվիլի նախակազմ մասնաճիւղի առժամեայ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները վաղը՝ Շր., 11 Դեկ. իրիկունը ժամը 8.30ին, 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՇԱՎԻԼ, Գ. Կ.— Ստացանք 40 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՏԻԹՐՈՅԹ, Կ. Թ.— Ստացանք ձեր բաժնեգինը, նոր բաժանորդին ղրկեցինք Դեկ. 1էն:

ՄՈՆՊԷԼԻՌ, Մ. Ճ.— Վերջացաւ Դեկ. 5ին:

ԼԱ ՍԷՅՆ, Յ. Ո.— Ստացանք 22 ֆրանք:

ՏԵՍԻՆ, Ն. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Դեկտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100
» II	»	1850
» III	»	1500
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	150

Comptoir Parisien de change et de Cr[illegible] 80, Rue Lafa[illegible]

Le Gérant : H. TEURN[illegible]

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris



Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

12 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 214 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՂԷՔ ԱՐԹՈՒՆ՝ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌՋԵՒ, ԱՌԱՆՑ ՎԱՅՐԵՐԱՆ ԿԱՆՉԵՐ ԱՐՁԱԿԵԼՈՒ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԹՈՒՆ, ԲԱՅՑ ՈՉ ՎԱՅՐԵՐԱՆ

Պարտականութիւն կը սեպենք օրը օրին հետեւիլ գործազրկութեան տագնապին, տեղեակ եւ արթուն պահելու համար մեր ընթերցողները եւ բովանդակ հայ աշխատաւորութիւնը:

Այդ առաջադրութեամբ ալ, բացինք նոր հարցարան մը, որուն պատասխանները հետզհետէ կը հասնին: Այսօր հրատարակած ենք արդէն երկու հատ: (Այս առթիւ պիտի թելադրէինք որ, կարելի եղածին չափ թուանշաններով խօսին մեր թղթակիցներն ու բարեկամները:)

Տագնապը լուրջ է, ինչպէս առիթը ունեցանք ըսելու, բայց ոչ յուսահատական: Փոխանցման շրջանի յատուկ երեւոյթներ կան, որոնց հանդէպ որքան պաղարիւն ըլլանք, այնքան կը շահինք: Գիտակից աշխատաւորի մը վայել չէ անփոյթ յօրանջել կամ սոսկալ, առանց վաղուանը մտածելու: Եւ նոյնքան վնասակար է իյնալ միւս ծայրայեղութեան մէջ, ամէն բան չափազանցելով եւ վայրերան կանչեր արձակելով: Ֆրանսայի ութ միլիոն բանուորութեան մէջ երեք միլիոն օտարականներ կան, իսկ հայ աշխատաւորներու թիւը մէկ մեծ գործարանի աշխատող ձեռքերու գումարն ալ չի կազմեր: Տարակոյս չկայ որ գործազրկութեան առաջին զոհերը օտարականները պիտի ըլլան, և մանաւանդ անոնք որ հասարակ բանուորներ են կամ յենարան չունին: Ամէն կողմէ կը շեշտուի թէ երկրին հացը ամէնէն առաջ տեղացին պիտի ուտէ: Կրճատումներ կամ արձակումներ կատարուած ատեն, գործատէրերը չեն մոռնար այս պարագան: Իսկ թերթեր կան որ ուշադրութիւն կը հրաւիրեն նոյն իսկ պայմանագրութեամբ կապուած օտար բանուորներու հանդէպ, ինչ որ բոլորովին անիրաւ է:

Բայց ասոնք ընդհանրապէս ջղագրգռութեան արտայայտութիւններ են, եւ քիչ մըն ալ խելք ծախելու ձեւեր: Գործատէրն ու դրամատէրը ամէնէն առաջ իրենց շահը կը մտածեն: Եւ յետոյ, գործեր կան որոնց դժուար կը համակերպի տեղացին: Մինչեւ անգամ անոնք որ կը թելադրեն իրենց երկիրները վերադարձնել օտար աշխատաւորութեան մէկ մասը, միջօրէն կը վախնան հետեւանքներէն: Ֆրանսա իրապէս պէտք ունի երեք միլիոն օտարականներուն, եւ դեռ աւելի ձեռքերու: Ուրի՛շ բան է առժամապէս արձակել հազարաւոր բանուորներ, կրճատել աշխատանքի օրերը կամ ժամավարձը, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ զանոնք ղրկել իրենց եկած տեղերը, կազմալուծելով երկրին ճարտարագործական եւ տնտեսական կեանքը: Ամենէն պարզը, կրնան առժամապէս դադրեցնել աշխատաւորներու ներածումը: Եւ այդպիսի նշաններ ալ կան: (Այս պարագան յատկապէս նկատի պէտք է առնեն արտասահմանի այն հայրենակիցները որոնք իրենց բեռները կը կապեն Ֆրանսա գալու համար, հրապուրուելով զանազան պատմութիւններէ կամ գործակալներու խայծերէն):

Կը հետեւի թէ տիրող տագնապը անդարմանելի հարուած մը չէ մեզի համար: Այո՛, դէմքերը մռայլ են եւ ապրուստի հոգը անգղի մը պէս կը ճանկրտէ մեր հայրենակիցներուն սիրտը: Հազիւ ոտքի կանգնած, կը կքին շատ-շատեր, մանաւանդ անոնք որ ընտանիքի բեռ ունին: Բայց թող յիշեն այն վիճակը երբ առաջին անգամ այստեղ ցամաք ելան, գաղթային կայանի մը դուռը զարնելով: Այսօր պատկերը աւելի սեւ չէ քան 1922ին կամ 1923ին: Գաղթականներու մեծ մասին համար պարապ չանցան վերջին երեք-չորս տարին: Շատեր կան որ բարձ մը չունէին, իսկ այսօր տնակի մը պատերը հիւսած են իրենց օրհնեալ ձեռքերով:

Այս տողերը կը գրենք ոչ թէ իբրեւ մխիթարութիւն, այլ իբրեւ բաղդատութիւն մը՝ երէկուան տառապանքին եւ այսօրուան տագնապին միջեւ: Գործազրկութիւնը ընդհանուր երեւոյթ է այսօր, քիչ-շատ ամէն երկրի մէջ: Միայն Պերլին երկու հարիւր հազար անգործ կը համրէ, որոնց համար կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ կը մտածէ: Այստեղ ալ հանրօգուտ շինութեանց առաջարկներ եւ ծրագիրներ կան: Մեզի համար կարեւորը՝ տոկալն է, ինչպէս ազգային, նոյնպէս եւ անհատական կեանքի մէջ: Այս տագնապն ալ առիթ մըն է որ ամրապնդենք մեր ջիղերը եւ հաւատանք մեր անսպառ կորովին:

Միեւնոյն ատեն, ինքնապաշտպանութեան տարրական պահանջը կը թելադրէ մօտիկ ըլլալ ֆրանսացի աշխատաւորին, բայց միշտ զգոյշ՝ կասկածելի հոսանքներէ, որոնք քաոսութեան եւ թերեւս խռովութեան փամփուշտներ կը փնտռեն այս միջոցին: Միւս օտար աշխատաւորները իրենց հայրենիքը ունին, անկախ, անսահման եւ դուռները միշտ բաց:

Մենք այդ մխիթարութենէն ալ զրկուած ենք, հակառակ բոլոր հոգեշա՛հ քարոզներուն:

Առանց վայրերան կանչերու, եւ արթնութեամբ հետեւելով տագնապի ելեւէջներուն, մեր հայրենակիցները կրնան դիմագրաւել նա՛եւ այս անակնկալին, որ առաջինը չէ, ոչ ալ միայն իրենց յատուկ: Ամերիկայի մէջ աւելի ծանր օրեր անցուցած են իրենց բախտակիցները, առանց վհատելու:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Իւմանիթէ, Փարիզի պոլշեւիկ օրկանը, իր կարգին պրպտումներ կատարելով գործազրկութեան մասին, կը ներկայացնէ Փարիզի ձուլարաններու վիճակը: Յայտնի է որ ամէնէն աւելի մետաղագործական հրապարակը ազդուած է տագնապէն: Փարիզեան շրջանի Մետաղագործներու Սէնտիքային քարտուղարը յայտնած է.

— Մետաղաշինութեան մէջ գործազրկութիւնը անընդհատ կ'աւելնայ: Գործարաններու մեծ մասը շաբաթը 20-30 ժամ հազիւ կ'աշխատցնէ բանուորները: Ամէն կողմ կը ճամբեն բանուորները: Սէնթ Ուէնի Բէլլէր գործարանին պաշտօնէութեան 100էն 50ը, Պալեօ գործարանին 50 բանուորներէն 36ը արձակուած են: Կարելի է երկարել ցանկը, բայց բաւական է ըսել որ Իվրինէյի մէջ ժաք ձուլարանը արդէն գոցած է իր դուռները: Ինքնաշարժի, ինչպէս շինութեանց եւ ձեւափոխութեանց ճարտարարուեստներուն մէջ գործերը հետզհետէ կը նուազին: Ընդհանրապէս մեծ գործարանները իրենց յատուկ ձուլարանները ունին, սակայն, գործի առատութեան եղանակներուն, դուրսը ձուլումի բազմաթիւ ապսպրանքներ կ'ընեն: Այս օրերուն, ապսպրանքները դադրած են: Օրինակ, յատկանշական է պարագան Տէպար գործարանին (պուլվար Փիքփիւս), որ կ'աշխատէր գրեթէ միայն ինքնաշարժի մեծ գործարաններու հաշւոյն, այսօր խումբ խումբ կ'արձակէ իր աշխատաւորները:

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պէրրի, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ներկայացուցիչը Եւրոպայի մէջ, որուն վերադարձը հաղորդեցինք, հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Անգլիա, Նորվեկիա, Շուէտ, Տանըմարքա եւ Գերմանիա կատարած իր արագ ճամբորդութեան արդիւնքի մասին:

Անգլիոյ մէջ հակառակ հանքագործներու գործադուլի տագնապին, Մերձ. Արեւելքի համար գործող երեք ընկերութիւնները սովորականին նման նուիրատուութիւններ կը ստանան եւ իրենց ներկայ ծրագիրը կը խորհին հետապնդել անփոփոխ:

Սքանտինաւեան պետութիւնները քանի մը ամիսներէ ի վեր ենթարկուած են ճարտարարուեստի տագնապի մը, մեծ մասով դրամներուն յանկարծական բարձրացման հետեւանքով: Այս պատճառով, Նորվեկիոյ, Շուէտի եւ Տանըմարքայի գթութեան բոլոր ընկերութիւններու եկամուտի աղբիւրները բաւական նուազած են:

Սքանտինաւեան ընկերութիւնը, որ համագործակցութեան մէջ է Ն. Ի. Ըըլիֆի հետ, եւ որ Լէնինականի մէջ որբանոց մը կը պահէր, կանչելով իր տնօրէնուհին, այս ամիս ղրկեց Պէյրութ, աշխատելու համար գաղթականներու կայանին մէջ:

Շուէտական ընկերութիւնը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը Սելանիկի հայ գաղթականներուն համար:

Հաւանական է որ նորվեկեան կամ շուէտական ընկերութիւններէն մէկն ու միւսը 1927ի գարունը չհասած, հիմնէ որբանոց մը, ուր ընդունուին 50 որբեր, գատելով զանոնք Հալէպի կամ Պէյրութի գաղթակայաններէն:

Տանըմարքայի երեք ընկերութիւնները կը շարունակեն իրենց գործը, առաջուան պէս, եւ Danske Armeniervennerի (նախագահն է Պ. Ասկէ Մէյեէր Պէնէտիքսըն,) նիւթական աղբիւրները առաջուընէ աւելի շատցած են, որովհետեւ Տանըմարքայի մէջ 160 ճիւղեր կազմակերպած է:

Դանիական ընկերութիւնը կը յուսայ թէ շուտով տէր դառնայ շէնքի մը, ուր պիտի կրնան բնակիլ 225 հայ մանուկներ, որոնք կը գտնուին այժմ Սայտայի «Թոչնոց Բոյն» որբանոցը:

Գերմանիոյ մէջ Տօքթ. Լէփսիուսի Արեւելեան Միսիոնի նախապատերազմեան ընկերութեան վերակազմութիւնը ամէնէն քաջալերականն է: Այս ընկերութիւնը այժմ կը գործակցի Ն. Ի. Ըըլիֆի հետ, 250 հայ որբերու պահպանման համար Սուրիոյ մէջ: Ասկէ զատ, ընդունած է պատասխանատուութիւնը ամբողջապէս օժանդակելու այն 100 որբերուն, որոնք ընտանիքներու մէջ տեղաւորուած են, Հալէպ, Միս Քարէն Եէփփէի միջոցաւ: Նոյնպէս ներկայ Դեկտեմբերի «Ոսկեղէն Կանոնի Կիրակի»ն հաւաքուած դրամով կը յուսայ հոգալ ծախքերը ուրիշ 100 հոգինոց խումբի մը, Պէյրութի գաղթակայաններէն:

Թէեւ յիշեալ ընկերութիւններէն ոմանց եկեւմուտքը կրճատուած է, բայց Պ. Պէրրի յաջողած է ապահովել դրամական նուիրատուութիւններ եւ երաշխաւորութիւններ, որոնք կը հասնին մօտ 7000 տոլարի, յատկացուելու համար մասնաւորապէս Հայաստանի վերջին երկրաշարժին զոհերուն: Այս գումարը չի մտներ այն եկամուտին մէջ, զոր կը ստանան յիշեալ ընկերութիւնները:

15,000 տոլարի գումար մըն ալ Նպաստամատոյցի գրասենեակը ստացած է, Նոյեմբեր 1էն ի վեր, Շիրակի երկրաշարժի զոհերուն համար:

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի բարեկամներէ կարեւոր նպաստներ կը հասնին ամէն օր, եւ ուրիշ հանգանակութիւններ ալ պիտի կատարուին, այս ամսուան ընթացքին, եկեղեցիներու մէջ:

ԵՐԵՔ ՏԱՐԵԿԱՆ ՏՂԵԿ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ...

Վիեննայէն կը հեռագրեն թէ երեք տարեկան աղջնակ մը փորձեց անձնասպան ըլլալ: Ջաւակը չքաւոր պատերազմիկի մը, թշուառ աղջիկը երբ կ'իմանայ թէ իր մեծ հայրը անձնասպան եղած է, ինք ալ փորձեց, որպէս զի անոր միանայ երկինքի մէջ: Քանի մը օր առաջ ալ հայրը, որ թոքախտաւոր է, նոյն փորձը կատարած էր: Ամբողջ ընտանիքը սեւ թշուառութեան մատնուած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ընդդիմադիրները դարձեալ գլուխ կը ցցեն

Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէի լիակատար նիստին մէջ Սթալինի տեղեկագրին վրայ վիճաբանութիւն կատարուած ատեն, Թրոցքի խօսք առաւ, պաշտպանելու համար ընդդիմադիրներուն տեսակէտը: Վիճաբանութիւն մը բացուեցաւ Պուխարինի, Թրոցքիի եւ Զինովիեվի միջեւ:

Խմբագրականի մը մէջ «Փրավտա» կը շեշտէ որ Զինովիեվի և Թրոցքիի արտասանած ճառերը ցոյց կուտան թէ ընդդիմադիրները պիտի շարունակեն իրենց պայքարը Խ. Հ. Միութեան կոմկուսին և Գ. Միջազգայինին դէմ: Թերթը խիստ նշանակալից կը գտնէ որ Թրոցքի ոչ մէկ դատապարտութեան խօսք ըրաւ Միջազգայինին հակառակ խմբակցութեանց դէմ, մասնաւորաբար Քորշի (Գերմանիա) եւ Սուվարինի (Ֆրանսա) խմբակներուն դէմ: Ասիկա կը նշանակէ թէ, կ'եզրակացնէ «Փրավտա», Թրոցքի մտադիր է յարմար վայրկեանին գլուխն անցնիլ Միջազգայինին հակառակ խմբակցութեանց:

ՄԱՀ ՆԻՔՈԼԱ ՓԱՇԻՉԻ

Պելկրատէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ յանկարծամահ եղաւ Սերպիոյ նախկին վարչապետ Նիքոլա Փաշիչ: Հանգուցեալին կենսագրութիւնը կարելի է ըսել թէ անկախ Սերպիոյ պատմութիւնը կը պարունակէ: Ուսումը կատարելագործեց Ցուրիխի մէջ, իբր ճարտարագէտ եւ սակայն իր ամբողջ գործունէութիւնը նուիրեց քաղաքականութեան: 1875ին Հերսէքի ապստամբներուն մէջն էր, յաջորդ տարին Չէրնայէֆի սպայակոյտին մէջ մտաւ եւ շինեց Շումաթովաքի ամրութիւնները: 1880ին հիմնեց սերպ արմատական կուսակցութիւնը: 1883ին Զայչարի ապստամբութենէն վերջ մահուան դատապարտուելով Պուլկարիա ապաստանեցաւ եւ անկէ վարեց արմատական կուսակցութիւնը, որ ի վերջոյ յաջողեցաւ իշխանութիւնը ձեռք առնել: Միլան թագաւորը գահընկէց եղաւ եւ Ալեքսանդր թագաւորը յաջորդեց գահին. Փաշիչ նախ արժանացաւ ու նախ Պելկրատի քաղաքապետ, յետոյ երեսփոխան, ի վերջոյ Սքուփչինայի (Երեսփ. Ժողով) նախագահ ընտրուեցաւ եւ մինչեւ 1893 վարչապետ եղաւ: Երբ Միլան թագաւոր վերադարձաւ, քանիցս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ եւ քաղաքական կեանքէ հեռու մնաց: Գարաճորճեվիչներու օրով Սերպիոյ կեդրոնական անձնաւորութիւնը դարձաւ: Փէթէր թագաւորի գահ նստելէն քիչ վերջ արտաքին նախարար եղաւ (1904), յետոյ ալ վարչապետ (1906): Փաշիչ գրեթէ ամբողջ 20 տարի վարչապետ մնաց: Մեծ դեր խաղաց Պալքանեան և ընդհանուր պատերազմներուն մէջ: Սերպիա իրեն կը պարտի ներկայ բարգաւաճ վիճակը: 80 տարեկան էր:

Ամբողջ Սերպիա ազգային սուգ կը պահէ: Տուները սեւերով ծածկուած են: Պելկրատի մէջ հազարաւոր մարդիկ այցելեցին հանգուցեալին տունը, որոնց մէջ նաեւ Ալեքսանդր թագաւորը: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր պետական ծախքով:

Պալքանեան նոր կնճիռը

Ալպանիոյ Խորհրդարանը, լսելէ վերջ արտաքին եւ դատական յանձնախումբերու նպաստաւոր տեղեկագիրը, երկարատեւ ծափերով եւ միաձայնութեամբ վաւերացուց Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ ապահովութեան դաշնագիրը: Բազմաթիւ հռետորներ խօսք առին, վեր հանելով երկու ժողովուրդներու աւանդական բարեկամութիւնը: Երեսփոխան Զիաքօ յիշեց իտալացի պետական մեծ մարդոց խօսքերը ի նպաստ ալպանական ժողովուրդի անկախութեան: Խանդավառութեամբ ընդունուեցան Հօճիի բանաձեւը, որով Երեսփ. ժողովը իր ողջոյնները կը ղրկէ Ալպանիոյ հանրապետութեան նախագահին եւ Մուսօլինիի, եւ կը փառաբանէ անոնց իրականացուցած հաշտարար նոր քաղաքականութիւնը:

⁂ Սերպիոյ հրաժարեալ վարչապետ Ուզունովիչ, որ պաշտօն ստանձնած էր կազմելու նոր դահլիճը, ձախողեցաւ:

⁂ Համաշխարհային մամուլը կը զբաղի Իտալիոյ եւ Սերպիոյ յարաբերութեանց խնդրով:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ հակակշիռը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը վերջապէս կարգադրեց Գերմանիոյ զինուորական հակակշռի խնդիրը: Միջդաշնակցային Յանձնախումբը Գերմանիայէն պիտի քաշուի Յունուար 15ին կամ 30ին, եւ այնուհետեւ հակակշիռը պիտի կատարէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Ուրիշ խօսքով, հակակշիռը անուանական պիտի ըլլայ: Յառաջիկային պիտի քննուի նաեւ Գերմանի (Հռենոս) հաստատուած բոլոր դաշնակից զօրքը ետ քաշելու խնդիրը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

...ԵՐԲ ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԱՌԱՆՑ ԳԻՏՆԱԼՈՒ

Համբաւաւոր Սէն Միշէլի մէկ սրճարանն եմ։

Համալսարանը՝ փարիզի շատ մը «ուսանող»ներուն եւ ցնծուհիներուն։

Երկու հոգիի մէջ է խօսակցութիւնը, տենդոտ ինչպէս կուիւը։

Մէկը՝ ապրուած եւ մռայլ դէմքով բանուոր մըն է։ Միւսը՝ երեսի աղուամազերը նոր բուսած, եւ ծնօտին ծայրը ցանցառ քանի մը թելերուն մէջ ճիգ մը ունի ազգին անդին նստած ցնծուհիներուն առնականութիւն ցուցադրելու, «բրօշիւր»ներէ քանի մը «ֆօրմիւլ»ներ կը կրկնէ, յայտնապէս մտիկ ընելով ինքն իր ձայնին ու շեշտին, ստուգելու համար իր մէջ հռետոր մը։ Եւ կարծես ազդարարելու համար իր ստուգումը, երբեմն ձեռքը կը զարնէ սեղանին, որու վրայ կը նկատեմ փռուած «Երեւան» մը։ Երեւի «ուսանող» է։ Լեզուն ռուսահայերէն է։

Թուրքերու մասին է մեր խօսակցութիւնը։

Ըռիմը.— «Երեւան»ը ինչ որ բաներ է գրեր ներբողելով Թուրքերու ընկերային ու ընկերվարական յառաջդիմութիւնը եւ հայկական կոտորածներու մեղքը «Դաշնակ»ներու վրայ բեռցնելու համար, ճիգեր է ըրեր հայ աւրինի արատը սրբել Թուրքերու երեսէն։

Եւ «ուսանող» պարոնը, որուն ուղեղը անմիջապէս կ'երեւի գանկի պատերուն փակած աղտոտ մամուռներու պէս, Մարքսն ու Էնգէլսը կլլածի հովեր առնելով, խանդավառ կը ցատկրտէ Թուրք պրոլետարիատի ու հայ պուրժուազիի անդաստաններուն մէջ։

Ու կը վերջացնէ իր «ճառը», քաջալերուած իր սեղանակիցին վեց դարու կշիռ ունեցող ցասւագին լռութենէն.

— «Մենք եղբայր ենք Թուրք բանուորին, հայ բուրժուազիին դէմ...։

*
* *

— Պարոն, կը միջամտեմ շեշտակի, դուք Թուրքիա գտնուա՞ծ էք. Թուրք տեսա՞ծ էք։

Հարցումիս շեշտն ու մօտենալու ձեւս արագ հիասթափում մը կ'անցնեն դէմքին վրայ։ Բայց շուտով կը գտնէ ինքզինքը եւ կը թոթովէ.

— Ես Բագուից եմ գալիս. շատ լաւ եմ ճանաչում Թուրքերին։

— Թուրքիա եղա՞ծ էք երբեք, կը հարցնեմ ձեզի։

Չպատասխանեց։

— Ցղա՛ս, աւելցուցի հանդարտ շեշտով մը, Թուրքերու մասին խօսելու համար, ինչ դասակարգի ալ պատկանին անոնք, քու թոթովանքով «սօցիալական ինչ ծագում» ալ ունենան անոնք, շատ պզտիկ ես դեռ։ Շատ բան չեմ պահանջեր քենէ,— գնա՛, մէկ անգամ Թուրքիա, ապրէ հոն մէկ տարի, եկուր. յետոյ միայն խօսէ Թուրքի մասին։

*
* *

Կը յիշեմ, ուրիշ առիթով մը, Մոսկուայէն փախած ճարտարապետի մը հետեւեալ թելադրութիւնը.

— Պէտք է ղրկել Թուրքիոյ եւ խնդրել որ թոյլ տայ հայ գաղթականութեան դառնալ Թուրքիա։

Նոյն աղետալի անգիտութիւնը՝ Թուրքիոյ մասին։ Եւ հարկ եղաւ որ նոր ճառ մը խօսիմ.

— Թուրքը գիտ որը է ձգած դէռ տասը տարեկան հասակիս եւ մօրս հետ հօրս դիակը ոտքերէն քաշած, իմ պզտիկ ճանկերով գետինն եմ փորած, հօրս մարմինը շուներու կեր չընելու համար։ Տասը տարեկան հասակէս ի վեր մեր դիակները շուներուն կեր չթողնելու միակ սփոփանքն է ձգուած մեզի։ Քաղաքէ քաղաք որբի դառնութիւններն եմ խմած։ Տուն ու տեղ քանի մը անգամ թալանի եմ տուած։ Մայր եմ ունեցած լեռնէ լեռ քշուած։ Քոյր եմ ունեցեր պղծուած։ Գերդաստան եմ ունեցեր կոտորուած։ Թրքահայ ժողովուրդ եմ ունեցեր բնաջնջուած։ Եւ այս բոլորը Թուրքի ձեռքով։ Կը հասկնա՞ք։

Ու ամբողջ Թրքահայութիւնը, փշրուած փոթորիկի պէս ցանուած աշխարհի ամէն կողմը, տասնապատիկն է տուած ու տեսած քան ես, Թուրքին ձեռքով։

Ու դուք այդ հայութեան, այդ գաղթականութեան մասին է որ կը խօսիք, այդ Թուրքին ու Թուրքիային դառնալու։

Դուք ժամերով խօսեցաք բօլշեւիկներու մասին. ես կը լռէի. հակառակ անոր որ ես բօլշեւիկները աւելի կը ճանչնամ քան թէ դուք՝ Թուրքերը։

Քանի մը օր բօլշեւիկեան բանտ էք նստեր։ Թալանուեր էք մէկ անգամ՝ եւ հալածուեր էք։ Կ'երթա՞ք հոն, բօլշեւիստան։ Չէ՛ք երթար։ Եւ չեմ մեղադրեր ձեզ։ Բայց ինչո՞ւ չէք հասկնար, թէ մենք վեց հարիւր տարի Թրքական բանտ ենք նստեր եւ տասնեակ անգամներ թալանուեր։ Բայց դուք կը հրաւիրէք մեզ մոռնալ ու երթալ, երթալ, ո՞ւր— նաթաղանի տակ։ Դուք գիտէ՞ք ինչ ըսել է Թուրքին նաթաղանը։

Եւ վերջապէս ո՞վ կը հրաւիրէք եւ որո՞ւ հաշուին երթալ Թուրքիա։

Դուք ալ գաղթական էք այսօր. ձեր հրաւէրը կը պատկանի՞ նաեւ ձեզ, դուք պիտի երթա՞ք Թուրքիա, պիտի տանի՞ք ձեր կինն ու աղջիկը. դուք պիտի անցնի՞ք այս գաղթականութեան գլուխը դէպի... Թուրքիա...

Ես գիտեմ որ ո՛չ։

Այն ատեն ո՞ւր կը հրաւիրէք այս գաղթականութիւնը։

Գացէ՛ք դուք ամէնէն առաջ. եւ երբ երթաք ու դառնաք եւ խօսիք, այն ատեն միայն արժէք կուտանք ձեր խօսքերուն։

ՇԱՀԱՆ

ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ բորոտութիւնը գգալապէս աճած է Հայաստանի մէջ։ Այս անբուժելի հիւանդութիւնը, որուն հայրենիքը Ասիան է, հարեւան երկիրներէն անցած է հայկական գաւառները, եւ մասնաւորաբար վարակած է Սուրմալուի, Նախիջեւանի, Դարալագեազի, Նոր Բայազիտի, նոյն իսկ Լենինականի շրջանները։ Դարալագեազը ամէնէն աւելի կը տառապի այս ախտէն։ Ժողովրդեան նախապաշարումները պատճառ դարձած են, որ ախտը ծանր համեմատութիւններ ստանայ։ «Խ. Հայաստան» նորէն ահազանգ կը հնչեցնէ հրաւիրելով արմատախիլ ընել ախտը ռուս. ուրկանոցներու մէջ։

Պէտք չէ շփոթել այս հիւանդութիւնը (որուն ժողովուրդը «գըռ» անունը կուտայ) հասարակ քոսին հետ։

*
* * «Խ. Հայաստան» կը գրէ թէ Եղնովկայի մէջ (Նոր Բայազիտ) Նախակրթարանի աշակերտութեան 35 տոկոսը վարակուած է բուկուռռոյցով (խոյլակա՞նջ — oreillon), որ համաճարակ դարձած է նոյն գաւառին մէջ։

ԱՇՆԱՆԸ.

Աշուն էր, բազմաճիւղ բարտիի տակ, չոր խոտի մի խուրձի վրայ նստել էին։

Կարմիր ու դեղին տերեւները թափւում էին նրանց գլխին...

Աշուն էր, տերեւաթափ...

Ծառից պոկւող ու դեռ մինչեւ գետին չհասած, ուրախ-ուրախ թռչկոտող տերեւները, երջանիկ էին իրենց ազատութեամբ. ահ, նրանք իրենց մահն զգում են միայն ընկնելու վայրկեանին ու թեթեւ հառաչում։

Լուռ էր։

Լուռ էր։

Հանդարտ ու քնքուշ մազերն էր խառնում, թափւում երեսին, յետ գցում ճակատին ու նայում էր անթարթ ու անյագ։

Նրազ էր...

Տերեւաթափ...

. . . .

«Մազերի խուրձը, որ յաճախ ամպի պէս ծածկում էր նրա աբեւը, ձեռքը ճակատին յենած ժամանակ, խոհերի պահին, կախւում էր ձեռքի վրայ մանր-մանր խոպոպներով...

Խաղողի ողկոյզն էր յիշեցնում ու հարբում էի ես...»

. . . .

Ու լռեց նորից։

Քամին թեթեւ սուլալ սկսեց.

Երեկոյ էր։

«Մազերի՞ խաղողի հատիկներից էր մի-մի հատ գլորուել ընկել աչքերի մէջ, թէ՞ ստուերներն էին նրանց, որովհետեւ ոլորուն էին խոպոպների պէս ու գինով...։

Ստուերներն այդ աչքերի՛... կոպերի ու այնքան նրբախիտ թերթեւանութների շուքն էր անշուշտ։

Ու լաւ էր որ կար։

Կիսաբաց շրթերը նուռն ճեղքւածի նման, որի ալ-պուրպուր հիւթից մի կաթիլ կարծես միշտ դողում էր վրան, այնքան գըրգռիչ էին, որ բուռն ցանկութիւնը փակել նրանց, անզուսպ էր։ Սակայն ամենաուժեղ ու երկարատեւ համբոյրից անգամ, նրանք մնում էին էլի կիսաբաց ու էլ աւելի ցանկալի։»

Ինքն իրեն էր խօսում անշուշտ. գլուխը յենած ծառին, աչքերը փակ։

«Երկու հատ բոլորովին միատեսակ փոքրիկ թռչուններ, կարմիր կտուցներով, թեւատարած նստել էին նրա երկու կրծքերի վրայ, առաջ սլանալու, թռչելու տենչով լցւած, չարաճճի ու անմեղ նայւածքով։ Ահա իրանը փխրուն, գօտկատեղին յախճապակեայ, որից քիչ ցած կարծես ժպտից առաջացած մի փոսիկ կար...։

Ու, այնուհետեւ բաց-կապոյտ շղարշը ծածկում էր ուղղաձիգ ու թափանցիկ սրունքները...»

. . . .

(Երկար լռութիւնից յետոյ, կամաց, աւելի կամաց)։

«Թեւեր չունէր. Աֆրոդիտի արձանի պէս անթեւ էր։

Ու չիմացայ, երբեք չիմացայ, թէ ի՞նչը, ո՞ւմ գրկելու, թէ հեռացնելու, եւ ի՞նչ դիրքով, ինչ ուղղութեամբ են եղել նրանք։

Չիմացայ։

Կը քանդէր, կը քանդէր անշուշտ հանդոյցն այն աջ ազդրի, բայց չէ՛ թեւեր չունէր։

Թեւեր չունէր։

Անզօ՞ր էր...

Չիմացայ, երբեք չիմացայ»։

Լռեց անսպասելիօրէն, ինչպէս սկսել էր։

Դու խեղճ, դու միամիտ տղայ, դու հեռւում մոռացւած սիրելի քո անթեւ դիցուհին թռաւ հեռու, հեռու, երկրագնդի հակառակ կողմը։ Քո անթեւ ու անզօր աղջիկը, կտրից անցաւ շատ անջուր անապատներ, շատ վարարած գետեր, կանաչ-կանաչ դաշտեր, կապոյտ երկինքներ։

Դու միամիտ, դու հեքիաթ տղայ, քո անթեւ դիցուհին քանդեց իր բաց-կապոյտ շղարշի ոսկէկրակ հանդոյցը սեփական մատներով, ծնեց հիւթը մի այլ ողկոյզի ու հարբեց...

Հարբեց նաեւ լոյսից, արեւից. հարբեց զգալով մեղմ ժպիտը գեփիւռի իր կիսաբաց շրթերի վրայ,— արեւի ճառագայթների խաղը մազերի հետ ու տաք այրումից իր մարմնի։

Դու հեռւում մոռացւած սիրելի, իր դիցուհին հարբեց մի օր . . .

Մի աշխատիր այլեւս հանդիպել նրան, խեղճ ասպետ։ Խաղողի որթին փաթաթւած քո աղջիկը գինովի է հիմա։

Դու չոքած մնա քո «անթեւ ու անզօր» կուռքի առջեւ, իր երբեմնի բաց կապոյտ շղարշի մէջ, ու աշխատիր այլեւս չհանդիպել նրան սիրուն տղայ...

Աշուն էր. տերեւաթափ։

Մօտակայ այգու բաւականի խիտ ծառերի տակ, հեռու մնացած մի նստարանի վրայ նստած, մենակ ու լուռ նայում է նա թափթփւող տերեւներին։

Թեթեւ, մետաքսեայ կարմրա-դեղին հագուստը ընդգրկել է ցօղունի պէս ճկուն ու թափանցիկ մարմինը նրա ու նրբին ծալքերով իջնում է անփոյթ մինչեւ ծնկները, կիսաբաց թողնելով գեղեցիկ սրունքները։

Արեւի թոյլ ճառագայթները մեղմիւ շոյում են նրա մէկ թել-թել մազերը, մէկ մերկ թեւերը, ոտներն ու ապա իբր անմեղ-անմեղ, մտնում հագուստի ծալքերի մէջ ու անհետանում, չքանում։

Նստել է լուռ. ձեռքը յենած ճակատին։ Մազերի խուրձը իջել է խնկագոյն մատների վրայ, մանր մանր, կլորիկ խոպոպներով,— «Խաղողի ողկոյզն է յիշեցնում»։

Նստել է լուռ ու նայում է արբեցած, խենթի պէս թռչկոտող կարմրադեղին տերեւներին, որոնք իրենց մահն զգում են միայն ընկնելու վայրկեանին ու մեղմիւ հառաչում...

Թեթեւ, մետաքսեայ կարմրադեղին հագուստը ընդգրկել է ցօղունի պէս ճկուն ու թափանցիկ մարմինը նրա։

Աշուն է.

Տերեւաթափ։

ԼԱՍ

ԿՈՒՐԱԳԻՏԱՑՊԻ ՄԱՍԻՆ

Հիւսիսային Կովկասի վիրաբոյժներու համագումարին մէջ, Բժ. Բուխման կուրաղիտապի (աֆանտիսիթ) արագ ախտաճանաչութեան համար չափազանց նոր ու կարեւոր նշան մը գտած է, եւ հաստատած՝ 2000 հիւանդներու վրայ կատարուած փորձով։ Հին կուրաղիտապի (Ա. քրօնիք) ճանչնալ դժուար է եղած. Բժ. Բուխման կը յայտնէ թէ հիւանդին աջ աչքին բիբը կը լայննայ։ Հաբիւրին 88ը հիւանդները ցոյց տուած են այս կարեւոր երեւոյթը։ Երբ այս երեւոյթը չտեսնուի, պէտք է խփել աչքը եւ ուրիշ ժամանակէ մը յետոյ բանալ, անմիջապէս պիտի տեսնուի որ, եթէ հիւանդը կուրաղիտապ ունի, աջ աչքին բիբը կը լայննայ։ Ասիկա կը բացատրուի անով որ, սէփանթիք կոչուած նիարդը բորբոքում ունի։

ՕՏԱՐ ԵՐԿՐԻ ՄԷՋ

ջնջ է որ աՀա՛, վերստին կուգամ, ուրպէս ուխտաւոր,
իմ սիրտըս դնել ձեր Թարմ ոտքերուն՝ դալար անսաՀման.
ջե՛ղ է որ աՀա՛, նորէն ու նորէն տանջուած, մենաւոր,
իմ կեանքը վերջին կ'ուզեմ ձեզ բերել, ձեր մօտը միայն։

իմ սիրտս էր անզուսպ, լայն էր ու անծիր, ովկեան մը անՀուն,
իմ սիրտս էր բացուած արշալոյսն աղւոր, Հիմակ ոսկեվառ,
իմ սիրտս էր պարտէզ, բուրաստան ծաղկուն, վարդաստան սիր...
իմ սիրտս էր Թռչուն՝ որ Հիմա զարնուած՝ կուլայ ոգեվար...

Այս որքա՜ն ծանծրոյթ, որքա՜ն յոգնութիւն, տանջանք չար...
Այս որքա՜ն Թախիծ, որքա՜ն տրտմութիւն, անվերջ ու անծ...
Տարածուած կրծքիս, ամբողջ էութեանս Հրդեհ մը անմար,
ցաւէտ կը տանջէ իմ կեանքըս գարուն, իմ կեանքըս պայծառ...

Ու դուք տեղ տուէ՛ք, ինծ ճամբայ բացէ՛ք, աՀա՛ ձեզ կուգամ,
Ո՛վ իմ Հայրենի վարդի ծաղիկներ, բուրեան, քաղցրաՀամ,
ես ձեզի՛ կարօտ, կ'ուզեմ ձեզ տեսնեմ, տեսնեմ մէկ անգամ,
Ու այնպէս մեռնիմ, այս չա՛ր աշխարՀէն անդարձ Հեռանա՛մ...

ԱՐՍԷՆ ԱՃ...

ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ

Մարսէյլ 10 դեկտ.

Ճիշդ այս առտու, խումբ մը հայրենակիցներ հանրագրութիւն մը բերին ստորագրելու համար։ կարդացի։ Հարցումներ ըրի, պատասխաններ ստացայ։

Շաբաթ մը առաջ, աւելի քան երկու տարիէ ի վեր ազգ. տուրք վճարող մէկ-երկու տասնեակ հայրենակիցներ խորհրդակցական ժողով մը սարքեր եւ զբաղեր են եւրոպահայ առաջին պատգամաւորական ժողովի մշակած կանոնագրութեան հիման վրայ շրջանին վիճակային ընդհ. ժողովը կազմելու եւ «վիճակային խորհուրդ» ընտրելու հարցով։ Լայնօրէն նկատի առած են Մարսիլիոյ ազգային գործերու անկերպարան վիճակը. անկէ ծնած անպատասխանատուութիւնը, որմէ կ'օգտուի հոգեւոր հովիւը, եւ ուրիշներ՝ որոնց շահը ջուրերուն պղտոր մնալուն մէջ է։

Խորհրդակցական ժողով գումարողները,— որոնցմէ իւրաքանչիւրը մաս ու բաժին ունի ազգային կեանքի արտայայտութեան մէջ, եւ որոնց հաւաքականութիւնն է որ ոչինչէն դպրոց ու մատուռ ստեղծեց, գէշ-աղէկ հանրային կեանք ստեղծեց.— Որոշած են պարզել կացութիւնը, վերջ տալ նշանակովի, ոչ-ժողովրդական մարմիններուն եւ ստեղծել օրինաւոր, ընտրովի ժողովրդական մարմիններ։

Ազգային տուրք վճարողներու փութկոտութիւնը անոր համար, որովհետեւ, այստեղ որոշ խմբակ մը մեծ խոչընդոտներ յարոյց, որպէսզի անկարելի ըլլայ «ընտրական» յանձնաժողով մը կազմել։ Ու կը թուի թէ ձախողեցուցին։ Մէկ կողմէ մարդիկ կը հրաւիրէին մտնելու յանձնաժողովին մէջ, միւս կողմէ ձեռքի տակէ մարդոց հրաժարականը կ'առնէին, առասպելներ հիւսելով թէ կոխուներ պիտի ծագին եւայլն։

Արդ, այս պայմաններուն տակ ընտրող հասարակութեան կը մնար ճզմել իր դիրքը եւ ըսել իր խօսքը։

Ամէն փափաք եւ ցանկութիւն իրականացնելու օրինական, բանաւոր ճամբան կայ։ Ազգ. տուրք վճարողները սկսած են ամէնէն բանաւորէն։ Այսինքն՝ պահանջել կաթող. Պատուիրակէն ու Թեմական խորհուրդէն որ մինչեւ յառաջիկայ Յունուար 1, ընտրութիւններ կատարելու բացորոշ ու կարճ պայմանաժամով հրահանգ ղրկուի այստեղ, որպէսզի ներկայ մարմինը հրաժարի եւ տեղ տայ ընտրովի մարմնի։

Եւ, պէտք է ընտրել վիճակային ընդհ. ժողովը, 31 անդամներէ։

Ահա հանրագրութեան ոգին։

Կրնա՞յ պատահիլ որ մինչեւ յառաջիկայ Յունուար 1, ընտրութիւններ չկատարուին, կամ ընտրութիւններ կատարելու բացարձակ ու յստակ հրահանգներ չտրուին։

Պատասխանը՝ Թեմակա... հուրդը պէտք է տայ։ Մար... չի կրնար հանդուրժել որ... ծերը մնան այսպէս երեսի... պղտոր վիճակի մէջ։

Հանրագրութիւնը ... ցած նաեւ այդ պարագա... շատ կարեւոր է։

Եթէ ուրիշ, փարիզ... հրահանգներ տալով, գործը... բացնէ, Մարսիլիան գիտէ ... ւ... իւ քը։ Ինչպէս որ 1923ին, ... հեռաւոր սուրբերու օգնու... ու իր միջոցներով, կրցաւ ... բարդ կեանք ստեղծել ... օրկանները, այսօր, երեք ... յետոյ, կրնայ նոյնպէս իր ... ջոցներով, Եւրոպայի Թեմ... կանոնագրի հիման վրայ ... կազմել շրջանիս կազմ... կեանքը։

Այս մէկը արդէն իր պարզ... նոյնիսկ ուշացած. բայց ... լաւ է ուշ քան երբեք։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրաստանի Արհեստակ... թեանց վերջին ընդհանուր ... ղովին եղած զեկոյցները կը ... տատեն որ, Միութեան ... գործաւորները աւելի մեծ ... մը կը կազմեն, քան ոչ-ա... ները։ Մէկ տարուան ընթ... Միութենական գործաւորի... թիւը աճած է հարիւրին ... իսկ ոչ-միութենական ... ղուրկներու թիւը հարիւրի... Միութենական գործաւորն... հարիւրին 28,3ը կը կազմե... ներ, իսկ ոչ-միութենականն... հարիւրին 30ը։ Միութեան ... պաշտօնները հարիւրին 1... կազմեն, ոչ-միութենականն... մէջ 8.7։

Գործաւորներէն հարիւ... 53,70ը կը բաղկանայ Վրացի... 20,3ը հայ, 19ը ռուս, ... զանազան ազգութիւններէ։ ... ծագրկութեան աճման պ... ներն են գիւղացի անարհեստ... ւորները դէպի քաղաք ... մը, ժամէ դուրս աշխ... եւայլն։

Հակառակ գործազրկ... սուր հանգամանքին, գե... պարծանքով կը յայտարա... մինչեւ 20 նոյեմբեր 116... բուրլի ղրկուած է Անգլի... քագործներուն։

Աշխատանքի Սակարան... 1925-26 տարուան ընթ... արձանագրուած են 216,307... ծագուրկներ, որոնց 113,668... դամ են Միութեան։ Աշխատ... Սակարանին միջնորդութեամբ ... հոգի, գործ գտնուած է ... 13,702 մարդու։

ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԹԷ ԲԱԺԱՆ... Ո՛Վ ՈՐ ԲԱՑ ՀԱՇԻՒ ... ԹՈՂ ՀԱՃԻ ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ...

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

1.— Վ.ԽԼԽԷ - ԼԸ - ՊԷԼ (Փարիզ)

Մեր գիւղէն բաւական թիւով հայրենակիցներ, որոնք ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու մէջ կ'աշխատէին, քանի մը շաբաթայ ընթացքին արձակուեցան, գործի չգոյութեան պատճառով:

Մեր հայրենակիցները մեծ մասով բազմանդամ ընտանիքներէ կը բաղկանան. այնպէս որ արդէն մտահոգ՝ ինքնութեան թուղթերու նոր սակագինէն (375 ֆրանք), աշխատանք գործազրկութեան նոր տագնապէն ալ կը նեղուին: Երկու ընկերներ Սէն Ցընի «Ամիլգար» օթօմօպիլի գործարանը կ'աշխատէինք: Երկու շաբաթ առաջ մեր վարպետը պատուիրեց որ մեր հաշիւը փակենք եւ մեկնինք, որովհետեւ գործ չկայ: Որոշուած էր հարիւրին 10 համեմատութեամբ զեղչել բանուորութիւնը, եւ չար բախտը օտարականներուն վիճակուեցաւ, բացի քանի մը ծեր ֆրանսացիներէ:

Մեծ գործարաններէն մինչեւ փոքր աշխատանոցները նոր հրաման ստացած ըլլալով, կը մերժեն օտար աշխատաւորներ առնել իրենց քով: Հանդիպեցայ շատ մը Հայերու որոնք ամիսներէ ի վեր պարապ մնալէ յուսահատ, կը դիմեն աշխատանքի նախարարութեան, ընդունելով ամենածանր պայմաններ, մինչեւ անգամ յանձն առնելով գիւղերը երթալ, իրենց հացը շահելու համար: Ուրիշ օտարներ կրնան ի հարկին իրենց երկիրը դառնալ, բայց մենք չունինք հարազատ հայրենիք մը. եթէ ունինք իսկ, շատ ամուր փակուած են անոր դռները եւ ամէն Հայ չի կրնար մտնել:

Յ. Մովսէսեան

2.— ՄԱՐՍԷՅԼ

Հետզհետէ խոշոր համեմատութիւններ կ'առնէ գործազրկութիւնը Մարսէյլի մէջ:

Մարսէյլի տասնեակ մը գործարաններէն, որոնց ամէն մէկը կ'աշխատցնէ հինգ հարիւրէն մինչեւ 3000 բանուորներ, միայն շաքարի երկու գործարաններն են որ լուրջ ընթացք մը ունին եւ տակաւին փորձ չեն ըրած նուազեցնելու գործաւորները կամ աշխատանքի ժամերը: Իսկ շաքարի երրորդ գործարանը, ալիւմինիօմի, լեմոնի, կաշիի, մամի, իւղի գործարանները երկու շաբաթ առաջ տագնապի մատնուած են եւ հետզհետէ դուրս կը թափեն բանուորները: Վերջին երկուքէն մէկը գրեթէ բոլորովին գոցուած է, իսկ միւսը իր գործաւորներէն մեծ մասը դուրս ձգած, եւ մնացեալները շաբաթական հինգ օր կը բանեցնէ, փոխանակ վեցի:

Այս ամէնուն հետ ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս Մարսէյլի մէջ աննախընթաց անկում կայ կօշկակարութեան հրապարակին վրայ: Մարսէյլը կօշկակարութեան ճիւղին մէջ անօրինակ յառաջդիմութիւն մը կատարած էր վերջին տարիներս եւ, ըստ մասնագէտներու կարծիքին, քանի մը տարիէն իր արտադրութեամբ անմրցելի դիրք պիտի գրաւէր գոնէ բովանդակ Ֆրանսայի համար: Գործազրկութեան տագնապէն ամէնէն աւելի տուժեց կօշկակարութիւնը: Այսօր կօշիկի աշխատանոցներէն շատ քիչեր հազիւ օրապահիկ մը ճարելու չափ գործ կը կատարեն: Հարիւրաւոր արհեստաւորներ անգործ կը թափառին, որոնց մէջ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն Հայերը: Կօշիկի վաճառականները եւ մթերանոցները լեցուն են ապրանքներով (աւելի բանուորական կօշիկները չեն սպառիր):

Գործի այս աճելի անկումէն առաջ նաւահանգիստը բանուորներու մեծ պահանջ ունէր. սակայն այս օրերս շատ տխուր է նաւահանգիստին տեսարանը: Այս մասին արդէն լսած էի քանի օր առաջ, բայց ես առտու մը անձամբ ականատես եղայ այն խուռն բազմութեան որ սոսկալի ցուրտին ու մշուշին մէջ, նաւահանգիստի մթերանոցներուն առջեւ խռնուած գործ կը խնդրէ: Ոստիկաններ խստօրէն կը հսկեն եւ առջի օր ապտակեցին Հայ երիտասարդ մը, ոչինչ պատճառով. իսկ երբ բողոքեց, այս անգամ գաւազանով ծեծեցին ու յետոյ բանտ առաջնորդեցին: Տեսարանէն ազդուած, ակամայ յիշեցի 1917 թուականը, երբ Խարբերդ—Մեզրէ քաղաքի փուռերուն առջեւ հարիւրաւոր անօթի Հայ հարսներ ու աղջիկներ հա՛ց կ'աղաղակէին եւ իրարանցումներու մէջ շատեր սանդալ յատակներուն վրայ կ'իյնային ուժասպառ...

— Ա՜խ, մինչեւ ե՞րբ այսպէս թափառական, այսպէս վտարանդի, այսպէս օր հացի ու հայրենիքի կարօտ պիտի մնանք, կը ձայնէր Հայ տղայ մը:

Ուրիշ գաւառներէ եւ արուարձաններէ հասած նամակներ ու լուրեր ալ կը հաստատեն թէ գործազրկութեան տագնապը համատարած է: Եւ այս նոր չարիքէն անշուշտ ամէնէն աւելի կը տուժեն մեր հայրենակիցները:

Հարզակ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԲԱԺԻՆԸ

ՓՈՆ ՍԷՆԹ-ԷՍՓՐԻ, 8 դեկտ. — Շիրակի աղէտին լուրը առնելով, քանի մը ընկերներով ուզեցինք սրտանց կատարել մեր եղբայրական պարտականութիւնը: Մեր հայրենակիցներէն շատերը պայմանագրութեամբ եկած ըլլալով, չնչին օրավարձք կը ստանան, հետեւաբար չէին կրնար աւելին տալ: Սեբաստիոյ Զառա գիւղացիները բաւական թիւ կը կազմեն, բայց չմասնակցեցան, յայտնելով թէ իրենց Հայրենակցական Միութեան Փոն Սէնթ Էսփրիի մասնաճիւղը զատ պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը:

Այս փոքր գումարը հաւաքուած միջոցին ոչ մէկ խտրութիւն եղաւ, ոչ ալ նախանձ: Բոլորն ալ սիրով մասնակցեցան: Ասկէ առաջ քանի մը խառնակիչներ երեւցան, բայց շուտով ստիպուեցան հեռանալ այս խաղաղասէր գաղութէն:

Ձեզի կը ղրկենք հանգանակութեան գումարը, 380 ֆրանք: (Տես ցուցակը):

Վ. Տէր Վարդանեան

ՆՈՐԷՆ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍ, 7 դեկ. — Շիրակի աղէտին լուրը մեզ ալ ուժգնօրէն ցնցեց, եւ առաջին վայրկեանէն մէկ նպատակ միայն ունեցանք, — օգնել կարօտեալներուն մեր կարողութեան չափով, պաշտպանելով զանոնք ցուրտէն եւ անօթութենէ:

Դժբախտաբար որ եւ է Ազգ. Միութիւն չունինք եւ շատ ալ դժուար է: Եւ հանգանակութեան մը ձեռնարկեցինք եղբօրս հետ, Պ. Ս. Ճիվէլէկեանի աջակցութեամբ:

Արդիւնքը մեր յուսացածէն պակաս եղաւ, որովհետեւ շատ ընտանիքներ որ 2-4 աշխատող բազուկներ ունին, միայն 5 ֆրանք տալով բաւականացան, իսկ շատեր, Թրքախօս կաթոլիկներ, խանութի եւ տան տէրեր մերժեցին սանդիմ տալ:

Հաւաքուած գումարը՝ 326 ֆր. զոր ներփակ պիտի ստանաք, բանուորներու մէկ աննշան նուէրն է, նուէրը Սեւ Կաղանդի մը, Հայաստանի մեր աշխատաւոր եղբայրներուն: (Տես ցուցակը):

Ա. Անդրէասեան

ԿԸ ԽԱԲՈՒԻՆ ԵՒ ՉԱՐԱՉԱՐ ԿԸ ԶՂՋԱՆ

Պաշտօնական ազդ.
(կաթող. պատ. Դիւանէն)

Հակառակ ասկէ առաջ կաթ. պատ. Դիւանէն տրուած զգուշացուցիչ յայտարարութեան, լուրջ քննութեամբ մը ցաւով ստուգած ենք, որ շուրջ երկու ամիսէ ի վեր Սուրիայէն եւ Յունաստանէն շարաթական հարիւրաւոր Հայ գաղթականներ ոմանք ընտանիքով եւ ոմանք առանձին Թրանսիթոր Մարիթիմի ընկերութեան շոգենաւներով Թրանզիթ կուգան Մարսէյլ ու կը մեկնին դէպի Հարաւային Ամերիկա (Պուէնոս-Այրէս, Պրազիլիա) ապրուստ մը ճարելու յոյսով, մինչդեռ իրենց կըսպասէ դառն յուսախաբութիւն, եւ այնքան չարչարալից կեանք մը, որ սիրով նախընտրելի պիտի համարէին արիւնոտ սեւ օրերու աքսորի եւ տարագրութեան անլուր տառապանքները: (Ալ բաղդատութեան ձեւ չմնա՞ց - Խմբ.)

Այս ակամայ բախտախնդրութիւնն անոր համար, որովհետեւ արհեստակցական մրցակցութեան մը պատճառով «Թրանսիթոր Մարիթիմ» շոգենաւային ընկերութիւնն փոխանակ շոգենաւային միւս ընկերութեանց նման Սուրիայէն եւ Յունաստանէն 900 ֆր. ծախքով մինչեւ Մարսէյլ փոխադրելու ճամբորդները, նոյն գումարով կը փոխադրէ մինչեւ Հարաւային Ամերիկա: 25—30 օրուան ծովու ճամբորդութիւն մը:

Ցոյժ ցաւալի է խոստովանիլ որ շոգ. ընկերութեանց այս արհեստակցական խաղերու ի վնաս իրենց բիւրեցս թշուառ ազգակիցներուն նաեւ մասնակցութիւն ունին Աթէնքի մէջ նաւային գործակալ Պ. Արմենակ Ֆէնէրճեան, իսկ Մարսէյլի մէջ եւս Պ. Վահրամ Եղիասեան որոնք արդէն աղքատացած Հայ գաղթականներն բոլորովին մերկացնելէ վերջ Հարաւային Ամերիկայի անգթութեամբ մը կը թողուն իրենց սեւ ճակատագրին:

Այս մասին ստացած ըլլալով բազմաթիւ բողոքներ, թէպէտ ի վիճակի ենք յուզիչ մանրամասնութիւններ տալու, սակայն կը բաւականանանք ընդհանուր կերպով անգամ մը եւս կոչ ընելու, որպէս զի մեր թշուառ Հայ գաղթականներն, տարուելով շոգենաւի աժանութենէն, չփորձուին մինչեւ Հարաւային Ամերիկաները ճամբորդելու, քանի որ իրենց «աժան» կարծած նաւողչէքն իրենց կեանքի գինն պիտի արժէ:

Մեր գաղթական թափառական կարաւաններուն մի անգամ ընդ միշտ կ'ըսենք որ Հարաւային Ամերիկա չերթան, ուր իրենց անպայման կը սպասէ անգործութիւն, սով հիւանդութիւն եւ փճացում:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ կաթողիկոսը Պէյրութէն Հալէպ պիտի փոխադրուի: Հալէպի Հայերը ամիսներ առաջ փափաք յայտնած էին իրենց մէջ ունենալու կաթողիկոսը եւ տեղ պատրաստած էին: Ընկեր Վ. Վարդապետեանի սպանութենէն ազդուած, Սահակ կաթողիկոս որոշած է վերջնապէս հեռանալ Պէյրութէն եւ հաստատուիլ Հալէպ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՅ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը այսօր կը մրցի Ռօմէյլի մէջ: Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով Հ.Մ.Ը.Մ.ը գաւառ կ'երթայ: Ռօմէյլի խումբը Նոր-Էսթ Լիկայի պատւոյ դասակարգի լաւագոյն կազմն է, եւ զօրաւոր: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կար տը լ'Էսթէն կը մեկնի 8.30ի ճեպընթացով: Հաւաքավայր կար տը լ'Էսթ ճիշտ 8ին:

*** Հ. Մ. Ը. Մ. գօլօմպի պահեստին կը մրցի Իւ. Ս. Բօզնիի դէմ: Հաւաքավայր կար տը լ'Էսթ ժամը 11.45ին:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ.ը կը մրցի Ալզասիէն-Լօրէնի Բ.ին դէմ: Իսկ Գ.ը Ալլօնի Բ ին դէմ:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Ծանօթ Հայ կռփամարտիկ Աթաեան որ տարիէ մը ի վեր ասպարէզէն քաշուած էր կը վերսկսի իր մրցումները: Ամսոյս 15ին Շարլըվիլի մէջ Ֆրանսայի զինուորական ախոյեան Ֆրանօի դէմ, որ առաջին դասակարգի մէջ լաւ դասուած կռփամարտիկ մըն է:

Հ. Թ.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ տիկին Մելանի Խորասանճեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, այսօր, կիրակի 12 դեկտ. կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն: Քիպարեան Վռամշապուհ եպիսկ. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ: Երգեցողութիւնները՝ կոմիտասեան բազմաձայնով, ընկերակցութեամբ երգէոնի, Պ. Նշան Սերգոեանի ղեկավարութեան տակ:

Հոգաբարձութիւն
Փարիզի եկեղեցւոյ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

18րդ ՑԱՆԿ

Անկիէնէն Նալպանտեան (Վանեցի)	100.—
Գ. Մաճառեան	30.—
Փօն Սէնթ-Էսփրիի հայրենակիցներէն	380.—
Էքս-ան-Փրովանսի հայրենակիցներէն	326.—
Քղիի Հայր. Միութենէն (Մարսէյլ) մնացորդ.—	
Կիրակոս Մեծիկեան	10.—
Եփրեմ Ջուհարիկեան	25.—
Արքիստէս Նորհատեան	20.—
Արիստաքէս Քոչոեան	10.—
Ալեքսանդր Կօշկակարեան	5.—
Խորէն Մուրատեան	10.—
Խաչիկ Մարգարեան	20.—
Գումար	936.—
17րդ ցանկին գումարը	63069.80
Ընդհ. գումար	64005.80

***

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը կը խնդրէ մեզմէ հաղորդել թէ ստացած է Լա Պօքքայի եւ Լա Պատիէի հայրենակիցներուն հանգանակութիւնը, 1290 ֆր.:

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Նախաձեռնութեամբ եղբ. Օգ. Ցանձնախումբի—

Տ. Ստամպօլեան 140, Ն. Պալդարեան, Զօրեան 100 ֆրանք, Ս. Կէօֆէրեան, Վ. Մօնճեան, Պ. Առաքէլեան, Գ. Գաբրիէլեան, Ռ. Սարգիսեան, Կ. Անտոնեան, Ե. Շահպազեան 50ական ֆրանք, Ոհն 40, Հ. Կիրակոսեան, Խ. Աւագեան, Մ. Բինոսեան, Ա. Մարգարեան, Տ. Տօնապետեան, Հաճի Ս. Թիւֆէնկճեան, Ս. Կարապետեան, Օ. Էմիրզեան, Լ. Հայթաեան 30ական ֆրանք, Մ. Ալէխեան, Ս. Արզումանեան, Ս. Եղիազարեան, Ղ. Սարգիսեան, Դ. Մարգարեան, Գ. Ստեփանեան, Ե. Գալուստեան, Տիկին Մ. Պայնտրեան, Կ. Մելքոնեան, Օ. Եօքսիւզեան 25ական ֆրանք, Բ. Էկէկեան 25, Կ. Գաբրիէլեան, Ն. Մինասեան, Գ. Հալէպեան, Պ. Թորոսեան, Ն. Սվազլեան, Տ. Պոլատեան, Յ. Թաշճեան, Ս. Գարաճեան, Յ. Կիրակոսեան, Ս. Տէրտէրեան, Ս. Թորոսեան, Օ. Սարեան, Յ. Թորոսեան, Տիկին Ս. Տէմիրճեան, Պօղոս Արզումանեան, Կ. Մարանճեան, Մ. Մանուկեան, Տ. Սալանեան, Յ. Աւետիքեան, Ս. Նուրիճանեան, Կ. Մաթէոսեան, Շ. Չրաքեան, Յ. Գարակէօզեան 20ական ֆրանք, Մ. Թորոսեան, Տիկին Թորոսեան, Ն. Թութլեան, Մ. Ալաշեան, Մ. Տէրտէրեան 10ական ֆրանք, Զ. Գաբրիէլեան 15, Խ. Ապուհաեան, Դ. Պալապանեան, Փօքրիկն

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՕՏԱՐ ԱՅՍ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ (3)

... ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՄԵՌՆԱԻ

II

Կրակոտ էր իր փափաքներուն մէջ, ու կ'երթար սանձարձակ, առա՛տ ինչպէս իր հայրենի հորիզոնն ու բնութիւնը, բարձր՝ լեռներուն ու ամպերուն նման, գահավէժ՝ խորխորատներուն ու անդունդներուն խորութեամբ, ու խենթ՝ ինչպէս կ'ըլլան այնտեղի բոլոր տղաքը: Քաղքենի մեղկութիւնը դեռ բոլորովին չէր պատուրած զինք, ու ան, իր քիչ մը կոշտութեամբ ու ուժգնութեամբ, կը նմանէր ճիշտ վայրի ծաղիկի մը որ իր զօրաւոր բոյրով ու վառ գոյներով անմիջապէս մեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ իրեն, ու մենք կը սիրենք մեր աչքերը պահ մը ուշացնել վրան, մոռնալով փունջին միւս քաղցրաբոյր ու նրբերանգ ծաղիկները:

Կիները շատ կը սիրէր: Սրճարանին մէջ կամ դուրսը, իր ակնարկները տեւականօրէն կ'իյնային կիներու վրայ, ցանկութեամբ ու կիրքով լեցուն: Այնքա՛ն ալ զարմանալի չէր ասիկա արիւնով ու ուժով յորդող Աւագին համար: Գոց ու պարկեշտ վայրերէ մէկէն այս պոռնիկ երկիրը նետուած, անշուշտ այս փոփոխութեան ազդեցութիւնը պիտի կրէր:

Աւագ կը տեսնէր ամէն կողմ ցուցադրուած մերկութիւնները, աժան ու հեշտասատ մատուցումները, ու իր ամուր կազմուածքը կը դողար, արիւնը կը խաղար երակներուն մէջ: Իր մէջ երկմարդը, երկար ժամանակ քունի մէջ ու ժանգոտած, մէկէն կ'արթննար ու ինչ թափով:

Սակայն տակաւին հեռու էր այդ կեանքը ապրելէ: Ցանկութիւնն էր լոկ որ իր մէջ կը փրփրէր, կը մոնչէր վայրի գազանի մը ցասումով: Պզտիկ առիթ մը, ու պիտի պայթէր աճեղ, անդառնալի: Գիտէի որ անգամ մը սկսէր, ա՛լ դուլ ու վերջ պիտի չունենար: Մէկը պիտի չըլլար որ թեւէն բռնէր ու կեցնէր: Եւ արդէն կը կարծե՞ս թէ պիտի մտիկ ընէր անոր: Վստահ էի թէ պիտի ծիծաղէր ու պիտի շարունակէր իր գահավիժումը, մինչեւ որ խելքը գտնէր ու պարապութիւնը ցընցէր զինք:

Երբեմն չէր զիմանար, կը խօսէր աչքերը իր երակներուն բոլոր ուժովը կնոջ մը ծոծրակին կամ բազուկներուն վրա՛յ ծանրացուցած.

— Ա՜խ, թեւերը տես, խածնելդ կուգայ... Զգես որ քեզի փաթթեն ու խեղդուիս անոնց մէջ...:

Յետոյ մէկէն կ'անդրադառնար մինակ չըլլալուն վրայ, կը լռէր խնդալով ու աչքերը խոնարհեցուցած:

— Աւա՛գ, կ'ըսէի իրեն այսպիսի պահերուն, ի՞նչ կը կենաս, չամուսնանա՞ս... Քեզի աղուոր ու յարմար աղջիկ մը գտնենք...

Գլուխը կը ծռէր ու աչքերը կը յառէր վրաս: Կիրքն ու ցանկութիւնը հրաշքով կարծես կորսուած կ'ըլլային անոնց մէջէն, ու կը կարդայի հո՛ն մաքուր ու անբիծ զգացումներ: Գաւառն էր որ իր ընտանեկան սրբութեամբ ու նուիրականութեամբ կ'արտացոլար իր ակնարկներուն խորքէն: Ու կը զգայի որոշապէս որ ինչքա՞ն կը բաղձար բոյնի մը ստեղծման: Բայց տխրութիւն մը կը հանէր ու կը ծորէր մեղմօրէն, տրամութիւն մը զոր կը բացատրէր կարճ ու նորէ՛ն մաքուր եւ բարի հոգիով մը:

— Հապա քո՞յրս... Նախ Աստղիկս տուն ընենք, անկէ վերջ, է՜...:

III

Վերջերս տարտամօրէն կը զգայի փոփոխութիւն մը Աւագի վրայ, անորոշելի բան մը, շատ թեթեւ, թափանցիկ, բայց զգալի:

Քանի մը դաս կար, վրան աճապարանք մը, եռանդ մը, ինչպէս ըսեմ, շարժում մը կը նըշմարէի, զայն ճանչնալէս ի վեր դեռ նոր, ու, հակառակ կամքիս, չէի կրցած ատոր իսկութեանը հասնիլ: Ալ դուրս չէր գար հետս, ու դասամիջոցները հետզհետէ կը կարճեցնէր: Կը վախնայի, առանց որոշապէս գիտնալու թէ ինչ բանի համար, ու անսովոր անձկութիւն մը կու կը սեղմէր ամէն անգամ որ իր վրայ խորհէի:

Կը սիրէի այդ տղան, կը սիրէի իր ընտանիքը, ու չէի ուզեր որ իրենց մինչեւ ներկայի խաղաղ ու անվրդով կենցաղէն մազաչափ փոխուէր:

Որոշեցի անպայման հասկնալ: Գոնէ կասկածներս փարատէին ու համոզուէի որ սխալած եմ: Իրմէ առաջ աւելի յարմար դատեցի հասկնալ մօրմէն ու քրոջմէն: Վստահ էի որ անոնք ամենափոքրիկ ակնարկութեանս իսկ պիտի խօսէին առատօրէն, անկեղծօրէն, առանց ո՛րեւէ վերապահութեան:

Սովորականէն կանուխ ճամբայ ելայ դէպի պանդոկ: Աշնանավերջ էր, ու մութին հետ խայթող խոնաւութիւն մը կը ծփար միջոցին մէջ: Բայց գրեթէ քրտնած էի երբ հասայ պանդոկ: Մութ սանդուղներէն կը բարձրանայի դանդաղ ու խարխափելով: Երբ իրենց յարկը հասայ, երգի մը փշուրները զիս լեցուցին: Անմիջապէս ճանչցայ Աստղիկի հարուստ ու անուշ ձայնը.

... Սարի պէս մէջքիդ
կանգնած եար ունիս...

(Շար.) Պ. ՁԱՐՈՅԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՔԱՐՔԱՍՈՆԻ մէջ, մորթի եւ կաշիի գործարանը շաբաթը չորս օր միայն կ'աշխատցնէ իր բանուորները, իսկ քուրջի գործարանը՝ միայն երեք օր եւ վախ կայ որ շատ չանցած արձակէ բոլոր բանուորները:

ԱՄԻԷՆԻ մէջ հազարաւոր անգործներ կան: Հինգ գործարաններ ճամբած են շատ մը բանուորներ եւ երկու-երեք օր զեղչած՝ շաբաթական աշխատանքը:

ԼԻՄՕԺԻ մէջ կօշիկի 15 գործարաններ շաբաթը հազիւ քանի մը ժամ կը բանին, այն ալ զեղչուած բանուորներով. վախ կայ որ բոլորովին փակուին եւ այն ատեն քանի մը հազար աշխատաւորներ փողոցը պիտի մնան:

ՓԱՐԻԶ, ՌԸՆՈՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ պատուիրած է Թոյլ չտալ որ օրական ութ ժամէն աւելի աշխատին: կ'իմանանք որ քանի մը օրէն նոր բանուորներ կամ աւելի ճիշդ արձակուածները նորէն պիտի առնուին զեղչուած ժամավարձով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, ինչպէս կ'երեւայ մեր հարցարանի պատասխանէն ալ, կատարեալ դադարի մատնուած են իւղի եւ օճառի գործարանները: Տարիէ եւ Ռուֆիէ գործարանները գրեթէ ամբողջութեամբ արձակած են իրենց բանուորները եւ կ'ըսուի թէ դուռներն ալ պիտի փակեն: Ֆուռնիէ ճարպի գործարանը ճամբած է իր բանուորներուն կէսը: Քիմիական բոլոր մանր գործարանները նոյնպէս կանգ առած են:

*** կաճ-կարասիի գործարաններու Արհեստակցական Միութիւնը վարչապետին ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ թէ կարասիի բանուորներէն 100էն 45ը արդէն գործէ հանուած են եւ այս գործազրկութիւնը հետզհետէ աւելի շեշտուած հանգամանք կ'առնէ:

Նոպէլեան մրցանակը

Նոպէլեան հիմնարկութեան հանդիսաւոր Նիստը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 10ին: Ներկայ էին թագաւորը, գահաժառանգը, դիւանագիտական մարմինը, գիտնականներ, արուեստագէտներ, թղթակիցներ եւլն.: Նախագահը յայտնեց թէ խաղաղութեան մրցանակը 1925ի համար յատկացուած է սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնի եւ Չարլս Տօըսի, իսկ 1926ինը Պրիանի եւ Շթրէզըմանի: Տօքթ. Նանսըն երկար ճառ մը խօսեցաւ եւ վեր հանեց յիշեալ պետական մարդոց կատարած դերը խաղաղութեան համար: Լուդովիկոս ԺԴ.էն ի վեր, ըսաւ, առաջին անգամ ըլլալով Հռենոսեան դաշինքը եւրոպական պատերազմներու առաջքը կ'առնէ:

Ուրբաթ օրուան մշուշը

Ուրբաթ առաւօտ թանձր մշուշ մը պատեց ամբողջ Փարիզը: Մշուշը, որ նախապէս կապտորակ էր, հետզհետէ գորշացաւ եւ ժամը 10ին արդէն գիշեր եղած էր: Փարիզցիները գրեթէ ցորեկ չտեսան ուրբաթ օր: Պուլվառներու վրայ, գիշերը եղածին պէս, ելեկտրական լոյսով ռէքլամներ կը տեսնուէին ամէն կողմ: Թրամուէյներն ու օթօպիւսները ինչպէս նաեւ ինքնաշարժները լոյսերն ու փարոսները վառած էին:

Օդանաւային երթեւեկները բոլորովին դադրեցան: Արդէն երեք օրէ ի վեր ո՛չ մէկ օդանաւ կը համարձակի ճամբայ ելլել: Մանշէն մինչեւ Վօժի լեռները անթափանցելի մշուշ մը անկարելի կը դարձնէ ամէն երթեւեկ:

Ժամը 11.15ին Սէնթ Ուէնի կեդրոնին ելեկտրական հոսանքը կտրեցաւ եւ Փարիզի մեծ մասը մութի մէջ մնաց ամբողջ ժամ մը: Ազգային Մատենադարանի ընթերցման սրահին լոյսերը եւս մարած ըլլալով, Մատենադարանը ամբողջ օրը փակ մնաց: Մշուշին պատճառաւ զանազան գիծերու վրայ կառախումբերը յապաղում ունեցան:

Գրապահին գողութիւնը

Սէնթ-Ժընըվիէվի մատենադարանին մէջ կարեւոր գողութիւն մը տեղի ունեցաւ: Գրապահներէն մէկը, Պ... 40 տարեկան, ժամանակէ մը ի վեր սիրահարած էր կնոջ մը, որուն բազմազան ծախքերուն չէր կրնար հասնիլ իր համեստ թոշակով: Յիշեալը, որ խիստ պատուաւոր կեանք մը ունեցած է եւ սիրուած բոլորէն, մոլորած է իր կոյր սէրին մէջ եւ քանի մը օր առաջ, մատենադարանէն գողցած է խիստ արժէքաւոր ձեռագիր մը՝ պատմութիւնը երկրի և Ֆրանսայի թագաւորներուն. ձեռագիրը գրուած է ԺԵ դարուն մագաղաթի մը վրայ, որ 40 մեթր երկայն է եւ բազմաթիւ զարդանկարներ կը պարունակէ:

Գրապահը իր գողօնը տարաւ գրավաճառի մը, ծախելու համար: Գրավաճառը ձեռագրին վրայ տեսնելով Սէնթ-Ժընըվիէվի կնիքը, անմիջապէս կասկածեցաւ եւ գնաց լուր տուաւ պատկանեալ իշխանութեան:

Թերթերը կը գրեն թէ Պ... ատենէ մը ի վեր մտային խանգարման նշաններ ցոյց կուտար:

Հացը կ'աժաննայ

Ալիւրին կենդինարը 191 ֆրանքէն 173.75ի իջած ըլլալով, որոշուեցաւ Դեկտ. 16էն սկսեալ հացին քիլօն ծախել 2 ֆր. 25ի: Երկու օրէ ի վեր 2.40ի կը ծախուի:

Ելմտացոյցը քուէարկուեցաւ

Երեսփ. ժողովը 135ի դէմ 410 ձայնով քուէարկեց 1927ի ելմտացոյցը: Բոլորովին բացառիկ երեւոյթ մըն է որ ելմտացոյց մը կը քուէարկուի այսքան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ, ոչ իսկ մէկ ամիս: Այս անգամ հասոյթի բաժինը ծախքերէն աւելի է: Հասոյթ քուէարկուած է 40,099,161,036 ֆրանք, իսկ ծախք 39,634,401,639 ֆրանք:

Ելմտացոյցը ղրկուեցաւ ծերակոյտին եւ կը յուսացուի որ մինչեւ շաբթուս վերջը վաւերացուի: Եթէ ծերակոյտն ալ ընդունի ինքնութեան թուղթերու մէկ տարի արժէք ունենալու տրամադրութիւնը, այն ատեն օրէնքը վերջնական կը դառնայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՔՐԱՍԻՆԻ հաւանական յաջորդ կը նկատուի Չիչէրին, որ ցարական ռէժիմին երկար տարիներ պաշտօնավարած է Լոնտոնի ռուս դեսպանատան մէջ եւ բազմաթիւ բարեկամներ ունի Անգլիոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէնդ Անի ձէթի գործարանին մէջ աշխատող հայ երիտասարդ մը, երեսունըվեց տարեկան Պօղոս Պարութճեան՝ խոզովակ մը նորոգած պահուն, ելեկտրական թելի մը հաղորդակցութիւնը կրելով՝ վայրկենապէս մեռաւ անբախտ բանուորը:

Հրապարակային մեծ բանախօսութիւն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

18 դեկտ. Շբ. երեկոյ ժամը 9ին 19 Rue Varenne, Nord-Sud-Sèvres

պիտի խօսի ԸՆԿ. ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

ՆԻւԹ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Մուտքը ազատ է

Փարիզի Հայ Տրամաթիք խմբակումբ

19 դեկտ. կիր. ժամը 2.30ին Bois-Colombesի Théatre Municipalի մէջ

ՍԱՄՍՈՆԻ Գ. արարը եւ ՏԻՒՐԱՆ-ՏԻՒՐԱՆ

Գիները սովորական: Տոմսերը 63, Mr. le Prince *եւ Պուա-Գօլօմպ ժամադրծ Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեանէ* 2 Rue Victor-Hugo:

(Շար. Գ. էջէն)

Մարգարեան 10ական ֆրանք, Ե. Մարգարեան 15, Օր. Փ. Մարգարեան 10, Ն. Եաղտանեան 15, Գ. Առաքէլեան, Տիկին Ս. Սարգիսեան, Շ. Գալաճեան, Ե. Յակոբեան, Մ. Պէտէլեան, Ա. Գարաճեան, Թ. Ճարեան 10ական ֆրանք, Ա. Տէրտէրեան, Օր. Ն. Սորոեան 15ական ֆրանք, Օ. Նաճարեան, Ռ. Առաքէլեան, Ղ. Պապիկեան, Ս. Գասպարեան, Ա. Սթամպոլեան, Ե. Աւետիկեան, Յ. Թահմազեան 10ական ֆրանք, Յ. Գալուստեան 15, Զ. Խաչիկեան, Ս. Աւետիկեան 10ական ֆրանք, Կ. Էկէկեան, Հ. Գապրէլեան, Գ. Պօլօտեան, Յ. Գաճրեան, Ա. Խաչիկեան, Ս. Սարգիսեան, Պ. Տավուլճեան, Ա. Պէտէլեան, Ս. Օհանեան, Ղ. Կարապետեան, Յ. Կարապետեան, Ի. Օհանեան, Մ. Փէհլիվանեան, Մ. Տավուլճեան, 5ական ֆրանք, Հ. Մկրտիչեան 10, Կորապետ Մուրատեան 15 ֆր.: Ընդհ. գումար 2070 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 19 Նոյ.):

Զ. Ռ. Մ. ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի ընթերցարանը բաց է, 61 Rue Mr. le-Prince Floria ճաշարանի վերի յարկը, ամէն օր առաւօտեան ժամը 7,30էն մինչեւ երեկոյեան 10: իսկ շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ մինչեւ երեկոյեան 12: կարելի է գտնել տեղական եւ արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերը եւ պարբերականները: գրադարանէն գիրք կը տրուի միայն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30 մինչեւ 10, իսկ կիրակի օրեր կէսօրէ վերջ 1—3:

Գրադարան-Ընթերցարանի Վարչութիւն

ԿՈՉ

Երիտասարդաց Միութիւնս, ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբի մէջ գրադարանի մը հիմնումին, կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն օգնել իր այս ձեռնարկին: Նոր կամ կարդացուած գրքեր, հայերէն եւ ֆրանսերէն, ուրախութեամբ եւ շնորհակալութեամբ կ'ընդունուին:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին.

Union de la Jeunesse Arménienne 138, Rue Etienne Dolet, Alfortville (Seine)

Վարչութիւն Ալֆորվիլի հայ երիտ. Միութեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Ուրբաթ 17 դեկ. իրիկուան ժամը 8.30ին Café au Clair de Luneի վերնայարկը, 202, Ave. de Choisy, Place d'Italie մէթրոյին քով: Օրակարգ. տարեկան զեկուցում եւ նոր ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը Երեքշաբթի Դեկտ. 14ին «Ֆլօրիա»յի սրահը:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին Միութեան ակումբին մէջ, 138 Rue Etienne Dolet*:*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ընդհ. ժողովը՝ 18 Դեկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Floria *ճաշարանին մէջ* 61, Rr Mr. le Prince *Օրակարգ — Ա.— Համբ. Հաշուեքննիչ Մարմնոյ, Բ.— Վարչ. ընտրութիւն, Գ.— Կեդր. Եւրոպայի շրջանային հարց:*

ՅԱՐԴԳՈՂ Արուեստասէրներու Միութեան 8րդ գրական երեկոն, որ տեղի պիտի ունենայ առաջիկայ Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, նուիրուած է Կ. Մեհեանի (Կ. Ղազարոսեան) վերջալոյսի տակ *թատերակին քննութեան, որ յետաձգուած էր:*

Այս անգամ, ինչպէս այսուհետեւ, գրական երեկոները տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի երեկոները:

Անդամ եւ համակիր ճիշդ որոշեալ ժամուն ներկայ պէտք է ըլլան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէշուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրագիլիոյ Ռիօկրանտ-Տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénian Montana (Suisse).

— Խարբերդի Գայլու գիւղէն Դաւիթ Մարգարեան կը փնտռէ մօրեղբօր որդիները Ճուհար եւ Աստուր Եկէքեանը: Մօր անունը Ալթուն, հօրը Թորոս, 1924ին Քուրֆուի որբանոցէն Սիրա փոխադրուած եւ յետոյ Գավալայի ագարակները ղրկուած են: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

— Խնուս Հարամէկ գիւղացի, Արմենակ Գասօեան որ տարի մը առաջ Քօրֆուի որբանոցը կը գտնուէր, տեղեկացնել եղբօրը Քերիմ Գասօեանի, 315 Rue de Lyon, Marseille:

— Հարամէկ գիւղացի Անդրանիկ Մկրտիչեան, որ երկու տարի առաջ Սուրիայէն Ֆրանսա եկած, եւ ագարակներու մէջ աշխատած է, կը խնդրուի Զ. Ռ. Միութիւնէն իմացնել Խաթուն Պօղոսեանին, 11 Rue de la Fare, Marseille.

— Պլղատոս Պապուճեան կը փնտռէ մայրը, եւ եղբայրները Մարիամ, Ծերոն եւ Վարդան Պապուճեանները: Տեղեկացնել Hagop Sémérdjian*ի* S. Donnet, St. Hilaire, Grasse A. M.

ԸՆՏ. ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպիչ՝ Գ. ՄԱԳԱՍԵԱՆ

Ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն, 18 Դեկտ. 1926 Շաբաթ գիշեր ժամը 8,30էն մինչեւ առաւօտ: Théatre Renard*ի մէջ,* Rue du Renard, (Métro: Hotel de Ville)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԸ ՓՈՒՋԷՆ Ե. Շ.— *ժողովի ազդը ուշ հասաւ: Ցանկը պիտի հրատարակուի:*

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Դեկտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	111
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	110
Լիր »	» Lire	70
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	100
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3300
»	II »	1700
»	III »	1500
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

15 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 215 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՇԻՐԱԿԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԱՆԴԱԴԱՐ ԿԸ ԳԱՂԹԷ ՎԱԽՆԱԼՈՎ ՆՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐԷ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ Կ'ՕԳՆԵՆ

Եղբայրական օգնութեան ձեռնարկները արդէն իսկ հասած են կէտի մը, որ տուն կուտայ շարք մը խորհրդածութիւններու:

Ինչպէս առաջին օրերուն ալ շեշտեցինք, ժողովուրդը ինքնաբերաբար ասպարէզ նետուած է զմայլելի եռանդով մը, եւ կուտայ ու կը հաւաքէ ինչ որ կրնայ: Կը բաւէ ակնարկ մը նետել արտասահմանի թերթերուն վրայ, հասկնալու համար կատարուած գործին արժէքը:

Եգիպտոսի համերաշխական ձեռնարկէն յետոյ, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդեցինք ժամանակին, ահաւասիկ Ռումանիան, իր համաժողովրդական գործունէութեամբ: Մէկ ազգանշանի վրայ, այդ գաղութը մինչեւ Դեկտեմբեր 6 հաւաքեր է 1,074,500 լէյ: Բայց այս գումարէն աւելի արժէք ունին տալու ձեւերը, մանաւանդ խոնարհ խաւերու մէջ: Պաքարէշի մեր թղթակիցը կը հաղորդէր թէ իրենց քաղաքին մէջ սեւ ցանկ պատրաստելու պէտք չկայ, որովհետեւ չէ գտնուած մէկը որ թերանայ իր պարտականութեան մէջ: Եւ հաւաքեր են աւելի քան 81,000 լէյ: Մէկէ աւելի սրտառուչ դրուագներ կը հասնին Քոնսթանցայէն, որ մեծ մասով աշխատաւորներու գաղութ մըն է եւ հաւաքեր է 350,000 լէյ: Եւ զոհաբերութեան ի՛նչ պերճախօս օրինակներ: Միայն մէկը յիշած ըլլալու համար, ըսենք որ նաւահանգստի բեռնակիր մը 500 լէյ յանձնած է հանգանակիչ յանձնախումբին, թէեւ հինգ հոգինոց ընտանիքի մը հոգն ունի. իսկ Դերջանցի հայրենակից մը՝ իր ունեցածին կէսը, կով մը, որ 4000 լէյ կ'արժէ: Կալաց, որ 1922էն ի վեր աչքի կը զարնէ շնորհիւ նոր արտագաղթին, արտադրած է 360,000 լէյ: Շէն եւ առեւտրական կեդրոններուն մէջ ալ, նորէն ժողովուրդն է որ առատաձեռնութեան օրինակներ կուտայ. այլապէս մայրաքաղաք Պուքրէշը չպիտի հասնէր 250,000 լէյի վրայ, ինչպէս Փարիզի ջոջերը կեցան հարիւր հազար ֆրանքի վրայ —քիչ մը աւելի կամ պակաս— չհաշուելով Պ. Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, Պօղոս Նուպարի եւ Բարեգործականի միանուագ 1,040,000ը:

Նոյն պատկերը Ամերիկայի մէջ: Հակառակ ծաղրանկար հօկի խաղերուն եւ Բարեգործականի խարխափումներուն, կանգ չառներ ժողովրդական շարժումը, եւ թերթերու ցուցակները կը լենան կաթիլ-կաթիլ: Մինչեւ Դեկտ. 2 միայն «Հայրենիք»ի հանգանակութեան գումարը հասած էր 7782 տոլարի: Տիթրոյթի մէջ, որ միշտ առաջին գծին վրայ կուգայ այսպիսի պարագաներու, հանգանակութեանը բացուած օրն իսկ տասը հազար տոլար գոյացած էր: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի նոյն ոգեւորութեամբ, ամէն քաղաքի մէջ, եւ զանազան խոզովակներով:

Համաժողովրդական ձեռքն է որ կը գործէ նաեւ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ: Պուլկարահայերը տարիներով խոշոր զոհողութիւններ ըրած եւ կարծես յափրացած են, քիչ մըն ալ տնտեսական տագնապը պատրուակելով. բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ կարելի պիտի ըլլայ 400,000 լէյ հաւաքել միայն Սօֆիայի մէջ: Աթէնք եւ Սելանիկ բարի օրինակ եղան Յունաստանի միւս քաղաքներուն, եւ ինչ որ գոյանայ, արժանի է գնահատութեան, որովհետեւ Յունաստանը եւ Սուրիան մեր ամէնէն «պրոլետար» գաղութներն են, պարզ խօսքով՝ գաղթային կայաններ:

Այս համառօտ պատկերէն կը հետեւի թէ՝ ժողովուրդը փութկօրէն եւ սրտանց փարած է գործի, առանց ազդուելու անպարկեշտ խաչակրութիւններէ: Անշուշտ պատկերը աւելի խրախուսիչ պիտի ըլլար, եթէ Երեւան եւ իր գործակալները քիչ մը խելք եւ խիղճ ունենային, պաղ ջուր չլեցնելու համար: Անոնք առաջին օրէն իսկ շոշորթական յոխորտանքներ ունեցան, մոռնալով գործին առակը: Կիրքէն շլմորած, գացին պար բռնեցին իրենց դասակարգային թշնամիներուն բոլորտիքը, եւ բուն աշխատաւորութիւնը, որուն անունով կը խօսին, մնաց երկդիմի կացութեան մէջ: Երբ անցան մեղրալուսնի օրերը, սկսան բարբառիլ. «Մեր ջոջ աղաները կը քնանան: Սրտաբուղխ օգնութիւնը անոնց ոչ ըմբռնումին, ոչ ալ զգացումին համապատասխան է. Իրար զիրար? կը նային մէկ քանի հազար ֆրանք տալու համար, ան ալ մասնաւոր պատուիրակութեան մը դիմումին վրայ»:

Ու մինչ կը յանձնարարէին դրամ չղրկել, այլ գործիք, մէկ ամիս յետոյ, Ս. Փիրումեանի բերնով կը յայտարարեն. «Այժմ անհրաժեշտ է նախ եւ առաջ դրամական օգնութիւն»:

Իսկապէս. բայց այդ օգնութեան ի՞նչքանը կրցան ապահովել իրենց փող ու թմբուկով, կամ աւելի ճիշդ՝ ինչքան պակսեցուցին զայն, իրենց խժալուր «ճազպանտ»ով:

Այդ հարցումին պատասխանը իրենցմէ չենք սպասեր, անշուշտ: Թող թղթատեն թերթերու հաւաքածոները եւ իրենց տեղեկագիրը պատրաստեն Հայկենդգործկոմին համար:

Շ.

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, ներկայ տագնապէն ամենէն շատ ազդուած է ինքնաշարժի ճարտարարուեստը, իր ուղղակի հայթայթիչներուն հետ, մասնաւորաբար ալիւմինիումի ձուլարանները:

Ֆրանքի անկման շրջանին ամենէն աւելի օգտուած էր ինքնաշարժի ճիւղը. հիմա, ֆրանքին բարձրացումով բոլորովին դադրած են արտասահմանի ապսպրանքները: Նոյն իսկ ներքին շուկային մէջ գնորդներ չկան: Ամէն մարդ վերապահ դիրք կը բռնէ, սպասելով գիներու նոր անկման:

Իւմանիթէ կը գրէ թէ կը բաւէ կէսօրները այցելել Փարիզի արուարձաններու ճաշարանները, գաղափար կազմելու համար բանուորներու արձակման եւ տիրող խոր յուզումին մասին: Ու կուտայ հետեւեալ թիւերը.— «Ռընօ»ի մէջ, ուր 20,000է աւելի բանուորներ կ'աշխատին, 4000 հոգի արձակելու մասին կը խօսուի: «Ֆարման» օդանաւի գործարանին մէջ երկու ամիս առաջ 1200 հոգի կ'աշխատէր, այսօր 600 հոգի միայն կ'աշխատի: «Տըլաժ»ի 2000 բանուորներէն 1000ը արձակուած են: «Ամիլքար»ի 1000 բանուորներէն 180ը դուրս ձգուած են: «Տը Տիօն Պութօն» 3000 բանուորներէն 200ը արձակած է եւ աշխատութեան ժամերը կրճատած է: Կարգ մը աշխատանոցներու մէջ շաբաթը 20 ժամ միայն կ'աշխատին: «Թալպօ»էն 40 բանուորներ հանուած են եւ շաբաթը 40 ժամ կ'աշխատին: Իսկ «Պիւշէ» գործարանը դուռները փակած է:

Իւմանիթէի լրաբերը բանուորի մը հարցուցած է թէ շատ օտարականներ կ'արձակուի՞ն.

— Այո՛, պատասխանած է բանուորը, ա՛յն օտարականները, որոնց համար կը կասկածին թէ սէնտիքայի անդամ է:

*** Նանսիի մէջ ալ գործազրկութիւնը զգալի դարձած է: Մասնաւորաբար կօշիկի գործարանները սահմանափակած են իրենց գործերը, եւ, այս ասպարէզին բանուորները մասնակի գործազրկութեան դատապարտուած են: Կօշկակարներու Սէնտիքային նախագահը կը յայտնէ թէ տագնապին մէկ պատճառը այն է որ ժողովուրդը ձմրան սկզբնաւորութեանը նոր գնումներ չըներ, երկրորդ, շատեր, ֆրանքին անկման օրերուն, իրենց դրամը ապրանքի վերածած են: Կ'աւելցնէ թէ գործի զետեղման Նահանգային Խորհուրդը որոշած է օտար բանուորներ չբերել այլ եւս, պաշտպանելու համար տեղացիները գործազրկութեան դէմ:

*** Այսօր, Զորեքշաբթի գիշեր հանրային ձեռնարկներու աշխատաւորներն ու բանուորները մեծ միթինկ կը գումարեն ամսականի յաւելում պահանջելու համար:

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ.— Մարդահամարի ընդհ. տնօրէնին եւ մասնագէտ Մ. Ժագարի միջոցաւ կատարուած մարդահամարի գործողութիւնը վերջացաւ Ատանայի մէջ: Հաշուած է որ 14,852 կին եւ 15,894 այր:

"ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ,,Ի ԲԱԺԻՆԸ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը շնորհակալութեամբ ստացած է «Բարձր Հայք»ի հայրենակցական Միութենէն 4240 ֆրանք Շիրակի աղէտեալներուն համար:

*** Ամերիկեան Եկեղեցիին մէջ Պ. Պէրրի Շիրակի աղէտեալներուն համար բանախօսութիւն մը կատարելով, հանգանակուեցաւ 11,000 ֆրանք:

*** Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը, Շիրակի երկրաշարժին առթիւ, աղէտեալներուն նուիրած է 20,000 լիրէտ:

Իսկ Մուրատ Ռափայէլեան Վարժարանի աշակերտութիւնն ուսպաշտօնէութիւնը 4000 լիրէտ:

Այս գումարով պիտի գնուին անհրաժեշտ առարկաներ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ թերթերէն կը տեղեկանանք թէ մարդասէր ամերիկուհի մը, Աննա Կիլպին, որ վերջերս մեռաւ Զուիցերիոյ Թէբսէթէլ քաղաքին մէջ, 10 հազար տոլար կտակած է Հալէպի Հայ Կիներու եւ Մանուկներու Փրկութեան Տան (անկեանգուած դժբախտներ):

ԺԱՆ ՌԻՇՓԷՆԻ ՄԱՀԸ

Կիրակի առաւօտ ֆրանսական գրականութեան երեք դէմքերէն մէկն ալ, Ժան Ռիշփէն, մեռաւ՝ փարակուած՝ եղանակին հիւանդութենէն (կրիփ):

Թէեւ 77 տարեկան, սակայն կը պահէր դեռ իր մտային ու ֆիզիքական առողջութիւնը:

Զաւակն է ֆրանսացի բժիշկի մը, եւ ծնած է Մէտէահ (Ալճէրիա): Հօրը պաշտօնի փոփոխութիւններուն պատճառով, թափառական է եղած, ինչպէս պոհեմ մը: Ըմբոստ, դատարկապորտի երազներով, փորձած է ամէն արհեստ: Ըմբոստ եւ անկարգ այդ կեանքը կը ցոլայ իր գրականութեան մէջ: Դիւրին ու սովորական տաղաչափութիւն մը, որ կը մարէ իր սէրն ու ծանօթութիւնը ժողովրդական աշուղական երգերուն մասին, (Չքաւորներուն երգը,) դասական ճաշակ, (Գգուանքները,) իրապաշտի անկողին մը իր պոհեմեան գեղեցկութիւններուն համար. այս բազմազանութեամբը, իր ոտանաւորովը դարձաւ սիրելի ժողովուրդին, դասականութեամբը՝ համակրելի՝ Ակադեմիային:

Կը պատմուի որ, սիրահարած ըլլալով գեղանի դերասանուհիի մը, սիրոյ թատերգութիւն մը կը գրէ, եւ իբրեւ դերասան կը ներկայանայ, սիրահարին դերը կը ստանձնէ, խաղալով իր սիրած կնոջ հետ իր ճշմարիտ սէրը:

Իր առաջին ոտանաւորները, որոնք քիչ մը բաց գրուած էին, գայթակղութիւն պատճառած էին:

Շատ ժողովրդական է իր մէկ թատերգութիւնը, «Շրջիկը» (Chemineau), որուն շարժանկարի վերածման փորձին ներկայ գտնուած պահուն պաղ առաւ, բայց կարեւորութիւն չտուաւ:

«Չքաւորներու երգ»ին համար բանտարկուած է ատեն մը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱԿԱԿՇԻՌԸ

Ժընեւի մէջ դաշնակից պետութիւնները համաձայնութիւն գոյացուցին որ գերմանիոյ վրայէն Միջդաշնակցային զինուորական հակակշիռը վերցուի 31 Յունուարէն սկսեալ: Այդ թուականէն յետոյ զինուորական հակակշիռը Ազգերու դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած մարմինի մը կողմէ պիտի կատարուի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԸ ԵՒ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ

Դիմում 40 ֆրանքի համար

Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութեան կողմէ դիմում կատարուեցաւ պատկանեալ նախարարութեանց, խնդրելով որ ինքնութեան թուղթերու համար 40 ֆրանքի զեղչեալ գինէն օգտուին այն բոլոր բանուորները, որոնք Ֆրանսա կը բնակէին 4 Օգոստ. 1926էն առաջ եւ իրենց ձեռքն ունին ամբողջական կամ զեղչեալ սակով ինքնութեան թուղթ մը եւ որոնք ո եւ է վկայականով մը կը հաստատեն իրենց ձեռական կամ մտաւորական աշխատաւորի հանգամանքը:

Ասկէ զատ, վարչական եղանակով ընդհ. ներում կը խնդրուի այն բոլոր բանուորներուն համար, որոնք նախկին օրէնքներուն համաձայն «անկանոն» վիճակի մէջ կը գտնուին որ եւ է տեսակէտով: Կը խնդրուի նաեւ զեղչեալ սակին ենթարկել արհեստաւորները, փոքրիկ հողատէրերը, որոնք իրենց ձեռքով կը մշակեն հողը, ինչպէս նաեւ ազատ արուեստականները:

Մարսէլ Քաշէն ալ իր կողմէ նամակներ գրած է ներքին, աշխատանքի եւ երկրագործական նախարարներուն, փութացնելու համար հրատարակութիւնը ծանօթ շրջաբերականին, որով պիտի սահմանուի վալ ձու աշխատաւոր (travailleurs salariés) խօսքին իմաստը եւ պիտի որոշուի թէ ո՞րոնք 40 ֆրանք միայն պիտի վճարեն:

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Ազդարար, որ նոր սկսաւ հրատարակուիլ Պոլսոյ մէջ, իր առաջին թիւին մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ, քաղելով Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Առողջապահական Տնօրէն Բժ. Սիսընէ (բժիշկը Եւրոպա կուգայ, հանգանակութեան գործին մղում տալու համար): Դեկտ. 4ի երկրաշարժին մասին ըսած է.—

Լուրը ճիշդ է, դժբախտաբար: Շարժը տեղի ունեցած է Խըրբլի գիւղին մէջ, որ Պայանտուրի շրջանին կը պատկանի: Սխալ է սակայն թէ ահագին վնաս եւ մարդկային կորուստ կայ: Այդ թուականին ես Պաթում կը գտնուէի, եւ խորհրդային թերթերու մէջ կորուստի վերաբերեալ ո եւ է լուրի չհանդիպեցայ: Նոր երկրաշարժէն ոչ ոք վնասուած է, միայն տուները մասամբ փլած են:

Պէտք է նկատի ունենանք որ, երկրաշարժի նոր ցնցումները առհասարակ թեթեւ են, եւ մանաւանդ չեն կրնար մեծ վնասներ առաջ բերել: Նախկին շէնքերը դժբախտաբար կործանած են, իսկ նոր հիւղակները այնքան ալ չեն ազդուիր ցնցումներէ:

Լէնինական քաղաքին բնակչութեան 100էն 30ը Թիֆլիս եւ Պաքու գաղթած է: Միւս կողմէ, գիւղերու բնակչութեան 100էն 30ն ալ Լէնինական փոխադրուած է:

Հակառակ եղած օգնութեանց, դժբախտաբար չի դադրիր գաղթի հոսանքը Պատճառն ալ պէտք է փնտռել վախի մէջ. ժողովուրդը կը վախնայ որ նոր երկրաշարժ տեղի կ'ունենայ, եւ ասոր համար ապահով տեղեր կ'ապաստանի:

Աղէտեալները ամէն բանի պէտք ունին բնականաբար, քանի որ մոխիրի վրայ նստան: Բայց եթէ անպայման կ'ուզէք ընտրութիւն մը ընել, այն ատեն ըսեմ թէ ամէնէն աւելի դրամի եւ հագուստի պէտք կայ: Այս եղանակին սաստիկ ձմեռ կ'ընէ Հայաստանի մէջ, եւ աղէտեալները պէտք ունին ցուրտէն պատսպարուելու:

Հայաստանի ո՛չ մէկ վայրին մէջ քօլէրա կայ: Կան ուրիշ տարափոխիկ հիւանդութիւններ, սակայն Հայ Կարմիր Խաչը եւ Րըլիֆը մեծ եռանդով կ'աշխատին տեղի չտալ համաճարակի, եւ պիտի յաջողին ամբողջովին անհետացնել վտանգը, եթէ արտասահմանէն նիւթական առատ օգնութիւն հասցուի:

Թիրանայի դաշնագիրը եւ Թուրքիա

Սերպիոյ մէջ տակաւին չէ հանդարտած այն ջղայնութիւնը, որ առաջ եկաւ Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ Թիրանայի մէջ կնքուած դաշնագրին հետեւանքով: Այս դաշնագիրը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ նաեւ Թուրքիոյ, որ դարձեալ կը սարսափի Անատոլուի դէմ իտալական արշաւանքի մը կարելիութենէն: Միւս կողմէ Մուսօլինի Ռումանիոյ և Յունաստանի բարեկամութիւնն ալ ձեռք բերած ըլլալով, Սերպիա եւ Թուրքիա կը մտածեն եղեր մերձեցում առաջ բերել:

Թուրքիոյ երկաթուղիները

Գրեցինք թէ Թուրքերը նոր երկաթուղիներու շինութիւնը կը յանձնեն Պելճիքացիներու, Շուէտացիներու եւ Գերմաններու: Այս կերպով Զէսթըրի ծրագիրը վերջնապէս ջուրը ինկած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԼԱԷՆԷՔ

Ֆրանսայի Բժշկական Ակադեմիան եւ Համալսարանը տօներ կազմակերպած են Դեկտ. 13-15, Լաէնէքի մահուան հարիւրամեակին առթիւ։

Բժշկական աշխարհէն դուրս, գրեթէ բոլորովին անծանօթ է այս մեծ դէմքը։ Լաէնէք Քլօտ-Պեռնարի եւ Փասթէօրի հետ, մէկն է այն երեք մեծ հանճարներէն որոնց շնորհիւ բժշկութիւնը փորձառական շրջանէն ելլելով մտաւ գիտական շրջանը եւ հսկայաքայլ յառաջդիմեց 19րդ դարու ընթացքին։

Ֆրանսացի բժիշկ մը, ծնած 1781ին Քէմփէր քաղաքին մէջ (Պրըթանեը) եւ մեռած 1826ին։ Կարճ ապրեցաւ, բայց կարելի է ըսել թէ արդի բժշկութիւնը հիմնեց։

Անոր կատարած գործը ըմբռնելու համար հարկ է գիտնալ թէ ինչ պայմաններու մէջ բժիշկները իրենց արուեստը կը գործադրէին մինչեւ անցեալ դարու սկիզբը։

Երբ բժիշկ մը հիւանդի մը այցելէր, հաղուադէպ պարագաներու մէջ միայն կրնար հիւանդին զանազան մասերը շօշափել ու քիչ-շատ մանրազննին քննութիւն մը կատարել։ Առհասարակ կը բաւականանար լեզուն նայելով, բազկերակը բռնելով, երբեմն ալ վերմակին տակէն կամ հագուստներուն վրայէն քննելով հիւանդին այս կամ այն մասը։ Կարգ մը պարագաներու մէջ հիւանդին երեսն իսկ գոյն չէին տար, այլ միայն մէզն ու կղկղանքը կամ խուխը, որոնց արտաքին երեւոյթէն բժիշկը պարտաւոր էր գուշակել հիւանդութիւնը։ Նմանապէս եւ ամօթ կը նկատուէր հիւանդը մերկացնել, ականջը կուրծքին դնել, թոքերու եւ սրտի ձայները մտիկ ընելու համար, մանաւանդ բաբար կիներու մօտ։ Ոչ հիւանդը թոյլ կուտար եւ ոչ ալ բժիշկը կը համարձակէր այդ աստիճան յառաջ երթալ, որովհետեւ կրնար վարկաբեկուիլ։

Այժմ որ հիւանդները բժշկական տեսակէտով առաւել կամ նուազ կրթուած են, գէթ քաղաքակրթեալ կեդրոններուն մէջ, այս պատմութիւնները ծիծաղելի եւ անհաւատալի կը թուին։ Սակայն ինչո՞ւ ծիծաղիլ, քանի որ նոյն երեւոյթը կը տեսնէինք թուրքիոյ մէջ ալ եւ նոյնիսկ հոս, Փարիզի մէջ, կան հիւանդներ որոնք բացարձակապէս կը մերժեն հանուիլ եւ բազկերակը, «նամզըրը» կ'երկարեն բժիշկին, որպէսզի ան գուշակէ հիւանդութիւնը։

Ահա այս պայմաններու մէջ է որ Լաէնէք նուիրուեցաւ կուրծքի, թոքերու եւ սրտի հիւանդութիւններու ուսումնասիրութեան։ Եւ որովհետեւ բարեպաշտ էր, ամօթխած եւ իր ժամանակակից արուեստակիցներուն պէս չէր համարձակեր ականջը ուղղակի հիւանդի կուրծքին դնելու, շնչառութեան եւ սիրտի ձայներուն փոփոխութիւնները մտիկ ընելու համար, գիւտուածով փորձեց դժուարութեան առաջքը առնել, անուղղակի մտիկ ընելով զանոնք։

Օր մը, երբ Լուվրի պալատի պարտէզէն կ'անցնէր, տեսաւ որ երկու տղաք, իրենց ականջը գաւազանի մը երկու ծայրերուն դրած, անոր միջոցով իրարու կը փոխանցէին գաւազանին տրուած գնդասեղի աննշան հարուածներու ձայնը։ Այրեւմ փայտի կտոր մը կրնար ձայնի փոխադրութեան միջոց ծառայել։ Յաջորդ օրը, այժմու Նէքէրի հիւանդանոցին մէջ, տետրակ մը ոլորեց, կապեց, մէկ ծայրը հիւանդի սրտին, միւս ծայրը իր ականջին դրաւ եւ մտիկ ըրաւ սրտի տրոփիւնը, այսպէս յարգելով այն ատենի պատշաճութիւնները։ Քանի մը օր վերջ, տետրակին տեղ գործածեց փայտէ խողովակ մը, որ կատարելագործուելով եղաւ այն, զոր բժիշկները կը կոչեն լանջադէտ (stethoscope) եւ զոր հիւանդները յաճախ տեսնելու առիթը կ'ունենան։

Շնորհիւ այս պատահական գիւտին, Լաէնէք երեք տարուան մէջ մանրամասնօրէն ուսումնասիրեց սրտի եւ թոքերու բոլոր հիւանդութիւնները, մանաւորաբար թոքախտը, եւ անոնց մասին հրատարակեց մեծահատոր գիրք մը, որ արդի բժշկութեան հիմնաքարերէն մէկը կը կազմէ։

Օդի անցքը խռչափողին եւ ցնցուղներուն մէջէն, շնչառութեան պահուն, մասնաւոր ձայն մը կը հանէ որ թոքերուն միջոցով կը հասնի լանջավանդակին եւ անկէ՝ քննողի ականջին։

Շնորհիւ Լաէնէքի, այժմ գիտենք թէ համաձայն վերապրելիչ գործարաններու վիճակին, այդ ձայնը զանազան եւ յատկանշական փոփոխութիւններ կը կրէ։ Օրկ. եթէ ցնցուղները բորբոքած են (պրօնշիթ) եւ լեցուն են խուխով, օդի բնական աղմուկին հետ կամ անոր տեղ կը լսուին խռպոտ ձայներ, սուլումներ եւն.։ Եթէ թոքերը կարծրացած կամ բորբոքած են, թոքատապ - սաթըլիճան, կամ ճնշուած են ջրով (կողատապ, սուլու սաթըլիճան), կամ խոցեր ու խոռոչներ կազմուած են հոն (թոքախտ), ներշնչուած ու արտաշնչուած օդի ձայնը, պարագային համեմատ կը սաստկանայ, կը նուազի, զանազան հնչիւններ կը ստանայ, կամ բոլորովին կը նուաղի ու անլսելի կը դառնայ։

Ներկայ դարը մեզի բերաւ ներքին գործարանները քննելու նոր միջոց մը՝ ռէօնթկընեան ճառագայթները։ Սակայն ռատիօքննութիւնը չի կրնար փոխարինել ականջադրութիւնը (auscultation ականջով կուրծքի քննութիւնը), այլ կ'ամբողջացնէ զայն։

Ամէն անգամ որ բժիշկը հիւանդին վրայ հակի եւ ականջը անոր կուրծքին դնէ, երախտագիտութեամբ յիշեցէք Լաէնէքի անունը, որ բժիշկներուն տուաւ թոքերու եւ սրտի հիւանդութիւնները ախտորոշելու եւ հետեւաբար աւելի հիմնօրէն դարմանելու թանկագին միջոցը։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

* *
*

Լաէնէք իր ուսումնասիրութեան ընթացքին, թոքախտէ վարակուեցաւ եւ մեռաւ 45 տարեկան հասակին մէջ։

Լաէնէքի մահուան հարիւրամեակին առթիւ Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը ուղերձ մը ներկայացուց Ֆօռպօնի հանդէսին, որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 13ին։

Ուղերձը կը ներկայացնէ Արարատը, ուրկէ հրեշտակ մը դափնեպսակ մը կը դնէ Լաէնէքի գլխին։ Լաէնէքի պատկերը հայ ճարտար վրձինի մը արդիւնքն է։

Թոքախտին դէմ պայքարող ֆրանսական Ազգային Ընկերակցութիւնը, Լաէնէքի դէմքը ներկայացնող 10 սանդիմնոց դրոշմաթղթեր (timbre antituberculeux) հրապարակ հանած է։ Հասոյթը պիտի յատկացուի թոքախտաւորներու հաստատութեանց։

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ առթիւ կը խնդրուի փակել հին հաշիւները։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներում Հրեաները կարողացել են տէր դառնալ առեւտրական եւ որոշ տեղերում էլ քաղաքական ասպարէզներին։ Այս պատճառով Հրեաների դէմ սկսել է խորին ատելութիւն։

Շատ երկիրներում գոյութիւն ունին մասնաւոր կազմակերպութիւններ, որոնց նպատակն է հալածել Հրեաներին, քշել դուրս իրենց երկիրներից։

Բայց ոչ մի երկրում հակահրէականութիւնը այնքան ուժեղ չէ եղած, որքան Ռուսաստանում։ Դեռ ռուսական առաջին մեծ յեղափոխութեան (1905) օրերին, ցարական կառավարութիւնը մի շարք քաղաքներում կազմակերպեց հրէական պօգրօմներ, — ջարդեր։ Երբ յետաշրջական շարժումը յաղթանակեց, ցարական կառավարութիւնը սկսեց սաստիկ հալածանք Հրեայ ժողովրդի դէմ ընդհանրապէս Հրեայ, մտաւորականութեան եւ ուսանողութեան դէմ մասնաւորապէս։

Չափազանց շատ տուժեցին Հրեաները Ռուսաստանում 1917, 1918 եւ 1919 թուականների քաղաքացիական կռիւների ժամանակ, երբ հազար ու մի ներքին ռազմաճակատներ էին ստեղծել, եւ զինուած խումբեր, «Ջարդ ջհուդին, փրկիր հայրենիքը» նշանաբանի տակ այն դերն էին կատարում, ինչ որ Ցաճկահայաստանում թուրք եւ քիւրտ ջարդարարները։

Եւ Ուկրայնացի յայտնի քաղաքական եւ պետական գործիչ Սիմէօն Պետլիւրան, որ քանի մը ամիս առաջ սպանուեց Փարիզում Սէն Միշէլի պողոտայի վրայ, ֆրանսահպատակ հրեայի ձեռքով, քաւութիւնն էր Ուկրայնայում Պետլիւրաեանների կողմից հազարաւոր Հրեաների սպանման, առեւանգման ու թալանի։

Ռուսական տարագիր, ինչպէս եւ բօլշեւիկեան թերթերից երեւում է որ հակահրէականութիւնը նորից աճում է Ռուսաստանում։ Ռուս տարագիրների ստուարագոյն մասը հակահրեայ են։ Շատերը Հրեայ բառի տեղ «Ժիդ» (ջհուտ) բառն են գործածում։ Շատեր Ռուսաստանի քաղաքական դէպքերը վերագրում են Հրեաներին։

Առանց չափազանցութեան կարելի է ասել, որ Ռուսաստանի Հրեաները ներկայումս գտնւում են ճիշտ այն վիճակի մէջ, ինչ որ Ցաճկահայերը՝ պատերազմի նախօրեակին։ Ինչպէս որ թուրք ղեկավար տարրը միջոց էր փնտռում Հայ ժողովրդին ջարդելու կամ քշելու Ցաճկաստանի սահմաններից դուրս, ճիշտ նոյն հաստատ որոշումը ունին ռուս միապետականները։ Յաճախ խօսակցութիւն եմ ունենում ռուս տարագիրների հետ եւ պէտք է ասել որ մեծամասնութիւն մասը պնդում են, թէ հրէական ջարդը անպայման տեղի է ունենալու, հէնց որ Ռուսաստանում սկսեց մի նոր քաղաքական շարժում։

Այս անգամ 5-6 միլիոնոց հրեայ ժողովրդից երեւի աննշան բեկորները միայն։ Ռուսաստանի Հրեաների բախտը սերտօրէն կապուած է բօլշեւիկեան իշխանութեան հետ։ Այն օրը, որ Ռուսաստանում ծայր տուեց հակաբօլշեւիկեան շարժումը, ծայր տալու է նաեւ հրէական ջարդը։

Ռուսական լայնատարած երկրի մէջ, հրէական փոքրամասնութիւնը անզէն ժողովուրդը չպիտի կարենայ իր կեանքն ու գոյքը պաշտպանել։ Թերեւս սահմանամերձ վայրերում ապրողներից մի մասը կարենան վտանգի ժամանակ մի կերպ ճողոպրել դէպի հարեւան երկիրները, ինչ չենթարկուին Գուլիսայ եւ Ախալքալաքի շրջաններից 1918ի տաճկական հալածանքների ժամանակ Վրաստան ապաստանած Հայ գաղթականների վիճակին...։

Ռուս միապետական գրողներն ու հռետորները շարունակ հոլովում են այն միտքը, որ իբր թէ Ռուսաստանի յեղափոխական շարժումները կատարել եւ շարունակում են կատարել Հրեայ հարուստները իրենց հեռաւոր նպատակների համար։ Մինչդեռ փաստ է որ Ռուսաստանի յեղափոխական շարժումներից ամենից շատ տուժողը եղել են Հրեաները։ Յայտնի ծայրայեղ աջակողմեան Մարքով Երկրորդը, Բելժանկուրի ռուսական ճաշարաններից մէկում, իր դասախօսութեանց մէջ այն միտքն էր պաշտպանում, որ Հրեայ հարուստները ձգտում են ստեղծել համաշխարհային մի կեդրոնական իշխանութիւն եւ այդ իշխանութիւնը կազմելու համար նրանք ամենուրեք յառաջ են բերում ընկերվարական ու համայնավարական շարժումներ, որպէս զի քայքայեն բոլոր պետութիւնները։ Մարկովի ասելով, բոլոր մեծ տերրորները, անգամ բոլոր թագաւորների սպանութիւնները կատարել են «ջհուտ-մասոն»ների դրդումով։

Դժբախտաբար կան սուտ թուով Ռուսեր, որոնք հրէատեցութիւնից կուրացած հաւատում են Մարկովների շինծու պատմութիւններին։ Եւ պարզ է որ Մարկովների հաւատացողները, եթէ մինչեւ անգամ ամենակարճ ժամանակով նորից իրենց ձեռքը առնեն Ռուսաստանի ղեկը, ամենադաժան կերպով պէտք է ջարդեն, հալածեն թէ Հրեաներին, եւ թէ Ռուսաստանի սահմաններում ապրող այն մանր ազգերին, որոնք վերջին տասնամեակի ընթացքում կռուել են իրենց ազգային ու ցեղային գաղափարների համար։ Ռուսաստանում պէտք է սկսել, թերեւս պատմութեան մէջ չտեսնուած մի սարսափելի յետաշրջում, որը ամենայն ուժգնութեամբ պէտք է աշխատի հալածել նաեւ իր սեփական ռուս ժողովրդի յառաջադէմ տարրերին։

Նոր ցարական կառավարութիւնը Ռուսաստանի ներքին նահանգները «խաղաղացնելուց» յետոյ, արշաւանք է սկսելու ծայրագաւառների դէմ։ Մանաւորապէս ուժեղ է լինելու կռիւը կովկասեան բազմազան ցեղերի դէմ եւ առանձնապէս Հայերիս եւ Վրացիների դէմ։ Թերեւս Ատրպէջանի թաթարները նորից կոյր գործիք դառնան ռուս կառավարութեան ձեռքում, ինչպէս տեղի ունեցաւ 1905 թուականին, այն հաշւով, որ թերեւս կարենան ռուս կառավարութեան ներման արժանանալ, 1917 եւ 1918 թուականներուն, ռազմաճակատից վերադարձող ռուս զօրքերին կոտորման ու թալանման մեղքին համար։

Չեմ ուզում հաւատալ որ իմ այս ենթադրութիւններից նոյն իսկ մէկ չնչին մասը տեղի կ'ունենայ. բայց միթէ դաժան իրականութիւնը մեր ուզածին պէս է շարժւում։ Ո՞վ կարող էր տասը տարի առաջ նախատեսել այն քաղաքական դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան Ռուսաստանում։ Ռուսաստանից եկող լուրերը պնդում են որ ռուս ժողովուրդը միանգամայն երես է թեքել ռուս միապետականներից։ Երանի՜ թէ այսպէս լինի եւ Ռուսաստանի աշխատաւոր ժողովուրդը կարողանայ հարկ եղած ժամանակը ուժգին հարուած հասցնել ռուսական սեւ յետաշրջութեան։

ԲԵՆՕ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Պուքրէշ, 6 Դեկտ.

Շիրակի երկրաշարժի աղէտը ցնցեց նաեւ Ռումանահայ գաղութը, որ ահաւոր լուրը առնելու յաջորդ օրն իսկ շարժեցաւ, կատարելու համար իր եղբայրական պարտականութիւնը աղետահար ժողովուրդին հանդէպ։

Շարժման ազդանշանը տրուեցաւ Պուքրէ ի Հայ Կարմիր Խաչին կողմէ, որ իսկոյն ժողովի հրաւիրեց գաղութին բոլոր ազգային մարմիններու եւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչները, եւ շեշտեց շուտափոյթ օգնութեան անհրաժեշտութիւնը։ Երկրորդ ժողովի մը մէջ, Նոյեմ. 6ին, ընտրուեցան հանգանակիչ չորս յանձնախումբեր, որոնք, սակայն, գործի սկսելէ առաջ, ստիպուեցան քանի մը օր սպասել, մինչեւ որ ռումէն կառավարութենէն ստացուեցաւ համապատասխան արտօնութիւն, Ռումանիոյ մէջ ընդհանուր հանգանակութիւն կատարելու համար։ Արտօնութիւն տրուած է վեց ամսուան համար։

Այս աշխատանքներուն զուգընթաց, Պուքրէշի Հայ Կարմիր Խաչի վարչութիւնը շրջաբերական նամակներով թելադրեց Ռումանիոյ 31 հայաբնակ շրջաններու թաղական խորհուրդներուն (կամ ազդեցիկ անհատներուն հոն, ուր թաղական խորհուրդներ չկան), իրենց տեղերուն մէջ եւս կազմակերպել օգնութեան գործը։

Պէտք է ըսել որ Կարմիր Խաչի վարչութեան դիմումը անարձագանգ չմնաց եւ Ռումանիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ, ուր կայ հայկական բեկոր մը, կազմուեցան հանգանակիչ մարմիններ եւ ձեռնարկուեցաւ գործի։

Դրամահաւաքութեան զուգընթաց ձեռնարկուեցաւ նաեւ զգեստեղէնի, կօշիկի, ծածկոցի եւայլն իրեղէններու հաւաքման։ Այս գործը Ռումանիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ ստանձնեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանային վարչութիւնը, որ իր մասնաճիւղերուն միջոցով բաւական արդիւնաւոր աշխատանք կատարեց այդ ուղղութեամբ։ Ցարդ հաւաքուած է, Ռումանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, մօտ 50 սնտուկ հին եւ նոր հագուստեղէն, կօշիկ եւայլն։ Հագուստեղէնները պիտի կեդրոնացուին Քոնսդանցա, ուրկէ պիտի փոխադրուին Բաթում ուղղակի կամ Պոլսոյ միջոցով։

Այս մասին Կարմիր Խաչի վարչութեան կողմէ դիմում եղած է Պոլիս, Ընդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ Պ. Հահվէրդեանին, զրկելու համապատասխան արտօնագրեր։

Համաձայն իրազեկ աղբիւրէ քաղած տեղեկութիւններուս, Ռումանահայ կարեւոր կեդրոնները ցարդ մասնակցած են ընդհանուր հանգանակութեան հետեւեալ գումարներով.—

Պուքրէշ	250,000
Կալաց	360,000
Քոնսդանցա	340,000
Պազարճըգ	80,000
Քրայօվա	23,500
Ճուրճովա	11,000
Պալչըգ	10,000
Ընդհ. գումար	1,074,500

Դեռ վերջացած չէ, սակ... հանգանակութիւնը Ռում... հայ գաղութին մէջ։ Յա... տակաւին կարգ մը վայր... հանգանակութեան արդիւնքը... Պուքրէշը դեռ չէ վերջացուց... թէեւ ամէնէն շուտ սկսաւ։

Ըսե՞նք որ այս գանձ... թեան մէջ իրենց բաժինն ... չինելու անընդունակ բայց ... գելու մէջ շատ ճարպիկ ... րը, որոնք հոս եւս ուզեցին ... թեան գործին տալ քաղաք... պրօպագանդի բնոյթ եւ ... չյաջողեցան՝ սկսան գործ ... իրենց սիրելի արհեստը, պղտ... ու թունաւորել միտքերը, ... տելով ստեղծել անվստահութ... մթնոլորտ մը Կարմիր Խա... շուրջ։

Ի՞նչ խօսք որ Շիրակի աղէ... եալները չեղան օգտուողները ... նակիչներու այս պրօպագանդ... այլ չտալու համար պատր... փնտռող Հայ Կրեսոսները, ... «առաքման միջոցի» ... առարկութիւններով, կ'աշխ... խուսափիլ իրենց ազգային ... մարդկային պարտականութ... եւ մինչեւ այսօր դեռ կ... կը պահեն իրենց քսակներու ... բանը։

Կարմիր Խաչի Վարչութ... վերջ տալու համար աւելորդ ... սէկօսէներու, Նոյեմ. 29ին գ... մարուած ազգային մարմիններ... եւ հայրենակցական միութ... ներու ներկայացուցչական ժ... վին մէջ առաջարկեց հան... նակուած գումարները զրկել ու... ղակի Հայաստան, Պետական Կա... միր Խաչին։ Ժողովը միաձայն... թեամբ ընդունեց այս ա... ջարկը։

Կը լսենք, սակայն, որ ... հեռագրով հարցում եղած է ... րեղ, Պ. Պօղոս Նուպարի, թէ ... նպատակայարմար չպիտի՞ ըլ... հանգանակուած գումարով ... գնել Ռումանիայէն եւ փոխա... Հայաստան։

Մենք շատ գործնական ... գտնենք այս առաջարկը, որ... հետեւ աղետահար Շիրակի... զրկուելիք դրամներէն աւելի ... օգտուի այն նիւթերէն, որ... պիտի ծառայեն իր փլատակնե... վերաշինելու եւ իր մարմինը ... տէն ու հիւանդութիւններէն պ... պանելու։

ԱՆՁԵՒԱՑԻ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷ...

«Լը Փէօփլը» թերթին ... պաշտօնեաներուն պատասխան... Շինութեանց ձեռնարկային ... տուղար Պօրտիէ կ'ըսէ.

— «Գործազրկութեան ... եւս կը տառապինք։ ... գործազուրկներուն թիւը ... է ունենալ։ 3 Դեկտ. 1926ի... Սէն նահանգին մէջ ... ենք 782 գործի խնդրանք ... փոխարէն միայն 53 գործ ... մը գործատէրեր առանձին ... ւէրներ կ'ուղղեն բանուորներ... այնպէս որ կարելի չէ ... ճշդել աշխատողներուն ... ծազուրկներուն թիւը։ Երբ ... յուն դրամ մը ունենանք, ... նութեանց ձեռնարկները ... չատնան։

«Վիճակագրութիւնները ... կուտան թէ օտարները ... կուզան եւ կը փափաքին ... զնեն հաստատուիլ ... րեմն պէ՞տք է իրենց ... դարձնել անոնք որ ... գործ գտած են։ Ոչ։ ... պէտք չէ նորը դնել ... ւորներուն տեղ, որոնք ... գործը կը ձգեն, ինչպէս ... նէին մինչեւ հիմա, ... ձեռնարկներու բազմաթիւ ... ջամբութիւններուն։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ՄԵՐ ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ)

գործազրկութեան տագնապին առթիւ, կը հրաւիրենք մեր թղթակիցներն ու ընթերցողները՝ օրը օրին գրել բոլոր անցուդարձերու մասին։

դիւրութեան համար, կը յանձնարարենք նկատի ունենալ հետեւեալ հարցարանը.—

1.— Որքա՞ն գործազրկութիւն կա՞յ ձեր շրջանին մէջ (գիւղ կամ քաղաք)։

2.— Ճարտարագործութեան ո՞ր ճիւղերը ազդուած կամ կանգ առած են։

3.— Գործատէրերը աշխատանքի ժա՞մ կը պակսեցնեն թէ օրավարձ կը զեղչեն։ Փակուած գործարաններ կա՞ն։

4.— Բանուորներ կ'արձակուի՞ն։ Ի՞նչ համեմատութեամբ (առ հարիւր)։ Տեղացիներն ալ կ'արձակուի՞ն, թէ միայն օտարները։ Ո՞րքան հայ աշխատաւորներ ճամբուած են տագնապէն ի վեր, ձեր գործարանին, գիւղին կամ քաղաքին մէջ։

5.— Առ հասարակ շատ անգործ հայրենակիցներ ունի՞ք։ Քանի՞ հոգի (ամուրի եւ ընտանիքի տէր)։

6.— Ի՞նչ ընթացք բռնած են երկու սէնտիքաները, C. G. T. եւ C. G. T. U. (կարմիր)։ Ո՞ր եւ է նիւթական աջակցութիւն կ'ըլլա՞յ արձակուած բանուորներուն։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

3.— ԱՆԻԷՌ

Մեծապէս շնորհակալութիւն կը յայտնենք «Յառաջ»ի, որ հայ բանուորին վիճակը միշտ նկատի կ'առնէ եւ իր կարելին կ'ընէ օգտակար դառնալու համար։

Ես պիտի գրեմ միայն երկու գործարաններու մասին որոնց կացութեան մօտէն տեղեակ եմ։

Ա.— S. M. C. գործարանը 125—150 հայ երկսեռ աշխատաւոր ունի, որոնք միշտ գնահատուած են գործատէրերուն կողմէ։ Վերջին ամսուան ընթացքին անգործութիւնը այս գործարանին մէջ ալ ծայր տուաւ եւ օրէ օր կը սաստկանայ։ Շատ մը արհեստանոցներու մէջ (աթըլիէ) ժամեր կը պակսեցնեն, սկսելով շաբաթական 40 ժամէն. ու բազմաթիւ բանուորներ կը տեղափոխուին։ Առայժ ընդհանրապէս չեն ճամբեր, բայց հիմա ոչինչ պատճառով մը կ'արձակեն խեղճ բանուորները, առանց նկատի առնելու անոր վիճակը։ Ասա սոնց մէջ քիչ եր կը պատահէին որ օտարական ըլլային։

Այս ուրբաթ օր 10 դեկտ. խմբովին դուրս հանեցին 25ի մօտ գործաւորներ, բոլորն ալ օտարական։ Ասոնց մէջ կան Հայեր որոնք 4-5 հոգինոց ընտանիքի մը բեռը ունին։ Ո՞ր եւ է աջակցութիւն չկայ։ Երբ կը հարցնես պատճառը, հետեւեալ պատասխանը կուտան առանց երեսդ նայելու.

— Մենք չենք գիտեր պատճառը, միայն գիտենք որ գործ չկայ եւ աւելորդ գործաւոր ունինք, ուստի դուրս պիտի հանենք։

Այսպէս բոլոր օտարականները սրտադողի մէջ են եւ ամէն օր կը լսես դառն խօսքեր։

— Եթէ զիս գործէ հանեն, երեք զաւակներուս ո՞վ հաց պիտի տայ։

— Եթէ զիս հանեն, իմ տան պարտքերս ո՞վ պիտի վճարէ․․․։

Բ.— Գուլպայի գործարան.— Այստեղ կ'աշխատին 200ի մօտ հայ աշխատաւորուհիներ, ամէն տարիքէ, աղջիկ, կին, պառաւ։ Առաջ միշտ գործաւորուհի կ'ուզէին առանց ազգի խտրութեան։

Ներկայիս նոյն չափով բանուոր կ'աշխատի եւ գործերն ալ պակաս չեն, սակայն գործարանը նոր բանուորուհի չընդունիր, ոչ ալ կ'արտաքսէ։ Իսկ դուրսը թէեւ անգործներու թիւը մեծ չէ, բայց կը ճնշէ։ Կը ճանչնամ հայ երիտասարդներ որոնք առտուընէ մինչեւ իրիկուն ի զուր մահ կուգան գործարանի դուռները։

Արամ․Սէֆէր

4.— ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ, 12 դեկտ.— Հոս ալ գործազրկութիւնը ծայր տալ սկսաւ։

Հեծելանիւի անիւ պատրաստող գործարան մը, որուն մէջ 20—25 հայրենակիցներ կ'աշխատին, օրուան ժամերը ցէն 5ի իջեցուց, գործազրկութեան մատնելով զանոնք։ Գործարանատէրը ըսած է.— «Եթէ մինչեւ մէկ ամիս գործարանը չգոցուի, անկէ վերջ ալ չի գոցուիր»։

Կ'ըսուի թէ երբեմն գործարաններու մէջ մասնաւոր ցանկը կը պատրաստեն այն գործաւորներուն, որոնք որ պիտի հանուին։

Հոս գործազրկութեան տագնապը աւելի երկաթեղէնի վրայ է։

Ե․ Բարսեղեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍՈՒՏԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍ, 13 դեկտ.— Նիսի «Փարոս» թատերասիրաց Միութեան վարչութիւնը եւ Մատլէնի հայկական գիւղի բնակչութիւնը զարմանքով իմացան «Երեւան»էն թէ Նիսի մէջ ցերեկոյթ մը կազմակերպուած է Հօկի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն։ Եթէ երբեք որեւէ քաղաքի մէջ Հայաստանի օգնութեան նպատակով գործ մը կատարուի ու իրենցմէ մէկը տեղեկութիւն ունենայ, յաջորդ օրը կը կարդանք թէ Հօկի նախաձեռնութեամբ այս կամ այն եղած է։

Պատմեմ իրականութիւնը եւ դուք դատեցէք։

Շիրակի աղէտեալներուն օգնելու համար Տիկին Եղիսաբէթ Նահապետեանի եւ Աղաթօն պէյի կողմէ կազմուած էր Հանգանակիչ Մարմին մը, որ հարուստ ընտանիքներու դիմելով հանգանակութեան ձեռնարկեց։

«Փարոս» Թատերասիրաց Միութիւնը եւ Մատլէնի հայրենակիցները իրենց համեստ մասնակցութիւնը բերելու համար, որոշեցին ցերեկոյթ մը կազմակերպել Պ. Միհրան Փափազեանի առաջնորդութեամբ։ Հօկի մարդիկը դիմեցին մեզ, միասին գործելու համար։ Իսէր համերաշխութեան եւ յարգելի Ա. Ահարոնեանի կոչէն ազդուած, ընդունեցինք իրենց դիմումը։ Որոշուեցաւ ո եւ է հօսանքի անուն չյիշել։ Մետասաներորդ ժամուն, երբ մենք բոլոր գործերը եւ պատրաստութիւնները տեսած էինք, այդ փոքրոգիները եկան միայն իրենց յանձնուած տոմսակները նոյնութեամբ վերադարձնելու . . .

Զուտ հասոյթ գոյացաւ 1755 ֆր. որ յանձնուեցաւ Տիկին Նահապետեանի, իբրեւ «Նիսէն խումբ մը երիտասարդներու եւ փարոս թատերասիրաց միութեան մասնակցութեամբ կազմակերպուած ցերեկոյթի մը արդիւնքը։»

Իբրեւ թէ Հօկը 70 անդամ ունի Նիսի մէջ։ Իսկ մենք գիտենք որ եթէ իրենց ընտանիքներով ու զաւակներով ալ իրար գան, հազիւ 55—60 հոգի կ'ըլլայ. վկայ՝ դեկտ. 5ին Հայաստանի շարժանկարին ներկայացման օրը, երբ հազիւ 60 հոգի կար։

Մինչ «Փարոս»ի ներկայացումը տեղի ունեցաւ խոշոր սրահի մը մէջ, խուռն բազմութեամբ եւ մեծ յաջողութեամբ։ Ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ Ս. Խաչատրեանի 38 հայկական նըկարներէ բաղկացեալ հաւաքածոն, զոր շահեցաւ Պ. Արամ Համբարձումեան, վճարելով 425 ֆրանք։

Թատերախումբը կը պատրաստուի երկրորդ ներկայացում մը եւս տալ, ի նպաստ Մատլէնի հայկական դպրոցին։

Հ. Ալաճեան

ՔԼՕՏ ՄՕՆԷ ՄԵՌԱՒ

Քլօտ Մօնէ, ծերունի նկարիչը, մեռաւ Ժիվէրնիի մէջ, ուր արուեստական գեղեցիկ ծփուն պարտէզներ շինած էր, գոյներու առուակներով։ Տպաւորապաշտ դպրոցին հիմնադիրը, լոյսի եւ գոյնի շարժականութեամբ մը նկարչութեան թոյլ ձեւերուն մէջ բերաւ յեղափոխութիւն մը, որ տարածուեցաւ, լայնցաւ եւ ծագում տուաւ նկարչական արուեստին նորագոյն բոլոր արտակարգ ձգտումներուն։ Եթէ երիտասարդ արուեստագէտները այժմ նուազ գերի կը մնան նիւթին, եթէ կոնկորիսմը տեղի տուաւ ներքնահոս երաժշտականութեան, ատիկա կը պարտին Մօնէի տաղանդին։

Բոլոր արդի յեղափոխական ձեւերը նկարչական արուեստին, շատ բան կը պարտին Մօնէի։ Գեռ, սակայն, անոր արուեստը, անոր վարդապետութիւնները մշակումի առատ նիւթեր կը կազմեն։ Նկարիչները, սիրտելով անոր ձգտումները, որոնք վերջնական գծաւորումի չհասան, պիտի ճանչնան հարստութիւնը տպաւորապաշտութեան, որ այս բառին մէջ, ոչինչ կը բացատրէ, նոյն իսկ սխալ բացատրութիւն մըն է, պատահական բառ մը, որ յաւերժացաւ այն պատճառով որ Մօնէի մէկ նոր գործին խորագիրի տեղ կը ծառայէր։

Հինգշաբթի հող մտաւ Ժիվէրնիի մէջ, իր նկարներուն պէս՝ ծաղիկով ծեփուած, լուսնալան իր պարտէզներուն մէջ, պարզ թաղումով մը, ինչպէս իր ուխտը եղած էր։

Դագաղին ետեւէն՝ իր ազգականները, բարեկամները, որոնց կարգին մտերիմը՝ Քլէմանսօ, թեւը տուած Ցօքթ. Ռօպիէրին, եւ առջեւէն՝ իր պարտիզպանները՝ ծաղիկներու փունջերու մէջ օրօրուն։

Շ. Ն.

«ՅԱՐԴԳՈՂ»Ի ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

«Յարդգող» արուեստասէրներու միութիւնը Ուրբաթ իրիկուն երեկոյթ-թէյասեղան մը կազմակերպած էր, իբրեւ մեծարանքի արտայայտութիւն գրագէտ ընկ. Ա. Ահարոնեանի։

«Յարդգող»ականներու խումբէն զատ, համակիրներու բազմութիւն մը, կանուխէն խռնուած էր սրահը։

Սեղանապետ ընկ. Օհան Կարօ բացատրեց Յարդգողականներու միտքը թէ իրենց իրիկնային գրական ասուլիսներու ընթացքին, չէն մոռցած կազմակերպել յարգանքի արտայայտութիւն մը երէց գրագէտ Ահարոնեանի հանդէպ։ Այդ արտայայտութիւնը կապ մըն է Ահարոնեանի եւ նորերուն միջեւ, որոնք կ'ուզեն շարունակել նախորդ սերունդին գործը։

Երաժշտական բաժինը հաճելի ալիք մը բերաւ սրահին մէջ։ Պ. Ալիքսանեան ջութակով, որուն կ'ընկերանար Օր. Նուարդ Գալփաքեան դաշնակով, յաջող սկզբնաւորութիւն մը ըրին։ Գեղեցիկ էին Օր. Ն. Գալփաքեանի Ալպանէզէն նախերգանք մը (դաշնակ), Տիկ. Շահպազի «Պայաթի»ն (դաշնակ), Օր. Եսայեանի «Երէք Հայկազունք»ը։ Պ. Պ. Շ. Սարեան, Մ. Մարութեան եւ Սինէմեան յաջող արտասանութիւններ ըրին։

Խօսեցաւ միութեան կողմէ Պ. Հրաչ Զարդարեան, որ ներկայացուց ընկ. Ահարոնեանի գրականութեան հակիրճ վերլուծումը։ Ընկ. Ս. Սասունի պարզեց հայ նկարագիրը օրուան մեծարեալին։ Պ. Վ. Թէրզեան, «պոռթկումով» մը, ինչպէս ինք կը յայտնէր, յարգանքի եկաւ Ահարոնեանի անունին հանդէպ, եւ անոր մէջ գտաւ հայրենիքի պատկերը, որուն իր կարօտը արտայայտեց։ Ընկ. Շ. Միսաքեան, երիտասարդներու իր շրջանակին մէջ, ցոյց տուաւ նորերը որ կը հասնին յորդ եւ բազմազան, զարգացնելով ցանուած հունտերը։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ ընկ. Ա. Ահարոնեան, որ շարժանկարի նման արագ անցաւ իր կեանքին վրայէն, ներկայացուց իր ապրած միջավայրը որուն անկեղծ արտայայտութիւնը դարձաւ ինք։ Գրական իր լայն կեանքէն ներշնչուած թելադրանքներ ըրաւ նորերուն, որ ըլլան, անկեղծ, ինքնատիպ, հաւատաւոր։ Ու, իբրեւ վերջաբան կարդաց պատկերաւոր ու տաք էջ մը իր մէկ գործէն որ պատրաստութեան մէջ է։ Ուշ էր արդէն. ու երեկոյթը փակուեցաւ վառ յոյսերով։

Ն.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ")Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

19ՐԴ ՑԱՆԿ

Յարութիւն Ջաքըճեան	30.—
Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Բազումեան (Արնուվիլ)	20.—
Տասնամեայ որբ մը՝ Պընեէնի (Ժընեւ) հայ դպրոցէն	20.—
Գումար	70.—
18րդ ցանկին գումարը	64005.80
Ընդհ. գումար	64075.80

*
* *

ՀԱԳՈՒՍՏ - ԿԱՊՈՒՍՏ

Շիրակի աղէտեալներուն ղրկելու համար «Յառաջ»ի միջոցաւ հանդերձեղէններ կը նուիրեն հետեւեալ հայրենակիցները.—

Հայկ Ստեփանեան (Լա կառէն)
Տիկ. Շ. Միսաքեան
Տիկ. Ճօլօլեան (2 կապոց)
Ա. Մնօեան (Նէօյերիէն)
Տիկ. Հ. Մինասեան
Զ. Պէրպէրեան
Պ. Է. Հալաճեան
Պ. Ա. Աբրահամեան (2)
Հ. Մ. Ը. Մ.

Ցանձնեցինք Ամերիկեան Նպաստամատոյցի մթերանոցը։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ *ստացած է (Բ. ցանկ).—*

1. Pilensny, *2. Հ. Յ. Դ. «Արմէնփարօ» խումբի կողմէ հաւաքուած (5 կապոց),* 3. Schwalz Burg, *4. Տիւֆուր, 5. Աղաբէկեան, 6. Լունինա, 7. Զեղիթեան, 8. Յարմիթեան* (Vienne), *9. Բուլղանեան, 10. Ն. Շահխաթունի, 11. Փէչէեան, 12. Ալ. Խատիսեան, 13. Իշխ. Ամատունի (22 կտոր) 14, խումբ մը երիտասարդներ (1500 ֆր. արժէքով)։*

*
* *

Մարսէյլի Արաբկիրի եւ յարակից գիւղերու հայրենակցական միութեան հանգանակութիւնը.—

Ա. Արզումանեան եւ Որդիք 200, Մ. Լուսինեան, Զ. Դաբաղաշեան 60ական ֆրանք, Խ. Թուրիկեան, Հ. Պասմաճեան, Ե. Պէխլեան, Յ. Պօղիկեան, Մ. Մելքոնեան, Յ. Զուրիկեան, Պ. Հաճինեան, Կ. Դալստեան, Ա. Հացագործեան, Ա. Համալեան, Գ. Թէրզեան, Յ. Չոլաքեան, Լ. Դասպարեան, Վ. Ղազարեան 50ական ֆրանք, Ս. Պասմաճեան, Դ. Օտապաշեան, Ե. Թումիկեան 40ական ֆրանք, Յ. Սեզարեան, Մ. Թորիկեան, Մ. Չէքմէնեան, Վ. Փարիկեան 30ական ֆրանք, Հ. Թաղէոսեան, Կ. Տէօվլէթեան, Ո. Հացագործեան, Մ. Ամանաթեան, Մ. Սվաճեան, Մ. Թովմասեան, Թ. Թովմասեան, Յ. Մինասեան

(Շար. կարդալ դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՕՏԱՐ ԱՅՍ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ (4)

. . . ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՄԵՌԱՒ

III

Մտիկ կ'ընէի կաթնած՝ պատին, ու մութին մէջ։ Անոր ձայնը հազար պատկերներով կ'անցնէր աչքերուս առջեւէն ու աննման ըմպելիի մը նման կը թափէր ականջներէս սրտիս մէջ։ Չկայ աւելի անուշ բան քան այսպէս խաւարով, երբ ամէն կողմ աղմուկը դադրած է ու կը գտնուիս կատարեալ լռութեան մը մէջ, ունկնդրել սիրուած աղջկան մը ձայնին։ Կարծես զօրաւոր բոյր մըն է, ու ինքը հազուագիւտ ծաղիկ մը, որ քեզ կը կախարդէ, կը գինովցնէ ու կրնայ մինչեւ իսկ յիմարութիւններ գործել տալ։

Անշուշտ պիտի մնայի այդպէս ժամերով, նոյնիսկ մինչեւ առաւօտ, եթէ ան անընդհատ երգէր։ Բայց յանկարծ կեցաւ։ Աղուոր երազէ մը արթնցողի պէս քաշուեցայ տեղէս ու գացի իրենց։

Մայրը մահճակալին վրայ բուրդէ գուլպայ կը հիւսէր, իսկ Աստղիկ կը պարապէր տնական գործով մը։

— Գիտե՞ս, ըսի, բարեւէն վերջ, դուրսը երգ մտիկ կ'ընէի, ի՜նչ լաւ կ'երգէիր, ի՜նչ ալ զգայուն . . .

Անմիջապէս կարմրեցաւ, ու իր սեւ աչքերը նախ յառեց վրաս, յետոյ խոնարհեցուց դանդաղօրէն։

Ջուզեցի աւելի երկար ատեն չարչարել։ Դարձայ մօրը ու սկսանք խօսիլ։ Առանց կասկած մը կոահել տալու, մեղմ ու անուղղակի հարցուցի Աւագի կենցաղին մասին։

— Ամիս մը կայ փոխուած է, զաւա՛կս, խօսեցաւ ու աչքերը աղապատանքով ու թեթեւ անհանգստութեամբ մը լեցուած։ Շաբաթը քանի մը գիշեր, շաբաթ ու կիրակի օրերը անպայման, աճապարանքով կը ճաշէ ու փողոց կը նետուի, կէս գիշերներէն վերջ վերադառնալու համար։ Կ'ըսէ թէ միութիւն մը ունին ու ժողովի, լսարան կ'երթայ . . . Քանի մը անգամ ըսի իրեն որ լաւ չ'ըներ, այսպէս ուշ պառկելով ու կանուխ ելլելով օր մըն ան կրնայ հիւանդանալ . . . Բարկացաւ վրաս, զաւա՛կս . . . Ալ հիմա ձայն հանած չունիմ. ի՞նչ ըսեմ, մտիկ ըրած չունի որ . . .

Ուրեմն զուր չէր որ մտահոգուած էի։ Լսարանի խնդիրը շատ համոզիչ չեկաւ ինծի, բայց փութացի մայրը հանդարտեցնել.

— Այո՛, մայրիկ, ճիշդ է, լսարան կ'երթայ պիտի ըլլայ . . . Ըսին ինծի արդէն որ, այս օրեր միութիւն մը կազմեր են ու Աւագն ալ մէջն է . . .

Խորհեցայ իսկոյն որ Աւագ ծանօթացած է կնոջ մը որ այս կիսավայրի ու լեցուն երիկմարդը անխուսափելիօրէն պիտի հատցնէր։ Յիշեցի մեր Սարգիսը զոր ժամանակին հազիւ կրցանք ազատել անյագ տըրուկէ մը եւ որ քիչ մնաց թոքախտ պիտի ըլլար։ Գիտես այս պատմութիւնը։ Կը վախնայի Աւագին համար որ Սարգիսին կամքն ու խելքն ալ չունէր։ Պէտք էր ամէն կարելին ի գործ դնել առջեւը առնելու համար այս ահաւոր աղէտին, եթէ կասկածներս իրականանային։

Երբ գործատունէն վերադարձաւ, գլխու ցաւ մը պատրուակեցի դաս չընելու համար, ու առաջարկեցի միասին դուրս ելլել։ Կը վարանէր։ Պնդեցի, աւելցնելով որ երկար մնալու պէտք չունէր, եւ կրնար վերադառնալ իր ուզած ատենը։

Պաղ հով մը դիւահարի պէս կը պտուտկէր պատերուն դէմ ու գետնին մօտ, ու ձմեռնամուտի խոնաւ հոտ մը կը ծաւալէր մինչեւ մեր ռունգերը։ Ճերմակ ու թանձր ամպերէն աղօտ պայծառութիւն մը կը տարածուէր փողոցներուն վրայ, ու որոտումներու արձագանգներ կը հասնէին խուլ ու կոտրտուելով։

Անխօս ու արագ, անցանք իրենց փողոցէն ու մտանք սրճարան մը։

Երբ գարեջուրի գաւաթները եկան սեղանին վրայ, ու ապահովուեցայ որ մեզ խանգարող պիտի չըլլար, խօսեցայ իրեն ցած ու մտերմիկ, եղբօր մը պէս քաղցրութեամբ ու տխրութեամբ։

— Աւա՛գ, անկեղծ եղիր ու համարձակ։ Կ'իմանամ որ շաբաթը քանի մը գիշեր դուրս կ'ելլես ու կէս գիշերէն վերջ կը վերադառնաս։ Ո՞ւր կ'երթաս...

Աչքերը գարեջուրի բաժակին վրայ, Աւագ, անշարժ ու լուռ, կը մնար։ Գլուխը հակած, մազերը անխնամ ու ուսերը աղեղած, յանցապարտի մը երեւոյթը ունէր, ու կարելի չէր առանց խղճահարութեան նայիլ սա հսկայ ու լեռնական տղուն իր այս վիճակին մէջ։

Կամաց մը զարկի ուսին.

— Ինծի՛ նայէ, Աւագ, սանկ աչքերուս, շիտա՛կ մը... Հա՛, ճիշդ այդպէս... Ու հիմա ըսէ ինծի, դե՛հ, թէ ի՞նչ կ'ընես։ Ամօթի կամ քաշուելու բան չկայ, ես ալ տղայ եմ ու կը հասկնամ։ Կնի՞կ մը գտար...

Ու աչքերս շեշտ մը ուղղեցի դէմքին, նշմարելու համար թեթեւ վրդովում մը, մկաններու պրկում կամ գոնէ կարճ շիկնում մը, որ պիտի հաստատէին կասկածիս ճշմարտութիւնը։

(Շար.) Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

է եւ փոխանակ Ամերիկացիներու, Եւրոպացիներու ձեռքը կ'անցնի երկաթուղիներու մենաշնորհը: Պոլսէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ դաշինքը ընդունած է Նոր ծրագիրը, որ շուտով Ազգ. Ժողովի վաւերացման պիտի ենթարկուի: Պելճիքացիները պիտի շինեն Կեսարիա-Սվազ եւ Սվազ-Թիրքալ գիծերը: Գերմանները պիտի շինեն Զէյթըրի մենաշնորհին միւս գիծերը:

Ժանտատենդը Փարիզի մէջ

Ժանտատենդի (թիֆօ) դէպքեր տեսնուած են Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ: Այս վտանգաւոր եւ տարափոխիկ հիւանդութեան դէմ անհրաժեշտ է որ ժողովուրդը պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնէ, ինչպէս պաշտօնագրով մը կը թելադրէ Ոստիկանական Տեսչութիւնն ալ:

Կը յանձնարարուի ուշադրութիւն դարձնել հորի ջուրին, որ վարակումի գլխաւոր պատճառներէն մէկն է: Զգործածել (մասնաւորաբար Փարիզի գիւղերուն համար) հորի ջուրը ոչ խմելու, ոչ ալ բանջարեղէն լուալու համար, առանց նախապէս եռացնելու:

Ճաշելէ առաջ պէտք է օճառով լուալ ձեռքերը: Անհրաժեշտ է նաեւ պատուաստուիլ ժանտատենդի դէմ գլխաւոր հիւանդանոցներու մէջ: Հիւանդանոց Բօշէն, ամէն Հինգշաբթի, ժամը 6ին, Սէնթ Անթուան, ամէն Շաբաթ, ժամը 3ին, Լարիպուազիէր, ամէն Շաբաթ, ժամը 5ին, Թրուսօ, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 9ին:

Հրդեհ թատրոններու մէջ

Շաբաթ գիշեր հրդեհ մը մոխիրի վերածեց Հռոմի Նշանաւոր «Ափօլլօ» Թատրոնը, վերջին վարագոյրի աւարտելէն անմիջապէս ետք:

Հանդիսականներուն մէկ մասը դուրս ելած էր, սակայն մօտ 3—400 հոգի ներսը կը մնային դեռ, երբ, յանկարծ, բոցերը ձեղունին հասան:

Ժողովուրդը, խուճապահար, դուրս խուժեց, սակայն բոցը շրջապատած էր արուեստագէտներուն դուռները, զոցելով փրկութեան ճամբան դժբախտ պարուհիներուն առջեւ:

Հասած օգնութեան շնորհիւ, գրեթէ բոլորն ալ նուաղած վիճակի մէջ ազատուեցան: Սակայն վեց պարուհիներ եւ երգչուհիներ զոհ գացին կրակին:

Հրդեհը ամբողջովին մոխիր դարձուց շէնքը:

«Ափօլլօ»յի մօտիկ կար «Էլիզէ» Թատրոնը, որ նոյնպէս խուճապի ենթարկուեցաւ հրդեհին պատճառով, սակայն երաժշտախումբին վարիչը, հնչեցնելով ազգային քայլերգը, պաղարիւնութեան մէջ պահեց ժողովուրդը, որ կրցաւ հանդարտօրէն դուրս ելլել թատրոնէն:

⁂ Կիրակի ցորեկ, Պորտոյի «Սքալա» Թատրոնին մէջ ալ հրդեհ ծագեցաւ, ճիշդ թատերաբեմին վրայ, խաղի պահուն: Բոցերը տեսնելով, ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ եւ փախուստի միջոցին շատեր ծանրապէս վիրաւորուեցան: Ոմանք պատուհաններէ վար ցատկեցին, ծանր բեկումներ կրելով:

Բոցը շուտով տարածուեցաւ դէպի ներսերը, եւ դերասաններն ու դերասանուհիները իրենց հագածները նետելով, շատերը գրեթէ մերկ, փողոց թափեցան:

Շէնքը գրեթէ փճացած է եւ վնասը կէս միլիոնի կը հասնի:

⁂ Աղեքսանդրիոյ կայարանին մօտ փոքրիկ սինէմայի մը տանիքը փլելով եօթը հոգի մեռան եւ 30 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան:

Քաղաք մը կործանած

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ անհելի հրդեհ մը փճացուցած է Նումաշու քաղաքին մեծ մասը: Այրած են քաղաքապետարանը, կայարանը, բանտը եւ հիւանդանոցները: 1500 տուներ հրոյ ճարակ եղան: 10000 հոգի անապաստան կը մնան:

Աշխատանքի ահռելի արկած մը

Սէնթ Օպանի քիմիական արտադրութեանց գործարանին մէջ առջի օր 20,000 լիտր քլօր պարունակող աւազանի մը պատը փլելով հեղուկը արագօրէն ողողեց գործարանին մէկ մասը: Տասնըհինգ գործաւորներ ժամանակին չկարենալով փախչիլ, շնչահեղձ եղան: Հակառակ անմիջական խնամքներուն, կարելի չեղաւ կեանքի բերել զանոնք: Մեռնողներէն վեցը Ֆրանսացի, հինը օտարականներ են:

Մօտ երեսուն բանուորներ ծանրապէս թունաւորուելով գործարանին հիւանդանոցը փոխադրուեցան: Նուազ վտանգի տակ են ուրիշ քառասուն բանուորներ: Գործարանին մէջ կ'աշխատին մօտ 1000 բանուորներ, որոնց մէջ նաեւ Հայեր:

Գիտութեան զոհերը

Տօքթ. Լ. Վատոն քաղցկեղէ վարակուած հիւանդի մը վրայ վիրաբուժական գործողութիւն մը կատարած պահուն, փոքրիկ խայթուածքէ մը ինք ալ վարակուեցաւ: Փրկելու համար զինք, հարկ եղած է ձախ բազուկը անդամատել, սակայն ախտը դարձեալ առաջացաւ եւ դժբախտ բժիշկը երկու օր առաջ մեռաւ:

«Յառաջ» քաղցկեղի մասին բժշկագիտական-ժողովրդական յօդուած մը պիտի տայ իր առաջիկայ թիւերէն մէկուն մէջ:

Վահիտէտտինի գանձերը

Պոլսէն 13 դեկտեմբեր Թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ.— կառավարական իշխանութեանց ներկայութեան բացուեցան բազմաթիւ սնտուկներ, զորս նախկին Սուլթանը Պոլսէն փախած ատեն պալատին մէջ թողուցած էր: Սնտուկներէն ելան մեծ քանակութեամբ զոհարեղէններ, որոնք մօտ 40 միլիոն ֆրանքի արժէք կը ներկայացնեն:

Հաւերու ժանտախտ Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ մէջ հաւերու համաճարակ մը ծագած ըլլալով, հազարաւորներ կը սատկին: Առողջապահական Վարչութիւնը կ'ըսէ թէ համաճարակը տեսակ մը քոլերա է, որմէ զերծ պահելու համար սկսած են պատուաստել հաւերը: Էյուպի, Մասլաքի եւ Պազըրքէօյի (Մաքրիգիւղ) շրջականներէն դիմումներ կատարուած են շիճուկ ստանալու համար: Կը կարծուի թէ այս հիւանդութիւնը Պոլիս եկած է Թրակիայէն բերուած անասուններու միջոցաւ:

Հայաստանի մեծ բանախօսութիւն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ
18 դեկտ. Շբ. երեկոյ ժամը 9ին 19 Rue Varenne, Nord-Sud-Sèvres
պիտի խօսի ԸՆԿ. ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
ՆԻՒԹ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ
Մուտքը ազատ է

(Շար. դ. էջէն)

25ական ֆրանք, Ա. Գարաեան, Կ. Թէնէքէճեան, Մ. Տիւլկերեան, Ա. Խէրպէկեան, Ե. Տարագճեան, Մ. Մէրէմեան, Մ. Տէվէճեան, Մ. Պօղարճեան, Մ. Թերզի Պօղոսեան 20ական ֆրանք, Ո. Դաստ Մարգարեան, Ն. Հէճինեան, Մ. Հէճինեան, Ա. Տէտէքեան, Մ. Պագճաեան, Խ. Մահտեսեան, Ս. Մատէնցեան 10ական ֆրանք. Կ. Ալիքեան, Յ. Միքայէլեան 5ական ֆրանք, Ս. Սամուէլեան 2: Ընդհ. գումար 1727 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 1 Դեկտ.):

ԱԶՆԻՒ ՀԱՑՐԱՊԵՏԵԱՆ
ԵՒ
ԽՈՐԷՆ ԳԻԶԻՐԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
23 Հոկ. 1926 Uzès

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Ուրբաթ 17 դեկ. իրիկուան ժամը 8.30ին Café au Clair de Luneի վերնայարկը, 202, Ave. de Choisy, Place d'Italie մէթրօյին քով: Օրակարգ. տարեկան զեկուցում եւ նոր ընտրութիւն:

Զ. Ո. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 19 Դեկ. ժամը 9.30ին 16 Rue de la Fare թիւ 14 սենեակին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բոլոր ընկերները եւ համակիրները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին շաբաթ 18 Դեկտ. կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին ժօրժի սրճարանին սրահը, 40bis Rue Etienne Dolet:

Հ. Յ.Դ. ՄԱՐՍԷՅԼի Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը Կիր. Դեկ. 21 կէսօրէն վերջ ժամը 2ին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը՝ Եշ. Դեկտ. 16ին, սովորական հաւաքատեղին ժամը 8ին: Նիւթ՝ «Դպրո՞ցը թէ եկեղեցին»: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան եւ Վարուժան խումբի դասախօսական ժողովը Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին սովորական հաւաքատեղին 63 Rue de la Républiqueի սրահը: Դասախօս Ընկ. Պ. Հիւսեան:

Իսկ կէսօրէ վերջ՝ ժամը ճիշդ 1ին Հ. Յ. Դ. Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր խումբերը, վաղը՝ Եշ. երեկոյ ժամը 8ին, Դաշնակցութեան զրադարանը: Դասախօս Ընկ. Վ. Զուլլէրեան:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջանային Կոմիտէութեան շրջանի ներկայացուցիչները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Դեկտ. 25ին նախկին զրադարանի սրահը, առաւօտեան ժամը 9ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Նաւասարդ» Լս. Միութեան ձմեռնային դասախօսութիւններու դասընթացքը բացուած է Դեկտ. 11էն սկսեալ ամէն Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին միութեան առժամեայ սրահին մէջ 63 Ռիւ տը լա Րէփիւպլիքի վերնայարկը: Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին զեկուցում «Քաղաքական կացութեան» մասին: Մուտքը ազատ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԹՈՒԼՕՆ, Հ. Ե.— Տեղի անձկութեան պատճառով, միայն մեզի ղրկուած գումարներու ցանկերը կրնանք հրատարակել: Կամ թերեւս շատ ուշ:

ՓԱՐԻԶ, Լ. Պապօնեան.— Կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ:

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէշուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրազիլիոյ Ռիօկրանտ-տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénian Montana (Suisse).

— Քէսքին Մատէնցի Պայծառ Վարդանեան կը փնտռէ իր քրոջ տղան Ռաֆայէլ Տօնիկեանը, որ Պոլսոյ Գում Գաբուի որբանոցէն Յունաստան տարուած է: Տեղեկացնել 2 Ave. Docteur Leray, Paris 13:

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Դեկտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	121	—
Տօլար,	Dollar	24	70
Մարք (ոսկի)	Mark	5	90
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	—
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատր	Léva	16	
Տրախմի »	Drachme	32	
Լիր »	» Lire	108	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	—
Զուից. »	Frc. Suisse	480	—
Լէյ 100 հատր	Ley	12	50
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1700	—
» III	»	1500	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.	20 շ.	
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՇԱԲԱԹ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

17 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 216 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՇԱԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿԸ ՀԱՒԱՍՏՈՒԻ ԹԷ ՎԱԽ ՉԿԱՅ ՈՐ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ՄԸ ՀԱՍՆԻ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ՍՐՏԱԴՈՂԻ ՄԷՋ

Երեւանէն հասած վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, տակաւին շատեր կան բանտը, իբրեւ հետեւանք մէկ տարի առաջ կատարուած կամայական ձերբակալութեանց:

Հոկտեմբերի խեղկատակ դատավարութենէն առաջ կամ յետոյ, մաս մը արձակեր էին. ուրիշներ ալ աքսորի դատապարտուած են, բայց աքսորավայր չգտնելով, կը պահեն բանտի նկուղներուն մէջ:

Դատավարութիւնը կատարեալ «ֆիասքօ» մը եղաւ օրուան վարիչներուն համար, որոնք պարզ դէպքէ մը օգտուիլ ուզեցին, Դաշնակցութիւնը Հայաստանի թշնամի ներկայացնելու համար, բայց արդահատելի դարձան ամբողջ ժողովուրդին առջեւ: Այն բոլոր ճառերն ու ճամարտակութիւնները որ արտասանուեցան դատարանին մէջ, օրուան իշխանաւորներուն եւ անոնց վարձկաններուն կողմէ, ապացուցանելի կրկնութիւններ էին եւ հեռաւոր կապ անգամ չունէին բուն հարցին հետ: Այդ բոլորը չկրցան ապացուցանել հարկաւոր ձերբակալութեանց անհրաժեշտութիւնը: Չկրցան հանգստացնել հանրային խիղճը, որ իր լռութեամբն ու կրաւորական դիմադրութեամբն իսկ շառաչուն ապտակ մըն էր կարմրափետուր «չինովնիկ»ներուն դէմ: Դատարանը չկրցաւ ապացուցանել թէ գիւղական քարտուղար Մանուկ Խուշոյեանը սպաննուած է իսկապէս Դաշնակցութեան պատասխանատու մարմնին որոշումով, կամ թէ «Դաշնակ»ները դաւադրութիւններ կը սարքեն խորհրդային իշխանութեան դէմ: Այդ յանկերգը վաղուց մաշած է, նոյն իսկ իրենց՝ պոլշեւիկներուն համար եւ շատ կը յիշեցնէ Երլտըզին տրուած «ժուռնալ»ները, որոնք անվերջ դաւադրութիւններ կը մատնանշէին, միշտ ահուդողի մէջ պահելով Համիտը: Դաշնակցութիւնը շատ մանրացած պէտք է ըլլայ, որպէս զի զբաղի ո՛ր եւ է գիւղական քարտուղարով, նոյն իսկ Երեւանի մէջ սոնքացող գոյնզգոյն «կոմիսար»ներով: Ամբողջ դէպքը երկու խօսքով բացատրեց ամբաստանեալներէն Պետրոս Մինոյեանը, երբ հարցուցին սպանութեան պատճառը.

— Խուշոյեանը այնպիսի դիք էր որ չէինք կրնար չխփել. մենք երեսուն տարի կռուեր ենք տաճկական բռնակալութեան դէմ. չէինք կրնար հանդուրժել մանուկի բռնակալութեան:

Իրաւագիտութեան վարդապետ ըլլալու պէտք չկայ, այս խօսքին իմաստը հասկնալու համար. մանաւանդ որ, դէպքը տեղի կ'ունենայ Սասունցիներու շրջանի մը մէջ: Կոմիսար Երզնկեանններն ու չէկիստ Մելիք-Յովսէփեանները եթէ քիչ մը խելք ունենային, կարճ կը կապէին այս գործը, եւ երեսի վրայ կը քաշուէին իրենց թաքստոցը, փոխանակ շաբաթներով դատական զաւեշտ խաղալու եւ սնամէջ սպառնալիքներ տեղալու: Բայց, իրենց Օրերու Օրն է, եւ պէտք է ճոճան ու բոլոր «Դաշնակ»ները ոչնչացնելու խօսքեր արտասանեն, եթէ... Այո՛, «սաարըմ-քէսէրըմ», ճիշտ այնպէս ինչպէս Թուրք դատաւորները կը յոխորտային իրենց ճանկը ինկած «կոմիտէճի»ներուն:

Եւ այս՝ այնպիսի կալանաւորներու առջեւ, որոնք արիաբար կը պօռան դատարանին մէջ.

— Մենք այս Հայաստանին Հայաստան չենք ըսեր:

Ինչպէս ըսինք, դատավարութիւնը կատարեալ ձախողանք մը եղաւ Երեւանի վարիչներուն համար, որոնք հիմա իրենց ճառերն ու շինծու տեղեկագիրները տպագրելով են զբաղած, ճիշտ ինչպէս, 1915ին, Թուրք ոստիկանութիւնը «Փօլիս Մէճմուասի»ներ, Թուրքերէն եւ Ֆրանսերէն ստայօդ տեղեկագիրներ կը հրատարակէր, ամբողջ հայ ժողովուրդը ներկայացնելով ապստամբ, դաւադիր, ոտքէն մինչեւ գլուխը սպառազինուած: Թուղթի այդ լեռնակուտակ դէզերը քիլօներով ծախուեցան իթթիհատի անկումէն յետոյ, իբրեւ նպարավաճառի ապրանք: Ապահովաբար տարբեր ճակատագիր չպիտի ունենան հայ յեղափոխակա՛ն դատաւորներու «փաստաթուղթեր»ն ալ, արդիւնք «խօլականաց ցնորից» եւ գիշերաջան տքնութեանց:

Մինչեւ այդ, սրտադողը պիտի շարունակուի, մէկ օրէն միւսը «դաւեր» պիտի ստեղծուին, քաղաքացիներ պիտի ձերբակալուին, բանտն ու աքսորը՝ պետական իմաստութիւն պիտի համարուին, եւ, Հայաստանէն դուրս ալ, պիտի գտնուին մարդիկ որ պիտի ծափահարեն այս գործունէութիւնը, իբրեւ խելացի եւ հայրենասիրական գործ:

Ու մինչ այս ողբերգութիւնը կը շարունակուի, եւ Դաշնակցութիւնը գործակից կը հռչակուի Մուսավաթականներուն հե՛տ, անկա՛խ եւ ամո՛ւր Հայաստանը կը լեցուի Թուրքերով, իթթիհատական, մուսավաթական թէ քէմալական գործակալներով եւ Թուրք-Թաթար գաղթականներով: Իսկ հայ ժողովուրդը «իրատէ»ի կը սպասէ:

Ա՞յս է պատասխանը դատարանին մէջ, Սասունցիներու կողմէ արձակուած աղաղակին.

— Մենք այս Հայաստանին Հայաստան չենք ըսեր:

Շ.

Ն. ՌՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Տօքթ. Նահապետ Ռուսինեանի մահուան յիսնամեակին առթիւ Փարիզի Բժշկական միութեան կազմակերպած յիշատակի հանդէսը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի գիշեր Սօսիէթէ Սավանթի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Գ. Նորատունկեանի:

Տօքթ. Վահրամ Թորգոմեան մանրամասնօրէն ներկայացուց Տօքթ. Ռուսինեանի կեանքն ու գործունէութիւնը, հետաքրքիր դրուագներ յիշելով եւ պատկերացուց Ռուսինեանի ապրած ժամանակամիջոցը, որ թրքահայ վերածնունդի ամենէն բեղուն շրջանը եղաւ, Դր. Օտեանով, Ն. Պալեանով, Տօքթ. Սէրվիչէնով, եւ 1860ի Ազգ. Սահմանադրութեան ամբողջ սերունդով:

Պ. Կ. Բասմաջեան քննադատեց Ռուսինեանի «Հայ Ուղղախօսութիւն»ը, որուն մէջ հայերէն ուղղագրութիւնը աղճատուած է: Այս փորձը չյաջողեցաւ, ինչպէս չպիտի յաջողի, ըսաւ, Մ. Աբեղեանի պոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը, քանի որ լեզուն շինողը մտաւորականները չեն, այլ ժողովուրդը:

Նախագահ Պ. Նորատունկեան դասեր հանեց Ն. Ռուսինեանի կեանքէն եւ ըսաւ թէ Հայերս դեռ ի վիճակի չենք արձան կանգնելու մեր մեծ մարդերուն, կամ անոնց անունները տալու մեր քաղաքներու փողոցներուն, որով եւ յիշատակի հանդէսներն են մեր յարգանքի միակ միջոցները:

Պ. Տ. Նշանեան արտասանեց Ռուսինեանի «Երբոր բացուին»ը եւ ֆրանս. ոտանաւոր մէկ թարգմանութիւնը:

Յարգանքի ուղերձներ ղրկած էին Փատուայի բժշկ. վարժարանի հայ ուսանողները, Մինաս Չերազ (Սէն Ժիլլիէնէն), Առաքել Սարուխան (Անվէրսէն) եւ Ռ. Որբերեան: Յոտնկայս կարդացուեցաւ Ստեփան Փաշա Ասլանի դամբանական ճառը՝ խօսուած Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ, Ռուսինեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱԺԻՆԸ

Մարսիլիոյ վարչական խորհուրդէն ստացանք հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

Վարչութիւնս պատիւ ունի ծանուցանելու Մարսիլիոյ եւ շրջականներու հայութեան թէ Հայաստանի երկրաշարժի աղէտեալներուն օգնութեան համար կազմուած Կեդր. Յանձնախումբը, որ մեծ թափով եւ բեղուն գործունէութեամբ մը սկսած էր հանգանակութեան գործը, եւ դժբախտաբար կարգ մը անհամաձայնութիւններու հետեւանքով իր հրաժարականը ղրկած էր Վարչութեանս, այս անգամ մեր կոչին անսալով, բարեհաճած է իր գիւանին միջոցաւ հանգանակութիւնը շարունակել, որպէս զի կարենայ օր առաջ արդիւնքը փութացնել Հայաստանի մեր դժբախտ եղբայրներուն:

Ուստի կը հրաւիրենք բոլոր անհատական ու հաւաքական ու հանգանակիչ մարմինները, որ անյապաղ բերեն իրենց հանգանակած գումարները, ստացագիրներու հետ մէկտեղ եւ յանձնեն Յանձնախումբի Գանձապահուհի՝ Տիկին Ա. Թէքէեանի (6 Rue d'Arcole, Marseille) որպէս զի Յանձնախումբին նախագահ Պ. Հայկազուն Գույումճեանի հսկողութեամբ օգնութեան այս նուիրական գործը այլ եւս չյապաղի եւ հանգանակուած գումարները ժամանակին իրենց նպատակին գործածուին:

"ՉԱՐՇԱՖ,,Ը ԵՒ "ՓԷՉԷ,,Ն ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ՝ միջոցներ կը խորհին վերջնապէս արգիլելու համար «չարշաֆ»ը և «փէչէ»ն, ինչպէս եղաւ ֆէսին համար: Ինչպէս ծանուցած էինք, Տրապիզոնի նահանգային ժողովը յարուցած էր այս հարցը, եւ թերթերը սկսան զանգատիլ թէ Պոլսոյ մէջ ալ տակաւին չէ անհետացած քօղը: Այս առթիւ տրուած որոշումը պարզելով քօղին անպատեհութիւնները, դիտել կուտայ թէ ան միեւնոյն ատեն միջոց մըն է ինքզինքը ծածկելու: Ոստիկանութիւնը հրաման ստացած է պահականոց առաջնորդել ո՛վ որ քօղ կը դնէ, ինքնութիւնը երեւան հանելու համար:

ԾԱՆՐ ԿՌԻՒ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի իրիկուն, Լիոնի մէջ, հացագործներու արհեստակցական միութեան ընդհ. ժողովին առթիւ, ներկաները լուսամքներ փոխանակելէ յետոյ, սկսան բռունցքներ տեղալ, եւ աթոռներ ու բիրեր նետել իրարու: Քսան ոստիկաններ միջամտելով դադրեցուցին կռիւը, որ մինչեւ փողոց հասած էր:

Չորեքշաբթի առտու փոխվրէժի համար Աշխատանքի դաշնակցութեան պատկանող սէնտիքային քսան անդամները կոխեցին պոլշեւիկեան միութեան գրասենեակը, «ձեռքերը վեր» պոռալով: ընդհ. քարտուղարը, 29 տարեկան կօշկակար մը եւ օգնականը՝ 24 տարեկան բանուոր մը, բողոքելու ձեւ մը առին: Իբրեւ պատասխան, յարձակողներէն մէկը գնդակ մը արձակեց իրենց վրայ, ծանրապէս վիրաւորելով քարտուղարը: Յետոյ երկուքն ալ վայրագօրէն ծեծուեցան բիրերով: Այնուհետեւ յարձակողները աւարի տուին գրասենեակը, ցիրուցան նետեցին եւ պատռեցին թղթածրարները, խորտակեցին հեռախօսը, յետոյ ելան գացին: Ոստիկանութիւնը կէս օրէն վերջը հասաւ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ այրի միլիոնատէր մը, 64 տարեկան Տիկ. Սթէլլա Վուդուըրդ ամուսնացած է ինքնաշարժի վարիչի մը հետ, որ, միայն իր 20 տարիները ունէր իբրեւ հարստութիւն:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ եւ Մարմարայի մէջ չորս օր սաստիկ փոթորիկ մը տիրած է: Հեռագրական հաղորդակցութիւնները Եւրոպայի հետ խզուած են ժամանակ մը, եւ շոգենաւերը նաւահանգիստներէն դուրս չեն ելած:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ բանախօսութիւն վաղը, Շաբաթ, ժամը 9ին, ընկ. ԽԱՏԻՍԵԱՆի կողմէ (Տես դ. էջ):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊԻՏԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒԻ

Ծերակոյտի ելմտական Յանձնաժողովի տեղեկաբեր Պ. Շէրօն իր տեղեկագրին մէջ Ֆրանսայի տնտեսական կացութեան մասին խօսելով կ'ըսէ թէ ապրուստի սղութիւնը, որ 1914ի հետ բաղդատմամբ 100ին 855 համեմատութեան հասած էր անցեալ Յուլիսին, Նոյեմբերին 698ի իջած է, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ մեծաքանակի գիները սկսած են իյնալ: Նոյն ժամանակաշրջանին ճարտարարուեստի գործունէութիւնը 100ին 129 համեմատութեամբ աւելցած է: Նոյեմբերի վերջերն է միայն որ այդ գործունէութիւնը քիչ մը դանդաղած է:

Գալով գործազրկութեան, նպաստընկալ գործազուրկներու թիւը, որ 1926 Նոյեմբերին 571 էր, Դեկտեմբեր 8ին 1396ի բարձրացաւ. երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամն է որ այսքան գործազուրկներ նպաստ կը ստանան: Եւ սակայն այս թիւը իրական պատկերը չէ գործազրկութեան: Անգործ բանուորի մը նպաստ տրուելու համար ձեւակերպութիւններ կան, որ մէկ ամիս կը տեւեն:

Ֆրանսայի մէջ 12 միլիոն վարձու աշխատաւորներ կան, 9 միլիոն ճարտարարուեստի, 3 միլիոն երկրագործութեան մէջ: Գործազրկութիւնը երբեք լայն համեմատութիւններ չէ առած այս երկրին մէջ: Պատերազմի սկիզբէն ի վեր տնտեսական երեք տագնապ անցուցած ենք. առաջինը 1914ին, երբ 300,000 անգործներու նպաստ տրուեցաւ, երկրորդը՝ զինադադարի սկիզբը, 100,000 հոգի նպաստ ստացաւ, երրորդը 1921ի սկիզբը, նոյնպէս 100,000 հոգի նպաստընկալ ունեցանք:

Երկու կարեւոր տարրեր անկարելի կը դարձնեն անգործութեան ծանր տագնապ մը: Առաջինը այն է որ պատերազմը մեզի արժեց 1,300,000 մեռեալ եւ 2,900,000 անդամատեալ: Երկրորդը, օտար բանուորներն են: Կարելի չէ օտար աշխատաւորներու ճշգրիտ թիւը տալ: 1911ին 529,000 հոգի էին. 1921ին 670,000: 1926ի մարդահամարին արդիւնքը հազիւ 3—4 տարիէն կարելի կ'ըլլայ իմանալ: Սակայն վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ օտարականներու թիւը —այր թէ կին, ամէն տարիքէ— մէկ միլիոն աւելցած է 1921էն ի վեր: 1921ի մարդահամարին համաձայն, վարձու աշխատաւորները օտար բնակչութեան 100ին 44ը կը կազմէին:

Ենթադրելով որ նորեկներուն մէջ աւելի շատ բանուորներ կան եւ թէ Ֆրանսայի օտարականներուն ընդհ. թիւը (կին, տղայ եւլն.) 2,500,000է աւելի չէ, օտար բանուորներու թիւը կ'ըլլայ 1,300,000, ոչ աւելի: Պայմանագրութիւն ունեցող բանուորները 100,000էն աւելի չեն եւ անոնք ալ մէկ տարուան համար պայմանագրուած են, հետեւաբար անգործութեան համար նպաստ ստանալիք օտարականներ գրեթէ չկան:

Եզրակացնելով, Պ. Շէրօն կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի մէջ, միւս երկիրներու մէջ եղածին պէս տնտեսական ծանր տագնապ եւ գործազրկութիւն անկարելի է: Արդէն վարչապետ Փուանքարէ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը Յունուարին պիտի ներկայացնէ ծրագիր մը, ճարտարարուեստն ու երկրագործութիւնը զարգացնելու համար:

Պալքանեան բեմուկը

Գրեցինք թէ Թիրանայի իտալեւալպանական դաշնագրէն ազդուած է նաեւ Թուրքիա, որ կը մտածէ զինուորական համաձայնութեան մը գալ Սերպիոյ հետ: «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը հաստատէ այս լուրը եւ կ'ըսէ թէ Թուրքիա ասկէ առաջ Անատոլուի մէջ իտալական ցամաքահանում մը նախատեսելով, մերձեցում մը առաջարկած էր Սերպիոյ, հիմա նոյն դիմումը մտադիր է կրկնել, աւելի որոշ առաջարկներով: Էնկիւրի կը մտածէ նոյնպէս Յունաստանի բարեկամութիւնը շահելու մասին:

Այս առթիւ «Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Մուսթաֆա Քէմալ Էնկիւրիի օրէնսդիր ժողովը բացած ատեն, քննելով Մերձաւոր Արեւելքի կացութիւնը, յայտարարած էր թէ Թուրքիա խիստ մօտէն շահագրգռուած է Պալքաններու մէջ խաղաղութեան պահպանումով: Իրապէս ալ Թուրք հանրային կարծիքն ու մամուլը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին պալքանեան խնդիրներուն: Ասոր պատճառը կորսուած նահանգներու յիշատակը չէ. այլ այն իրողութիւնը թէ Թուրքիա Թրակիայով մաս կը կազմէ պալքանեան թերակղզիին: Նոյն Թրակիայով է որ կապ կը պահպանէ Եւրոպայի հետ: Բազմաթիւ կապեր Պալքանի ժողովուրդներուն կը միացնեն Թուրքերը: Այս պայմաններուն տակ, շատ բնական է որ Ջագրէպի «Նովոսթի» թերթին այն լուրը թէ Յունաստան եւ Պուլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՖՐԱՆՔԻՆ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Անգլիական ոսկին 120 ֆրանք։ Ցակուէն վեց ամիս առաջ միեւնոյն ոսկին միեւնոյն ֆրանքով կ'արժէր 240 եւ աւելի...

Այս պայմաններուն մէջ, կարելի՞ է լրջօրէն պնդել թէ վաճառականութիւնը գիտութիւն մըն է։ Նախապատերազմեան շրջանին՝ այո՛ վաճառականութիւնը գիտութիւն մըն էր եւ կարելի էր որոշ կերպով յայտարարել թէ այս ինչ տուեալներու վրայ հիմնուած գործ մը այսինչ համեմատութեամբ շահաբեր կրնայ ըլլալ։ Բայց պատերազմը վերիվայր շրջեց նաեւ վաճառականական օրէնքները եւ այսօր իրաւամբ շատեր կը հաստատեն թէ առեւտուրն ալ բախտախաղ մը եղած է պարզապէս եւ յաճախ խոհեմները զոհ կ'երթան դէպքերուն, մինչդեռ անխոհեմներն ու անհաշիւները հարստութիւն կը դիզեն մէկ օրէն միւսը...

Նախորդ յօդուածով մը — կայունացո՞ւմ թէ վերարժէքաւորում — բացատրեցինք տիրող երկու հոսանքներու հայեցակէտները։ Փուանքարէ, որուն ձեռքն է այսօր Ֆրանսայի «ֆինանս»ին ղեկը, կը յամառի իր քաղաքականութեան մէջ — վերարժէքաւորում մինչեւ իրական կայունացումը. այսինքն թողուլ որ ֆրանքը բարձրանայ եւ հասնի ինքնաբերաբար յարաբերական հաստատ մակարդակի մը եւ այնուհետեւ միայն կառավարական միջամտութեամբ հրամանագրել կայունացումը։

1927ի պիւտճէն մէկ ամսուան մէջ քուէարկուեցաւ — խորհրդարանական մրցանիշ մը, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ — եւ հաւանօրէն ծերակոյտն ալ պիտի վաւերացնէ զայն կարճ ժամանակի մէջ, տօներէն առաջ, առանց կարեւոր փոփոխութեանց։ 40 միլիառ մուտք եւ 39ուկէս միլիառ ելք, նախապատերազմեան պիւտճէի մօտ եօթն անգամը։ Վերջին վեցամսեայի մուտքերը նկատի ունենալով, կարելի է բացարձակապէս յայտարարել թէ թուղթի վրայ ցոյց տրուած այս հաւասարակշռութիւնը պիտի իրականանայ նաեւ գործնականին մէջ, եթէ անակնկալ պատահարներ կամ տագնապներ չգան խանգարելու ընդհանուր վիճակը։

Փուանքարէ յաղթական է եւ ոչ ոքին կը յայտնէ իր ծրագիրները մօտաւոր ապագայի մասին։ Հիւսիսի գործարանատէրերը պատգամաւորութիւն մը ղրկած էին, գանգատելու ֆրանքի կայունացման աննպաստ իր քաղաքականութեան համար։ Փուանքարէ մէկ պատասխան միայն տուաւ անոնց. «Պարոններ, հաճեցէ՛ք վերադառնալ միեւնոյն ճանապարհով, որով եկաք»։ Իր լռութեան իբր պատճառ Փուանքարէ կը յայտարարէ ամենուրեք.

— Ամէն անգամ որ կը պատասխանեմ ո եւ է ելմտական խնդրի առթիւ եղած հարցումի մը, անմիջապէս շահադէտները կը խեղաթիւրեն խօսքերս եւ զանոնք կ'օգտագործեն իրենց գրպաններուն համար. որ ուեւէ գնով, այլեւս չպիտի դիւրացնեմ անոնց մեքենայութիւնները եւ սակարանի խաղերը։

Արդ, Փուանքարէի նպատակն է առ այժմ չարգիլել ֆրանքի բարձրացումը, ինչ որ կը բարձրացնէ իր վարկը յաչս ժողովուրդին... Բայց այս կացութեան վերջ է ղուցընելու ըլլայ նաեւ արդիւնաբերական գիններու ընդհանուր մակարդակը. այսինքն, որչափ որ ֆրանքը բարձրանայ, միեւնոյն համեմատութեամբ ալ պէտք է որ օրավարձերն իջնեն, հանրային ծախքերը պակսին, պաշտօնեաներու թոշակները կրճատուին, պետական պարտամուրհակներու տոկոսները զեղչուին, հաշմանդամներու կենսավճարները յապաւուին, եւայլն։

Մէկ խօսքով պէտք է ներդաշնակել նոր գիներն ու նոր արժէքները՝ ֆրանքի անկման շրջաններուն պայմանագրուած յանձնառութեանց հետ։

Այս ներդաշնակումը տեղի չէ ունեցած տակաւին դժբախտաբար, բացի գիներն անկումէն զատ։ Եւ ճիշտ այս անբնական կացութեան հետեւանքն է այն տագնապը, որ հեկայաքայլ կը յառաջդիմէ եւ որու հետեւանքներն օրը օրին կը մատնանշէ նաեւ «Յառաջ», թէ՛ իր խմբագրականներով եւ թէ լուրերով։

Նոյ. 11ին Լիոնի մետաքսագործներու սէնտիքան, որ Ֆրանսայի մեծագոյններէն մէկն է իր կարեւորութեամբը եւ գործածած դրամագլուխովը, հրատարակեց հետեւեալ ազդը, որ լիովին կը պատկերացնէ ներկայ վիճակը.

«Ֆրանքին բարձրացումը գոհունակութիւն կը պատճառէ ամբողջ Ֆրանսայի եւ մանաւանդ այն արդիւնաբերողներուն, որոնք կը սոսկային անհաշիւ inflationի (նոր թղթադրամ հանել) մը վտանգէն, բայց այս վերականգնումի արագութիւնն եւ դրամի անկայունութիւնն ալ նուազ վտանգաւոր չեն մանաւորապէս այն ճարտարարուեստներուն համար, որոնք իրենց նախանիւթերը արտասահմանէն կը ներածեն։

«Ընդհանուր գործադրկութեան մը վերահաս վտանգէն խուսափելու համար, այս ճարտարարուեստը արդէն ստիպուած է այժմէն իսկ սահմանափակել իր արտադրութիւնը եւ մետաքսի գործարանատէրերը որոշեցին շաբաթական աշխատանքը 40 ժամուան իջեցնել. միակ միջոցն է այս պաշտօնէութիւնն ու գործաւորները խմբովին չարձակելու։ Կացութիւնը լուրջ է եւ անհրաժեշտ է ամէն շաբաթ նոր քննութեան ենթարկել զայն։

«Եթէ մօտ ժամանակի մը մէջ ֆրանքը չկայունացուի, կը վախնանք թէ պիտի ստիպուինք մեր արտադրութիւնը աւելի եւս զեղչել...։»

Փուանքարէ բաւական խելացի եւ հայրենասէր է որ խորհի ֆրանքի ամբողջական վերարժէքաւորման մասին։ Ինչպէս ըսինք վերեւ, ան կը փափաքի իրական կայունացման մը հասնիլ նախ քան օրինական կայունացումը։ Ինչպէս բացատրեց իր վերջին ճառին մէջ, ինք կը ճգնի այդ իրական մակարդակին հասնիլ ճարտար վերահսկողութեամբ մը եւ խոհուն ու զգոյշ գործելակերպով մը։

Նախորդ դահլիճին օրով կազմուած մասնագէտներու յանձնաժողովը փափաք յայտնած էր որ դրամի փոխանակութեանց հսկողութիւնն ու ղեկը յանձնուին Պանք տը Ֆրանսին եւ պետական գանձը դադրի միջամտելէ։ Այսպէսով դահլիճը ստիպուէր նկատի ունենալ նաեւ խնդրին հետ կապ չունեցող օտար տարրերու ազդեցութիւնները եւ Պանք տը Ֆրանսը կրնայ գործել բոլորովին ազատ եւ անկախ։

Ամէն պարագայի մէջ, ներելի չէ ֆրանքի իրական մակարդակը գտնելու յոյսով երկարել այս խարխափումները եւ առիթ տալ կասկածելու թէ Փուանքարէի բուն նպատակը ամբողջական վերարժէքաւորումն է, նոյնքան աղէտալի պիտի ըլլա՞յ որքան նոր թղթադրամի շրջաբերութիւնը, քանի որ գրեթէ անկարելի է ներդաշնակել նոր գիները նախկին յանձնառութեանց հետ։

Հրաման տրուած է Աշխատանքի վերակացուներուն (Inspecteur du travail) յարգել տալ 8 ժամուայ աշխատութիւնը եւ մօտէն հետեւիլ օտար բանուորներու յանձնառութեանց վրայ։ Նոյեմբեր 8էն սկսեալ այլեւս արգիլուած է օտար գործաւորներու մուտքը Ֆրանսա եւ ընթերցողները հետաքրքրութեամբ հետեւեցան անշուշտ այլեւայլ երեսփոխաններու առաջարկութեանց՝ արդէն Ֆրանսա գտնուող գործաւորներն իրենց երկիրները վերադարձնելու մասին։

Այս ամէնը անօգուտ են վտանգը անհետացնելու համար, քանի որ կացութիւնը անբնական է. կամ ֆրանքի բարձրացման հետ պէտք է ապրուստի գինը պակսեցնել, ինչ որ անկարելի է, կամ ֆրանքը կայունացնել կարելի եղածին չափ շուտ եւ գոնէ այսօրուայ մակարդակին վրայ։

Մ. Տ.

ԻՆՉ ՈՐ ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Փարիզի «Տնի» թերթին մէջ (7 Դեկտ.) հետեւեալ անորոշ տեղեկութիւնը հրատարակուած է Խարպինէն։ Կոմկուսի մէջ ծագած երկպառակութեան հետեւանքով Մանչուրիոյ կոմունիստները՝ միացած անկուսակցականներու, սոց. յեղափոխականներու եւ սոցիալ դեմոկրատներու հետ, ընդունած են հետեւեալ բանաձեւը.

«Լսելով բոլոր ընկերվարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներու եւ անկուսակցական բանուորներու կարծիքը հակայեղափոխութեան վերահաս վտանգի մասին, իբրեւ հետեւանք կոմունիստական կուսակցութեան սխալ քաղաքականութեան, որ ցարական ռէժիմի ժամանակ իսկ գոյութիւն չունեցող դաժանութեամբ կը հալածէ խորհրդ. Ռուսիոյ տարբեր համոզում ունեցող յեղափոխական տարրերը, գործօն յեղափոխական գործիչներու ընդհանուր ժողովը անհրաժեշտ կը գտնէ բոլոր միջոցներով պահանջել.

Ա.— Օրինականացնել բոլոր ընկերվարական կուսակցութիւնները եւ Մոսկուայի մէջ գումարուի խորհրդաժողով մը բոլոր ընկերվարական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներէն, ընթացիկ վայրկեանի խնդիրները քննելու համար։

Բ.— Յայտարարել խօսքի, մամուլի, ժողովներու եւ անձի անձեռնմխելիութեան ազատութիւն։

Գ.— Ջնջել Արհեստակցական կազմակերպութիւնները Կոմկուսի խնամակալութենէն, որու հետեւանքով կը խանգարուին բանուոր դասակարգի շահերը։

Դ.— Վերացնել ներքին եւ արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը եւ հաստատել մաքսային դրութիւն յանուն ռուս ժողովուրդի բարեկեցութեան։

Ե.— Յայտարարել, որ բոլոր տարագիրներն ազատ մուտք ունենան Ռուսաստան եւ չհալածուին քաղաքական համոզումներու եւ կամ խորհրդային գործիչներու հանդէպ ահաբեկչական փորձեր կատարած ըլլալու մեղադրանքով։

Զ.— Վերակազմել կառավարութիւնը բոլոր ընկերվարական կուսակցութիւններու հաւասար մասնակցութեան սկզբունքով։

Այս բանաձեւը, որոշ չափով, կ'արտայայտէ այն տրամադրութիւնները, որոնք կը տիրեն այժմ կոմունիստական կարգ մը տարրերու եւ ընդհանուր ռուս հասարակութեան մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

Դահլիճին կազմութիւնը.— Արքայականները միշտ վերապահ.— Յունաստան դժգոհ չէ իտալեւալպանական դաշինքէն.— Պ. Շահվէրդեան կ'երթայ, կուգայ եւ կը խոստանայ։

Աթէնք, 7 Դեկտ.

Երկար ու տաժանելի բանակցութիւններէ յետոյ, վերջապէս կազմուեցաւ դահլիճը։ Համաձայնութեան գլխաւոր ազդակը եղաւ այն, որ կուսակցապետները ըմբռնեցին կացութեան ծայրայեղ փափկութիւնը։ Զօր. Քոնտիլիս կամայական վարչութեան մը աւերակներուն վրայ վերահաստատելով սահմանադրական կարգերը, Յունաստանի մէջ նմանը չտեսնուած հանդարտութեամբ եւ անկողմնակալութեամբ ընդհ. ընտրութիւն մը կատարեց, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ գործադրել իր սահմանադրական իրաւունքները։ Պզտիկ սխալ մը կրնար երկիրը նետել անիշխանութեան գիրկը։

Միւս կողմէն ալ որոշ չափով համաձայնութեան գետին մը ստեղծեցին, հարթելու համար գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնները։ Կազմուած է վստահելի զինուորականներէ յանձնախումբ մը, որուն լիազօրութիւն տրուած է մէկ ամսուան ընթացքին կարգադրել պաշտօնանկ սպաներու խնդիրը։

Դահլիճին կազմը ամբողջացնելէ յետոյ, Դեկտ. 14ին վարչապետ Զայիմիս իր դահլիճը կը ներկայացնէ հանրապետութեան նախագահին հանրապետական Սահմանադրութեան վրայ երդում ընելու համար։ Արքայական Չալտարիս եւ իր ընկերները կ'ուզեն երդումը կատարել վերապահութեամբ, յայտարարելով թէ ռէժիմի հարցը դեռ չէ լուծուած, քանի որ «հանրաքուէի ժամանակ չունենալով ազատութիւն» յայտարարած են եղեր իրենց ձեռնպահութիւնը։

Թէեւ ներկայ ընտրութիւնները իրենց արդիւնքով ցոյց կուտան թէ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը կողմնակից է հանրապետական վարչաձեւին, սակայն հանրապետականները կը հաւանին այդ վերապահումին, չխանգարելու համար համաձայնութիւնը։ Կ'ըսուի թէ Զօր. Քոնտիլիս շատ զայրացած է այս արարքին դէմ եւ սպառնացած է չյանձնել իշխանութիւնը, սակայն հանրապետական պետեր զինքը համոզած են թէ վտանգ մը չսպառնար Հանրապետութեան։

Երէկ գումարուեցաւ նաեւ Երեսփ. ժողովը։ Երդումի արարողութեան առթիւ նոյն պատմութիւնը կրկնուեցաւ դարձեալ արքայական երեսփոխաններու կողմէն։ Տեղի ունեցան բաւական անախորժ բացագանչութիւններ։ Արքայականներէն ոմանք կը պոռային, «Կեցցէ՜ թագաւորը»։ Քանի մը կոմունիստներ ալ կարաւանին խառնուելով աղաղակեցին. «Կեցցէ՜ խորհրդային իշխանութիւնը»։ Այստեղ ալ ընդունուեցաւ վերապահութեան դրութիւնը։

Երեսփ. Ժողովի Նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Սոֆուլիս, միայն հանրապետականներու քուէով, 143 ընդդէմ 112ի։

Դրամական սակը սկսաւ աստիճանաբար բարձրանալ։ Կը թուի թէ քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը պիտի բարուոքի։

*
* *

Իտալեւալպանական դաշինքը մեծ փոթորիկ ստեղծեց Եուկօ-Սլավիոյ մէջ, իբրեւ ձեռնարկ մը Պալքաններու խաղաղութեան եւ գոյավիճակի դէմ։ Սակայն յոյն մամուլը ջղայնութիւն ցոյց չի տար եւ կը բաւականանայ արտատպելով սերպ մամուլին արտայայտութիւնները։ Քաղաքական շրջանակներուն մօտ ալ ջղայնութիւն չտեսնուիր, ընդհանրապէս կարծես հանգիստ կը զգան։

Կը թուի թէ սերպ մամուլը կը փորձէ Պալքանները գրգռել Իտալիոյ դէմ։ Սերպերը անհանգիստ են, տեսնելով որ Իտալիան քանի մը օր առաջ դաշինք մը ստորագրեց Պուլկարիոյ հետ ու այժմ ալ Ալպանիոյ հետ կը կնքէ, երկու կողմէն պաշարելով Եուկօ-Սլավիան...։ Հաւանական չի թուիր որ Իտալիա ո՛ր եւ է գիտում ունենայ Սերպիոյ դէմ։ Աւելի ճիշտ Պելկրատն ալ իր չուանին վրայ դնելու հնարք մը կը նկատուի այս քաղաքականութիւնը։

*
* *

Քանի մը օր առաջ Աթէնք հասաւ Պ. Շահվէրդեան։ Կ'ըսուի թէ զայրացած է Յունաստանի իր «զոլամ»ներուն դէմ, որ լրիւ չեն կատարած իր հրահանգները։ Ասկէ առաջ հեռագրած է եղեր որ Հօկի եւ Կարմիր Խաչի հովանաւորութեամբ հանգանակութիւն կատարուի եւ իրեն ղրկուի արդիւնքը։ Սակայն այստեղ համերաշխօրէն հանգանակութիւն մը կատարելու եւ արդիւնաւոր դարձնելու դիտումով, մէկզի դրուած են այդ երկու օրկանները եւ ընտրուած է խառն կեդր. մարմին մը, որ հանգանակուած գումարը վարչապետ Սաքօ Համբարձումեանի միջոցով պիտի յանձնէ աղէտեալներուն։

Կը հաւաստեն թէ Պ. Շահվէրդեան նոր մաքրագործումի պիտի ենթարկէ Հօկը, վտարելով անհնազանդ տարրերը։ Միւս կողմէ, նորէն սկսած է չփոթեցնել ժողովուրդը, հաւաստիքներ տալով թէ գարնան պիտի կատարուի ներգաղթը։ Իր խօսքը այլեւս արժէք չունենալով, այժմ կը խօսի Չիչէրինի անունով։ (Իսկ Պ. Փիրումեան Փարիզի մէջ կը յայտարարէ թէ առնուազն մէկ տարի ներգաղթ չի կրնար կատարուիլ... ԽՄԲ.)։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԱԽԱՆՁԻ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆ

Մարմօթօն անուն Ֆրանսացի գործաւոր մը նախանձի կատաղութեան ցոյց կուտար, երբ կը տեսնէր որ իր կինը քիչ մը չափազանցուած սէր մը կը պահէ իր խորթ տղուն հանդէպ։ Շարունակ գինով, յաճախ կռիւներու տեղի կուտար։

Առաւօտ մը կը հեռանայ իր տունէն, սակայն յանկարծ կէս գիշերին կը դառնայ հագուստները առնելու պատրուակով։ Յետոյ կ'առաջարկէ որ մէկը գայ եւ ետեւէն դուռը փակէ։

Երբ խորթ տղան կ'ելլէ դուռը փակելու, գրպանէն շիշ մը արջասպ (զաճ եաղը) կը հանէ եւ տղուն երեսին կը սրսկէ։ Տղան աղիողորմ ճիչեր արձակելով գետին կ'իյնայ. դրացիները հիւանդանոց կը փոխադրեն զայն։ Աչքը այլեւս փճացած է, եւ վիճակը ծանր։

Ոճրագործը ձերբակալուած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՆԱՀԱՆՋ ԱՄԲՈՂՋ ԳԻԾԻՆ ՎՐԱ…

Ժողովուրդներու մէջ բ… ութիւն կը կազմենք մ… ղէտներու շարունակութեամբ… առատութեամբ։

Բացառութիւն կը կազմէ… մեր յաւիտենական ան… նութեամբ եւ բրտութեամբ։

Բացառիկ ենք հանրայ… ծերու մէջ դրած մեր եօ… եւ... եղական յամառութ… որով ձիուն տեղ... էշ ալ կ… պենք, նոյնիսկ քոստ էշ… ոչ մեր սեփական… այլ ազգային հաստատութ… մէջ։

Եւ այս ամենէն վերջ… քննութիւններով ալ բացառ… ղովուրդ կը նկատենք մենք… սխրալի անմտութեամբ։

Եւ ո՛չ միայն կը շար… կենք զարգացնել եւ խոր… այս բացառիկ... արժէքն… այլ եւ անոնց վրայ կը պատ… տենք նոր արժէքներ, որոնց… հիւ բռնած ենք նահանջի ճ… բան։

Օրինակնե՞ր կ'ուզէիք։

Ժամանակ մը խմբագ… ունէինք որ «շանթաժ» կ… անհատներու դէմ։ Այժմ ան… բոյացեր են այն աստիճան… պետական սնտուկէն կա… տուող մարդիկ եւ այդ կա… ընդունող ու մարսող խմբագի… ունինք։

Ժամանակ մը, 60 տարի ա… առաջ, Խաչատուր եւ Լուսաւորեա… երկու որոշ կուսակցութիւններ… իրենց յստակ ըմբռնումներ… Առաջինները անկեղծօրէն… պանողական էին, իրաւախո… թեան չէինդար Լուսաւորեաններ… հետ։ Իսկ այժմ ռամկավար-ազ… տական քաղքենի կուսակցութ… մը կը ջանայ „սիլի պիլի" ընել… շուիկներու հետ, մաս յուսալ… կարկանդակէն։ Եւ կը շարուն… քծնանքը՝ հակառակ տրուած… ցերուն։

Ժամանակ մը... յորժամ… խիպ ու ամօթ, հանրային կեա… մէջ կեղծիքը բացառութ… եւ ամօթ։ Այժմ կեղ… վայելչութիւն է, ինչպէս բր… փոշին վայելչութիւնն իսկ… սպիտակաթոյր ուսերուն։

Այսքա՞ն միայն։

Յետամնացներ էին մեր… խորդ սերունդները որ Համազգ… յինը, Միացեալ Ընկերութիւ… Ազգանուէր Հայուհեացը, Դպր… ցասիրացը կազմեցին առանց գ… ւանանքներու քննութեան,… մենք... Ե՛տ քայլ, սաստկեց… աղէտները պառակտումի աղ… նշան կը կարծենք։

Մեր օրերուն, կաթողիկոսա… պատուիրակ, կամ Եւրոպայի… Առաջնորդ, ինչ կ'ուզէ կոչ… կեղեցւոյ հայրը եկեղեցի… փակէն դուրս կը վանենք… րեզի մէջ, եթէ նոյն իսկ կր… կամ արհեստով պահպանողա… ըլլանք։

Հայաստանի Օգնութեան… միտէ կը կազմեն անոնք որ… յաստանի օգնութիւն պահանջ… իրաւունք ունին, բայց այն… ձեւով մը որ գաղութներու… հոգերը կը շատցնեն, պառակտ… զանոնք մինչեւ եղբայրաս… նութիւն։

Եւ նահանջը կը շարունա… ամբողջ գծին վրայ։

ՄԵՐՈՒ…

ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴ…
Ո՛Վ ՈՐ ԲԱՑ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆ…
ԹՈՂ ՀԱՇԻ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ.

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

5.— ՊՈՒՐԿ ՍԷՆԹ ԱՆՏԷՕԼ

...բաւական ատենէ ի վեր այստեղ ալ ծայր տուած է գործազրկութիւնը, որ զգալի համեմատութիւն մը առնել սկսաւ վերջերս՝ մտահոգութեան մատնելով մեր հայրենակիցները։

Մեր քաղաքի արդիւնաբերութիւնը կը սահմանափակուի երեք արտադրական ճիւղերու մէջ. 1.— Ցախճապակիի, 2.— Կաշիի, 3.— Ատաղձի գործարաններ։ Վերջինս գրեթէ անգործութեան դատապարտուած է։

Ցախճապակիի գործարանը հարիւրին 15 ճամբու դրած է իր աշխատաւորները։ Ընդհանրապէս անոնք որ աշխատելու լաւ ընդունակութիւն չունին (առանց ցեղի խտրութեան)։ Կ'ըսուի թէ Դեկտ. 24էն սկսեալ 15 օր փակ պիտի մնայ գործարանը։

Կաշիի գործարաններն ալ միեւնոյն վիճակը կը ներկայացնեն։ Ըստածումը ամբողջովին դադրած է եւ եթէ գործազրկութիւնը երկար տեւէ, կը վախցուի որ գէշ հետեւանքներ կ'ունենայ։

Հայ աշխատաւորութիւնը կը ներկայացնէ տեղացի աշխատաւորներուն հարիւրին 10ը։

Առ այժմ տեւականօրէն գործազուրկներ չունինք։ Քանի մը օրուան համար ճամբուածներ կան, բայց եթէ մեծ համեմատութիւն առնէ գործազրկութիւնը, ծանր հարուած մը պիտի ըլլայ։

Օ. Ճգնաւորեան

6.— ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻ

Գործազրկութեան տագնապը հոս եւս զգալի է։ Շատ մը հայ եւ օտար գործաւորներ այս Շաբաթ օր բնաւ չաշխատեցան։ Կ'ըսուի թէ աշխատութեան ժամերը պիտի պակսեցնեն եւ գործաւորներու թիւը պիտի նուազեցնեն։ Կ'ըսուի նաեւ թէ գործարանները բոլորովին պիտի փակեն իրենց դռները։ Այստեղ բաւական թիւով հայ ընտանիքաւոր եւ ամուրի գործաւորներ կան։ Բոլորն ալ իրենց կարգին, հասած էին նիւթական համեստ վիճակի մը։ Շատերու սրտին մէջ արդէն բունկեր է վախը։

7.— ՊՈՒՐԿՈՒԷՆ

Գործազրկութեան տագնապը այս քաղաքին մէջ աւելի առաջ գացած է։ Արդէն հարիւրի չափ գործաւորներ դուրս են նետուած, որոնց մէջ բարեբախտաբար հայ չկայ առայժմ։ Մաս մը գործաւորներու օրական աշխատանքը 7ուկէս ժամի իջած է։ Հայերու մեծ մասը աշխատանքի պայմանագրով է եկած ու կ'աշխատի։ Անոր համար կը կարծուի թէ, հայ գործաւորներուն բան մը չպատահիր,

Պուրկուանը 37 քիլօմեդր հեռու կը գտնուի Փօն տը Շէրիէն։ Գիւղը սիրուն է, գտնուելով դաշտավայրի մը վրայ, երեք կողմէն շրջապատուած սարաւանդներով։ Ունի 12 հազարի հասնող բնակչութիւն մը, ուր կան եւ շատ մը օտարականներ։ Ունի մետաքսի եւ մեքենայի խոշոր գործարաններ։

Հոս, 1923էն սկսեալ հայեր եկած են հաստատուելու եւ աշխատանք ճարելու համար։ Ներկայիս մեր հայրենակիցներուն ընդհանուր թիւն է 100։ Ասոնց մէջ կարելի է գտնել փոքր Ասիոյ եւ Հայաստանի ուրիշ քաղաքներէ ընտանիքներ կամ երիտասարդ ամուրիներ։ Գործերը բաւական ծանր են, մանաւանդ մեքենայի կամ երկաթի գործարանին աշխատանքները։ Հայերը չեն վարժուած առաջուց այս գործարանային ծանր աշխատանքներուն, բայց ստիպուած են տոկալ, համբերել...

Պատերազմէն առաջ, հոս եկած է նաեւ հայ պատանի մը, որ հիմա ամուսնացած ֆրանսուհիի մը հետ, վաճառականութեամբ կը պարապի եւ գրեթէ հայերէնը մոռցած՝ թուրքերէն կը խօսի։

Ազգ. կազմակերպութիւն չկայ։ Կայ եղեր «Հօկ» մը, որ վերջերս Ցէսինի պէս բոլորովին քայքայուեր ու լուծուեր է։ Ի՞նչ կ'ըլլայ, հաստատ հիմք չունեցող տան մը վիճակը...

Կան շատ մը դաշնակցականներ եւ համակիրներ որոնք պիտի կազմեն շուտով ենթակոմիտէ մը։ Շատ մը հայ փոքրիկներ կ'երթան ֆրանսական նախակրթարանները, հետզհետէ մոռնալով իրենց մայրենի լեզուն ու գիրը։

8.— ԼԸ ԿՐԻՎ

Պուրկուանէն 4 ժամ հեռու կը գտնուի այս փոքրիկ գիւղը, գեղատեսիլ սարի մը ստորոտը։ Բնակչութիւնը 4000ի կը հասնի։ Կան եւ շատ մը օտարականներ, Իտալացի եւայլն։ Ճարտարարուեստի քանի մը գործարաններ կան այս գիւղին մէջ։ Հայերու թիւը 50 է։ Ո՛չ մէկ ազգ. կազմակերպութիւն։ Փոքրիկները կ'երթան ֆրանսական դպրոց։

Ա. Օտարական

ՊԱՂՏԱՏ՝ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՄԷՋ

Տեղատարափ անձրեւները, որոնք երեք շաբաթէ ի վեր կը շարունակուէին, ողողած են Պաղտատի փողոցները, դադրեցնելով հաղորդակցութիւնը։ Հարկ եղած է անապատի ինքնաշարժերուն օգնութեան հասցնել օդանաւով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ՑԷՍԻՆ

ՑԷՍԻՆ, 8 Դեկտ.— Երկրաշարժի առաջին լուրերուն վրայ, Ցէսինն ալ պատրաստուեցաւ իր պարտքը կատարել։

Առնուազն 10,000 ֆրանք կը սպասէինք, իբրեւ հիմ ընդունելով մէկ օրուայ աշխատավարձը, թէեւ մեկէ աւելի տուողներ կային։ Ժողովուրդը միաձայն ոտքի վրայ կեցած էր։

Ամբողջ շաբաթ մը աշխատեցանք համազգային մարմին մը կազմելու համար։ Ընդհանուր փափաքը այն էր որ շարժումը դառնար զուտ ժողովրդային, բոլոր կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ։ Բայց պարապ անցան մեր շաբթուան աշխատանքները։ Պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ այն խմբակին՝ որ երկու տարիէ ի վեր կը խառնակէ գաղութները, եղբայր եղբօր դէմ հանելով։ Այստեղ ալ ազդանշանը տրուեցաւ։ Հօկը եւ Հնչակեանները միանաբար եւ առանց լուր տալու Դաշնակցութեան եւ ազգային միութեան, հանգանակութեան կը սկսին. դուռ մը կը զարնեն կը մերժուին, դուռ մը կը զարնեն կը վանտուին, երրորդ դուռ մը ափ կ'առնեն։ Ցաջորդ օրը Հօկ եւ Հնչակ խեղկատակութեան կծիկը կը քակուի։ Առաջինը կ'ըսէ որ դրամը փարիզ ղրկենք, երկրորդը՝ ուղղակի Հայաստան ղրկել կ'ուզէ։ Փողոցներու եւ սենեակներու մէջ վիճաբանելէ չգոհանալով, սկսան աւելի կատաղօրէն հակաճառել եւ փողոցային հայհոյութիւններ փոխանակել։ Ճշմարիտ լաբիւրինթոս մը։ Ժողովուրդը մէկ կողմէն կը բողոքէ եղածներուն դէմ, միւս կողմէ կը տեսնենք որ ողորմելի գումար մը հաւաքուած է եւ իրարու մէջ չեն կրնար բաժնել։ Շատերը ետ առին իրենց գումարները։

Այս վիճակին առջեւ, իսկոյն հրապարակ եկան Դաշնակցութիւնը եւ Ազգային միութիւնը եւ հանգանակութեան ձեռնարկեցին աւելի եռանդով։ Ոչ ոք փորձեց խանգարել մէկուն կամ միւսին ձեռնարկը։ Ժողովուրդը տուաւ որքան որ կարելի էր այս անգործութեան մէջ։ Երբ Հօկերը եւ Հնչակեանները իրարմէ բաժնուեցան, շատեր իրենց դրամը ետ առնելով յանձնեցին Դաշնակցութեան եւ Ազգային միութեան կազմած յանձնախումբին։

Ցարակոյս չունինք որ Ցէսինի աշխատաւորութիւնը առանց ազդուելու եղած խաղերէն, լիովին պիտի կատարէ իր պարտքը Շիրակի վերաշինութեան համար։

Ամօ՜թ որոմ ցանողներուն։

Չէտախոյզ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, փարիզի եկեղեցիի միջադէպին առթիւ, Վռամշապուհ եպիսկ. գրութիւն մը հրատարակած էր «Յառաջ»ի մէջ (24 Նոյ.), ուր ակնարկելով ամուսնալուծման դատի մը, կ'ըսէր.

«Ամուսնական խնդիր մը կար սեղանին վրայ. դատաստ. խորհուրդը գումարուելով Հոկտ. 2 Շաբաթ օր, յետ մանրակրկիտ քննութեանց' իր վճիռը տուաւ ի նպաստ անպարտին, երբ ամբաստանեալին անգլիացի եւ ֆրանսացի երկու փաստաբանները' արդէն քաշուած էին իրենց պաշտպանած դատը հետապնդելէ։»

Այս հատուածին առթիւ, ակնարկուած փաստաբանները' Mr. Morgan Farrel (Մ. Նահանգներու գերագոյն ատեանէն) եւ Mr. Pierre Goubie (փարիզի վերաքննիչ ատեանէն), դեկտ. 2 թուակիր բողոքագիր մը ղրկած են վռամշապուհ եպիսկ.ի, եւ կը խնդրեն որ պատճէնը հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ։ Տեղի անձկութեան պատճառով, կը քաղենք միայն գլխաւոր մասերը.

«Մեզի զարմանալի կ'երեւայ որ Դատարանի մը նախագահը մամուլի միջոցով ծանուցանէ իր տուած մէկ վճիռին պարունակութիւնը։

... Ինչպէս, 1926 Ցուլիս 19ի ժողովին մէջ, հայ փաստաբան Պ. Միրիճանեան, որ Տիկին Մոստիչեանի շահերը կը պաշտպանէ, անհանգստութեան մը հետեւանքով կէս ձգեց իր պաշտպանողականը եւ ժողովը յանկարծ փակուեցաւ, դատը յառաջիկայ ժողովի մը մէջ շարունակելու համար։

Անկէ վերջ, դուք մեր թարգման Պ. Արամ Խնճիճեանին գրեցիք հետեւեալ նամակը, 1926 Ցուլիս 5 թուականով.

«Դատավարութիւնը առ այժմ դադրեցուցուած է, ես ինքս արձակուրդով կը մեկնիմ մօտ երկու ամսուան համար։ Երբ նոր ժողով ունենանք, ձեզի լուր կուտանք»։

Այս պայմաններուն մէջ, դատաստանական խորհուրդին հրաւէրին սպասեցինք շարունակելու համար դատը, որ չէր փակուած, այլ յանկարծակի ընդհատուած էր մեր հակառակորդին անհանգստութեան պատճառաւ։

... Այսպէս ուրեմն, մենք ոչ միայն բնաւ չենք լքած մեր յաճախորդին պաշտպանութիւնը, այլ մեր դատը չկրցանք շարունակել Դատաստ. Խորհուրդէն հրաւէր ստացած չըլլալով։

Այս պայմաններուն մէջ, բացարձակապէս կը բողոքենք անճիշդ յայտարարութեան մը դէմ, որ ամբողջովին կը խեղաթիւրէ մեր անձնական դերը։ Եւ պէտք կը զգանք յիշեցնելու ձեզ որ մեր փոխանորդեալը պաշտօնապէս բողոքած է պատկանեալ մարմինին որոշումի մը դէմ, զոր շարք մը անկանոնութիւններով կատարուած, հետեւաբար եւ բացարձակապէս չեղեալ կը նկատէ»։

ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

1 ԱՊՐԻԼ — 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1926

Մարսիլիոյ վարչական խորհուրդը կարգ մը թիւրիմացութիւններ հարթելու համար, կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ հաշուեկշիռը.—

ՄՈՒՏՔ

Առաջնորդարանէ.— Ազգային տուրքեւ նուիրատուութիւն 15125 պսակ - մկրտութիւն - վկայագիր 23735.45, գումար 38860.45։

Եկեղեցիէ.— Պնակներու հասոյթ 2915.65, մոմի հասոյթ 5167.45, գումար 8083.10։

Վարժարանի հաշւոյն.— Աշակերտական թոշակէ 1012.50, կաթող. պատուիրակ սրբազանէն նուէր 3000, վարժարանի պնակէ եւ զանազան նուէր 1823.80, գումար 5836.30։

Զանազան.— Աղքատաց պնակէ եւ նուէր 1377.35։ Ընդհանուր գումար 54,157 ֆր. 20 սանդիմ։

ԵԼՔ

Իրաւունք եւ թոշակ.— Հոգեւորականներու բաժին' հասոյթին վրայ 8825. առաջնորդ. պաշտօնէութեան յետնեալ' թոշակներով (Հ. հովիւ - քարտուղար - լուսարար—դպրապետ — մարդ.) պաշտօնեայ 14,365, գումար 23190։

Շէնքի վարձք.— Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի վարձք Ապրիլ-Սեպտ. 4131։

Կրթական.— Ուսուցչաց ամսաթոշակ, յետնեալ թոշակներով 12100, զանազան 131.75, գումար 12231.75։

Փոխատուութիւնք և պարտք. — Նախորդ հոգաբարձութեան պարտքը վճարուած 2349.30, Տիար Հ. Գույումճեանի պահանջքը առ հաշիւ վճարուած 750, առժամեայ փոխատուութիւն 1000, Տ. Գալուստ քահանայի (Արտէշ) փոխատուութիւն 300, գումար 4399.30։

Նպաստներ.— Օժանդակութիւն չքաւորներու 2550.70։

Զանազան.— Մոմ 1076.90, ելեկտրականութիւն եւ գործիք 552.10, Թղթատար 456.90, Տպագրական, յետնեալ հաշուեցոյցերով 923.25, երթ եւ եկ եւ փոխադրութիւն 383.30, գրենական եւ գրասենեակի պիտոյք 386.70, նորոգութիւն 368.50, Ոստիկանութեան նուէր 125, դպրոցասէրի նուէր 100, Ապահովագրութիւն 127.95, Օրացոյցերու փոխարժէք 200, Զանազան 1009.45, գումար 5710.05։

Սնտուկը պատրաստ 1946.40, ընդհանուր գումար 54,157 Ֆր. 20 սանդիմ։

(Կնիք Վարչ. Խորհուրդի)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ")Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

20ՐԴ ՑԱՆԿ

կարնեցի Արտաշէս Թիւֆէնքճեան, Սէնթ-Էթիէն	50.—
գումար	50.—
19րդ ցանկին գումարը	64075.80
ընդհ. գումար	64125.80

Կըընոպլի հանգանակութեան ցանկը.—

Ոմն, Գ. Զօրաեան 50ական, Ա. Սարգիսեան, Ս. Սարգիսեան, Մարթէն Մխաքեան, Թ. Տէր Սարգիսեան, Մ. Տէր Սարգիսեան, Հ. Համպէրեան, Բ. Տիպտապեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Մոմճեան, Ա. Ճերմակեան 25ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Սալամանեան 30, Տիկին Մարի Ինճէեան, Մ. Սարգիսեան, Ս. Խաչատուրեան, Կ. Չիֆթճեան, Ա. Մարգարեան 20ական ֆրանք, Պ. Արթինեան, Ե. Տէօվլէթեան, Յ. Փափազեան 15ական ֆր., Պ. Թերզեան, Գ. Աւետիքեան, Գ. Գէորգեան, Պ. Վարդերեսեան, Տիկին Մակարեան, Յ. Թիւրքիճեան, Ղ. Ղազարոսեան, Տիկին Թագուհի Թիւթիւնճեան, Ա. Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Արթինեան, Լ. Սաղաթիէլեան, Տէր Մանուկեան, Հ. Թովմասեան, Mr. Vassile et Tchinkose, Athanasse Toutsoglou, Grégoire Dijoutisse *10ական, Տիկին Թագուհի Կիւրճեան, Տիկ. Եղիսաբէթ Կիւմիւշեան, Ն. Իւթիւճեան, Տիկին Անթառամ Կիւրճեան, Այրի Երիցուհի Ռօզա,* Mr. Roditisse *5ական ֆր., Ա. Կիւրինեան 15, գումար 705։ (Տես «Յառաջ» 19 Նոյ.)։*

Թոքատի Արթովայի Հայր. Միութեան (Լը փուզէն) հանգանակութիւնը.—

Մ. Թօփալեան, Վ. Գարեան, Տ. Գարեան, Տ. Փէհլիվանեան 30ական ֆրանք, Ե. Թօփալեան, Ս. Պէնկեան 25ական, Ս. Յակոբեան, Շմաւոն Գասպարեան 20ական, Լ. Պէնկեան, Գ. Գարեան, Խ. Գարեան, Մ. Թօփալեան 15ական ֆր., Մ. Պէնկեան 25, Խ. Սմսարեան 10, գումար 305 ֆր.։ (Տես «Յառաջ» 24 Նոյ. յանձնուած Եղբ. Օգն. Յանձնախումբին)։

Վ.ո-ան - Վ.ըլէնի ցանկը.—

Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Մ. Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան, Մ. Գալբաքճեան, Յ. Խորիկեան 50ական, Ս. Պաղտասարեան 30, Խ. Քըհըբըրքեան 25, Տէր եւ Տիկին Մալօեան 35, Օ. Խօքսիւզեան 30, Փոքրիկն Խօքսիւզեան 10, Յ. Տարաքճեան, Ս. Տարաքճեան, Պ. Կէօրինիւրեան, Ս.

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ՕՏԱՐ ԱՅՍ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ (5)

... ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՄԵՌՆԱՒ

III

Բայց ան մնաց հանդարտ ու խօսեցաւ.

— Չէ՛, պարոն Եդուարդ, չէ, ինծի պէսին համար կնի՛կ կայ որ... Մարդ չեմ ճանչնար, ու, ամէնէն կարեւորը, ֆրանսերէն խօսիլ չեմ գիտեր որ... Ա՜խ մէյ մը բաւարար չափով սորվէի... Պիտի սորվեցնես ինծի, չէ՞, պարոն Եդուարդ։

Ու լայն լայն աչքերով կը նայէր ինծի, գրեթէ պաղատագին։ Համոզուեցայ որ տակաւին կին մը չկար մէջտեղը։ Բայց պիտի ըլլար անպայման։ Ապացոյց՝ իր խօսքերը։ Իր կիսատ ու զուսպ բառերուն տակէն կը զգայի կիրքին յորձանքը որ ամէն օր, ամէն վայրկեան քիչ մը աւելի ուժ ու կատաղութիւն կը ստանար։ Կը յիշե՞ս փօ Մալսթրօմի պատմութիւնը։ Յորձանքը որ կը պտուտկի խելայեղ արագութեամբ ու լուսնոտի մը նման փրփրերախ, ամէն շրջանի քիչ քիչ մը աւելի մօտեցնելով կեդրոնի կաթսայի մը պէս եռեւեփող անդունդին զոր նշմարելը լոկ բաւական է մարդուս ուղեղը գլխէն հանելու։ Պիտի խորասուզուիս հոն անպայման։ Այդ գիտակցութեան սարսափը, յոյսի չգոյութեան անխորաչափելի ու ահաւոր պարապութիւնը, ու մահը որ դանդաղօրէն բայց վստահօրէն կը տեղաւորուի մէջդ։

Աւագի պարագան ալ նոյնն էր ինծի համար։ Կիրքը կը զօրանէր, հետզհետէ աճող արագութեամբ ու ուժով, իր արիւնը, իր միտը, կը հասցնէր դանդաղօրէն բայց վստահօրէն, ու վերջապէս պիտի հասցնէր անդունդին որ պիտի քայքայէր այս ժայռի մը պէս ամուր կազմուածքը։

Բայց կին չկար դեռ։

— Հապա ի՞նչ կ'ընես, Աւա՛գ, պնդեցի մեղմօրէն։ Ո՞ւր է որ կ'երթաս...

— Ա՜, ոչի՛նչ, պարո՛ն, քանի մը ընկերներ պարի կ'երթանք շաբաթը քանի մը իրիկուն...

Պարի՞։ Երբեք մտքէս պիտի չանցնէր ասիկա։ Ինչպէ՞ս գաւառացի ու ամօթխած այս տղան հաշտուած էր անդամներու այս հրապարակային խեղկատակութեան հետ։ Պարզ էր սակայն. ընկերնե՛րը. անշուշտ գործատան զոյգ տղաքը. հաւատացում մըն էր գտնէ մարմնական կոշտ շփումը։ Սակայն սարսափելի էր հետեւանքը։

Փորձեցի զինք ետ քաշել այս ճամբէն։ Առաջին խօսքերուս մէջ իսկ ընդմիջեց.

— Օ՛, ի՞նչ կ'ըլլայ, պարո՛ն, պարին մէջ ի՞նչ գէշ բան կայ։ Գիտնալը միշտ լաւ է։ Անգամ մը սորվիմ, արդէն անկէ վերջ գրեթէ չեմ երթար...

Րոպէ մը կեցաւ, յետոյ.

— Հա՛, աղէկ յիշեցի։ Մինչեւ պարը ձգեմ, իրիկունները դասի տունդ պիտի գամ, հոնկէ աւելի մօտ է ինծի ու գիւղին՝ երթալը։ Քեզի ալ հանգիստ կ'ըլլայ։ Չէ՞ պարոն...

IV

Իրիկուն մը Աւագ աճապարանքով եկաւ ու յայտնեց որ դասի պիտի չկարենար կենալ։ Պարի պիտի երթար, հասկցայ։ Չեմ գիտեր այդ պահուն ինչ զգացում կամ մտածում գլխս գրգռեց, մեկէն ըսի որ իրեն պիտի ընկերանամ։

Սարսափելի հով մը կար դուրսը։ Գիտես այս քաղաքին խայտառակ հովը։ Կնոջ կը նմանի, չսպասած մէկ վայրկեանին յանկարծ մէջտեղ կ'ելլէ, կը դողացնէ քեզ ու կը փախի, իր այս անհաճոյ խաղը երկար ժամանակ մը կրկնելու համար, մինչեւ իր վերջնական փախուստը։

Աւագ վերարկու չունէր։ Երբ գիտել տուի, ուսերը թօթուեց անհոգ.

— Ցուրտ է որ... Ես վարժուած եմ։

Բարեբախտաբար պարասրահը մօտ էր։ Վեր ելած՝ անճաշակ ճաշարանի մը աղմուկը դիմաւորեց մեզ։ Բաւական ընդարձակ սրահ մը, երկսեռ բազմութեամբ յորդուն։ Դուրսի հովէն վերջ, անմիջապէս յաջորդող այս ճնշիչ ու աղտոտ օդը արդէն բաւական է մարդս տկարացնելու։

Այս միջոցին նուագը դադրած էր արդէն, ու ամէն ոք կը պատրաստուէր յաջորդ պարին։ Աւագ արագ եւ ուրախ ուղղուեցաւ սրահին դիմացի անկիւնը, նուագին մօտ, ուր քանի մը երիտասարդ, ոտքի, կը խօսակցէին։

Հեռուէն յայտնի էր որ Հայ էին իր ընկերները հարկաւ։ Չկրցան երկար խօսիլ։ Ճազպանտը ֆօքսթրօթ մը կը զարնէր։ Առաջին չափերուն իսկ ամէնքը, զոյգ զոյգ, սկսան դառնալ։ Բոլորէն աւելի կը դիտէի բարեկամս։ Իր զօրեղ ու ծանր բազուկով աղջիկ մը գրկած մէջքէն, կը դառնար իր կարգին այս միեւնոյն բանով գինովցած խաժամուժին մէջ։ Կրկնապէս կարմրած, ակնարկները կը կորսուէին երանութեան նուաղումներով, ու թեթեւ ժպիտ մը կը խաղար բերնին մէկ ծայրը։ Աղջկան լեցուն կուրծքը ճնշումով կը հանգչէր Աւագի կուրծքին դէմ, ու սրունք սրունքի մէջ, ետ առաջ յաջորդական ճօճումներով — պարին պահանջը — բնական է որ կիրքը բռնկած էր իր ամենաբարձր աստիճանով — ասիկա կ'երեւէր իր եւ բոլորին արտայայտութենէն, մարմինէն, ամէ՛ն կողմէն։

(Շար.) Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

կարիս յառաջիկայ գարնան պիտի օգնեն Իտալիոյ՝ Թուրքիոյ դէմ զինուորական շարժումի մը առթիւ, որուշ յուզում առաջ բերաւ եւ բոլոր թերթերը պահանջեցին որ Յունաստան եւ Պուլկարիա պաշտօնապէս հերքեն այս լուրը:

Թուրքիոյ հելլէն նոր դեսպան Ցամատոս «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրին հարցումին պատասխանելով, յայտարարեց թէ Յունաստան չի փափաքիր ռազմատենչ ծրագիրներ սնուցանել: Պուլկարներն ալ հերքեցին այս լուրը: Էնկիւրիի եւ Սօֆիայի միջեւ առկախ խնդիր չէ մնացած:

Մուսօլինիի պատգամը Ամերիկացիներուն

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի կարգադրութեամբ, քանի մը շաբաթ առաջ Մուսօլինի Հռոմի մէջ ձայնագիրի առջեւ ճառ մը խօսեցաւ՝ ուղղուած ամերիկեան ժողովուրդին: Ձայնագիրը փոխադրուեցաւ Շիքակօ, ուր առջի օր յիշեալ թերթի անթելի կայանէն հաղորդուեցաւ ամբողջ Ամերիկացիներուն: Առաջին անգամն է որ Ամերիկացիները կը լսէին եւրոպացի պետական մարդու մը ձայնը:

35000 հոգի կ'արտօնուին Ամերիկա մտնել

Ուաշինկթընէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ծերակոյտը քուէարկեց օրինագիծ մը, որով 35000 կիներ եւ մանուկներ կ'արտօնուին Միացեալ Նահանգները մտնել: Ասոնք կիներն ու զաւակներն են այն օտարականներուն, որոնք Ամերիկա մտած են 1924էն առաջ եւ ամերիկեան քաղաքացիութիւնը ստանալու համար խնդրագիր ներկայացուցած են:

Այս առթիւ տեղի ունեցաւ բուռն վիճաբանութիւն մը, որ տեւեց երեք ժամէ աւելի. ի վերջոյ 37ի դէմ 39 քուէով ընդունուեցաւ օրինագիծը:

Ի՞նչ կ'ըլլայ կարմիր բանակը

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը որոշած է մեծապէս զեղչել կարմիր բանակին սպաներու թիւը եւ թէ արդէն իսկ 11,000 հոգի արձակուած են: Այս կարգադրութիւնը եղած է խնայողութեան համար, բայց մեծ դժգոհութիւն պատճառած է զինուորական շրջանակներու մէջ, եւ պատերազմական գործավարը քանի մը անգամ հարկադրուեցաւ բացատրութիւններ տալ: Ամէն կողմէ պատուիրակներ գանգատած են սպաներու ռոճիկի նուազութեան եւ իրենց ընկերային դիրքին հանդէպ եղած «յարգանքի պակասին» համար: Պատերազմական գործավարը բացատրած է թէ սպաներուն համեմատութիւնը զինուորներուն հետ մէկէն հինգ է, մինչդեռ ցարական բանակին մէջ մէկէն 12 էր, իսկ օտար բանակներու մէջ մէկէն 18:

Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, ճամբուած սպաներուն տեղ օտարներ, մասնաւորապէս Գերմանացիներ գործի պիտի կանչուին: Ըսողներ ալ կան թէ խնայողութեան պատրուակը սուտ է, քանի որ կարմիր բանակը 750,000 զինուոր պիտի ունենայ 1926-27ին, այս տարուան 600,000ին դիմաց:

Գործազրկութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Գերմանիա եւս կը տառապի գործազրկութեան տագնապէն: Պերլինի մէջ վերջին շաբթուան ընթացքին անգործներուն թիւը 7,000ի հասած է, մինչդեռ նախորդ շաբթուն՝ միայն 4,000 էր:

Սաքսի եւ Թուրէնկի շրջանին հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ գործազրկութիւնը չափազանց զգալի դարձած է: 30,000 գործաւորներ ճամբուած են. հաւանական է որ քանի մը օրուան ընթացքին անգործներուն թիւը հասնի մինչեւ 400,000ի:

⁂ Դեկտ. 6ին, Անգլիոյ անգործներուն թիւը հասած է մէկ միլիոն 506,300ի, 10 հազար աւելի քան նախորդ տարին:

Շոգեկառքի ընդհարում

Երեքշաբթի առաւօտ Փարիզ-Պրիւքսէլ գիծին վրայ, Քրուա-Ֆօնսօմ եւ Ֆրէնուա-լը-Կրան կայարաններուն միջեւ շոգեկառքի բախում մը տեղի ունեցաւ:

Քրուա-Ֆօնսօմէն մեկնող բեռնաբարձ շոգեկառքին պոչի վակոնը փրթաւ, եւ ետեւէն արագութեամբ սուրալով հասնող շոգեկառքին բախեցաւ: Առաջին վակոնները եւ վայրաշարժը ջարդուփշուր ինկան քովնտի գիծին վրայ: Նոյն պահուն, երկրորդ գիծին վրայէն կը սուրար ուրիշ շոգեկառք մը, եւ աղէտը կատարեալ եղաւ: Երրորդ շոգեկառքին մեքենավարը, եւ ուրիշ պաշտօնեաներ մեռած են: Կան տասը վիրաւորներ:

Զարհուրելի ցուրտ Ամերիկայի մէջ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ քսան տարիէ ի վեր չտեսնուած փոթորիկ մը պայթեցաւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Քսան հոգի մեռան սաստիկ ցուրտէն, միայն Շիքակոյի մէջ: Հարիւրաւոր ընտանիքներ քաղաք հասան գրեթէ սառած: Ամբողջ հօտեր ոչնչացան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ալեքսանդրապոլի վերաշինութեան աշխատանքներուն համար նշանակուած է ճարտարապետ Նիկ. Բունեաթեան:

Ալլահվերտիի շրջանէն քանի մը գիւղեր, տեսնելով որ իրենց այգիները վարակուած են «ֆիլօքսէրա»յով, որոշեր են քանդել այգիները եւ պտղատանի վերածել:

Սելանիկի ոստիկանութիւնը Հայերուն արգիլած է որ եւ է տօն սարքել Նոյեմբեր 29ի տարեդարձին առթիւ: Յոյն համայնավար երեսփոխաններ դիմեր են կուսակալին:

Ատանայի կուսակալութիւնը հրամայած է ոստիկանական տնօրէնութեան, արգիլել սրածայր եւ բարձր կրունկներով կօշիկներու, ինչպէս նաեւ «շալվար»ին գործածութիւնը: Այս մասին դերձակներուն ալ հրաման տրուած է:

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը միջոցներ կը խորհի որպէս զի անչափահաս տղաք սինէմա եւ թատրոն չյաճախեն: Ասոնց համար մասնաւոր զբօսավայրեր պիտի հաստատուին եղեր:

Պոլսոյ մէջ 40,000 տղայ կայ, որ դպրոց չեն յաճախեր: Մօտաւորապէս 400 դպրոցի պէտք կայ, առանց դպրոցի մնացած այս տղաքը տեղաւորելու համար:

Հարսանիթն ու կեղծմաշկը կարեւոր համեմատութիւններ առած են Պոլսոյ մէջ: Կրթական Տեսչութիւնը կը խորհի ժամանակի մը համար փակել դպրոցները:

(Շար. Գ. էջէն)

Հայլէշեան 25ական, Կ. Երեմեան, Յ. Տէմիրճեան, Մ. Չէնչիկեան, Եղիսաբէթ Գէորգեան (այրի), Ս. Սահակեան 20ական, Յ. Ազնաւուրեան, Պ. Օհանչէլէպեան, Ազապի Ունճեան (այրի), Սանդուխտ Թօրունեան (այրի) 10ական ֆր., գումար 320 ֆր.: (Տես «Յառաջ» 28 Նոյեմ.):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ 17 դեկ. իրիկուան ժամը 8.30ին Café au Clair de Luneի վերնայարկը, 202, Ave. de Choisy, Place d'Italie մեթրոյին քով: Օրակարգ. տարեկան զեկուցում եւ նոր ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբուհի ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի ժամը ճիշտ 3ին Ռոստոմի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Ուսանող. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Շբ. ժամը 8.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ-Էթիէնի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը 19 Դեկ. Կիրակի ժամը 2ին րիւ տը լա Լուար, Կոան քաֆէ տիւ Փալէ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, միասին բերել անդամատետրերը:

2. Ռ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ 19 Դեկ. ժամը 9.30ին 16 Rue de la Fare թիւ 14 սենեակին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ընդհ. ժողովը վաղը Շբ. ժամը 2.30ին ժօրժի սրճարանը, 40bis Rue Etienne Dolet:

Հ. Յ.Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը Կիր. Դեկ. 21 կէսօրէն վերջ ժամը 2ին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան եւ Վարուժան խումբի դասախօսական ժողովը Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին սովորական հաւաքատեղին 63 Rue de la Républiqueի սրահը: Դասախօս Ընկ. Պ. Հիւսեան:

Իսկ կէսօրէ վերջ՝ ժամը ճիշդ 1ին Հ. Յ. Դ. Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի, 19 Դեկտեմ. կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, 63 Րիւ Րէփիւպլիքի սրահին մէջ: Բոլոր անդամներու ու Մարսիաբնակ Ամասիացիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Նաւասարդ» Լս. Միութեան ձմեռնային դասախօսութիւններու շարքը սկսած է Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին պիտի դասախօսէ «Հայ Սիրտ»ի խմբագիր Պ. Եղիշէ Թօրոսեան: Մուտքը միշտ ազատ է:

ՀԱՅ ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ միութեան բացառիկ ժողովը՝ 19 Դեկտ. Կիրակի ժամը ճիշդ 2ուկէսին միութեան կեդրոնը. 10bis Rue de l'Atlas Paris (19e).

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Floria ճաշարանին մէջ 61, Rr Mr. le Prince

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հաշուեքննիչ Մարմինը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ բաց նամակը.—

Բաց նամակ Պ. Գառլօ Շահինեանին.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հաշուեքննիչ Մարմինս հարկադրուած է հրապարակաւ պահանջել որ ձեր մօտ եղած «ալթէթիք» Յանձնախումբին բոլոր հաշիւները հաճիք ներկայացնել մինչեւ յառաջիկայ Ուրբաթ, 17 Դեկտ. որպէս զի ինքն ալ իր կարգին կարենայ յանձնել Շաբաթ օրուան ընդհ. ժողովին:

Հաշուեքննիչ Մարմին

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը.-Մ.ի նորակազմ միութիւնը անցեալ Շաբաթ երեկոյ ընդհ. ժողով գումարելով, ընտրեց իր վարչութիւնը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Ղազարոս Փափազեան՝ Ատենապետ, Նազարէթ Փալուճեան՝ ատենադպիր, Սարգիս Արզումանեան՝ ընդհ. քարտուղար, Խաչիկ Դումբուեան գանձապահ, Գրիգոր Փափազեան խմբապետ, Ղազարոս Իչխանեան և Յովհաննէս Մկրեան Խորհրդական:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Սէնթ Էթիէն, Ա. Թ.— Ստացանք 105 ֆրանք:

Նէօյեի, Յրթ. Պօռանեան.— Ապահովագրուած նամակ մը ունիք մեր մօտ:

Լիոն, Ս. Փափ.— Ձեր առաջարկած գումարով 10 անգամ միայն կը ղրուի: Պատասխանեցէք:

Տէսին, Ա. Ն.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Ռոման, Մ. Թ.— Նոյնպէս:

Սէնթ Էթիէն, Ս. Խ.— 50 ֆր. պէտք է ղրկէք ծանուցման համար:

Ֆլավիաք, Մ. Գ.— 15 ֆրանք պէտք է ղրկէք 3 անգամուան համար:

Մարսէյլ, Ա. Ա.— Յանձնեցինք Դրօշակի վարչութեան:

Մարսէյլ, Պ. Զ.— Նոյնպէս:

Պոլտօ, Ա. Բ.— Նոյնպէս:

Միլանօ, Ե. Ա.— Նոյնպէս:

Փարիզ, Էմ. — Շարունակեցէք:

Նիւ Եօրք, Ս. Ա.— Ստացանք 5 տոլար:

Փատովա, Ս. Ծ.— Ստացանք 100 ֆրանք:

Մարսէյլ, Հ. Գ.— Ստացանք 75 ֆրանք: Ղրկեցինք:

Մարսէյլ, Ս. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Նիս, Մ. Փ.— Ստացանք 38 ֆրանք:

Վիենէն, Գ. Հ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Արլ, Օ. Տ.— Նոյնպէս:

Ճավա, Յ. Յ.— Ստացանք 100 ֆրանք:

Մարսէյլ, Տ. Յ.— Ներփակ 50 ֆրանք չկար:

Սէնթ Էթիէն, Մ. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Մարսէյլ, Հ. Ժ.— Նոյնպէս:

Մարսէյլ, Գ. Ա.— Նոյնպէս:

Նիս, Տ. Յ.— Նոյնպէս:

Վիէն, Հ. Յ.— Ստացանք 20 ֆրանք: Բաժանորդագրեցինք:

Լօզ, Ա. Պ.— Ստացանք 22 ֆրանք:

Մարսէյլ, Պ. Զ.— Ստացանք 102 ֆրանք:

Քուրպըվուա, Ս. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Նէօյեի, Վ. Տ. Օ.— Մինչեւ Յունուար 9ի համար կը պարտիք 45 ֆրանք:

Պուա Գօլօմպ, Ա. Յ.— Ստացանք 38 ֆրանք:

Շիքակօ, Փ. Պ.— Վերջացած է Օգոստոս 7ին:

Թուլօն, Գ. Ե.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Լիոն, Ն. Յ.— Ստացանք 40 ֆրանք: Վճարած կ'ըլլաք մինչեւ Նոյեմբեր 3:

Փրակա, Ն. Բ.— Ստացանք 38 ֆրանք: Ղրկեցինք:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ամսագրի առաջին երկու տարուան 20 թիւերը ծախու են մատչելի գնով մը: Պէտք ունեցողները կրնան դիմել խմբագրութեանս միջոցով Հ. Գ. սկզբնատառերով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէնչուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրազիլիոյ Ռիօկրանտ-Տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénian Montana (Suisse).

— Ընիկ Բէօթահիացի Գէորգ Այտնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արմենակ Այտնեան, որ 4 տարի առաջ Ուրֆա կը գտնուէր եղեր: Տեղեկացնել Գէորգ Այտնեանին, Պաթիման H. թիւ 1 Փօն տը Շէրիի, Իզէր:

— Տիկին Մարի Գասպարաճեան կը փնտռէ իր որդին Վըռամշապուհ Գասպարաճեանը 23 տարեկան, որ աւելց հինգ տարի առաջ Կ. Պոլիս Հարպիէ Անգլիացիներուն քով իբր թարգման կը ծառայէր: Վերջերս Սելանիկ ըլլալը իմացուելով՝ կը խնդրուի տեղեկացնել իր հասցէն մօրը՝ Մարի Գասպարաճեանի, Us. Courtasse, P. Chabèrt, Flaviac, Ardèche (France)

Կը խնդրուի Սելանիկի թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Դեկտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	121.25
Տոլար,	Dollar	25.70
Մարք (ոսկի)	Mark	5.90
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12.50
Թրք. ոսկի	» or	115
Մէճիտիէ	Médjidié	8.50
Լէվա 100 հատ	Léva	17.50
Տրախմի »	Drachme	31
Լիր »	» Lire	110
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	70
Զուից. »	Frc. Suisse	4.90
Լէյ 100 հատ	Ley	12.50
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3200
» II	»	1700
» III	»	1500
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	160

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)



Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ԿԻՐԱԿԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

19 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 217 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

"ՅԱՌԱՋ,,Ը ՕՐԱԹԵՐԹԻ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ 1927 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵՆԷ ՎՐԻՊԱԾ

Առօրեայ կեանքի ժխորին մէջ, ուշադրութենէ կը վրիպին շատ մը պահանջներ, որոնք նոյնքան կենսական են որքան օրուան հացը, մանաւանդ այս համայնակուլ միջավայրին մէջ։

Վէճի առարկայ չէ առաջին կէտը, — հացի խնդիրը։ Մենք աւելին կ'ըսենք։ Ծովէրէ ծով նետուած բազմութիւնները ոչ միայն պիտի հոգան իրենց ապրուստը, այլ եւ պիտի ջանան ստեղծել քիչ-շատ բարգաւաճ կացութիւն։ Զոր հացի մը վաստակը՝ բաւական չէ կանգուն պահելու հայ գաղթականութիւնը, որ մեծ մասով հողին հետ կապած էր իր կեանքը, իսկ այսօր կը տքնի ծուխի ու մուրի մէջ։ Հոգեպէս առողջ մնալու համար, նիւթապէս ալ ամուր պիտի ըլլան մեր հայրենակիցները, առանձնապէս այս օտարոտի ափերուն վրայ, ուր մէկ ամսուան գործազրկութիւնը ամբողջ բոյն մը կը քանդէ։ Հիւանդի կամ փողոցի մը անկիւնը անօթի եւ անտէր մեռնիլը՝ սովորական դէպք է մեծ ոստաններու համար։ Յաճախ ոչ թէ դրացին կամ հայրենակիցը, եղբա՛յրն անգամ չի կրնար ձեռք երկարել թշուառ եղբօրը կամ քրոջը։ Իսկ յոյս դնել բարեգործական մարմիններու վրայ — այնպէս ինչպէս կ'ըլլար Պոլսոյ մէջ — կը նշանակէ շուքին ետեւէն վազել։ Փաստեր ալ չեն պակսիր։ Այստեղ չկան մեր երկրին պայմանները, եւ երբեմն հազար բարեացակամութիւն հինգ ֆրանք չի կրնար արտադրել։

Այս տարրական ճշմարտութիւնները շեշտելով հանդերձ, պէտք չէ մոռնանք որ ինչպէս անհատները, ժողովուրդներն ալ բազմազան պահանջներ ունին։ Անոնք չեն կրնար մէկ ոտքի վրայ քալել, ոչ ալ մէկ աչքով ապրիլ։ Մանաւանդ այն ժողովուրդները որ կտրուած են իրենց հայրենիքէն, խիկապէս բոշաներու բազմութիւն պիտի դառնան, եթէ հոգ չտանին նա՛եւ իրենց մտքի պահանջներուն։

Այս տեսակէտէն, շատ ալ պայծառ չէ Փարիզի վիճակը։

Թերթերու մէջ անընդհատ կ'երեւան ազդեր՝ ժողովներու, հանդէսներու, երեկոյթներու կամ թատրոններու։ Հեռաւոր ընթերցող մը կրնայ ենթադրել թէ այլեւս կատարելութեան հասած է ամէն բան։ Իսկ մենք որ ականատես ենք այդ բոլորին, խանդաղատանքի հետ, կ'ունենանք նաեւ խոր կսկիծ։

Անկասկած, ոգեւորիչ է այն շարժումը որ կը ծաւալի թաղէ թաղ եւ շրջանէ շրջան։ Ամէնքն ալ, մանաւանդ երիտասարդներն ու խոնարհները, կը ճգնին բան մը ընել, թէ իրենց եւ թէ ժողովուրդին համար։ Յաճախ կը յուզուիս, տեսնելով ափ մը տղոց հնհնուքը, սրճարանի մը կամ ճաշարանի մը անկիւնը, մինչեւ կէս գիշեր։ Աւելի եռանդուն են անոնք որ քաղաքական կուսակցութեան մը մաս կը կազմեն։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան խմբական ժողովները հաւաքի եւ կրթուելի վառարաններ են, եւ կորիզներ՝ քաղաքական դաստիարակութեան համար։ Այդ նոյն տարրերը չեն սահմանափակուիր կազմակերպական աշխատանքով, եւ ձեռնարկներ կը կատարեն նաեւ մշակոյթի ուրիշ գետիններու վրայ։ Այսօր ունինք սեւռունդ մը որ կ'աշխատի ամէն գնով պահել լսարաններն ու երիտասարդական միութիւնները։ Ունինք, տակաւին, երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ, որոնք խանդավառուած են գրական-գեղարուեստական մտահոգութիւններով։ Գրասէրներու եւ արուեստասէրներու պարբերական հանդիպումները, ասուլիսներն ու նման ծրագիրները սնամէջ մարզանքներ չեն։

Փարիզէն յետոյ, գաւառներու մէջ ալ աչքի կը զարնեն խրախուսիչ օրինակներ։ Մարսէյլը ուշագրաւ դիրք մը ունի այս տեսակէտէն։ Ամէն կարեւոր կեդրոնի մէջ կ'երեւան բազմազան ձեռնարկներ։

Բայց այս բոլորին վերեւ, կամ ինչ որ կը խափանէ այս ձեռնարկներուն տեւականացումն ու զարգացումը, հայկական բոյնի մը պակասն է։ Յիշելով միայն երկու գլխաւոր կեդրոնները, — ոչ Փարիզը, ոչ ալ Մարսէյլը չունին սեփական Տուն մը, նոյնիսկ սովորական սրահ մը։ Սակարկելով-յարմարցնելով կը կատարուի ամէն գործ։ Մտաւոր գործունէութեան քարտէսը կ'երկարի ժամուն դուռնէն մինչեւ թաղին սրճարանը. յաճախ հայրենակցի մը տունը։ Եւ հանդէսին կամ ժողովին հետ ալ կը վերջանայ գործը։

Չունինք նոյն իսկ հայկական գրադարան մը, պլպտումներու համար։

Ուշադրութենէ վրիպած է անհրաժեշտութիւն մը, շնորհիւ տեսակ մը մեղկութեան։ Տարուան սկիզբը Մարսէյլը հրապարակ դրաւ ձեռնարկ մը, «Ժողովրդի Տուն» մը հաստատելու համար։ Փարիզի մէջ այդքանն ալ չէ եղած։

Դեռ երկա՞ր պիտի թափառինք սրճարանէ սրճարան, ամէն անգամ հասցէ փոխելով եւ անհաշիւ վատնելով։

Այս առթիւ ալ դրամական անձկութիւն պատրուակել, կը նշանակէ անճրկիլ։ Մենք աւելի համեստ գաղութներ գիտենք որ միջոց գտած են, առանց հիմնական եկամուտ մը ունենալու։ Իսկ Փարիզի կամ Մարսէյլի մէջ հայկական Տուն մը՝ արդէն շահաբեր ձեռնարկ է։ Ո՞ր սրահը պարապ մնացած է այս խլրտուն երկրին մէջ։

Շ.

ՕՏԱՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ՞

Տեղական թերթ մը որ ներկայ տագնապին առթիւ շատ կը զբաղի օտար բանուորներու խնդրով, պաշտօնական իրաւասու անձնաւորութենէ մը քաղած է հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Օտար բանուորներու խնդրին քննութիւնը յանձնուած է ներքին նախարարութեան մէջ նոր կազմուած յանձնախումբի մը։ Այս մասին երկու լուծում կը նախատեսուի։

Նախ՝ դադրեցնել Սիտիներու (Ալճերիացի եւ Մարոքցի) ներգաղթը, որ քանի մը տարիէ ի վեր ահագին համեմատութիւն առած է, յետոյ ճամբան գոցել նաեւ նոր գալիք օտար բանուորներուն, որպէս զի անգործութեան տագնապը աւելի չսաստկանայ։

Երկրորդ լուծումն է օտար բանուորներու գործ գտնել Ֆրանսայէն դուրս։ Այնպէս կը թուի թէ կարելի պիտի ըլլայ Արժանթին կամ Պրազիլիա ղրկել որոշ թիւով օտար բանուորներ, իրենց հաւանութեամբ։

Ասոնք ծրագիրներ են, որոնք պիտի գործադրուին, եթէ ներկայ տագնապը ծանրանայ։ Երբորդ միջոց մըն ալ կը խորհուի ծանրագոյն պարագային։

ՖՐԱՆՔԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ֆրանքի բարձրացումն ու որոշ սակի մը վրայ կայունացումը արդէն սկսած է վստահութիւն ներշնչել կառավարական եւ ելմտական շրջանակներու։ Առջի օր Պանք տը Ֆրանսը զեղչի սակը 100ին 7ուկէս ֆրանքէն 6ուկէսի իջեցուց։ Անցեալ Յուլիսի դրամական անհանգստութեան տագնապէն առաջ զեղչի սակը 100ին 5 էր։ Միւս կողմէ Ազգային Պաշտպանութեան Գանձատոմսերու տոկոսն ալ զեղչուեցաւ։ Ասկէ վերջ մէկ տարուան գանձատոմսերը 100ին 5ուկէս տոկոս միայն պիտի ունենան, ոչ աւելի։

Այս երկու կարեւոր իրողութիւնները կը նշանակեն թէ կառավարութեան վարկը բարձրացած է։ Տեղական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս փոփոխութեան, եւ գիտել կուտան նաեւ որ ոսկիին արժէքը զգալապէս իջած է։ Անոնք որ ակիզբները կը վարուէին իրենց արծաթ եւ ոսկի դրամները ծախել Պանք տը Ֆրանսին, հիմա կը վախնան աւելի մեծ անկումէ մը եւ կը փութան փոխել զանոնք։ Ոսկիին կրամը 14 ֆրանքի ինկաւ։

ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Դամասկոսի մէջ, բոլոր կազմակերպութեանց մասնակցութեամբ, կազմուած է Շիրակի Աղէտեալներու Համգամակից Մարմին եւ Որբերու կիրակիի ցանձնախումբ մը անունով Համազգային Կեդրոնական Մարմին մը, որ օգնութեան գործը աւելի արագ կատարելու համար, գոյգ յանձնախումբեր ընտրած եւ անուիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկած է գաղթակայանի և քաղաքին մէջ։

⁂ Պէյրութի Յիսուսեան Հայրերը որոշած են Հայաստանի աղէտեալներուն ի նպաստ դասախօսական մեծ երեկոյթ մը սարքել, ուր պիտի ներկայացնեն Հայաստանի զանազան վայրերու շարժանկարները։

⁂ Շուպրայի (Եգիպտոս) Աշխատաւոր Տղոց Տան որբերը Շիրակի երկրաշարժին աղէտեալներուն համար հանգանակած են 783 եգիպտ. դահեկան եւ յանձնած տնօրէնութեան։

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն *թէ կատաղի փոթորիկ մը ծանր վնասներ հասցուցած է Խաչակիրներու նշանաւոր պարիսպներուն, որոնք կը գտնուին Ասքալոնի ծովեզերքին վրայ։ Րիքարտոս Առիւծասիրտին պարիսպը ամբողջապէս կործանած է։*

270 հայ գաղթականներ *Պէյրութէն Ամերիկա կը մեկնին «Շամփոլիոն» շոգենաւով։*

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ՝ 15 վայրկեան տեւողութեամբ երկրաշարժ մը պատահեցաւ Դեկտ. 15ին իրիկուան ժամը 8ին։

ԶԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիի ելմտական գանձումի պաշտօնեաներէն Սալիհ եւ Իպրահիմ էֆէնտիները — իբր թէ դիպուածաբար — կրակի են տուած Էնկիւրիի ելմտական գանձումի ճիւղը, անհետացնելու համար ամէն հետք իրենց կատարած զեղծումներուն, որոնց գումարը կը յանգի 4060 ոսկիի։ Յանցաւորները ձերբակալուեցան։

Պոլսոյ *պակսած երեք երեսփոխաններուն տեղ ընտրուեցան Խալգ կուսակցութեան ընտրելիները՝ Պոլսոյ նախկին քաղաքապետ Հայտար պէյ, հաշուակալութեան դիւանի պետ Ֆուատ պէյ, Խալգ կուսակցութեան Պոլսոյ Վարչ. Խորհուրդի նախագահ Ջիյաէտտին պէյ։*

ՄԱՅՐԸ ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ԶԱՐԴՈՒՓՇՈՒՐ ՀԱՅՐԸ՝ ԱՆԶՆԱՍՊԱՆ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ ահռելի արկած մը պատահեցաւ Փլէվնայի մէջ։ Տան մը երրորդ յարկին մէջ կը բնակէր Տոքթ. Պուշէֆի ընտանիքը։ Դեկտեմբեր 17ին գիշերը հրդեհ մը ծագեցաւ ներքնայարկի ծխավաճառի խանութէն։ Բոցերը շրջապատեցին սանդուղները, ամէն ճամբայ փակելով եւ յանկարծակիի բերելով Պուշէֆ ընտանիքը որ կը քնանար։ Հրշէջները պարան մը երկնցուցին, եւ Տիկ. Պուշէֆ ու երկու զաւակները, մէկը երեք տարեկան եւ միւսը տասնըհինգ տարեկան, պատշգամին կառչելով դուրս խոյացան։ Բայց պարանը փրթաւ։ Մայրիկին գանկը ջախջախուեցաւ սալայատակին վրայ, իսկ երկու տղաքը վայրկենապէս մեռան։ Տոքթ. Պուշէֆ որ ականատես էր այս այս ահռելի աղէտին, վիշտէն խելագարած՝ գնդակ մը պարպեց ճակտին եւ դիակը պատշգամէն վար ինկաւ։ Այդ պահուն ուսանող մը ճեղքեց բազմութիւնը։ Բժշկին աղջկան նշանածն էր երիտասարդը, որ սանդուղ մը երկարելով եւ քանի մը անգամ կեանքը վտանգի ենթարկելով, յաջողեցաւ ազատել նշանածը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գերման դահլիճին տապալումը

Մարքսի դահլիճը տապալեցաւ ուրբաթ օր, 171ի դէմ 249 ձայնով։ Ազգայնական երեսփոխաններն ալ միացան ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն՝ դահլիճը տապալելու համար։ Նախագահը ընդունելով դահլիճին հրաժարականը, խնդրեց վարել ընթացիկ գործերը, մինչեւ նորին կազմութիւնը։

⁂ Վերջին պահուն Մարքսի դահլիճը որոշած էր հրաւիրել ընկերվարականները որ մասնակցին դահլիճին, կազմելու համար զօրաւոր եւ տեւական կառավարութիւն մը, արժանի՝ Ռայխսթակի ստուար մեծամասնութեան վստահութեան։

Ներկայ դահլիճը մեծամասնութիւն չունէր եւ իւրաքանչիւր խնդրի կարգադրութեան համար մերթ աջերուն մերթ ալ ձախերուն օժանդակութիւնը խնդրելու կը ստիպուէր, ինչ որ մեծ յապաղումներու պատճառ կ'ըլլար։

Շնորհիւ Տոքթ. Շթրէզէմանի ժընեւի մէջ ձեռք բերած յաջողութեան. արտաքին նախարարին դիրքը զօրաւոր է։ Շատեր կը վարանին գործակցիլ ընկերվարականներուն հետ։

Ասոնք վերջինները իրենց մասնակցութեան համար պայման կը դնեն որ Ռայխսվէրը (գերման քաղաքապահ բանակ) ամբողջովին վերակազմուի եւ հանրապետական ազդեցութիւնը զօրանայ բանակին մէջ։ Ընկերվարականներուն հետ բանակցութիւնները դիւրացնելու համար, Ռայխսթակը փակուեցաւ մինչեւ տօներու վերջը։

Անարխիա ընդդիմադիրներուն դէմ

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Միջազգայինի գործադիր կոմիտէն իր վերջին նիստին մէջ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը դատապարտուին ընդդիմադիրները իբրեւ համայնավար կուսակցութեան միութեան սպառնացողներ։ Գ. Միջազգայինի բոլոր հատուածներուն կը պարտադրուի միութիւնը պահպանել կոմկուսի ծոցին մէջ։

Հռոմի նոր դեսպան Քամէնէֆ ճառ մը խօսեցաւ՝ ամբաստանելով ներկայ մեծամասնութիւնը իբրեւ «դէպի աջ» թեքող եւ յեղափոխական ոգիէ զուրկ։

Գ. Միջազգայինի համաժողովի փակման նիստին մէջ Ռիքօֆ բացէ ի բաց յայտարարած է թէ Թրոցքի, Զինովիէվ և Քամէնէֆ հաւանաբար վտարուին համայնավար կուսակցութենէն։

Թիրանայի դաշնագիրէն վերջ

Փարիզի ալպանական դեսպանատունը թերթերուն ուղղուած պաշտօնագրով մը կը հերքէ իտալեւալպանական դաշնագրին առթիւ միջազգային մամուլին մէջ շրջան ընող զանազան լուրերը։

Կ'ըսէ թէ գաղտնի յօդուածներ չկան, ոչ ալ Իտալիա այդ դաշնագրով իրաւունք պիտի ունենայ միջամուխ ըլլալու Ալպանիոյ ներքին գործերուն։ Եղածը երկու երկիրներու միջեւ խաղաղասիրական դաշինք մըն է եւ որ եւ է պետութեան դէմ չէ ուղղուած։

Սերպ հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն լուրը թէ Սերպիա կը մտածէ գրաւել հիւսիսային Ալպանիան։ Սերպիոյ արտաքին քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն ալ Ալպանիոյ հողային ամբողջութեան պահպանումն է։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կը գրէ թէ անգլ. շրջանակները մտահոգութիւն կը յայտնեն Ալպանիոյ շուրջ ստեղծուած իտալեւսերպ վէճին մասին։ Կը յուսացուի թէ Սերպիոյ նոր դահլիճը պիտի խուսափի յախուռն քայլերէ եւ թէ խնդիրը բարեկամաբար պիտի կարգադրուի Հռոմի, Պելկրատի եւ Թիրանայի կառավարութեանց միջեւ։

⁂ Իտալիոյ պաշտօնաթերթը հրատարակեց հրամանագիր մը, որով Թիրանայի դաշնագիրը գործադրելի պիտի ըլլայ փոխանակուելէն անմիջապէս վերջ։

Փէշթայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիա վախնալով իտալական յարձակումէ մը, զինակցութիւններ պիտի կնքէ Սերպիոյ եւ Յունաստանի հետ։ «Նովոսթի» թերթին համաձայն Էնկիւրիի, Պելկրատի եւ Աթէնքի դահլիճները ներկայիս կը քննեն այս ծրագիրը։

Ֆաշիստ յեղափոխութիւն Լիթուանիոյ մէջ

Ֆաշիստական նոր դիկտատորութիւն մը եւս ստեղծուեցաւ Եւրոպայի մէջ։ Լիթուանիոյ ընկերվարական կառավարութիւնը տապալեցաւ առջի օր զինուորական պետական հարուածով մը, որուն կը մասնակցէին կաթոլիկներն ու միւս ազգայնական կուսակցութիւնները։

Լիթուանիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Տոքթ. Կրէ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱ՞Տ ԹԷ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

ԵՐԵՒԱՆ, 20 Նոյեմբեր

Ամիսներէ ի վեր Երեւանի մէջ խօսակցութեան նիւթ էր դարձեր «Դաշնակցութեան դատ» անունով խեղկատակութիւն մը, որուն ներքին բովանդակութեան Երեւանի հասարակութիւնը գրեթէ անտեղեակ էր։ Դատավարութիւնը կազմակերպուած է Չեկայի կողմէ, ծանօթ Մանուկ Խուշոյեանի սպանութեան առթիւ, նպատակակէտ ընդունելով վարկաբեկել Դաշնակցութիւնը, որուն հմայքը միշտ զօրաւոր է Հայաստանի գրեթէ ամենախուլ անկիւններուն մէջ անգամ։

Դատավարութեան քանի մը բնորոշ կողմերը յիշելէ առաջ, կ'ուզէի ուշագրաւ փաստ մը արձանագրել։

«Դաշնակցութեան հաշուեյարդար»ին առթիւ գումարուած համահայաստանեան համագումարին էր, բեմին ետեւը նստած Չեկա-սպանդանոցի նախագահ Մելիք Յովսէփովը Հայաստանի ազդեցիկ ղեկավարներէն մէկուն երեսին պզուելի հայհոյանքներ շպրտելով, կ'ըսէր բառ բառ բառ.

— «Դո՛ւք, սրիկանե՛ր, դուք Դաշնակցութիւնը քայքայելու համա՞ր էք հաւաքել սրանք, թէ Դաշնակցութիւն կազմակերպելու»։

Մելիք Յովսէփովի վախը տեղին էր, որովհետեւ այդ համագումարին մասնակցող Դաշնակցականները Հայաստանի զանազան անկիւններէն գալով, հնարաւորութիւն էին ունեցեր իրար տեսնելու։ Եւ վերջի վերջոյ այդ համագումարէն պոլշեւիկները աւելի վախցան եւ տուժեցին, քան Դաշնակցութիւնը։

Այդ օրէն հազիւ է անցեր երկու տարի, նորէն կը կազմակերպուի «Դաշնակցութեան դատ» անունով շինծու գործ մը։ Հայաստանի մէջ, Ալագեազի ստորոտները կատարուած սպանութիւն մը կը վերագրուի Դաշնակցութեան։

Անցնինք դատավարութեան հիմնական կէտերուն։

Հոկտեմ. 8ն է։ Երեւանի փողոցներուն մէջ կը վխտան չէկիստները։ Ժողովուրդը իր հոտառութեամբ կը կռահէ որ բան մը կը դառնայ։ Ժամը 10ի մօտն է, զինուորներով Չեկայէն կը բերեն խումբ մը բանտարկեալ Դաշնակցականներ, որոնք չորս կողմէն շրջապատուած սուինաւոր զինուորներով, կ'առաջնորդուին Նախկին Խորհրդարանի շէնքը։ Հասարակութիւնը կը թափի փողոցները։ Այնտեղ չէկիստները կ'արգիլեն մօտենալ։ Սակայն մինչ այդ արդէն պողոտան ու Խորհրդարանի շուրջը խռնուած են անհամար մարդիկ, որոնց հարիւրին մէկը իսկ դատավարութեան համար տոմս չէ կրցած գտնել (դատախազը տոմս կուտար իր ուզածին միայն)։ Բանտարկեալները կը տարուին ներս։ Ներս կ'առնուին նաեւ տոմսակ ունեցողները։ Դուրսը դատով հետաքրքրուողներու ծով է, իսկ չէկիստները՝ ձուկեր։ Դատավարութիւնը կը սկսի։ Նախ քան հարցաքննութեանց անցնիլը, «հասարակական մեղադրող» դաւանափող Ա. Երզնկեանը կ'առաջարկէ դատավարութեան իբրեւ վկայ կանչել Ց. Բուդաղեանը։ (Նոր դաւանափոխ մը)։

Չերկարելու համար, գրի կ'առնեմ հարցաքննութեան այն կէտերը, որ չեն տպուած խորհրդային թերթերու մէջ։

Ա. Երզնկեան կը հարցնէ դաշնակցականի մը.

— Դուք, Դաշնակցականներդ, ո՞վքեր էք։

— Մենք աշխատաւորութեան պաշտպաններ ենք։

— Չէ՞ որ մենք ալ բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութիւն ենք, ինչու էք պայքարում մեր դէմ։

— Այդ չէ պարզուած դեռ, — կը պատասխանէ Սահակ Ստեփաննոսեանը, որ ամբաստանուած է իբրեւ Դաշնակցութեան Երեւանի Կեդր. Կոմիտէի անդամ եւ ահաբեկչական խմբակի ղեկավար։ Սահակ իր Դաշնակցական ըլլալը չի ժխտեր, սակայն կ'ուրանայ թէ ինք այդպիսի պատասխանատու դիրք ունեցած է։

— Դո՛ւք, Սասունցիներդ դաշնակցութեան հետ ձեռք-ձեռքի տուած, ինչո՞ւ կոտորեցիք Ալագեազի ստորոտներում գտնուող Թուրք գիւղացիներին, կը հարցնէ Երզնկեան։

Այս հարցին արժանի պատասխան ստանալէ յետոյ, կը շարունակէ։

— Դուք, Սասունցիներդ Դաշնակցութեան հետ էք կապել ձեզ, որպէս Տաճկահայաստանի ազատութեան պայքարող կուսակցութեան. այժմ, երբ Դաշնակցութիւնը չէ կարող այդ հողի վրայ կռուիլ եւ իր զէնքերը ցած է դրել, հապա դուք ինչո՞ւ դեռ Դաշնակցական էք։

— Մենք կը գտնենք որ Դաշնակցութիւնը երբ իր զէնքերը վար է դրած, մենք կը հաւատանք որ այժմ յարմար կը գտնէ խելքով գործել։

Այս պատասխանը շատ հաճելի չի գար դատախազ Աշրաֆեանին, Երզնկեանին եւ բեմին ետեւը նստած պոլշեւիկ ղեկավարներուն, աւելի եւս՝ Մելիք Յովսէփովին։

— Դաշնակցականներդ, եթէ կողմնակից էք մեր շինարարական աշխատանքին, հապա ինչո՞ւ տէրրոր էք կատարում եւ խանգարում մեզի, կը հարցնեն ուրիշի մը։

— Այս սպանութիւնը մենք կը համարենք շինարարական աշխատանք, որովհետեւ մեր շինարարական աշխատանքները կը խանգարէր Մ. Խուշոյեանը։

Խուշոյեանը Հայաստանի Չեկայի գաղտնի լրտեսն էր Ալագեազի մէջ եւ ինքը քանիցս յայտարարած է այդ։ Յետոյ, պրովակատոր (խառնակիչ) ըլլալը դատավարութեան ընթացքին (3րդ նիստ) կրկին պարզուեցաւ գրութեամբ մը որ դատավարութեան թղթածրարին կցուած էր Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէին կողմէ, բայց դուրս ձգուեցաւ ծիծաղելի պատճառաբանութեամբ մը։

Դատավարութեան ընթացքին Երզնկեանի ստացած հետաքրքիր պատասխաններէն մէկն ալ հետեւեալն էր, որ պաղ ջուր լեցուց դատավարութեան եւ ապա այնտեղ Դաշնակցութիւնը մեղադրելու եկած խումբ մը պոլշեւիկներու վրայ.

— Քաղաքացի Ց. Յակոբեան, ինչպէս սպաննեցիք Մանուկ Խուշոյեանը։

— Ես երբեք սպանութիւն չեմ կատարած։

— Դուք, այժմ, ստում էք։ Չեկային բրած ձեր խոստովանութիւններն այլ են։

— Ես Չեկայի մէջ ստիպուած էի ըսել, թէ սպանութեան մասնակցեր եմ, որպէսզի տասնոցը կուրծքէս վերցնէին եւ ճակատիս կաղամար զարնելը դադրեցնէին։

«Փաստաբան» Ա. Երզնկեանը ինքզինքը փափուկ վիճակի մէջ զգալով, կ'ուզէր առարկել, սակայն ամբաստանեալը աւելցուց թէ այդ բռնութիւնները իր վրայ կատարուած են Չեկայի քննիչ Եսայեանի կողմէ՝ քննիչ Միշայի ներկայութեամբ։

Այս «հռչակաւոր» դատավարութիւնը, ինչպէս ըսինք, կը կոչուի «Դաշնակցութեան դատ», բայց Չեկային ու բանտին մէջ անտանելի վիճակի մատնուած ամբաստանեալներ դատի չեն կանչուիր։ Այս առթիւ ոչ միայն բերանացի բողոքած, այլ եւ օրեր տեւող հացադուլներով պահանջ դրած են որ իրենք ալ տանեն հանուին եւ դատուին։ Բայց մարդիկ ինչպէս որ ծրագրած են, այնպէս կը վարուին, պատասխան չտալով բանտարկեալներուն, որոնց թիւը 50ը կ'անցնի միայն Չեկային մէջ։

Ա. ՀՐԱ[illegible]ԻՆ

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ԳԻՇԵՐԸ ԻՋՆԵԼԷՆ ԱՌԱՋ...

Գիշերը իջնելէն առաջ...

Ա՜հ, ինչո՞ւ մանուկները չեն սպառեր իրենց ուրախութիւնը, չեն ցատկեր պարտէզէ պարտէզ։ Չեն մագլցիր պատերը ու կնասի փափուկ ծաղիկներով զարդարեր իրենց սիրուն ու վարսաւոր գլուխները։ Վաղը նենգ է ու խաւար, կրնայ անձրեւել՝ քանի արեւ կայ անուշ արտեւաններուն վրայ, պզտի՜կ տղաք, ձեր բերկրանքի աղաղակներով սլացէք արտէ արտ։ Ձեր տուներուն կը վերադառնաք երբ այլեւս չէք կրնար դուրսը մնալ։ Կը վերադառնաք յոգնած բայց հարուստ մարմիններով...

Գիշերը իջնելէն առաջ...

— Աղջիկներ որ կը բացուիք նշենիի ծառերու պէս աղուոր գարնան մէջ, ինչո՞ւ չէք արտասաներ սիրոյ բառերը որ ձեր շրթները կ'այրեն։ Վաղը ուշ է արդէն, ծառերը պիտի յոգնին պտղաւորելէ ու կայծկլտուն աչքերով տղաքը որ հիմա այնքան գեղեցիկ են՝ պիտի անցնին կքած ուսերով ձեր ճամբաներէն։ Ձեր սրտերը խոնջ մութին մէջ պիտի յօրանջեն ու ձեր անուշ ծիծերուն տակ յոգնութեան առաջին գիծերը պիտի տանջեն ձեզ։ Սիրոյ բառերը դատարկ պիտի հնչեն ու բոլոր գուրգուրանքները պիտի դառնան անիմաստ...

Քանի համբոյրը բարի է ու սէրը բեղնաւոր։ Սիրոյ երգերը քաղցրահունչ են ու պերճիմաստ, դուք սիրոյ սպիտակ աղջիկներ, նայեցէք անուշ աչքերով ձեզ սիրող տղոց ու ձեր շրթները տուէք անոնց բարի սրտերով... գիշերը իջնելէն առաջ...

— Ինչու տրտում էք ու յոգնաբեկ, երիտասարդներ, օրերը տեսէք կ'իյնան իրարու վրայ մեռած տերեւներու պէս։ Վաղը՝ հոկտեմբեր է, ուրբաթ ու տասներեք։ Հեկեկուն աշուն՝ ցուրտ... ծեր տերեւներ քայլերու տակ ու ջուրերը որ կը սկսին պղտորիլ։ Կեանքը կարճ է ուրախանալու համար։ Կ'աշխատի՞ք միշտ։ Աշխատանքը ձեր բեռն է, ընկերնե՛ր, զոր պիտի տանիք, կաղ թէ կոյր, կոյր թէ խուլ, մինչեւ վերջնական հանգրուան։ Ուսը երկարողին՝ ո՞րքան խոնջէնք։ Կարեւորը ուրախանալն է, ծիծաղիլն է ու երգելը, լուսնկայ լոյսերու ներքեւ, ծառերու մէջ, աստղածորան երկնքին տակ։ Կարեւորը հոտոտելն է ամէն ծաղիկ, ճաշակելն է ամէն պտուղ, համբուրելն է ամէն հարուստ ու լի շրթունք... պարզ ու քնքուշ աղջիկներու...

Գիշերը իջնելէն առաջ...

— Ու դուք բոլորդ որ յոգնած էք ու չէք կրնար քալել այլեւս, դուք բոլորդ որ շատ տառապեցաք, անժառանգներ ու որբեր, սիրոյ այրիներ ու յոյսի մուրացիկներ, ուրախութեան դրան առջեւ տրտում ինկած ուխտաւորներ, ու դուք կործանած ծառեր, որ առանց երիտասարդութեան ժպտելու ծերութեան ձմեռին բացիք ձեր թեւերը, մոլորածներ սիրոյ ճամբաներու, փողոցային սիրոյ հէք աղջիկներ որ մեղաւոր կոչեր ունիք եւ հասարակաց շրթունքներ, մայրեր սպիտակ մազերով ու դուք ուրացուած ու լքուած փոքրիկներ, հանգչեցէք, հանգչեցէք...

Օրը ցուրտ է ու մառախլապատ, երջանկութեան պահը՝ հէք ու աղքատ, հանգիստը սուղ, ա՜հ, տաքցուցէք ձեր չարչարուած մարմինները...

Գիշերը իջնելէն առաջ...

— Ու դուն ու ես՝ վշտահար իմ աղջիկ, եկուր հաշտուինք, հեշտութեան ժամերը այնքան սուղ են որ չարժեր որ մեր քէնին վրայ առաւօտը լուսնայ... Ժամանակը կ'անցնի սպառելով ամէն ծիլ ու ծաղիկ ու ապականելով ամէն բերկրութեան առագաստ։ Ինչ որ կը մնայ՝ յիշատակն է սիրոյ գիշերներու ու հեշտութեան ժամերու. վառենք մեր լոյսը խոնարհ սրտով, ա՜հ, հաւատա, պէտք չէ չար ըլլալ երբ ծաղիկները դուրսը կը ծլին. Եկուր, եկուր, ուրախութեան տրտում ժամերու սիրուհի, եկուր ինծի ինքնամատոյց աղջկայ մը նման խոնարհ, մաքուր ու հեզ...

Գիշերը իջնելէն առաջ...

(Ձեզ բոլորդ կը վստահեցնեմ, ընկերնե՛ր, որ կեանքի մութին դէմ կռուելու համար, իմաստութիւն է լոյսերը վառել գիշերը իջնելէն առաջ...

ՎԱՀԱԳԻՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԵՆԻՍ

Վարդենի՛ս աղուոր, լեցո՛ւն վարդերով,
Շուքիդ տակ նստած՝ լուսնակ գիշերով,
Երազ հիւսեցի արծաթ թելերով,
Արծաթ թելերով, ծաղկի բոյրերով։

Գարունը գնա՛ց, տխուր ես հիմակ,
Կմախք մը չորցած, լո՛ւռ ու գլխահակ
Ու ոստերդ դեղնած, թերթերդ ցամքած,
Յոգնած կը նայիս՝ աչքերն ինծի բաց։

Հատ մը վարդերէդ՝ թերթերով թաւիշ,
Պահեր եմ գաղտնի, խորքը դարակիս,
Բիծերով նախշած, գիրերով թաքուն,
Որոնք կը խօսին, ինծի օրն ի բուն։

Ձմեռը կ'անցնի՛, կուգայ նոր գարուն,
Կը ժպտի՛ս նորէն, վարդենի՛ս, եւ դուն,
Ու մենք քով քովի կ'երազենք նորէն
Երազներ աղուոր, երազ նկարէն։

Քեզի նոր վարդեր, ինծի նոր իղձեր,
Նոր նոր տենչանքներ, նոր արշալոյսներ,
Երկինքներ կապոյտ, շողեր արեւի,
Հոգւոյս չափ անմեղ, սրտիս չափ բարի։

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Անգործութիւնը վրդովիչ ձեւեր կ'առնէ։

Այնքան հետաքրքիր չէ անոր պատճառներու քննութիւնը, որքան հայ աշխատաւորութեան — որ ըսել է մօտաւորապէս հայ ժողովուրդի ամբողջութեան — բռնելիք ճամբան։ Այնպէս կ'երեւի որ թէ վարձու աշխատաւորութիւնը եւ թէ տնական աշխատաւորները մօտաւոր բարեկեցութեան մը վրայ պէտք չէ յոյս դնեն։ Տնտեսագէտները առ հասարակ երկարատեւ տագնապի մը նախանշանները կը տեսնեն։

Ահաւասիկ այն կարելիութիւնները որ կը ներկայանան անգործի մը.—

Ա.— Նոր գործ փնտռել, Բ.— Ունեցած խնայողութիւնով տոկալ, Գ.— Ուրիշ երկիր մը երթալ, Դ. Գաւառները երթալ։

Առնցմէ առաջինին որ եւ է դրական արդիւնք չտալուն շուտով կը համոզուին այն աշխատաւորները որոնք զանազան գործարաններու դուռը ափ կ'առնեն։

Համոզիչ օրինակ մը տալու համար, գրի կ'առնեմ ինչ որ պատմեց ինծի աշխատաւոր մը։

Չորս զաւակներու հայր մը գործէն հանուելէ յետոյ, քանի մը տեղեր կը դիմէ, ուր իրեն միշտ կը պատասխանեն—Complet: Յուսահատած խեղճ մարդը կ'ըսէ.

— «Ամէն տեղ complet. Մէ՞ռն ալ complet»։

Ու կը նետուի գետը։ Բարեբախտաբար նոյն պահուն մօտէն անցնող երկու ոստիկաններ կը տեսնեն զինքը, կ'ազատեն ու մասնաւոր յանձնարարականով մը գործ մը կը հայթայթեն իրեն։

Երկրորդ կարելիութիւնը ինքնին հասկնալի է, բայց ըմբռնելի եւ տանելի անոնց համար միայն որոնք քիչ-շատ այդ խնայողութիւնը ունին։ Չէ՞ որ վերջերս կամուրջներու տակ եւ կայարաններու մէջ գիշերողներու թիւը բազմապատկուած է, կ'ըսեն։

Հարցին քննութիւնը առաւելապէս վերջին երկու պայմաններու ձեւով կը ներկայանայ։

Գ.— Նոր երկիր մը երթալ.

— Ո՞ւր։ Ֆրանսայի հայութիւնը հաւաքուած է Թուրքիայէն, Սուրիայէն, Յունաստանէն, Պուլկարիայէն։ Առնցմէ Սուրիայէն զատ միւս երկիրներու մասին մտածող չկայ ու պէտք չէ ըլլայ, նախ որ պետական արգելք կայ եւ յետոյ ապրելու համար առնուազն նոյնքան դժուարութիւն այնտեղ որքան այստեղ։ Եւրոպան իր զանազան երկիրներով աւելի կամ նուազ չափով Ֆրանսայի պայմանները կը ներկայացնէ. անշուշտ ոչ ոք կը խորհի տեղէ մը շարժիլ դժգոհութեան հետեւանքով եւ նման տեղ մը փոխադրուիլ։ Հիւս. Ամերիկայի մասին չենք խօսիր, երկաթէ փականքներով գոցուած են անոր դռները։ Աչքի առջեւ կը մնան միայն Հայաստան, Ռուսիա, Սուրիա, Եգիպտոս եւ Հարաւային Ամերիկա։

Հայաստանի մէջ տեղ չկայ, կ'ըսեն։ Ընդունինք, որովհետեւ հակառակը հաստատելու փորձը որ եւ է գործնական արդիւնք չի տար։ Վերջին աղէտէն յետոյ, մանաւանդ, Հայաստան մեկնելու տրամադիր եղողներու թիւը զգալապէս նուազած է։

Ռուսիան իր պայմաններով մեր ժողովուրդին համար խրախուսելի պէտք չէ երեւի։ Նկատի ունենալով որ այդ երկիրը իր տնտեսութեան վերակազմութեան շրջանին
մէջ է, հետեւաբար չունի
ին հիմնաւորուած ու իր վի
կան ճամբան գտած ձեռն
ունեցաններ, կրնայ աշխատ
արդիւնաբերութեան լա
մը ծառայել մեր ժողով
Կեանքը ցոյց տուաւ որ
հաճոյքով չենք տոկար
բանային կեանքին, եւ
կը հանդուրժենք փոք
քին։ Շատ հասկնալի է
չկարենանք այս պայման
մէջ արտաբերել մեր ուժեր
առաւելագոյն արդիւնքը
ներու, առեւտուրի եւ
ալ նախնական ձեւի հողագ
թեան վարժ մեր անձ
նպաստաւոր պայմաններ
գտնել Ռուսիոյ մէջ քան
Հոն մեծ դրամագլուխ
լու ոչ անհրաժեշտութիւն
կարելիութիւն կայ։ Մեր փ
ալ այս է։ Վարչաձեւի հ
պահուս ոչ ոք հաշուի կ'առ

Ահա ուրեմն ուշադրութ
արժանի երկիր մը իր ընդ
գիծերուն մէջ։ Չենք գիտ
ժողովուրդի տնտեսական կե
մասին խորհող մարմին
թէ չէ, բայց անհրաժեշտ է
նենալ մարմին մը, տեղեկա
ւանի հանգամանքով, որ կ
լրիւ տեղեկութիւն տալ
յու, երբ ան փորձուի երկր
մասին հարցնել թէ օրինա
ցագիր ստանալու պայմ
ի՞նչ են. ճամբորդութեան
ծախք կ'երթայ, տնտեսակա
տեսակէ կարելիութիւնն
ներկայացնէ. այս ինչ
այստեղէն որ եւ է վաճա
նիւթ տանիլը կրնա՞յ շա
տալ եւլն.։

Սուրիան իր կենցաղով
յարմարող շրջանն է. բայց
պէտք է առնել մէկ-երկու
բազաներ։ Ա.— Հայերով
լեցուած է այդ երկիրը. հակա
նոր արտագաղթին, 100,0
աւելի պէտք է ըլլայ թիւը
ժողովուրդին, որուն կարեւոր
մասը վրանաբնակ է եւ
կրնայ գոյութիւն մը քաշ
Բ.— Քաղաքականապէս կա
չէ երկիրը, մարդ վերջնական
պով տեղաւորուելու ապահ
թիւնը չի կրնար զգալ. Գ.—
ղացինները լաւ աչքով չեն
Հայերուն վրայ. Դ.— Առեւ
կեանքն ալ, մանաւանդ վեր
կայուն հանգամանք մը

Եգիպտոս հարուստ երկի
թէեւ ապրուստը սուղ, բայց
ւանաբար բաւական
կրնայ տանիլ կեանք մը
հովիլ, եթէ ներս մտնելու
լիութիւն կենայ։

Հարաւային Ամերիկայի
սին աւելորդ է խօսիլ։ Տ
երէկ թերթերու մէջ կար
ազդարարութիւն մը որ կը
բազդրեր գացողներուն
ճակը։ Անկէ դուրս կայ
պարհածախսի մը խնդիր
տերու համար կրնայ իր
դրամագլուխ մը ծառայ

Ուրիշ երկիրներ չկան,
ները ասոնք են։ Անշուշտ
մէկը չի կրնար գոհացնել
որ ծարաւն ունի տասներկ
ուան թափառումներէ յ
մը կառչելու, գէթ երկար
մը շունչ քաշելու համար։
նէն ծանր բանը ընտանիք
համար երկրէ մը ուրիշ
տեղափոխութիւնն է։ Այդ
խութիւնը այն ատեն պէտ
նկատի առնել, երբ տեղին
պարտկուելու որ եւ է կարել
թիւն չէ մնացած։ Ֆրանսայի
տակաւին այդ կէտին չենք
սած։ Բայց, ինչքան ալ
քելի չըլլայ նոր երկիր
փոխուելու պարագան,

ենք հիմակուընէ նկատի ունենալ զանազան կարելիութիւնները, գոնէ հոգեբանօրէն խուսափելի չենթարկուելու համար օր մը։

Դ.— Գաւառները ցրուելու.— Ի հարկէ ըսել չենք ուզեր գաւառի գործարանները, որոնք աւելի շատ կը փակուին եւ աւելի քիչ աշխատաւոր կը պահեն։ Գաւառը պէտք է ըմբռնել հողագործական աշխատանքի ձեւին տակ։ Եթէ ոչ հիմա, գէթ գարնանամուտին դաշտի աշխատանքները կը բացուին։ Կ՚ըսեն որ Ֆրանսա շատ պէտք ունի հողի աշխատաւորներու եւ դժգոհ է նոյնիսկ որ օտարականները քիչ մը աւելի շահելու համար ճարտարարուեստի կողմն են դարձուցած իրենց ուշադրութիւնը։

Ընդհանուր կերպով ճիշդ է այս, բայց չենք գիտեր պահանջուած ձեռքերու համեմատութիւնը։ Երկիրը պիտի կրնա՞յ գոհացնել գործարաններէ դուրս ձգուած ու ձգուելիք մէկ-երկու միլիոն օտար վարձու ձեռքերը։

Այսօր պահանջի եւ մատուցումի հիման վրայ հողատէրը կը գտնէ աշխատաւորը եւ փոխադարձաբար, մանաւանդ որ աշխատանքի նախարարութիւն ալ կայ որ կրնայ պահել հաւասարակշռութիւնը։ Եթէ ոչ, մրցում մըն է պիտի բացուի օտարականներու մէջ, պատառ մը հացի փոխարէն աշխատանք մուրալու համար։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ հայ աշխատաւորին վիճակը այդ մրցումին մէջ եւ երիտասարդները, աչքըբացերը կրնան յաջող դուրս գալ թերեւս, բայց ի՞նչ վիճակ կը սպասէ տարեցներուն, ընտանիքի տէրերուն, կիներուն։ Պարզ է որ թշուառութիւն, եթէ կարելի չըլլայ կանխել, որոշ աշխատանք կատարել այդ ուղղութեամբ։

Պէտք է ընդունիլ նախ, իբրեւ ընդհանուր ձեւ, որ Ֆրանսա մնալը, նոյնիսկ հողային աշխատանքով, աւելի ձեռնտու է եւ շահաւոր մեզմէ ամէն մէկուն, քան ուրիշ օտար երկիր մը գաղթելը։ Ճամբու ծախքի խնայողութենէն դուրս, քիչ շատ վարժուած միջավայրի մը մէջ մնալու առաւելութիւնը, ինչպէս եւ գործերու վերաբացման հեռանկարը Ֆրանսա մնալու կողմը կը դարձնեն կշիռքին նժարը։ Այս մտածումը պէտք է ըլլայ մեզ առաջնորդողը եւ անկէ պէտք է բխին մեր որոշումներն ու ընելիքները։

Այս մտածման հետ կապուած առաջին խնդիրը սա է.— Մեզմէ իւրաքանչիւրը կրնա՞յ ինքն իր գլխուն ճարը նայիլ, թէ ոչ բազմաթիւ են այն անձերը որոնք ցուցմունքի եւ առաջնորդուելու պէտք ունին։ Այս վերջինը անպայման աւելի ճշմարտութեան մօտիկ է։ Արդարեւ շփոթութիւն մը, ծանր մտահոգութիւն մը կայ բոլորին դէմքին վրայ, մանաւանդ արդէն գործէն դուրս ձգուածներուն վրայ։ Բոլորը որոնումի մէջ են եւ խորքին մէջ կը զգան նաեւ որ այս վիճակին մէջ ոչինչ կրնան որոշել ու ընել։ Շատերը խելք կը մուրան լրագիր կարդացողէ, քիչ-շատ խելացիի երեւոյթ ունեցողէ։ Ուրեմն անհրաժեշտութիւնը կայ տեղեկութիւններ ու ցուցմունքներ տուող մարմնի մը։ Այդպէս մարմին մը գետեղման գրասենեակի մը հանգամանքը պէտք է ունենայ մօտաւորապէս, որ մէկ կողմէ յարաբերութիւն պահէ Աշխատանքի նախարարութեան, զանազան ագարակներու եւ գործատէրերու հետ, միւս կողմէ տրամադրելի տեղերը եւ անոնց վճարումի եւ ապրուստի պայմանները հաղորդէ ժողովուրդին։

Դժբախտութիւնը հոն է որ այս անհրաժեշտութիւնը շեշտելէ անդին, ոչինչ կարելի է ըսել այդ մարմնի ստեղծման ձեւերուն շուրջ։ Ո՞վ նախաձեռնարկ պիտի ըլլայ. յարմար անձեր կա՞ն այդ պարտականութեան լծուելիք։ Ոչինչ, ոչինչ գիտենք։

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ԿԵՂԾ ԿԱԽԱՐԴԻՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Նիսի մէջ, Նպարավաճառ Լէօն Թօզիա ծախու հանած էր իր խանութը։ Վայելուչ մարդ մը կը ներկայանայ իբրեւ գնորդ, եւ մտերմանալէ յետոյ, խօսակցութիւնը կը բերէ հրաշագործութեան վրայ։ Նոյն իսկ կը համոզէ փորձել։ Իրիկունը, կեղծ կախարդը կը սկսի փորձերուն։ Նպարավաճառը հիւանդ պառկած ըլլալով, կինը, աղջիկը եւ կախարդը կ՚երթան հիւանդին սենեակին մէջ կատարել հրաշքը։ Կախարդը կը կապէ նպարավաճառին կնոջ եւ աղջկան աչքերը, եւ, որովհետեւ նպարավաճառը չէր ուզեր կախարդին փորձերուն ենթարկուիլ, ատրճանակով կը կրակէ եւ կը սպաննէ զայն, գնդակ մըն ալ կը պարպէ տիկնոջ վրայ, եւ կողոպտելէ յետոյ կծիկը կը դնէ։ Աղջիկը, որուն աչքերը թոյլ կապուած էին, կարող կ՚ըլլայ քակել իր եւ մօր աչքերը, որոնք կը տեսնեն կախարդին հրաշքները։ Գողցուած էին 14 հազար ֆրանք, մէկ 10 հազարնոց եւ չորս հատ հազարնոց արժեթուղթեր, 3200 արծաթ ֆր.։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

9.— ԼՕՌԷԹ

Գործազրկութեան տագնապը հոս ալ սուր հանգամանք ստացած է։

Լօռէթը, որ, Լուառ նահանգին մէկ գիւղաքաղաքն է, ունի Usine d'Assaillyի երկաթի գործարանը եւ F. Labaisseի աղիսի գործարանը իր քանի մը մասնաճիւղերով։ Աղիսի գործարաններէն միայն մէկուն մէջ ունինք 8 հայ գործաւորներ։ Ինչպէս ամէն տեղ, այս գործարանն ալ գրեթէ կանգ առած է, սակայն 10 առհարիւր համեմատութեամբ ճամբուած են բանուորները։ Մինչեւ այսօր Հայերը իրենց գործին գլուխը կը մնան, լաւ աշխատաւորներ ըլլալով։ Անշուշտ չենք կրնար գուշակել ապագան։ Արձակուածները Ալժերիացիներ են։ Օրավարձքի զեղչ չկայ բայց աշխատանքի ժամերէն զեղչ մը եղած է, հիմքը ութ ժամ ըլլալով։

Դալով Assaillyի երկաթի գործարանին, բոլոր հայ աշխատաւորները ճամբուած են, բացի կիներէ եւ 5—6 այրերէ։ Այրերուն երկուքը արդէն արկածեալ են, (մէկը ձեռքին մատներէն երեքը վրայ տուած է, իսկ միւսը ոտքին մէկ մատը)։ Այս գործարանին հայ աշխատաւորները կը հաշուուէին մօտաւորապէս 75 անձ, ամուրի եւ ամուսնացած։ Մեծ մասը գործարանին կողմէ տրամադրուած քանթոնմանը կը բնակին եւ մաս մըն ալ դուրսը վարձած են իրենց սենեակները. կան նաեւ պայմանագրով եկածներ։ Դեռ վերջերս հասնողներէն քանի մը հոգի այս տեսակէն էին եւ պայմանագիրը չլրացած ճամբուեցան։ Դեռ աւելին, 15 օր առաջ Պէյրութէն հասած է ընտանիք մը (4 անձ, բոլորն ալ աշխատաւոր եւ պայմանագրուած) սակայն գործարանին դուռնէն ճամբած են, մէյմէկ վկայական տալով։ Խնդիրը դեռ վերջացած չէ։

Ահա այստեղի կացութիւնը։ Մեր հայրենակիցները իզուր աստին անդին կը թափառին ուեւէ գործ գտնելու համար, ամէն տեղ միեւնոյն յանկերգը, ոչ մէկ տրամադրութիւն, նոր գործաւորներ աշխատցնելու համար։ Անգործներուն մէջ կան քանի մը ընտանիքներ, որոնց վիճակը շատ տխուր է, ոչ դրամ ունին եւ ոչ ալ յոյս եւ 4—5 հոգիով ծանրաբեռնուած են։ Եթէ երկար տեւէ այս վիճակը, շատեր պիտի դժբախտանան։ Այս բոլոր հոգերուն վրայ կուգայ բարդուիլ ինքնութեան թուղթերու փոփոխութեան խնդիրը իր որոշ գումարով։ Կան մաս մը Հայեր որ վճարած են արդէն Taxe civique ըսուած տուրքը (40 ֆր., 20 ֆր.) կը մնայ նաեւ նանսէնեան անցագրի խնդիրը զոր դեռ ոչ մէկ հայ չէ առած։ Assailly էն ճամբուածներէն ուրիշ օտարականներ ալ, բայց մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հայերը եւ Ալժերիացիները, կան նաեւ քանի մը ծերուկ Ֆրանսացիներ։ Ճամբուած Հայերուն տեղ դետեղուած են մէջի աշխատաւոր Ֆրանսացիները, զանոնք բոլորովին պարապ չձգելու համար։ Պայմանագրով եկողները դիմած են Սէնթ-Էթիէնի օտարականներու գրասենեակին ըսուած է իրենց որ կամ ձեզի պիտի աշխատցնեն եւ կամ 2000 ֆր. պիտի վճարեն, բայց միշտ խօսքը կը մնայ եւ ոչ մէկ գրական ապացոյց։ Փակուած գործարան չկայ եւ ոչ ալ ուեւէ սէնտիքայի կողմէ ուեւէ օգնութիւն եղած է։

*
* *

Լօռէթ երեք տարուան պատմութիւն մը ունի մեզի համար, այս ժամանակամիջոցին պատահած են քանի մը ամուսնութիւններ, ծնունդներ եւ մահեր։ Դեռ վերջերս երկաթուղիի արկածի մը զոհ գնաց երիտասարդ Եղիկեան Թորոսեանը։ Դեկտ. 7ին հոգին յանձնեցինք ուրիշ երիտասարդ մը Վահան Այանեանը, 21 տարեկան, անբուժելի ախտի մը հետեւանքով։

Թ.

10.— ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ (Լուար)

Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», Հենելենիի գործարանը զեղչեց 8 ժամուան երեքը. այս պատճառով գործաւորներուն մէջ դժգոհութիւն ծագեցաւ։

Հայրենակից մը կ՚ըսէր,— Հոս հինգ ժամուայ օրավարձն է տասնըչորս ֆրանք։ Այդ գումարը ինծի՞ պիտի բաւէ թէ չորս զաւակներուս կաթը պիտի հայթայթէ։ Եւ որոշեց անխախանքը աշխատիլ։ Երբ յիշեցուցի ատոր վտանգները, յուսահատօրէն պատասխանեց.

— Ի՞նչ ընեմ, այստեղի տասնըչորս ֆրանքով բազմանդամ ընտանիք մը չապրիր, իսկ հոն կամ վտանգի մը զոհ կ՚երթամ, կամ ընտանիքս կ՚ապրեցնեմ։

Այս նեղութիւններուն վրայ կ՚աւելնան նաեւ տեղացիներու ծուռ նայուածքներն ու խօսքերը։ Ֆրանսացի ընկեր մը կ՚ըսէ անցեալ օր.

— Ինչո՞ւ ձեր հայրենիքը ձգելով հոս եկաք ու մեր օրավարձքերուն բաժնեկից կ՚ըլլաք։ Գացէք ձեր երկիրը որպէս զի մենք վերագտնենք առաջուան համերաշխութիւնը։

Չուզեցի Հայաստանի վարիչները պզտիկ ձգել օտարի մը առջեւ չըսի թէ Հայաստանի դռները գոց են մեր առջեւ...

Այս գործարանը ունի ճիւղ մը Լորմի գիւղին մէջ, ուր կ՚աշխատին երեք հայրենակիցներ։ Այդ գործարանը արձակած է 20—25 հոգի, որոնց հետ նաեւ մեր երեքը։ Քաղաքին մեծագոյն գործարանը (Կրանտ Իւզին) 8.30 ժամուան երկուքը զեղչած եւ օրական 6.30 ժամուայ աշխատանք հաստատած է։ Այս գործարանն ալ ունի ճիւղ մը Լորէթի մէջ որ արձակած է մօտաւորապէս 105 հոգի, առանց խտրութիւն դնելու տեղացիի եւ օտարներու միջեւ։ Դժբախտաբար արձակուողներուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն մեր հայրենակիցները։ (Տես վերը)։

Արձակուած 66 հայրենակիցներէն շատերը ծանրաբեռնուած են բազմանդամ ընտանիքներու հոգերով։ Երկու սէնտիքաներն ալ նիւթական որ եւ է օգնութիւն մը չեն տար։

Մ. Թաշճեան

11.— ԼԻՈՆ

Հետզհետէ խոշոր համեմատութիւններ կ՚առնէ գործազրկութիւնը Լիոնի մէջ

Հայ գաղութը որ մօտաւորապէս 5000 կը հաշուուի, լուրջ մտահոգութեան մատնուած է։ Մեծ թիւով օտար բանուորներ կը թափառին անգործ։ Ամենամեծ գործարաններէն Պեռլիէ օթօյի գործարանը եւ միւսները. Ժիլէ, Մեռաքսի, Կօշիկի, Մուշտակի, շոքոլայի, կերպասի եւայլն բոլորն ալ իրենց կարգին սկսած են ամէն շաբթու հարիւրներով գործաւոր արձակել։

Ու այժմ աշխատանքի ժամերը նոյնն են. միայն յաւելեալ ժամերը դադրեցուած են։ Գործաւորները առտուն կանուխ մշուշին ու ցուրտին խումբեր կազմած կը պտտին գործարաններու դռները, ժամերով սպասելէ յետոյ յանկարծ կը լսուի պաշտօնեայի խուպոտ ձայնը,— Complet! Բոլորն ալ յուսախաբ եւ գլխիկոր կը վերադառնան վաղուան յոյսով, ու ամէն օր անգործներու թիւը կը կրկնապատկուի հիներուն վրայ։

Շատեր ներկայ վիճակէն յուսահատած 5—6 ժամ հեռու գիւղեր կը դիմեն գործ գտնելու յոյսով, բայց անօգուտ։ Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ միեւնոյն անստոյգ կեանքն է։ Մեր խեղճ հայրենակիցները անիծելով իրենց սեւ բախտը՝ կը տրտնջան. «Ե՞րբ պիտի ազատինք այս գործաւորի հանգամանքէն ու էթրանժէ (օտարական) ածականէն»։ Երբեմն տեղեր արհեստաւոր կը պահանջեն, սակայն օտարական բնաւ չեն ընդունիր եւ նախապատուութիւն կուտան տեղացիներուն։

Ինքնութեան թուղթերուն ներկայ սակն ալ 375 ֆրանք, կը ճնշէ մեր հայրենակիցներուն վրայ որոնք արդէն ծանրաբեռնուած են բազմանդամ ընտանիքներով։

Յ. Նիկողոսեան

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ")Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

21ՐԴ ՑԱՆԿ

Ռընոյի գործաւորներէն Հ. Աբէլեանի նախաձեռնութեամբ.— (Բ. անգամ)	
Ռուբէն Շահմիրեան	20.—
Տիգրան Օնոսեան	30.—
Անդրանիկ Հայրապետեան	20.—
Աթանաս Փարեան	10.—
Արփիար Յովհաննէսեան	10.—
Արմենակ Շորոյեան	30.—
Արմենակ Գրիգորեան	40.—
Սաֆիէ Հանըմ	15.—
Գ. Մկրտիչեան	20.—
Ռոպէր Արսլանեան	20.—
Պուրկ Սէնթ Անտէօլի Արարատ միութենէն (Արտէշ)	215.—
Գումար	430.—
20րդ ցանկին գումարը	64125.80
Ընդհ. գումար	64555.80

*
* *

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ստացած գումարները (Բ. ցանկ).—

Տիկին Եւգինէ Տամատեան	100.—
Նիկողոս Խալխալեան եւ բարեկամները	300.—
Քրէմլին-Պիսէթրի հայրենակիցներէն Տիգրան Գահվէճեանի միջոցաւ	180.—
Փատովայի մասնաճիւղէն Սեդրակ Ծովիկեանի միջոցաւ 570 իտալ. լիրէդ	623.63
Վենետիկի հայ գաղութէն Յակոբ Պետրեանի եւ Կարապետ Բաբայեանի նախաձեռնութեամբ 1770 իտալական լիրէդ	1969.50
Գումար	3173.13
Ա. ցանկի գումարը	136810.—
Ընդհ. գումար	139,983.13

Գանձ. Իշխան Ամատունի

ՕՏԱՐ ԱՅՍ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ (6)

... ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՄԵՌՆԻ

IV

Կը խորհէի որ անիկա աւելի սպառիչ ու աւելի կործանարար էր։ Կը նախընտրէի հիմա որ Աւագ ապրէր կնոջ մը, կրքոտ ու քառասուն տարեկան կնոջ մը հետ։ Հոն ջիղերու սարսուռն էր երկար, զօրաւոր հիւանդանալու աստիճան։

Ու կարճ դադարներէ վերջ պարերը կը յաջորդէին իրարու։ Սեղմօրէն փաթթուած զոյգեր կ՚անցնէին աչքերուս առջեւէն, ու կը նշմարէի ցաւագինօրէն՝ գրեթէ բոլորն ալ դեղնած ու տժգոյն դէմքեր, ու եթէ կային քանի մը դեռ գունաւորներ, կը տեսնէի պայծառօրէն անոնց ալ վաղը, նիհար, գունատ ու ախտաւոր։

Պարի միջոցին էր, յանկարծ լոյսը մարեցաւ։ Կարծեցի որ հոսանքը կտրած էր։ Նուագը կը շարունակուէր նորէն, ու մէկէն, կուշտիս, քայլ մը առջեւէս, չորս բոլորէս, լսեցան համբոյրի տարափներ, զսպուած ճիչեր, հառաչներ, խնդուքներ, ու գոհունակութեան, ու թուլութեան բացագանչութիւններ...

Միահամուռ բացագանչութիւն մը դիմաւորեց լոյսը, ու նշմարեցի որ շատեր քրտնած էին, աղջիկները կը ծիծաղէին անպատկառօրէն, ու ուրիշներ հիմա կը դառնային թոյլ ու մեղկ, յոգնած ու անփայլ նայուածքներով։

Այլեւս անտանելի էր մնալը։ Ջազպանտը իր աններդաշնակ խաղերով մթնոլորտին ծանրութիւնը կը կրկնապատկէր, ու զոյգերը որոնք կը դառնային յարատեւ, սրունքսրունքի, իրար փակածկուրծքերով, բռնկած ու կրքոտ աչքերով եւ ջիղերով, ու գոհացած ու պարտասուն արտայայտութեամբ...

Ըսի իրեն որ կը մեկնիմ։ Քամին գիշերուան հետ սաստկացած էր։ Կարծես հիմա քեզի մինչեւ տանիքները պիտի տանի։ Կը վախնաս ու քայլերդ ծանրութեամբ եւ ուժով կը նետես։ Ներսի խեղդող օդէն վերջ այս կատղած հովը երեւակայէ անգամ մը։

V

Այդ օրէն վերջ երկու դասի էր որ չէր գար։ Առաջին անգամին ոչ մէկ կասկած անցաւ մտքէս. կը պատահէր այդպէս երբեմն. տրամադրութեան պակաս, ուշացում կամ հիւր։ Բայց տակաւին բնաւ պատահած չէր երկու անգամ յաջորդաբար։ Մտահոգ էի, բայց որոշեցի սպասել մինչեւ երրորդին։ Չեկաւ։ Որոշեցի երթալ հասկնալ։

Պանդոկին մութ ու նեղ աստիճաններէն դանդաղօրէն ու խարխափելով բարձրացայ։ Իրենց յարկը նորէն Աստղիկի քաղցրահնչուն ձայնը կեցուց զիս։

Կ՚երգէր Կոմիտասի «Տէր Ողորմեա»ն, ցած ու լեցուն, անոյշ ու յուզող։

... Տուր հիւանդաց բժշկութիւն
Մեր Աւագին առողջութիւն։

Դողով մտայ սենեակէն ներս։ Կարմիր թուղթով շրջանակուած ելեկտրական լոյսը սենեակին մէջ կը թափէր տրտում փայլ մը։ Բարեւեցի ցած ու վախով։ Մայրը սկսաւ լալ յորդառատ բայց լուռ։ Աստղիկ, վշտաբեկ նստած էր անկողնին ծայրը, որուն մէջ Աւագ կը պառկէր անշարժ։

Մինչ մայրը կուլար, Աստղիկ կը պատմէր.

—5-6 օր առաջ էր, գիշերը ուշ եկաւ։ Առտուն գործի գնաց, քիչ մը կոտրտած։ Գիշերը, հակառակ որ տկար եմ կ՚ըսէր, նորէն դուրս ելաւ։ Յաջորդ օրը գործի չկրցաւ երթալ... Շունչ չի կրնար առնել, կուշտն ու կռնակը կը ցաւին։ Միշտ թմբէ կը խմցնենք եւ տաք բաներ կը դնենք կռնակին։

Այս միջոցին Աւագ բացաւ աչքերը, նշմարեց զիս ու ժպտեցաւ մեղմօրէն։ Փորձեց խօսիլ։ Բայց չկրցաւ։ Դէմքին գիծերը պրկուեցան, ցաւ մը զինք ուժգնօրէն գալարեց։

— Ահա՛ հատ մըն ալ, որ կ՚երթայ, ըսաւ բժիշկ բարեկամս։ Սուր թոքատապ մը որ սկիզբի օրերուն խնամուած չըլլալով բարդացած է ու պիտի տանի զինքը։

*
* *

Հետեւեալ օր մեռած գտայ զինքը։ Թաղեցինք անշուք ու ափ մը մարդոցմով։ Առանց երկար շարականներու, առանց լեցուն բուրվառի։

Փողոցին մէջ ու տանիքներէն վեր քամի կար, ահաւոր քամի, ճիշդ այն գիշերուան պէս՝ դիւահար քամի...։

Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը կը մրցի U. S. Fontenaysienneի Ա. խումբին հետ, Fontenayի մէջ։ Ժամադրավայր մէթրօ Շաթըլէի ելքը ժամը ճիշդ 1ին։

Բ. խումբը կը մրցի նոյն խումբի Բ.ին դէմ, ժամադրավայր 12ին մէթրօ Շաթըլէ։

Պահեստին կը մրցի A. S. Plaveau — Nonterreի պահեստիին դէմ. ժամադրավայր Port Maillot ժամը ճիշդ 12ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին հաւաքոյթը Գշ. գիշեր 40 Rue de Belleville.

Նիուսի ծննդեան վաթսունամեակը պիտի տօնուէր Դեկտ. 17ին մեծ հանդիսաւորութեամբ, սակայն առտուան ժամը 1ին ֆաշիստները նախագահին ննջասենեակը մտնելով, քունին մէջ ձերբակալեցին զինքը: Առաւօտուն երբ ժողովուրդը արթնցաւ, ամէն կողմ փակցուած յայտարարութիւնները կը ծանուցանէին թէ առժամեայ կառավարութիւն մը կազմուած է նախկ. նախագահ Սմէթոնայի եւ փնդապետ Նլովացքի գլխաւորութեամբ եւ կ'աւելցնէին թէ այս պետական հարուածը տեղի ունեցաւ անոր համար որ կառավարութիւնը կը դաւաճանէ ազգին՝ Պոլշեւիկներու եւ Հրեաներու ձեռքով: Քովնոյի մէջ հակահրէական ջարդէ վախնալով խանութները փակ մնացին:

Այս յեղափոխութեան իսկական պատճառը կը կարծուի թէ Հոկտ. 1ին Խ. Հ. Միութեան հետ կնքուած դաշնագիրն է:

Արիւնահեղութիւն տեղի չունեցաւ: Պաշարման վիճակ յայտարարուած է ամբողջ Լիթուանիոյ մէջ: Լեհաստան կ'ուզէ առիթէն օգտուիլ եւ գրաւել կարգ մը վիճելի հողամասեր: Մեծ թիւով լեհ զինուորներ համախմբուած են սահմանին վրայ, որ մայրաքաղաք Քովնոյէն երկու ժամ միայն հեռու է ինքնաշարժով: Դիկտատոր հռչակուեցաւ հազարապետ Փլէհավիքիուս:

Ելմտացոյցը քուէարկուեցաւ

Ծերակոյտն ալ քուէարկեց 1927ի ելմտացոյցը, քանի մը պզտիկ բարեփոխումներով: Փուանքարէ, որ նախատեսած էր մինչեւ Դեկտեմբեր 20 վաւերացնել տալ ելմտացոյցը Երեսփ. ժողովէն եւ Ծերակոյտէն, այս կերպով նոր յաղթանակ մը եւս կը տանի: Քառասուն տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ ելմտացոյց մը կը քուէարկուի Դեկտեմբեր 20էն առաջ: Մէկ ամիսէ ի վեր Փուանքարէ ոչ միայն վարչապետի եւ ելմտական նախարարի կրկնակ ծանր պաշտօնները տարաւ, այլ և առտու իրիկուն ներկայ եղաւ Խորհրդարանի վիճաբանութիւններուն բազմաթիւ անգամներ խօսեցաւ եւ մօտ 150 անգամ վստահութեան խնդիր դրաւ:

Հիմա մօտ երեք շաբաթ հանգիստ պիտի ընէ, որու ընթացքին առեւտուրն ու ճարտարարուեստը զարգացնելու ծրագիր պիտի կազմէ:

Չիչերին հիւանդ

Չիչերինի առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով Ֆրանքֆորթի մէկ ապաքինարանը փոխադրուած է: Ժամանակ մը հոն մնալէ վերջ բժիշկները պիտի որոշեն թէ ո՞ր ջերմուկին մէջ պէտք է դարմանուի: Չիչերինի առողջանալը երկար ժամանակի կը կարօտի, որով եւ չգիտցուիր թէ ո՞ր թուականին պիտի կրնայ Փարիզ գալ:

"Լիտալ,, գոյներու աւարը

Այն յանձնաժողովը որ վերջերս կազմուեցաւ, սկսած է աշխատութեան: Եթէ 1924 Օգոստ. 6էն վերջ գրաւուած կալուած կայ, պիտի վերադարձուի, իսկ անկէ առաջ գրաւուած կալուածները չպիտի վերադարձուին, կը գրեն Թուրք թերթերը:

Նոր յանձնաժողովը ոստիկանութեան եւ ելմտական գանձումներու ճիւղերուն պաշտօնագիրներ ղրկելով, 6 Օգոստ. 1924էն առաջ եւ վերջը գրաւուած կալուածներու մէկ ցուցակը պահանջած է:

Իսլամացնելու համար

Ասկէ առաջ Իտալիէ ժողովներու դիմումէն վերջը կ'ընդունուէին իսլամանալու դիմումները: Այս գործողութիւնները դադրած էին անենէ մը ի վեր: Քաղաքային օրէնքին 38րդ յօդուածին մէջ ըսուած է որ՝ «անձնական արձանագրութիւններու սրբագրութիւնները դատարաններուն կը պատկանին»: 260րդ յօդուածին մէջ ալ ըսուած է: «Չափահաս մէկը իր ուզած կրօնքը ընտրելու ազատ է»: Հետեւաբար չափահաս մէկը եթէ կրօնափոխ ըլլայ, անունը սրբագրելու համար պէտք է դիմէ քաղաքային դատարանը: Դաւանափոխութեան խնդիրը այս կերպով պիտի կարգադրուի:

⁂ Հայ եւ յոյն կարգ մը անձեր, որոնք ասկէ առաջ իսլամութիւնը ընդունած էին, պատկան մարմնին դիմելով ուզած են քրիստոնեայ ըլլալ դարձեալ: Այս անձերուն դիմումը ընդունուած է, նկատի առնելով որ օրէնքը սահման չի դներ կրօնափոխութեանց կրկնութիւններուն մէջ:

Ժանտախտ Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկար սահմանագլուխի ուժերը յոյն սահմանագլուխի ուժերուն հաղորդած են թէ ժանտախտի բազմաթիւ դէպքեր պատահած են Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ:

Այս պատճառաւ յունական 12րդ զօրագունդի հրամանատարութիւնը ժամանակի մը համար Պուլկարիայէն գալիք ճամբորդներուն դէմ արգելք դրած է:

⁂ Փիրէաի մէջ Դեկտ. 9ին ժանտախտի դէպք մը պատահած ըլլալով, այդ նաւահանգիստէն եկող նաւերը խիստ քննութեան պիտի ենթարկուին:

Կեղծ մաշկի համաճարակը

Կեղծմաշկի համաճարակը, որու մասին գրած էինք մեր անցեալ թիւով, տարածուն վիճակ մը ստացած է Պոլսոյ թաղերուն մէջ: Հիւանդութենէն բռնուած են ոչ միայն մանուկները այլ նաեւ տարիքոտները: Առողջապահական տնօրէնութիւնը միջոցներ ձեռք առած է հիւանդութեան դէմ պայքարելու համար եւ յայտարարութիւն մը հրատարակուած է ժողովուրդին ուղղուած:

Եթէ հիւանդութիւնը չնուազի, վարժարանները պիտի փակուին ժամանակաւորապէս: Հականեխական միջոցներ պիտի գործադրուին նաեւ սինէմաներու, թատրոններու եւ բոլոր հաւաքավայրերու մէջ:

Անգործութիւնը կ'աւելնայ

Աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Դեկտ. 6էն 11 անգործութիւնը մասամբ աւելցած է Ֆրանսայի մէջ: Գաւառներու մէջ գործադուրկներուն նպաստ բաշխող նահանգային չորս (31ի վրայ) եւ թաղապետական 37 (233ի վրայ) գրասենեակներ նպաստ կուտան 3549 հոգիի, 2420ը այր, 1129ը կին: Նախորդ շաբթու նպաստընկալներու թիւն էր 1396 միայն: Փարիզի Քաղաքապետութիւնը Դեկտ. 15ին նպաստ բաշխած է 2636 անգործներու, Սէն նահանգի միւս թաղապետութիւններն ալ 795 հոգիի:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեւրունդի ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի ժամը ճիշտ 3ին Ռոստոմի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ժողովը վաղը Բշ. ժամը ճիշտ 8ին, նախկին գրադարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Քեռի» խումբի ժողովը Հինգշաբթի Դեկտ. 23ին ժամը ճիշտ 8,30ին, նախկին գրադարանը, 181 Rue Rabelais: Դասախօս՝ ընկ. Վ. Չուլլէրեան: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անգամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը 22 Դշ. ժամը 8ին, խումբի սրահը:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ 9րդ գրական երեկոն, եշ. 23 դեկտ. ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը: Նիւթ՝ «Հայկ. արուեստ»:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէնչուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրագիլիոյ Ռիօկրանտ-Տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին: իիմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénian Montana (Suisse).

— Տիկին Մարի Գասպարաճեան կը փնտռէ իր որդին Վրդ. ուամշապուհ Գասպարաճեանը 23 տարեկան, որ ասկէց հինգ տարի առաջ Կ. Պոլիս Հարպիէ Անգլիացիներուն քովիեր թարգման կը ծառայէր: Վերջերս Սելանիկ ըլլալը իմացուելով՝ կը խնդրուի տեղեկացնել իր հասցէն մօրը՝ Մարի Գասպարաճեանի, Us. Courtasse, P. Chabèrt, Flaviac, Ardèche (France)

Կը խնդրուի Սելանիկի թերթերէն արտատպել:

ՊՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Պօռանեան ապահովագր. նամակ ունի:

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Դեկտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	121	10
Տոլար,	Dollar	25	05
Մարք (ոսկի)	Mark	5	90
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	50
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	50
Լէվա 100 հատր	Léva	17	50
Տրախմի »	Drachme	31	
Լիր »	» Lire	108	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	—
Զուից. »	Frc. Suisse	485	—
Լէյ 100 հատր	Ley	12	50
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3200	—
» II	»	1700	—
» III	»	1500	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926
22 DÉCEMBRE 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 218 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ "ՅԱՌԱՋ,, ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵՐԸ՝ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՐՁՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Ընթերցող մը դիտել կուտայ թէ գործազրկութեան մասին եղած հրատարակութիւնները կը վհատեցնեն հայ աշխատաւորութիւնը, որ ընդհանրապէս տրամադիր է ազդուելու առաջին աննպաստ լուրէն:

Մեր մասին խօսելով, ըսենք անմիջապէս որ, չարիք մը ծածկելը՝ իմաստութիւն չենք նկատեր: Հրապարակագրին պարտականութիւնն է վաւերական փաստերով ներկայացնել ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ: Այդ մտահոգութեամբ ալ, բացինք հարցարան մը, որուն պատասխանները իրական պատկերն են տիրող տագնապին: Մենք լայն տեղ կուտանք մեր թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն, որպէս զի հաւատարմօրէն պարզեն իրենց քաղաքին կամ գիւղին տնտեսական կացութիւնը, եւ առանձնապէս մեր հայրենակիցներուն վիճակը, առանց գոյները խտացնելու: Ինչ որ հրատարակուած է մինչեւ այսօր, իսկապէս ուշագրաւ է, եւ արժանի՝ լուրջ խորհրդածութեան: Տագնապը չունի զարհուրելի համեմատութիւններ, բայց ծանր կ'ազդէ հայ աշխատաւորներուն վրայ, որոնք հազիւ յաջողեր էին քիչ-շատ տանելի կեանք մը հաստատել, եւ ահա կը գտնուին նոր անելի մը առջեւ: Հալածական՝ երկիրէ երկիր, մեր հայրենակիցները անմիջապէս կը նեղսրտին, երբ նոր դժուարութեան մը հանդիպին:

Կը հասկնանք այս հոգեկան վիճակը: Բայց, ինչպէս ըսինք — եւ ինչպէս կը գրէինք Դեկտ. 12ի խմբագրականով — վայրերան կանչերը չեն որ պիտի դարմանեն չարիքը, ոչ ալ յուսահատական որոշումները: Փորձութեան շրջան մը կ'անցնենք, եւ անհրաժեշտ է որ ամուր պահենք մեր ջիղերը, որպէսզի կարենանք տոկալ:

Ցրուած հոգը՝ իրական գործազրկութենէ աւելի, դրամական-սեղանաւորական տագնապ մըն է, որ շահագործման առիթ կ'ընծայէ գործատէրերուն: Մէկէ աւելի փաստեր կը հաստատեն այս պարագան: Մեր հարցարանին պատասխաններն ալ ուրիշ բան չեն հաստատեր: Տեղ մը՝ խումբ խումբ կ'արձակեն — անշուշտ ամէնէն առաջ՝ օտարները. ուրիշ տեղ մը՝ գործարանը աշխատանքի ժամերը կը նուազեցնէ, կա'մ շաբաթը մէկ անգամ կը փակէ դուռները, կամ առժամապէս կ'ընդհատէ ամէն աշխատանք: Երրորդ տեղ մը՝ հազար հոգի կը ճամբեն, յետոյ հինգ հարիւրը ներս կ'առնեն, կրճատուած աշխատավարձով: Փարիզի մէջ ալ այդպէս շարժեցաւ ծանօթ մետաղագործարանը, Ռընօ: Երէկ իրազեկ մը կը հաւաստէր թէ ձուլարանի բաժնէն բաւական մարդ արձակած, բայց միւսները պահած են, վախնալով որ համապատասխան աշխատաւոր չեն կրնար գտնել, գործերը վերսկսած ատեն: Իսկ ամէնէն կարեւորը, հաղորդած են որ բանուորները պիտի պահուին կամ արձակուածները պիտի վերահաստատուին՝ կէս աշխատավարձով, ժամը 5.50ի փոխարէն 2.75ով:

Ուրիշ օրինակ մը: Հարաւային Ֆրանսայի մանարաններու սէնտիքայի մը նախագահը կը գրէ թէ՝ Սեպտեմբեր - Հոկտեմբերին ճամբայ ելած վաճառորդները ապսպրանքներ ստացած էին մինչեւ Ապրիլի համար: Բայց Նոյեմբերին ջնջուեցան ապսպրանքները, եւ հիմա մանարանները կը բանին մինչեւ Դեկտեմբեր յանձնելի ապսպրանքները պատրաստելու համար: «Ցամբրինգ օրէն ամէն բան կը վերջանայ: Մեր 5000 բանուորներէն հինգ հազարն ալ պիտի ճամբուին, եւ 2500ը յաջորդ օրն իսկ ետ պիտի առնուին, աշխատավարձի 100էն 30 զեղչով:»

Պատճա՞ռը,— «ֆրանքին անկումը կորսնցուց գործատէրերու դրամագլուխին ոսկի-արժէքին մէկ երրորդէն աւելին. իսկ արագ բարձրացումը՝ տեղի տուաւ նոր կորուստներու:»

Այս չէ տագնապին ամբողջ գաղտնիքը: Կառավարութիւնը ինքն ալ չի գիտեր թէ ո'ւր կանգ պիտի առնէ ֆրանքին ելեւէջը, կամ, մինչեւ ո'ւր պիտի հասնին, դրամին հաստատուն սակ մը որոշելու համար: Ելմտացոյցը քուէարկուեցաւ անսովոր արագութեամբ. սակայն բաց կը մնայ պարտքերու խնդիրը, մանաւանդ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ առնելիք-տալիքի թնճուկը, որուն լուծումը վճռական ազդեցութիւն պիտի գործէ երկրին տնտեսական կացութեան վրայ:

Ուրիշ խօսքով, կը գտնուինք փոխանցման շրջանի մը մէջ:

Բայց երկար չի կրնար տեւել այս վիճակը: Այլապէս, հիմէն պիտի խախտի երկրին տնտեսական շէնքը: Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն որ տագնապը ելք մը պիտի ունենայ: Մինչեւ այդ, մեր հայրենակիցներուն կը մնայ կացութեան հետեւիլ արթուն եւ պաղարիւն. հետաքրքրուիլ թէ ո'ւր աւելի հաւանականութիւն կայ գործի, մտնել բուն տեղացի՝ ֆրանսացի աշխատաւորներու, զուտ աշխատաւորական-արհեստակցական կազմերով ներս: Թերթերը գրեցին թէ ծրագիր կայ օտար աշխատաւորներէն մաս մը Հարաւ. Ամերիկա փոխադրելու, եթէ տագնապը սաստկանայ:

Ասոնք հեռաւոր մտադրութիւններ են, որ կրնան երբեք մեր հայրենակիցներուն չհասնիլ, եթէ չմոլորին աշխատաւորները իրենք եւ թէ քիչ մը ճիգ թափեն «վերին մարմինները»: Ամբողջ Ֆրանսայի հայ աշխատաւորութիւնը 25-30.000ը չանցնիր, եւ ատոնց հեռացումը չէ որ պիտի փարատէ տնտեսական տագնապը:

Շ.

ԸՆԴՀ. ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Խ. Ռուսիա հրամայած է կատարել ընդհ. մարդահամար իր բոլոր «Միութիւններուն» մէջ: Նախ քան մարդահամարը տըրուած են հետեւեալ թիւերը.

Ամբողջ Անդրկովկասի բնակչութիւնը 5,899,200:

Վրաստան՝ 2,650,000, Ատրպէճան՝ 2,249,200, Հայաստան 1 միլիոն: Այս մէկ միլիոնէն 180,000ը քաղաքներու մէջ, 820,000ը գիւղերու մէջ: Հայաստանի մարդահամարի պաշտօնէութեան թիւը պիտի ըլլայ 4,580:

ԹԻՖԼԻՍԻ գաւառի դպրոցներուն աշակերտութիւնը հետեւեալ համեմատութեամբ բաժնուած են ազգերու.—13,906 վրացիներ, 4,710 Հայեր, 1,593 Ռուսեր, 909 Թուրքեր:

Ուսուցիչները՝ 560 վրացիներ, 79 Հայեր, 29 Ռուսեր, 74 Թուրքեր:

ԽՈՐՀՐ. ԱՆՑԱԳԻՐԵՐՈՒՆ ԳԻՆԵՐԸ

Խ. Ռուսիա մտնելու, կամ Ռուսիայէն արտասահման մեկնելու համար, անցագիրի եւ վիզայի գիները փոփոխման ենթարկուած են:

Ա. խումբ.— Բոլոր այն աշխատաւորները, որոնք եկամուտի տուրք չեն վճարեր, գիւղացիները, որոնք նուազագոյն տուրք կը վճարեն, կահագործները, արհեստաւորները, եւ բոլոր անոնք, որ միայն իրենց անձնական աշխատանքով կ'ապրին եւ եկամուտի տուրք չեն վճարեր, անցագիրի համար պիտի վճարեն յիսուն ըուբլի: Այս առաջին խումբին մէջ կը մտնեն նաեւ աշխատաւոր գաղթականները, ուսանողները, արուեստի աշխատաւորները, մարմնամարզականի անդամները:

Բ. խումբ: Բոլոր այն աշխատաւորները, որոնց ամսականը 250 ըուբլին չ'անցնիր, գիւղացիները, որոնք իրենց արդիւնաբերութեան նուազագոյն տուրքին հնգապատիկը կը վճարեն, կահագործները, արհեստաւորները, որոնք կ'ապրին իրենց անձնական աշխատանքով, եկամուտի տուրք կը վճարեն եւ իրենց տարեկան աշխատավարձքը 1,000 ըուբլին չ'անցնիր, անցագիրի համար պիտի վճարեն 100 ըուբլի:

Գ. խումբ: Բոլոր այն աշխատաւորները, կահագործները, արհեստաւորները եւ անձնաւորութիւնները, որոնք կ'ապրին իրենց անձնական աշխատանքով առանց վարձուած ըլլալու, ու չեն պատկանիր առաջին երկու խումբերուն, կը վճարեն 900 ըուբլի:

Այս խումբին մէջ կը մտնեն անոնք, որ պետական, Համագործակցական ու նման ձեռնարկներու մէջ կ'աշխատին:

Դ. խումբ: Այս երեք խումբերէն դուրս, մնացածները կը վճարեն 300 ըուբլի:

Անցագրերուն մէջ ո եւ է փոփոխութիւն աւելցնելու համար առաջին երեք խումբերու պատկանողներէն կը գանձուի 10 ըուբլի, իսկ չորրորդ խումբէն՝ 30 ըուբլի:

200 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻԻ ԳԱՆՁԱՏՈՄՍ

Ընկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին հետեւեալ օրինագիծը ներկայացուած է.— 1.— Ելմտական գործավարութիւնը արտօնուած է հրապարակ հանելու Երկրագործական Դրամատան երաշխաւորութեամբ 200 միլիոն ոսկիի գանձատոմս, որ պիտի գործածուի հանրօգուտ շինութիւններու՝ երկաթուղիի, նաւահանգիստի եւ ջուրի վերաբերեալ ձեռնարկներու եւ իւրաքանչիւրին յատկացուելիք գումարը, այդ տարւոյն հանրօգուտ շինութեանց պիւտճէին մէջ պիտի գրուի եւ ամբողջութիւնը 10 տարուան մէջ պիտի վճարուի: 2.— Վերի յօդուածին համաձայն՝ հրապարակ հանուելիք գանձատոմսերուն, որոշ պայմանաժամերու մէջ վճարումը ապահովելու համար, ծխախոտի, ոգելից ըմպելիի եւ լուցկիի մենաշնորհներէն կառավարութեան յատուկ զուտ եւ որոշ հասոյթները, կը յանձնուին Երկրագործական Դրամատան և այս հասոյթներէն գանձատոմսերու փոխարժէքը եղող քանակութենէն աւելորդը կը վերադարձուի գանձին:

Թուրք թերթի մը հաղորդած այս լուրին վրայ Պոլսոյ Սակարանին մէջ աճապին իրարանցում առաջ եկած է:

Այս առթիւ Միլլիյէթ *կը գրէ.*

Յայտնի է թէ Անատոլուի մէջ երկաթուղիի եւ նաւահանգիստի շինութեանց մասին կառավարութիւնը պելճիական եւ շուէտական խմբակներու հետ համաձայնելու վրայ է: Ըստ պայմանագրութեան, գործերը աւարտելուն պէս, կառավարութիւնը մաս առ մաս վճարումներ պիտի ընէ: Օրինակի համար շուէտական ընկերութիւնը 200 քլմ.ի գիծ մը շինել պիտի սկսի եւ հարկ եղած գիծերն ու պիտոյքները իր դրամովը պիտի հայթայթէ, ճամբաները եւ կամուրջները պիտի շինէ, եւ գործը աւարտելէն ետք գիծը կառավարութեան պիտի յանձնէ և կառավարութիւնն ալ վճարումներ պիտի ընէ գանձատոմսերով: Այս տոմսերը հրապարակ պիտի չհանուին: Արդէն պայմանաժամ ալ չունին: Միայն գիծին շինուելէն եւ կառավարութեան յանձնուելէն ետք վճարումին ատենը պիտի գայ: Երկրագործական դրամատունը սատանձնած է այդ տոմսերուն վճարումը, պայմանաժամը լրանալուն:

Ասոր փոխարէն կառավարութիւնը դրամատան կը թողու մենաշնորհի վարչութիւններուն հասոյթները: Ահա այս է խընդիրը: Եթէ այս լուրը ճիշդ հասկցուած ըլլար, Սակարանին վրայ ոչ թէ յոռի, այլ ընդհակառակը լաւ ազդեցութիւն պիտի գործէր, որովհետեւ երկաթուղիներու շինութիւնը խիստ օգտակար է եւ սակէ զատ օտար ընկերութիւններդրամ պիտի բերեն մեր երկիրը եւ այդ դրամին մեծ մասը իբր գործաւոր աշխատելիք Թուրքերուն պիտի տրուի: Ասիկա դուրսէն կատարուած տեսակ մը փոխառութիւն է և ճշմարտութիւն մըն է թէ ամէն փոխառութիւն լաւ ազդեցութիւն կը գործէ քամպիոյի վրայ: Կառավարութիւնը դրամ տալէ առաջ շինուած գիծը պիտի ստանայ եւ այդ գիծը բանելուն պէս դրամին տոկոսը պիտի հանէ: Այսքան օգտակար պայմանագրութիւններ հազուադէպ են պատմութեան մէջ եւ ասոր համար պարտականութիւն մըն է ջերմապէս շնորհաւորել կառավարութիւնը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինքնութեան թուղթերու նոր Օրէնքը

Գրած էինք թէ Երեսփ. Ժողովը վաւերացուց Ելմտական Օրէնքի 8 կրկնակ յօդուածը, որուն համաձայն ինքնութեան թուղթ առնելու պիտի ստիպուէին այն օտարականները, որոնք մէկ ամիսէն աւելի պիտի բնակին Ֆրանսայի մէջ: Այս յօդուածը քանի մը անգամ Ծերակոյտ գնաց եւ Երեսփ. Ժողով վերադարձաւ, մինչեւ որ կիրակի օր վերջնապէս երկուքէն ալ վաւերացուելով օրէնքի ուժ ստացաւ:

1925 Յուլիս 13ի Ելմտական Օրէնքին 66րդ յօդուածին 4րդ հատուածը հետեւեալ կերպով սրբագրուեցաւ.

«Ինքնութեան թուղթ պիտի պահանջուի ամէն օտարականէ, որ Ֆրանսա կը բնակի վաթսուն օրէն աւելի: Ինքնութեան թուղթերը ամէն տարի պէտք է նորոգուին

«Իբրեւ ագարակապան կամ բաժնեկից մշակ Ֆրանսա հաստատուած օտարականները, որոնք իրապէս հողամշակութեամբ կը պարապին, ինքնութեան թուղթ ստանալու կամ նորոգել տալու պարագային իբրեւ վարձու աշխատաւոր պիտի նկատուին»:

Այս օրէնքէն բացորոշ կ'երեւայ որ ինքնութեան թուղթի ընդհանուր սակն է 375 ֆրանք: Միայն վարձու աշխատաւորները և իրենց ընտանիքները 40 ֆրանք պիտի վճարեն: «Վարձու աշխատաւոր» բառին իմաստը դեռ չէ ճշդուած պատկան նախարարներուն կողմէ:

Նոր օրէնքով, ինքնութեան թուղթերը մէկ տարի միայն արժէք պիտի ունենան: Հետեւաբար բոլոր օտարականները Յունուար 1էն սկսեալ մինչեւ Մարտ 31 ստիպուած են նորոգել տալ իրենց ինքնութեան թուղթերը:

Պալքանեան նոր դաշնակցութիւն

«Շիքակօ Թրիպիւն» դիւանագիտական աղբիւրէ մը կը տեղեկանայ թէ Յունաստան ալ պիտի մասնակցի իտալեւալպանական նոր դաշինքին: Պայման դրուած է որ Եուկօ-Սլաւիա եւս մասնակցի:

Կ'ըսուի թէ անմիջապէս որ Սերպիոյ նոր արտաքին նախարարը պաշտօնի անցնի, փոքր Համաձայնութիւնը արտակարգ համաժողով մը պիտի գումարէ, զբաղելու համար Թիրանայի դաշնագրով:

Հայոց եկեղեցիները կռփամարտի վայր

Հայ պոլշեւիկները եկեղեցիներն ալ «յեղափոխականացնելու» համար ընտրած են յաջող մէթոտ մը որ քիչ մը Թրքական է: Կը վարձեն վարդապետ մը, տեսակ մը փարա Էֆթիմ, որ կը մտնէ եկեղեցի եւ աղօթավայրի «յաճախորդ»ները կը հրաւիրէ սովետական դրախտի ապաշխարանքին: Հաւատարիմներուն եւ նորադարձներուն միջեւ կռիւ մը կը ծագի: Եւ, որոշուածին համաձայն, վրայ կը հասնի ոստիկանութիւնը, կը ձերբակալէ ոչ թէ ինքնակոչ քարոզիչները, այլ խեղճ քահանաները: Մեծաշուքինդ, «ցուցադրական» դատաստան, յետոյ սպառնալիք, եւ «մեղադրուած» քահանաները, փորձանքէն ազատելու համար, «մեղայ»ի կուգան, նոյնիսկ նախապէս տպուած յայտարարութիւնները ստորագրելով ժողովուրդը «նոր» կրօնքի մը կը կանչեն:

Նման պատմութիւններու ամէն օր կը հանդիպինք Հայաստանի թերթերուն մէջ: Բայց սա վերջինը աւելի հետաքրքրական է ու ծիծաղելի:

Թիֆլիսի Հայոց եկեղեցիին մէջ նման կռիւ մը սարքելու համար, «Ազատ եղբայրութիւն» միութեան նախագահ Տէր Յարութիւնեան քահանան պայքար մը կը բանայ եկեղեցիին քահանայ Սահակեանի դէմ: Եւ մասնաւոր հրաւէրով Երեւանէն կը հրաւիրէ Բենիկ վարդապետը, որ իր «ճարտար լեզուով» դարձի բերէ ժողովուրդը: Բենիկի քարոզին պահուն ժողովուրդը կը բացագանչէ, կը սուլէ, աղմուկ կը հանէ: Յանկարծ վարձկաններն ալ գործի կը խառնուին, ու եկեղեցիին կամարներուն տակ կը լսուի փոխանակ քշոցի, ալէլուիայի, ապտակի, եւ հայհոյանքի ձայներ: Աւետարան, խաչ, բուրվառ, գըրակալ եւ ամէն հանդիպած բան կ'առնեն ու կը զարնեն «Թըշնամիին» գլխուն: Փիլոնները կը պատռեն: Կիները կը ճչան, ու եկեղեցին կը թնդայ:

Վարդապետի եւ քահանայի միջեւ կատարուած կռփամարտէն ամենէն աւելի կը վնասուի հերոս Բենիկ վարդապետ:

Վրայ կը հասնի ոստիկանութիւնը եւ կը ձերբակալէ զանոնք: Եւ, որպէս զի կին հաւատացեալներուն ալ դաս տրուի, կը ձերբակալեն կիներն ալ, մանաւանդ երէցկիները՝ որպէս հերոս:

Յետոյ թերթերով կը յայտարարեն թէ բանուորական ակումբ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Գահիրէ, 7 դեկտ.

Հայաստանի վերջին աղէտը ցնցեց բովանդակ հայութիւնը:

Մեծ աղէտները, յաճախ, մեծ յուսահատութիւններ կը ծնին, աւելի խորացնելով զանոնք եւ աւելի անդարմանելի դարձնելով բացուած վէրքը:

Այս վախը, վհատութեան այն մահաշունչ հովը պահ մը անցան մեր բոլորին հոգիներէն ալ: Թուեցաւ թէ՝ ոչինչ կարելի էր փորձել այս անգամ, համաժողովրդական շարժում ստեղծելու համար Հայաստանի աղէտեալներուն ի նպաստ: Պատասխանատու, «ազգային» կոչուած շրջանակներ եւ մինչեւ իսկ օրկաններ, պապանձեցան երկար ատեն եւ յուսահատական, կաթուածահարի յատուկ ճիչեր արձակեցին ու անճրկած մնացին: Այս երեւոյթը, դժբախտ ու դատապարտելի անշուշտ, բայց անբնական չէր:

Հայկական պատմութիւնը, վերջին քանի մը տարին մանաւանդ, աղէտէ աղէտ թաւալում մըն է, ցաւագին ու արիւնոտ հանգրուաններով, — Կիլիկիա, Կարս, Իզմիր եւ Պոլիս: Ու, յետոյ, սպիտակ ջարդը, ոչ-նուազ աղէտաւոր հետեւանքներով: Գաղթն ու թափառումը հորիզոնէ հորիզոն, անապաստան կամ վրաններու տակ, արգահատելի ու արհամարհանքի առարկայ, ու դարձեալ, անկայուն եւ անկայան տեղափոխութիւն երկրէ երկիր, տեղահանութիւն, վտարում եւ մինչեւ իսկ հալածանք «հիւրընկալ» ու «ասպնջական» երկիրներուն մէջ, անո՛նց իսկ կողմէ, Պալքաններէն սկսած մինչեւ Սուրիա ու դեռ աւելի հեռուները:

Եւ այսօրուան ու վաղուան անստուգութեան, լքումի, անօգնական թշուառութեան առջեւ՝ ազգերէն եւ մարդերէն տրուած, ահա նաեւ բնութեան աղէտները, հայրենիքի սրտի՛ն վրայ իսկ, հեղեղները՝ 1925ին, երկրաշարժը՝ 1926ին, մի՛լիոններու նիւթական կորուստով, բազմահազար աղէտեալներով:

Բայց վհատութեան զգացումը քանի մը օր միայն տեւեց: Սթափումը շուտ հասաւ ու այս անգամ ալ հայ ժողովուրդին համբուրելի կենսունակութիւնը, անոր կորովը երեւան եկան փլատակներու տակէն: Եւ Հայը, դառնութահայ, գիրուցան զանգուածը գիտցաւ մէկ կողմ դնել սուգը ու գործի լծուիլ ամէն տեղ:

— Հայրենիքին աղէտ է պատահեր, օգնութեան հասնինք բոլորս.— այս եղաւ առաջին ու ինքնաբեր մտածումը մեծ ու փոքր բոլոր գաղութներուն մէջ: Եւ ճամբայ ելան բոլորը, համազգային աղէտը համազգային ճիգերով դարմանելու համար, «բոլորը», այսինքն՝ անո՛նք՝ որոնք հարազատ կը զգան իրենքզիրենք հայ հայրենիքին ու ժողովուրդին, անոնք որոնց սիրտը Մասիսի ստորոտն է ու մարմինը միայն հեռու:

Եգիպտահայ գաղութը յառաջապա՛հն եղաւ այս շարժումին:

Եղբայրական օգնութեան առաջին ազդանշանը եկաւ Դաշնակցութենէն, որ իր կոչո՛վ ու հանգանակութեան բացումով, ինչպէս նաեւ 50 ոսկիլինի իր մասնակցութեամբը տրամադրութիւն ստեղծեց եւ ճամբայ հարթեց, աղէտի առաջին լուրին իսկ «Յուսաբեր»ի խմբագրականները, Կեդր. Կոմիտէի շրջաբերականը՝ իրեն ենթակայ մարմիններուն համերաշխութեան ու անվերապահ համագործակցութեան հրահանգով ու հրաւէրով եւ Համազգային Մարմնի ստեղծման պահանջով, համերաշխութեան գետինը պատրաստեցին եւ արթնցուցին քնացած խիղճերը:

Այնքան ինքնաբեր, բնական ու անկեղծ էր այս քայլը, այնքան ինքնաբուխ էր Դաշնակցութեան ու իր օրկանին խօսքին շեշտը, որ, գաղութին գործօն տարրերը չուշացան նոյն տրամադրութեամբ ու համապատասխան քայլելով ընդ առաջ երթալու օրուան անյետաձգելի պահանջին:

Հ. Բ. Ը. Միութեան հրաւէրով ու նախաձեռնութեամբ, Բարեգործականի կեդրոնին մէջ իսկ, Նոյեմբեր 9ին տեղի ունեցաւ առաջին խորհրդակցական ժողովը, նախագահութեամբ առաջնորդ Թորգոմ Եպս.ի: Այս ժողովը, որուն մասնակցեցան նաեւ կաթոլիկ ու բողոքական Հայերու հոգեւոր պետերը, Ռամկավար, Դաշնակցական, չէզոք հրատարակիչներ եւ երկու թերթերու խմբագիրները, ինչպէս նաեւ Ազգ. իշխանութիւնն ու Բարեգործականի վարչական խորհուրդը, ընդամէնը մօտաւորապէս քառասուն հոգի, այն օրն իսկ կազմեց Հայրենիքի աղէտեալներու օգնութեան ձեռնարկին ընդհ. ժողովը, որ անմիջապէս գործի անցաւ: Ժողովը ճշդեց եւ սահմանեց իր գործունէութեան ընդհանուր սկզբունքները եւ ընտրեց իսկոյն գործադիր մարմին մը, որուն ատենապետութեան կոչուեցաւ ընդհ. ժողովին կողմէ, ընկ. Համօ Օհանջանեան միաձայն հաւանութեամբ, եւ որուն անդամ նշանակուեցան պ. պ. Ճանիկ Չագըր (Բ. ատենապետ), Վահանթէքէեան (Ա. ատենադպիր), Կ. Սէֆէրեան (Բ. ատենապետ) Արամ Մարգարեան՝ (գանձապ.) եւ Հր. Գասպեան, Հայկ Խնայէթեան, ընկ. Ստ. Եսայեան եւ պ. Ար. Հիւրմիւզ:

Աղեքսանդրիոյ մէջ ազգ. իշխանութեան նախաձեռնութեամբ նոյն ձեռնարկն եղաւ նախագահութեամբ առաջնորդ. փոխանորդ Մամբրէ վրդ.ի եւ մասնակցութեամբ, բացի կուսակցութիւններէն, Բարեգործականէն եւ Հայ ուսու. ենկերէն, ուրիշ ուխտ միութեանց եւ ակումբներու:

Այս ձեռնարկները երկու քաղաքներուն մէջ ալ, ժողովուրդին կողմէ ընդունուեցան գոհունակութեան խորունկ շունչով մը, առաջին օրէն իսկ ապահովելով հանգանակութեան արդիւնաւորութիւնը: Անմիջապէս յանձնախումբեր կազմուեցան, տիկնանց մասնախումբերով, որոնք հանգանակութեան ու զգեստահաւաքման գործին ձեռնարկեցին թափէ թափ:

Գործը կ'ընթանայ յաջող ու համերաշխ, մանաւանդ ժողովրդական տարրերու մէջ, որոնք ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ, իրենց սեփական ցաւերուն կը խառնեն հայրենիքին ցաւը եւ կուտան իրենց կարողութեան չափ կամ աւելին նոյնիսկ: Ճիշդ է թէ՝ մեծահարուստները,— որոնց այլասերումը թանձր է ա՛յնքան, որքան իրենց դիզած հարստութիւնը, նուէրը՝ այնքան փոքր, որքան իրենց հոգին,— կարմրիլ չեն սորված եւ չպիտի սորվին մինչեւ իրե՛նք աղէտահար ըլլալն, բայց խոնարհ տարրերը, իրենց սփոփանքի քաջութեամբը կը մեղմացնեն առաջիններու տուած դառնութիւնը: Երկու քաղաքներուն մէջ հանգանակութեան գումարը հասած է արդէն մօտ 3000 ոսկիի, յոյս կայ որ բարձրանայ գոնէ 4-5000ի, եթէ սա ջոջերը, քիչ մը աւելի սիրտ դնեն, գոնէ անո՛նք՝ որոնք ձեռնարկին մէջ կը գտնուին եւ կը վարեն զայն...

Բայց, նիւթականին հետ, ու քիչ մըն ալ աւելի, համազգային այս ձեռնարկը ոգեւորիչ է իր բարոյական նշանակութեամբը:

Ինչպէս ծանօթ է, եգիպտահայ գաղութը վերջին 3—4 օրուան ընթացքին, ամէնէն խռովայոյզ գաղութներէն եղաւ: Կատաղի պայքար մղուեցաւ ազգային փտած իշխանութեան ու անոր յենակ հանդիսացող ռամկավար-աղայական տարրերուն դէմ, որոնց սերունդը կ'ապրի դեռ Եգիպտոսի տաքուկ ու անդորր աւազներուն վրայ: Անոնց կարգին նաեւ Բարեգործականի դէմ: Եւ դեռ պայքարը չէ հասած իր վերջին հանգրուանին: Բայց, հակառակ այն գերագրգիռ մթնոլորտին, հայ ժողովուրդի հոգին խօսեցաւ ու ղէնքերը մէկդի դրուեցան եղբօր վէրքերը կապելու, անոր ցաւերը մեղմելու համար: Դաշնակցութիւնը, իր ներկայացուցիչներով Բարեգործականի կեդրոնին մէջ, գործակցութեան գնաց ռամկավարներու հետ, որոնց օրկանը դեռ մինչեւ այսօր առիթը չի փախցներ փրփուր ժայթքելու: Բարեգործականը եւ ռամկավարները առաջնորդին իսկ գլըխաւորութեամբ, մոռցան պահ մը իրենց դէմ բացուած պայքարը, իրենցմէ եղած պահանջները, յանուն հայրենիքի դարձեալ: Ու այսպէս, իրարու ձեռք մեկնեցին երկու հակառակորդները, մէկ սրտով այլ միահաղոյն օգնութեան գործը կազմակերպելու համար:

Նոյնը եղաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ, ուր Ազգ. իշխանութիւնը ձեռք մեկնեց ամէն օր իրեն դէմ գալող կազմակերպութեան ու անհատներուն եւ անոնց հետ գործի լծուեցաւ:

Եւ, հայրենիքին անունով եւ անոր վշտին շուրջ եղած այս համերաշխութենէն եգիպտահայ գաղութը չէ պղծուած. ընդհակառակն, ան այս քայլով եկաւ ցոյց տալ թէ՝ գիտէ, ի հարկին, վեր բարձրանալ օրուան վէճերէն ու տոգորուիլ հասարակաց ցաւերով ու անոնց դարմանումին մտահոգութեամբը: Ան եկաւ իր այս քայլովը շառաչուն ապտակ մը զարնելու փարիզ նստող Հայաստանի անմիտ «բարեկամ»ներուն ու անոնց դժբախտ սպասաւորներուն, որոնք որոմ ցանեցին, իրենց շահն ու գոյութեան իմաստը փնտռելով այդ անպատիւ պղտորութեան մէջ, այո՛, իրենց շահը եւ իրե՛նց գոյութիւնը բայց ո՛չ Հայաստանի ու անոր աղէտահար ժողովուրդին. պատմական ցաւագրութեան, հոգեկան այլասերման անժխտանալի փաստ, որ արձանագրուած պէտք է մնայ հայ ժողովուրդի յիշողութեան մէջ:

Հիւանդին սնարին վերեւ, հոգեվարքի ճակատագրական պահերուն երբեք այսքան անարգ հաշիւներ ու սակարկութիւններ չեն եղած:

Եգիպտոսի, Յունաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Լիոնի, Մարսէյլի եւ Ֆրանսայի այլ գաւառներուն համերաշխ ու համազգային շարժումը, ժամանակի ընթացքին, անկասկած, կրնայ տիրական դառնալ՝ եթէ գաղութներու կազմակերպուած տարրերը իրենց սիրտը դնեն հայ ժողովուրդի եւ բաղձանքներուն ու լսեն անոր հոգիին բարախօսներուն:

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՁԱԽՈՂԱԾ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՄԸ

Փարիզի ձեռագործ կօշիկի արհեստաւորներու գործադուլը, որու մասին գրած էի ասկէ առաջ («Յառաջ» 15 Նոյեմբեր), վերջացաւ բանուորներու պարտութեամբ:

Կ'արժէ քանի մը գիծերով ներկայացնել վերջին շաբաթներու անցուդարձերը:

Բանուորներու պահանջները չափազանցութիւն նկատուելով գործատէրերու կողմէ, վերջինները երբեւ հակացոյց հաւաքաբար փակեցին իրենց արհեստանոցներու դուռները, անխտիր բոլոր բանուորներու առջեւ:

Բանակցութիւններ երկու կողմէն օրեր շարունակուեցան առանց արդիւնքի: Վերջին տնտեսական տագնապը գլխաւոր պատճառն էր անհամաձայնութեան.

Գործատէրերը հիմք ունենալով ներկայ կացութիւնը եւ յարաճուն գործազրկութիւնը, ոչ միայն կը մերժէին յաւելման ամէն առաջարկ, այլ եւ նոր Տարիին դեղչեալ սակեր հաստատելու խօսքեր մէջտեղ կը նետէին, չփոթեցնելու համար բանուորները:

Միւս կողմէ, բանուորները պնդելով իրենց պահանջներուն վրայ, կը կարծէին թէ պիտի յաջողին եթէ ոչ ամբողջութեամբ՝ գէթ մասամբ զիջումներ ստանալ, միեւնոյն ատեն հեռացնելով դեղչեալ սակերու վտանգը:

Այս երկու անհաշտ տրամադրութիւնները սրուեցան ժամանակի ընթացքին, այն աստիճան, որ այլ եւս անհնար եղաւ որ եւ է խօսակցութիւն շարունակել հակառակորդներու միջեւ:

Գործատէրերը տեսնելով, որ անկարելի է համաձայնիլ բանուորական սէնտիքաներու հետ, առանց իրենց կողմէ ծանր զիջումներու, կը դիմեն նոր փորձի մը — պառակտել բանուորական համերաշխութիւնը: Ասկէ զատ գրաւոր դիմում կ'ընեն բոլոր արհեստաւորներուն առանձին առանձին, աշխատանքները հին պայմանով վերսկսելու առաջարկութեամբ:

Այս ձեռնարկները թէեւ անմիջական արդիւնքները չապահովեցին, բայց պատճառ դարձան, ճիգ առաջացնելու բանուորական սէնտիքային մէջ: Կարեւոր թիւ մը կը կազմէին անոնք որ տրամադիր էին աշխատանքը վերսկսելու: Իսկ եղան բանուորներ, որոնք Սէնտիքային անկախ վերսկսան իրենց աշխատանքները:

Ձեռք բերուած այս արդիւնքէն սիրտ առած, գործատէրերը, երկրորդ նամակով մը, բանուորներուն կը կրկնեն իրենց առաջին պահանջները, սպառնալով արձակել զանոնք, մերժման պարագային:

Սէնտիքան նոր քննութեամբ մը կը պարզէ ստեղծուած կացութիւնը, եւ կը հաստատէ նախապէս տրուած վճիռները: Միեւնոյն ժամանակ, խիստ հսկողութեան տակ կ'առնեն արհեստանոցները, արգիլելու համար բանուորներու աշխատանքը: Ոստիկանութիւնը իր կարգին խիստ հսկողութիւն հաստատած էր, կանխելու համար ամէն հաւանական անկարգութիւն: Կարեւոր դէպքեր չպատահեցան, բայց ծեծկուռուքներ անպակաս էին:

Այս լարուած վիճակին վերջ տալու համար, անցեալ շաբթու, Սէնտիքան կրկին քննութեան կ'առնէ կացութիւնը: Կը պարզուի որ բանուորութեան մէջ իրական տարակարծութիւններ կան: Կը հաստատուի նոյնպէս, որ աշխատողներու թիւը կ'աւելնայ օրը օրին, եւ միեւնոյն ժամանակ գործատէրերը ոչ մէկ գնով կ'ուզեն ընդունիլ նոր պահանջները: Նահանջի տրամադրութիւնները կ'աւելնան, եւ գործադուլի կոմիտէն կը փոխուի:

Բայց Սէնտիքան կ'ուզէ աստիճանաբար կազմակերպել նահանջը: Կը հրահանգուի աշխատանքները վերսկսիլ բացի երկու տունէ: Այս ձեւը թէեւ փորձուած էր, գործադուլի սկիզբէն, բայց ձախողեցաւ, որովհետեւ գործատէրերու սէնտիքան գիտէր որ, եթէ երկու տունի բանուորները յաջողէին ապահովել իրենց պահանջները, այն ժամանակ, բոլոր տուները իրենց կամքէն անկախ, պիտի հարկադրուէին ընդունիլ միւսներու պահանջները: Այս նկատումով ալ, երբ անցեալ Երկուշաբթի բանուորները կը դիմեն իրենց արհեստանոցները աշխատելու, թէեւ կ'ընդունուին, բայց մէկ քանի ժամէն նորէն կը հեռացուին: Գործատէրերը վերջնական պայման կը դնեն Սէնտիքային վերսկսիլ աշխատանքները բոլոր արհեստանոցներու մէջ առանց բացառութեան եւ հրաժարիլ ամէն պահանջներէ:

Երկուշաբթի բանուորները կ'ընդունին իրենց ներկայացուած պահանջները եւ կը վերսկսին իրենց աշխատանքները, եօթ շաբաթուայ դադարէն ետք:

Այսպիսով վերջացաւ գործադուլը, ի վնաս բանուորներուն: Վերջիններս կորսնցուցին եօթը շաբաթուայ իրենց աշխատանքը, որ անդարմանելի է: Եթէ նոյնիսկ ընդունուէր անոնց յաւելման պահանջները, մէկ տարուան աշխատանքի գնով միայն կարելի պիտի ըլլայ կորուստը ետ բերել:

Ըսած ենք արդէն թէ այս գործադուլը արդիւնք էր Սէնտիքայի անձեռնհասութեան: Սէնտիքան չկրցաւ ըմբռնել ակնբեւ խոչընդոտները, որոնք անխուսափելի էին: Շնորհիւ C. G. T. U.ի այս անխոհեմութեան, շարժումը վարկաբեկուեցաւ, նոյնիսկ իրենց բանուորներուն կողմէ: Կառավարութիւնը, որ նման պարագաներուն միջնորդի հանգամանքով կը միջամտէ, այս անգամ մնաց մինչեւ վերջ չէզոք, անուղղակի հաւանութեան տալով գործատէրերուն:

Արդի՛ւնքը, — տեսանք. անձնատուութիւն, առանց պայմանի: Իսկ ասիկա, ինքնին խոշոր վտանգ մըն է բանուորութեան համար, ներկայ պարագային: Որովհետեւ պէտք է ընդունիլ, որ գործատէրերը այս կամ այն չափով տուժեցին իրենց կարգին, եւ անոնք ամենայարմար առիթով պիտի լուծեն իրենց վրէժը իրենց վնաս պատճառողներէն:

Հիմա ճիշդ է, որ այդ արհեստանոցները բաւական աշխատանք ունին, բայց հազիւ մէկ քանի շաբաթուան համար: Ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակը բանուորներուն, գործի թուլութեան շրջանին . . . :

Աւելորդ չէ ըսել, որ այս գործադուլին մասնակցեցան նաեւ մեր քանի մը հայրենակիցները, որոնք մինչեւ վերջ մնացին հաւատարիմ Սէնտիքայի վճիռներուն:

Ուրիշ պարագայ մը,— Սէնտիքային անդամ արհեստաւորներու մեծամասնութիւնը օտարականները կը կազմեն. իսկ Ֆրանսացիները փոքրամասնութիւն: Վերջինները սկիզբէն իսկ չհետեւեցան Սէնտիքայի որոշումներէն, եւ գլխաւոր պատճառը ... ձան Բանուորական Միութ... երկպառակութեան: Այս ... թիւնը անտարակո՛յս որ ... գործուած է գործատէրերու ... մէն, եւ դեռ կրնայ ... նակուիլ:

Գործադուլի այս պարագ... թիւնը արժանի է մեր աշխա... ւորներու լուրջ ուշադրութ... Դժբախտաբար, շատ յաճախ ... տիքաներու վրայ, բանուոր... աւելի ազդեցութիւն կ'ունե... քաղաքական հոսանքները, ... համար կարեւորը իրենց ... ներն են: Գործադուլի ընթ... քանի մը միութիւններու ... բանթողներուն դրամական օգ... թիւն ըրաւ Ֆրանսական հա... նավար կուսակցութիւնը:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵ...

ԽԵՆԹԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷ...

Խենթերը շատցած են ... մէջ: Ցայտնի յիմարանոյ ... Մազհար Օսման պէյի յայ... բարութեան համաձայն, ... այր խենթեր կան միայն ... Քըրքէօյի (Մաքրիգիւղ) մէջ, ... Նոր շէնքեր եւս կը շինուին ... խենթերու համար: Շէնքեր ... տի կրնան պատսպարել հա... չափ յիմարներ՝ անվնասներէ... րոնք երկրագործական աշխա... պիտի կատարեն: Շէնքերուն ... ծապետ իսկ խենթ մըն է: ... խենթ «վարպետ» մըն ալ ... թէզեան հորեր բանալու մէ... նանները կը բանեցնէ: Այս ... պետ»ները, նոպայի պահու ... րենց սենեակը կը քշուին: ... Թաշի յիմարուհիները ճերմակ... ղէն կը լուան, Սկիւտարի յիմ... րուհիները գուլպայ կը հիւ...

Տօքթ. Մազհար Օսման ... յայտնեց յետոյ թէ այդ ... մարաւանին մէջ (Մաքրիգիւ... պիտի գումարուի յիմարաբուժ... կան համաժողովը, կ'աւելցնէ.

«Թուրքիոյ բոլոր նահանգն... րէն շարունակ յիմարներ կը հ... նին Պոլիս, եւ Պոլսոյ բուժարա... ներուն մէջ տեղ չէ մնացած: ... ւառները յիմարանոց չկայ, ... Մանիսայի մէջ 60 անկողին... հաստատութիւն մը կայ: ... քիոյ խենթերուն համար ... նուազն 5,000 անկողիննոց յիմ... րանոց մը պէտք է:

Վերջին քննութիւններու հ... մաձայն, խենթերու թիւը յի... առ հարիւր համեմատութեամբ ... շատցած է Եւրոպայի մէջ: ... ղովուրդը շատ զգայուն եւ ... նոտ դարձած է: Պատճառ՝ տնտե... սական տագնապ, ալքոլի, քօքա... յինի գործածութիւն: Նոր վտանգ ... մըն ալ կիներուն այն տարապա... քը, որով կ'ուզեն նիհարնալ... Ինքզինքը չափէն աւելի յոգնե... ցնող, պարող եւ չքնացող ... ները դատապարտուած են ... ջոյ ջղագարութեան: Պարը ... խաւոր պատճառ մը չէ յիմար... թեան, ընդհակառակն կը ... գուրէ եւ կնոջ մօտենալու նախ... ձախնդրութեամբ կ'աղնուանա... Ջզօ՛յշ, սակայն, չափազանց... թենէ, սրտի եւ թոքի հիւանդ... թիւն ունեցողները երբեք պէտք ... չէ պարեն: Յիմարներուն մե... մասը ժառանգականութեամբ ... ղած են: Պէտք է ընտրել գիտ... ամուսնութեան ատեն, ծանրաբ... րոյ եւ լուրջ աղջիկներ, եւ ոչ ... գեղեցիկ եւ «խօթէրի.ք» աղջի... ներ»:

ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԹԷ ԲԱԺԱՆՈՐԴ
Ո՛Վ ՈՐ ՊԱՅ ՀԱՇԻՒ ...
ԹՈՂ ՀԱՃԻ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 3...

ՍԵՌԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հոգեմտքիր ամսուն վեր- ջին մէջ համաժողով մը գու- մարուեցաւ ուսումնասիրելու հա- մար սեռային կեանքի խնդիրը: Համաժողովը նկատած է, իբրեւ եզրակացութիւն թէ անզօր են ծանօթ բոլոր միջոցները՝ պոռ- նկութեան չարիքները մեղմելու համար:

Սեռային հիւանդութեանց հարցերը կապուած են պոռնկու- թեան հարցին հետ եւ ասիկա հինէն ի վեր: Հնդկական պատմուածքներ եւ հելլէն ու հռոմէական գործեր շարունակ կ'ողբան «ինկած» կնոջ վիճակը: Ընոնք կը պատմեն ազնուապե- տական դասակարգին կազմակեր- պած կնավաճառութիւնը, իրենց նրբին ախորժակներուն համար: Քրիստոնէութիւնը, իր սկզբնական օրերուն, պայքարեցաւ այս ան- բարոյ առեւտուրին դէմ, հետե- ւաբար՝ սեռային հիւանդութիւն- ներու դէմ: Սակայն յետոյ ինք ալ ինկաւ ու խառնուեցաւ ցաւին: Այսպէս 7րդ դարուն վերջերը, ամենոռեցան եկեղեցականներ, ո- րոնք «հանրային տուներ կը բա- նեցնէին»: Եկեղեցին, իր կուսա- կրօնութեամբը, կղերը նետեց անբարոյութեան մէջ: Ֆրանկախտէ մեռած վարդապետներու թիւը անհամար է, քանի որ ստիպուած էին միշտ չյայտնել իրենց հիւան- դութիւնը: Ու բնութիւնը, զոր ու- զած էին սրբագրել, կատաղօրէն վրէժ լուծեց: Մենք գիտենք որ, այս անբարոյութեան ցաւերը այսօր ալ գոյութիւն ունին: Վեր- ջին փաստը՝ Լոնտոնի հոգեւոր հո- վիւը տուաւ:

Սեռային հիւանդութեանց դէմ պայքարի ամենահին մէ- թոտները Եգիպտոսէն եւ Հրէաս- տանէն ծանօթ են: Եգիպտացի քուրմերը յաճախակի լոգանք- ներու սովորութիւն մը ներմու- ծած էին իրենց կրօնքին պաշտու- մունքներուն մէջ: Սակայն ամե- նէն կարեւորը թլփատութիւնն է, զոր առաջին անգամ կատարեցին եգիպտացիները, յետոյ Հրէաները: Մովսէս սեռային առողջապահու- թեան խիստ օրէնքներ սահմա- նեց: Հրամայեց սպաննել բոլոր անոնք իր հայրենակիցներէն, ո- րոնք տարափոխիկ հիւանդութ- թեամբ մը կը տառապէին: Խստօ- րէն պատժեց պոռնկութիւնը, որ արհեստ դարձած էր Հրէաներուն մէջ:

Ֆրանսայի մէջ, մինչեւ 15րդ դարը, հազիւ թէ զբաղեցան վե- ներական հիւանդութեանց կան- խարգելական մեթոտներով: Սա- կայն երբ ֆրանկախտը թշնամիի նման պարկաւ ամբողջ երկիրը, խորհրդարանին որոշումով խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան վա- րակուողներուն դէմ: Պոռնիկներու բժշկական քննութիւնը սովորա- կան դարձաւ: Սակայն անբաւական էին միջոցները, եւ հիւանդանոց- ները՝ լի էր ախտաւորներով: Ֆրանսա, հինէն ի վեր, պոռնկու- թեան երկիրը կը մնայ: Հինգի կամ վեցի, նոյնիսկ երեքի դէմ մէկ ֆրանկախտաւոր կը հաշուուի: Փրոֆ. Փինար վերջերս խորհրդա- րանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որ պարտաւորիչ կը դարձնէ ամուսնութեան թեկնածուներուն բժշկական քննութիւնը: Բժշկու- թիւնը, այն օրը երբ յաղթէ հի- ւանդութեան, պոռնկութեան հար- ցը կը կորսնցնէ իր ծանրութիւնը, Սակայն, իրերու ներկայ վիճակին մէջ ընկերային հիւանդութեանց դէմ լուծումը կախում ունի՛ պն եւ տնտեսական վարչաձեւէն:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

12.— ՊՈԼԷՆ

Պոլէնի մէջ կան աղիւսի վեց գործարաններ, որոնց բոլորին մէջ ալ Հայեր կ'աշխատին: Ու այժմ գործազրկութիւն չկայ: Սակայն պզտիկ յանցանք մը, գործի մէջ թոյլ գտնուիլ մը, պատճառ ըլլալով գործաւորին սէրթիֆիքան ձեռքը կուտան, մասնաւորապէս աժան ապրանք եղած հայ բան- ւորին: Մեր հայրենակիցները, արդէն փորձառու տեղի չեն տար այս նեղ օրերուն ու գարնան կը սպասեն լաւագոյն կացութեան մը յոյսով: Բացառութիւն են քանի մը ամուրիներ որոնք իրենց գլու- խը պատէ պատ կը զարնեն գործ ճարելու համար մէկ քաղաքէն միւսը:

Գործի այս թուլութիւնը ե- ղանակէն է, հետեւանք յորդահոս անձրեւներու: Աղիւսի վերածուե- լիք հանքային հողը որ լեռներէն կը բերուի, հորերու մէջէն դուրս կը հանուի, իսկ անձրեւը յաճախ հորերը կը լեցուի կամ հորերէն հանուած հողերուն գործարան փոխադրութիւնը կ'ընդհատուի, ճամբաներուն անանցանելի դառ- նալէն: Եթէ շաբաթ մը անընդհատ անձրեւէ, գործարանը իր պահես- տին կը գործածէ մինչեւ որ սպառի ու ստիպուած է քանի մը օր ընդհատել: Շատ քիչ բա- նակութեամբ աղիւս կ'արտածուի, որով տագնապ չունին այս գործա- րանները:

Գալով կիներու աշխատանքին տուփի գործը զգալապէս ընդհուած է ապսպրանքի նուազման հետե- ւանքով եւ վերջերս հասած ան- վարժ գաղթականները ստիպուած են անգործ մնալ: Իսկ անոնք որ գործին մէջ նիւթած են. շատ քիչեր, անոնք է որ քիչ շատ կանոնաւոր գործ կը ստանան: Գործատէրը առջի օր հասկցուց թէ նախ ֆրանսուհիին ու յետոյ հայու- հիին գործ կրնայ տալ, չնայելով որ պայմանագրութեամբ եկած են բոլորը եւ շաբաթը 14 ֆր.ի գործ կը տրուի այժմ մարդ գլուխ: Ան- ջի շաբաթ Յունաստանէն երեք այրի կիներ եկան. անոնցմէ եր- կուքը զաւակ եւայլն ունէին ո- րոնք եկան, առին, գացին, իսկ եր- րորդ այրին՝ 25 տարեկան 5—6 տարու զաւակով առանց սանթիմ մը ունենալու, հայրենակիցի մը մօտ կը պահուի երկու շաբաթէ ի վեր: Գործ չեն տար: Ուրիշ գործ չկայ. մօտակայ գիւղ մը ղրկե- ցին, պարապ եկաւ ու վերադար- ձաւ: Հիմակ ալ հանգանակու- թեամբ ճամբու ծախք մը ճար- ուեցաւ ո՞վ գիտէ ո՞ւր, ո՞ր քարին զարնելու համար գլուխը: Մանկա- մարդ այրին կ'ըսէ թէ Յունաս- տանի Հայերը երանի կուտան ֆրանսա գացողներուն:

«Եկա՛յ ու տեսայ աչքովս», կ'ըսէ ու կուլայ:

13.— ՎԻԷՆ

Ընթերցողին գաղափար մը տալու համար, համառօտակի ը- սեմ թէ՝ Վիէն 1923էն ի վեր հաստատուած գաղութ մըն է, ուր տարուէ տարի աւելցած է հայութիւնը: Այժմ 8—900 հայրենակից կը համրէ, մեծ մասը ընտանիքի տէր: Անոնք բաժնուած են երկու մասի՝ մէկ մասը կը մնայ Վիէն-Փոնթէվէք, իսկ մնացեալը Էսթրէսէն: Մինչեւ հիմա առհասարակ գոհ էին ի- րենց վիճակէն եւ լրիւ մնջիկ գոր- ծով կը զբաղէին:

Եւ ահա գործազրկութեան տագնապը, որ կը սպառնայ շա- տերուն: Վիէն ճարտարարուեստի կողմէ բաւական յառաջդիմութիւն ունէր, բայց հիմա երթալով գործերը կը նուազին:

Հոս գործազրկութիւնը ամե- նէն աւելի է որ կը տիրէ, բայց վերջին քանի մը շաբաթներուն աւելի զգալի եղաւ:

Հիւսուածեղէնի գործարան- ները գրեթէ շաբաթական 2—3 օր կ'աշխատցնեն, բայց միանգամ- ընդ միշտ օտար գործաւորին ճամ- բայ կուտան:

Կօշիկի գործարանները թէեւ երկու երեք հատ են, իրենց կար- գին կրճատեցին աշխատութեան ժամերը եւ թէ գործաւորները: Պ. Փէլէի գործարանէն 20—25ի չափ գործաւորներ ճամբուեցան եւ տակաւին վախեր կան: Նմա- նապէս աշխատութեան ժա- մերը պակաս ըլլալով շաբաթ օ- րերն ալ չեն աշխատիր: Ցրոյց կայ թէ տարեգլխէն վերջ քանի մը գործարաններ ժամանակի մը համար պիտի փակեն իրենց դու- ները, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի:

Պ. Փէլէի գործարանէն ճամ- բուածները առ այժմ ամուրիներն են: Եթէ նոյն ընտանիքէն յիշեալ գործարանին մէջ երեք չորս հոգի կ'աշխատին, մասամբ կը ճամ- բուին:

Մեր հայրենակիցներուն ոչ մէկը անդամագրուած է սէնտի- քաներուն, որովհետեւ անոնք այս տեսակ պարագաներու մէջ բան մը չեն կրնար ընել:

Ի՞նչ կը խորհին մեր վերին մարմինները, երբ գործազրկու- թիւնը ծանրակշիռ հանգամանք առնէ:

Գ. Պ.

14.— ՔԱՆ-ԼԱՊԱՏԻ

Աղիւսի գործարանները ձմռը շատ չեն աշխատիր, բայց մեր Քան-Լապատի գործարանը բնաւ չէ հանդիպած գործերու նուազման:

25 օր առաջ պատրուակով մը 16 հոգի հանեցին, որոնց ե- րեքը Հայեր էին: Իսկ երկու օր առաջ յայտարարութիւն մը փակցուցին որ կը ծանուցանէ օ- րական 8 ժամ միայն աշխատիլ, մինչդեռ ամառը մենք բոլորս օրական 14 ժամ անընդհատ կ'աշխատէինք, որպէսզի ապահո- վենք մեր ապրուստը:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վի- ճակը, 5—10 հոգի ընտանիքի բեռ ունինք:

Վերջին պահուն 60 գործաւո- րէն 30ը հանեցին, որոնց 15ը Հայ:- Մեզմէ հինգ հոգի կը մնայ:

Պ. Աճարոն

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԸՆ ԱԼ...

Ալանսոն քաղաքին աբբան, Մոնիէ, ծանր գայթակղութիւն մը պատճառած ըլլալով, հրամայ- ուեցաւ ձերբակալել, բայց վար- դապետը արդէն կծիկը դրած եւ անհետացած է:

Իբրեւ խոստովանահայր եւ Աստուծոյ մարդը, աբբան կրցած է մտնել ընտանիքներէ ներս եւ իր «սուրբ» անցեալին մէջ գրը- ուած է, կ'ըսեն, շատ մը կիներու անունները: Սակայն Ալանսոն քա- ղաքը ղրկուելէ յետոյ, գայթա- կղութիւնը հասցուցած է չափա- զանցութեան եւ աննախընթաց աստիճանի մը: Իբրեւ կրօնուսոյց, դասերէն յետոյ, իբր թէ պատի- ժի համար, փոքրաղջիկները կ'ար- գելափակէր դպրոցին մէջ: Սա- կայն շատ չանցած, երեւան ելաւ որ վարդապետը գայթակղելի նպատակներ կը հետապնդէ: Իր զոհերը 13 տարեկանէն վար աղ- ջիկներ են, որոնք ենթարկուած են վարդապետին ցանկութիւններուն, վախնալով դժոխքէն: Մինչեւ այժմ, կը հաշուեն ութսունի մօտ աղ- ջիկներ, որոնք զոհ դարձած են անոր խենէշ արարքներուն, նոյն- իսկ բժշկ. միջամտութեան կարօտ:

ՁԱՅՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԶՈՀ ԱՀԱՒԵԼԻ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ

ՍԷՆԹ ՕՊԱՆ, 17 Դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», Դեկտ. 13ին ահռելի արկած մը պատահեցաւ մեր գործարանին մէջ, ոչնչացնելով 1200 գործաւորներէ 22ը: Ժամը 11.50ին յանկարծ պայթեցան քլորի ամբարներէն երկուքը, 20 մեդր խորանարդ պարունակու- թեամբ, քլորի դեղին գոլորշին տարածելով օդին մէջ: Բոլոր ա- նոնք որ պայթած ամբարներուն քովը կը գտնուէին, եւ ժամանակ չունէին փախչելու, ինկած էին գե- տին, շնչելով մահացու կազը:

Գտնուեցան տասնըմէկ դիակ- ներ եւ վաթսունի չափ վիրաւոր- ներ, որոնց 12-15ը մահացու: Յա- ջորդ առաւօտ արդէն 22 մահեր ունէինք, որոնց 2ը Հայ: Առաջինը Սարգիս Սուրէնեան (Մեսրոպ Մարգարեան) 40 տարու, Խնկիզէ- հիրցի, ծնած Սիվրի Հիսար, մեռած գտնուեցաւ, երկրորդը՝ Մելքոն Պալթաեան, 20 տարու, կայտառ ու առողջ երիտասարդ մը՝ Սվազի Արմուտ գիւղէն, հիւանդանոցին մէջ մեռաւ 14 ժամ վերջ:

Բոլոր դիակները (6ը Ֆրան- սացի, 2ը Հայ, 2ը Իտալացի, 4ը Ռուս, մէկը Սպանիացի, մէկը Փորթուկէզ եւ 6 Ալժէրիացի) փո- խադրուեցան Սալ տէ Ֆէթի մէջ, որ եկեղեցիի մը վերածուած էր, ընկերութեան կողմէ պատրաս- տուած սնտուկներով: Իւրաքան- չիւր սնտուկ, բացի Ալժէրիացի- ներէն, կը կրէր իր ազգութեան դրօշի գոյներով ժապաւէններ, ի- րենց հայրենակիցներուն կողմէ զամուած: Դեկտ. 15ին Չորեք- շաբթի օր ժամը 10ին պատարագ տեղի ունեցաւ կաթոլիկ կղերին կողմէ, իսկ 11ին ռուսական քա- հանային կողմէ, որ յատկապէս եկած էր Ռուսերու դիմումին վրայ, ընկերութեան ծախքով:

Շատ յուզիչ էր յուղարկա- ւորութիւնը որ տեղի ունեցաւ ժամը 1ին: Մարմինները դրուե- ցան կառքերու մէջ, եւ բազմու- թիւնը սկսաւ յամրաբար յառա- ջանալ դէպի Շաթօ Ռոնու, որու գերեզմանատան մէջ պիտի հանգ- չէին զոհերը:

Ցամրաքայլ կորեցինք չորս քիլոմէդր ճամբան որ կը տանի Սէնթ Օպանէն դէպի Շաթօ Ռո- նու: Ճամբուն երկայնքը ինքնա- շարժներ կը սպասէին որոնց տէ- րերը թափօրին մասնակցեցան:

Ցինեի եպիսկոպոսը, գերա- պայծառ Փօրսէն կատարեց վեր- ջին արարողութիւնները: Յետոյ խօսեցաւ Պ. Պօյու, որ խօսքը ուղ- ղելով նահատակներուն, ըսաւ. «Խաղաղութեամբ քնացէք, եւ երբեք մի խորհիք բոլոր անոնց վրայ զոր կը ձգէք ձեր ետին. ա- նոնք կարօտ չպիտի մնան»: Կար- գով խօսեցան նաեւ ուրիշ վեց բարձր անձնաւորութիւններ, ի- րենց յարգանքը մատուցանելով նահատակներուն:

Ֆրանսացիներուն մէջ կար քիմիագէտ ճարտարագէտ մը, որ իր անձնուիրութեան զոհ գնաց: Ուզեր էր ներս մտնել, աղէտին պատճառը հասկնալու համար: Կան նաեւ երկու եղբայրներ:

Հայերը զետեղուեցան ֆրան- սացիներու կողքին, բուն գերեզ- մանատան մէջ: Իսկ միւսները՝ յաւելուածական մասի մը մէջ որ դեռ պարապ էր:

Առաջին հայ զոհը կը թողու այրի մը եւ երեք որբուկներ: Հազիւ երկու ամիս առաջ Սու- րիայէն հասած էին վեց ամսուան պայմանագրով մը: Իսկ երկրորդը կը թողու մայր մը եւ իրմէ փոքր եղբայր մը:

Արդեօք քանի՞երորդ զոհերն են ասոնք որ կուտանք ֆրանսա- կան ճարտարարուեստին հա- մար, մենք Հայերս մազապուր ազատած Թուրքիայէն, Սուրիա- յէն եւ պոլշեւիկեան սարսափ- ներէն...:

Ընկերութիւնը առժամապէս կ'օգնէ, մինչեւ որ դատարանը վճռէ որոշ գին մը:

Յաջորդով՝ տեղեկութիւններ մեր գաղութի մասին:

Զ. Դաւթեան

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ Խ. ԸՆՔԱՊԱՊԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՄԱՏԹԷՈՍ Գ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ, 19 Դեկտ. 926

ԶԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նախ ծանօթ քաղաքական դէպքերու բերումով հայ ժողո- վուրդը աշխարհի չորս կողմերը ցան ու ցրիւ ինկաւ, յետոյ տըն- տեսական կարօտութիւններու պատճառով, կտոր մը հացի հա- մար, մեր ժողովուրդը կրկին գաղթականութեան դիմեց:

Ֆրանսա՛ն եղաւ այն երկիրը, որուն ուղղուեցաւ ամէնէն աւելի գաղթական հայ աշխատաւորնե- րուն քայլերը: Ու տակաւին կան հայրենակիցներ, որոնք կը փա- փաքին Ֆրանսա մուտքի արտօ- նութիւն ստանալ: Ու խորհող չկայ, կազմակերպելու մասին ժողո- վուրդը, չկայ կազմակերպութիւն մը որ ցոյց տայ մեր ժողովուր- դին պահանջած տեղեկութիւնները եւայլն:

Զարսանճաքցիներու անձնուի- րութեան տեղեակ ըլլալով, կը հրաւիրեմ իմ հայրենակիցներս, իբրեւ հայ ժողովուրդին մէկ մասը, որ փութան կազմակեր- պուիլ այն շրջաններուն մէջ, ուր բաւարար թիւով հայրենակիցներ կան: Վստահ եմ որ ուրիշներ ալ պիտի հետեւին մեր օրինակին: Անհրաժեշտ է 1.— կազմել Զար- սանճաքցիներու միութեան ընդհ. կեդրոն մը, եւ մասնաճիւղեր: 2.— կազմել մարդահամար հայրենա- կիցներու մէջ: 3.— Հաւաքել զանազան որբանոցներու ցրուած որբերը ու տեղաւորել աշխատա- նոցներու մէջ: 4.— Զարկ տալ երիտասարդ Զարսանճաքցիներու զարգացման: 5.— Կապ հաստա- տել հայրենակիցներու միջեւ, եւ հայրենիքի սովորութիւններուն հետ: 6.— Ընտրել յարմար քա- ղաք մը, ուր գնուին հողեր, գործ հայթայթել եւայլն:

Կը կարծեմ թէ այս կոչս իր նպաստաւոր արդիւնքը պիտի տայ շուտով, քանի գիտեմ թէ Հալէպի մէջ Զարսանճաքցիները 36 հայ- րենակցական միութեանց մէջ առաջինը կը նկատուէր, ունէր յիսուն անոքնելու յատուկ իր պատսպարանը, չորս տարիէ ի վեր կը պահէ իր վարժարանը հայ որբուհիներու համար: Ասիկա մէկ օրինակն է միայն մեր Զարսան- ճաքցիներուն զոհողութիւններուն, անոնք կրնան աւելին ալ ընել: Ու- րեմն դէպի միութիւն եւ գործ, հայրենակիցներ:

Լ. Փայլակ

ԵԼԱԿ Կ'ՈՒՏԷ՞Ք

Լուար նահանգին Ուինիքօ քա- ղաքէն կը տեղեկացնեն թէ մե- տաղագործի մը պարտէզին մէջ օդը այնքա՛ն զաղջ է որ, ելակ- ները ծաղկեր են: Նոյն իսկ վեր- ջին օրերս կաղինի մեծութեամբ սկսեր են կախուիլ օդ առ օդ: Ո՞ւր բարով, այս ցուրտին, ա- նուշ ելակներ:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ"Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

22ՐԴ ՑԱՆԿ

Ա. Հիսարլեան, կրէնշէն (Զուիցերիա)	600.—
Մկրտիչ Մէզպուրեան	25.—
Ա. Ս.	20.—
Գումար	645.—
21րդ ցանկին գումարը	64555.80
Ընդհ. գումար	65200.80

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ստացած է հե- տեւեալ հանդերձեղէնները (գ. ցանկ).—

Տիկ. Դարսոյեան, Տիկին Ե- գինայէլեան, Պ. Եղիա Եսայ- եան, Դէորգոֆ ընտանիք 3 ծրար, Ռ. Ադամեան 3 ծրար, Անյայտ 1 ծրար, (վերջին երեքը «Արմէն Գարօ» խումբի միջոցաւ), Հ.Յ.Դ. Պուա Գոլոմպ խումբին միջոցաւ 3 հակ, Տիկին Պապօֆ, Պ. Խախ- լաջեան, խումբ մը երիտա- սարդներ: Բոլոր կապոցները Յանձնախումբը ուղարկած է Ա- մերիկեան Նպաստամատոյցին, 23 Նոյեմբերին, 2 Դեկտեմբե- րին եւ 14 Դեկտեմբերին: Ընդամէնը 62 բեռ:

*
**

Մարսիլիոյ Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան ձեռ- նարկած հանգանակութեան ցանկը.—

Վասպ. Հայր. Միութիւն 1000, Նուշանեան Եղբարք, Թ. Ռաշօ- եան, Ա. Անդրանիկեան, 100ա- կան ֆրանք, Դ. Եղիշեան, Շահ- պազեան եղբարք, Մ. Տինօեան, Յ. Խալողեան, Մ. Շահինեան, Անդրանեան եղբարք, Տիկին Պայծառ Նազարեան եւ զաւակ- ներ, Օր. Աղաւնի Փողարարեան, Խ. Վարդանեան, Ս. Կազիկեան, Անհատ մը, Հ. Նաթանեան, Օ. Մէյխանաճեան, Մ. Թովմաս- եան, Օ. Դաւիթեան, Ե. Օհան- եան 50ական ֆրանք, Ա. Տէր Մարտիրոսեան, Շ. Պետրոսեան 40ական ֆրանք, Տօքթ. Ա. Շահբալեան, Գ. Սաֆեան, Ա. Կակոսեան, Վ. Մարգարեան, Ա. Գրիգորեան, Ա. Դանիէլեան, Դ. Աղաւնեան, Տիկ. Լուսաբեր Յով- հաննէսեան, Յ. Զորպաճեան, Մ. Խաչատուրեան, Տիկին. Իսկու- հի Վարդանեան եւ որդի, Ա. Աւ- տօեան, Փ. Գազանճեան, Ա. Մու- րատեան, Ա. Հիւսեան, Հ. Մել- քոնեան 30ական ֆրանք, Պ. Մարգարեան 35 ֆրանք, Պօղոս Հիւսեան, Զ. Զաւօեան, Կ. Ղու- կասեան, Մ. Չըրքեան, Ա. Յա- կոբեան, Ս. Ազիզեան, Վ. Շա- հինեան, Օ. Ասլանեան, Ղ. Տէր Պետրոսեան, Դ. Յարութիւնեան, Ս. Կարապետեան, Ա. Սարգիս- եան, Մ. Աւետիսեան, Յ. Յա- կոբեան, Բ. Դաւիթեան, Մ. Շա- հինեան 25ական ֆրանք, Ա. Սինեքերիմեան, Պ. Ալօեան, Ս. Կարապետեան, Մ. Սահակեան, Գ. Գէորգեան, Յ. Կուպաթեան, Մ. Ղազարեան, Պ. Կարապետ- եան, Մ. Սարգիսեան, Յ. Խլօ- եան, Օ. Գրիգորեան, Խ. Եավ- րուեան, Մ. Մալօեան, Տ. Յով- նանեան, Մ. Սահակեան, Պ. Ա- ւետիսեան, Մ. Առիկեան, Ա. Կարապետեան, Օ. Մուրատեան, Մ. Մանուկեան, Ս. Յարութիւն- եան, Օ. Այվազեան, Տիկ. Մար- գարիտ Պետրոսեան, Մ. Գրի- գորեան, Գ. Կատանեան, Պօղոս Մարկոսեան, Ա. Հիւսեան, Ն. Հէրօեան, Ս. Յակոբեան, Յ. Խաչատուրեան, Յ. Զէրօեան, Վ. Խէրօեան, Ա. Մարգարեան, Բ. Գասպարեան 20ական ֆրանք, Զ. Զաքարեան, Յ. Գրիգորեան, Տիկ. Աղաւնի Մէհլէպէշեան, Վ. Խլօեան, Վ. Գալէնտէրեան, Ա. Վարդանեան, Վ. Գրիգորեան 15ական ֆրանք: Հ. Ճօնխօշեան, Ա. Կամպօեան, Մ. Ալօեան, Տ. Գասպարեան, Գ. Պօյաճեան, Կ. Անթառամեան՝ Տիկ. Մաքրուհի

(Շար. կարդալ Գ. էջ 3րդ սիւնակ)

բին մէջ կ՚ամփոփէ Սահակ քահանային եւ իր ընկերներուն «ցուցադրական» դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ։ Մուտքը ազատ է։

Անշուշտ յայտագիրին հետ պատրաստուած պէտք է ըլլան նաեւ մեղադրեալներուն մեղայագիրը, եւ Նոր կրօնքին Նորընծայական մանիֆէստը։

Խառն դատարանը Վենետիկ կը փոխադրուի

Թուրք կառավարութեան եւ օտար պետութեանց հպատակներուն միջեւ առկախ խնդիրներու կարգադրութեանը համար անցեալ տարի Պոլսոյ մէջ կազմուած էին Լօզանի դաշնագրով նախատեսուած խառն դատարանները և կեդրոն որոշուած էր Պոլիսը։

Թուրքեւֆրանսական խառն դատարանի նախագահ Պ. Ասէր 8 Նոյեմ. Թուակիր նամակ մը գրելով Թուրք ներկայացուցիչ Օսման, պէյին առաջարկած է որ ժամանակի մը համար դատարանը իր նիստերը գումարէ Վենետիկի մէջ։ Օսման պէյ պատասխանած է թէ այդ առաջարկը հակառակ է Լօզանի դաշնագրի տրամադրութեան, Պ. Ասէր պնդած է եւ աւելցուցած թէ իր առաջարկը ընդունուած է նաեւ ֆրանս. ներկայացուցիչին կողմէ եւ թէ դատարանին Վենետիկի մէջ քանի մը նիստ գումարելուն մասին մեծամասնութեամբ որոշում տրուած է եւ նոյն իսկ գումարման թուական որոշուած է Յունուարի վերջին կէսը։

Պոլսոյ երկրաշարժը

Գրեցինք թէ անցած շաբաթ երկրաշարժ տեղի ունեցած է Պոլսոյ մէջ, որ տեւած է 15 երկվայրկեան։ Պոլսոյ թերթերը կը հաղորդեն թէ ցնցումը երեք անգամ կրկնուած է կէս ժամ միջոցով։ Կարգ մը վայրերու մէջ խուճապ ծագած է։ Վաճառատան մը մէջ ապրանքները վար ինկած են։ Մարդկային եւ նիւթական կորուստ չկայ։

Ընկերվարական շարժում

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան վարչական միայուն յանձնախումբը նիստ գումարեց Լէոն Պլումի նախագահութեամբ։ Փօլ Պօնքուր զեկոյց տուաւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի վերջին նստաշրջանի աշխատանքներուն մասին։

Որոշուեցաւ կուսակցութեան օրկան «Փօփիւլէր»ը, որ շաբաթը մէկ անգամ կը հրատարակուի, օրաթերթի վերածել Յունուար 22էն սկսեալ։ Կուսակցութեան տարեկան համաժողովը որոշուեցաւ գումարել Լիոնի մէջ Ապրիլ 17 ին։

Մանուկներուն կաղանդը

Հանրապետութեան նախագահ Պ. Կասթօն Տումէրկ կիրակի կէսօրէն վերջ Էլիզէի պալատին մէջ ընդունեց Փարիզի վարժարաններու աշակերտներէն 200 հոգի։ Շքեղ կաղանդի ծառ մը պատրաստուած էր եւ զարդարուած գոյնզգոյն մոմերով, շաքարեղէններով եւ պտուղներով։ Ֆրաթէլլինի եղբայրները զուարճալի խաղեր ներկայացուցին։ Պ. Տումէրկ թէյասեղան տուաւ անոնց ի պատիւ, յետոյ անձամբ նուէրներ բաշխեց բոլորին։ Ներկայ էին ուսուցիչները եւ քաղաքապէտները։

Այսօր ալ Փարիզի Քաղաքապետարանին մէջ կաղանդի սեղան պիտի տրուի 300 աղքատ աշակերտներու։

Պատմական ադամանդը գտնուած

Հոկտեմբեր 12էն 13 լուսնալիք գիշերը Շանթիյեի թանգարանէն գողցուած էին կարգ մը պատմական արժէքաւոր ադամանդներ, որոնց մէջ նաեւ «Կոան Քօնտէ» անունով ծանօթ վարդագոյն խոշոր ադամանդը։ Ներքին Նախարարութիւնը եւ Ապահովութեան տեսչութիւնը հակառակ իրենց ջանքերուն, չէին կրցած գողերը եւ գօղօնը գտնել։ Դիպուած մը այդ գործը տեսաւ։ Ատենէ մը ի վեր Մեթրոփօլ պանդոկը կը բնակէր Քառւֆէր անուն Ալզասցի մը, որ պանդոկապետին յայտնեց թէ 24 ժամուան համար Փարիզէն պիտի բացակայի եւ խնդրեց սենեակը ուրիշին չտալ։ Յաջորդ օրը վերադարձած չըլլալով, սպասուհին Քառւֆէրի սենեակը ելաւ եւ անոր պատկանող առարկաները դրաւ պայուսակի մը մէջ, որ բանալիով չէր գոցուած։ Սպասուհին պայուսակին մէջ խնձոր մը գտաւ եւ զայն խածնելու փափաքին չդիմացաւ. սակայն կարծր բան մը հանդիպեցաւ ակռային։ Վարդագոյն ադամանդն էր։ Սպասուհին անմիջապէս պանդոկատիրոջ տարաւ թանկագին քարը։ 10 վայրկեան վերջ արդէն ոստիկանի մը միջոցաւ քարը յանձնուեցաւ Ներքին Նախարար Պ. Ալպէռ Սառօի։

Քիչ վերջ Քառւֆէր պանդոկ հասնելով ձերբակալուեցաւ գաղտնի ոստիկաններուն կողմէ։ Նոյնպէս ձերբակալուեցաւ յիշեալին մօրեղբօրորդին Սութէր, որ բուն գողն է։ Հարցաքննութենէն հասկցուեցաւ որ գողցուած գոհարներէն մաս մը 25,000 ֆրանքի ծախած են Տիկին Մարիա Հավրօզարի, որ քարերը հանած եւ ոսկիները հալեցուցած էր։ Այդ քարերը լեհ միջնորդ Կօլտէնրաթի միջոցաւ 30,000 ֆրանքի ծախուեցան պատուաւոր վաճառականի մը, որ իր կարգին 40,000 ֆրանքով ուրիշի մը ծախեց զանոնք։

Ձերբակալուած են նաեւ Տիկ. Հավրօզար եւ Պ. Կօլտէնրաթ։

Վենիզէլօս կը վերադառնայ

Երեք տարուան կամաւոր աքսորէ մը յետոյ Վէնիզէլոս Յունաստան պիտի դառնայ յառաջիկայ գարնան, եւ պիտի այցելէ իր ծննդավայրը Կրետէ։ Մակեդոնիոյ եւ Կրետէի բնակիչները հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը կը պատրաստեն։ Կը կարծուի թէ այլեւս Յունաստան պիտի մնայ եւ քաղաքական կեանքի պիտի մասնակցի,

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԴԵՐԱՍԱՆ Փափազեան Թիֆլիսի մէջ, տարպէճանեան Թուրքերէնով, Սուրէյա եւ Կիւլրահաթ խանըմներուն հետ, Օթէլլօ խաղացած է վերջերս, նոյնքան յաջող, որքան հայերէնը։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ եօթնուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Յոյն մը, որ կեղծ ամերիկեան անցագիրներ կը ծախէր։

ԵԳԻՊՏ. Քրէտի Ֆօնսիէի դեկտ. 15ի վիճակահանութեան մէջ 50000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը. 390,544 (1886ի շըրջաբերութենէն), 782,670 (1903էն), 31,171 (1911էն)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՌՈՍՏՈՄ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

դեկտ. 25 շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Théatre Renée Maubel, 10 Rue de l'Orient, Métro Blanche.

կը ներկայացուի **17 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐ** տրամը

կը մասնակցին Պ. Պ. Մարութեան, Շահան Սարեան, Նաւասարդեան, Տիկին Տէրուան եւ Օրիորդ Անահիտ։ Տոմսերը ժողովրդական։

ՏՐԱՄԱԹԻՔԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ի ՊԱՏԻՒ ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ

26 դեկտ. կիրակի գիշեր 8.30ին Soeiétés Savantesի սրահը Ամերիկացի յայտնի Թատերագիր ՄԻՍ ՄԱՐԿՐԻԹ ՄԱՅԵՐԻ ՊԷՊԷՔՍ (MY BABY) ծիծաղաշարժ զաւեշտը 3 արար

Տոմսակները «ԿԱՎՌՕՇ»էն 233 Faub. St. Martin եւ դեկավաբութենէն 63, Mr. le Prince.

(Շար. Գ. էջէն)

Կայթաճեան, Ս. Քէհէեան, Տիկ. Պայծառ Հէրօեան, Տ. Տէրտէրեան, Օր. Սաթենիկ Յակոբեան, Ս. Տէրտէրեան, Օր. Աղաւնի Յովսէփեան, Ա. Կուպաթեան, Մ. Սաղաթէլեան, Տիկ. Իսկուհի Պարթեւեան, Թ. Սօսօեան, Ա. Պարէեան, Մատամ Էլէն՝ ֆրանսացի՝ Շուշանեան 10ական ֆըրանք, Կ. Հէքիմեան, Տիկ. Իսկուհի Կիւլիկեան, Ս. Քարսեղեան, Կ. Պօղոսեան, Ա. Պերճեան, Մ. Քալանճեան, ցիկ. Անթառամ Սարգիսեան 5ական ֆրանք։ Գումար 4105 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 10 Դեկտ.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Բեռլի» խումբի ժողովը վաղը՝ Եշ. Դեկտ. 23ին ժամը ճիշտ 8,30ին, նախկին գրադարանը, 181 Rue Rabelais: Դասախօս՝ ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՅԱՐԴԴՈՂԻ 9րդ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշ. ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը: Նիւթ՝ «Հայկ. արուեստը»:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Վարուժան խումբին ընդհանուր ժողովը Կիրակի Դեկտ. 26 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 1ին։ Սախպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր անդամները իրենց անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. «Արմէն Գարօ» խումբի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 25ին Շաբաթ օր կէսօրէն վերջ, ժամը ճիշտ 3ին, Ռոստոմի գրադարանը, Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի ընդհ. ժողովը Կիրակի 26 Դեկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին հայ ժող. լսարանը (Փօնթէվէք)։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը՝ Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, նիւթ՝ «Նիւթակա՞ն թէ ֆիզիքական»։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները համակիրները եւ հայրենակիցները։

Հ.Յ.Դ. Մարսիլիոյ Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 24 Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է նոր անդամատետրեր ստանալու համար։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը՝ 24 Դեկտ. Ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին նախկին գրադարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Զառա քաղաքի եւ շրջականներու Հայրենակց. Միութիւնը, հիմնուած 1924ին, Մարսիլիա, մասնակցութեամբ Զառացիներու, Քարհատցիներու. ճէնճինցիներու, եւ Ղարապօղազցիներու, իր ընդհ. ժողովը կը գումարէ դեկտեմբեր 26ին րիւ տէ Տօմինիքէն թիւ 29: Ալագասցիներու եւ Թոթորակցիներու, Տէվօգացիներու եւ Դէգէյլուցիներու համար եւս մուտքը ազատ է։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի ընդհ. անդամական ժողովը՝ 26 դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին իր ընթերցասրահին մէջ, (Floria, 61 Rue Mr. le Prince, Métro St michel:

Օրակարգ. — վարչութեան գործունէութեան քառամսեայ տեղեկագիր եւ ուրիշ հարցեր: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ որբերը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խ. ՔԷՍՐԻԿԻ Երիտ. Միութեան ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն սարքած երեկոյթը՝ 25 Դեկտմ. Շաբաթ գիշեր 8.30ին, 5 Rue Lulli: Կը ներկայացուի ՍԱ ՉԻ ԼԻՆԻ ՆԱ ԼԻՆԻ կամ ՄԱՇԱԴԻ Ի ԲԱԴ Կովկասեան օփէրէթը եւ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ։ Պուֆէին հասոյթն ալ պիտի յատկացուի նոյն նպատակին։ Մուտք 7, 5, եւ 4 ֆրանք։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶ, Եմէլեան.— Կը խնդրուի քանի մը հատ եւս ղրկել։

ԼԻՈՆ, Յ. Ն.— Ձեր գործին համար կրնաք գրել Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեանի, 2 Rue Victor Hugo, Bois Colombes (Seine).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գէորգ Սողոբյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողոբյեան եւ եղբայրը վ արդան, վ անի Ալճավազ գաւառի Նորշունչուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրազիլիոյ Ռիօկրանտ-տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին: իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénian Montana (Suisse).

— Տիկին Մարի Գապարաճեան կը փնտռէ իր որդին Վըռամշապուհ Գապարաճեանը 23 տարեկան, որ ասկէ հինգ տարի առաջ Կ. Պոլիս Հարպիէ Անգլիացիներուն քով իբր թարգման կը ծառայէր։ Վերջերս Սելանիկ ըլլալը իմացուելով՝ կը խնդրուի տեղեկացնել իր հասցէն մօրը՝ Մարի Գապարաճեանի, Us. Courtasse, P. Chabèrt, Flaviac, Ardèche (France)

Կը խնդրուի Սելանիկի թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ եղբայրս Ստեփան Շիրվանեան (կեսարացի) Պոլսոյ Գատըգիւղի Մխիթարեան որբանոցէն, որուն Իտալիա փոխադրուելէն ի վեր ոեւէ լուր չունիմ։ Տեղեկացնել Hagop Chirvanianի 18 Rue Lemarois, Paris.

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Ղալտի գիւղէն Մկրտիչ Գապասագալեան եւ Գդմաճ գիւղէն Սարգիս Թաշճիեան, որոնք 1924 ին Ֆրանսա եկած են եւ կը գտնուին Մարսէյլ: Տեղեկացնել իրենց հայրենակից Երանոս Գաբամաճուկեանի, Nyoiseau, Segre (Maine et Loire) Թիւ 22. իր քոյրը Շնորհիկ Թաշճեան Մարսիլիոյ որբանոցն է:

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Դեկտեմբեր 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	119	60
Տոլար,	Dollar	24	65
Մարք (ոսկի)	Mark	5	80
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	95
Թրք. ոսկի	» or	114	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատը	Léva	17	75
Տրախմի »	Drachme	32	
Լիր » »	Lire	111	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	—
Զուից. »	Frc. Suisse	474	—
Լէյ 100 հատը	Ley	13	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3200	—
»	II »	1700	—
»	III »	1500	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10°



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ
24
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1926
24 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 219 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳ ՏՐՈՒԱԾ Է ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ, ՆԱՆՍԷՆԻ ԱՆՑԱԳԻՐ ՉՊԱՀԱՆՋԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ԱՊՕՐԻՆԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Նոյեմբեր 29ի տխրահռչակ օրուան առթիւ, Երեւանի մէջ տօներ են նաեւ «հայկական դիվիզիայի» (զօրաբաժին) 6րդ տարեդարձը: Այս մասին ալ փառաբանական տողեր կը կարդանք խորհրդային թերթերուն մէջ:

Այսպէս, «Խորհրդային Հայաստան» կը հրատարակէ գրուածքներ՝ Լուկաշինի, Ա. Կարինեանի եւ ուրիշ յայտնի եւ անյայտ վարիչներու կողմէ: («Խ. Հ.» 5 Դեկտ.):

Նախորդ վարչապետը, որ լուրջ մարդու համբաւ կը վայելէր, իր «մեծացուցէ»ին մէջ սահեցուցեր է սա տողերը.

— «Դաշնակներու Հայաստանն ալ բանակ ունէր: Այդ բանակը ծնած էր իբրեւ ապօրինի զաւակ աշխարհակալութեան: Անորուղեցոյց աստղն էր՝ ծառայել աշխարհակալութեան եւ ազգայնականութեան: ...կարմիր բանակը կը ծառայէ բանուոր-գիւղացիական զանգուածներուն:»

Իսկ Արտաշէս Կարինեան, «գրականագէտ» եւ Նախագահ Հայկենտգործկոմի (Խորհրդարան), կ՚աւելցնէ.

— «Վեց տարի առաջ Հայաստանում բանակը բուրժուազիային ծառայող եւ սպասաւորող մի ուժ էր: Նա օգնում էր շահագործողներին: Նա ամրացնում էր բանուորների եւ գիւղացիների շղթաները, պաշտպանում՝ բռնակալական կարգերը եւ միշտ ու ամէն տեղ հարուածում բանուորներին եւ գիւղացիներին»:

Խօսինք պարզութեամբ, քակելու համար այս շնական լրբութեան եւ գռեհիկ ճամարտակութեան ամբողջ հիւսուածքը:

«Դաշնակներու Հայաստանն ալ բանակ ունէր», այո՛: Այդ բանակին կորիզը կը կազմէին այն բանուորներն ու գիւղացիները, որոնք տարիներով սար ու ձոր կտրեցին, անխնայ խոշտանգուեցան սուլթանական եւ ցարական բանտերու մէջ, որպէս զի իրենց գլուխը դնելիք տեղ մը ունենան, կարենան ազատօրէն աշխատիլ եւ անկաշկանդ վայելել ու ստեղծագործել: Անոնք Լէնինէն շատ առաջ լսեր էին ազատութեան խօսքը՝ ռուս ժողովուրդի տաղանդաւոր զաւակներուն բերնով ու գրչով: Անոնք ինքնակամ եւ արի խոյանքով մը կը նետուէին կրկէս, լաւագոյն օրերու մարտակոչը հնչեցնելով: Անոնց համար վերացական հասկացողութիւններ էին Անգլիան, Ֆրանսան, Ռուսիան, կամ «կապիտալիստական իմպերեալիզմը»: Անոնք արիւն կը թափէին բռնակալութեան ճիրաններուն տակ, մինչ դուք «մատերիալիստական դիալեկտիկայի» դասերը կը սերտէիք համալսարաններու մէջ:

Այդ կորիզը, բազմապատկուած եւ խումբ-խումբ զինուորագրուած, օրհասական կռիւ մղեց եօթը ճակատի վրայ, և 1918ին, յաջողեցաւ հասնիլ որոշ հանգրուան մը: Ձեզմէն բան մը ստեղծել կ՚ուզէին անոնք, հայ բանուորներն ու գիւղացիները, բայց հազիւ հայրենի երդիքին քարերը շարած, զարնուեցան կողէն, ձե՛ր իսկ դաւադրութեամբ: Զարնուեցան սրտէն ու ճակտէն՝ Ռուսէն եւ Թուրքէն, ձեր իսկ մատնութեամբ եւ գործակցութեամբ:

Եւ պարտուեցան, ճակատագրական պահու մը: Այդ պարտութիւնը՝ փառքի օր մը եղաւ ձեզի համար, ինչպէս զինակից Թուրքիոյ համար, որ կռիւ յայտարարած էր ոչ թէ Հայաստանի կամ հայ ժողովուրդին, այլ ... «Դաշնակ»ներուն դէմ: «Մուսթաֆա Քէմալ եղբա՛յրդ է գալիս, մի՛ վախենար, հայ բանւոր»:

Ծամբան բացուած էր եւ դուք առատ մը Երեւան առիք ձեր շունչը, Բագուէն եւ Ռուսաստանի խորերէն, կռնակ տուած 11րդ կարմիր բանակին: Ու անսասան կ՚իշխէք — ո՛չ միայն Գարաբէքիր Քեազիմ ու Օրժոնիկիցէն, Չիչերինն ու Մուսաբէգով: Կ՚իշխէք այնքան տիրաբար, այնքան պիրկ շղթաներու տակ, որ քար լռութեան դատապարտած էք բանւորն ու գիւղացին, եւ անոնց անունն ու քրտինքը պատուանդան շինած, ձեր կռնակը՝ Չեկային, եւ ականջը՝ Մոսկուային, կը սպառնաք բոլորին, բոլորի՛ն: Դուք շատ լաւ գիտէք որ, առանց կարմիր բանակին, քսանըչորս ժամ իսկ չի կրնար տեւել ձեր իշխանութիւնը: Կը խոստովանի՞ք թէ առանց Մոսկուայի հրամանին մէկ թղուառ գաղթական չի կրնար Հայաստան մտնել: Կը տեսնէք, վերջապէս, որ ձեր լրձնաշուրթն փառաբանութիւնը եղբայրական Թուրքիոյ հանդէպ, ձեր խնդութեան ճիչերը՝ Կիլիկիոյ եւ Փոքր Ասիոյ պարպումին առթիւ,— ոչ իսկ հայկական դպրոցի մը պատը կրնան փրկել:

Արդ, եթէ «Դաշնակ»ներու բանակը «ապօրինի զաւակն էր աշխարհակալութեան», որովհետեւ հաւատաց շատ մը բաներու եւ կռուեցաւ անոնց իրականացման համար,— հապա ի՞նչ է անունը ձե՛ր իշխանութեան, որ ամէն ստորնութեան գիջանեցաւ ինչպէս հասարակ միջնորդ մը, հայրենիքը ծախելու եւ ստրկացնելու համար:

Ի՞նչ է անունը ձեր անպատիւ արարքին...

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսայի Մանուկներու պաշտպան ընկերութիւնը Երեքշաբթի գիշեր երեկոյթ մը սարքած էր Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, ի նպաստ Շիրակի հայ աղէտեալ մանուկներուն:

Հանդէսը, որուն նպատակն էր Ֆրանս. ժողովուրդին նպաստը ապահովել մեր հայրենիքի աղէտեալներուն, չյաջողեցաւ, անոր համար որ սրահի ցանցառ բազմութեան մեծ մասը Հայեր կը կազմէին:

Փրոֆ. Վիքթոր Պաշ հիւանդութեան պատճառաւ կը բացակայէր. իրեն տեղ նախագահեց Պ. Ատամնար, որ բացատրեց հանդէսին զուտ մարդասիրական նպատակը: Յետոյ խօսեցաւ երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Իվօն Տէլպօս, որ յայտնեց թէ Հայաստանը անձամբ չի ճանչնար, սակայն շատ բան գիտէ անոր տառապանքին մասին: Կարդաց Տիկ. Վիօլիսի մէկ գրութիւնը աղէտին մասին, բացատրեց թէ Ամերիկեան Նըպաստամատոյցը եւ կառավարութիւնը աջակցած են, սակայն կարիքը մեծ է. ձիւն կայ, պըզտիկները ցրտահար կը դողան, Կարմիր Խաչը հեռագրով հա- [illegible]

Մանուկներու պաշտպան ընկերութիւնը, ըսաւ, որ 20,000 մանուկներ ազատած է 1921ին Ռուսիոյ մէջ, այս անգամ ալ պիտի ընէ իր կարելին: Ու կոչ ուղղեց ներկաներուն, որ Նոր Տարիի եւ Ծնունդի առթիւ յիշեն, Յիսուսի պէս, աղքատ մանուկները:

Յետոյ ներկայացուեցաւ ֆիլմ մը, որ կը սկսէր հետեւեալ բառերով. «Երկիրն իրենից ներկայացնում է աւերակների մի կոյտ» ու ցոյց կուտար Լէնինականի աղէտեալ մէկ քանի փողոցները: Յետոյ կտորներ «Խորհրդային Հայաստան» ֆիլմէն, զոր անցած տարուընէ ի վեր կը տեսնենք: Ողորմելի է վիճակը ցընցոտիներ հագած աղտոտ մանուկներու, զորս կը ցուցադրեն ամէն տեղ Հօկի վարիչները: Հայաստան դրախտի վերածուելէն վեց տարի վերջ ալ դեռ կա՞ն եղեր այդպէս տիպեր:

Տեղի անձկութեան պատճառով յաջորդ թիւին կը պահենք խօսուած ճառերուն ամփոփումը:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ճամբորդի մը տուած տեղեկութիւններէն կ՚իմանանք թէ Մէրսինի մէջ կան 150 Հայեր, համախմբուած կեսարիոյ շրջանէն, եւ կ՚աշխատին յանձնակատարութեամբ եւ նաւահանգիստի գործերու վրայ: Կառավարութիւնը գրաւած է Հայոց եկեղեցին եւ սինէմայի վերածած: Դպրոցը յատկացուած է կառավարական հաստատութեան մը: Ամերիկեան եւ ֆրանսական վարժարաններն ալ փակուած են:

Տարսոնի մէջ կան 20-30 Հայեր, աննախանձելի կացութեան մը մատնուած: Տեղական ալիւրի եւ բամպակի գործարաններու մէջ օրավարձքով կ՚աշխատին: Եկեղեցին եւ դպրոցը հիմնայատակ քանդուած են: Ամերիկեան գոլէճ մը միայն կայ:

Ատանայի մէջ մօտ 200 Հայեր կան, որոնք անգործ են, ուրիշներ օրավարձքով կ՚աշխատին: Գերապայծառ մը կ՚ապրի դեռ հոն: Եկեղեցի եւ դպրոց չկայ: Թուրք կառավարութիւնը Հայերուն դիւրութիւն կուտայ մեկնելու համար միայն:

Սակայն չի մոռնար պետական նախկին տուրքերը պահանջել, նոյն իսկ հեռանալու տարուան տուրքն ալ ամբողջ: Թուրք կառավարութիւնը Հայերէն զինուոր կը հաւաքէ, բայց զէնք չի տար, այլ գործաւորական վաշտերու մէջ կը դնէ զանոնք: Այն Հայերը, որոնք զինուոր չեն ուզեր երթալ, երեք զօրակոչի ենթակայ են: Առաջինէն ազատելու համար պիտի վճարեն 1000 ոսկի, երկրորդէն՝ 600 ոսկի, երրորդէն՝ 300 ոսկի:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Նորէն լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ, Թուրքիոյ մէջ, մանուկներու մահուան համեմատութիւնը: Պէսիմ Ըօմէր փաշա հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է այս առթիւ.—

Դժբախտաբար կանոնաւոր վիճակագրութիւններ չկան. Անցեալ տարի Էնկիւրիի մէջ գումարուած համաժողովին տեղեկագիր մը ներկայացնելու համար, զանազան նահանգներէ տեղեկութիւններ ուզեցի: Եկած պատասխաններէն կ՚երեւար թէ, կարգ մը նահանգներու մէջ, ինչպէս Տրապիզոն, մանուկներու մահացութեան համեմատութիւ- [illegible] *ղերու մէջ 100էն 10 և 15, իսկ մէկ մասին մէջ ալ, օրինակ Կիրասոն մինչեւ 100էն 45 է:*

Բայց եւ այնպէս, հակառակ անոր որ վերջնական թիւեր չկան, մեր երկրին մէջ տեղի ունեցող մահերուն թիւը ահաւոր հանգամանք մը ունի, եթէ բաղդատենք ուրիշ երկիրներու հետ: Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ պէտք է որ կարեւորութիւն տանք բնակչութեան յաւելման խնդրին. ասոր համար ալ երեք կէտեր նկատի առնելու է.— ծընունդ, մահ և ներգաղթ: Առաջին կէտով զբաղելու պէտք չունինք, որովհետեւ Թուրքիոյ մէջ ծընունդները պակսեցնելու հակամիտութիւն չկայ. 4-5, նոյն իսկ 7-8 զաւակ ունեցող մայրերը կարեւոր թիւ մը կը կազմեն մեր երկրին մէջ: Մինչդեռ կը պատահի որ 8 զաւակ ունեցող մայր մը կը զրկուի իր բոլոր հոգեհատորներէն: Ասա թէ ո՞ւր է վըտանգը:

Մահերու շատութեան պատճառները բազմաթիւ են, ինչպէս թշուառութիւն, հակառողջապահական բնակարան եւն. եւն.: Բայց ամէնէն հիմնական պատճառը՝ տգիտութիւնն է. մեր մայրերը չեն գիտեր իրենց զաւակները մեծցնելու կերպը, եւ յաճախ անոնց կորուստին պատճառ կ՚ըլլան:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Պոլսոյ երկրաշարժը զօրաւոր ցնցումներ պատճառած է ամէնէն աւելի կղզիներուն, մասնաւորապէս Հէյպէլիի մէջ: Ժողովուրդը փողոց թափած է սարսափահար: Երկրաշարժի շրջանակը երկարած է մինչեւ Իզմիթ, Չաթալճա, Պոլու, Շիլէ եւ Ինէկէօլ: Ցնցումը նախորդ տարիներու երկրաշարժէն աւելի սաստիկ է եղած:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ռուսիա մնացած 3948 աղնուականներու ընտանիքներէն 500ը սեփականազրկուած եւ արձակուած են խորհրդային միութենէն, մնացածներն ալ պիտի փարաքին մինչեւ Յունուար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դանիմար եւ Գործազրկութեան տագնապը

Նախարարական Խորհուրդը առջի օր զբաղեցաւ գործազրկութեան տագնապով: Հանրօգուտ շինութեանց եւ Աշխատանքի Նախարարները տեղեկութիւններ հաղորդեցին հրապարակի վիճակին մասին եւ ըսին թէ գործազրկութեան մասին ըսուածները մեծապէս չափազանցուած են եւ թէ ձեռք առնուած արգելիչ միջոցները արդէն զգալապէս մեղմացուցած են տագնապը:

Գործատէրերը կառավարութեան խորհուրդներուն հետեւելով որոշած են բանուորները արձակել ծայրայեղ պարագային միայն եւ առ այժմ գոհանալ ժամերու կրճատումով: Պատկան նախարարները ամէն միջոց ձեռք առած են որպէս զի օտար բանուորները չկարենան ուղղակի մրցիլ Ֆրանսացի բանուորին հետ: Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարը յայտնեց թէ ի հարկին կրնայ գործ հայթայթել մեծ թիւով անգործ բանուորներու: Աշխատանքի Նախարարութիւնն ալ գործազուրկներու մէկ ցանկը պատրաստել պիտի տայ, համաձայն իրենց մասնագիտութեանց, անոնց գործ հայթայթելու համար:

Ընկերային Օրէնսդրութեան Արհեստակցական ժողովը քուէարկեց օրակարգ մը, որով երկար տագնապի մը ցաւալի հետեւանքները կրճատելու համար կառավարութեան կ՚առաջարկէ 1.— Անմիջապէս վերաքննել օտար աշխատաւորներուն տրուած արտօնագիրները եւ տագնապի ենթարկուած գործերուն համար չնորոգել զանոնք: 2.— Հրաւիրել գործատէրերը որ ո՛չ մէկ Ֆրանսացի աշխատաւոր արձակուի, քանի օտարներ կ՚աշխատին նոյն գործարանին մէջ: 3.— Միջոցներ ձեռք առնել պայմանագրութեամբ եկած օտար բանուորներուն մասին: [illegible] *ները, յայտնեց որ եթէ իրական տագնապ ծագի, կառավարութիւնը անմիջապէս գործադրութեան պիտի դնէ հանրօգուտ շինութեանց կարգ մը ձեռնարկներ, ինչպէս՝ նոր ճամբաներու շինութիւն, նոր կամուրջներու կառուցում եւայլն:*

Անատօլուի նոր երկաթուղիները

Ինչպէս գրեցինք, Էնկիւրի համաձայնած է կարգ մը նոր երկաթուղիներ շինելու:

Շուէտական խմբակին հետ կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, այս խմբակը Էնկիւրի-Սվազ երկաթուղիին շինութիւնը պիտի շարունակէ: Ըրմաք կայարանէն սկսեալ գիծ մը պիտի շինուի, եւ Գըզըլ Ըրմաքի ուղղութեամբ պիտի անցնի Գալըճիքի տակէն, Չանղըրիէն, Գարաճավէրանէն ու Չէրքէզէն, եւ Զաֆրանպօլու իջնելով երկու թեւի պիտի բաժնուի:

Թեւերէն մէկը Սէօյիւտի վրայէն անցնելով պիտի յանգի այն շրջանը, ուր վերջերս քարածուխի հանքեր գտնուեցան:

Միւս թեւն ալ Զաֆրանպօլուէն Էրէյլի պիտի երթայ: Այս գիծը 580 քիլօմէթր երկարութիւն պիտի ունենայ:

Այս գիծէն զատ, շուէտական խումբը պիտի շինէ նաեւ գիծ մը, որ Կիւլլարէն սկսելով պիտի անցնի Փազարճըգ, Վիրանշէհիր, Մալաթիա, Արղընի եւ Տիարպէքիր: Այս գիծն ալ 500 քիլօմէթր երկարութիւն պիտի ունենայ:

Որով, շուէտական խմբակը ընդամէնը 1030 քիլօմէթր երկաթուղի պիտի շինէ Թուրքիոյ մէջ:

Միւս կողմէ, նոյն խմբակը յանձն առած է շինել նաեւ Էրէյլիի նաւահանգիստը:

Կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, Շուէտացիները ամէն տարի իրենց շինելիք երկաթուղիի փոխարժէքին կէսը կանխիկ պիտի ստանան կառավարութենէն: Երբ շինութիւնը աւարտի, մնացեալ կէսին համար ալ կառավարութիւնը փոխգիր (պօնօ) պիտի տայ:

Պելժ խմբակն ալ երկու գիծ պիտի շինէ: Մէկը Կեսարիա-Սվազ, իսկ միւսը՝ Թարկալ-Սվազ, ընդամէնը 400 քիլօմէթր երկարութեամբ: Պելժերը միեւնոյն ատեն պիտի շինեն Սամսոնի նաւահանգիստը: Վճարումի պայմանները նոյնն են Շուէտացիներու հետ. միայն Սամսոնի նաւահանգիստը Իթիպարը Միլլի դրամատան հետ ընկերովի պիտի շինուի:

Պելժերը 100,000 ոսկիի երաշխաւորութիւն տուած են, կառավարութիւնն ալ անոնց 600,000 ոսկի պիտի տայ, իբրեւ շինութեան ծախքի կանխավճար,

Մուսոլինի միշտ կը գործէ

Հռոմէն մը հեռագրեն թէ Յունուար 6ին ֆաշիստներու գերագոյն ժողովը վերջնապէս պիտի վաւերացնէ սահմանադրական բարենորոգումը: Ասունհետեւ Իտալիա պիտի ունենայ ծերակոյտ մը, որուն անդամները պիտի նշանակուին թագաւորին կողմէ, զօրավարներէ, ծովակալներէ, հռետորներէ, դատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ա.

Լօզանի դաշնագիրը անօրինակ յուսաբեկութիւն ստեղծեց մեր մէջ: Քաղաքականօրէն ոչ-իրատես եւ հոգեպէս կրօն, ամէն յոյս խորտակուած նկատեցինք՝ մենք մեզ համար:

Նոյնքան բարեմիտ եղաւ «Նոր» Թուրքիան: Թշնամին «ծովը թափուած էր»: Անգլիան՝ «փախած»: Ֆրանսան՝ «համակիր»: Ռուսաստանը՝ «զինակից»...:

Իսկ «ազգային սահմանները, — տարածուն ու լա՛յն գետնի մը վրայ,— «վերջնականօրէն ապահովագրուած»:

Ու մինչ շատերու կողմէ Լօզանը կ'ենթադրուէր Թուրքիոյ «փրկութեան խարիսխը», ես կը մտածէի թէ՝ ոչ մէկ դաշնագիր Թուրքիոյ համար այնքան վտանգաւոր եղած էր, որքան այդ կարգադրութիւնը:

Ճիշդ է թէ երեւութապէս կը ձերբազատուէր Թուրքիան: Կը տիրանար իր «սեփական» հողին: Կը «մաքրուէր» խորթ տարրերէն: Ու կը «փրկուէր» օտար ազդեցութիւններէ:

Բայց, էապէս, — Թուրքիան ստիպուած կ'ըլլար իր ուժերուն տարողութենէն անհամեմատ աւելի մեծ երկրամասի մը պաշտպանութեան ծանր բեռը առնել ուսերուն: Հող մը որ՝ ներքնապէս ու արտաքնապէս, բացայայտ կամ թաքուն, ցանկութիւններու է ենթակայ: Կը զրկուէր տնտեսական միակ ու մեծ կռուանէ մը, — քրիստոնեայ տարրերէն: Ազգայնամոլ, այլամերժ ու յիմար քաղաքականութեան մը հետեւանքով կը կորսնցնէր նիւթական օժանդակութեան մը [illegible]

Ի՞նչ դուրս եկաւ չորս տարուայ ընթացքին: Զբրբրենք դէպքերը: Արագ ու սահմանաւոր ներկայացնենք աշխարհագրական-քաղաքական, տնտեսական, վիճակագրական եւ ներքին-վարչական Թուրքիան:

* * *

Աշխարհագրական-քաղաքականօրէն վտանգուած է Թուրքիան: 750 հազար քառակուսի քիլօմեդր տարածութիւն մը պարտաւոր է պահպանել — դեռ չեմ յիշեր մշակումը, օգտագործումը եւայլն վեց-եօթը միլիոն բնակչութեամբ, դժուարին, սահմանափակ եւ յաճախ անգոյ միջոցներով: Արեւելեան սահմանները դուրսէն ապահով են այսօր...:

Ներսէ՞ն: Կարելի՞ է անտեսել քրտական վէրքը: Տէրսիմէն Խարբերդ ու մինչեւ Վան կամ Հէքեարի, կռիւը՝ ինչքան ալ մասնակի՝ փամփուշտ ու վառօդ է, ու, անպայման, երկուստեք նուազումի պատճառ կ'ըլլայ:

Ատելութիւնը եկեր հասեր է աստիճանի մը, որ մէկին կամ միւսին ճակատագրական փճացումովը կը վերջանայ: Հաւաստի տեղեկութիւնները, թէեւ լրիւ չեն, մէկ բան կը ճչեն, սակայն, — կռիւը ոչ միայն կը պահէ իր թափն ու տեւողութիւնը, այլեւ կը տարածուի հետզհետէ:

Հայկական յեղափոխութեան շրջանին կռիւը աւելի սիստեմատիք ու կազմակերպուած հանգամանք ունէր: Բայց մեղմ էր կռիւը տանելու համար ստիպուած էին մօտենալ: Հայ տարրը կայուն էր ու հողին կապուած: Իսկ հայ ֆէտային՝ զայն պաշտպանելու համար՝ հայ գիւղերուն շուրջ ճմլուելու դատապարտուած: 90ական եւ 900ական թուականներուն, Թուրք զինուորը ունէր սնանելու շատ աւելի լայն միջոցներ: Մէկ սահմանէն միւսը կար կազմակերպուած իշխանութիւն: Թուրք զանգուած: Եւ հայ գիւղեր՝ պարենաւորման համար:

Այսօր բոլորովին հակառակն է պատկերը: Քիւրտերը՝ ըլլալով մեծ մասով վաչկատուն, եւ թառած բարձրաբերձ կատարներու վրայ, Թուրք զինուորը ինքը ստիպուած է հազար ու մէկ դժուարութիւններով կորել այդ ճամբան: Զուրկ հաղորդակցութեան եւ ուրիշ բաւարար միջոցներէ, եւ, հետեւապէս անօթի, կիսամերկ, իրար անհաղորդ, կռիւը տանիլ բանակի մը համար բոլորովին աննպաստ տեղեր՝ — բարձունքներու վրայ: Կայ եւ ուրիշ պարագայ մը: Մենք ընդհանուր յենարան չունէինք: Եւ, յաճախ, մեր նահանջող կամ արշաւող ուժերը ստիպուած էին ճակատիլ, նաեւ, ռուսական սահմանապահ զինուորներու հետ:

Քիւրտերը ոչ միայն ազատ են այդ ուղղութեամբ, այլ եւ որոշ օժանդակութիւն կը վայելեն:

Մնաց որ, Էնկիւրին ինք եւս մտահոգուած է այդ վէրքով: Ու որոշած է, ամէն գնով թօթափել Քիւրտերը՝ «բարեկարգման» ծրագիրներ մշակելով, որոնք արմատական մաքրագործման որոշումներ են: Կը յաջողի՞ն թէ ոչ — անստոյգ է առ այժմ: Հարցը այն է, որ կռիւը անողորմ կը շարունակուի ու կը խորանայ, եւ Թուրքիան դեռ ստիպուած կ'ըլլայ արիւնկզակ Ալի Սայիպներ զրկել [illegible] Անկախութեան Դատարանի նախագահ...:

Արեւմտեան ճակատը աւելի բարեբախտ չէ: Իտալական վտանգը դամոկլեան սուր մը պիտի մնայ Թուրքիոյ համար: Այժմու ամբոխ համէջ պոռչտուքներով չի սնանիր: Իսկ Մուսոլինին, որ ամբոխին ներքին ծալքերուն թափանցելու յատկորոշ ձիրքն ունի, անպայման կը գիտակցի այդ իրողութեան: Աջ-ձախ զարնել փորձեց: Եւ, թէեւ միշտ զգոյշ ու կշռուած, բայց գիտցաւ ազդել արտաքին աշխարհի վրայ: Տեսակ մը ճարպիկ ձեռախաղ է իր փորձը: Արագ, իրարու ետեւէ, ուժեղ ու կտրուկ լուսարձակի մը նման՝ սահմանէ սահման երկարող: Անվերջ զբաղեցնող եւ իր նպատակին շուրջ փոփոխական կասկածներ ստեղծելու ձգտում մը: Երէկ Հապէշիստան է ուղղած իր նայուածքը: Յետոյ շրջագայեցաւ Իզմիրէն Ատալիա: Այսօր Ադրիականի ափն ու Պալքաններն արդէն...:

Այսպէս կամ այնպէս, որոշ է որ Արեւելքը — եւ մասնաւորապէս Ասիական Թուրքիոյ ծովեզրը,— ամէնէն պարարտ ու բաղձալի հողն է Իտալիոյ համար: Եւ եթէ Ֆրանսայի կամ ուրիշ պետութեան մը այս կամ այն հողամասը խնդրոյ առարկայ է, յաճախ, ատիկա, շատ հաւանօրէն, միջոց է պարզապէս, պարտադրելու մեծերը՝ որ համաձայնին Թրքական գետնին վրայ: Որոշ է Անգլիոյ հաւանութիւնը: Ֆրանսան հակառակ չէ: Իսկ Ռուսիան՝ նո՛յնքան սիրտբեկ՝ Թուրքիոյ հանդէպ: Չեմ հաշուեր Յունաստանն ու Պուլկարիան, որոնք առիթի կը սպասեն շունչ առնելու համար:

Սակայն, հետաքրքիր է մէ՛կ բան, Անգլիա համաձայն է Իտալիոյ լաւ: Բայց կը նկատէ՞ք, այս քանիերորդն է, որ մի՛շտ անգլիական թերթերը կուտան իտալական յարձակման մը պատրաստութեան լուրերը . . . : Ի՞նչ տարօրինակ բան է: Կարելի՞ է, որ Անգլիան նախ համաձայնի, եւ յետոյ . . . մատնէ:

Ու ճի՛շտ հո՛դ է վտանգին խուլութեան փաստը: Արագ ակնարկ մը նետեցէք անգլիական քաղաքականութեան վրայ: Ի՞նչ կը նշմարէք,— տնտեսապէս հարուածել՝ մի՛շտ Թնդանօթի սպառնալիքի տակ: Այդպէս նուաճեց Գերմանիան: Այդպէս կը մաշեցնէ՛ Ռուսաստանը: Նոյնն է եւ Թուրքիոյ հանդէպ:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ներն ու «Թայմզ»ները մէկ որոշ նպատակ ունին,— անվերջ վախի մէջ պահել Թուրքիան: Ցոյց տալ Իտալիոյ զինումներն ու պատրաստութիւնները, որպէսզի Էնկիւրին ստիպուի ոտքի պահել իր բանակը: Ի՞նչ կը մնայ ընել Քէմալին: Անտարբե՞ր ըլլալ,— կարելի չէ: Հաւնօրը Իզմիրի քթին տակն է: Իսկ Մուսոլինիի մատը՝ Միջերկրականի վրայէն՝ Արեւելք ուղղուած: Ուրեմն, ստիպուած է իր ուժը կեդրոնացնել ծովեզերք: Ու կը հսկէ արդէն: Մամուլէն գաղտնի, բայց ստոյգ է որ Թուրքիա իր բանակին մեծ մասը կեդրոնացուցած է Իզմիրէն Ատալիա գծին վրայ: Ու գիշեր-ցորեկ կը հսկէ: Կը հսկէ՛ խռոված: Անցեալ տարի ռազմափորձեր կատարեցին: Հիմա, այսպէս կամ այնպէս կը խոստովանի արդէն Թուրք մամուլը,— «պատրաստ ենք», «ով որ փորձանք կը փնտռէ՝ թո՛ղ գայ»:

Ո՞վ պիտի գայ: Իտալիա՞ն: Ի՞նչու կռուիլ, երբ ոտքի վրայ կարելի է քայքայել Թուրքիան: Ու ոչ մէկ բան այնքան արագ եւ ուժեղ կրնայ տկարացնել զայն, որքան՝ առանց պատերազմի մտնելու՝ միշտ պատերազմի սարսափին տակ ըլլալու պարագան:

Արդէն զէնքի տակ են դասերը: Եւ այս՝ ճի՛շտ այն շրջանին, երբ Թուրքիան՝ երկար պայքարներէ եւ սպառումներէ վերջ՝ պէտք ունէր ինքնամփոփման ու արդիւնաբեր աշխատանքի:

Իսկ ոտքի վրայ կեցած բանակ մը քանի մը կողմերով կը վնասէ երկրին: Նախ՝ անվերջ կը սպառէ գանձը: Եւ այն ալ՝ Թուրքիոյ աղքա՛տ գանձը: Երկրորդ՝ արդէն իսկ ամայի, աշխատող ու արտադրող ձեռքերէ զուրկ Թուրքիան կը զրկուի, նաեւ, իր ամէնէն կենդանի բազուկէն — երիտասարդ տարրէն : Արտերը կը մնան կիսով չափ մշակուած: Տուները անմարդ: Շուկան՝ կայուն:

Ուրեմն, նիւթական սպառումին հետ, նաեւ, նիւթական աճումին պակասը:

Երրորդ՝ զօրակոչէն կը վնասուի, նաեւ, բնակչութեան աճման ստիպողական պահանջը:

ՎԱՀՐԻՃ

ԽԵՆԹ ՄԸ ՈՃՐԱԳՈՐԾ

Ուրբաթ ցորեկին Պրեսթէն փարիզ առաջացող ճեպընթացին մէջ ոճիր մը պատահած է ճամբորդի մը կողմէ: Ճեպընթացը Սօ-պօէսսէ կայարանէն անցած պահուն, ուղեւորներու բաժինին վրայ, թէ լավաբոյին մէջէն մէկը ժամ մըն է դուրս չելլեր, պաշտօնեան կ'աշխատի դուռը բռնօրէն բանալ, երբ փորին մէջ ատրճանակի գնդակ մը կ'ընդունի ներսէն: Ճամբորդները կը վազեն օգնութեան, եւ երբ կը ջանային դուռը բանալ, ատրճանակի երկրորդ հարուածի մը տակ գետին կ'իյնայ ոճրագործը, որ բանուոր մըն է, եւ հաւանաբար նաեւ խենթ:

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՀՈԳԸ

«Ոչ ոք ըսած է մեզի, որ միշտ եւ ամէն անգամ երկպառակուած վիճակի մէջ պիտի մնանք, մինչեւ իսկ համազգային այսպիսի ահաւոր աղէտներու ատեն»:

«Յուսաբեր»

Հայրենասիրութեան սրբազան կիրքով եւ անկէ ներշնչուած յուզումներով գրուած վերի տողերը տպած ատեն, կը մոռնան որ մեր բովանդակ պատմութիւնը մեզի ըսած է թէ միշտ եւ ամէն անգամ երկպառակուած վիճակի մէջ պիտի մնանք, մինչեւ իսկ համազգային ահաւոր աղէտներու ատեն:

Անտարժէտ յոխորտութի՞ւն մըն է այս մտածումս թէ՛ իրական փաստերով ապացուցանելի ճշմարտութիւն մը:

Ցանց կ'ընեմ փաստով յիշել մեր անցեալ պատմութեան արձանագրութիւններէն, իրենց դասաւոր հետեւանքներով: Կ'առնեմ միայն վերջին շրջանները:—

Շարունակեցինք պահել երեք կաթողիկոսութիւններ, աթոռ եւ հակաթոռներ:

Ստեղծեցինք երեք պատրիարքարաններ՝ Գում.-Գափու, Սագըզ Աղաճ եւ Ֆինճանճըլար:

1908ի Թրքական յեղափոխութեան վաղորդայնին, երբ զգաստ եւ շրջահայեաց պիտի մնայինք, միասիրտ եւ միակամ, եղանք կոկորդ-կոկորդի:

Զինադադարի ընթացքին Պոլիս «Համազգային» կազմեցինք, ո՛չ այն զոր երգած էր Պէշիկթաշլեան, այլ սա չակերտաւորը, որ ունեցաւ երեք քաղաքականութիւն:

Դարձեալ նոյն շրջանին ունե[illegible] որ երկու հատուածի բաժնուեցաւ... առաջին նիստին իսկ: Ունեցանք երկու պատուիրակութիւններ, ունեցանք երկու ազգ: Ունեցանք հատուածներ որ տանիքներու վրայէն պոռացին թէ, Դաշնակցական կառավարութիւնը պոլշեվիկ է եւ իրենց ձայնը մասնաւորապէս լսելի ընել տուին անոնց որ ամէնէն աւելի կը խրտչէին այդ բառէն... Ամերիկացիներու եւ ասիկա որպէսզի sabotageի ենթարկէին այդ կառավարութիւնը:

Պառակտումը այնքան մոլեգնած էր մեզ որ Կարսի անկումը թշնամի ճակատի մը խորտակման գնծութիւնը տուաւ մեզի եւ գրոհը վերսկսաւ Հայաստանի անկախութեան այն ատենի միակ եւ վերջին ապաւէնին՝ Հ. Հանրապետութեան Պատուիրակութեան դէմ, մինչեւ անգամ երբ այդ Պատուիրակութեան հետ իրենց յարաբերութիւնները կը շարունակէին պահել Համաձայնական Պետութիւնները՝ որոնց քղանցքէն միայն կախուած էին նոյն այդ ցնծացողները: Ասոնք պառակտումի աջ թեւէն էին:

Պառակտողներու ձախ թեւը Հայաստանի եւ Մոսկուայի բանակցութիւնները ձախողեցնելու համար իր կարգին բանակցութիւնները վարեց եւ զինակցեցաւ Թուրքին հետ:

«Դարերու պատգամը» իրականացաւ Մայիս 28ին. բայց անգամ փարիզի մէջ իբրեւ ազգային ապատութեան տօն կը տօնենք Կարսի անկման, Հայաստանի անկախութեան խորտակման օրը:

Մեր պատմութիւնը չարձանագրեր միայն օտարներու եւ բնութեան տարրերու աւերները, այլ վերիվայր կործանումները մեր իսկ հարազատներու ձեռքով եւ պառակտումի կործանումներ...

Ուշադիր քննութիւն մը մեր բնագաւառներու մեծ քաղաքներէն, մինչեւ յետին գիւղերու եւ աւաններու պատմութեանց մէջ պիտի ցուցահանէ աւերումներ եւ աւերումներ հարազատներու ձեռքով իսկ կատարուած:

Եւ այս տխուր պատկերներէն վերջ, ո՛չ իսկ կը զարմանամ երբ չորս տարիէ ի վեր Համազգային Կեդրոնական Մարմին մը ստեղծելու բոլոր ճիգերը ապարդիւն կը դառնան, երբ կը տեսնեմ բոլոր գաղութները պառակտուած, քինախնդիր, մինչեւ եղբայրասպանութիւն:

Ու երբեք չեմ զարմանար որ Փարիզ՝ ուր հայ Մեծերը հաւաքուած են, Լէնինականի սասանեցնող աղէտին առթիւ, Կեդրոնական Հանգանակիչ Մարմին կը կազմուի... առանց գործակցութեան հրաւիրելու բոլորը, բոլորը, բոլորը: Եւ ինչո՞ւ, յանուն ո՞ր սրբութեան:

Պատասխանը ես իսկ տամ.

— Որպէսզի մեր այսօրուան պատմութիւնը գրէ. «Կանք եւ կը մնանք պառակտուած»: Եւ օրին մէկը երբ մեր պատմութիւնը գրող մը չգտնուի մեզմէ, մեզի համար գրեն. «Չկան եւ չմնացին, որովհետեւ մնացին միշտ պառակտուած»:

Եւ արդէն ժողովուրդը բոլոր այս տխուր փաստերը խտացուցեր է մէկ խօսքի մէջ. «Հայը Հային տո՛ւնը կը քանդէ»:

Օրուան մեծագոյն հոգը, եւ [illegible] կայ եւ կը մնայ Լէնինականի աղէտը, բայց մեր ամէն օրերու մեծագոյն հոգը սա անիծապարտ պառակտումն է:

ԾԵՐՈՒԿԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆ

Յունուար 6ին Կավօյի մեծադիր սրահում տեղի է ունենալու հայ երիտասարդ տաղանդաւոր դաշնակահարուհի Մարգարիտ Միրիմանեանի համերգը: Ու այս առթիւ յիշում եմ վաստակաւոր երաժիշտ Գլազունովի խօսքերը. «Դաշնակահարուհի Միրիմանեանը ականաւոր ներկայացուցիչն է երաժշտական գեղարուեստին: Նրա փայլուն տաղանդի վրայ պէտք է ուշադրութիւն դարձնի երաժշտական աշխարհը եւ ժանաւանդ իր հայրենակիցները...»

Աշխարհի բոլոր կողմերում ցաք ու ցրիւ եկած մեր գեղարուեստագէտները, մասնաւորապէս երաժիշտներ, գրեթէ անյայտ են մնացել հայ ժողովուրդի լայն զանգուածներին. Նրանք յաճախ ստեղծել են իրենց համար ուրոյն մթնոլորտ, հեռու ազգային խաւերից եւ ապրել են ու ոգեւորուել այդ մթնոլորտի մէջ, յաճախ էլ ժողովուրդի լայն զանգուածները չեն ըմբռնել ու գնահատել նրանց: Գիտէ՞ արդեօք մեծարել հայ ժողովուրդը իր երաժշտագէտներին: Ո՛չ: Ու այդ ըմբռնման ուղին է որ պէտք է հարթէ այսօրուայ հայ մտաւորականութիւնը:

Եթէ ինձ ասեն որ հայ երաժիշտը թող բարեհաճի հայ երաժշտութիւն բեմ հանելու, որպէսզի հայ ժողովուրդը յաճախի եւ ոգեւորի կամ ոգեւորուի, որ բեմ- հովէններ ու Մօցարտներ մ[illegible] չեն հայի հոգուն ու [illegible] անհասկնալի նրանց համ[illegible] սակայն դրանք են խակական [illegible] ծութիւնները: Պէտք է [illegible] հասկանալ եւ հասնել [illegible] նման մեծութիւններ[illegible] լու համար: Որովհետեւ [illegible] տութիւնը ջագբանի եւ [illegible] մալալան»ի մէջ չէ (թէեւ [illegible] երկուսն էլ հայկական չեն [illegible] մեր հասարակութեան «[illegible] մաքին ըմբռնելի է»): Եւ ես [illegible] սրտի տեսնում եմ որ [illegible] դէններում եւ «Արշին մալ[illegible] ներում սրահները հայերով [illegible] լինում եւ մինչդեռ հայ [illegible] երաժիշտների համերգին [illegible] ների մեծ մասը օտարներ [illegible]

Տիկին Միրիմանեանը [illegible] կրատի երաժշտանոցը [illegible] ապա Վիեննայի [illegible] դպրոցից պետական [illegible] ստացած երիտասարդ դաշն[illegible] հարուհի է, որ իր համերգ[illegible] մեծ հիացմունք է [illegible] թէ Ռուսաստանում եւ թէ Եւ[illegible] պայում:

Իր սեւ ու թափանցիկ [illegible] հայեացքից երեւում է [illegible] կամքը, խակական արուեստ[illegible] կամքը:

Մի քանի խօսք իր [illegible] մասին: Ճկուն ու սահուն [illegible] ները բաւական չեն արտայ[illegible] լու այն ինչ որ տալիս է [illegible] Միրիմանեանի նուագը. իր [illegible] լուն «տէքնիք»ի հետ միաժամ[illegible] նակ ունի եւ ձայների լիութ[illegible] հիւթալի ու պղտոր:

Եւ երբ մոռացած իր [illegible] նուագի տակ, հոգեկան [illegible] տութեան զգացմունքով, որ [illegible] ժողովուրդի փայլուն [illegible] մէկն է նա, մի ծանր [illegible] հնչում է միշտ ականջիս. [illegible] ազգը ինձ չի գնահատում, [illegible] ազգը ինձ չի ճանաչում»:

Այո, դժբախտաբար, [illegible] տասխանում եմ ինձ ու ինձ. [illegible] ազգը սովոր է երկար խողովակ[illegible] րով փչել ի լուր ամբողջ աշխ[illegible] հին, ի գիտութիւն եւրոպ[illegible] մեծ ազգերի, աջ ու ձախ [illegible] գոչել միայն իր ցաւի մասին, [illegible] արիւնոտ ճակատագրի, իր [illegible] ուղիի. եւ արդէն սովոր են [illegible] ները լսել Հայի միայն [illegible] լացն ու կոծը...

Բայց նայէք, լսեցէ՛ք, [illegible] ունենք նաեւ կապոյտ [illegible] երկինքներ, մենք ունենք եւ [illegible] արեւ, կենսատու արեւ, քնքուշ [illegible] զիկներ... Պէտք է եւ այդ [illegible] տալ օտարին, պէտք է ծանօթ[illegible] նել նրան մեր երաժշտագէտ[illegible] հետ, որոնցից մենք այնքան [illegible] ունենք: Բայց դրա համար [illegible] պէտք է ծանօթանալ, հայ ժող[illegible] վուրդը պէտք է առաջ ինքը [illegible] հատի իր սակաւաթիւ [illegible] աստղերին:

Պ. Գ.

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Ռումանիոյ Հայկ. Միութեան [illegible] վերջին նիստին մէջ ցաւ [illegible] է Հ. Հ. Քօսթանցայի [illegible] պատոս Պ. Ճ. Ալթունեանի [illegible] արտասահմանի թերթերու [illegible] ղած հրատարակութեանց [illegible] մասնաւորապէս «Յառաջ»ի [illegible] թակցին այն ակնարկութեան [illegible] թիւ թէ Հ. Հ. Քօսթանցայի [illegible] սենեակը, հակառակ քանից[illegible] ղած դիմումներու, չէ ներկայ[illegible] ցուցած իր հաշիւները Միութեան [illegible]

Ու մենք, ոչ ալ մեր թղթ[illegible] կիցը նպատակ չունենալով որ [illegible] վիրաւորանք հասցնել հանր[illegible] գործիչի մը, հաճոյքով [illegible] հրատարակենք Միութեան կող[illegible] որ եւ է լուսաբանութիւն [illegible] ներու ստացման եւ մասնաւ[illegible] անոնց կանոնաւորութեան [illegible]

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

15.— ՔԱՆ (CAEN)

Այստեղ գործազրկութիւն չկայ։ Գործատէրերը դեռ ոչ օրավարձ ջնջած են, ոչ ալ ունէ վարձուոր արձակած։ Որ ունէ գործարանը չէ փակուած։ Ընդհակառակն, «Սօսիէթէ Մէթալիւրժիք տէ Նորմանտի» (S. M. N.) գործարանը, միշտ գործաւոր կ'առնէ։ Օտարներու եւ տեղացիներու միջեւ խտրութիւն չկայ։ Արդէն մեծամասնութիւնը օտարներ են։

Այստեղ միայն 8 հայ աշխատաւոր կայ, որոնց հինգը փարիզէն նոր եկան եւ անմիջապէս գործի դրուեցան, 4ը ամուրի 1ը, ամուսնացած։ Մէկը իր հիւանդութեան պատճառով չկրցաւ այստեղ աշխատիլ, բայց ան ալ հինգ օր առաջ քաղաքին մէջ գործ գտաւ ու կ'աշխատի։

Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ գործաւորներու թիւը լրացած ըլլալով, այլեւս պէտք չեն տար ժամուլին։

Արմէն Հայկունի

16.— ՊՈՒՌԿՈՒԱՆ-ԺԱԼԻԷՕ (ԿՐԿԻՆ)

Մօտ մէկ ամիսէ ի վեր՝ հոս ալ կը խօսուէր գործազրկութեան մասին։ Եւ իրապէս 10—15 օր առաջ սկսան արձակել նախ օտարները. Ցոյն թէ հայ կամ պայմանագրուած։ Ոչ ոք որոշ բան մը գիտէ յառաջիկայի մասին, աշխատանոցի տնօրէնը կ'ըսէ թէ հարիւրին 25ը արձակելու որոշում տրուած է։ Օրական աշխատանքի ժամը որ 9 էր, իջեցուցին 7ուկէսի։ Գործաւորներուն մէկ մասը բողոքի ցոյց մը կազմակերպեց, բայց գաղտնիքը լուեւլով բոլորն ալ անմիջապէս ճամբուեցան։ Բարեբախտաբար հայ չկար մասնակիցներուն մէջ։ Հասարակ բանուորի աշխատավարձքն էր 2.75 ֆր., ան ալ զեղչեցին 2.25ի։ Կ'իմանամ թէ գործարանը մէկ կողմէ մարդ կ'արձակէ, միւս կողմէ ժամը 2 ֆրանքի բանուոր կ'արձանագրէ։ (ընդհանրապէս չքաւոր իտալացիներ)։

Պուրկուան եւ Ժալիէօ միացեալ երկու գիւղեր են, Լիոնէն շոգեկառքով 45—50 վայրկեան հեռու, Կրընոպլի գծին վրայ։ Չունինք ո՛րեւէ կազմակերպութիւն։ Ընդհանրապէս համակիր են Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Երկու ամիս առաջ Հօկի մասնաճիւղ մը կազմուեցաւ, կեդրոն ունենալով Փօն-տը-Շէրին, բայց շաբաթ մը յետոյ անդամները հրաժարական տուին։

Ունինք մօտաւորապէս 8—10 հայ ընտանիք՝ եւ 30—40 ամուրի երիտասարդներ։

Հայ երիտասարդները՝ գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին, մեծ մետաղագործարանի մը մէջ, որ ունի 3500 գործաւոր, որոնց 30—35ը հայ։ 8—10 հայ ընտանիքներ եւ 4—5 երիտասարդներ ալ կ'աշխատին՝ շերամարուծութեան մէջ, օրական 8 ժամ աշխատանքով։ Թէեւ չունինք անգործներ, բայց վախեր կան։

Կ. Խուրտաճեան

17.— ՓԱՆՀԱՌ Է ԼԷՎԱԼՈՒԱ (ՓԱՐԻԶ)

Ցաւը օրէ օր կ'աւելնայ մէկ մէկ, իսկ այս օրերուս խումբ խումբ սկսած են արձակել բանուորները։ Դեկտ. 17ին գրեթէ 300ի մօտ մարդ արձակուեցաւ, գործերը կանգ առած ըլլալով։ Կ'ըսուի թէ 15 օր վերջ նամակներով դարձեալ պիտի առնեն։

Մինչեւ հիմա արձակուած բանուորներու թիւը կը հաշուուի հազար հոգի։ Ընդամէնը 4800 հոգի կ'աշխատի այս ինքնաշարժի գործարանը։ Երկու հազարը օտարականներ են, իսկ 2800ը ֆրանսացիներ։ Արձակուածներուն մէջ կան շատ մը հայեր, ընտանիքի տէրեր թէ ամուրիներ, որոնք մեծապէս ազդուած են։ Ամէնադէշ վիճակ ունին բիւ Ցամէմի 54 թիւը բնակող գաղթականները, որոնք բոլորն ալ ընտանիքի տէր են, 4—5էն աւելի անդամներով։

Պուլվար տը լա Կարի շաքարի գործարանն ալ մեծ մասով հանած է բանուորները, որոնց մէջ կան բազմաթիւ հայ կիներ, օրիորդներ եւ այրեր, շատերը բիւ Ցամէմի 54ի մէջ բնակող։ Սաւուանակի գործարանն ալ շատոնց արձակած է խումբ մը հայ գործաւորներ։

Պ. Յ. Օհնիկեան

18.— ՄԱՐՍԷՅԼ (ԿՐԿԻՆ)

Նախապէս գրած էի թէ Մարսէյլի մէջ միայն շաքարի երկու գործարաններ առ այժմ լուրջ ընթացք մը բռնած են։ Սակայն անոնք ալ երկար չկրցին տոկալ եւ երկու շաբաթ առաջ արդէն սկսան մասնուիլ միւսներու վիճակին։

Գործարանները տակաւին կը շարունակեն իրարու ետեւէ դուրս թափել գործաւորները եւ պակսեցնել աշխատանքի օրերը կամ ժամերը։

Մարսէյլի գործարաններէն ամէնէն մեծին (մօմի) մէջ երկու ամիս առաջ կ'աշխատէին աւելի քան 4000 հոգի։ Մինչ այսօր գրեթէ կէսը դուրս ձգուած են եւ մնացեալներն ալ շաբաթը հինգ օր եւ օրական վեց ժամ կ'աշխատին, փոխանակ վեցի եւ ութի։ Եւ եթէ յանկարծական փոփոխութեամբ մը գործազրկութեան այս ծանր վիճակը չբարուոքի, վախ կայ որ գործարանը ամբողջովին գոցուի տօներէն վերջ։

Գիտեմ քանի մը կօշկակարանոցներ, որոնք մինչեւ այսօր կուրծք տուին, բայց չկրցան դիմանալ եւ այս շաբաթ անոնք ալ սկսան իրենց գործաւորները աշխատցնել մինչեւ կէս օր։

Տագնապը այնպէս կը ծաւալի որ կարելի չըլլար փոփոխութիւնները աստիճանաբար ուսումնասիրել, մանաւանդ Մարսէյլի պէս ընդարձակ տեղի մը համար, ուր միջին հաշուով կարելի է կը բնակին 40—50 հազար գործաւորներ։ Առտու մը, Սէն-Լուիի շաքարի գործարանէն պարոն մը ինծ տեղեկացուց արձակուած բանուորներու թիւը։ Միեւնոյն գործարանէն ուրիշ պարոն մը կէսօրին հաղորդեց այնպիսի թիւ մը որ կրկնապատիկն էր։ Իրիկունը նախկին տեղեկարերը աւելի բազմապատկեց եւ միեւնոյն ատեն հասկցուց թէ ինքը լման չի գիտեր։

Գործարանատէրերը արձակման պահուն անհասարակ բոլոր օտարական գործաւորներուն վրայ կը նային միեւնոյն աչքով։ Գործաւորը որքան հին է, նոյնքան արժէք ունի, հետեւաբար նոյնքան եւ ուշ պիտի փտտրուի, բացառութիւն սեպելով թոյլերն ու ծոյլերը։ Հիններու մէջ կը մնան, ֆրանսերէն գիտցող ճարպիկները, իսկ նորերուն մէջ բախտաւորները։ Այսօր Մարսէյլի փողոցներն ու սրճարանները կը վխտան անգործներով, որոնք լրջօրէն մտահոգ են։

Գաղթականներուն համար նոյնքան դժուարին տագնապ մըն է բնակարանի հարցը։ Սենեակներու վարձքը աւելի բարձրացած է, եւ նորէն չափազանց դժուար է սենեակ գտնել։ Չորրորդ յարկի վրայ մէկ մահճակալով փոքր սենեակի մը ամսական 180 ֆր. կը պահանջեն։

Այս կացութեան մէջ, անդադար նոր գաղթականներ կը հասնին Սուրիայէն եւ Յունաստանէն։

Հարգակ

19.— ԼԱՍՕՆ

Երկու շաբաթէ ի վեր 5ական օր կ'աշխատինք։

Սակայն գործաւորի արձակման համար լուսք չկայ տակաւին, ոչ ալ օրականներու զեղչի մասին։ Խտրութիւն չկայ օտարականներու եւ տեղացիներու միջեւ։

Այս գիւղին մէջ կան ուրիշ քանի մը գործարաններ, որ նոյնպէս յառաջուն կը գործեն, միայն թէ գործաւորները շատցած են եւ ուրիշներ չեն ընդունուիր։

Այստեղ գտնուող երեք հայ ընտանիքները, որոնց մեծ մասը կիներէ կը բաղկանայ, ամէնն ալ մետաքսի գործարանը կ'աշխատին եւ բարեկեցիկ վիճակ մը ունին։ Մեր մօտ կայ Ս. Մարսէլ բռուած գիւղը որ այս գիւղէն աւելի գործարաններ ունի, մէկ քանին գոցուած են, եւ մէկ քանին ալ շաբաթը 4—5 օր կ'աշխատին։ Հայ չկայ այդ գիւղը։

Յակոբ Սարգիսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ, 16 Դեկտ.— Լիոնի հայաշատ կեդրոններու (Ավընիւ Պէրթըլօ, Քուռ Լաֆայէթ, Փլաս Կիշար) ֆրանսական նախնական վարժարաններու մէջ գտնուած հայ մանուկներու տոհմային լեզուի ուսուցումը ապահովելու համար, Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը, հայերէնի դասախօսութիւնները յանձնած է ուսուցիչ Պ. Ս. Պօյաճեանի։ Այս առթիւ տեղական բարեացակամ կառավարութեան մօտ օրինակոն ձեւակերպութիւնները կատարուած ու գոհացում ստացուած ըլլալով, կը հրաւիրուին բոլոր ծնողները որ փոյթ ունենան իրենց երկսեռ զաւակները նոյն դասընթացքին ղրկելու։

Դասախօսութիւնները Փրէֆէքթիւրի հրահանգին համաձայն, տեղի կ'ունենան երեկոյեան ժամը 5էն սկսեալ։ Ուսուցումը բոլորովին ձրի է։

*** Պերլինաբնակ Բժշկանացի Պ. Մովսէսեան եղբարց նուիրատուութեամբ, Լիոնի Մատրան մէջ մարմարէ գեղակերտ մկրտութեան աւազան մը հաստատուած ըլլալով, կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջականներու բարեպաշտ հայրենակիցները, որ այսուհետեւ իրենց երեխաները եկեղեցի բերեն եւ հոգեւոր պաշտօնեաներու միջոցաւ մկրտել տան։

*** Փարիզի Պաշտամունքային եւ Լիոնի Ազգ. Միութեան յառաջիկայ ընտրութեանց մասնակցելու համար, Լիոնի հայ գաղութին նոր հաստատուած ըլլալը նկատի առնելով տարեկան նուազագոյն 24 ֆրանք, այն է ամսական 2 ֆրանք, տուրք նշանակուած էր։

Տիրող գործազրկութիւնը եւ ուրիշ պատճառներ նկատի ունենալով, Ազգ. Միութիւնը որոշեց 1926 Յունուար 1էն պարտադրել ազգ. տուրքի վճարումը վեց ամսուան զեղչել, այսինքն 1926 Յուլիսէն սկսեալ իրենց պարտքը վճարող հայրենակիցները տուրքի վճարման մասնակցող համարելով, ընտրող եւ ընտրելի նկատել։

Լիոնի Մատրան յարակից խորհրդարանը՝ կիրակի առաւօտ եւ լուր օրեր բաց ըլլալով, յարգելի հայրենակիցները կրնան դիմել ու վճարել իրենց պարտքը, ընկալագրի փոխարէն։

(Կնիք Ազգ. Միութեան)

ԿԵԱՆՔԸ ՀՈՄԻՆ ՄԷՋ

ԼԱ ԿՕՏԻՆԻԷՌ.— Դեկտ. 11ի շաբաթ իրիկունը տեղի ունեցաւ գրական երեկոյթ մը, նուիրուած Երուանդ Օտեանի յիշատակին։ Հօմի սաներէն Փիլիպպոսեանի կողմէ գծուած դիմանկար մը կը զարդարէր ամպիոնը։ Օտեանի կեանքին, գործին եւ գրական արժէքին վրայ ամփոփ տեղեկութիւններ տրուեցան աշակերտներու եւ ուսուցիչներու կողմէ։ Կարդացուեցան քանի մը էջեր իր յատկանշական գործերէն, ինչպէս «Առաքելութիւն մը ի Ծապլվար», «Զարզըլը Արթին աղա» եւ «Համբարձում աղա»։

Բարերարի փափաքին համաձայն, վերջերս Հօմ ընդունուեցան ինը ֆրանսացի մանուկներ, որոնք ցերեկները միայն կը յաճախեն Լավիլ-օ-Բլէօի ֆրանսական վարժարանը։

Դեկտ. 19ի կիրակին Հօմի ֆութպօլի առաջին խումբը իր սեփական դաշտին մէջ հանդիպում մը ունեցաւ Շաթօտէօնի խումբին հետ, որուն վրայ յաղթանակ մը տարած էր երեք շաբաթ առաջ. ֆրանսական խումբը զօրացած էր նոր տարրերով որոնք տարիքով եւ կազմով առաւելութիւններ կը ներկայացնէին. բայց մեր պզտիկ խաղացողներու կանոնաւոր եւ ներդաշնակ խաղարկութեան շնորհիւ մերինները շահեցան խաղը 0ի դէմ երկու նշանակէտով։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(ՔԱՂՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴ. ԹԵՐԹԵՐԷՆ)

Բանւորական գաղթեր. — Նախիջեւանէն եւ Պարսկաստանէն բանւորներու բազմութիւն մը իջած է Մեղրի գաւառը, աշխատելու համար Կարճեւանի ջրանցքին վրայ։ Բանւորական ուրիշ հոսանք մըն ալ Շիրակի գաւառէն անցած է Էջմիածնի շրջանը, աշխատելու համար այգեկութքի եւ բամպակի գործերու վրայ։ Աւելի խիտ հոսանք մը եկած է, բերքերու հաւաքումէն յետոյ, Նոր Բայազիտէն, եւ մեկնած՝ դէպի Թիֆլիս, Բագու եւ Անդրկովկասեան զանազան գործի կեդրոններ։

Ձմեռը Հայաստանի մէջ. — Հոկտեմբեր ամսուան առաջին կէսէն սկսելով, Հայաստանի գրեթէ բոլոր գաւառներուն մէջ սաստիկ ցուրտ ըրած է, մասնաւորաբար Երեւանի եւ Էջմիածնի շրջանները, ուր խաղողի եւ բամպակի բերքը վնասուած է։ Յետոյ եղանակը դէպի լաւ փոխուած է։

Ո՞ր գաւառները երկրագործական գործիքներու պէտք ունին.— Այգեգործական շրջաններու մէջ հողվար մեքենաներ կը պակսին։ Երեւանի, Էջմիածնի, Լոռի-Փամբակի եւ մասամբ Նոր Բայազիտ գաւառներուն մէջ սրսկիչի եւ մեքենաշարժ արօրի պակաս կայ։ Բոլոր գաւառները սերմնացանի պէտք ունին։ Դիլիջանի, Լոռի-Փամբակի եւ Դարալագեազի գաւառներուն մէջ սեր հանող մեքենաներու, Նոր-Բայազիտ, Երեւան, Էջմիածին եւ յատկապէս Լոռի-Փամբակ ու Դիլիջան գաւառներուն մէջ մաղիչ մեքենաներու, Նոր-Բայազիտ եւ Էջմիածին գաւառներուն մէջ կալսող մեքենաներու պէտք կայ։

Գութանի պահեստի մասերու մեծ պահանջ կայ գրեթէ բոլոր գաւառներուն մէջ։

Բամպակի մշակութիւնը. — Հայաստանի եւ Նախիջեւանի շրջաններուն մէջ մասնաւորապէս, եւ Անդրկովկասի մէջ ընդհանրապէս, բամպակի այս տարուան բերքը ձախողած է, վնասակար միջատներու եւ ցուրտերու աւերին պատճառաւ։

Անդրկովկասի բամպակի ընկերութիւնը այս տարի, մինչեւ Նոյեմբերի վերջը գնած է Վրաստանէն 797 թօնօ, Հայաստանէն 3667 թօնօ, Ատրպէճանէն 29 հազար 746 թօնօ։ Անդրկովկասեան բամպակի ընկերութեան մէջ կը մտնեն Վրաստանէն 10,820, Հայաստանէն 14,667 թօնօ եւ Ատրպէճանէն 76,088 թօնօ արդիւնաբերող ընկերութիւններ։ Անդրկովկասեան բամպակի ընկերութիւնը վարկ բացած է Վրաստանի բամպակարոյծներուն 365 հազար 311 ռուբլի, Հայաստանի 620,449 ռուբլի եւ Ատրպէճանի 4,154,764 ռուբլի։ Այս վարկէն ետ դարձուցած են Վրաստան 138,800 ռուբլի, Հայաստան 440,000 ռուբլի եւ Ատրպէճան 3,011,000 ռուբլի։

Բամպակի մշակութիւնը. — Հայաստանի մէջ բացուած է բամպակի մշակութեան ընկերութեան կողմէ գործարան մը, որ ունի այժմ 200 բանուոր։ Գործարանը կը պատրաստէ 1 միլիոն փութ բամպակի սերմ, եւ այս քանակէն կարելի է հանել 160,000 փութ ձէթ, 42,000 փութ ճմլուկ, 40,000 փութ օճառ։

Ծանօթ մանկավարժ Յակոբ Աղաբաբ Նոյեմբեր 28ին մեռաւ Թիֆլիսի մէջ։ Ծնած է 1875ին Թիֆլիս։ Աշխատակցած էր «Աղբիւր» պարբերականին, «Հասկեր» եւ «Կարմիր Ծիլեր» մանկական ամսագիրներուն։ Իր մանկական գրականութենէն զատ, Թիֆլիսի եւ գաւառներու հայկական դըպրոցներուն մէջ ծանօթ է իբրեւ մանկավարժ ուսուցիչ։ 1921ին իր աշակերտներն ու դպրոցական կազմակերպութիւնները տօնեցին 25ամեայ յոբելեանը։ Հնչուն են իր ոտանաւորները, եւ ողջ՝ իր պատկերները։ Աղայեան կ'անուանէր զինք «Մանկախօս»։ Դեկտ. 1ին թաղուած է զուռնայով։

Պղնձի արտադրութիւնը. — Ղաթարի (Զանգեզուր) պղնձահանքերէն, Հոկտեմբերի ընթացքին հանուած է 40 հազար փութ պղնձահանք։ Գործարանները հալեցուցած եւ արտադրած են 2500 փութ կարմիր պղինձ։ Նախորդ ամիսներու բաղդատմամբ, հանքերու արտադրութիւնը 40 տոկոսով բարձրացած է, իսկ գործարաններու արտադրութիւնը՝ 20 տոկոսով։

Ալլահվերտի պղնձահանքերէն նոյն ամսուան ընթացքին հանուած է 980 հազար քիլօ պղինձ, 398 հազար քիլօ ծծմբային մետաղ եւ 26,900 քիլօ բնածուխ։ Պղնձագործարանները արտադրեր են 138,400 քիլօ պղինձ։ Նախորդ ամիսներու բաղդատմամբ պղնձի արտադրութիւնը բարձրացած է 4 անգամ, եւ դրամի վերածելով 175,800 ռուբլիի կը հասնի։

Հացահատիկ Հայաստանի մէջ. — Համաձայն Անդրկովկասեան առեւտրական ժողովրդական գործակալութեան հրահանգներուն, Անդրկովկաս ներմուծուած ցորենահատիկը, զանազան միութիւններու ձեռքով, պիտի բաշխուի հետեւեալ համեմատութեամբ. — Վրաստան 3950 փութ, Հայաստան 1400 փութ եւ Ատրպէճան 5650 փութ։ Հայաստանի բամպակարուծական շրջանները ներմուծուած ցորենահատիկը մեծ մասով փճացած ու վարակուած ըլլալով ետ ղրկուած է։ Յանձնարարուած է որ այլ եւս այդ շրջանները հիւանդ ցորենահատիկ չղրկուի։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՐՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

23ՐԴ ՑԱՆԿ

Տիկ. Գայիանէ Պէօրէքեան	50.—
Հրաչ Պէրպէրեան	50.—
Ընկիւրիցի Օննիկ Ուզուրլեան (Լիւքսէնպուրկ) 100 պելժ. ֆրանք։ Օրուան սակով	67.75
Պէլֆորի ճանգանակութեան գումարի սխալը	10.—
Գումար	177.75
22րդ ցանկին գումարը	65200.80
Ընդհ. գումար	65378.55

***

ՅԱՌԱՋ.— Այս գումարէն (առանձին հաշուելով մէկ ոսկրլին եւ 10 շիլին) մինչեւ հիմա յանձնած ենք.—

Նոյեմբ. 6ին Նպաստամատոյցին (ընկալագիր Թիւ 243,595)	10,000.—
Նոյեմ. 13ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցին (ընկալագիր Թիւ 243,606)	20,000.—
Նոյեմ. 20ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցին (ընկալագիր Թիւ 243,613)	12,000.—
Նոյեմ. 20ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցին (ընկալագիր Թիւ 243,614)	1 սթերլին
Նոյեմ. 22ին Պ. Պօղոս Էսմէրեանի (փօն տ'Օսլինայի գումարը)	447.—
Դեկտ. 3ին Եղբ. Օգնութեան Յանձնախումբին Լը Փուզէնի գումարը (ընկալագիր Թիւ 25)	2070.—
Դեկտ. 3ին Եղբ. Օգնութեան Յանձնախումբին Թոքատի Արթօվայի գումարը (ընկլ. Թիւ 26)	305.—
Դեկտ. 8ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցին (ընկալագիր Թիւ 243,634)	10,000.—
Դեկտ. 8ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցին (ընկալագիր Թիւ 243,635)	10 շիլին
Դեկտ. 21ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցին (ընկալագիր Թիւ 243,649)	10,000.—

***

Փուժէ-Սիւր-Աուժանի հանգանակութեան ցանկը.—

Հ. Օհաննէսեան 30 ֆրանք, Կ. Մանասէրեան, Կ. Տ. Զաքարեան, Գ. Թուզլեան, Ղ. Մուրատեան, Հ. Կարիճեան, Ս. Սէլուրեան, Ե. Բարաղամեան, Մ. Աղաւնեան, Ե. Դոչքանեան 25ական ֆրանք, Ա. Աւետիսեան, Ա. Դաւիթեան, Կ. Մանուկեան 20ական ֆրանք, Ա. Հալաճեան, Գ. Կարապետեան, Ն. Մանուկեան, Կ. Նիզամեան, Տ. Պալըկեան, Ա. Յակոբեան Մ. Մանասէրեան, Տիկ. Մարգարիտ Մանասէրեան 10ական ֆրանք, Տիկ. Սառա Գալաճեան, Կ. Աթմաճեան, Ա. Կուբէթեան, Մ. Չոլաքեան, Պ. Խրլօեան, Յ. Կարապետեան, Եղիա Գրիգորեան 5ական ֆրանք։ Գումար 430 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 10 Դեկտ.)

Փոն Սէնթ Լսփրիի հանգանակութեան ցանկը.—

Կ. Չաղալեան, Տ. Չէքէեան 40ական ֆրանք, Ե. Թօղիկեան 20 ֆրանք, Զ. Թումաեան, Օ. Ճանիկեան 30ական ֆրանք, Վ. Տ. Վարդանեան, Օ. Բալիաքճեան, Կ. Պալեան 15ական ֆր. Տիգրան Տէյիրմէնճեան Փ. Սօլաքեան 20ական ֆրանք, Ե. Սարգիսեան 15 ֆրանք, Բ. Տէրտէրեան, Ա. Մանուկեան, Բ. Մարտիկեան, Յ. Տէր Մանուկեան Դ. Իշխանեան, Ե. Մարաշլեան, Ա. Համամճեան, Ս. Բուշինճեան, Մ. Փափազեան 10ական ֆրանք, Կ. Սօլաքեան, Օր. Մաքրուհի Դասպարեան, Օր. Սաթենիկ Մարտիկեան, Տիկ. Լուսին Չօպանեան, Տիկ. Սառա Բէկլիկեան, Տիկ. Հայկանուշ Կարկոտեան 5ական ֆրանք։

(Շար. կարդալ Դ. էջ 3րդ սիւնակ)

ւորներէ եւ ազնուականներէ. իսկ Երեսփ. Ժողովը պիտի ընտրուի արհեստակցական ընկերակցութիւններու կողմէ: Իւրաքանչիւր Նահանգի մէջ տեղական արհեստապետութեանց անդամները որոշ թիւով ընտրողներ պիտի նշանակեն, որոնք իրենց կարգին երեսփոխանները պիտի ընտրեն: Այսպէս պիտի ջնջուի ընդհանուր քուէարկութիւնը: Ընտրող պիտի ըլլան միայն անոնք որ կ'աշխատին (բանուորները, գիւղացիները, գործարանատէրերը, առեւտրականները եւն.) եւ որոնք արձանագրուած են արհեստակցական միութեանց մէջ: Այս վերջինները կառավարութեան, ուրիշ խօսքով՝ ֆաշիստներու թաթին տակ են, Խորհրդարանը միայն օրէնսդրական պիտի ըլլայ, եւ քաղաքական խնդիրներով չպիտի զբաղի, կառավարութիւնը անկէ կախում չպիտի ունենայ:

Ֆաշիստները այժմ իրենց աչքերը յառած են համալսարաններուն վրայ: Մամուլը կը պահանջէ մաքրագործել համալսարանները, (որոնց մէջ հազիւ 10000 ֆաշիստ կայ) եւ ի հարկին ջնջել կարգ մը համալսարաններ եւ զօրանոցի վերածել:

Իտալիա տաքութիւն ունի

Մուսոլինի օտար թերթի մը թղթակցին յայտարարած է.— «Այսօր Իտալիա ժամը 100 քիլոմէթր կը սուրայ: Այս պատճառաւ կարճ ժամանակի մէջ մեծ գործ կը տեսնենք: Այսօր Իտալիա ջերմութեան 40 աստիճանի մէջ կը գտնուի: Կը հաւատեմ որ շուտով մինչեւ 41 աստիճանի պիտի բարձրանայ, եւ ոչ ոք պիտի կասեցնէ մեզ»:

Բուռն յուզում Գերմանիոյ մէջ

Ամբողջ գերմանական մամուլը բուռն զայրոյթ կը յայտնէ, Ֆրանսացի տեղակալ Ռուզիէի ազատ արձակման առթիւ (ամբաստանուած իբրեւ սպանիչ գերմանացիի մը): Փարիզի գերմանական դեսպանը ազդու բողոքագիր մը ուղղեց ֆրանսական կառավարութեան: Գերմանիոյ մէջ Ֆրանսայի Պատերազմ. Ատեանին այս վճիռը կը նկատեն վտանգ մը երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց համար:

Քարիւղի հանքեր Թուրքիոյ մէջ

Թուրք դրամատուն մը քանի մը ամիսէ ի վեր քարիւղի հետազօտութիւններ կը կատարէ Տրապիզոնի Նահանգին մէջ Թէքիրտաղի շրջանը: Թէեւ որ եւ է պեղում չէ կատարուած դեռ, սակայն կարեւոր խաւեր նշմարուած են: Բազմաթիւ մասնագէտներ կը շարունակեն քննութիւնները:

Հայ բժիշկ մը ինքնաշարժի տակ

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 5,30ին բժիշկ Վահան Պալասանեան Շան զ'Էլիզէի պողոտային մէկ կողմէն միւսը կ'անցնէր երբ ձախ կողմէն եկող ինքնաշարժ մը ուժգին բախումով մը գետին փռեց զինքը արիւնլուայ վիճակի մէջ: Բժիշկը գանկին ձախ կողմէն ունեցաւ խորունկ ճեղքուածք մը. վնասուեցաւ նաեւ ձախ ուսը:

Ոստիկաններ հասնելով տեղեկագիր պատրաստեցին եւ վկաները արձանագրեցին, որոնցմէ մէկն է բժ. Հ. Եազմաճեան, որ կ'ընկերակցէր արկածեալ բժիշկին: Ինքնաշարժը կը պատկանի Պ. Ասորէ Լըպրէօն անուն Ֆրանսացիի մը, որ միեւնոյն ատեն վարիչն էր կառքին:

Բժ. Պալասանեանը կը դարմանուի Պօժօնի հիւանդանոցը:

Հայ գողերու ընկերութիւն մը

Հելլէն ոստիկան մը, որ մուրացիկի հագուստով ծպտուած՝ կը հետապնդէր կասկածելի Հայ մը, Սելանիկի մէջ կը ձերբակալէ զայն եւ իր ընկերները որոնք գողութիւն կ'ընէին: Գողերը կը խոստովանին իրենց շահատակութիւնները, որոնց շնորհիւ հարիւր հազարաւոր տրախմիի հասոյթ ձեռք բերած են: Բոլոր գողօնները, Տօքթ. Ասլանեանի 50,000 տրախմի արժէքով գորգերը, ուրիշ տուներէ վերցուած գոհարեղէնները, ոսկի ժամացոյցներ, ոսկի ակռաներ, վերադարձուած են իրենց տէրերուն:

Գողերը եւրոպական սիստէմի վրայ վարպետութեան հասած են: Իրենց տրամադրութեան տակ ունէին ինքնաշարժ, շոգենաւ եւ ամէն կարգի փոխադրական միջոց, որոնցմով արագութեամբ Յունաստանի մէկ քաղաքէն միւսը կը փոխադրէին գողօնները:

Գողերը իրենց համար կը սնուցանէին նաեւ առանձին գեղեցիկ սիրուհիներ, շռայլութեան մէջ:

Իրենց պետն էր Սեփոն եւ ընկերներն էին Նշան եւ Ստեփան Մազլաճեանները: Գողերու այս ընկերութիւնը կկոցի պէս կը գործէր Յունաստանի գրեթէ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ, եւ իրենց արշաւանքները առատօրէն հասութաբեր եղած են:

Թրքուհիներու պարամոլութիւնը

Դպրոցականներու պարասրահներէ ներս մուտքը արգիլող օրէնքը սկսած է գործադրուիլ: Պոլսեցի պզտիկ հանըմները հիմա խորամանկութեան կը դիմեն պարասրահ մտնելու համար: Իրենց մայրերուն ամուսնութեան մատանիներ կ'անցունեն եւ կը ներկայանան իբրեւ ամուսնացած: Այս կերպով պարասրահի տէրը չի կրնար արգիլել իրենց մուտքը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՕՖԻԱՅԻ Թաղական խորհուրդը կրցած է դատարանով շահիլ եկեղեցիին սեփական շէնք մը, որուն վարձակալը տարիներէ ի վեր չէր վճարած վարձքը եւ կ'աշխատէր տէր դառնալ կալուածին: Հիմա ստիպուած է պարպել եւ յանձնել վարձքերը, 4650 լէվա, վճարել եկեղեցիին:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ աճուրդով երկու քուկէս միլիոն ֆրանքի ծախուած է պարսկական թանկագին գորգ մը, որ շինուած է ԺԵ. դարուն Պարսից Շահին հրամանով, եւ մինչեւ 1922 թուականը կը գտնուէր Պոլիս Սուլթաններու պալատին մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ՕՊԳՐՐՎԸՐ անունով անգլիական շաբաթաթերթ մը պիտի հրատարակուի մօտ օրերս, խմբագրութեամբ Ղալաթա Սէրայի ուսուցիչներէն Արիֆ Փէրթէվ պէյի:

(Շար. Գ. էջէն)

Գումար 380 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 12 Դեկտ.)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները 28 Դեկտմ. Գշ. երեկոյ ժամը 8.30ին Փլաս տ'Իթալի քաֆէ օ Բէլէր տը Լիւն սրճարանի վերնայարկը. Մէթրօ Իթալի: Օրակարգ՝ Ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. «Արմէն Գարօ» խումբի ընդհ. ժողովը Դեկտ. 25ին Շաբաթ օր կէսօրէն վերջ, ժամը ճիշտ 3ին, Ռոստոմի գրադարանը, Պէլվիլ: Օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն:

Հ.Յ. Դ. Ալֆօրվիլի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը, վաղը Շբ., 25 Դեկտմ. կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին Յոյնին սրճարանին մէջ: Դասախօս Ընկեր Լ. Զօրմիսեան:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի խումբերուն կողմէ մը սարքուած է մեծ երեկոյթ Կաղանդի առթիւ, 1927 Յուն. 1 Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, ուր Պուալօ թիւ 127, Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ: Կը ներկայացուի «Հինգ թիւ Խելագարը» և ուրիշ անակնկալներ: Մուտք 3 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» խումբի ժողովը վաղը՝ շբ. իրիկուն ժամը 8. 30ին, ծանօթ հաւաքատեղին, ուր Ռէֆիւժլէք թիւ 63:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի ընդհ. ժողովը Կիրակի 26 Դեկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին հայ ժող. լսարանը (Փոնթէվէք):

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Վարուժան խումբին ընդհանուր ժողովը Կիրակի Դեկտ. 26 կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 1ին: Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր անդամները իրենց անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր ընկերները Դեկտ. 25 վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Արօեան:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Դնունի» խումբի դասախօսական ժողովը՝ Երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին նոր գրադարանի սրահին մէջ: Դասախօս ընկ. Ս.: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Զառա քաղաքի եւ շրջականներու Հայրենակց. Միութիւնը, հիմնուած 1924ին, Մարսիլիա, մասնակցութեամբ Զառացիներու, Քարհատցիներու, Ճէնճինցիներու, եւ Ղարապօղազցիներու, իր ընդհ. ժողովը կը գումարէ դեկտեմբեր 26ին ըիւ տէ Տօմինիքէն թիւ 29: Ալագասցիներու եւ Թոթորակցիներու, Տէվոցացիներու եւ Դէգէլլուցիներու համար եւս մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խ. ՔԼՍՐԻԿԻ Երիտ. Միութեան ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն սարքած երեկոյթը՝ 25 Դեկտմ. Շաբաթ գիշեր 8.30ին, 5 Rue Lulli: Կը ներկայացուի ՍԱ ՉԻ ԼԻՆԻ ՆԱ ԼԻՆԻ կամ ՄԱՇԱԴԻ Ի ԲԱԴ կովկասեան օփէրէթը եւ ԴԳՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ: Պիւֆէին հասոյթն ալ պիտի յատկացուի նոյն նպատակին: Մուտք 7, 5, եւ 4 ֆրանք:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԽՆՈՒՍԻ Հայր. Միութեան վիճակահանութեան շահող թիւերն են՝ 278, 427, 267, 339, 70, 483, 370, 497, 400: Ստանալու համար դիմել, H. Davidianի, 11 Rue de la Fare, Marseille:

Այրի Տիկին Մաքրուհի Զարմանեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Կատարինէ Զարմանեան եւ զաւակունք (Մարսիլիա), Այրի Տիկին Սիրանուշ Արծրունեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Աւագեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), խորին կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ԶԱՐՄԱՆԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի 22 Դեկտ.ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը այսօր Ուրբաթ ժամը 10ին իր բնակարանը, 92 Rue des Roissye, Chatillon S)Bagneux, Seine.

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Իսսի, Զ. Բ.— Ստացանք 20 ֆրանք: Յունիս 1ին բաժանորդագրուած էք:

Պոյէն, Գարծկ.— Ստացանք 148 80. ֆր.:

Իսի-լէ-Մուլինօ.—Կանոնաւոր ղրկուած է. փնտռեցէք փոստէն:

Ալֆօրվիլ, Պ. Բ.— Խմբագրատուն հանդիպողի մը հետ ղրկեցէք, պէտք ունինք: Դրամը չենք ստացած:

Անվէրս, Ա. Ս.— Ստացանք 50 ֆր,

Ալէս, Ա. .Պ— Ստացանք 20 ֆրանք:

Բօպերթսօն, Ս. Մ.—Ստացանք 20 ֆր.:

Մօնֆէրան, Ս. Բ, Ստացանք 25 ֆր.:

Մարսէյլ, Ֆ. Բ.—Ստացանք 35 ֆր.:

Մարսէյլ, Վ. Գ.— Ստացանք 20 ֆր.:

Մարսէյլ, Յ. Թ.— Ստացանք 10 ֆրանք: Սկսանք ղրկել 19 Դեկտ.էն:

Փարիզ, Յ. Տ.—Ստացանք 20 ֆր.: Սկսանք ղրկել 19 Դեկտ.էն:

Լիոն, Գ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Լը Բիւի, Ա. Թ.— Ստացանք 50 ֆր.: Կարգադրեցինք:

Լիոն, Յ. Բ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Օլիվէ Լուառէ, Լ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

Մարսէյլ, Լ. Մ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

Մարսէյլ, Ն. Կ.— Ստացանք 75 ֆր.: Կարգադրեցինք:

Մարսէյլ, Գ. Պ.— Նոյնպէս:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ներսէս Աֆեանը, Պրուսայի Եէնիճէ գիւղացի, որ տասը տարի առաջ Ֆրանսա մեկնած ըլլալով հինգ տարիէ ի վեր որե՛ւէ լուր չկայ իր մասին: Տեղեկացնել. Puzant Biribanianի, Café «Ujna Bulgaria» Haskovo (Bulgarie).

ՈՐԴԵԳԻՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

8—10 տարեկան որբուհի մը կ'ուզուի պատուաւոր ընտանիքի մը մէջ:

Նոյնպէս 40—45 տարեկան սպասուհի մը նոյն տան համար: Դիմել՝ 1 Rue des Ecoles, Arnouville-les-Gonesses.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ 4500 ֆր. ունեցող ընկեր մը, շահաբեր գործի մը ընկերակցելու: Մանրամասնութեանց համար դիմել մինչեւ 31 Դեկտ. 17 Rue Damesme ԳԱԼՖԱՅԵԱՆի ամէն օր մինչեւ կէս օր:

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 26 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

26 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 220 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՇԱԲԱԹԸ ՎԵՑ ՕՐ "ՅԱՌԱՋ,, ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԱՊՕՐԻՆԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Վերջին խմբագրականով պարզեցինք խորհրդային Հայաստանի նախորդ վարչապետին եւ ուրիշ վարիչի մը գռեհիկ անարգանքը՝ հանրապետական Հայաստանի բանակին հանդէպ. «դաշնակներու Հայաստանն ալ բանակ ունէր: Այդ բանակը ծնած էր իբրեւ ապօրինի զաւակ աշխարհակալութեան: Անոր ուղեցոյց աստղն էր ծառայել աշխարհակալութեան եւ ազգայնականութեան»:

Ու բացատրեցինք թէ ի՛նչպէս կազմուած էր այդ բանակը, գիւղացիներու եւ աշխատաւորներու այդ անդրանիկ ուժը, որուն մնացորդները ժողվեցին իրենք, իբրեւ «հայկական դիվիզիա»:

Ի՞նչ ըսել կ'ուզեն Լուկաշիններն ու Կարինեանները, ապարգելով նատակեաց ժողովուրդի մը զաւակներէն ծնած առաջին ուժը: Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ ալ համայնավարներ կան, շատ աւելի զօրաւոր քան Հայաստանի տիրացուները: Բայց անոնք բանակը պետութեան դէմ գրգռելով հանդերձ, օր մը օրանց չվիրաւորեցին զինուորին զգացումները, չծաղրեցին անոր հաւատքը: Քաշէններն ու Մարթէնները կը քրտնին անդադար, զինուորը գիտակցութեան բերելու եւ իրենց նպատակներուն գործածելու համար. բայց չեն գրեր թէ անոնք «աշխարհակալութեան ապօրինի զաւակներն են»: Եթէ անոնք մօտէն տեղեակ ըլլային մեր պատմութեան, ապահովաբար պիտի թքնէին իրենց հայ դաւանակիցներուն երեսը, այդ զարշելի անպատկառութեան առթիւ:

Մանաւանդ որ, ոչ մէկ զինուոր քան հայը իսկապէս հայրենիքի, բառին բովանդակ նշանակութեամբ «պրոլետար» ժողովուրդի մը փրկութեան համար մաքառած է: Եթէ հանրապետական Հայաստանի բանակը իր ճիգերը միացուց միւս պատերազմիկներուն, մղիչ ուժը ոչ Մուսուլի նաւթահորերն էին, ոչ նեղուցներու տիրապետութիւնը, ոչ ալ համաշխարհային յեղափոխութիւնը, այլ ինքնապաշտպանութեան բնազդը եւ ազատագրման տենչը: Եթէ կայ բանակ մը որ իրապէս աշխարհակալութեան կը ծառայէ, այն ալ խորհրդային Հայաստանի «հայկական դիվիզիան» է: Ինչպէս Երեւանի ամբողջ իշխանութիւնը իր կարգ ու սարքով, նոյնպէս ռուսական կարմիր բանակին այդ երերուն մասնիկը սահմանուած է կարմիր աշխարհակալութեան ծաւալման, եւ առաջին առթիւ՝ քէմալական Թուրքիոյ պաշտպանութեան, «ընդդէմ գիշատիչ իմպերիալիզմ»ի, որուն մաս կը կազմէ նաեւ... հայ ժողովուրդը: Հայ մարզպանները չեն ծածկեր այս իրողութիւնը, եւ պարծանքով կը շեշտեն զայն ի ժամու եւ ի տարաժամու: Այսօրուան հայ զինուորը կը կրթուի այնպէս, ինչպէս ցարական շրջանի հայ զինուորը: Երէկ՝ «վասն կայսեր եւ հայրենեաց». այսօր՝ «վասն Վլատիմիր Իլիչի (Լէնին) եւ համաշխարհային յեղափոխութեան»: Երկու պարագային ալ, ո՛չ ուժ ունի, ոչ ալ ազատութիւն՝ իր հայրենիքի եւ ժողովուրդի մասին մտածելու, կամ անոր համար քայլ մը առնելու:

Ոչ մէկ ազգային բանակ շեղած է իր նպատակէն, որքան հայկական «կարմիր դիվիզիան», որուն փառքը կ'երգեն տարուէ տարի, քօղի մը տակ ծածկելով անոր իրական արժէքն ու դերը: Այս միեւնոյն սորկամտութեամբ էր որ խախտեցին հայրենիքի պաշտպանութեան միւս միջոցները, եւ ժողովուրդին ինքնավստահութիւնը: Առաջ, նոյնիսկ «ֆէտայի»ներու մասնակի շարժումներուն առեն, որոշ յարգանք ունէր թշնամին, հայկական ուժերու մասին: Մեծ պատերազմը երեւան հանեց այլապէս թանկագին արժէքներ: Կարսը՝ հոգեբանական փլուզման մը արդիւնք էր, (ինչպէս փոքր Ասիոյ յունական բանակին խուճապը) եւ մինչեւ այդ վայրկեանը՝ թշնամին կը մնար նախընթաց փորձերու խոր տպաւորութեան տակ:

Իսկ այսօ՞ր: Կրնա՞ն ապահովել թէ գոնէ ներքին կարգ ու սարքը պաշտպանելու չափ ուժ, կամ այդ ուժը գործածելու իրաւունք ունին: Ե՛րբ եւ է զբաղե՞ր են այս կենսական հարցով, թխածոյ հրատարակութիւններու եւ շռնդալից ճամարտակութիւններու ժխորին մէջ, որոնք ամէն բանէ առաջ ուղեղները ջրոտելու կը ծառայեն: Հիմա որ լուծեր ու ցրուեր են «աշխարհակալութեան եւ ազգայնականութեան ապօրինի զաւակները», կտրելով ժողովուրդին մէջքը, ի՞նչ հարազատ ուժ կրցած են դնել անոնց տեղ եւ կրնա՞ն անոր վստահիլ իրենց խարխուլ աթոռներուն պաշտպանութիւնը:

Բայց լա՛ւ է այս ճամբան: Շարունակեցէք այսպէս, մինչեւ որ փողոցի անցորդն ալ հասկնայ թէ սահման չունի ոչ ձեր կապկութիւնը, ոչ ալ ձեր իմաստակութիւնը:

Դուք առաջիններն չէք այս ճամբուն վրայ, եւ ձեր արտասանած իւրաքանչիւր խօսքը՝ տապանաքարի մը չափ ծանր պիտի կշռէ ձեր վրայ:

Ցաւալին այն է որ, ձեր անյատակ ագիտութեան անմիջական հետեւանքները կը կրէ ժողովուրդը ինք, գիւղացին ու աշխատաւորը:

Շ.

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ "ՅԱՌԱՋ" ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՈՐ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԻՆ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Ֆրանսա եւ գաղութներ, եռամսեայ՝ 35 ֆրանք, վեցամսեայ՝ 70, տարեկան՝ 140 ֆրանք: Անգլիա, գաղութներ եւ Զուիցերիա՝ տարեկան՝ 40 շիլին, վեցամսեայ՝ 20 շիլին: Ուրիշ երկիրներ, տարեկան՝ 200 ֆրանք. վեցամսեայ՝ 100 ֆրանք:

Նոր պայմաններ՝ ամէն տեսակ ծանուցումներու համար:

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ ՈՐ...

Նոր Աշխարհ, Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն շաբաթաթերթը, իրար անցեր է, լսելով որ կարգ մը քաղաքներու մէջ բանուորները Շիրակի համար իրենց հաւաքած գումարները յանձներ են Բարեգործականին, իբրեւ աւելի վստահելի կազմակերպութիւն.

«Մենք չենք ըսեր թէ Բարեգործականը բացարձակ գողերու եւ աւազակներու կազմակերպութիւն է, բայց կ'ըսենք, որ Բարեգործականը եթէ իսկապէս ինքզինք մօտ զգար Հայաստանի աղէտահար ժողովուրդին, փոխանակ հայ բանուորներու աղքատիկ գրպաններէն դուրս եկած սէնթերով վարկ շինել աշխատելու, անմիջապէս դուրս կը քաշէր օտար դրամատուներու մէջ պահ դրուած իր միլիոններու հասոյթ անձեռնմխելի գումարները եւ ամբողջութեամբ Հայաստան կը հասցնէր: Երբ այս չըներ Բարեգործականը, մենք կը նկատենք զայն անվստահելի եւ հետեւաբար բանուորներու մաքուր զգացումներէն բխող դրամները Հայաստան ուղարկելուն միջոց դառնալու անարժան:»

Ինչպէս ռամկավարները, պոլշեւիկներն ալ քաղաքականութիւն կը փոխեն տեղին համեմատ. Փարիզի մէջ՝ Բարեգործականին բոլորտիքը պար բռնած են իրենց Հօկերով եւ Պօղոս Նուպարներու փաշայական հովանաւորութեամբ կը պարծենան, իսկ Ամերիկայի մէջ՝ այդ նոյն կազմակերպութեան երես կը դարձնեն, իբրեւ «անվստահելի»:

Երանելի՛ մարդիկ...

ԸՆՉԱԶՈՒՐԿՆԵՐՆ ԱԼ ԴԷՄ ԵՆ

Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք.—

«Կուսակցութեան բարձրագոյն օրգանները, 14րդ կուսհամագումարը, ՀԱՄ Կ (բ) ԿԿԿ կազմբյուրոն, ՀԿ (բ) ԿԿԿ մայիսյան պլենումը եւ Հկոմկուսի 4րդ համագումարը» (կը հաճի՞ք թարգմանել, խմբ.) նկատեր են որ Դարալագեազի գաւառին մէջ, ուր 500—600 ընչազուրկ գիւղացիներ (բատրակ) կ'ապրին, ո՛չ մէկ գիւղացի մտած է կուսակցութեան մէջ: Բոլորը կը խուսափին համայնավար կուսակցութենէն եւ անոր խոստումներէն: Կուսակցական մարմինները շատ կը ցաւին որ չեն կրցած մինչեւ հիմա կազմակերպել զանոնք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ "ԳՈՒՇԱԿ,,ՆԵՐԸ

Շիրակի երկրաշարժէն յետոյ, Հայաստանի «սուրբ»երը գործի վրայ են: Կարգ մը լուսնոտներ, որոնք գիւղացիներու աչքին սուրբի արժէք ունին, սկսած են նոր երկրաշարժներու համար գուշակութիւններ ընել, որոշելով նոյն իսկ օրերը: Աւելորդապաշտ գիւղացիները նուէրներ կը տանին, մատաղներ կը մորթեն «սուրբ»երուն համար, որոնք ընդհանրապէս պառաւ կիներ են: Ըստ գուշակներուն, երկրաշարժ տեղի պիտի ունենայ նոր Ջանդեզուրի մէջ, Նոյեմբեր 20ին եւ 26ին: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է:

ԻՍԿ ԶԻՆԱԿԻՑ ԹՈՒՐՔԻԱ՛Ն...

Երեւանի Գաւառային Գործադիր Կոմիտէն հրահանգ տուած է որ թրքաբնակ գիւղերը ղրկուած գրութիւնները խմբագրուին թուրքերէն, նոյնիսկ Սիսիանի մէջ թուրք պաշտօնեայ մը նշանակուած է: Իսկ ի՛նչ կ'ընէ զինակից եւ «յեղափոխական» Թուրքիան, ոչ-թուրք փոքրամասնութեանց հանդէպ...

ԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱ՞Ն

ԹԷ ՇԱՀԱՍՏԱՆ

Ելենովկա գիւղի Համագործակցականը իր նպատակէն շեղելով, մասնաւոր վաճառականութիւն կ'ընէ, ինչպէս կը բողոքէ տեղացի մը: Միսի խանութը յանձնուած է մարդու մը, որ արդիւնքին 100էն 70 կը պահէ իրեն եւ մնացածը կը յանձնէ Համագործակցականին: Տեղացի իրազեկը կ'աւելցնէ թէ, համագործակցականը շահախնդրական նպատակներով, մթերքին փութը գիւղացիէն կը գնէ 80 կոպէկի եւ կը ծախէ 1 ռուբլի 60 կոպէկի: Ճարպը կը ծախէ 40 կոպէկի, երբ մասնաւոր խանութները կու տան 35 կոպէկի:

⁂ Նախիջեւանի Գործակցականներու համագումարին մէջ կարդացուած զեկոյցին համաձայն, նոյն «ինքնավար» շրջանին կայ 20 Գործակցական Միութիւն. Շահակցականները փոքր դրամագլուխ մը ունին, այնպէս որ իրենց պարտքը ժամանակին չեն կրնար վճարել, եւ բողոքներու տեղի կու տան: Այս դժուարութիւններուն մէջ կարելի չըլլար ապրանքներուն փոխադրութիւնը դէպի գիւղի մասնաճիւղերը: Սայլերուն անյարմարութեան պատճառաւ, փոխադրութեան գործը մեծ ծախքերու դուռ կը բանայ: Գիւղական խանութները կերպասեղէն (մանիֆաքթիւր) չունին: Եւ դեռ ուրիշ շատ մը բացերէ կը հետեւի որ Նախիջեւանի շահակցական ընկերութիւնները նախանձելի վիճակի մէջ չեն գտնուիր:

ՄՐՄՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հանգուցեալ Յարութիւն Մրմրեանի Պոլսոյ բարեկամներն ու համակիրները փափաքելով մահարձան մը կանգնել իր շիրիմին վրայ, հանգանակութեան մը ձեռնարկած էին, որուն արդիւնքը հազիւ երեսուն ոսկի եղած է: Նկատելով որ այս գումարը անբաւական է եւ կարելի չէ աւելին հանգանակել, նախաձեռնակ թերթը որոշած է նուիրատուներուն վերադարձնել իրենց տուած գումարները:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Գարեգին Եպիսկ. Խաչատուրեան, որ Պուլկարիոյ Կաթ. Պատրիարք կարգուած է, համայնքին կրօնական գործերը կարգի դնելու համար, իր պաշտօնատեղին պիտի մեկնի տօնական օրերէն յետոյ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նանսէնեան անցագիր չպիտի պահանջուի

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կրկնակի դիմումներուն վրայ Արտաքին Նախարարութիւնը երկու նամակներով (մէկը ստորագրուած Պ. Պէյ Թըլօէ 2 Դեկտ.ին, միւսը՝ Պ. Հարրիս Մէնտիէ 18 Դեկտ.ին) կը տեղեկացնէ թէ Ինքնութեան թուղթ ստանալու կամ նորոգելու համար Նանսէնեան անցագիրը պարտաւորիչ չպիտի ըլլայ Հայերուն:

Նանսէնեան անցագիրը պիտի պահանջուի միայն ճամբորդող Հայերէն:

Գործազրկութիւնը՝ պաշտօնական աչքով

Կառավարութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ գործազրկութեան տագնապին մասին.— Օգնութիւն ստացող անգործներու թիւը Դեկտմ. 23ին հասած էր 6703ի, որոնց 4609ը այր եւ 2094ը կին: Առջի շաբթուն սոնց թիւն էր 3549. ուրեմն 100էն 80 աւելցած է անգործներուն թիւը: Միայն Փարիզի շրջանին մէջ, նպաստ ստացած են 4786 անգործներ, մինչ առջի շաբթուն միայն 2636 հոգի էին: Անգործութիւն կը տիրէ մանաւանդ հետեւեալ ասպարէզներուն մէջ, մետաղագործութիւն, կաշեգործութիւն, հանդերձեղէն, շինութիւն, փոխադրութիւն, նպարավաճառութիւն, գրասենեակի պաշտօնէութիւն: Գործազրկութեան վերջին տագնապին ատեն, 1921 Մարտին անգործներու առաւելագոյն թիւը հասած էր 91,525ի, որ յետոյ իջաւ աստիճանաբար, տարուէ տարի, 10,071ի (1922), 2674ի, 1227ի, 705ի, իսկ 1926ի սկիզբը 547ի:

Անցեալ շաբթու գործի համար դիմում ըրած բայց յուսախաբ եղած են 20,418 հոգի, մէկ շաբթուան մէջ հազար դիմում աւելցած է միայն Սէնի նահանգին մէջ:

⁂ Տը Տիօն-Պութօն, Ռընօ, Սիթրոյէն եւ ուրիշ մեծ գործարաններ որոշեցին փակել Դեկտ. 28էն մինչեւ Յունուար 3, տօնական օրերու եւ տարեկան հաշուեկշռի պատրաստութեան համար:

ՖՐԱՆՔԸ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԻ

Վերջացող շաբթուան ընթացքին որոշ քայլ առնուեցաւ դէպի ֆրանքին ամրապնդումը: Եթէ ոչ պաշտօնապէս, գոնէ իրապէս կարելի է նկատել թէ ֆրանքը կայուն վիճակ ստացած է եւ սթերլինը 122, տոլարն ալ 25 ֆրանքի վրայ կը մնան: Կառավարութիւնը որոշած է այս գինը ո՛չ բարձրացնել, ոչ ալ իջեցնել: Ֆրանքին ասկէ աւելի բարձրացումը մեծապէս կը վնասէ ֆրանսական ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին: Արդէն կառավարութիւնը Պանք տը Ֆրանսի միջոցաւ իր միջամտութիւնը կատարեց այն ատեն, երբ սթերլինը 119ի եւ տոլարը 24.50ի իջաւ:

Առջի օր սակարանին մէջ, շահադէտներ կ'աշխատէին ֆրանքին գինը կոտրել եւ վերջին ամիսներուն եղածին հակառակ ուղղութեամբ աշխատիլ ֆրանքի անկումին:

Պանք տը Ֆրանսի ներկայացուցիչը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ թոյլ չպիտի տայ որ ֆրանքը ասկէ վերջ նոր անկում կամ բարձրացում ունենայ եւ թէ պետական դրամատունը պատրաստ է սթերլին եւ տոլար գնել 122էն եւ 25էն, եւ կամ ծախել զանոնք նոյն գինով:

Այս պայմաններուն տակ, կը կարծուի թէ ֆրանքը իրապէս ամրապնդելէ վերջ, պաշտօնական ամրապնդումը չպիտի ուշանայ:

Ցարձակում դատաւորներուն վրայ

Աթէնքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Դեկտ. 23ին ոճրագործ սատեանը քանի մը տարի բանտարկութեան դատապարտեց երկու ամբաստանեալներ: Հազիւ վճիռը տրուած էր, երբ երկուքը մէկ ոստիկան-զինուորները մէկ կողմ ընելով յարձակեցան դատաւորներուն վրայ: Ասոնցմէ մէկը յաջողեցաւ նոյն իսկ ձեռք անցընել ոստիկանի մը ատրճանակը եւ նշան առաւ դատաւորներու ուղղութեամբ: Ամբողջ դատարանը, մէջն ըլլալով դատաւորները, փաստաբանները եւ ժողովուրդը, վայրկենապէս հեռացան սրահէն, ոմանք նոյն իսկ պատուհանէն դուրս նետուելով: Բարեբախտաբար ատրճանակը կրակ չառաւ: Երկու ամբաստանեալները քիչ վերջ ձերբակալուեցան եւ իրենց դատապարտութեան վրայ երեքական տարի եւս աւելցուեցաւ:

Մուստաֆէին գերեզմանը պիտի խանդեն

Վէհապիները, որոնք մաքրակրօն իսլամներ են եւ կ'ատեն կռապաշտութիւնը, որոշած են քանդել Մուհամմէտի գերեզմանը Մէտինէի մէջ: Մեռելի մը յիշատակին դամբարան կանգնելը կռապաշտութիւն կը նկատուի Վէհապիներուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Բ.

Թուրքիան վտանգուած է նաեւ, տնտեսապէս։ Առանձին ուսումնասիրութեան մը նիւթ է այս պարագան։ Կ'արժէր թիւերով ու փաստերով խօսիլ։ Առայժմ հրաժարինք այդ թուագրումէն։

Երկրի մը գոյութեան գլխաւոր կռուանը անոր տնտեսական ապահովութիւնն է։ Իսկ պետութիւն մը ապահով է տնտեսապէս, երբ ա.— իր արտածումը առնուազն կը հաւասարի ներածման։ բ.— պետական-կառավարական նախահաշիւը (պէտճէն) նուազագոյն չափով կը հաւասարակշռէ ելքն ու մուտքը։

Թուրքիան զուրկ է թէ առաջին եւ թէ երկրորդ պարագաներէն։

Ի՞նչ արտադրութիւններով հարուստ էր Թուրքիան, — ցորեն, մետաքս, թուզ-չամիչ, ծխախոտ եւլն.։ Ի՞նչ է այսօրուան պատկերը։ Պոլիսը կը տառապի ներքին ալիւրի պակասէն։ Եւ, ամբողջ Անատոլուն ինքզինքը չի կրնար պարտկել։

Թուզն ու չամիչը դարձան անճարակ ու անփորձ շահագործումի մը առարկայ։ Յոյներէն զրկուած Իզմիրն ու շրջանները զրկուեցան նաեւ իրենց այդ բերքին օգուտներէն։ Թուրք մամուլը լալագին աղաղակ բարձրացուց որ՝ «եղած գէշ փոխականտին վրայ իրենց թուզերը երեսի վրայ կը մնան՝ իբրեւ թէ հիւանդներէ պատրաստուած»...։

Մետաքսի պարագան աւելի աննպաստ է։ Անցեալ օր թիւեր հրատարակած էր թուրք թերթ մը, զոր արտատպեց «Յառաջ»։ Իրենց իսկ խոստովանութեամբ, երեւան կուգայ որ՝ «Թուրքիան ոչ միայն Յունաստանէն, այլ եւ Պուլկարիայէն աւելի քիչ մետաքս կ'արտադրէ այժմ»...

Կը մնայ ծխախոտը, որ համեմատաբար, նպաստաւոր պայմաններով կը մնայ, քանի որ Յունաստանէն Թուրքիա գաղթող թուրքեր փորձառութիւն ունին անոր լաւագոյն մշակման համար։

Բայց, հարց է, արտադրութիւններու այս դժնդակ վիճակին մէջ, Թուրքիան կը հաւասարակշռէ իր ներածման եւ արտածման ջանքերը։ Ո՛չ։ Ուրե՞մ։ Տարուէ տարի թրքական դրամագլուխը (աշխատանք, դրամ, բերք կամ հանք) մասով մը կը նուազի, անցնելով արտասահման։

Պիւտճէն այնքան անմխիթար է Թուրքիոյ մէջ։

Ըսմէթ փաշա, տարեմուտին, գրեթէ «հաւասարեցուցած» էր զանոնք։ Միայն, յատկանշական էր որ ծախքի բաժինը յաւելում էր կրած նախորդ տարուընէ, եւ, հետեւապէս, նաեւ, աւելի ցոյց տուած էր... եկամուտը։

Ենթադրակա՛ն եկամուտներ։ Զգիտեմ՝ թիւերը կը փրկե՞ն իրողութիւնները...։

Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը։ Տուրքերու նոր ու անհանդուրժելի սակացոյց մը ստիպուեցան հրապարակ հանել ու պարտադրել։ Կը բաւէ լսել Պոլսէն եկող մը, համոզուելու համար թէ՝ տնտեսապէս ճգնաժամի է մատնուած Թուրքիան։ Անօրինակ չափերու է հասած տուրքը։ Ու ժողովուրդը կ'թան կով մը՝ պետութիւնը ապրեցնելու համար։ Ո՞ւր կը տանի այս յորձանուտ գնացքը։ Հետեւեցէք թուրք թերթերուն։ Ամէն օր դժգոհութիւն կայ տնտեսական գետնի վրայ։ Պոլիսը՝ ազատ նաւահանգիստ կամ ոչ՝ հազար ձեւի դրին, ու մնաց միշտ կայուն հրապարակով։ Շինարարութիւն եւ բարգաւաճում չկայ։ «Շինութիւնները կը նուազին եւ տրուած արգելքները հնարաւորութիւն չեն տար նորերը կառուցանելու» (Ահմէտ Ճէվտէթ)։ Պաշտօնէութիւնը անվերջ դժգոհ է։ Դեռ քանի մը օրեր առաջ դատաւորներու հրաժարման հարց մը ելաւ։ Լուռ անցան՝ «հոտը դուրս չտալու» համար...։ Իսկ ամէ՛ն օր, Պոլսոյ Թուրք մամուլը կը զբաղի պաշտօնէութեան խնդրագրերով։ Բժիշկը, ատամնաբոյժը, փաստաբանը,— բոլորը կը ցանկան պաշտօնեայ դառնալ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ երկիրը զուրկ է տնտեսական շարժումէն։

Ցեղոյ, ուշագրաւ պարագայ, ոչ ոք կ'ուզէ անցնիլ գաւառ։ Այս ուղղութեամբ երեք վտանգաւոր երեւոյթներ կը նշմարուին Թուրքիոյ մէջ. Ա) Պոլիսը գաւառ չ'երթար։ Կը նշանակէ մտաւորականութիւնն ու դրամագլուխը հեռու կը մնան երկրէն։ Բ) Գիւղէն անընդհատ քաղաք կուգան։ Կուգան որովհետեւ անօթի են։ Իսկ այս կը նշանակէ հեռանալ կամ զրկուիլ հողէն — որ միակ աղբիւրն է Թուրքիոյ։ Գ) Արեւելքէն արեւմուտք գանգուածային շարժումը կը շարունակուի։

Թուրքիոյ բարգաւաճման կամ գոյութեան համար, հարկ էր որ այս շարժումները բոլորովին հակառակ ձեւով տեղի ունենային։ Որ՝ գաւառը լեցուէր՝ Պոլսով։ Գիւղը՝ քաղաքներով։ Եւ՝ Արեւելքը Արեւմուտքով...։ Մինչ,—ըսե՛նք, ու անցնինք,— յետադարձ շարժման մէջ է Թուրքիան։

Դեռ չյիշեցի փոխառութեան գետնին վրայ Թուրքիոյ դժնդակ կացութիւնը։ Երեք տարի առաջ Րէուֆ պէյի (վարչապետութիւնը թողնելէ վերջ) «կապեր»ը ուզեցին օգտագործել՝ Լոնտոնի մէջ նիւթական օժանդակութիւն մը ձեռք ձգելու համար։ Մերժումը կտրուկ ու վճռական էր։ Ու, հակառակ արտաքին բոլոր յոխորտանքներուն, երեք տարի է՝ Թուրքիան մէջքը կը կոտրէ անվերջ՝ փոխառութեան մը խնդրանքով։ Մէջտեղն է արդիւնքը, եւ՝ Քըրզընէն Չէմպըրլէն՝ նոյն պատասխանը...։

*
* *

Վիճակագրակա՛ն Թուրքիան...։ 1922—23ին պատրաստուած անգլ. վիճակագրութիւն մը հազիւ 5—6 միլիոն ցոյց կուտայ։ Վճռական բան մը չեն ըսեր իրենք՝ Թուրքերը եւս։ Ճիշդ է, երբ խօսք կ'ըլլայ,—«Ճիւմհուրիէթը», գլխաւորապէս, — ութը միլիոնի անունէն կը ճառէ։ Մինչ մենք շատ լաւ գիտենք, որ եւրոպական տեղեկագրութիւնները շատ աւելի ճիշդ են մեր ու Թուրքերու մասին, քան մեր ու Թուրքերու պատրաստածները...։

Ընդհանուր գումարի այս անգոհացուցիչ քանակէն անջատ, Թուրքերը տարօրինակօրէն կը նուազին։ Նշանաւոր բժշկապետ մը, որ երկու տարի առաջ Անատոլու էր եղած, կը գրէր. "60—70 տոկոսով կը մեռնին մեր տղաքը»։ Աւելցուցէք, ասոր վրայ, տնտեսական տագնապին, կենսօրական կացութեան հակադրեցութիւնը, եւ Թուրքերու յատուկ ցեղային եւ կրօնական բացասական գիծը՝ աճման տեսակէտէն։ Չգիտեմ՝ յիշե՞նք Ասիոյ մէկ ծայրէն միւսը տարածուող վեներական հիւանդութիւնները— զորս, շատ մը աւերներու կողքին, յիշատակ թողուցին, նաեւ, Կարսէն Երեւան՝ իրենց չարաշուք արշաւի օրերուն —որոնք կը ցամքեցնեն երիտասարդութեան մը արիւնն ու ընտանեկան աւիշը։

Այս բոլորին հետեւանքը պէտք է նկատել, անշուշտ, որ 10—15 օր առաջ Սեբաստիոյ մէջ կատարուած մարդահամարի մը ընթացքին (զոր ըրին օտար մասնագէտի մը ճագարի հսկողութեամբ) ստացուած է 14.858 կնոջ եւ 15,894 այրերու, կամ, միասնաբար, 30.752ի գումարը՝ իբրեւ «բնակչութիւն» Սեբաստիոյ։ Չմոռնանք որ ասիկա այն բարգաւաճ ու բազմամարդ քաղաքն է, որ ունէր 70-75000 միայն թրքութիւն, եւ կեդրոնն էր նահանգի մը, որ. առանձինն, աւելի մեծ է քան քանի մը տասնեակ միլիոններու բնակչութիւն ունեցող եւրոպական կարգ մը երկիրներ...։

Դուք ձեզի բնորոշեցէք կացութիւնը, մտովին երկարելով ամայի՛ Անատոլուի ընդարձակ ու քարուքանդ տարածութեանը վրայ...։

Վ.ԱՀՐԻՃ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Հանրային շարժման պէտքը, կարծես ամէն տեղէ աւելի զգացուեր է այստեղ։ Եւ ահա Երիտասարդներու միութեան եռանդուն ջանքերուն կուգան իրենց բաժինը աւելցնելու, տեղին հայ տիկիններն ու օրիորդները։

Տեղւոյս Գաղթային միութեան վարչութիւնը, համերաշխ կեանքի պահպանման համար, գեղեցիկ գաղափարը ունեցեր էր վերակազմելու Կիներու Միութիւնը, որ տարիներէ ի վեր անգործ էր եւ որմէ մնացեր էր կնիք մը եւ «կանանց խմբակ» մը միայն։ Այս վիճակին պատճառը այն էր որ վարչական եւ պարզ անդամներու մէկ մասը հեռացեր էր քաղաքէն, իսկ գաղութին տնտեսական կացութիւնը զգալապէս փոխուած ըլլալով, մնացեալ մասը, կը զբաղէր միայն առօրեայ հոգերով։

Դեկտ. 12ին, գաղթային միութեան վարչութեան հրաւէրին պատասխանելով, Պերլինի հայ կիները հաւաքուեցան եւ կարծիքի փոխանակութիւններէ յետոյ, ներկաներու հաւանութեամբ, ընտրեցին վարչութիւն մը, որ արդէն սկսած է գործի եւ կը կազմակերպէ մանկական հանդէս մը, Ծնունդի առթիւ։ Վարչական անդամներն են տիկիններ՝ Փ. Մովսէսեան, Ս. Տէր Մինասեան, Ա. Ֆրունճեան, Ա. Տիգրան Տէր Յարութիւնեան, Ս. Մովսէսեան, Դաւիթխանեան եւ Կէնճեան։

Յուսալի է որ յարգելի տիկինները պիտի ջանան օգտակար ըլլալ Պերլինի գաղութին։ Անշուշտ իրենց նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ նախ՝ հայերէն լեզու եւ հայկական դաստիարակութիւն տալ մեր երախաներուն, եւ երկրորդ՝ օտարանալու վտանգին ենթակայ ուսանող թէ աշխատաւոր մեր երիտասարդներուն, յաճախ առիթ ընծայել յիշելու հայկական միջավայրը։

Պերլին — Թղթակից

ՆՈՐԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Հակառակ ոմանց վերապահութեան ու դժգոհութեան, գրական նոր շարժում մը կը ձեւաւորուի։

Մեր նորերուն գրական յայտնութիւնը տեղի ունեցաւ հոգեբանական վայրկեանի մը։

Մեր ժողովուրդին պէս մեր գրականութիւնն ալ թափառական ու տարագիր դարձաւ, հեռու մայր հայրենիքէն ու այն կեդրոնէն, ուր գրեթէ դար մը ամբողջ ասպնջականութիւն գտեր էր։

Նորերը իրենց աչքերը բացին օտար երկինքներու տակ. շրջապատուած ծանր պայմաններով, անստոյգ ու անորոշ, մատնուած ծանր մտահոգութիւններու։

Գրական խօսքը հալածուած հայ հորիզոնէն, հիները քաշուած հրապարակէն, ու անձնատուր անցնալ օրերու եւ աժան փառքերու երազին։ Հիներուն ու նորերուն փոխադարձ կապերը բոլորովին խզուած։ Երազները փշրուած ու կարօտաբաղձ տղաքներ, գրական որբեր, որոնք արեւին առաջին ջերմութեան ու լոյսին կը բացուէին, կը զգային խօսքին ու գիրին մոգական ուժը, եւ կ'ընդունէին եւրոպական ժամանակակից մտքին ու ազդեցութեան մկրտութիւնը։

Ահա այս հոգեբանական վայրկեանին էր, որ կը սկսէր բացուիլ նորերուն հոգին ու սիրտը, ընդունելու համար առաջին ճառագայթները նոր աշխարհի մը, որ կազմուիլ կը սկսէր ընդհանուր պատերազմի թոհուբոհին մէջէն։

Դժգոհութեան ընդհանուր ալիքը հասաւ նաեւ մեր նորերուն, ու անոնք առանց վերապահութեան, ինչպէս բոլոր տաղանդաւորները, աջ ու ձախ քանդելու ու տապալելու մղուեցան։

Ուրացան մէկ մեծ մասը հին գրողներէն, անարժէք հռչակեցին շատ մը գործեր, որոնցմէ գիծեր, գոյներ ու լոյսի ճառագայթներ ընդունած էին իրենց առաջին թոթովանքներուն համար։

Փորձեցին կրակի տալ շատ մը կամուրջներ, վերագնահատութեան ենթարկել շատ մը գործեր ու դէմքեր։ Եւ երբ հիներէն, ինչպէս նորերը, չափազանցուած կարծիքներ երեւան բերին, ուրանալու համար նորերուն յայտնութիւնը, նորերը լծուեցան աշխատանքի մը, նպատակ ունենալով ծանօթացնել իրենք զիրենք, իրենց գրական հակումներն ու խոստումները։

Գրական «Զարթօնք»ին շուտով յաջորդեց, սակայն, «Բեկում»ը։ Բեկում հոգիներու եւ միտքերու։ Վերագնահատում իրենց իսկ ուրացումներուն ու վերապահումներուն։

Նորերէն բոլոր անոնք, որոնց մէջ հայրենի կրակը անթեղուած կը մնար, քովէ քով եկան եւ իրենց իսկ արտայայտութեամբ, վերադարձ մը ընելու փորձին լծուեցան, գտնելու համար ինչ որ կար գեղեցիկ երէցներու գործին մէջ, լոյս աշխարհ եկած հազար ու մէկ անպատեհութիւններու եւ դժուարութիւններու մէջէն։

Ու կազմեցին նոր գրողներու եւ արուեստասէրներու միութիւն մը, «Ցարդգող» անունով։

Անոնք ճանչնալ ուզեցին նախ Զօհրապը, յետոյ Պէշիկթաշլեանը, յետոյ Զարդարեանը, Ահարոնեանը եւ ուրիշներ, չմոռնալով շարքին մէջ բերել նաեւ նորերը եւ իրենց գործը։

Փորձը շատ յաջող անցաւ, ու կատարեց իր բարեբեր դերը։ Շատերը չէին ճանչնար մեր հիները, երէցները, այնպէս ինչպէս պէտք էր, ու արդար էր որ ճանչցուէին անոնք, իրենց բովանդակ գործին մէջ, լայնքով, երկայնքով ու մանաւանդ խորութիւնով։ Տեսան ու զգացին, որ անկարելի է խզել կապերը եւ կամուրջները, որ երկու սերունդները իրարու կը միացնէին։ Տեսան ու զգացին վեհութիւնը գործերուն ու հեղինակներուն, որոնց իտէալը շարունակել ու անոնց հետեւիլ ուխտ մը նկատեցին իրենց համար։

*
* *

Վերադարձ մը դէպի մեր գրականութեան հին օրերը եւ մշակները, նոյնիսկ ամէնէն արժանաւորներուն ու տաղանդաւորներուն մօտ, պէտք է պայմանաւորուած ըլլայ որոշ վերապահումներով։

Այս պարագան շա՛տ գեղեցկօրէն պարզեց Պ. Ահարոնեան, այն յարգանքի երեկոյթին մէջ, զոր կազմելու հոգը ունեցեր էր «Ցարդգող»ը։

Գործին ու ստեղծագործողին հանդէպ զգացուած յարգանքը պէտք չէ պարտադրէ ենթակաները դառնալու կոյր երկրպագուներ այն բոլորին հանդէպ, որոնք տուին իրենց հարկը հայ գրականութեան, որոշ ժամանակաշրջանի մը մէջ, յատուկ պայմաններուն տակ, եւ այն օրերու հոգեբանութեանը լոյսին տակ թըրծուած։ Այս է անշուշտ պատճառը, որ քննադատութիւնը հաստու եւ բացարձակ չի կրնար ըլլալ հին օրերու գրական երեւոյթներուն ու արուեստագէտներուն հանդէպ։ Որովհետեւ ամէն մէկ հեղինակ իր ժամանակի ու միջավայրի ծնունդն է, ինչպէս որ նորերը ծնունդն են այսօրին ու իր հոգերուն ու մտորումներուն։

Եթէ երէցները եկան ու անցան, ինչպէս կ'ենթադրեն ոմանք, անոնց գործը կայ, ու ոմանց գործը մանաւանդ պիտի դիմանայ տակաւին սերունդներ. այս վերջիններէն է, որ նորերը պիտի գիտնան քաղել այն ինչ որ իրենց տրամադրութիւններուն ու խառնուածքին կը համապատասխանէ, (ճանչնալը հետեւիլ ըսել չէ երբեք), ու զիրենք պիտի տանի նոր որոնումներու եւ նոր երկունքներու, պայծառացած այսօրուան լոյսին ու արեւին տակ։

*
* *

Գրական երեկոն, որ նուիրուած էր Գրիգոր Զօհրապի, եւ որուն կեանքին ու մանաւանդ գրական գործին ուրուագիծը տալ վիճակուած էր այս տողերը գրողին, եկաւ հաստատել որ, մեր նոր գրողները ինչպէս նաեւ արուեստն ու գրականութիւնը սիրողները, մեծ մասով, չեն ճանչնար մեր վերջին երեսնամեակի գրականութիւնը։

Անոնք կը ճանչնան ու գիտեն անունները, երբեմն նաեւ, իրենց նախասիրած հեղինակներէն (մանաւանդ անոնք որ մեր գրական միջին սերունդը կը ներկայացնէին) կը յիշեն էջեր ու կտորներ. սակայն ո եւ է հեղինակ, որ արժանի է մեր գրականութեան պատմութեան մէջ տեղ մը գրաւելու եւ յիշատակուելու, չէ ուսումնասիրուած ու կարդացուած. կամ հազիւ մէկն մէկէն մէկ գործ, կամ քանի մը էջ կարդացուած է նորերուն կողմէ։ Անշուշտ լուրջ պատճառներ կան։ Այս սերունդը պատեհութիւնը չունեցաւ, իր պատանեկան երազի օրերուն, մտերմանալ մեր գրականութեան արժանաւորներուն գործին հետ։ Ան գիրքը կէս ձգած, ին-

կաւ տարագրութեան մէջ, ... մասնակցեցաւ կռիւներու եւ ... մնաց։ Եթէ նոյն իսկ, լաւագ... պարագային, ո եւ է պատանի կա... երիտասարդ փափաքէր թաղու... ո եւ է գործի մէջ, ու ճանչն... ո եւ է հեղինակ, իրեն չէր տրու... ունենալ ամբողջական գործը ... նախասիրած մէկ հեղինակին։

«Ցարդգող»ը ահաւասիկ երէց... ները ճանչնալու գեղեցիկ պատե... հութիւնը կ'ընծայէ։

Մեր նոր գրողները պէտք է ... ճանչնան մեր լաւագոյն ... գէտները, որոնց ներկայացուցի... ները այսօր չկան։ Անոնք ... գիրքերու մէջ կրցին ամփոփ... իրենց գրականութիւնը, եւ անոն... (մեծամասնութիւնը մասնաւորա... բար, որ թերթերու եւ պարբե... րականներու մէջ կորսուելու հա... մար, հոգի եւ սիրտ մաշեցու... միտք յոգնեցուց), բոլորն ալ ... ժէքաւոր գործեր թողուցին մե... գրականութեան։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԳԻՆՈՎՈՒԹԻՒՆ

Երեկոն քա՛ղցր է հրդեհով
չիջի...
Կը վառի լի՜ց մ'աշնանային
նուշի...
Պարտէզին մէջ ծիլ մը մեռ...
կարապ...
Վերջալոյսէն տակաւ մոխիր
Թափի...

Կը թափառիմ պարտէզին մէջ
միայն...
Սիրուհիի ցոյսն է հեռացած
ջրնակ...
Ա՛լ չեմ լսեր ո՛չ մէկ խ...
եղանակ...
Բարձունքին վրայ ես գինո՛վ
ու մինակ...

Դառն հացերով ու հաշիշով
նո՛վ եմ...
Անդունդի մէջ կաթող երկին...
ծով եմ...
Քիչ քիչ վերջին ես համբոյր
կը ժողվեմ...
Սեւ հացերով ու հաշիշով գինով
եմ...

Ու կ'օրօրուիմ... Թռչուն ...
ու հո՛վ է...
Պաղ պաղ ջուրեր, ալիք, փրփ...
ու ծո՛վ է...
Համակ ճերմակ ուրուական...
ու մո՛ւթ է...
Ծառ մը կ'իյնայ... փոթորիկն...
անգութ է...

Ու կ'օրօրուիմ... մինչ կ'անմրեն
ջրհեղեղ...
Ու մինչ քովէս կ'անցնի կայ...
մը աճի...
Օրրոցս ուժով վիհէն երկին...
շարժի...
Եւ հոգիս քա՛ղցր է հրդեհով
չիջի...

Դեռ կ'օրօրուիմ երազներով
բերար...
Սիրուհիի դեռ ու մեղեդի ու
բար...
Արտասուքով հուսկ համբոյր
կը ժողվեմ...
Ու դառնանոյշ հաշիշ հացով
նո՛վ եմ...

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԳԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Երեւանէն թղթակից մը կ... գրէ.—

Թրքահայ գաղթական ... գլուխը տաքցնելէ յետոյ ... եան փողոցը կ'ելլէ եւ ... ձայնով կ'երգէ.

«Մեր Հայրենիք թշուառ ... տէր...»։ Ոստիկանները կը ... նին ու կը ձերբակալեն ... Չէկիստ մը զայն կը տանի ... ցաքննելու, իբրեւ քաղաքակ... յանցաւոր...

— Ինչո՞ւ «Մեր Հայրենիք ... գեցիր։

— Ես ձեր Հայրենիքը չ... գեցի։

— Չե՞ս գիտեր որ «Մեր ... րենիք»ը արգիլուած է։

— Ինչո՞ւ պէտք։ Ես ... հայրենիքին հետ գործ չունի... Ես երգեցի մեր հայրենիքը, ... թուրքերու ձեռքն է։

— Չպիտի երգես։

— Ինչո՞ւ։ Թուրքերը չ... լեցին, դո՞ւք կ'արգիլէք։ Այսպէ... ազատութիւն, այսպէս ... տա՞ն կ'ըլլայ։

Սպասամբ «աղբարը» երգ... շաբաթ մնաց Չեկայի բանտը...

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

20.— ԼԱՆՍԷՑ (Իզէր)

Շատ գնահատելի է «Յառաջ»ի հարցարանի ձեռնարկը, մանաւորապէս այն տեսակէտով, որ մեր խեղճ գործազուրկ ընկերները անտեղեակ որեւէ շրջանի գործերուն մասին, կը ստիպուին տեղէ տեղ փոխուիլ եւ զուր ծախքերու ենթարկուելէ յետոյ ձեռնունայն ետ դառնալ: Շնորհակալութիւն կը յայտնենք «Յառաջ»ին, որ միշտ այսպէս հայ աշխատաւորի դաւերով կը հետաքրքրուի եւ կ'աշխատի օգտակար ըլլալ իր ընթերցողներուն:

Մեր ապրած գիւղաքաղաքին մէջ կը գտնուի թուղթի մեծ գործարան մը, ուր կ'աշխատին մօտ 200 երկսեռ հայրենակիցներ, որոնք միշտ նկատուած են իբրեւ լաւ աշխատաւորներ եւ սիրուած գործատէրերէն: Ներկայ գործի տագնապը շատ ազդեց մեր շրջանին վրայ: Առաջ միշտ գործ կար եւ առատ, շատեր նոյնիսկ շաբաթ 25—30 ժամ յաւելեալ աշխատանք կ'ընէին բայց հիմա աշխատանքի ժամերը շատ կրճատուեցան: Մօտաւորապէս շաբաթ մը կայ, որ սոյն գործարանը 40 ժամի գեղչեց աշխատանքը:

Երեք ամիս առաջ պայմանագրութեամբ Աւստրիայէն մօտ 120 անձ բերուեցան, պայմանաժամը լրանալուն, խկոյն ճամբու դրուեցան: Երկու օր առաջ ալ 12 հայեր գործէ հանեցին եւ եթէ այսպէս շարունակուի, վախ կայ, որ շատեր հանեն: Առայժմ արձակուածները առանց բացառութեան ամուրիներ են:

Սենտիքաներու գործունէութիւն գրեթէ չկայ: Արդէն Հայերը ոչ մէկ սենտիքայի արձանագրուած են:

Ա. Օհանեան

21.— ԼԱՌԺԱՆԹԻԷՌ

Այստեղ ալ ներկայ տագնապին առթիւ, աշխատանքի ժամերը կրճատուեցան, կ'աշխատինք շաբաթական 40 ժամ: Օրավարձերը նոյնն են: Արձակուեցան քանի մը հայրենակիցներ, որոնք կ'աշխատէին Villeneuve-de-Berg խճանկարի (մօզայիք) գործարանը:

Այս շրջանին մէջ շատեր (պըղտիկ գործարանատէրեր) դուռները փակած են, ուր Հայ չկայ: Փուայնէօզի մէջ միայն Պ. Պէյլէրեանի մանարանը եւ գորգի գործարանը գործադրկութիւն չունին:

Մ. Տ.

22.— ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ

Մեր գաղութը կը բաղկանայ 400—500 հոգիէ, մեծ մասով ընտանիքի տէր:

Ցանըհինգ օրէ ի վեր գործազրկութիւնը հոս ալ ծայր տուաւ: Այստեղ կայ մէկ երկաթի ձուլարան եւ Հայերը գրեթէ բոլորն ալ հոն կ'աշխատին: Դժբախտաբար այդ ճիւղը կանգ առաւ, իսկ միւս բաժիններն ալ անկանոն կ'աշխատին:

Նախապատուութիւնը կը տրուի տեղացի բանուորներուն: Երկու շաբաթէ ի վեր գործաւորները 2-5-8ով կ'արձակուին եւ քաւութեան նոխազը միշտ մեր հայրենակիցներն են: Եթէ այսպէս շարունակուի, գաղութին հարիւրին 80ը թշուառութեան պիտի մատնուի. մէկ կողմէ անգործութիւն, միւս կողմէ սաստիկ սղութիւն: Փարիզի թերթերուն մէջ կը կարդանք թէ հացին գինը իջած է, մինչդեռ այստեղ 2.90 է քիլօն:

Արձակուած հայրենակիցները շրջակայ գիւղերը կ'երթան, գործ ճարելու համար:

Ինքնութեան թուղթի նոր սակն ալ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Կայ նաեւ Նանսէնեան անցագիրը 60 ֆր. եւ ուրիշ տուրք մըն ալ 40 ֆր. (քաղաքացիական տուրք) զոր մեծամասնութիւնը վճարած է: Օրբա

(ԽՄԲ.— Նոր հրամանով մը Նանսէնեան անցագիր չպիտի պահանջուի այլեւս)

23.— ԼԸ Ժ'ԷՌՊԻԷՌ (Վանտէ)

Բաւական ատենէ ի վեր այստեղ ալ ծայր տուած գործազրկութիւնը, կզալի համեմատութիւն մը առնել սկսաւ այս օրերս: Շաբաթը մէկ օր զեղչեցին աշխատանքը:

Մեր քաղաքին մէջ կան երեք բուրդի, երկու կօշիկի եւ երկու ատաղձի գործարաններ: Առանցմէ կանոնաւորապէս գործող եւ աշխատանք ունեցողներն են մէկ կօշիկի եւ երեք բուրդի գործարանները, իսկ միւսները գրեթէ բոլորովին դադրած են (աշխատաւորներուն բոլորն ալ ֆրանսացիներ են:) Քաղաքիս գործաւորներուն մէջ չկայ օտարական, որոնք մէկ տարուան պայմանագրով եկած են:

Այս տարի բոլորն ալ միասին կ'աշխատին կօշիկի գործարանը, կիները 9 ֆրանքէն 12ուկէս ֆր., իսկ այրերը 17էն 19 ֆր. օրավարձ կը ստանան: Իրենց բնակարանին համար կը վճարեն մէկ ֆրանք: Այս գործարանը մինչեւ այսօր կը բանի:

Յ. Յակոբեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԱՆՍԷՅ, 21 դեկտ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լանսէյի Ենթակոմիտէի ջանքերով դեկտ. 12ին բացուեցաւ Ակումբ-Ընթերցասրահ, ընկերներու եւ համակիրներու տաք շրջանակի մէջ: Ակումբը բոլորին ցանկութեամբ մկրտուեցաւ մեր սիրելի հերոս «Մուրատ»ի անունով: Գաղութիս մէջ կարեւոր պակաս մըն է որ կը լրանայ, փրկելու համար հայ բանուորութիւնը սրճարաններու ապականած մթնոլորտէն: Այժմ իսկ դարձած է ժողովրդի տուն եւ բաց է ամէն օր:

Բացման առթիւ խօսեցաւ ընկ. Մինաս Տէր Սարգսեան եւ վեր հանեց ակումբներու օգտակար դերը հայ պանդուխտներու կեանքին մէջ:

Գաղութիս մէջ իբրեւ ազգասիրական կազմակերպութիւն գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն, որ իր սարքած հանդէսներով, բանախօսութիւններով օգտակար դարձած եւ վառ պահած է ազգային ոգին եւ իր այդ կենսունակութեան շնորհիւ, կարելի է ըսել, բոլորի համակրանքը շահած է: Իբրեւ օրինակ յիշեմ, որ երբ Շիրակի աղէտին լուրը հասաւ, գաղութս առաջարկեց որ Դաշնակցութիւնը ինքը ձեռնարկէ հանգանակութեան, որպէս զի ժողովրդի լայն խաւերը մասնակցին: Եւ այդպէս ալ եղաւ: Այս փոքր գաղութը իր անվերապահ աջակցութեամբ 1500 ֆր. նուիրեց, որ իր ատենին տպուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ:

Կայ նաեւ Հոկի ճիւղ մը եւ լսարանի պէս բան մը, որուն յաճախորդները մատի վրայ կը համրուին, որովհետեւ ժողովուրդը հասկցած է, որ սուտի եւ պատակտումի բոյն մըն է. Նոյեմ. 29ը տօնած ժամանակ, աջ ու ձախ հրաւէրներ եւ թռուցիկներ ցրուեցին եւ մինչեւ որ 40-ի չափ կինեղբայր բերին հաւաքեցին, հոգիներն դուրս ելաւ: Ո՛ւր մնաց իրենց մայր-տոմարին մէջ արձանագրուած 76 ընտրեալները:

Թափառական

ՀԱՅԵՐԸ ՍԷՆԹ-ՕՊԱՆԻ ՄԷՋ
(Պաս-Ալփ)

Սէնթ-Օպան կը գտնուի Մարսէյլ-Կրընօպլը գծին վրայ, առաջինէն 125 քիլոմեդր հեռու:

Մինչեւ 1915 ամայի բայց կարեւոր կայարան մը եղած է: Անկէ կը զատուի գիծ մը ու կ'երթայ Տինեը կոչուած փոքրիկ սիրուն աւանը, որ Պաս Ալփի գլխաւորն է: Քաղաքը Սէնթ-Օպանէն 25 քիլոմեդր հեռու է.

Այս քաղաքն է «Թչուառներ»ու առաջին հատորին թատերավայրը, ու հոն ալ կը գտնուի Միէնվընիւ եպիսկոպոսին գերեզմանը:

1915էն յետոյ Compagnie de produits Chimiques et Electro-métallurgiquesը կը սկսի Սէնթ-Օպանի մէջ հիմնել ալիւմինեօմի եւ քլօրի գործարանները, որոնք կը գտնուին կայարանին անմիջապէս քովիկը, դէպի Կրընօպլը գծին վրայ:

Մօտակայ բլուրի մը վրայ շինուած է գիւղ մը որ իր տուներով ընկերութեան սեփականութիւնն է ու սահմանուած՝ միայն գործաւորներուն եւ անոնց ընտանիքներուն:

Գործերը այնքան տաժանելի չեն: Օրավարձերը 16էն 22 ֆր. են, ութը ժամուան համար: Արհեստաւորները ընդհանրապէս ցուկէս ժամ կ'աշխատին, իսկ միւսները՝ ի հարկին աւելի:

Հոս Հայերը կը սկսին գալ 1923ին, սակայն աւելի կայան մը եղած է նոր Ֆրանսա մտնողներու, քան վերջնական բնակավայր մը: Անոնք որ պայմանագիրը աւարտած, կամ քիչ մը դրամ հաւաքած են, միշտ հեռացած են, որովհետեւ փայլուն կեանք չկայ, ո՛չ զուարճութեան վայր մը, ոչ ալ թատրոն: Միայն Կիրակի իրիկունները «Salle des Fêtes» կոչուած սրահին մէջ Սինէմայի ներկայացումներ կը տրուին, աժան գնով: Պատասխան մըն ալ աղէկ է, քանի որ գործաւորը իր շահածը չի ծախսեր:

Գիւղին մէջ կայ գործակցական մը որ ամէն տեսակ ուտելիք եւ մաս մը հագնելիք ունի, որոնք աւելի աժան են քան այլուր եւ որոնցմէ միայն գործաւորը կըրնայ օգտուիլ:

Հոս օտարականները աւելի շատ են բաղդատաբար ուրիշ տեղերու:

Ներկայիս 20ի չափ հայ ընտանիքներ կան եւ 10ի չափ ամուրիներ, որոնք առանձին կ'ապրին: Հայերու ընդհ. թիւը 100ի կը հասնի, որոնց 40ը աշխատաւոր: Տասնի չափ տղաք ֆրանսական դպրոց կ'երթան: Գրեթէ ամէնքս ալ համակիրներ ենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Կը ստանանք «Յառաջ» եւ «Դրօշակ», որոնք մեր միակ կամուրջներն են, մեզ արտաքին աշխարհին միացնող: Մինչեւ այսօր ոչ մէկ ազգային մարմին հետաքրքրուած է մեզմով: Եւ դժբախտաբար, մենք ալ մեր պատեանին մէջ քաշուած ենք ու ազգային ոգին թմրած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Առջի օր նկարագրեցինք Ֆրանսայի Մանուկներու Պաշտպան Ընկերութեան Սօսիէթէ Սավանթի մէջ սարքած երեկոյթը: Ֆիլմի ներկայացումէն յետոյ վերսկսաւ բանախօսութեանց շարքը:

Նախկին Թագմիկներու եւ Անդամահատեալներու Դաշնակցութեան նախագահ Պրուսմիշ ըսաւ թէ օգնութիւնը նուիրական գործ է, մանաւանդ երբ մարդ անձանօթին կ'օգնէ: Ու խաղաղասէր խօսքեր ըրաւ:

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի վարիչ Պ. Կորտըն Պէրրի կարդաց տեղեկագիր մը՝ ընկերութեան 7-8 տարուան գործունէութեան մասին: Ըստ թէ մօտ մէկ միլիոն մարդ ազատած է սովէ, 35.000 որբեր պահած է, երկու տարիէ ի վեր անոնց թիւը 9000ի իջած է: Գեսպան Մօրկընթաուի նախաձեռնութեամբ 75 միլիոն ֆրանք կը հանգանակուի Ամերիկայի մէջ, իր գրասենեակը 4 հարիւր հազար ֆրանք հասած է գարդ: Փարիզի Ամերիկեան եկեղեցիին մէջ կիրակի օր քարոզ խօսելով 21.000 ֆր. հաւաքած է: Վերջացնելով, Պ. Պէրրի ծափերու մէջ յայտարարեց թէ ամենէն շատ Հայերը տուին, ու կատարեցին իրենց պարտականութիւնը: Ցետոյ մոգական լապտերով քանի մը տեսարաններ ներկայացուց Լէնինականի որբանոցէն:

Պ. Մարմարեան ճառ մը կարդաց:

Վերջին բանախօսն էր յայտնի հեղինակ Մարք Սանիէ, որ ըսաւ թէ միջազգային համերաշխութիւնը կ'իրականանայ գթութեան գետնին վրայ՝ տառապեալները մէկ հայրենիք կը կազմեն եւ մարդկային նոյն ցեղին կը պատկանին: «Հայերը աշխարհի ամենէն խելացի եւ ամենէն անուշ ժողովուրդն են, զոր կարելի է երեւակայել: Հայերը միշտ աջակցած են Ֆրանսայի իր նեղ օրերուն: Հիմա վայրկեանը եկած է փոխադարձելու: Հայերը ազնըւական եւ համակրելի նկարագիր ունին: Հայերը լաւ ճանչցող Ֆըրանսացիները չեն կրնար զանոնք չսիրել»: Ցեշեց Թոլսթոյի խօսքը Ռուսիոյ մեծ սովին առեն. «Չի բաւեր միայն հաց տալ, այլ պէտք է սէր տալ, որովհետեւ եթէ սէր տանք, հացն ալ, ամէն բանն ալ տուած կ'ըլլանք»:

Տիկին Սթամպօլեան մոգական լապտերով ցոյց տուաւ երկրաշարժէն տեսարաններ:

Ներկաներէն հանգանակութիւն կատարուեցաւ, որուն մասնակցեցան նաեւ տեղացիները, ըստ սովորութեան, սուերով:

Հինգշաբթի գիշեր նոյն հանդէսը կրկնուեցաւ Պէլվիլուազի սրահը:

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(ՔԱՂՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴ. ԹԵՐԹԵՐԷՆ)

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

Գործարանատէր Տէր Սարգսեանի եւ իր կաշեգործարանին 21 բանուորներուն միջեւ վէճ ծագած է: Բանուորները կը պահանջեն նուազագոյն յաւելում, տարեկան 2 զոյգ կօշիկ՝ գործարանի ճեռաւորութեան պատճառով, եւ կտորով աշխատողներուն՝ պարապ մնացած ժամերու վարձատրութիւն: Կաշեգործներու միութեան վարչութիւնը կ'աշխատի վէճը խաղաղ միջոցներով լուծել, եւ պարզաբանուած նամակով մը դիմած է կեդր. կոմիտէին, համաձայնութիւն ստանալու համար վարչութեան բանիլիք դիրքի մասին:

ՀԱՅ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԸ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հայաստանի մէջ «գիւղական խորհուրդներու» ընտրութեան ընթացքին, կոմունիստ կուսակցութեան թափած ջանքերուն հակառակ, կուսակցական երիտասարդները, բաղդատմամբ անցած տարուան, պարտուած են: Անցեալ տարի անոնց թիւն էր 227 հոգի, այս տարի 210: Հողատէր գիւղացիներու (կուլակ) ներկայացուցած թեկնածուներու դէմ կուսակցութիւնը այս տարի յաջողած է ընտրել տալ միայն 354 հոգի:

Ընդհակառակը «քաղաքային խորհուրդներու» ընտրութեան պահուն, որուն մասնակցած են 16,196 հոգի, կուսակցութիւնը ամէն գինով աշխատեր է պահել իր 50 տոկոսը:

ԵՐԹԵՒԵԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին Երեւան մտած են 1251 հոգի, 709ը կին, 542ը այր: Քաղաքէն ելած են 464 հոգի, 286ը այր, 178ը կին:

ԲԱՆՒՈՐԻ ՆՈՒԱԶՈՒՄ

Աղեքսանդրապոլի մանածագործարանին շարք մը բանուորները, ինչպէս նաեւ այն բանուորուհիները որոնք Ղարաքիլիսայէն եկած էին, Շիրակի երկրաշարժին պատճառաւ, իրենց գործը ձգած ու մեկնած ըլլալով մանագործարանին արտադրութիւնները նուազած են վերջին ամսուան ընթացքին:

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ԵՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԸ...

Վրաստանի Հայ գրողներու միութիւնը «երեկոյ» մը նուիրած է Ա. Իսահակեանի գործերուն: Նոյն երեկոյին մէջ կը պարզուի որ Ա. Իսահակեանը որոշ ազդեցութիւն է կրեր մեծ Հոկտեմբերէ՛ն: Կարելի է պնդել սակայն, որ թերեւս մեծ Հոկտեմբերն է ազդուեր Ա. Իսահակեանէն, խօ՛, Աւօն էնքան էլ ջահիլ չի Հոկտեմբերում ծնած Մահարիների, Զարենցների պէս, որոնք ծնուելիս երգում էին:

Բատրակները.— Վրաստանի մէջ 5548 չքաւոր բանւոր (բատրակ) կայ, որոնք միութիւն կազմած են, 5148ը այր, 400ը կին: Հայերը կը կազմեն հարիւրին 40ը, վրացիները՝ հարիւրին 30ը, թուրքերն եւ ռուսերը հարիւրին 20: Այս չքաւորները վարձուած են զանազան աշխատանքներու մէջ:

Միայն անունը սարսափ կ'ազդէ.— Երեք աւազակներ, զինուած ատրճանակներով, կը մտնեն Թիֆլիսի մէջ տուն մը, եւ կը սկսին խուզարկութեան: Երբ տան տէրը, համարձակութեամբ, կ'արգիլէ խուզարկութիւնը, աւազակներուն կողմէ բաւական կ'ըլլայ արտասանել Չեկայի անունը, եւ տան տէրը այլեւս դիմադրութենէ կը դադրի: Աւազակները, յանուն Չեկայի սարսափին, կ'առնեն ամբողջ հարստութիւնը եւ կը մեկնին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր, կիրակի տեղի կ'ունենան հետեւեալ մրցումները —

Ֆրանսական Գունդի առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը գաւառ պիտի երթար, բայց «ֆօռֆէ» եղած ըլլալով այսօր կը մրցի առաջին դասակարգէ Իւ. Ս. Ժընըվիլիէի դէմ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբի հաւաքավայրն է փօրթ տը Գլիշի ժամը 1ին, առնել 39 թիւ հանրակառքը եւ իջնել պուլվար տ'Էփինէ:

Հ.Մ.Ը.Մ. (պահեստի Բ)— Իւ. Ս. Ֆօնթընէզիէն (Ա. եւ Բ.): Հաւաքավայր Շաթըլէ ժամը 12ին:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Գօլ-Արժանթէօյլ Ա.)— Ս.Ա. Մօնժըրօն (Ա.): Հաւաքավայր կար տը Լիօն, 12.30ին:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Գօլ-Արժանթէօյլ պահ.) — Սթէլա Ֆ. Գ. (պահ.): Հաւաքավայր ժամը 1,30ին Մէթրօ տը Սէնթ Ուէն:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ստացած է հետեւեալ գումարները (Գ. ցանկ).—

Փարիզի Navarre տպարանի հայ, ռուս, հրեայ եւ լեհ աշխատաւորներէն.—

Max Bisnovaty 20, Katkoff 5, Timenoff 5, Koutniroff 5, Gluck 5, Ա. Մ. 63 ֆր. 75 ս., Բժ. Ն. Գ. 60, Tanman 5, Thiell 5, Թ. Խ. Ա. 25, Ե. Մերանգուլեան 50, Feldchtein 5, Օր. Մ. Յակովբեան 50, Ռոստոմեան 5, Goutcharenko 5, Մ. Մեսրոպեան 50, Ղազարեան 5. Մ. Բ. 20, Sasonoff 1, Ե. Գէորգեան 10, Lossieff 10, E. K. 10, Մակունց 63 ֆր. 75 ս. Մ. Նաւասարդեան 35, Kharlamoff 10, Գ. Բալայեան 50, Փէփինեանց Ստեփաննոս 25, M. Strové 10, Alikhanoff 50 ֆրանք: Գումար 663, 50:

Փատուայի հայրենակիցներու հանգանակութեան ցանկը.—

Մ. Ծովիկեան՝ 150 խտալ. լիր, Մ. Շիրինեան, Զ. Աշրաֆեան, Ոմն, Ա. Մանուեան, Գ. Պապաեանց 50ական խտալ. լիր, Փիոսեան եղբարք 40 խտալ. լիր, Գ. Ոսկերիչեան 25 խտալ. լիր, Ուսանող մը 20 խտալ լիր, Ա. Միլտոնեան, Գ. Շիշմանեան, Ուսանող մը, Յ. Գասգանտիլեան Ոմն, 10ական խտալ. լիր, Վ. Նուրիխան 5 խտալ. լիր, Պ. Պ. Սիմոնեան 30 խտալ. լիր: Ընդհ. գումար 570 խտալ. լիր:

Քրէմլին-Պիսէթրի հայրենակիցներուն հանգանակութեան ցանկը.—

Պ. Պ. Լ. Տօնապետեան 25 ֆր., Տիկ. Սաթենիկ Տողրամաճեան 20 ֆր., Հ. Գալուստեան 13 ֆր. Մ. Յարութիւնեան, Մ. Պետրոսեան, Յ. Գալայճեան, Մ. Զաքարեան, Մ. Բաջանեան, Գ. Փափուճեան, Յ. Այանեան, Առ. Ղազարոսեան, Հ. Ասլանեան, Մ. Վարդանեան 10ական ֆրանք, Ա. Կարապետեան 9 ֆր., Տիկ. Մանուշակ Ադամեան, 5 ֆր.: Ընդհ. գումար 182 ֆրանք:

Ն. Օ. Յանձնախումբ

* *

(«ՅԱՌԱՋ»)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

Լա Պէկիւտի եւ Վալսի հանգանակութեան ցանկը: (Տես «Յառաջ» 10 դեկտ.—

Ն. Պօտուեան, Յ. Հոթոթեան, Մ. Գրիգորեան, Սուրէնեան ընտանիք, Եղիսաբէթ Թէրզիպաշեան, Ա. Վարդանեան 50ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Մոնղիսեան 27 ֆրանք, Հըռիփսիմէ Իոճէեան, Լ. Գույումճեան, Հռիփսիմէ Տապիլեան, Դինլա Գասպարեան, Մ. Ագգաշեան, Յ. Մելքոնեան, 25 ական ֆրանք, Մ. Բարխեան, Հռիփսիմէ Թէհրէլճեան, Մարթա Մանուէլեան, Մ. Տօլպաշեան 20ական ֆրանք, Խաչխաթուն Թօփալեան, 16 ֆրանք, Սիրանուշ Տէրտէրեան, Մարիամ Երանեան, Ոմն, Մարի Բաղճաճեան, Սարեան Պիճոյեան, Օննիկ Թէհնէլճեան, Վարդուհի Սիմոնեան, 10ական ֆրանք, Զարուհի Զաքարեան, Սօֆիա Սլոյեան, Մարգրիտ Չինիճեան Ռ. Համբարձումեան (Լալվատ) Քրիստինէ Համբարձումեան (Լալվատ), Մաննիկ Համբարձումեան (Լալվատ), Վռամշապուհ Համբարձումեան (Լալվատ), Կարապետ Համբարձումեան (Լալվատ), 10 ական ֆրանք, Եղիսա Շահ Բէկեան, Մարիամ Պէշգէթէրեան, Աննա Պալեան, Մարգրիտ Գալայեան, Արմենուհի Արզումանեան, Մարիամ Բրուտեան, Խնկենի Սալուքեան, Յարութիւն Ադամեան, Մարգրիտ Կարմիրեան, Սիրուհի Մանասէլեան, Զարուհի Փաշալեան, 5ական ֆրանք, Խաչխաթուն Եազիճեան, Անթառամ Ալթունեան, 2 ական, Ընդհ. գումար 782 ֆրանք:

կողմէ։ Մուհամմէտապատի Մահարաճան Անգլիոյ Թագաւորին եւ բոլոր իսլամ վեհապետներուն դիմում կատարած է, որպէսզի վերջ տրուի Սուլթան Իպնը Սուուտի քանդիչ եւ կործանարար քաղաքականութեան։

Հետապնդումներ Կիպրոսի մէջ

Կիպրոսի մէջ համայնավարներուն դէմ խիստ հետապնդումներ սկսած են։ Բոլոր քաղաքներուն մէջ ոստիկանները գաղտնօրէն կը հետեւին համայնավարներու քայլերուն։ Տեղական իշխանութիւնը աքսորած է համայնավար կուսակցութեան պետն ու լրագրին խմբագիրը։ Կուսակցութեան Կիպրոսի համագումարը բողոքագիր տուած է Լոնտոնի Աշխատաւորական կուսակցութեան։

Պարամոլութեան դէմ

Թրքական ոստիկանութիւնը նոր հրահանգով մը կ'արգիլէ պարասրահ մուտքը 18 տարեկանէն վար աղջիկներուն, եւ 20 տարեկանէն վար դպրոցականներուն, իսկ ոչ-դպրոցականներու՝ երբ արտօնագիր չունին իրենց ծնողքէն։ Անբարոյական կիները բնաւ չպիտի ընդունուին։ Արգիլուած է նաեւ սիկարի և ոգելից ըմպելիի գործածութիւնը պարասրահներուն մէջ։

Դատապարտուած Գերմանները կ'արձակուին

Ինչպէս գրեցինք, Լանտաուի Ֆրանսական պատերազմական ատեանը անպարտ հռչակեց Ֆրանսացի տեղակալ Ռուզիէն եւ բանտարկութեան դատապարտեց վեց Գերմանացիներ։ Այս վճիռը մեծ իրարանցում առաջ բերաւ Գերմանիոյ մէջ եւ Լոքարնոյի դաշինքն ու խաղաղութիւնը խախտելու զրոյցներ սկսան շրջան ընել։

Ֆրանսական կառավարութիւնը նկատողութեան առաւ այս պարագան։ Պատերազմական ատեանի Նախագահ զօր. Տուշի եւ Հռենոսեան բանակի հրամանատար զօրավար Կիյեօմա Նախարարական Խորհուրդին առաջարկեցին ներում շնորհել դատապարտեալներուն։ Նախարարական Խորհուրդը որոշեց խնդիրը փակել այս կերպով եւ Հանրապետութեան Նախագահը ստորագրեց ներման հրամանագիրը։

Բանտարկեալները ազատ արձակուեցան։

Կորսուած ադամանդներ

Դեկտ. 10ին Լոնտոնէն ադամանդի վաճառականներ 1000 ոսկիի արժէքով եւ երկու ապահովագրուած ծրարներով ադամանդ ղրկեցին Փարիզ՝ ինքնաշարժի մեծ ընկերութեան մը։ Ադամանդները անհետացած են ճամբան։

Հրաբուխ եւ երկրաշարժ Ալպանիոյ մէջ

Թիրանայէն հեռագիր մը կը հաղորդէ որ վերջին օրերս տեղի ունեցած երկրաշարժերուն հետեւանքով Շիաքքայի լեռնային շրջանին մէջ հրաբուխ մը պոռթկած է։ Երկու օրէ ի վեր նոր հրաբուխը բոց ու մուխ կը ժայթքէ անդադար։

Հրաբուխին մօտ գտնուող լճակի մը ջուրերը կ'եռեւեփին։ Շիաքքայի շրջանի բնակիչները իրենց տուները ձգելով Թիրանա ապաստանած են։

Ցուրտը

Ձմեռը սկսաւ իր խստութիւնը։ Քանի մը օրէ ի վեր ջերմաչափը զերոյէն վար իջաւ, գիշերները 6-7, ցորեկը 3-4 աստիճան։ Պուլօնիի եւ Վէնսէնի անտառներուն լիճերը սառոյցի թեթեւ խաւով մը ծածկուեցան։ Առջի օր հիւսիսային կծու քամի մը կը փչէր, ցուրտը անտանելի դարձնելով։ Երէ առաւօտ թեթեւօրէն ձիւնեց արուարձաններուն մէջ։ Ցրտահա մեռան քանի մը հոգի։

Գաւառներէն հասած լուրերուն համաձայն, ցուրտն ու ձիւնը անշարժութեան մատնած է կեանքը։

Թուլուզի շրջանին մէջ ձիւնը ծածկած է գետինը երեք սանդիմեդր թանձրութեամբ։ Մօնփէլիէի մէջ օդը յանկարծ ցրտեց եւ լեռնային շրջանի գիւղերը ձիւնով ծածկուեցան։ Երթեւեկը դրեթէ դադրած է։ Սուրհանդակները չեն բանիր։ Երկագործները անգործութեան դատապարտուած են։

Լուառի նահանգին մէջ ցուրտը աւելի սաստիկ է։ Մուլէնի մէջ ջերմաչափը զերօյէն 10-12 աստիճան վար ինկաւ։ Օռլէանի մէջ 5-8 աստիճան վար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅԱԿՈԲ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ, որ Սթոքհոլմէն Փարիզ վերադարձած է, խմբագրութեանս ուղղուած նամակով մը կը խնդրէ հրատարակել թէ հեռացուցած է իր պաշտօնեաներէն Պ. Օննիկ Գաբամաճեանը, որ չարաչար զեղծած էր իր վստահութիւնը։ Յաքիրը հեռացուցած է նաեւ իր միւս հայ պաշտօնեաները։

Գեղարուեստ. Ցերեկոյթ Փօն-տը-Շէրիի մէջ

Հ. Յ. Դ. Փօն-տը-Շէրիի ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, Յուն. 1, կաղանդի օրը, ժամը 2ին, յունական «Ըըվիէ» սրահին մէջ։ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, մեներգներ, խմբերգներ հայկական պարեր, ներկայացում մը, եւ կենդանի պատկեր՝ «Մայր Հայաստան»ը։

Lyonէն, հանդէսին կը մասնակցի նուագախումբը, իսկ Տեսինէն՝ ընկ. Դանիէլեան պիտի մեներգէ եւ կովկասեան պարեր պիտի պարէ։

ՄՈՒՏՔ՝ Բ. կարգ 2 եւ Ա. կարգ 3 ֆրանք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն Ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի ընկերները 28 Դեկտ. Գշ. երեկոյ ժամը 8.30ին Փլաս տ'Իթալի քաֆէ օ Բիէր տը Լիւն սրճարանի վերնայարկը. Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ՝ Ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի դասախօսական ժողովը՝ Երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին նոր գրադարանի սրահը։

ՅԱՌԱՋ Դ. արուեստասէրներու սիութիւնը կը հրատարակէ իր առաջիկայ գրական երեկոներուն նիւթերը.—

30 դեկտ. եշ.— Պ. Հ. Զարդարեանի մէկ գործը։

6 Յուն. եշ.— Ծնունդ։ Արձակուրդ։

13 Յուն. եշ.— Պ. Վ. կաքաւեանի վիպակը։

20 Յուն. եշ.— Թլկատինցիի գործը (Պ. Պարսամեան)։

27 Յուն. եշ.— Շարլ Պօտլէր (Պ. Սեւունի)։

3 փետր. եշ.— Ժէրալտիի Aimerն, (Պ. Ֆրէնկեան)։

10 փետր. եշ.— Ճափոնական թատրոնը (Պ. Շ. Նարդունի)։

կաթող. Պատուիրակութեան դիւանէն.—

Վիէնի ազգ. մանկապարտէզին համար կը փնտռուի ուսուցչուհի մը 500 Ֆր. թոշակով։ Վկայականներով դիմել Կաթող. Պատուիրակութեան 80 Avenue Pereire, Asnières (Seine).

Վերջին անգամ Զանալ Գալէ գտնուող բնիկ Եօզկատցի Ռուբէն Փիլիկեան չորս տարիէ ի վեր լքած ըլլալով իր կինը, կը հրաւիրուի երկու ամսուան պայմանաժամով իր գոյութեան մասին տեղեակ պահել Կաթող. Պատուիրակութիւնը, որուն մօտ կինը ամուսնալուծման պահանջ դրած է։ Ինք կամ իր մասին գիտցողներէն կը խնդրուի հաղորդել 80 Avenue Pereire, Asnières.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Վ. Էլմասեան.— Ձեր մասին եղած հրատարակութիւնը ստացանք Կաթող. Պատուիրակութեան Դիւանէն, ինչպէս յիշած ենք։ Հետեւաբար պէտք է անոր միջոցաւ հերքուի կամ լուսաբանուի։

Քան, Ա. Հայկունի.— Ձեր նամակին պատասխանը ստանալու համար գրել K. Chahlamianի, 15 Rue Longue des Capucins, Marseille։

ՍԻՐՈՒՀԻ ՀԱՃԻ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԵՒ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

12 դեկտ. 926 Վիլ տ'Ավրէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Յառաջդիմասէր երկսեռ միութեան կողմէ, ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն, հովանաւորութեամբ Հայրենիքի Օգնութեան Մարմնոյն։ Տեղի կ'ունենայ 1 Յունուար 1927, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 5, Ռիւ Լիւլլի, Լը Պօն Թէաթրի ընդարձակ թատերասրահին մէջ։ Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ՅԻՄԱՐԴԵՏՆԵՐԸ եւ ԶՈՐՍ ՍԱԼՈՐՆԵՐԸ։ Մուտք 5 եւ 3 Ֆր։

ՉԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Լիոնաբնակ Զէյթունցիները կը բեմադրեն «Զէյթուն եւ իր հերոսները» ողբերգութիւնը ի նպաստ Սուրիոյ Թշուառ Զէյթունցիներուն Յունուար 9 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2, 30ին, 129 Rue Boileau Emile Zolaի սրահը, մասնակցութեամբ Լիոնի գոմէտի տրամաթիք թատերախումբի։

կը խնդրուի Լիոնի բոլոր կազմակերպութիւններէն ու միութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը։

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1926

29 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ Թիւ 221 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

"ՅԱՌԱՋ„Ը ՕՐԱԹԵՐԹ.- ԱՅՍՈՒՀԵՏԵՒ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ՊԻՏԻ ՀԵՏԵՒԻՔ ԲՈԼՈՐ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐՈՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Մամուլը եւ կառավարութիւնը օրէ օր աւելի լրջութեամբ կը հետեւին գործազրկութեան տագնապին, որուն ծանրութիւնը կ'աւելցնէ սաստկաշունչ եղանակը: Արդարեւ անսովոր ձմեռ է Ֆրանսայի համար, այս տարի:

Դժուար է վճիռներ արձակել տիրող տագնապին առթիւ: Պետական շրջանակները այնքան իրարանցումի պատճառ չեն տեսներ: Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ երկար չի կրնար տեւել, մանաւանդ երբ ճշդուի ֆրանքին վերջնական սակը: Իսկ մամուլին որոշ մէկ մասը անդադար կը քաշէ ահազանգի չուանը, մանաւորապէս ձգտելով վարկաբեկել օրուան իշխանութիւնը:

Այս բոլորը արձանագրելով, մեր նպատակն է հայ աշխատաւորներու առջեւ պարզել կացութեան զանազան ծալքերը, որոնք այնքան ալ յստակ չեն:

Տարակոյս չկայ որ, այս տագնապին առթիւ ալ, իրենց ախորժակը սրած են գործատէրերը, պակաս վճարելու եւ շատ վաստկելու համար: Շատ մը գործարաններու փակումը կամ աշխատավարձի կրճատումը ճնշումի միջոց է շատերուն համար, որպէս զի աժան բազուկներ գտնեն, կամ եղածը կրճատեն:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, կարելի չէ ծածկել չարիքին ծանրութիւնը, մանաւանդ մեր հայրենակիցներուն համար: Գործազրկութեան առաջին ամիսը անցաւ արդէն, եւ երկրորդն ալ կրնայ բոլորուիլ: Անոնք որ մաս մը դրամ խնայած էին սեւ օրուան համար, մտահոգ են արդէն: Շատ-շատեր որ օրը կը վաստկէին-կ'ուտէին, եւ հիմա շուարած են: Լեհը, Իտալացին, Սպանիացին եթէ նեղուին, կրնան իրենց երկիրը դառնալ մէկ շաբթէն: «Իսկ դո՛ւն, Արմէնիէ՛ն, ի՞նչ պիտի ընես այս վտանգին դիմանալու համար», հարցուցեր է Իտալացի մը իր հայ ընկերոջ: Եւ տղան յուզումէն լացեր է: «Ո՞ւր երթալ, ո՞ւրկէ օգնութիւն խնդրել: Մենք այնպիսի հայրենիք մը ունինք որու դուռները փակուած են ժանգոտած շղթաներով:» Լիոնի մէջ, Սեւ Ծովու ափերէն խումբ մը հայրենակիցներ, որոնք թէ՛ ճամբու ծախք եւ թէ ապրուստի միջոց ունին, կ'ուզեն Հայաստան երթալ եւ ծխախոտ մշակել: Ու խնդրագիր կուտան: Վեց ամիսը անցեր է, եւ չոր երկտող մը իսկ չեն ստացած Փարիզի դեսպանատունէն, իբրեւ պատասխան: Յոյսերնին կտրած (?), ճարահատ, որոշեր են... Պուլկարիա անցնիլ, ընկերովի հող վարձելու եւ ծխախոտ մշակելու համար...: Տարուան սկիզբը, Ամերիկայէն եկած հայրենակիցներ ալ գլխիկոր ետ դարձան, իրենց դիզած տոլարներով, որոնք Հայաստանի բարգաւաճման պիտի ծառայէին:

Անցնի՛նք: Անվերջ է այս պատմութիւններուն շարքը: Եւ ճիշդ ասոր համար, անհրաժեշտ է որ քիչ մը ամփոփուինք և միջոցներ մտածենք, գաղթական բազմութիւններուն վիճակը տանելի դարձնելու համար: Ժամանակ է որ կազմուի կեդրոնական մարմին մը, հոգ չէ թէ քանի մը ամսուան համար, իբրեւ ուղեցոյց կամ խորհրդատու՝ գործազուրկ աշխատաւորներուն: Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը եւ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովը կրնան ստանձնել այս գործին նախաձեռնութիւնը, ոչ թէ իրենց անունով, այլ առաջ քշելով բոլոր ընդունակ եւ ձեռնհաս տարրերը: Ֆրանսա պետութիւն է, բայց հանրութիւնն ալ իր կարգին ձեռնարկներ կը կատարէ, տագնապը մեղմացնելու համար: Լիոնի մէջ սնտուկ մը հաստատեր են, քաղաքապետութեան նախաձեռնութեամբ:

Աղքատախնամի գործ մը չէ որ պիտի կատարէ մեր առաջարկած մարմինը: Այդպիսի ձեռնարկի մը միայն բարոյական աջակցութիւնը մեծ արժէք ունի: Թերեւս հարկ ըլլայ կառավարութեան դիմել եւ հայ աշխատաւորներուն համար ալ տեղ պահանջել հանրօգուտ շինութեանց եւ ուրիշ ձեռնարկներու մէջ, կամ յարմար տեղափոխութիւններ առաջարկել: Մեր աշխատաւորութիւնը Ռընոյի ամբողջ բանւորներուն թիւն ալ չի կազմեր (?). բայց որովհետեւ շատերը ընտանիքով գաղթական են, կամ անհեցուկ ազգականներ ունին, կարճատեւ գործազրկութիւն մը իսկ ծանր կուգայ: Մենք սկզբունքով դէմ ենք նպաստ բաշխելու, սակայն երբ աշխատաւոր մը ճամբու ծախք չունենայ գործ չեղած քաղաքէ մը բախտաւոր շրջան մը երթալու եւ գործ գտնելու, ողորմութիւն չէ որ պիտի տրուի:

Չենք կարծեր որ մեր յիշած երկու օրկանները լուրջ պատճառներ ունենան խուսափելու այս պարտականութենէն: Թող որ գործը կազմակերպեն եւ քաշուին, եթէ չեն կրնար օգտակար ըլլալ: Այս առթիւ, պէտք է ցնցել, վերջապէս, ժամուն բակը թաղկած սա միւս մարմիններն ալ, Տիկնանց, Կարմիր Խաչ, Հոգաբարձութիւն, եւն., եւ զգացնել թէ ինչ որ կատարած են եւ կը շարունակեն մինչեւ հիմա, բաւական չէ աղմուկը արդարացնելու, եւ չի համապատասխաներ կացութեան պահանջներուն: Այդ մարմիններուն ծրագիրը կազմուած ատեն, այս ժողովուրդը տուն-տեղ ունէր, եւ ոչ միայն Փարիզը, այլ եւ ամբողջ Ֆրանսան համրանքով Հայ կը հաշուէր:

Մինչ ուրիշները կը գործեն, ոճիր է որ մենք մեկուսի կենանք, եւ հառաչելով, յօրանջելով դիտենք հիւրանոցներու եւ փողոցներու մէջ տիրող թշուառութիւնը:

Շ.

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պրիւքսէլէն 27 դեկտ. Թուակիր հետեւեալ հեռագիրը ստացանք.—

Գաղութի երեսփ. ընտրութեանց մէջ Դաշնակցութեան ցանկը ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ:

ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԻ ՏՈՒՐՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը դիմում կատարած է արտաքին նախարարութեան, ինքնութեան թուղթերու սակին եւ Նանսէնեան անցագրի մասին:

Նախարարին կողմէ փոխանորդաբար հետեւեալ պատասխանը հաղորդած է Պ. Պէրթլօ, արտաքին նախարարութեան քաղաքական բաժնի վարիչը.—

«Ի պատասխան ձեր անցեալ Նոյեմբեր 18 թուակիր նամակին, պատիւ ունիմ ծանուցանելու ձեզի թէ հայ աշխատաւորներու վճարելիք բնակութեան տուրքի (ինքնութեան թուղթ) խնդիրը, որու մասին խօսած էք, այժմ կը քննուի Ներքին նախարարութեան կողմէ, իմ իսկ խնդրանքով: Կը կարծեմ թէ ըլլալիք կարգադրութիւնը մեծ չափով գոհացում պիտի տայ ձեր բաղձանքին:

«Ինչ կը վերաբերի կարօտ ուսանողներուն, որոնք իրենց ուսումը շարունակելով հանդերձ, հարկադրուած են ձեռական աշխատանքներ կատարել օրուան մէկ մասը, գիտէք որ բաւական փափուկ խնդիր է անոնց կացութիւնը ճշդել ընդհանուր կանոնադրութեան մը մէջ: Նպատակայարմար պիտի ըլլար ինծի հաղորդել ձեր գիտցած կարեւոր պարագաները եւ ես յօժարութեամբ պիտի միջնորդեմ Աշխատանքի նախարարութեան մօտ, որպէս զի ցանկալի դիւրութիւններն ընծայուին:

«Գալով Ազգերու Դաշնակցութեան ինքնութեան վկայականներուն (Նանսէնեան անցագիր), Ներքին գործերու Պ. նախարարը վերջերս շրջաբերականով պատուիրեց ձեռնհաս իշխանութեանց որ ռուս եւ հայ գաղթականներուն յանձնարարեն ստանալ այդ վկայականը, բայց չպարտադրեն անոր ստացումը եւ վճարումը այն գաղթականներուն որոնք երկիրէ մը ուրիշ երկիր չեն փոխադրուիր»:

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ ԲԱՆՏԷՆ

Ժօրժ Ռէմ է անունը այն վարպետ գողին, որ բազմաթիւ անգամներ հետաքրքրական ճարպիկութեամբ մը յաջողած էր խոյս տալ բանտերէն դուրս:

Առաջին անգամ Սուրխիէրի բանտէն խոյս կուտայ պաշտօնեայ ձեւանալով. փողոցը հանդիպած առաջին ինքնաշարժը գրաւելով կը կորսուի Թուրի ուղղութեամբ: Թուրի մէջ կը ձերբակալուի, եւ ոստիկանին ընկերակցութեամբ կը մտնէ պանդոկ մը, կարգ մը գոյքեր առնելու պատրուակով ոստիկանը սանդուխին վրայ կը ձգէ եւ էջս լէ-Պէն կը փախչի: Հոն կը դառնայ հետեւակազօրքի տեղակալ, եւ ջերմուկներու քաղաքին դեղատուններուն հետ հեշտալից կեանք մը կ'անցնէ: Սաեն մը կը բացակայի, պարզապէս կողոպտելու համար Լիոնի, Կրընօպլի եւ Շանպէրիի վաճառականները, եւ պարարտացնելու համար իր քսակը, որ չէր բաւեր իր սիրուհիներուն քմայքներուն: Ու անգամ մըն ալ յանդգնութիւնը կ'ունենայ իր ինքնաշարժը կայանի տիրոջ ծախելու. սակայն անհրաժեշտ թուղթերը չի կրնար ներկայացնել եւ կասկածի տակ կ'իյնայ ու կը ձերբակալուի: Դարձեալ կը փախչի եւ Լիոն կը հասնի: Բայց ինքնաշարժի այն վարիչը, որ զինք Լիոն տարած էր, կը ստիպուի լուր տալ ոստիկաններուն, որոնք կուգան զինք գտնել իջեւանած պանդոկին մէջ, այն պահուն, երբ նոր գողութենէ մը կը դառնար: Ձերբակալուած պահուն, չի մոռնար ոստիկաններուն ըսելու թէ շուտով բանտը պիտի ձգէ ու մեկնի:

Դատարանը Լիոնի մէջ կը դատէ զայն երէկուընէ ի վեր:

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ

Ցէվէլու Ֆէնէսէի հայ դպրոցին աշակերտները դասագիրք չունին եւ պոլսահայ թերթերուն ղրկուած նամակով մը կը խնդրեն, որ իրենց դասագիրք եւ գրենական պիտոյք ղրկուի:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Դեկտ. 20ին երկուշաբթի օր, Պոլսոյ մէջ երկրորդ անգամ երկրաշարժի երեք թեթեւ ցնցումներ զգացուած են: Մարդկային եւ նիւթական վնաս չկայ:

ՑՈՒՐՏԸ որ մինչեւ գերօյէն վար 8-10 աստիճանի իջած էր սառեցնելով ջուրերը, քիչ մը մեղմացաւ երէկ Փարիզի մէջ: Գաւառներուն մէջ ընդհանրապէս սաստկութեամբ կը շարունակուի, տեղ-տեղ մինչեւ 20 աստիճանի իջնելով: Ձիւնի եւ փոթորիկի լուրեր կը հասնին շատ մը նահանգներէ: Մարսէյլի մէջ 24 ժամ փոթորիկ տիրեց եւ ձիւնը ծածկեց փողոցները: Զերօյէն վար 18 աստիճան ցուրտ կ'ընէ: Լուարի նահանգին մէջ՝ 12 աստիճան: Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ ալ սաստիկ ձմեռ կը տիրէ: Սպանիոյ կարգ մը մասերուն մէջ 52 ժամ ձիւն տեղաց: Շատ մը գիւղերու մէջ գայլեր երեւցան:

ՖԱՇԻՍՄԻ հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, Մուսոլինի հրամայեց որ այսուհետեւ բոլոր պաշտօնագիրները, նամակ, յայտագիր, շրջաբերական եւլն. սովորական թուականէն զատ, նշանակեն նաեւ սեւ շապիկաւորներու յեղափոխութեան թուականը: Յունուարէն սկսեալ, պաշտօնագիրներուն վրայ պիտի գրուի 1927 եւ 5րդ տարի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց թէ թաղերուն մէջ կարգ մը խանութպաններ սովորական գինով կը ծախեն ապրանքներու մնացորդները, կովերու եւ խոզերու արգանդներ եւլն. որոնք բոլորովին կը վնասեն առողջութեան:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան 200 համայնավարներ որոնց կազմակերպութիւնը կապեր ունէր արտասահմանի հետ:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ պիտի ծախուի Գաստոնցի հռչակաւոր նկարիչ Սարճընթի մէկ նկարը, որուն համար աւելի առաջ 125 հազար տոլար առաջարկուած էր:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ բնակչութիւնը հասած է 62,500ի, եւ օրէ օր կ'աւելնայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գործազրկութեան տագնապը կը սաստկանա՞յ

Ձախակողմեան թերթեր դիտել կուտան թէ գործազրկութեան տագնապը մեղմանալու նշաններ չի ցուցներ, և կը պահանջեն որ կառավարութիւնը լուրջ միջոցներ ձեռք առնէ: Երէկ առաւօտ դահլիճը դարձեալ նկատի առաւ տագնապը եւ քննեց կարգ մը ծրագիրներ: Աշխատանքի նախարարը վիճակագրութիւններով ներկայացուց գործազրկութեան ամբողջ պատկերը: Իսկ Պ. Թարտիէօ պարզեց հանրօգուտ շինութեան ծրագիրներ, ոչ-մասնագէտ անգործներուն աշխատանք ճարելու համար: Եթէ այս ծրագիրները ընդունուին, աստիճան մը պիտի մեղմանայ տագնապը: Կառավարութիւնն ալ կ'ուզէ որ աշխատանք բացուի, փոխանակ նպաստ բաշխելու:

Կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ իրապէս գործազրկութեան տագնապ մը չէ եղածը, այլ սպառման նուազում, մինչեւ ցնոր տնօրէնութիւն՝ շատեր ֆրանքի բարձրացման առթիւ գիներու գեղչ յուսալով, կը սպասեն եւ գնում չեն կատարեր:

Վերջին տեղեկագրի մը համաձայն, ամբողջ Սէնի նահանգին մէջ նպաստ ստացող բանւորներու թիւը տասը հազարը չանցնիր, իսկ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ՝ 30,000 է: Այս առթիւ «Իւմանիթէ» հետեւեալ հաշիւը կ'ընէ.— 1921ին երկու միլիոն անգործներէն հազիւ 90,000 հոգի նպաստ կ'առնէին, այսինքն հարիւրին 22ը: Ուրեմն, առնելով պաշտօնական թիւը 6703 և բազմապատկելով 22ով, կ'ունենանք 147,466 անգործ: Արդ, 1921ի թիւերը առնուած են տագնապի սուր շրջանին, մինչ այսօր գործազրկութեան սկզբնական շրջանն է տակաւին, այնպէս որ անգործներու թիւը 150,000էն շատ աւելի է: Եւ դեռ շատեր կան որ օգնութեան համար դիմում չեն ըներ:

⁂ Տագնապը շատ ծանր կ'երեւայ հիւսուածեղէնի գործին մէջ: Ռուպէի եւ Թուրքուանի մէջ բոլոր գործարանները օրական երկու ժամ կրճատած են աշխատանքը: Մօթ, հիւսիսի հիւսուածեղէնի մեծագոյն տուներէն մէկը, այս շաբթու պիտի արձակէ հազար հոգի: Կօշկակարութեան տագնապն ալ կը շարունակուի: Ֆուժէռի մէջ 1200է աւելի անգործներ կան: Լիմօժի մէջ 1500է աւելի բանւորներ ճամբուած են, իսկ միւսները շաբաթը քանի մը օր միայն կ'աշխատին: Մանի-անվէռնիի մեծ գործարանները, որոնք փայլուն կաշի կ'արտադրեն, փակեցին իրենց դուռները, 800 հոգի փողոց ձգելով: Քալէի ժանեակի եւ շղարշի մեծագոյն գործարանը արձակեց իր 2000 գործաւորներէն 900ը, միւսները կէս օր միայն կ'աշխատին:

Տագնապը միշտ սուր է մետաղագործութեան մէջ: Ասիէռի տը Ֆրանս հաստատութիւնը, որ տագնապէն առաջ ամսական 10,000 թօնօ ապրանք կ'արտադրէր, այժմ հազիւ 2000 թօնօ կ'արտադրէ:

Պատկերը աւելի մխիթարական չէ Փարիզի շրջանին մէջ: Լիլլայի մէջ, քաուչուքի Քալքէր գործարանը ճամբեց իր 300 բանւորներէն 100ը, Ռոմէնվիլի մէջ մետաքսի մանարան մը որ 200 բանւորներ ունէր, Դեկտ. 22ին փակեց դուռները:

Հանդերձեղէնի ճիւղին մէջ ալ ծանր է տագնապը: Կը վախցուի որ աւելի սաստկանայ Յունուարին: Սովորաբար մետաքսի ճարտարագործութիւնը ամսական 350 միլիոնի ապսպրանք կ'ունենար, այս ամսու տակաւին 35 միլիոն ալ չէ եղած:

Ռուսիոյ մէջ ալ տագնապ

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ տնտեսական աննախընթաց տագնապ կը տիրէ: Թերթերը կը գրեն թէ ամէն կողմ գործարաններ և առեւտրական մեծ տուներ իրենց դուռները կը փակեն: Բազմաթիւ առեւտրական եւ արդիւնաբերական հիմնարկութիւններ ստիպուած են կարեւոր նպաստներ խնդրել կառավարութենէն:

Այս տագնապին առաջքն առնելու համար ելմտական գործավարը կ'առաջարկէ բացառիկ տուրքեր հաստատել բազմաթիւ ապրանքներու վրայ, որպէս զի կառավարութիւնը եկամուտ ունենայ եւ կարենայ աջակցիլ առեւտրականներուն եւ գործատէրերուն:

⁂ Իտալիոյ մէջ մտահոգութիւն կը պատճառէ բամպակի տագնապը: Վերին Իտալիոյ բամպակագործարանները պատուիրակութիւն մը ղրկեցին Հռոմ, դարման խնդրելու համար:

Սուրիոյ կռիւները

Թուրք թերթերուն համաձայն, Սուրիոյ մէջ կռիւները վերսկսած են, եւ Թէլ-էլ-Շէյի շրջակայքը հայ եւ չէրքէզ կամաւորներու ջոկատի մը եւ ըմբոստներու խումբի մը միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցած է: Երկու կողմերն ալ բազմաթիւ վիրաւորներ տուած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Գ.

Թուրքիան աւելի բարեբախտ չէ ներքին-վարչական տեսակէտով։ Անտեղի կ'ըլլայ թերեւս յիշել թէ նոր երկիր մը երբ տնտեսապէս կը կքի, կը խախտին նաեւ անոր քաղաքական, մշակութային, վիճակագրական եւ այլ մասերը։

Նոյն հակազդեցութեան հետեւանքն է, նաեւ, ներքին-վարչականը։

Քէմալը չի սիրուիր այսօր։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ խիստ է ու փառամո՞լ։ Ո՛չ։ Ատոնք պատճառներ չեն որ «փրկարար» մը այսքան շուտ նզովք լսէ իր հասցէին։ Ճգնաժամն է պատճառը։ Տնտեսական եւ քաղաքական ճակատներու վրայ Թուրքիոյ անարգել անկումը։ Տարօրինակ բնազդ ունի ամբոխը։ Եւ ան յաճախ կը թելադրէ իր մտաւորականութիւնը, իր զօրեղ բնազդով։ Թուրքիոյ այսօրուան անել տագնապը ըմբռնելու համար, պէտք չկայ հակառակորդ աղբիւրներ կարդալ։ Ոչ ալ՝ թուրք մամուլը։ Անցէք որ եւ է քաղաք. մտէք շուկայ, ու ճշգրտօրէն ձեր առջեւ կը պարզուի վաղուան Թուրքիան։

Տնտեսապէս, քաղաքականօրէն, ընկերայնօրէն եւ մշակութային ու այլ գետնի վրայ վտանգը նախատեսած ըլլալու դժգոհանքը ունի այսօր թուրք ժողովուրդը՝ «Թուրքիոյ ազատարար»ին հանդէպ։ Ի՞նչ պիտի ընէ ուրիշ մը՝ եթէ իշխանութեան գլուխ գայ։ Ո՞ր քաղաքականութիւն մը՝ նման արդիւնքի կրնայ բերել, եթէ նոյնիսկ փէսը կրկին «ի պատուի» ըլլայ Մէհմէտճուքին հաստկեկ գլխուն, եւ Սուլթանը՝ իր գահին վրայ։

Խալք — Իթթիհատ պայքարին էութիւնը քաղաքականութեան եւ ուղղութեան խնդիր է ըստ էութեան։ Արեւելեա՞ն թէ արեւմտեան քաղաքականութեան պայքար։

Ֆէսի ու «սարըք»ի հարցէն աւելի՝ «լինել-չլինել»ու խնդիր։ Պրպտեցէք այդ պայքարին ծալքերը։ Վէճը սկսաւ երբ Րէուֆը վարչապետ էր (արդէն իսկ դիրքի վրայ)։ իսկ Ըսմէթը՝ Լօզան՝ իբրեւ պատուիրակութեան նախագահ։ Տումլու փունարի յաղթականը վեց ամիս անընդհատ (Լօզանի մէջ) արհամարհեց վարչապետին հրահանգները։ Իսկ ճահիտը — թուրք մտաւորականութեան ամենէն ազդեցիկ դէմքը՝ — կռուեցաւ Ըսմէթի հետ։

Դիրքի՞ համար էին այս բոլորը։ Ի հարկէ՝ ո՛չ։ Այլ՝ տեսակէտի եւ սկզբո՞ւնքի։ Իսկ երբ սկզբունքի այդ վէճը կը հասնի աստիճանի մը, ուր այլեւս կախաղանները կը վճռեն ու կը գործեն, կը նշանակէ թէ արդէն իսկ հարցը ստացած է ճակատագրական հանգամանք։

Իթթիհատը կ'ըսէ. — «Քէմալը կը կործանէ Թուրքիան. պէ՛տք է փրկել պետութիւնը»։

Ըսմէթն ու Կազըմ կը հրամային,— «Իթթիհատը կ'ուզէ շարունակել Թուրքիոյ քայքայումը. ա՛նխնայ պէտք է կոտորել զայն։»

Իրականին մէջ, արեւելքէն թէ արեւմուտքէն, կորուստի ճամբան է Թուրքիոյ բռնած ուղին։ Եւ փրկութիւնը՝ անկախ քաղաքականութենէն, հողի այժմու ծաւալէն եւ տնտեսական անկախութենէն զրկուելուն մէջ է։

Իթթիհատը ըլլայ, թէ Խալք,— ո՛ր եւ է Թուրքիա կը յօժարի՞ այդ բանին։

Անշո՛ւշտ ո՛չ։ Որեւէ եւ՝ կը տուայտի ջղաձիգ, մերկ ու անօթի՛ տուրքիրո՛ւն մէջ խեղդուելով։ Պիտի ըլլայ սպառնալիքի ու վախի տակ։ Տեւականօրէն ներքին վէճերով, կախաղաններով ու նուաղումներով մտահոգ։

Եղբայրական Ռուսիան ցոյց տան թերեւս ոմանք։ Զմոռնանք, որ Թուրքիան, Անգլիուռուս պայքարին մէջ, ազդակ մը չէ, այլ պարզ միջոց մը։ Մնացեալը Թրքական պոռչտուք է միայն։ Նուազ աղմկարար չէր Օտեսայի տեսակցութիւնը։ Ցատկանշական է որ Չիչէրին Օտեսա եկաւ, Եւրոպա անցնելու նախօրեակին։ Պահանջներ ու առաջարկներ ունէր։ Մի՛շտ մերժուած ու մեկուսացած՝ Սեւ Ծովու ափերուն վրայ, «Արեւելեան փոթորիկ» մը կարծեց օգտագործել՝ ի նպաստ Ռուսիոյ Փարիզի կամ Լոնտոնի մէջ։

Նո՛յն մտադրութիւնը ունէր, նաեւ, Էնկիւրին։ Ինչո՞ւ յանձն առաւ այդ քայլը նեղել։ Որովհետեւ, եթէ մինչեւ այն ատեն փորձած էր կողմերու միջեւ խաղալ, եկաւ պահ մը ուր հարողուած էր որ Արեւմուտքէն վտանգուած է ինք. ու ստիպուեցաւ նախընտրել՝ Ռուսիոյ «բարեկամութիւնը»։ Այո՛։ Օտեսան Թուրքիոյ համար հարկադրական ճամբայ մըն էր։

Երբեմն կը խօսուի, նաեւ, Անգլօ-Թուրք բարեկամութեան մասին։ Ընդհանրապէս քաղաքական գետնի վրայ, եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ համար «բարեկամութիւնը» ոչ միայն իմաստ չունի, այլեւ վտանգուած է։ Անգլիան բարեկամ էր Յունաստանի, եւ Խրիմէն մինչեւ Էսկիշէհիր ցրուեց ու քայքայեց զայն։ Անգլիան բարեկամ էր Ռուսիոյ՝ եւ կամովին երկարեց պատերազմը՝ մէջքը կոտրելով անոր։ Անգլիան բարեկամ էր Ֆրանսայի, եւ՝ խլեց պտուղը անոր։ Ցիշե՞նք, նոյնպէս, Հայերու «բարեկամ» Անգլիան, որ ո՛րքան վտանգաւոր եղաւ մեզ համար, որքան Լէնինը՝ ռուս բանակը քաշելու իր հրահանգով («Հայաստանի անկախութեան ճանաչում...»), եւ իր այսօրուայ հայանուն հետեւորդներով։

Ու Թուրքիոյ համար եւս ոչինչ այնքան վտանգաւոր պիտի ըլլար, ինչպէս Լօզանի դաշնագիրը,— որքան բարեկամ Անգլիա մը։ .։։

*
* *

Բարեկամ կամ թշնամի, ստոյգ է որ Թուրքիան վտանգուած է ամէն ճակատի վրայ։

Բայց վտանգուած է ինք իրեն համար համար։ Մե՞նք։ Անդրադառնանք ն՛ւ մեր պայմաններուն։

Անկումի թէ բարձրացման ճամբուն վրայ,— Թուրքիան վտանգաւոր է մեզ համար։

Եւ այս՝ քանի մը ճակատներու վրայ։

Աշխարհագրականօրէն՝ օղակուած ենք։ Հայաստանի քարտէսը բացորոշ է։ Կարս-Էրզրում-Վան-Պայազիտ-Շուշի-Բագու շղթայով մեր երկիրը պաշարուած է իրարու կապուած եւ մեզի թշնամի իսլամ տարրերով։ Թուրք վարիչները գիտեն, որ Կովկասի (կռնակի) ապահովութեան համար ոչինչ այնքան մեծ արգելք է, որքան հայ տարրն ու հայ երկիրը։ Այդ իսկ պատճառաւ, մինչեւ Բագու Թրքական ցանկութիւնը, եթէ կ'իրագործուի դժբախտ օր մը, կ'իրագործուի հայ ժողովուրդի դիակին վրայէն։

Ի՞նչ ունինք անոր դէմ...։

Օրուայ կառավարութիւնը ընդունակ չէ դիմագրաւելու։ Անջատ բանակ չունինք։ Ու երբ Մոսկուայի զինուորը՝ թեւագրուած իր երկրի շահերէն՝ չի կռուիր, եւ «հայկական բանակը»՝ թեւագրուած՝ ռուս երկրի շահերէն՝ նոյնիսկ Հայաստանը փրկելու համար...։ Ներքին որ եւ է ուժգին բռնկում, պիտի քայքայէ նաեւ Հայաստան եղած բանակը։ Ու Կովկասը, Մէկկէն, պիտի ողողուի ներսէն ու դուրսէն խուժող խուժ — թուրք հորդաներով։

Կայ եւ թափանցող վտանգը՝ «Դրօշակ»ին գրուած թղթակցութիւն մը,— որուն արձագանգը եղած էր նաեւ «Ցառաջ»,— Հայաստանի հողին վրայ թրքական-իսլամական զանգուածներու տեղաւորման իրողութիւններ կը մատնանշէր։ Եւ այս՝ հայ վարիչներու քթին տակ։ Երեւանէն հազի՛ւ 7 քիլօմէթր հեռաւորութեան մը վրայ...։ Մնացածը կարող էք երեւակայել։ Հ. Հ. կառավարութեան օրով, դարերու ընթացքին առաջին անգամ էր որ հայ տարրը որ եւ է երկրամասի վրայ մեծամասնութիւն կը դառնար։ Իսկ ատիկա, յիշենք իպատիւ իրեն, քաղաքական գետնի վրայ ուշագրաւ յաջողութիւն մըն էր օրուայ կառավարութեան համար։

Հիմա՞։ Սահմանէն ներս թէ դուրս՝ կը թափանցեն, կը տեղաւորուին ու կը ձնշեն։ Իսկ հայ ժողովուրդը՝ գլխիկոր՝ կ'ենթարկուի վտանգին, անհրաժեշտ ապահովութիւններու կողքին, զուրկ ըլլալով նաեւ, թուրք հուռա՛ն դէմ՝ ներքին սարսափը լռեցնելու հոգեկան արիութենէ։

Թուրքիան վտանգաւոր է նաեւ գաղութներու համար։ Պուլկարիոյ հետ առեւտրական դաշինք կնքեց, ու մեր հեռացման պայմանը դրաւ։ Յունաստանի հետ հաշտուեցաւ, եւ Թրակիան պարպել տուաւ։ Սուրիա՝ պօյքօթ, գրգռութիւն, ատենը մէկ ջարդ ու խուճապ...։

Կարճ խօսքով, Թուրքիան մեզի դէմ՝ լարուած է վճռական, անխնայ եւ հետեւողական քաղաքականութեամբ մը։

Կը յաջողի՞, թէ՝ ոչ,— զայդ պիտի տայ ապագան։ Փաստը այն է որ մենք վտանգուած ենք, ու պարտաւոր ենք լրջօրէն անդրադառնալ նոյնիսկ անկումի մօտ թուրք պետութենէն։

Հայ ժողովուրդին պետական թէ ֆիզիքական գոյութեան հարցը կապուած է Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան եւ ծրագիրներուն հետ։

Ինչքան ալ վերապահ՝ անցեալի ցաւերէն, երկրի թէ արտասահմանի մեր վարիչները պարտաւոր են ամէն բանէ եւ ամէն ատենէ աւելի աչալուրջ հետեւիլ վտանգաւոր Թուրքիոյ եւ վտանգուած Թուրքիոյ քայլերուն։

Այդ կը պահանջէ Հայաստանի պետական շահը եւ հայ ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան ապահովումը։

Վ. ԱՀՐԻՃ

ՎԵՐՋ

ՆՈՐ ԳԻՒՏ.— Սորպոնի հնչաբանութեան Փրոֆ. Փէռնօ կը յայտարարէ թէ, Տէր եւ Տիկին Ճօնսըն (կինը ֆրանսացի), երկար տարիներու աշխատանքներէ յետոյ, յաջողած են հնարել ձայնագրութեան նոր մեթոտ մը, որով կարելի պիտի ըլլայ շարժանկարներու վրայ արձանագրել ձայները։ Սինէման «լուռ թատրոնը» պիտի դադրի այլեւս խօսուն։

ԿԵԱՆՔԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնք, 19 դեկտ.

Յունաստանի քաղաքական կեանքը աստիճանաբար կը մտնէ խաղաղ շրջանի մը մէջ։ Մութին մէջ գոյութիւն ունեցող հակամարտութիւնները աստիճանաբար կը չքանան ժողովուրդի խաղաղասիրական միահամուռ կամքին առջեւ։

Խառն դահլիճի կազմութեան ատեն երկու գլխաւոր խնդիրներ կային, որոնց լուծումը կը պարունակէր պայթիւնի հաւանականութիւններ. 1— Արքայականները պայման դրած էին Մակեդոնիոյ մէջ հաստատուած երրորդ զօրաբանակի հրամանատար Զօր. Օթօնէոսը հրաժարեցնել, որովհետեւ այս վերջինս գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը կը համարուի արքայական նախարարներու գնդակահարութեան։ Զօր. Օթօնէոս ըլլալով շատ ազդեցիկ եւ յամառ անձնաւորութիւն մը, ինչպէս նաեւ հեղինակաւոր զինուորական, շատ կը վախցուէր թէ զինուորական ապստամբութեան պատճառ պիտի դառնար իր պաշտօնանկութիւնը, սակայն շատ խաղաղ կերպով հարցը լուծուեցաւ եւ զօրավարը պաշտօնով փոխադրուեցաւ պատերազմական նախարարութեան մէջ։ 2— Սահմանադրութեան քանի մը յօդուածներու վերաքննութիւնը, որոնք կապ ունէին ռէժիմին հետ, որուն հաստատման համար անհրաժեշտ էր բացարձակ մեծամասնութիւն, մինչ եւ հանրապետականներու ամբողջութեան ձայնը չէր կրնար ապահովել այդ մեծամասնութիւնը։ Իսկ Մէթաքսասը, իր յայտարարութեամբ կողմնակից հանդիսացաւ հանրապետական վարչաձեւին եւ տագնապը ինքնին փարատեցաւ։

Բոլոր քաղաքական գործիչները կը յուսան թէ Յունաստանը նոր վերակազմութեան շրջան մը պիտի թեւակոխէ։

Ինչպէս գրած էի, յունական կառավարութիւնը դժգոհ չէ իտալեւալպանական նոր դաշնագրէն։ Կը կարծուի թէ Ալպանիկի հարցը այլ եւս ուժեղ կերպով չպիտի դրուի Ալպանիոյ կողմէն։

Ճակատագրական շրջան մը կ'ապրին Պալքանները։ Այս միջոցիս խմորումներ տեղի կ'ունենան, որոնք կրնան այնպիսի երեւոյթ մը ստանալ, որ մահացու պիտի ըլլայ փոքր համաձայնութեան խմբակցութեան համար։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

Կեդր. Վարչութիւն անունով մարմին կայ հոս, որ, այժմ հոգեվարքի մէջ է։ Անդամներէն շատեր չեն երթար ժողովի, մէկ-երկու հոգի այստեղի վերջարաւորին հետ, համայնավարական քարոզութիւններով միայն զբաղուած են։ Քահանայի ձեռնադրութեան պայմանական կանոններէն մէկը դարձած է «հաւատարիմ ծառայող մը պիտի ըլլաս խորհրդային իշխանութեան եւ համակիր «Հօկ»ի ու պետական Կարմիր խաչի»։

Ամբողջ գաղութը զզուած է այս երեւոյթներէն եւ կ'ուզէ ստեղծել վարչութիւն մը, որ ամէն բանէ առաջ վստահութիւնը վայելէ հասարակական լայն խաւերու եւ ձեռնարկէ գաղութի կեանքը ձեւաւորելու եւ կարգի բերելու։ Արդէն զանազան շրջանակներ խորհրդակցութեան մէջ են չէզոք եւ ուժեղ վարչութիւն մը կազմելու։ Պիտի յաջողի՞ թէ ոչ,— դժուար է ըսել...

Այստեղ նոր ստեղծուած ազգային ներդաշնակ մթնոլորտը քունը փախցուցած է մեր կարմիրներուն։ Քանի մը օր առաջ հոս եկաւ Ճահվէրդեանը եւ յանդիմանեց «Հօկ»ի եւ Կարմիր Խաչի „Հայաստանի համակիրներ»ը, որ թոյլ տուած են իրենք իրենց գործակցելու «Դաշնակ»ներու հետ։ Սպառնացած է անբարոյականներուն վտարել «Հօկ»էն եւ Կարմիր Խաչէն, սակայն կը թուի թէ անյաջող անցած է։

Ցայտնի է թէ պոլշեւիկները կը սարսափին գաղութներու ներդաշնակութեան փորձերէն։ Անոնք կ'ուզեն որ գաղութները իրար բզքտեն։

Այս ձմեռ աշխատանքը շատ նուազ է, գաղթականներու ժողովուրդին մեծ մասը պարապ են, կը հետեւի, ուրեմն թէ տնտեսական ծանր տագնապի մը մէջ է։

Այս պատճառով չեն կրնար հոգալ դպրոցներու ծախքերը, ուսուցիչները ամսական չեն ստանար ամիսներով։ Կարելի չէ այս չարիքը դարմանել տեղական միջոցներով, եթէ օգնութիւն մը չըլլայ, շուտով, դպրոցները փակուելու վտանգին մէջ կը գտնուին, մէկ-երկու հազար երախաներ փողոցը պիտի նետուին։

Այս տագնապը կրնայ փարատիլ ամսական 5000 ֆրանքով եւ այդ է որ կը խնայուի հազարաւոր երախաներու կրթութեան համար։

Արդեօք արտասահմանի մէջ պիտի չգտնուի՞ն հաստատութիւններ կամ բարեսէր հայրենակիցներ, որոնք յանձն առնեն — գոնէ այս տարուան համար — զոհելու այդպիսի չնչին գումար մը։ Կարծեմ այս երախաները այդքան փոքրիկ գումարի մը իրաւունքը ունին մեր հաստատութիւններէն ու մեծատուններէն սպասելու։

Ես թարգմանը կ'ըլլամ եւ կոչ կ'ուղղեմ բոլոր անոնց, որ հնարաւորութիւն ունին ու մասնաւորապէս տիկիններու, որպէսզի օգնութեան փութան։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՈՒԺՆ ՈՒ ԱՐԺԷՔԸ

Դեկտեմբերի սկիզբը Բագուի մէջ տեղի ունեցաւ Անդրկովկասեան Հանրապետութիւններ ու Մարմնամարզական Միութեանց մրցումը։ Մրցման կը մասնակցէին Ատրպէճան, Վրաստան եւ Հայաստան։

Գնդախաղի (ֆութպօլ) մէջ առաջնութիւն ստացաւ Ատրպէճան՝ Բագուի «փրօկրէս» խմբակով, պասքէթպօլի մէջ՝ Վրաստան։ Սակայն կէտերու առաւելութեան շնորհիւ Վրաստան ստացաւ Անդրկովկասի առաջնութիւնը։

Մրցման ընթացքին Հայաստանի գնդախաղի Միութիւնը երկու անգամ խաղի մասնակցեցաւ, առաջինը Բագուի «փրօկրէս» խումբին հետ, Օի դէմ 4ով (պարտուած), երկրորդը Վրաստանի խումբին հետ Օի դէմ 4ով (պարտուած)։ Հայ պասքէթպօլիստներն եւս պարտուեցան Ատրպէճանցիներէն 26-11ով։

Կը տեսնուի որ Հայաստան չարաչար պարտուած է, որովհետեւ իր մարզական կազմակերպութիւնները շատ նոր են եւ զուրկ նիւթական եւ արհեստագիտական առաւելութիւններէ. Այս պատճառաւ կազմակերպութիւնները միջմիութենական եւ միջքաղաքային մրցումներ անգամ չեն կրցած կատարել։ Միւս կողմէ Վրաստանի եւ Ատրպէճանի գնդախաղի մարզիկները խաղի մէջ մեծցած են, մինչդեռ Հայերը դեռ սկսնակ են։

Հայաստանի խումբը, Բագուէն դարձին Թիֆլիսի Արսէնալ խումբին յաղթած է 2-1ով։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Պուքրէշ, 22 դեկտ.

Երկար ձգձգումներէ [...] Նոյեմբեր 28ին տեղի ուն[...] ազգային վարժարանի հոգաբ[...] ձական ընտրութիւնները։

Ընդհանրապէս Պուքրէշի [...] ո եւ է ընտրութիւն, ըլլայ [...] թաղական, թեմական կամ [...] է այլ ընտրութիւն անցեր է [...] ու անտարբեր։ Դժուարութեամ[...] կարելի եղած է քուէարկութ[...] քուէտուփին առաջ բերել։ [...] թեկնածուներ գտնել, առա[...] եւս դժուար է եղեր, մանաւ[...] հոգաբարձական թեկնածուներ[...] րովհետեւ վերջինիս հետապ[...] են նիւթական եւ բարոյակ[...] շատ ծանր պարտականութիւ[...] Եօթը հարիւր հազար լէյէն [...] ւելի հասնող դպրոցական պիւ[...] ճէին կէսն ալ չեն լրացներ [...] կերտական թոշակները, Ճա[...] պէտք է հայթայթեն հոգա[...] բարձութիւնը, առանց ո եւ է հա[...] տատուն եկամուտի։ Բնականա[...] նման աշխատանքի համար, շա[...] քիչերը կը տրամադրուին։

Այս անգամ սակայն արտա[...] կարգ եռուզեռի մէջ կատար[...] ցան տեղիս հոգաբարձական ըն[...] րութիւնները։ Զանազան «քաղա[...] քացի»ներ գործի վրայ էին իրե[...] գոյութիւնը արդարացնելու [...] տէրերուն հաճելի ըլլալու բու[...] ցանկութեամբ։

Ըստ սովորականին կազմուա[...] հակադաշնակցական խմբակ, [...] գային պլօք» անուան տակ, [...] մէջ կը մտնէին որբ մնացած [...] Հնչակեանները, Ռամկավարնե[...] մութ ու խիստ կասկածելի տա[...] րեր, կարգադուրկ քահանան [...] մէկ խօսքով բոլոր հակադա[...] նակցականները, ընդ հովանեա[...] քաղաքացի Հօկճիներու։ «Ազգ[...] միացած էր ժողովրդական [...] սանքին դէմ (Դաշնակցութե[...] համակիրներ ու ողջմիտ չէզո[...] ներ)։

Շաբաթներ առաջ «ազգայի[...] պլօք»ը գործի սկսած էր որո[...] նախապատրաստուած ծրագրով [...] հարուածել Հ. Յ. Դաշնակցու[...] թիւնը ո եւ է գնով, առանց [...] րութիւն դնելու միջոցներու [...] Ցայտարարեցին որբազան պաշ[...] բազմ, օգնութեան կանչեցին մա[...] դիկ, որոնք իրենց կեանքին մէ[...] հանրային կեանքով չեն հետա[...] քրքրուած։ Թափառեցան սրճա[...] րանէ սրճարան, գինետունէ գի[...] նետուն, բախեցին բոլոր դու[...] ները, զրպարտեցին, գրգռեցի[...] գրաւոր ու բանաւոր, չխնայեցի[...] նոյնպէս կլորիկ գումարներ [...] նուն «սուրբ գործ»ին։

Սակայն գլուխ գործոցը [...] րութեան օրն էր, նոյեմբեր 28[...] Առաւօտուն կանուխէն եկեղեց[...] շրջափակը լեցուած էր խառ[...] ճամուկ բազմութեամբ մը, պատ[...] ճինները բոլորն ալ գործի վրա[...] էին արիւն քրտինք մտած, [...] ներով հագճեպով պօտիկաներ[...] կը բերէին ընկեր... գինովցնե[...] իրենց ազգային քաղաքացիակա[...] պարտականութիւնը կատարելո[...] Որբախ էին ու ժպտուն, «Հախո[...] խիչ յաղթանակին հեռանկար[...] Հակառակ հոսանքը ընտրակա[...] պայքարի յաջողութեան համա[...] ոչ պէտք եղած աշխատանքը [...] փած էր եւ ոչ ալ պատրաստուա[...] էր, ամէն ինչ ձգելով ողջմ[...] քուէարկուներու բարեխղճ[...] եւ ինքնագիտակցութեան։ Ու [...] թուի թէ յաջողութեան գաղ[...] նիքը տառր մէջ պէտք է փնտռե[...]

պլօքճիները իրենց յախուռն փրօփականտայով աւելի շատ նպաստեցին Դաշնակցութեան յաջողութեան։ Այդպէս ալ եղաւ, Պուքրէշի գիտակից հասարակութիւնը եկաւ ապացուցանելու իր քուէներով թէ «ազգային պլօք» կոչուած բարեկոնեան խառնուրդը հասարակութեան լայն խաւերուն մէջ վստահութիւն չի վայելեր։ Եօթը թեկնածուներէն — որոնցմէ երկուքը ընդհանուր էին երկու կողմին համար ալ, — մէկը հազիւ կարողցաւ ապահովել ազգային պլօքը։

Բայց պլօքճիները հոգաբարձական ընտրութիւններով չէր որ կը հետաքրքրուէին։

Այդ ընտրութիւնը լոկ պատրուակ մըն էր, էութիւնը, բուն շարժառիթը՝ պարզ ուղմափործ մըն էր, որոշելու համար թէ կեդրոնին մէջ ժողովուրդի համակրանքը ո՞ր կողմն է։

Ցաւալներ կան ենթադրել տալու որ ոգեւորութեան աղբիւրը փարիզի ծանօթ շրջանակն է, որուն համախոհները վերջերս արտակարգ եռանդ կը թափեն այս գաղութի կեանքն եւս խառնակելու, աջակից ունենալով քանի մը հնչակեաններ եւ ուրիշ թափթփուքներ,

Մեծ յոյսերով, բայց մանաւանդ մեծ եռանդով ճամբայ ինկան, սակայն ձախողեցան։

Ժողովուրդը խօսքէն աւելի գործ կը պահանջէ եւ իրաւունք ունի։

ԻՐԱԶԵԿ

Մեր մասնաւոր Թղթակիցն ալ իր կարգին նկարագրելով պայքարը, կը գրէ.

Հոգաբարձական այս ընտրութիւնը աննախընթաց դէպք մըն էր Պուքրէշի հայ գաղութին համար։ Հայ հոգաբարձական ընտրութիւնները կատարուած են մինչեւ այսօր առառաւելն 60-70 ընտրողներով։ Ընտրութիւններ եղեր են մինչեւ 15 հոգիով։ Ամենամեծ ընտրութիւնը Պուքրէշի հայ համայնքին համար անցեալ տարուան թեմական ընտրութիւնն էր, որուն, սակայն, հազիւ 200 ընտրողներ մասնակցեցան։ Իսկ Նոյ. 28ի հոգաբարձական ընտրութիւնը քուէտուփին մօտեցուց 448 ընտրողներ։ Եւ հակառակ «ազգ. պլօք»ի 15օրեայ հեւ ի հեւ ճիգերուն, հակառակ ընտրութեան օրը անոնց կողմէ վարձուած ինքնաշարժներու տենդոտ վազքին ընտրողներու ետեւէն, եւ հակառակ ընտրական պայքարին համար անոնց ծախսած բաւական կլորիկ գումարին (ըստ ոմանց՝ 30,000 լէյ), ընտրութիւնը վերջացաւ Դաշնակցութեան յաղթանակով։ Ընտրուած 7 հոգաբարձուներէն 6ը Դաշնակցութեան թեկնածուներն էին, եւ միայն մէկը՝ «պլօք»ինը։ Երկու փոխանորդներէն մէկը Դաշնակցութեան ցանկէն է, իսկ միւսը «պլօք»էն։

Հոգաբարձու ընտրուեցան, տիկիններ՝ Ս. Ազնաւուրեան, Ա. Եզէքեան, եւ պ. պ. Ե. Գարագաշեան, Ջ. Ջալեան, Ս. Պըյըգեան, Յովհ. Բաքլաճեան, Ա. Մելտոն։ Երկու փոխանորդներն են՝ պ. պ. Օ. Քանթարճեան եւ Ա. Ութէֆանէսքու։ Հոգաբարձութեան պաշտօնավարութիւնը երկու տարի է։

Յուսանք որ նորընտիր հոգաբարձութիւնը, գիտակից իր վրայ դրուած ծանր ու միանգամայն նուիրական պարտականութեան, պիտի ընէ իր կարելին բարոյապէս եւ նիւթապէս ալ աւելի բարձրացնելու մեր միակ կրթական հաստատութիւնը։

ԹԱՏՐՈՆ

17 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ

ՄԱՔՍ ՏՐԵՀԷՐԻ

Թոստոմ Լա Միութիւնը ձեռնարկած էր երկին ներկայացման։

Խաղը իր խոշոր գիծերուն մէջ սա է. —

Ֆրիտրիխ՝ նկարիչ Վէրնէրի զաւակը եւ իրեն տարեկից աղջիկ մը՝ Էրիքան, պահ մը նոյն երդիքին տակ կ'ապրին. Ֆրիտրիխ յափշտակուած աղջկան հմայքէն ու քիչ մըն ալ անոր գրգռումներէն, կը սիրէ զայն. աղջիկը սակայն իր սիրտը տուած է անոր հօրը՝ նկարիչ Վէրնէրի, որ հակառակ իր տարիքին եւ ընտանեկան կապերուն, շուտ կ'իյնայ անոր ազդեցութեան տակ. կը սիրեն զիրար ու մինչդեռ կը համբուրուէին, Ֆրիտրիխ դիպուածաւ վրայ կը հասնի, յուսահատութիւնը ի վերջոյ զայն կը մղէ անձնասպանութեան։

Երկը որուն չեն պակսիր տարրերը՝ դառնալու համար գեղարուեստական ուժեղ յղացում մը, շատ ալ յստակ չէ, դիմագծութիւնները տարտամ ու խառնակ, պէտք ունին ունկնդրին լարուած ուշադրութեան, հասկցնելու համար։

Էրիքան՝ գեղանի եւ գիտակից իր հմայքին, այն միամիտ աղջիկը չէ որ ենթարկուի սեղմումներու, խուսափելու համար առնական ցանկութիւններու եւ հետապնդումներու ցանցերէն. ինքն իսկ է որ գոհ եւ հպարտ պիտի փութայ իյնալ անոնց մէջ, երբ պատրաստ կը սպասեն ընդունելու որսը, կամ իր իսկ ձեռքերով իր շուրջ պիտի հիւսէ օղակները ցանցին. վաւաշոտ կինը չէ անշուշտ, այլ բնազդական պչրուհին, գերի՝ իր ներքին մղումներուն եւ շնական՝ անոնց արտայայտութեան մէջ. այսպէս է որ պատանին Ֆրիտրիխի սրտին մէջ վառելէ յետոյ կրակը, անոր հօրը Վէրնէրի մէջ պիտի արթնցնէ հին զգացումը։

Իսկ Ֆրիտրիխ՝ որուն աչքերը միայն դպրոցական գրքերու վրայ, բացուած ու գոցուած են, կը մնայ խաղին էն յստակ դէմքը, իր տան մէջ, երբ քրոջ մը՝ Էրիքանի ներկայութեամբ ուրախանալէ յետոյ, երբ անկէ կըստանայ սիրոյ անակնկալ հրաւէրը, — բռնի համբոյր մը իր շրթներուն վրայ — իր պատանեկան միամիտ հոգին՝ միայն երկու ելք կը ճանչնայ, առանց միջանկեալ բարդութիւններու, սիրոյ յանկարծական զարթնումը իր սրտին մէջ, խանդավառ, պարկեշտ ու խոլնոտ, անմեղ երազներով, կամ վհատութեան սաստկութիւնը՝ իր եղերական ելքով։

Իսկ Ֆրիտրիխի հայրը՝ նկարիչ Վէրնէր, անուղղայ կնամոլ մը չէ Թերեւս. բայց իգական հրապոյրին առջեւ, միշտ պիտի սայթաքի, հոն իսկ ուր ուզէ խղճմտանքի դիմադրութիւն մը փաստել. իր նկարագիր թոյլ է. կը սաստէ Էրիքանի սէրը, բայց տըռփոտ պոռթկումներով կ'ընդունի անոր մատուցումը, զոր կը փորձէ մերժել։ Գիտէ՞ իր տղուն՝ Ֆրիտրիխի սէրը Էրիքանի հանդէպ. անշուշտ, քանի որ իր տղուն մտերիմ խորհրդատուն, կը լսէ անոր խոստովանութիւնները, երազները զոր ան կը հիւսէ Էրիքանի սէրով. ի՞նչն է ուրեմն որ հայրը կը մղէ անտեսելու զաւկին ուժեղ համակրանքը, եւ հայր ու որդի դարձնելէ յետոյ երկրպագու նոյն կուռքին, կը վիրաւէ դէմ դէմի լուռ թշնամիներու, հիւանդ տըռփի՞ մը, անգիտակից անխղճութի՞ւն, նկարագրի թուլութի՞ւն, թէ տձրապարուտ ես մը։ Նկարիչ Վէրնէրի հոգին մութ է, իր գործը վարող ներքին մղումները խառնակ, չենք հասկնար զինքը, ինչպէս չենք հասկնար իր կինն ալ, Աննա Մարին, որ գիտակցօրէն իր ամուսնոյն կը պարտադրէ Էրիքան, զայն փրկելու համար «ներկուած կնոջ» ազդեցութենէն։

Խաղարկութիւնը գոհացուցիչ էր։ Ֆրիտրիխի դերին մէջ, Շահան Սալեան՝ սիրոյ առաջին խանդավառութիւններէն յետոյ, Լիուլի տուաւ Թախիծի սաստկութիւնը։ Պէտք է գիտնայ սակայն Թէ իր կազմը այլեւս չի սեղմուիր 17 տարեկանի զգեստին մէջ։

Օր. Դատաւորեանի (Էրիքան) շնորհալի խաղին քով, Թոյլ էր տիկ. Տէրուան (Աննա Մարի)։

Յաջող մեծ հայր մըն էր պ. Նաւասարդեան, Թէեւ տարիքին համեմատ՝ շատ կայտառ։

Իսկ պ. Մ. Մարութեան, առաջին անգամ էր որ բեմ կը բարձրանար փարիզի մէջ. իր խաղին մէջ ժուժկալ է, բնական, նայուածքի եւ դիմագծերու հեշտ փոփոխութիւնով. գիտէ ստեղծել բեմական յաջող դիմանկարներ ու տալ՝ ներքին անակնկալ փոփոխութիւններու համեմատ, յատկանշական արտայայտութիւններ։ Կ'ուզէինք զինքը տեսնել դերի մը մէջ, որ լայնօրէն թոյլ տար մեզի գնահատելու իր տաղանդը։

Մկրտիչ Երիցեան

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Իգտամ» Թերթը հարցարան մը բացած է տիրող տնտեսական տագնապին մասին։ Վաճառական մը կը գրէ.

— Տագնապի գլխաւոր պատճառներէն մէկը՝ առեւտրական վստահութեան չգոյութիւնն է։ Բացի քաղաքական ազդակներէ, արտածելի ապրանքներուն նուազումն ալ դեր ունի վստահութեան այս պակասին մէջ։ Մեր վաճառականները չեն կրնար իրենց ապրանքները ծախել, որովհետեւ ապրուստի սղութիւն կայ։ Երբ ժողովուրդը դրամ շահի, առեւտրական վստահութիւնն ալ կը վերահաստատուի. իսկ վստահութիւն եղած տեղը՝ տագնապ գոյութիւն չունի։

Ասկէ զատ, նոր օրէնքներն ալ դեր ունին տագնապին մէջ։ Տուրքերը աւելցան, սպառողները շատցան, իսկ արտադրողներուն թիւը պակսեցաւ։

Ուրիշ վաճառական մը կ'ըսէ.

— Տագնապին պատճառը՝ բամպակի գիներուն անկումն է։ Այս վերջինն ալ հետեւանքն է ֆրանսական եւ պելժիքական դրամներու անկման, ու իտալական լիրի 50 առ հարիւր բարձրացման։ Վաճառականները այս տարի, ուրիշ տարիներու հետ բաղդատելով, 25 առ հարիւր աւելի ապսպրանք ըրին. մինչդեռ վաճառումը անհամեմատ կերպով քիչ եղաւ։

Եթէ ներկայ վիճակը շարունակուի, վաճառականները կրնան գէշ կացութեան մատնուիլ։

Վեց ամիս առաջ աւելի խիստ էր տագնապը։ Անատոլուի վաճառականները այս տարի գնում չեն կատարեր։ Հիմա ամէնէն աւելի բամպակեղէն եւ մետաքսեղէն կը բերուի արտասահմանէն։

Դրամատէրները վարկ չեն բանար Թուրք վաճառականներուն, ինչ որ շատ դժուար կացութեան կը մատնէ այս վերջինները։

Վաճառական Խմամ զատէ Ալի Քեամիլ պէյ դիտել կուտայ.

— Անատոլուէն յաճախորդ չի գար. սոսկալի տագնապ կայ։ Մեր նախնական նիւթերը աժան գնելով կը ծախուին, եւ ասոր հետեւանքով ժողովուրդը դրամ չունի գնում կատարելու։ Կայ նաեւ ապրուստի սղութիւնը։ Վաճառականները վերջերս շատ ապրանք բերին, եւ այժմ աւելորդ մթերք կայ։ Հիմա տագնապը աւելի սաստիկ է, քան 4—5 ամիս առաջ։

«Ագշամ» ալ իր կարգին կը գրէ. —

— Յանձնաժողով յանձնաժողովի կը յաջորդէ, խորհրդակցութիւններուն վերջը չի գար։ Եւ մինչ մենք ամիսներէ ի վեր կը վիճաբանինք, հարցնելով թէ «Պոլսոյ մէջ ազատ նաւահանգիստ հիմնելու է թէ ոչ», անգլիացիները արագօրէն որոշեցին Պիրէոսի մէջ ազատ նաւահանգիստ շինել։

Հելլենական այս նաւահանգիստը, որ զինադադարէն ի վեր ի նպաստ իրենց դարձուց Պոլսոյ ամբողջ ծովային առեւտուրը, եթէ Պոլսէն առաջ Արեւելքի «Թրանզիթ»ի կեդրոնն ալ ըլլայ, այն ատեն վա՜յ եկեր է Պոլսոյ վիճակին...

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

102.— ՊԷԼՄՕՆ

Պէլմօն՝ գիւղակ մըն է, Փօն տը Շէրիիէն հազիւ 20 վայրկեան հեռու։ Ունի ընդարձակ արօտավայրեր, դաշտեր, ու ցորենի արտեր։ Փոքրիկ առու մը կ'անցնի ճիշդ առջեւէն որ հաճելի տեսարան մը կը ներկայացնէ։ Կիրակի օր, առաջին ձիւներուն տակ, ցալոճենիներով շրջապատուած ճամբէն գացինք այդ գիւղը, տեսնելու մեր հայրենակիցները որ փոքրիկ գաղութ մը կը ներկայացնեն 30-50 հոգիով։ Բոլորն ալ Հայաստանի գաւառներէնեն, բոլորին աչքին մէջ ալ կը կարդանք տեսակ մը յոգնութիւն, վիշտ կամ ցաւ։

Այս գիւղին մէջ կայ գործարան մը (մետաքսի), ուր մեր հայրենակիցները 1926ին եկած, կ'աշխատին, օրական ստանալով 10—16—17 ֆրանք։ Գործարանատիրոջ կողմէ տրուած է մեծ շէնք մը, որուն մէջ կը բնակին բոլորն ալ։ Գործազրկութեան տագնապ չկայ առ այժմ։

Ա. Օ.

103.— ՍԷՆ ՄԱՐԳՐԻՏ

Այս պզտիկ գիւղը զուտ հայկական է։ Երեք տուներ միայն խառնուած են. երկու իտալացի եւ մէկ Սպանիացի, մնացեալ 32 տուները հայ ընտանիքներու սեփականութիւնն են։ Ամէն տուն ունի 3—5 սենեակ, որոնք վարձու տրուած են 80—100 ֆրանք ամսականով։

Անոնք բոլորն ալ Թրքախօսներ են, Ատանացի, Կեսարացի, Էնկիւրիցի եւ Պիլէճիկցի։ Կան 5—6 հայախօս նոր հարսեր, որոնք իրենց ամուսիններուն սիրոյն, թրքախօս կեսուրներուն մօտ ստիպուած են թուրքերէն խօսիլ։ Ցաւալի է որ իրենց նորածիններն ալ այդ ուղղութեամբ կը մեծցնեն։

Վերջին 3—4 ամսուան մէջ մէկ հարսանիք միայն եղած է, իսկ վեց ամսուան ընթացքին 5 ծնունդ ունեցած են 3 մանչ եւ երկու աղջիկ, նոյն ժամանակամիջոցին 2 մահ պատահած է, մէկը՝ 35 տարեկան այր մը, անմխիթար թողլով իր ժանկամարդ կինն ու երեք պզտիկները։ Միւսը՝ երկու տարեկան մանչ մը՝ իր մօր անզգուշութեան հետեւանքով։

Դրացիները կը պատմեն թէ, մօրը բացակայութեան միջոցին, պզտիկը՝ կրակարանին մօտենալով, խոշոր ամանով մը եռացող ջուրը կուրծքին վրայ կը թափէ։ Մայրը եւ ուրիշներ կը հասնին եւ կը փոխադրեն հիւանդանոց, ուր կը մեռնի 24 ժամ յետոյ։

Հոս կան երկու հայ նպարավաճառի եւ մէկ ժամագործի խանութներ։ Այրերը կ'աշխատին Սէն Մարսէյլի եւ իւղի գործարանին մէջ, բայց վերջինը՝ անգործութեան պատճառաւ գոցուած ըլլալով 15է աւելի ընտանիքի հայրեր անգործ են։ Կան 35—40ի մօտ պզտիկներ, որոնք իրենց ծնողքներուն առաջնորդութեամբ տասը վայրկեան հեռու ֆրանսական դպրոցը կ'երթան 10—15 ֆրանք ամսավճարով։

Գիւղին տեսքն ու դիրքը շատ լաւ, օդն ալ մաքուր է, միայն ջուր եւ ելեկտրական լոյս չկայ։

Բարձրաւանդակի մը վրայ ունի 12 սենեակնոց գեղեցիկ դղեակ մը, մարմարեայ մեծ աւազանով, որուն ջուրը կը ջրէ բանջարեղէնի տունկերը։ Աւելի վար, գիւղին ճիշդ մէջտեղը աղբիւր մը կայ միայն, ուր կարգի կը սպասեն երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները։ Իրիկնամուտին ամէն սենեակ կը վառէ իր աղօտ լոյսը, գործաւոր մարդիկ հեւիհեւ կը շտապեն, իրենց սիրելիներուն քով։

Վերադարձիս Սէն Լու հանդիպեցայ, գիւղը իրար անցած էր։ Հասկցայ որ պառաւ մը չվառած կրակը սենեակին մէջ գնելով իր պզտիկ թոռան հետ կը քնանայ։ Իրիկուան երբ աղջիկն ու փեսան գործէ կը վերադառնան, պզտիկը մեռած իսկ պառաւն ալ մարած գտան, երեք տարեկան սիրուն մանչ մըն էր պզտիկը։

Ստ. Միլտոնեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՎԻԷՆԻ Հ. Կ. ԽԱՉԸ ԵՒ ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ

ՎԻԷՆ.— Գաղութիս մէջ կազմուեցաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան բարեկամ յանձնախումբ մը որ հաւաքեց 2870 ֆրանք։ Հայ Կարմիր Խաչը մասնակցեցաւ 500 ֆրանքով եւ յետոյ հանգանակէնէն հաւաքելու գործը շատ գեղեցիկ կերպով յառաջ տարուեցաւ ատենապետուհի տիկին Ա. Ծաղիկեանի աջակցութեամբ, եւ հաւաքելով 300 կտոր ղրկուեցաւ Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբին։ Այս առթիւ շնորհաւորական նամակ մը հասաւ։

Դեկտեմբեր 12ին տեղի ունեցաւ պարահանդէսը, որ յետաձգուած էր։ Բացումը կատարուեցաւ երգեցիկ խումբին «Մեր Հայրենիք»ով։ Նախագահ Օր. Հ. Նաճարեան բացատրեց իրենց նպատակը եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն որ անդամակցին Հայ Կարմիր Խաչին. «Քանի որ միշտ կը բերէք ձեր նիւթական օժանդակութիւնը եւ կը գուրգուրաք միութեան վրայ, պէտք է որ բերէք նաեւ ձեր բարոյական օժանդակութիւնը»։ Արտասանութիւն մը ըրաւ Օր. Ս. Թերզեան, մեներգեց պ. Լ. Մարգարեան, ատենախօսեց ընկ. Հ. Ուզունեան, եւ ըսաւ թէ պատմութիւնը կը կրկնուի։ Այսօր մեզի համար կարեւորը հայ ժողովուրդի գոյութիւնն է, հետեւաբար եւ մեր պարտականութիւնն է օգնել ամբողջ Շիրակի ժողովուրդին։ Այս առթիւ վիճակահանութիւն մը տեղի ունեցաւ եւ առարկաներու մեծ մասը շահեցաւ պ. պ. Մուրատեան, որ խոստացաւ 100 ֆրանք նուիրել Հայ Կարմիր Խաչին։ Պարահանդէսը անցաւ շատ յաջող։ Խօսք առաւ նաեւ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան, քաջալերելով Հայ Կարմիր Խաչը։

Եժտահար

ԿԵԱՆՔԸ ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 25 Դեկտ.— Գործազրկութեան մեծ տագնապ չկայ առ այժմ։ Եօթը հայ կիներ դուրս են ձգուած։ Ութը-տասը գործաւորներ ալ Լէհերեւ Յոյներ դուրս են հանուած։ Հոս շատ չի վախցուիր ընդհանուր եւ մեծ գործազրկութեան մը մասին։

Անցեալ օր հազիւ մէկ օր պառկելով, մեռաւ հայ երիտասարդ մը։ Կը թողու այրի մը եւ երկու փոքրիկներ։ Ո՞վ պիտի նայի անոնց։

Իսկ Յէսինէն յղի հայ կին մը Փօն տը Շէրիի կուգայ հիւանդանոցը պառկելու համար։ Կայարանին մէջ մանչ զաւակ մը կ'ունենայ։ Ֆրանսացիներ իսկոյն կինը կը խնամեն, մինչեւ որ ամուսինը լուր կ'առնէ եւ ինքնաշարժով մը կինը եւ նորածինը փոխադրել կուտայ հիւանդանոց։

Փօնտը Շէրիի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ենթակոմիտէն, մեծ պատրաստութեամբ, յառաջիկայ շաբաթ օր, 1 Յունուար, Կաղանդի առթիւ պիտի տայ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը։

Հոս փոքրիկ մատուռը կը տեսնէ ամէն կիրակի եւ շաբաթ երեկոները, ժամերգութիւն եւ պատարագ։ Քահանան միշտ կը հրաւիրուի Լիոնէն։ Ցաւալին փոքրիկներու համար դասեր չեն տրուիր, որովհետեւ մինչեւ հիմա անկարելի է եղած մասնաւոր շէնք մը ճարել։ Նորահաստատ մատրան վարչութիւնը, իր կարգին, պիտի դիմէ տեղական կրթական քննիչին, արտօնութիւն խնդրելու, որ հայ ուսուցիչ մը, ֆրանսական դպրոցներու մէջ, մասնաւոր ժամերու, տայ հայերէն դասեր մեր փոքրիկներուն։

Ա. Օտարական

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Դեկտեմբեր 17ին փարիզ իր բնակարանին մէջ մեռաւ պ. Յարութիւն Մուրատեան, բնիկ Մարաշցի, որ որոշ դեր կատարած է 1895ի Զէյթունի ապստամբութեան ատեն, երբ Մարաշի մէջ Ռէժիի տնօրէն էր եւ Թուրք կառավարութեան կողմէ Զէյթուն ղրկուեցաւ իբրեւ նախագահ այն հայ պատուիրակութեան, որուն պաշտօնն էր հաշտութեան եզր մը գտնել ապստամբներուն հետ։

Այս միջոցին նոր տեղի ունեցած էր Մարաշի 1895ի ջարդը։ Զէյթունցիները երբ պատուիրակներէն կ'իմանան Մարաշի ահռելի ջարդը եւ հայկական երկու թաղերու հրկիզումը, կը մերժեն հաշտութեան ամէն առաջարկ, վար կը դնեն պատուիրակութիւնը եւ կը սկսին աւելի կատաղի կռիւ մղել Թուրքերուն դէմ։ Մէկ յարձակումով կը ճեղքեն Թշնամի ճակատը եւ պաշարող բանակը 15 քիլոմէթր ետ կը քշեն։ 41 օր կատաղի կռիւ կը մղուի։ Բ.Դուռը ֆրանս. դեսպանատան միջամտութիւնը կը խնդրէ։ Վեց մեծ պետութեանց հիւպատոսները Մարաշ, յետոյ Զէյթուն կ'երթան եւ հաշտութիւնը կը կնքուի։

Մարաշ վերադարձին, Յր. Մուրատեան բանտ կը դրուի ժամանակ մը, իբրեւ ապստամբներուն մեղսակից. յետոյ հաշտութեան պատուիրակ իտալական հիւպատոսին բարեխօսութեամբ բանտէն կ'ազատի եւ ընտանիքով կը փոխադրուի նախ Հռոմ, յետոյ փարիզ, ուր մնաց 22 տարի։ Պատերազմէն առաջ Պոլիս Ռէժիի մէջ էր. զինադադարին դարձեալ փարիզ գալով, մնաց մինչեւ իր մահը։ Կը Թողու չորս զաւակներ, որոնց մէկը բժիշկ, մէկը ճարտարագէտ, երկուքը ատամնաբոյժ են։ Մէկ աղջիկը ամուսնացած է Աւստրիացի փրոֆեսէօր Զալլոնիի հետ։

Անկախութեան դատարանը դեռ կը գործէ

Արեւելեան Անկախութեան Դատարանի ընդհ. դատախազին յայտարարութեան համաձայն, Արեւելեան Նահանգներու մէջ մինչեւ 15000 ամբաստանեալներ դատուած են, եւ դեռ քննութեան համար 100 դատեր կան։ Քրտական ապստամբութեան հաշուեյարդարը դեռ չէ վերջացած։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» կիսապաշտօն թերթին մէջ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ յօդուած մը գրելով կ'ըսէ թէ Թուրքիա որոշած է հեռու մնալ Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Այս որոշումը, կ'ըսէ, տրուած է ազգային շահու մտահոգութեամբ։ «Թուրքիան կուսակից է Ազգերու ընդհանուր Դաշնակցութեան, որուն բոլոր անդամներն ալ բացարձակապէս հաւասար իրաւունքներ պէտք է վայելեն, իսկ Ներկայ Դաշնակցութիւնը, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ գործիք մը քանի մը մեծ ազգերու, մասնաւորաբար Անգլիոյ ձեռքը։ Ժընեւի ժողովին տուած կարգ մը որոշումները ասոր ապացոյցը տուին։ Այդ պատճառով է որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներն ալ կը մերժեն անդամակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան։

«Առանց Միացեալ Նահանգներու, առանց Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը անզօր է աշխատելու համաշխարհային խաղաղութեան համար, որ իր էական նպատակն է։ Նոյնպէս չկրցաւ շօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերել ապազինման խնդրին մէջ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը ցոյց կուտայ ժողովուրդներուն թէ պէտք չէ յոյս ունենալ ո՛չ մարդասիրական գաղափարներու, ո՛չ ալ խաղաղասիրական հիմնարկներու, այլ միայն ուժիվրայ,

Ֆրանսայի բնակչութիւնը

Ներքին Նախարարութիւնը կը հրատարակէ ներկայ տարուան Մարտ ամսուն կատարուած մարդահամարին արդիւնքը, որուն համաձայն ամբողջ Ֆրանսայի բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 40,743,851 հոգի։

Այս գումարին մէջ Ֆրանսացիները 38,245,621, իսկ օտարականները 2,498,230 հոգի են։

1921 Մարտ 5ի մարդահամարին Ֆրանսայի ընդհանուր բնակչութիւնն էր 39,209 666։ Հետեւաբար աճումը եղած է 1,500,000 հոգի։ Սակայն այս յաւելումին մէջ Ֆրանսացիները կէս միլիոնէն պակաս թիւ մը կը ներկայացնեն, մինչ օտարականները մէկ միլիոնէն աւելի։

Յիշենք քանի մը թիւեր բազմամարդ նահանգներէն։ Սէնի (Փարիզ) նահանգին բնակչութիւնն է 4,628,63.7 որոնց 4,204,853ը Ֆրանսացի, 423,784ը օտարական, այսինքն հարիւրին մէկ տասներրորդը։

Ռօնի (Լիոն) նահանգը՝ 933,915, որոնց 930,763ը Ֆրանսացի, 63,152ը օտար, Պուշ-տիւ-Ռօն (Մարսիլիա) 929,549 հոգի, 749,431ը Ֆրանսացի, եւ 180,118ը օտարական, Փա տը Քալէ՝ 1,171,912 հոգի, 1,018,737ը Ֆրանսացի, 153,175ը օտարական, Հիւսիսի նահանգ՝ 1,969,156 հոգի, 1,736,133ը Ֆրանսացի, 233,026ը օտար։

Երբ մարդահամարին միւս մանրամասնութիւններն ալ հրատարակուին, պիտի հասկցուի թէ Հայերու թիւը քանի՞ է։

Բաժնուած հողերու բնակիչները

Թուրքիոյ կուսակալութիւններուն որոշմնագիր մը ղրկուած է, որով կը յայտարարուի թէ օսմ. կայսրութենէն բաժնուած եւ Ֆրանսայի հոգատարութեան տակ մտած նահանգներու բնակիչները պարտաւոր են վեց ամսուան միջոցին ընտրութիւն մը ընել Թուրք կամ ֆրանսական հպատակութեան միջեւ։ Այս ժամանակամիջոցէն վերջ, անոնք որ ընտրութիւն չեն կատարած, պարտաւոր պիտի ըլլան Թուրքիայէն հեռանալ երկու ամսուան միջոցին։ Հեռացողները պիտի կարենան տէր մնալ իրենց անշարժ կալուածներուն, ու միասին պիտի կարենան տանիլ իրենց շարժուն գոյքերը։ Կիները իրենց ամուսիններուն հպատակութենէն պիտի նկատուին։

Ընկերվարականներու համագումարը

Շաբաթ եւ Կիրակի օր Պրիւքսէլի Ժողովրդային Տան մէջ կայացաւ Պելճիքայի բանուորական կուսակցութեան համագումարը։ Օրակարգի ամէնէն կարեւոր խնդիրն էր կառավարութեան մասնակցելու հարցը։ Ինչպէս յայտնի է, ժամանակէ մը ի վեր ընկերվարականները նախարարական պաշտօն ստանձնած են ազգային միութեան դահլիճին մէջ, որուն կարեւոր գործը եղաւ ֆրանքին ամրապնդումը։

Համագումարին մէջ երեք հակառակ թէզեր կը տիրապետէին, 1.— Շարունակել գործակցութիւնը մինչեւ որ ամրապնդումը վերջնական հանգամանք ստանայ։ Ասիկա Վանտերվէլտի տեսակէտն էր։ 2.— Կազմել նոր նախարարութիւն մը, որուն առանցքը պիտի ըլլան ընկերվարականները, ու այս առթիւ նոր պայմաններ պիտի պարտադրուին կառավարութեան։ 3.— Դահլիճէն դուրս ելլել եւ դարձեալ ընդդիմադիրի դիրքին մէջ մտնել։ Տը Պրուքէր պաշտպանեց վերջին տեսակէտը գեղեցիկ ճառով մը, յայտնելով որ գործակցութեան քաղաքականութիւնը կը մեռցնէ պելժ բանուորական կուսակցութեան հոգին, զայն կը շեղեցնէ իր ճամբէն եւ կը մարէ իր խանդը, Աշխատանքի նախարար Վօթէրս պատասխանելով ըսաւ թէ ընկերվարականներու գործակցութեան շնորհիւ պելժ բանուորները փրկուեցան շատ մը տառապանքներէ, մանաւանդ պատերազմէն վերջի ողբերգական օրերուն եւ ֆրանքի տագնապին առեն։

Մեծամասնութիւնը մասնակցութեան ի նպաստ արտայայտուեցաւ, սակայն ի վերջոյ որոշուեցաւ բոլոր կոմիտէութեանց կարծիքը ստանալ այս մասին։

Ամէն կողմ երկրաշարժ

Տուրացցօի մէջ առջի գիշեր սաստիկ երկրաշարժ տեղի ունեցաւ, կործանելով քաղաքին ամբողջ տուներուն մէկ հինգերորդը։ Մեռածներու թիւը յայտնի չէ. ծանր կամ թեթեւ վիրաւորներու թիւն է 650 հոգի, որոնց 350ը կին եւ մանուկ։ Մուսօլինի հրամայեց որ իտալական Կարմիր Խաչը իր բոլոր միջոցներով օգնութեան փութայ աղէտեալներուն։ Իտալական կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութեամբ մը ժողովուրդը աջակցութեան կը հրաւիրէ։ Նոր ցնցումներէ կը վախցուի։

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

կը ներկայացուի Թիւ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ եւ գեղեցիկ անակնկալներ

1 Յունուար Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին 127, Rue Boileau, Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ։ Մուտք 3 ֆրանք։

Նոր տարւոյ առթիւ ընտանեկան ցերեկոյթ

կազմակերպուած ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

1 Յունուար Շբ. կէսօրէ վերջը ժամը 2.30ին, 127 Rue Boileau Էմիլ Զօլայի վերնայարկի շքեղ սրահին մէջ։ Արտասանութիւն, երգ, կաղանդի ծառ, եւ անակնկալներ, նուագ հայրենիքի սովորութեան համաձայն։ Մուտքը ազատ է։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. Մարսիլիոյ Շրջ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած է ընտանեկան հանդիպում Նոր Տարուան առթիւ, յառաջիկայ 1927 Յունուար 1 Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին 33 B. G. Longchamps, Սալօն Լօնշանի մէջ։ Տեղի կ'ունենան երգեր, նուագ, կովկասեան պարեր, կաղանդչէքներ, անակնկալներ, զրոյցներ եւն.։

Գեղարուեստ. Ցերեկոյթ Փօն-տը-Շէրիի մէջ

Հ. Յ. Դ. Փօն-տը-Շէրիի ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, Յուն. 1, կաղանդի օրը, ժամը 2ին, յունական «Ոլվիէ» սրահին մէջ պիտի ըլլան արտասանութիւններ, մեներգներ, խմբերգներ հայկական պարեր, ներկայացում մը, եւ կենդանի պատկեր՝ «Մայր Հայաստան»ը։

Lyonէն, հանդէսին կը մասնակցի նուագախումբը, իսկ Ցեսինէն՝ ընկ. Դանիէլեան պիտի մեներգէ եւ կովկասեան պարեր պիտի պարէ։ ՄՈՒՏՔ՝ Բ. կարգ 2 եւ Ա. կարգ 3 ֆրանք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Պատանի» Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը՝ Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն Լուսաբացի հատուածը։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Պատանի» Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Յուն. 2 կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 8.30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, իրենց անդամատետրներով։

Հ, Յ. Դ. Լիոնի «Քեռի» խումբին ընդհ, ժողովը (կրկին) վաղը Եշ. 30 Դեկտ. նախկին գրադարանի սրահին մէջ. Rue Rabelais, No 181, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մուրատեան եւ զաւակը (Պրիւսէլ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Տիգրան Մուրատեան (Լիմօժ), Տիար Արմենակ Մուրատեան (Հավրը), Տէր. եւ Տիկին Փրօֆ. Լեւոն Զալլօնի եւ զաւակը (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Իսքէնտէր Գույումճեան (Հալէպ), Այրի Տիկին Սանդուխտ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Զօրպաճեան (Եգիպտոս), ինչպէս նաեւ Մուրատեան, Գույումճեան, Խըրլագեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝ իրենց հօր, հօրեղբօր, ազգականին՝

Տիար ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ մահը, որ տեղի ունեցաւ 17 Դեկտ. ին Փարիզի իր բնակարանը, 72 տարեկան հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 20ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Շավիլի ընտանեկան դամբարանը։

ՄԱՌԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Լիոն

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպօլի Ա. խումբը կը մրցի Կիրակի, 2 Յուն. ժամը 2.15ին, Սթատ Էլիզապէթի մէջ, Լիւքսէնպուրկի ախոյեան տիեզերահռչակ SPORT LUXEMBOURGի հետ։

ԿԱՎՌՕ՛Շ

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԵՐԳԻԾԱԹԵՐԹԻՆ

կաղանդի բացառիկ թիւը (16 էջ եւ բազմաթիւ ծաղրանկարներով) հրապարակ կ'ելլէ ըստ սովորութեան դշ. երեկոյ։ Այս թիւը բացառաբար պիտի արժէ 2 ֆրանք՝ Ֆրանսայի մէջ, իսկ արտասահման՝ պիտի ծախուի իր սովորական գինին կրկին գինով։ Տարեկան բաժանորդագրութիւնն է 100 ֆրանք, մէկ անգլիական կամ 5 տոլար, տեղւոյն դրամին համեմատ։ Իր ՄԻԱԿ հասցէն է՝ GAVROCHE, 233 Faubg. St. Martin, Paris (10e)։ Չէքերը ղրկել Ն. ԹՕԼԱՅԵԱՆի անունին։

Le Gérant: H. TEURNIER

Imp. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris (10e)



Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration } 208 bis, Rue Lafayette
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն } PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ
31
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
1926

31 DÉCEMBRE 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 223 Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ "ՅԱՌԱՋ,,Ի Ա. ԹԻՒԸ՝ ԿԻՐԱԿԻ, ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ ՈՒԹ ԷՋ, ՃՈԽ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՆԴՐՈՒԱՆԸ

Խոշոր ճիգ մըն է որ կը փորձենք, օրաթերթի վերածելով «Յառաջ»ը:

Ծնած՝ անմիջական պահանջէ մը, այս թերթին առաջին հոգը եղաւ հաղորդակցութեան կապ մը դառնալ ցիրուցան բազմութիւններու միջեւ, ներկայացնել ինչ որ կայ ու կը կազմուի այս գաղութին մէջ: 1923ի սկիզբն էր որ Ֆրանսան դարձաւ լուրջ կայան մը, թափառական գաղթականութեան համար: Մինչեւ Յունաստանի տեղահանութիւնը եւ Պուլկարիոյ ու Սուրիոյ ներքին տագնապներուն սաստկացումը՝ այնքան ալ հրապոյր չունէին Սէնի ափերը, մանաւանդ որ դեռ թարթափումի մէջ էր 1922ի աշնան առաջին կարաւանը:

Շուտով սկսաւ նոր «Ելք»ը, և 1925ի ամառը, երբ հիմնուեցաւ «Յառաջ»ը, արդէն որոշ համրանք և դիմագիծ ունէր այս գաղութը: Եւ իբր այդ ալ, արժանի էր մասնաւոր ուշադրութեան: Հայ ժողովուրդի հիմնական շահերուն տեսակէտէն, երբեքցանկալի չէ որ ամբողջ բազմութիւններ տուն-տեղ ընլանոտար ափերու վրայ: Բայց ուրի՞շ են մեր բաղձանքները, և բոլորովին ուրիշ՝ «աշխրքի բաները»: Այսօր տարագիր ժողովուրդը պատէ պատ կը զարնուի, պատառ մը հաց և գլուխ դնելիք բարձ մը գտնելու համար: Իր առջեւ ամուր փակուած են ոչ միայն հարեւաններուն, բախտակիցներուն կամ բախտաւորներուն դուռները, այլ և իր սեփական հայրենիքին դուռները: Եւ քանի կ'անցնին տարիները, այնքան կը նեղնայ հորիզոնը:

Հակառակ մեր կամքին, այսօր 50-60,000 հայութիւն խառնիխուռն ձգած է այս ընդարձակ տարածութեան վրայ, անխնայ վատնելով իր կենսական հիւթը, տարրական ապրուստի մը համար: Բազմազան են այս կացութեան չարիքները, և ինչ որ կը փորձուի ամէն կողմէ, մամուլով և կազմակերպութեամբ, կորուստը սահմանափակելու աշխատանք մըն է: 1919ին, ցիրուցան բազմութիւնները հաւաքելու և մէկ տեղ կեդրոնացնելու խնդիրը կար սեղանի վրայ: Եօթը տարի յետոյ, այդ ծրագիրը օրակարգի վրայ պահելով և հետապնդելով հանդերձ, իբրեւ անմիջական գործ, նո՛յն բազմութիւնները, և մանաւանդ անոնց սերունդը ՀԱՅ պահելու հնհնուքը ունինք...

«Յառաջ»ը ուզեց աջակցիլ այդ աշխատանքին, միշտ արծարծելով ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարը, պահանջելով բանալ Հայաստանի դուռները, ուժ տալով հայկական խօսքին ու գիրին, խրախուսելով ամէն ձեռնարկ որ կը նպաստէ ինքնագիտակցութեան զարգացման եւ հայկական մշակոյթին:

Մեր ուժերուն համեմատութեամբ գործադրելով ամբողջական ծրագրի մը զանազան մասերը, մենք մասնաւոր հետաքրքրութեամբ պրպտեցինք հայ աշխատաւորութեան հոգերն ու բաղձանքները, անոնց համրանքը, տնտեսական վիճակն ու տառապանքը: Եւ թերթը մտերիմ շունչով մը կապուեցաւ իր ընթերցողներուն հետ, որոնց մեծ մասը աշխատաւորներ են:

Ու «Յառաջ»ը եղաւ նաեւ ժամադրավայրը բոլոր անոնց որ զիչ ունին ու սիրտ: Զանհմանափակուելով պարզ գաղութի թերթի մը շրջանակին մէջ, ան կենդանի կապ մը դարձաւ ամբողջ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, եւ գաղութէ գաղութ, ձգտելով տալ ամբողջ համահայկական կեանքի, եւ քաղաքական ու տնտեսական իրադարձութեանց պատկերը:

Բայց, շաբաթը երեք անգամ հրատարակութիւնն իսկ արգելք մըն էր գոհացնելու շատ մը պահանջներ, և լրացնելու մեր ծրագիրը:

Կանգ չառնելով ո՛րևէ զոհողութեան առջեւ, ահա կը մտնենք նոր հանգրուան մը, նո՛յն ոգեւորութեամբ և հաւատքով, և աւելի բազմակողմանի ծրագրով:

Աննախընթաց էր երկօրեայ «Յառաջ»ի գտած ընդունելութիւնը: Վստահ ենք թէ տարբեր պիտի չըլլայ ե՛ւ ամենօրեան, միշտ հաւատարիմ իր աշխարհահայեացքին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
"ՅԱՌԱՋ"
ՕՐԱԹԵՐԹԸ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք կառավարութիւնը Ազգ. մեծ ժողովին ներկայացուց օրինագիծ մը, որուն համաձայն աւելեան նահանգներէն արեւմտեան նահանգները պիտի փոխադրուին 1500 անձեր: Աւելորդ է ըսել թէ այս ծրագիրը կը վերաբերի քիւրտերուն, եւ շատոնց կը գործադրուի, իսկ իրական թիւը 1500էն տասն անգամ աւելի է: Օրինագիծը կ'ուզէ հասկցնել թէ միայն «ցէրէպէյի»ներն է որ կը պատժէ: Ստորեւ կ'ամփոփենք օրինագծին գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

Պատերազմական վիճակ հռչակուած շրջանակին եւ Պալակիտի նահանգին մէջ ապստամբող եւ հանրապետութեան բարենորոգման եւ վերանորոգման, ինչպէս նաեւ անդորրութեան եւ ընդհ. ապահովութեան դէմ խօսքով, գործքով եւ զէնքով ընդդիմացող եւ մերթ ընդ մերթ ընկերային կարգ ու սարքը խանգարող, ժողովուրդը ճնշելով ու անոր վրայ բռնանալով իրենց շուրջ հարստահարական շրջանակ մը հաստատող 1500 անձերու յիշեալ շրջանակը բնակիլը անկարելի նկատուած է, հաւանական համարելով որ ապագային կառավարութեան գոյութիւնը եւ անդորրութիւնը վտանգի կ'ենթարկեն: Ներկայիս փախստական 80 ապստամբներու ընտանիքները եւս արեւմտեան նահանգները պիտի փոխադրուին:

Աղքատներուն ճամբու ծախքը պիտի հոգայ կառավարութիւնը:

Փոխադրուելիք ազատ եւ դատապարտեալ անձերն ու ընտանիքները կրնան միասին տանիլ կամ ծախել իրենց գոյքերը:

Յիշեալները իրենց երթալիք տեղը կրնան բնակիլ համաձայն բնակութեան եւ պարտքի օրէնքներու տրամադրութեան: «Միւթէվէլլի»ներու լքեալ գոյքերուն իրական քանակը նկատի առնուելով, կարելիութեան սահմանին մէջ համեմատաբար պիտի կրկնապատկուի:

Այս անձերուն եւ ընտանիքներուն, Դ. յօդուածին համաձայն տրուելիք կալուածները եւ գետինները պիտի հաշուակցին անոնց արեւելեան նահանգներուն մէջ ձգածներուն հետ: Արեւելեան նահանգներուն մէջ ձգած անոնց կալուածներն ու հողերն ալ օրինական տրամադրութեան համաձայն կարօտներու պիտի բաշխուին:

Փոխադրուողները պարտաւոր են կառավարութեան կողմէ նշանակուած վայրերը բնակիլ: Հակառակ շարժողներուն մասին կը գործադրուին պատժ. օրէնքին 526րդ յօդուածին տրամադրութիւնները:

Փոխադրութեան գործողութիւնները պէտք է աւարտած ըլլան մինչեւ 1927 Յունիս:

Ներքին գործավարութիւնը կը պատրաստէ նաեւ օրինագիծ մը, որով ներում կը շնորհուի արեւել. նահանգներու մէջ Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն առաջ, ապստամբութեան հետ կապ չունեցող դատապարտեալներուն:

*** Շէյխ Սայիտի եղբայրը, Աբտիւրրահիմ, որ տարիէ մը ի վեր թուրք գիւղերը կ'ասպատակէր, իր ընկերներով բռնուած է գիւղի մը մէջ:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԳՈՒՐԱՆ

Մինչեւ հիմա արգիլուած էր Գուրանը թուրքերէնի թարգմանել, եւ թուրք ժողովուրդը կատարեալ տգիտութեան մէջ կը պահուէր, չհասկնալով Գուրանի պարունակութիւնը: Էնկիւրի, արդիացման զանազան ձեռնարկներու կարգին, որոշած էր նաեւ Գուրանին թարգմանութիւնը: Այս առթիւ Կրօնից Տեսչութեան մէջ կազմուած մասնաւոր յանձնաժողովը երկու մասի բաժնած է իր աշխատանքը, թարգմանութիւն եւ մեկնութիւն:

Այս պահուս արդէն գիրքին երեք քառորդ մասը թարգմանուած եւ մէկ հինգերորդը մեկնաբանուած է: Էնկիւրիի մէջ երկրորդ յանձնաժողով մը կը սրբագրէ թարգմանութիւններն ու մեկնաբանութիւնները: Բարոզիչներու համար կը պատրաստուին թուրքերէն քարոզի ծրագիրներ, որոնց ձեւը կրնայ փոխուիլ, սակայն հիմքը անփոփոխ պիտի մնայ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Հայաստանի մէջ հայ գրողներու ընկերութիւնը թերթերով եւ նամակներով խորհրդային երկիրներու եւ արտասահմանի անուն հանած գրողները մասնակցութեան կը հրաւիրէ կազմելու համար գեղարուեստականգիտական ժողովածու մը: Առաջին ժողովածուին հասոյթը պիտի յատկացուի Շիրակի աղէտեալներուն: Ժողովածուն, որուն ծաւալը պիտի ըլլայ 360.400 էջի վրայ, եւ հաւանաբար՝ պատկերազարդ, պիտի հրատարակուի առաջիկայ 6 ամսուան ընթացքին եւ պիտի ծախուի հատը 3 րուբլիի:

ԳՈՂԻՆ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Ժօրժ Ռէմ, որ, ճակատակ՝ ընդհ. գումար՝ 72 տարի բանտի դատապարտուելուն, երեք ամիս միայն բնակած էր հոն, Լիոնի դատարանին առջեւ գեղեցիկ պաշտպանողական մը խօսեցաւ, իր անմեղութիւնը հաստատելու համար.

— Ես անմերի շորթող մը չկրցայ ըլլալ: Ես կատարեալ չեղայ: Այս դարուն, շա՛տ ֆրանսացիներ կան, որ դրամաշորթութեամբ կ'ապրին, օրինակ կոմս Ք., կամ Պառոն Բան, ճարտարապետ այսինչ եւն.:

Եւ երբ, վկաներու կարգին, կուգայ զինք ամբաստանել, վաբանոտ ու շփոթ, տիկին մը, Ռէմ կը պատասխանէ թէ տիկինը կը շփոթի, որովհետեւ ճամբուրած է զայս, եւ ճամբոյրի պահուն, երբ ան իր ձեռքերուն մէջ թուլցած էր, տուած է 30,000 ֆր.:

Զնաշխարհիկ պաշտպանողական մըն ալ խօսած է իր փաստաբանը.

— Ռէմի նման անձնաւորութիւն մը, եթէ գոյութիւն չունենար, պէտք էր ստեղծել. որովհետեւ տիպար մըն է անիկա: Այս տխուր ժամանակներուն մէջ պէտք է քիչ մը զուարթութիւն: Եւ Ռէմ ֆրանսական զուարթութիւնն իսկ է:

Հակառակ այս պաշտպանողականներուն, Ռէմ դատապարտուեցաւ 10 տարի բանտարկութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Աշխատանքի դաշնակցութեան օրկանը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ գործազրկութեան տագնապին մասին.—

Մետաղագործութեան հրապարակին կացութիւնը դժնդակ է, որովհետեւ ամէնէն վնասուած ճիւղն է ինքնաշարժի գործը որ կը գտնուի Սէնի նահանգին մէջ: Յետոյ, կը գտնուինք տարեկան հաշուեկշռի շրջանի մը որ գործերու դադարում կը պարտադրէ: Երբ այդ հաշիւները վերջանան, հաւանաբար Յունուար 15էն յետոյ, այն ատեն կրնանք որոշ գաղափար ունենալ տագնապի մասին որ կը ծաւալի օրէ օր:

ՄՈՐԹԻ և ԿԱՇԻԻ հրապարակին վրայ, փարիզեան տուներու կէսին բանուորները անգործութեան դատապարտուած են: Միւս կէսին մէջ, աշխատանքի ժամերը շաբաթական 24-28ի զեղչուած են: Արհեստակցական Միութիւնը 13,000 անգործ կը հաշուէ, որոնց 5000ը միայն մասնակի: Նանսիի մէջ, կարգ մը գործարաններ փակած են իրենց դուռները, իսկ անոնք որ կը բանին, աշխատանքի ժամը զեղչած են շաբաթական 25ի: 3000 բանուորի վրայ 1800 ամբողջական անգործ կայ: Լիմօժի մէջ, ուր 100ին 50ը անգործ են, գործազրկութիւնը օրէ օր կը շեշտուի: Ֆուժէռի մէջ, ուր բանուորները շաբաթը հազիւ 24-30 ժամ կ'աշխատին, տագնապը կանգ առած կը թուի:

Այս՝ կօշկակարութեան ճիւղին մէջ է. կաշեգործութեան տագնապն ալ շատ սուր է: Շատ մը գործարաններ փակուած են:

Գլխարկաշինութիւնն ալ տագնապի ենթարկուած է. իսկ նորոյթի կարուհիներուն հարիւրին 20—25ը արձակուած են: Նուազած է նոյնպէս «թաքսի»ներու հասոյթը, հարիւրին 40 համեմատութեամբ, մինչդեռ տօնական օրերու առթիւ ահագին գործ կ'ըլլար:

*** Մորթի եւ կաշիի արհեստակցական միութեան ընդհ. քարտուղարը կը յայտնէ թէ՝ քսան գործարաններ, որոնք 30էն 150 հոգի կը բանեցնեն, բոլորովին փակուած են: Ամէնէն կարեւոր հաստատութիւններէն Տրէսուառ տան մէջ, որ 2000 այր եւ կին կը բանեցնէ, վերջին շաբաթները ո՛չ երկուշաբթի կ'աշխատին, ոչ ալ շաբաթ կէս օրէն յետոյ: Այժմ ալ տարեգլուխի հաշիւներու համար 15 օր փակուած են դուռները: Երկրորդը իր հազար բանուորներէն 800ը արձակած է: Մէկ խօսքով, բոլոր փոքր տուները փակուած են, միջակները գործազրկութեան մատնուած են ամբողջովին կամ մասամբ, իսկ մեծերը՝ կէս առ կէս զեղչած են բանուորներու թիւը:

Փարիզեան շրջանի կօշիկի 30,000 բանուորներէն 7500ը բոլորովին անգործ են, իսկ 22,500ը՝ մասնակի գործազրկութեան դատապարտուած: Դեկտեմբերի ընթացքին արտադրութիւնը պակսած է 100ին 60 համեմատութեամբ: Կաշեգործութեան 3000 մասնագիտական բանուորներէն 900ը բոլորովին անգործ են, իսկ միւսները շաբաթը հազիւ 18-30 ժամ գործ ունին: Ուրեմն, միայն մէկ ճարտարագործութեան մէջ, 10,000 բոլորովին անգործ եւ 23,000 մասնակի անգործ կը հաշուէ Փարիզ:

*** Սէնի Նահանգային ժողովը առջի օր դարձեալ զբաղեցաւ գործազրկութեան տագնապով եւ 16 միլիոն ֆրանք քուէարկեց գործազուրկներուն օգնելու համար: Նոյնպէս որոշուեցաւ նոր ճամբաներու շինութեան ձեռնարկել, անգործներուն գործ հայթայթելու համար: Այս նպատակով 675 միլիոն ֆրանք ծախսելու ծրագիր մը կազմուեցաւ:

Թրոցքին հեռացնել կ'ուզեն

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, հաւանական է որ Թրոցքի Պերլինի դեսպան նշանակուի, որովհետեւ Ստալին չուզեր որ Ռուսիա մնայ այդ ընդդիմադիր առաջնորդը: Այդ պարագային, Պերլինի դեսպան Կրէսթինսքին Փարիզ պիտի փոխադրուի, իսկ Ռաքովսքի՝ Լոնտոն: Զինովիէվը Ռուսիա կը մնայ: Տեղացի համայնավարները կը կարծեն թէ այս ընդդիմադիրը անձնական հետեւորդներ չունենալով, վտանգաւոր չի նկատուիր:

Կարմիր պաշտօնեաներու եռեակն

Խորհրդային միութեան նախագահը, Կալինին, ճառ մը խօսելով գործադիր կոմիտէին առջեւ, խոստովանեցաւ թէ Օրէլի, Քուրսքի, Սամարայի, Փլեսքովի եւ Փսքովի նահանգներուն մէջ ծագած վերջին գիւղացիական ըմբոստութեանց մեղքը կը ծանրանայ տեղական գործադիր կոմիտէներուն վրայ: Բացատրեց թէ գիւղացիները առարկութիւն չեն ըրած կառավարութեան հաստատած տուրքերուն դէմ, բայց ընդդիմացած են այն յաւելուածական հարկերուն դէմ զորս դրած են տեղական իշխանութիւնները, իրենց բացը գոցելու համար: Այդ յաւել-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՔԻ ԿԱՅՈՒՆԱՑՈՒՄԸ

Ինչպէս նախատեսած էինք, նախորդ յօդուածով, Ծերակոյտը քանի մը աննշան փոփոխութիւններով վաւերացուց 1927ի պիւտճէն։ Առանց չափազանցելու անոր նշանակութիւնը, կարելի է ըսել թէ դաշլիճին հանդէպ հանրային վստահութեան պահպանման համար կենսական կարեւորութիւն ունէր ելմտացոյցի քուէարկութիւնը։ Այս կը նշանակէ թէ տունին մէջ արդէն որոշ կարգապահութիւն կը տիրէ եւ թէ պետական նաւը զեկը կը գտնուի լաւագոյն ձեռքերու մէջ։

Դժբախտաբար այն հանգամանքները որ դիւրացուցին պիւտճէն շուտ եւ որոշեալ ժամանակին քուէարկելու, տեւական գործօններ չեն, այլ պատահական։ Անցեալ Յուլիսի դրամական խուճապի մղձաւանջը Դամոկլեան սուրի նման կախուած էր խորհրդարանին վրայ եւ ելմտական նախարարն ալ ամէն յօդուածի համար վստահութեան քուէ պահանջելով, յաջողեցաւ յաղթել փոքրամասնութեան բողոքներուն եւ հակառաջարկներուն։

Այս պարագաներէն եւ ոչ մէկը տեւական հանգամանք ունի կամ յոյս կը ներշնչէ թէ յառաջիկայ տարի կարելի պիտի ըլլայ պիւտճէին որոշ ժամանակի մէջ քուէարկումը։ Անգլիոյ մէջ վստահութեան քուէն եւ պիւտճէի քուէարկութիւնը սերտօրէն կապուած են իրարու եւ ոեւէ զեղչում պիւտճէի ոեւէ յօդուածի, կը նշանակէ անվստահութիւն՝ դահլիճին հանդէպ եւ յառաջ կը բերէ նախարարական տագնապ. Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովը իրաւունք չունի ծախքերու յաւելումներ պահանջելու, իսկ Լորտերու ժողովը չի խառնուիր պիւտճէին։

Այս դրութեան շնորհիւ, Անգլիոյ մէջ պիւտճէն միշտ ժամանակին կը քուէարկուի եւ Ֆրանսայի մէջ յաճախ կիրարկուած ամսական առժամեայ պիւտճէները գոյութիւն չունին այնտեղ։ Մաղթելի է որ 1926ի օրինակը օգտակար խթան մը ըլլայ յառաջիկայ երեսփ. ժողովներուն եւ միակը չմնայ ելմտական տարեգրութեանց մէջ։

Բաւակա՞ն է միայն թղթի վրայ հաւասարակշիռ պիւտճէ մը ունենալը։ Անցեալ յօդուածով կ'ըսէինք որ եթէ անակնկալներ չպատահին, կարելի է յուսալ թէ իրականութեան մէջ ալ պիտի հաւասարակշռուի գանձը, բայց 1927ի վերջին է որ կարելի պիտի ըլլայ իրականութեան վերահաստուըլլալ։ Եթէ առեւտրական տագնապը երկար տեւէ եւ գործազրկութիւնն ընդհանրանայ, մէկ կողմէն պետական ծախքերը կ'աւելնան իբր նպաստ եւայլն, միւս կողմէն եկամուտները կը նուազին առեւտուրին համեմատութեամբ, քանի որ շատ մը կարեւոր տուրքեր, ինչպէս օրինակ առեւտուրի հարիւրին 2ը, կախում ունին վաճառման գումարի քանակէն։

Այս պատահականութեանց առաջքը կարելի է առնել պանք տը Ֆրանսի՝ պետութեան ըրած փոխատուութեանց, աւելի ճիշտ՝ ամէն տարի որոշ քանակութեամբ դրամատոմս հրապարակէն չքաշելով։ Բայց կառավարութեան քաղաքականութիւնն այս մասին տարբեր է. փուանքարէի գլխաւոր մտահոգութիւնը պանք տը Ֆրանսի այդ աւանդներու վճարումն է, հակառակ մասնագէտներու ժողովին յանձնարարութեանց։

Ֆրանքին գալով, ելմտական շրջանակներու մէջ ընդհանուր գաղափարն այն է թէ ժամանակ է կայունացման, քանի որ մօտ երկու շաբաթ է որ տոլարը իրապէս 25 ֆրանքի մօտերը իրապէս կեցած է։ Եթէ փուանքարէ յամառի իր վերարժէքաւորման քաղաքականութեան մէջ, հետեւանքը պիտի ըլլայ առեւտրական տագնապի ծանրացումը, իր բոլոր բարդութիւններով։

Ժամանակ է եւ կարելի է մինչեւ իսկ առանց պետական միջնորդութեան կայունացնել Ֆրանքը։ «Նիւ Եօրք Հէրըլտ» Կիրակի օր հեռագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն փուանքարէ յայտնած է ելմտական շրջանակներու մէջ թէ կառավարութեան նպատակն է տոլարը 25 ֆրանքի վրայ պահել. բայց միեւնոյն ժամանակ նախարար Ալպէր Սառօ երկու օր առաջ կը հերքէր դահլիճին վերագրուած որոշումը։

Իրաւ է թէ ներքին եւ արտաքին պարտքերու խնդիրները չկարգադրուած, պետական միջոցներով բռնի կայունացում մը կրնայ անհաճոյ հետեւանքներ ունենալ, բայց եթէ կառավարութիւնը պանք տը Ֆրանսին յանձնէ այդ գործը, ինչպէս առաջարկած էր մասնագէտներու ժողովը, ոեւէ բարդութեան տեղի չի տրուիր։ Անհրաժեշտ է միայն որ քաղաքականութիւնը չխառնուի գործին. քաղաքական գործիչները յաճախ ենթակայ են ընտրողներու կամքին եւ երեսփոխանական խմբակցութիւնները երբեմն այդպիսի ուղեգիծեր կը պարտադրեն իրենց ներկայացուցիչներուն, որ բոլորովին հակառակը կը խորհին պաշտպանել ուզուած գաղափարներուն։

Դրամական խնդիրը մասնագիտական է եւ պէտք է մասնագէտներու թողուլ անոր կարգադրութիւնը։ Ինչ բարի կամեցողութիւն ալ ունենան, դիւանագէտներէն քիչեր միայն ի վիճակի են ձեռնհասօրէն մօտենալու խնդրին։ Պանք տը Ֆրանսի պարտականութիւնն է հսկել դրամին վրայ եւ ապահովել անոր մեծագոյն արժանիքը – կայունութիւնը. պէտք է թողուլ որ ան եւ միայն ան գործը ձեռք առնէ եւ հարկ եղած միջոցները կիրարկէ ժամ առաջ, որովհետեւ յաջողութեան ամէն պայմաններն ունի։

Ինչպէս Հ. Շէրօն, պիւտճէի տեղեկաբերն յայտարարեց Ծերակոյտին մէջ, «պետական գանձը բաւականաչափ օտար ոսկեդրամ ունի թէ՛ Մորկանի փոխատուութիւնը վճարելու եւ թէ 1927ի իր յանձնառութիւններուն դիմագրաւելու»։ Բացի ասկէ՝ պանք տը Ֆրանսը արտօնուած է խորհրդարանէն՝ ոսկի գնելու համար ուզածին չափ դրամատոմս հրապարակ հանել, ինչ որ մեծ դիւրութիւն կուտայ շահագիտութիւնները կասեցնելու։

Ձեռչի սակը 7ուկէսէն 6ուկէսի իջեցնելով, պանք տը Ֆրանսը կ'ուզէ ցոյց տալ դրամական առատութիւնը եւ միեւնոյն ժամանակ իր պատրաստակամութիւնը՝ օգնութեան հասնելու նեղը մնացած վաճառականներուն եւ արդիւնաբերողներուն։ Մէկ խօսքով, կարելի եղածին չափ մեղմել առեւտրական տագնապի հետեւանքները։

Միջազգային պարտքերու խնդիրն ալ շատ նպաստաւոր պայմաններու մէջ է վերջերս։ Ամերիկացի յայտնի փրոֆէսօրներու

ԻՏԱԼԻՈՅ ՁԳՏՈՒՄԸ
ԴԷՊԻ ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

(մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Հռոմ, 22 դեկտ.

Մուսօլինիի ամենավերջին քաղաքական յայտարարութեանց մէջ կայ հետեւեալ հատուածը —

— Ասիացիները բարբարոսներ նկատելու ծգտումը պէտք է լքել ու այսպէս կոչուած ասիական վտանգը պիտի դադրի անմիջապէս, երբ արեւմտեան եւ արեւելեան մտայնութեանց միջեւ բարձրացուած պատուարները քանդուին։»

Հեռագրական գործակալութենէ Եւրոպայի հաղորդուած բնագիրները բառ մը աւելի չեն ըսեր։ Հետաքրքրական պիտի ըլլար սակայն գիտնալ այս տեսակցութեան ամբողջութիւնը, որովհետեւ, անտարակոյս, Եւրոպայի ու Ասիայի միջեւ յարաբերութեանց այս կէտը ձեռնհասօրէն լուսաւորուած է Մուսօլինիի կողմէ։ Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է նկատել համակրանքի հոսանքներու ստեղծումը ինպաստ Ռուսիոյ, իտալական քաղաքականութեան մէջ։

«Իլ Թէվէրէ»՝ ֆաշիստներու մեծագոյն օրկաններէն մէկը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Ասիան, կամ ասիական եւ մոնկոլական վտանգը՝ ինչպէս ալ կոչուի, ասիական բարբարոսութիւնը՝ քաղաքական գրողներու համար այսօր Ռուսիան է։ Անտարակոյս ո՛չ Չինաստանը ու ո՛չ ալ Ճափոնն է այդ վտանգը։ Ճափոնը ասիական վտանգ մըն է Ամերիկայի համար, բայց ո՛չ Եւրոպայի համար։ Չինաստանը քաոս մըն է։ Այժմ քաղաքական յանկերգ մը կայ որ կը ներկայացնէ Ռուսիան իբրեւ անյագ ճիւաղ մը որ իր՚ըր Եւրոպան լափել փորձելէ յետոյ, կը ձգտի դէպի Արեւելք, բայց միշտ պատրաստ յանկարծ երեւալու եւրոպական սահմանագլուխի մը վրայ։ Ապացուցանելու համար այս հաւանականութիւնը, կ'ըսեն թէ այդ եւրոպական սահմանագլուխը Ուրալներէն Կարպատեան լեռները կը տարածուի։ Այս բոլորը անհիմն հէքեաթ մըն է, ու վնասակար հէքեաթ մը, որովհետեւ կը տեւէ եւրոպական միութենէն դուրս նետել առաջնակարգ քաղաքական ու տնտեսական տարր մը, որովհետեւ միջազգային մրցակցութեանց դաշտն աւելի սահմանափակելով, զանոնք կը վերածէ վայրենականի, երբ անոնք պէտք է մնան քաղաքակրթական. որովհետեւ կը սնուցանէ այն ասիականութիւնը որ անկասկած կը գտնուի Եւրոպայի այդ ծայրագոյն մասին մէջ՝ չենք գիտեր որո՛ւ ինպաստ։

— Ի նպաստ եւրոպական քաղաքակրթութեան, կ'ըսեն։ Իտալական վերանորոգ քաղաքակրթութիւնը պիտի խեղդուի անդարմանելիօրէն եւրոպական ուժերու արդիական շրջանակին մէջ, եթէ չբեկանուի արդի հաւասարակշռութիւնը։ Իսկ հաւասարակշռութիւն մը չի բեկանուիր միայն զէնքերով։ Այս պատճառով է որ մենք միշտ մերժեցինք մոնկոլեան կամ ասիական վտանգի մը գոյութիւնը պատրուակ ու մերը չեղող քաղաքակրթութեան մը պահակի դերը ստանձնել։

Չպիտի ըսուի որ ասիական նշանաւոր վտանգը կը գտնուի այն կոմունիստական տիպար ընկերութեան մէջ որ կազմակերպուեցաւ Ռուսիոյ մէջ եւ որ յաճախ Եւրոպայի մէջ պոռթկալու իր կամքը կ'արտայայտէ։ Այս վտանգը այսօր պարզապէս խօսք է. համաշխարհային յեղափոխութեան գնորդը քանիցս պարտուեցաւ իրականութենէն. ամենավերջին պարտութիւնը այն է որուն մասին կը խօսի անգլիացի խորհրդային ռազմիկ մը քու՛ք Մոսկուայի մէջ — Ածուխի գործադուլը։ Գալով Իտալիոյ, ֆաշիստ ընկերութիւնը այնքան ամրապէս, ու այնքան կենսունակ ու գործօն, արմատացած է մեր ժողովուրդին պատմութեան ու բնութեան մէջ որ խորհրդային արշաւանք մը, ո՛չ իսկ մտային-յուսահատ ծուլութեան վայրկեանին կարելի է քննութեան առնել։ Պէտք է ընդունիլ այս իրականութիւնը անկեղծօրէն։ Ամէն պարագայի մէջ, Իտալիոյ մէջ չէ որ խորհրդային փրօփականտ մը պիտի կարենայ յաջողութեան հաւանականութիւն ունենալ։ Ֆաշիզմը պոլշեւիզմէն շա՛տ արդիական ինքնատիպ ու կենսունակ է։ Այն ընկերային հարցերը զորս ֆաշիզմը լուծեց ու լուծելու վրայ է, ճիշտ ա՛յն հարցերն են որոնց դէմ պոլշեւիզմը իր գլուխը զարկաւ։ Աշխատանքի քաղաքակրթութիւնը զոր Մուսօլինիի հանճարը գուշակեց եւ զոր իրականացնելու նուիրուած է, իրական ու շօշափելի բան մըն է մինչ կոմունիստական քաղաքակրթութիւնը այդպէս չէ՛ ու չպիտի ըլլայ երբեք։ Վերջապէս, ֆաշիստական յեղափոխութիւնը կը զարգանայ ու իտալական սահմանագլուխներէն դուրս կը յորդի, մինչ պոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը կը նահանջէ ու աշխարհի նուազ քաղաքակիրթ հողամասերը կը փնտռէ տարածուելու համար։

Ինչո՞ւ ուրեմն ասիական վտանգ մը, ինչո՞ւ յամառօրէն մեղել Ռուսիան ասիական խաւարին մէջ։ Ինչո՞ւ մենք Իտալացիներս, որ դէպի Արեւելք ունինք խաղաղ տարածումի մը միակ ու բնական ճամբան, ցնորամիտ պետութեանց գործիք պիտի ըլլանք։ Մենք առաջինը եղանք յաղթական պետութեանց մէջէն ճանչնալու խորհրդային կառավարութիւնը՝ յիտոյ ձգելով որ ուրիշները Մեծ Պրիտանիայի հետ բարեկամութեան կապեր ստեղծեն, երբ Ռուսիա վերստին դարձաւ դէպի Ռուսիա վաղը։ Եղան ազգեր, որոնք կոմունիստական ո՛չ մէկ հիւանդութենէ վարակուած, ընկերային տեսակէտէ հաստատուն, եւրոպականագոյն, երբեք չտատամսեցան ամենակարեւոր դաշինքներ կնքելու խորհրդային Ռուսիոյ հետ։ Կ'ուզենք ըսել Գերմանիան, որ կրնար խորհրդային ճիւաղին առաջին զոհը դառնալ։ Այլեւս պոլշեւիզմը կը նկատուի Ռուսիոյ ներքին մէկ երեւոյթը, պատմականօրէն բացատրելի. եւ արդէն Ռուսիոյ տրուած են կրկին այն քաղաքական ու տնտեսական արժէքները որ իրեն կը պատկանէին, եւ որոնք մեծ կարեւորութիւն ունին եւրոպական միութեան մէջ։

Լուսաբանելէ վերջ այս կէտերը, պէտք է նկատի առնել այն հարցը թէ Իտալիոյ գործին կու գա՞յ անգիտանալ երկիր մը, որ կոչուած է լրջօրէն կշռել Եւրոպայի ճակատագրին վրայ. թէ իմաստութի՞ւն է մեզի համար ետ կենալ եւրոպական քաղաքականութեան ծանրութեան կեդրոնը տեղափոխելէ, կեդրոն մը որ երկար ատենէ ի վեր — ու մի՛շտ ի վնաս մեզի — չափազանցօրէն դէպի Արեւմուտք հակեցաւ։»

Մ. Տ.

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պրիւսէլ, 28 դեկտ.

Ինչպէս հաղորդած էի հեռագրով, Պրիւսէլի ներկայացուցչական ժողովոյ ընտրութեանց մէջ ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ Դաշնակցութեան ցանկը։

Քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ դեկտ. 26ին կիրակի կէսօրէն վերջ Հայ Ակումբին մէջ։

Ընտրական Ցանձնախումբը, որ կը բաղկանար մէկ դաշնակցական, մէկ Ռամկավար եւ երեք չէզոք անդամներէ եւ որուն նախագահն էր պ. Օննիկ Արզումեան, կատարեալ անաչառութեամբ հետեւեցաւ կանոնագրի տրամադրութեանց, ամենապզտիկ գիտողութեան կամ բողոքի տեղի չտալու համար։

Կրնանք ըսել որ այս անգամուան ընտրական պայքարը ուղղակի դաշնակցական եւ Ռամկավար պայքար էր։ Երկու կողմն ալ ունէին իրենց թեկնածուներու ցանկը եւ երկու կողմն ալ յաղթական ելլելու համար որոշ աշխատանք թափած էին։ Ռամկավարները ալ աւելին ըրած էին. անոնք ամիսներէ ի վեր պատրաստութիւն տեսած էին։ Անցեալ Յունիսին փարիզի մէջ գումարուած Ռամկական պատգ. ժողովի պատգամաւորական ընտրութեան մէջ իրենց կրած շշմեցուցիչ պարտութիւնը այն աստիճան ցնցած էր զիրենք որ, այս անգամ ուխտած էին իրենց ամբողջ երեւելի եւ աներեւոյթ ուժերը շարժման մէջ դնել դաշնակցական «տղերզ» դաս մը տալու համար։

Նկատի ունենալով այս ընտրական պայքարը, անոնք ժամ առաջ փութացած էին ուժեր ապահովել։ Ռամկավարներու այստեղի «չէֆ»ը, «տաղանդաւոր» փաստաբանը եւ «անննման» քերթողը, որուն համեստութիւնը միշտ անհերքելի է, յաջողած էր 500 ֆրանք նուիրատուութեամբ մը (այն ալ իր քեռորդիին քսակէն) «Հ. Մ. Ը. Մ»ը Հայ Ակումբի հովանաւորութեան տակ առնել, այդպիսով յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ անոնց ուժը ապահովելու համար։ «Հ. Մ. Ը. Մ»ը հաւատամ... իր սկզբունքներուն, կանոնագրին, բացարձակ չէզոք դիրք բռնեց եւ չմասնակցեցաւ ընտրութիւններուն։

Դարձեալ յիշեալ ամսեր... «չէֆ»ը որ Հայ Ակումբին փոփոխ պատուակալ նախագահ է, Ակումբին աննախանձելի ճակին դարման մը տալ... պատրուակով, գաղութին ընտր... նիին... եւ անոնցմէ «վախեալ» ներուն, քանիցս թէ յասեղանել... սարքած էր, կրկին եւ կրկին ... նարարելու համար որ ընտր... թեան օրը անպայման փութ... իրենց քաղաքացիական պարտ... կանութիւնը անձամբ կատարել... Այն նախապատրաստութիւնն... գառ, Ռամկավարները այս ... չին շաբաթը բացի գիշերային ... ղումներէ, քաղաքիս ամէն կողմ... անխոնջ աշխատանք թափած ... Եւ իբրեւ արդիւնք, քուէ ... եղած էին իրենց պատուական... նկատուած դասակարգէն այնպ... հայրենակիցներ (հանդերձ ... տանեօք), որոնք քուէարկութեան... նման ազգային խնդիրներու ... մար մինչեւ հիմա քայլ մը ... նելու տրամադիր չէին։

Հակառակ այս ամէնուն, ... կայն, «դաշնակցական տղերք» այս անգամ եւս ջախջախիչ յաղթանակը տարին, այն ռամկավար... ներու միջնաբերդը նկատուած... գաղութի մը մէջ, եւ ցոյց տուի... ռամկավար «ողջամիտ»ներուն... ժողովուրդին համակրանքը մի... դաշնակցութեան հետ է։

Կը յուսամ որ այս անգամ... չեն յանդգնիր ըսելու թէ դաշնակցութիւնը իր յաղթանա... կը պարտի գաղութիս անտարբերութեան, քանի որ քուէարկ... հայրենակիցները գրեթէ ամբողջութեամբ մասնակցած էին ... քուէները բաժնուած էին եր... ցանկին վրայ։

Ահաւասիկ դաշնակցութե... թեկնածուները, որոնք ամէն... ալ քուէի բացարձակ առաւել... թեամբ երեսփոխան ընտրուեցան։

Պ. Պ. Վաղան Խօրասանճեան, Դաւիթ Մուրեան, Անտոնիկ Մ... Թոսեան, Արտաշէս Մուրեան, Հրաչեայ Տէր Ոսկի, Գառնի... Սալէնեան, Միւլոֆ, Վէնսան Թ... մաեան, Արամ Գալամաճեան, Վարդան Մուրատիկեան, Կար... պետ Գարաքէշեան (Չէզոքներ), Տիգրան Գարաքէշեան, Վարդ... Սարգիսեան, Վրթանէս Մարտի... կեան, Խաչիկ Կարապետեան, Միհրան Կարապետեան, Լեւ... Սէլճիքեան, Կարօ Զարդարեան, Կարապիս Փափազեան, Աւետ... Եմիրզեան (Դաշնակցականներ)։

ՎՐԹԱՆԷՍ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ԵՏԻՐՆԷԻ ՄԷՋ

Պուլկար ոստիկանութ... տուած տեղեկութեանց համ... ձայն, Եդիրնէի մէջ գոյութ... ունի պոլշեւիկեան կեդրոն մը, հաստատուած է մասնաւորապ... Պուլկարիոյ հետ հաղորդակցե... համար։ Հակառակ դրամակ... խոշոր վճարումներու, որոնց... կրցած են կաշառել սահման... գլխի թուրք եւ յոյն պաշտօն... ները, հսկառակ Պուլկարիոյ ... մայնավարներուն հետ հաղ... դակցող իրենց գաղտնի ճամբ... ներուն, ոեւէ գործնական յա... ջողութիւն չեն կրցած ցոյց տալ... պուլկար ոստիկանութիւնը կ'... խատի չէզոքացնել նաեւ պուլ... համայնավարները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ

Հայաստանի դատարաններ... կաշառակեր են, չունին ար... կամ նոտարներ։ Այսպէս, դատ... բանի դահլիճին մէջ հաւաք... ժողովուրդը սախլուած է ... վրայ մնալ, կամ գետինը ... յապաղուն նստիլ, ինչպէս... խրճիթներու մէջ։

ԳՈՐԾԱՁՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

24.— ԼԸ ՔՐԷՕԶՕ

Այստեղ գործազրկութիւն չկայ:

Մեր հայրենակիցներուն թիւը, որ ամիս առաջ 150 հոգի էր, այժմ իջած է 80ի: Փարիզի մէջ տիրող գործազրկութեան հետեւանքով տասնըհինգ ընտանիքներ եւ երիտասարդներ եկան եւ դարձեալ գործի մտան, թէեւ ցուցակը լրացած էր:

Պ. Շնայտըրը լաւ աչքով կը նայի եւ անմիջապէս գոհացում կուտայ մեր խնդրանքներուն:

Ազգ. Միութիւնը լուծուած ըլլալով, վերջերս խորհրդակցութիւն մը ունեցանք, նոր Միութիւն կազմելու համար: Մեր հայրենակիցները գրեթէ երիտասարդներ են եւ վառ հայրենիքի սիրով, որուն ապացոյցը տուին Շիրակի աղէտեալներուն հանգանակութեան ժամանակ: 53 հոգի մասնակցեցան եւ գոյացաւ 1383 ֆրանք, որ իր նպատակին ղրկուած է ժամանակին:

Կուսակցական տեսակէտով, մեր աշխատաւորները մեծ մասամբ Դաշնակցութեան համակիր են:

Համբարձում

25.— ՔՐԻՒԱՍ

Քրիւասթէեւ պզտիկ գիւղմըն է, բայց ունի կիրի եւ շաղախի երեք գործարաններ եւ երկու ժանարան: Այս վերջին երկուքին մէջ չունինք հայ գործաւորուհիներ: Բայց քաղած տեղեկութիւններուս համաձայն աշխատանքի ժամերը պակսեցուցած են, իսկ նորեկ օտարականները շաբաթը երեք օր միայն կ'աշխատին:

Կիրի եւ շաղախի գործարանները արդէն ամէն տարի այս եղանակին գործերու թուլութիւն մը կ'ունենան: Այս տարի ալ նոյնն է: Բայց ժամերը չեն պակսեցուցած: Իսկ Վալէթ Վիալար եղբայրներուն եւ ընկերութեան գործարանը կանոնաւոր կ'աշխատի եւ առ այժմ բոլոր Հայերս ալ գործ ունինք. ոչ ոք արձակուած է: Նոր օտարականներ գործի չեն առներ եւ միշտ նախապատուութիւն կուտան տեղացիներուն: Արդէն այս եղանակին դաշտային աշխատանքով զբաղող տեղացիներ կը դիմեն գործարանները, մինչեւ որ կարելի ըլլայ նորէն սկսիլ այդ աշխատանքները: Այն ատեն յուսալի է որ կրկին օտարականներ գործի առնուին մանաւանդ որ այս գործարաններուն աշխատելու ամենալաւ եղանակը պիտի ըլլայ:

Սէնտիքաներէն C. G. T. U. (կոմունիստ) անունով միայն գոյութիւն ունի, որուն ուժ կուտային միայն Իտալացիները, իսկ տեղացիները բոլորովին հակառակ են: Ցարդ ոչ մէկ գործունէութիւն ունեցած է հոս:

Տ. Ա. Տօնապետեան

26.— ՓԻՐԹԻՒ

«Յառաջ»ի ընթերցողները կարդացած են ամիս առաջ այս տեղի մասին, ուր չորս հայ ընտանիքներ միայն կան:

Վերջին ամիսներու գործազրկութիւնը այս տեղի վրայ ալ իր ազդեցութիւնը ունեցաւ: Թէեւ մեծ գործարաններ չկան եւ ժողովուրդը առաւելապէս ագարակի եւ հողի կ'աշխատի, բայց կան կոճակի երկու գործարաններ, որոնցմէ մէկուն մէջ կ'աշխատին երեսունի չափ գործաւորներ, նաեւ երկու հայ երիտասարդներ: Վերջին շաբթուն, գործարանատէրը յայտարարած է բանուորներուն անխտիր թէ՝ այսուհետեւ չպիտի կրնայ գործ տալ իրենց, որովհետեւ ապսպրանքները դադրած են: Երկու հայ գործաւորներէն մէկը արդէն մեկնեցաւ ուրիշ տեղ գործ փնտռելու: Անցեալները հոս ալ եկած էին ուրիշ երկու հայ գործաւորներ ագարակի գործի մը մէջ մտնելու համար, բայց տեղ չգտնելով վերադարձան. Մնացեալ Հայերը դեռ կը շարունակեն իրենց գործերը. բայց տեւական գործազրկութեան մը վախը շատ ծանր կ'ազդէ, քանի որ ձմրան պատճառով ագարակի գործերն ալ դադարի մէջ են:

Լ. Փայլակ

27.— ՔՈՒՌՊՎՈՒԱ (Փարիզ)

Տըլաժի ինքնաշարժի գործարանը որ կը գտնուի Քուրպվուա, երկու հազար գործաւոր կ'աշխատցնէ, որոնց գրեթէ կէսը Ռուս են, իսկ մնացեալը տեղացիներ եւ ուրիշ ազգեր: Հոս կ'աշխատէին մօտ 35 Հայեր, զանազան ճիւղերու մէջ: Հոկտեմբեր 1ին, դադրեցուցին նոր բանուորներու արձանագրութիւնը, իսկ 40 հոգիի պատուիրեցին մինչեւ 8 օր գործ գտնել: Որոշեալ օրը բոլորին հաշիւը փակեցին եւ ճամբեցին: Այնուհետեւ ամէն օր 10-20 հոգի ճամբուեցաւ: Քանի մը օր առաջ մթերանոցի վեց աշխատանոցներէն մէկ Հայ, մէկ Ռուս ու մէկ Ալճերիացի, որոնք ժամը 3 ֆր. կ'առնէին արձակուեցան, իսկ երկու ֆրանսացիներ որ 4 ֆրանք կ'առնէին, վար զրուեցան երեք ֆրանքով: Մինչեւ 20 դեկտեմբեր 650 հոգի արձակուած են առանց նոր մարդ առնելու, իսկ 24 դեկտեմբերին 35 հոգի եւս ճամբուեցան, որոնց երկուքը Հայ: Ասոնց հաշիւը կարգադրուած ատեն, վեց ամիսը անգամ մը հաբիւրին մէկ պարգեւ կուտան: Այս անգամ չվճարեցին, «Յունուար 15ին կուգաք կ'առնէք» ըսելով: Ֆրանսացի մը ուզեց հասկնալ պատճառը: Պատասխանեցին թէ Յունուար 15էն վերջ եթէ դուրսը գործ չգտնեն, կրնան նորէն դիմել եւ գործ ստանալ, պայմանաւ որ ներկայ օրավարձերէն պակաս առնեն: «Իսկ Փետրուար 5էն սկսեալ նորէն գործաւոր պիտի առնենք, եւ առաջին անգամ մեր ճամբածները»: Վերջին արձակուածներուն հաշիւները առկախ ձգած են, իսկ մէկ ամիս առաջ ճամբուած ֆրանսացիները որոնք դուրսը գործ չեն գտած, նորէն գործ ստացան, զեղչուած օրավարձով: Իրենց ըսածին նայելով, մինչեւ 1000 հոգիի պիտի լրացնեն, իսկ մնացեալներուն ալ օրավարձքերը պիտի զեղչեն: Տեղացիի եւ օտարականի որ եւ է խտիր չկայ այս գործարանին մէջ. ամէնքն ալ հաւասար են: Այժմ 35 Հայերէն 20ը ճամբուած են եւ 15ը միայն կը մնան:

Յ. Ադամեան

28.— ՍԱՐՍԷԼ

Սարսէլ - Սէն Պրիս, կար տեւ նորէն 27 վայրկեան հեռաւորութեամբ գիւղաքաղաք մըն է, ուր կան 50-60 տուն հայրենակիցներ, երկու կողմերը հաշուելով: Այստեղ գործազրկութիւնը զգալի է: Շատ մը հայրենակիցներ ոչ միայն անգործ են, այլեւ գործ չեն փնտռեր, որովհետեւ գիտեն թէ ոչ մէկ տեղ բանուոր կ'առնեն: Եւ յուսահատ կը սպասեն գործերու վերաբացման: Ազգային ոեւէ կազմակերպութիւն չկայ՝ բացի Զարգացման Միութենէն, որ գրեթէ կազմալոյծ վիճակ մը կը ներկայացնէ: Կան բաւական թիւով անհատ Դաշնակցականներ սակայն տակաւին կազմակերպուած չեն, բայց փափաք կայ խումբ մը կազմակերպելու: Այս տեղ ալ Հօկը սկսած է պտուղել մեր հայրենակիցներու միտքերը: Անցած օր Սարսէլի մասնաճիւղը կատարեց իր բացման հանդէսը: Սրահին մէջ աչքի կը զարնէին 10-12 տարեկան մանուկներ, եւ մաս մը տիկիններ, գրեթէ այր մարդ չկար. եղածներն ալ մասնաճիւղին անդամներն էին որ մատով կը համրուէին: Հանդէսը շատ խեղճ ու կրակ էր. իսկ նախագահը անճարակ: Օրուան բանախօսն էր Պ. Սեդրակ Քարեան (նախկին Հնչակեան այժմ դաւանափոխ եւ Հօկի քարտուղար): Այս պարոնը այժմ բոլորովին փոխած է լեզուն: Ես կը փափաքէի որ այդ պարոնը անգամ մը Հայաստան երթար եւ իրականութիւնը տեսնէր իր իսկ աչքերովը: Իրականութիւնը՝ ինչ որ ես տեսայ:

Նուպար

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՀՕԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պ. Արսէն Մութաֆեան, Սելանիկի Հօկի վարչութեան նախկին քարտուղար եւ վաղեմի ռամկավար, «Ալիք»ի մէջ կը շարունակէ իր յայտնութիւնները Հօկի եւ արբանեակներուն զեղծումներուն մասին: Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.—

1924ին 500 հոգիի Հայաստան երթալու արտօնութիւն կը տրուի: Դեռ արձանագրութիւնները չաւարտած, 500 հոգիի արտօնութիւն եւս կը տրուի: Պ. Քէպապճեան անձգլուխ 10 թրք. ոսկի գանձած ըլլալով, Կիլպէնկեան վարժարանի ուսուցիչ Անթուան Միքայէլեան եւ իր խումբը, իրենց բաժին հանելու նպատակով, կ'ուզեն միւսներուն արձանագրութիւններն ալ իրենք կատարել: Ցետոյ, փոխանակ հազար հոգին մէկ շոգենաւի մէջ դնելու, եւ վարձելու այն շոգենաւը, որ մեկնումի ստիպուած ըլլալով՝ միայն ածուխի դրամը պիտի առնէր, Պ. Քէպապճեան առանձին շոգենաւ մը կը վարձէ եւ իր արձանագրած 500 հոգին ճամբայ կը հանէ: Այս պատճառով երկրորդ առթիւ արձանագրուած 500 հոգին ստիպուած կ'ըլլայ ամիս մը սպասել, աճապարագին ծախքերու ենթարկուելով: Մօտ 5000 ոսկի վնասի մը կ'ենթարկուին գաղթականները Պ. Քէպապճեանի պատճառով, որ անգլիական շոգենաւը կը ճամբէ եւ առանձին շոգենաւ կը վարձէ, անշուշտ չմոռնալով գրպանել 5 առ հարիւր յանձնառուչէքը եւ ձրի տոմսակ:

Իսկ երբ Անթ. Միքայէլեանի խմբակն իր կարգին կը սկսէր նոր ու անլուր կողոպուտի մը, Հօկը կը միջամտէ եւ կ'աշխատի ինք վարձել շոգենաւը: Պ. Ալիկեան դժուարութիւններ կը յարուցանէ, իրեն շահ մը ապահովելու համար: Ժողովուրդին ընդվզումին հետեւանքով, Հօկը կ'որոշէ Պիրէոնէն շոգենաւ վարձել եւ գործը կ'իյնայ ռամկավար գործիչ Պ. Յովհ. Փօղոսեանի, որ 100ին 5 յանձնառուչէք կ'առնէ: Այսպէս, Անթ. Միքայէլեան իր գանձումներուն հաշիւը լիակատար չի ներկայացներ, իսկ Պ. Քէպապճեան 1000 հոգիէ 25ական տախմի կը գանձէ:

ԹԱՏՐՈՆ

"ՊԷՊԷՔՍ,,

Տրամաթիքի ողբերգակները կիրակի գիշեր կը բեմադրէին ամերիկացի հեղինակի մը կատակերգութիւնը, «Պէպէքս»ը, զոր, շփոթութենէ խուսափելու համար, պէտք է անուանել՝ զաւեշտ: Վանդի կատակերգութեան խորքն ու հիւսուածքը, փիլիսոփայական աշխատանքն ու թելադրականութիւնը՝ «Պէպէքս»ը դժուա՞ր թէ յաւակնէր տալ մեզի:

Խաղը ոսկոր չունի, այնպէս որ կարելի չէ տալ կմախքը: Երբեւ պատմութիւն, համառօտագրենք խաղը, մէկնախադասութեամբ.— Կէնը սուտ կը խօսի: Ու, կնոջ դէմ, աւանդօրէն նետուած այս «ճըշմարտութիւն»ը ներկայացնելու համ՛ար, հեղինակը շինած է լաթէ կնիկ մը, որ սուտ խօսելու իր վարժութեամբը օտար «Պէպէքս»ներ կը վարձէ:

Պ. Նշանեան (Հէրրիսըն) յաջող էր իր ժուժկալութեամբը, եւ գեղեցիկ՝ միամիտ հօր մը ուրախութեանը մէջ:

Պ. Թօլայեան (Ճիմի Սքօթ) շատ բան սպառեց իր թերթին պահեստիներէն, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» դարձնելու համար իր դերը:

Հելլենականին վրայ պատուաստումէն յետոյ, եւրոպական բեմախաղերը դարձան ձարտասանական, աւելի եւ աւելի հեռանալով արեւելականէն, որուն մէջ, ինչպէս քննադատները կ'ընդունին, միմիքը (դիմախաղ) կատարեալ է, եւ պահանջն իսկ է բեմին: Մեր դերասանները, սակայն, յաճախ կը դիմեն պայթուցիկ բառերու, խեղանդամ շարժումներու, հեղինակին ճարտասանական արտայայտութեանը օգնութեան: Թօլայեան միշտ այդ նպաստին մարդն է: Իսկ իր դիմախաղերը, ընդհանրապէս ուռուցիկ: Դժուա՞ր թէ մնան՝ հետեւողներ պատրաստելու համար:

Ու Տիկին Վ. Պաղտասարեան (Մօօտ) սովորական բառով մը, այլ իր կատարեալ դիմախաղովը ծիծաղ թափեց մեր վրայ, անընդհա՜տ: Թութակի արտայայտութիւնով մը՝ արտասանելէ առաջ իր մէկ հատիկ բառը, իրապաշտ «միմիք»ով մը, այս դերասանուհին սիրական դարձաւ, անմիջապէս: Տիկիններ Նշանեան եւ Տէրուան, զրկուած պայթուցիկ բառերէ — խաղը զլացած էր իրենց, — եւ տկար՝ իրենց դիմախաղերուն մէջ, մնացին «շուքեր» բեմին վրայ: (Դերասանական բառարանին մէջ «շուք» կը կոչուին անոնք, որ կուգան տալ գլխաւոր դերակատարներուն շարժումի պատճառականութիւնը եւ լեցնել անոնց ձգած պարապները: Արեւելեան թատրոններուն մէջ առանձին ուշադրութիւն կը տրուի այս դերերուն:) Սակայն թէ այս խաղին մէջ կ՚իննէ՞ն անհրաժեշտ էր տալ «շուք»ին տժգունութիւնն ու կրաւորականութիւնը, հեղինակը չէ կրցած լաւ ճշտել: Տիկին Սիր. Ալէքսանեան ուշագրաւ էր, թանձրագոյն լուսանկարովը իր «կոյս»ին:

Օր. Ա. Դաւաւորեան լալու արհեստը ունի: Ու լացաւ այնքան միամիտ, յորդուն եւ ձայնաւոր, որքան մեր ծիծաղը եղաւ հարուստ եւ իրական:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴՐՕՇԱԿ

— ԱՄՍԱԳԻՐ —

Օրկան Հ. Յ. Դաշնակցութեան

Հասցէ.— A. Isahakiantz

71, Ave. Kléber, Paris

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ "ՅԱՌԱՋ" ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՈՐ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԻՆ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Ֆրանսա եւ գաղութներ, եռամսեայ՝ 35 ֆրանք, վեցամսեայ՝ 70, տարեկան՝ 140 ֆրանք: Անգլիա, գաղութներ եւ Զուիցերիա՝ տարեկան՝ 40 շիլին, վեցամսեայ՝ 20 շիլին, Ամերիկա տարեկան 10 տոլար, վեցամսեայ 6 տոլար: Ուրիշ երկիրներ, տարեկան՝ 200 ֆրանք. վեցամսեայ՝ 100 ֆրանք:

Նոր պայմաններ՝ ամէն տեսակ ծանուցումներու համար:

ԻՆՔՆԱՏԻՊ ԽԵՆԹ

Երեքշաբթի առտու, փարիզի փողոցներէն մէկուն մէջ կը պտըտէր մարդ մը, հագած միայն՝ անդրավարտիկ մը, ոտքը բոպիկ, գլուխը բաց, եւ ձեռքն ալ... քնար մը: Առանց ուշադրութիւն դարձնելու անցորդներուն, աչքերը երկինք բարձրացուցած, կը սաղմոսերգէր իր քնարին վրայ. «Պիտի գտնե՞մ արդեօք խողի մը որջը՝ աստուածներէն օրհնեալ, ուր կարենայի քնարս դնել»:

Ոստիկանները առաջնորդեցին սաղմոսերգուն դէպի յիմարանոց:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ալլէն Հօրթըն, ամերիկեան թերթի մը աշխատակիցը, երեքշաբթի առտու իր բնակած պանդոկին մէջ նուաղած գտնուեցաւ, հիւանդանոցը հաղիւ հասած, մեռաւ: Կատարուած քննութիւններէն յայտնի եղաւ որ, Ամերիկացին, իր ջղային ցաւերը ամոքելու համար, թմրեցուցիչներ կը գործածէր: Խմթան գիշերը, քիչ մը գինովցած ըլլալով, չափէն աւելի խմած է իր թմրեցուցիչ դեղաթոյնը, եւ մեռած է թունաւորուած:

ՃԱՂԱՏՔ ՄԸ Ն'ԱՑՐԻ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ռիպինսքի սովետական կառավարութեան պատկանած մէկ ջաղացքին մէջ հրդեհ ծագած է: Այրած են 3 բանուորներ, եւ կան 24 վիրաւորուածներ: Վնասը մէկ միլիոնէն աւելի է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍՓՕՐԱ — Հ. Մ. Ը. Մ.

Հայ Մարզական կեանքի մէջ առաջին միջազգային մեծ մրցումն է որ Հ.Մ.Ը.Մ.ը կը հրաւիրէ մեզ կիրակի, 2 Յունուար Սթատ Էլիզապէթի մարզարանը, փօրթ տ'Օրլէանի կից:

Հ. Մ. Ը. Մ. վերջին երկու տարիներուն կարեւոր մրցումներ կատարած է, ինչպէս ֆրանսայի առաջնեան C. A. S. G.ի, F. C. Rouenի, Corinthiensներու նման խումբերու դէմ, բայց երբեք «Սփօրա»ի պէս հռչակաւոր խումբ մը մրցած է հայ խումբի մը հետ: «Ալթուն Օրտու»ներ, «Կալաթա Սարայ»ներ կամ «Բերա Գլիւպ»ներ շատ ետ կը մնան ոչ միայն«Սփօրա»էն այլ եւ Ռուաննէն, Ժէնէրալէն:

Միջազգային գետնի վրայ բացառիկ առիթ մը կը տրուի հայ խումբի մը իր իսկական ուժը ցուցնելու:

«Սփօրա» դաշտ կուգայ ամուր համբաւով, լման եւ լաւագոյն կազմով:

Կը մաղթենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս գոհողութիւնը (8000 ֆրանքէ աւելի ծախք ունին) գնահատուի փարիզահայ գաղութէն:

Էլիզապէթի մարզարանը Մէթրօի ելքէն տասը քայլ է միայն, պաշտպանուած ցուրտէն եւ անձրեւէն:

Տոմսերու գինները 5 եւ 10 ֆրանք:

*** Այս մրցումէն առաջ, որ կը սկսի 2.15ին, ժամը 12.30ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի 1B (Պոլսա-Գոլոմպ-Արժանթէօյլ) եւ Պահեստի խումբերը կը մրցին:

Հ. Թ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ,,Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

24ՐԴ ՑԱՆԿ

Սէն Ժիւլիէնի հայրենակիցներէն (Մարսէյլ)	585.—
23րդ ցանկին գումարը	65378.55
	———
Ընդհ. գումար	65963.55

ՅԱՌԱՋ.— Այս ցանկով կը փակենք մեր հաշիւը: Մինչեւ ներկայ թիւը մեզի յանձնուած է 65,963 ֆրանք եւ 55 սանթիմ, մէկ սդերլին եւ 10 շիլին: Այս գումարէն վճարած ենք.—

Ամերիկեան Նպաստամատոյցին.—

Նոյեմ. 6ին	10,000	ֆր.
« 13ին	20,000	»
» 20ին	12,000	»
» 20ին	1 սդերլին	
Դեկտ. 8ին	10,000	ֆր.
Դեկտ. 8ին	10 շիլին	
Դեկտ. 21ին	10,000	ֆր.

Համագումար՝ 62,000 ֆր. մէկ սդերլին եւ 10 շիլին):

22 Նոյ. Հ. Ե. Ա. Օ. Կ.ի գանձապահ Պ. Լամէքեանի 447. ֆր.

Դեկտ. 3ին Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբին.— 2070 եւ 305ֆր.: (տես «Յառաջ» 24 դեկտ.)

Համագումար վճարումներու 64,822 ֆր., մէկ սդերլին եւ 10 շիլին:

Դեկտ. 30ին.— Ամերիկեան Նպաստամատոյցին (մնացորդը)	1141.55
Ընդհ. գումար	65963.55

***

Մարսիլիոյ Ս. Ժիւլիէն գիւղի հանգանակութեան ցուցակը.—

Լ. Անդրէասեան 15, Յ. Գօնտուրաճեան 30, Գ. Պաղտասարեան 75, Գ. Միքայէլեան 15, Յ. Իսպիրեան 50, Ս. Բիլաւճեան 20, Գ. Բարսեղեան 10, Գ. Ազարեան 10, Յ. Ազարեան 15, Թ. Փիլիպպոսեան 10, Յ. Մանուկեան 30, Ս. Խաչիկեան 20, Յ. Կրկուեան 10, Ե. Լօրիկեան 10, Ա. Թաղէոսեան 15, Կ. Թիրաքեան 20, Կ. Փիլիպպոսեան 10, Ա. Գույումճեան 10, Ա. Գասպարեան 20, Գ. Բաղըճեան 50, Մ. Խաչատուրեան 5, Ոմն 10, Ա. Յովակիմեան 20, Յ. Ասուրեան 30, Յ. Պօլօեան 50. Տիկ. Հ. Լօրիկեան 10, Պ. Ա. Սագալեան 15 ֆրանք. գումար 585, տես վերը:

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նիւ Եօրքի մէջ, խթումին գիշերը Ամերիկացիները այնքան խմած են որ, պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, միայն մէկ հիւանդանոցի մէջ, ալքօլի պատճառով 15 մահ, 15 հոգեվարք եւ 65 հոգի թունաւորուած արձանագրուած են:

Շիքակոյի մէջ եւս բազմաթիւ մեռնողներ եղած են: Քաղաքին բժիշկը յայտարարած է թէ կառավարութիւնը երբեք չպիտի կրնայ խմելը արգիլել, եւ մաքսանենգներու միջոցով, միշտ ժողովուրդը պիտի թունաւորուի այսպէս:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Անգլիոյ օդային նախարար Սըր Սամուէլ Հօր ուրիշ ինը հոգիի ընկերակցութեամբ առջի օր Քրայտընէն օդանաւով ճամբայ ելաւ դէպի Հնդկաստան: Օդանաւին հետեւելիք ճամբան է՝ Մարսիլիա, Նափոլի, Մալթա, Գահիրէ, Պաղտատ, Պասրա, Պէնտէր Ապպաս եւ Քարաշի:

ուածական տուրքերը շատ անգամ կրկինն էին պետական տուրքին եւ գիւղացիները չէին կրնար վճարել: Նախընթաց տարիներու ընթացքին, հարկահաւաք յանձնախումբերու անդամները սպաննուեցան կատղած գիւղացիներուն կողմէ, որոնց արջառը եւ հունձքերը գրաւուեցան իշխանութեան կողմէ: Կալինին լրացնելով իր զեկոյցը, առաջարկեց խիստ վարուիլ տեղական կոմիտէներուն հետ, որոնք չարաչար կը գործածեն իրենց իշխանութիւնը, տարապայման տուրքեր դնելով գիւղացիներուն վրայ:

Խարքովի «Փրավտա»ն եւ Օտէսայի «Իզվէստիա»ն կը գրեն թէ գիւղացիներուն մէջ ծանր խլրտումներ կը տիրեն Օտէսայի, Խարքովի եւ Փէնսայի մէջ, ուր պատերազմական վիճակ հրատարակուած է: Մոսկուայի «Տնտեսական կեանք» թերթը դիտել կուտայ թէ գիւղացիները կը դժկամակին վճարել արմտիքի տուրքը, ինչ որ լուրջ դժուարութեան կը մատնէ խորհրդային իշխանութեան արմտիքի առեւտուրը:

Յառաջ.— կալինին կրնար միեւնոյն յստակատեսութեամբ լուսաբանել Արագածի ստորոտը, գիւղական խորհուրդի քարտուղար ախրահիւչակ Մանուկ Խուշոյեանի սպանութիւնը, որ դաշնակցական «տերրոր»ի վերագրուեցաւ Երեւանի նենգամիտ վարիչներուն կողմէ:

Անգլիացի լրտես մը Գերմանիոյ հաշւոյն

Ֆրանս. ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Վիվիըն Սթրանտըրս անուն Անգլիացի մը, որ Գերմանիոյ հաշւոյն լրտեսութիւն կ'ընէր Ֆրանսայի մէջ: Սթրանտըրս պատերազմի ատեն ծառայած է անգլիական օդային տորմիղին մէջ, Զինադադարէն վերջ ալ Պերլին ղրկուած էր, Վէրսայլի դաշնագրին համաձայն հակակշռելու համար գերման օդանաւի ճարտարարուեստը: 1924ին իր այս պաշտօնը վերջ գտած ըլլալով, Սթրանտըրս առեւտրական օդանաւերու ներկայացուցիչ եղաւ եւ սկսաւ աշխատիլ Լոնտոնի, Փարիզի եւ Պերլինի մէջ: Տարի մը առաջ, գերման գործակալներ, Փարիզի մէջ յաջողեցան կաշառել զինքը եւ իբր լրտես վարձել Գերմանիոյ հաշւոյն: Սթրանտըրսի պաշտօնն էր Ֆրանսացիներու օդանաւային նոր գիւտերը հաղորդել գերման սպայակոյտին:

Վերջին անգամ օդանաւի ցուցահանդէսին, Սթրանտըրսի շարժումները կասկածելի նկատուելով ձերբակալուեցաւ: Անգլիացին խոստովանութիւններ ըրաւ: Այժմ բանտն է:

Թուրք պատանիներու զինուոր. կրթութիւնը

Էնկիւրիի կառավարութիւնը անցեալ նոյեմբերին որոշած էր զինուորական ծառայութիւնը պարտաւորիչ դարձնել Թուրք երկրորդական վարժարաններուն մէջ, որպէսզի Թուրք երիտասարդները աւելի կանուխէն կարգապահութեան վարժուին եւ զօրանոցներու մէջ զինուորական ծառայութեան շրջանը զեղչուի: Այս նորութիւնը շուտով պիտի գործադրուի: Կրթական տնօրէնութիւնը այս մասին հրահանգներ կը պատրաստէ վարժարաններու տնօրէնութեանց ղրկելու համար:

Մասնաւոր մարզարաններ պիտի հաստատուին քաղաքներու շուրջ եւ Թուրք աշակերտները նշանառութեան դասեր պիտի առնեն, նոյնիսկ ռազմափորձեր պիտի կատարեն: Ասկէ զատ զինուորական պատմութեան դասընթացք մըն ալ պիտի հաստատուի:

Անթելով խօսակցութիւն

Անգլիոյ եւ Ամերիկայի բնակիչները ասկէ վերջ անթել հեռաձայնով պիտի կրնան ուղղակի խօսակցիլ իրարու հետ: Անթել հեռաձայնի բացումը պիտի կատարուի մօտ օրէն եւ առաջին անգամ պիտի տեսակցին Անգլիոյ Թագաւորն ու Միացեալ Նահանգներու Նախագահը, առաջինը ուղղակի իր պալատէն, իսկ երկրորդը Սպիտակ Տունէն:

Լոնտոնի Թղթատարական ընդհ. տնօրէնը կը յայտարարէ թէ բաւական է Նիւ Եորքի անթելի մէկ թիւը ուզել, անմիջապէս հաղորդակցութեան մէջ մտնելու համար: Երեք վայրկեանի խօսակցութիւն մը պիտի արժէ 15 ոսկի, այսինքն 1830 ֆրանք:

Անատօլուի երկաթուղին կը գնեն

Թուրք կառավարութիւնը ատենէ մը ի վեր կը բանակցէր Անատօլուի երկաթուղիի ընկերութեան պատուիրակներուն հետ, այս գիծը գնելու համար: Գտնուած է արդէն համաձայնութեան գետին մը, վճարուելիք գումարին մասին եւ խնդրին վերջնական կարգադրութիւնը յանձնուած է ելմտական գործավարութեան: Գնումի պայմանները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին:

Նոր կը սպաննեն դրոշմաթուղթի համար

Սուէզի ջրանցքին ձախ եզերքին վրայ, Փորթ-Սայիտի ճիշդ դիմացը Դեկտեմբեր 22ին բացումը կատարուեցաւ Նոր քաղաքի մը, որուն անունը դրուեցաւ Փորթ-Ֆուատ, Եգիպտոսի ներկայ Թագաւորին անունով: Պաշտօնական բացումը կատարեց նոյն ինքն Թագաւորը, առաջին քարը դնելով Նոր Նաւահանգիստի քաղաքապետարանին: Այս առթիւ նոր դրոշմաթուղթեր հրապարակ հանուած էին, միայն երկու օր գործածուելու համար: Դրոշմաթուղթի սիրահարներն ու վաճառականները, գիշերը մինչեւ լոյս սպասեցին Նամակատան առջեւ, առտուն կանուխ գնելու համար անոնցմէ: Բազման պահուն սպասողներուն միջեւ կռիւ ծագեցաւ եւ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան, հինգ հոգի ալ սպաննուեցաւ: Դրոշմաթուղթերը, որ կէս ոսկի արժէք ունէին, Նամակատան բացումէն հինգ վայրկեան վերջ 15-18 ոսկիի բարձրացան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ 18 տարիէ ի վեր մարդահամար չէր կատարուած: Վերջին մարդահամարին համաձայն, որ նոր լրացաւ, ամբողջ Ռուսիոյ բնակչութիւնն է 145 միլիոն 500,000:

ՀԻՆ ՔՍԱՆ ՖՐԱՆՔՆՈՑՆԵՐԸ դիւրութեամբ կեղծուած ըլլալով, Պանք տը Ֆրանսը ժամանակէ մը ի վեր հրապարակէն կը քաշէ զանոնք: Մօտ օրէն նոր 20 ֆրանքնոցներ հրապարակ պիտի հանուին:

ԻՏԱԼՆԻԳԵՐՄԱՆ ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ստորագրուեցաւ դեկտ. 29ին: Հռոմի մէջ, Մուսօլինիի ներկայութեամբ:

Դաշնագրին տեւողութիւնը 10 տարի է:

Պերլինի օտար դիւանագիտական շրջանակները վախ կը յայտնեն թէ դաշնագիրը գէշ ազդեցութիւն պիտի ունենայ ֆրանքեւ-գերման բանակցութեանց վրայ:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ ճամբու դժուարութեան պատճառաւ բաժնուած է Սէնթ Էթիէնի համանուն հայրենակց. միութենէն նոյ. 21ին եւ ընտրած էր իր առանձին վարչութիւնը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սաըեամանցի Սաստուր Արուշեան կամ Գալաճեան: Սուրիոյ ճէպէլի որբանոցէն ղրկուած է Ֆրանսա Ամերիկացիներու միջոցով: Տեղեկացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Krikor H. Kaladjianի, Cantine Valette, Cruas-Ardèche.

— Կը փնտռուի Ներսէս Աֆեանը, Պրուսայի Նէնիճէ գիւղացի, որ տասը տարի առաջ Ֆրանսա մեկնած ըլլալով հինգ տարիէ ի վեր որեւէ լուր չկայ իր մասին: Տեղեկացնել. Puzant Biribanianի, Café «Ujna Bulgaria» Haskovo (Bulgarie).

— Գէորգ Սողբոյեան կը փնտռէ իր մեծ հայրը Գասպար Սողբոյեան եւ եղբայրը Վարդան, Վանի Ալճավազ գաւառի Նորշուէչուղ գիւղէն, որոնք պատերազմէն առաջ Պրազիլիոյ Ռիօկրանտ-Տէսուլա քաղաքը հաստատուած էին: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ C. Dilénian Montana (Suisse).

— Մալաթիացի, այժմ Տրամա գտնուող Արուսեակ Եաղուպեան կը փնտռէ եղբայրը 22 տարեկան Յակոբ Թէրզի Եաղուպօղլու (հօր անուն Նազարէթ, մօր անուն՝ Աննա եւ քոյրերը՝ Եսթեր, 40 տարեկան, Մառի՝ 28 տարեկան), որոնց Փարիզ ըլլալը կը կարծուի: Տեղեկացնել Տրամայի Թաղական Խորհուրդին, Ephorie de l'Eglise Arménienne, Drama. (Grèce)

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)